

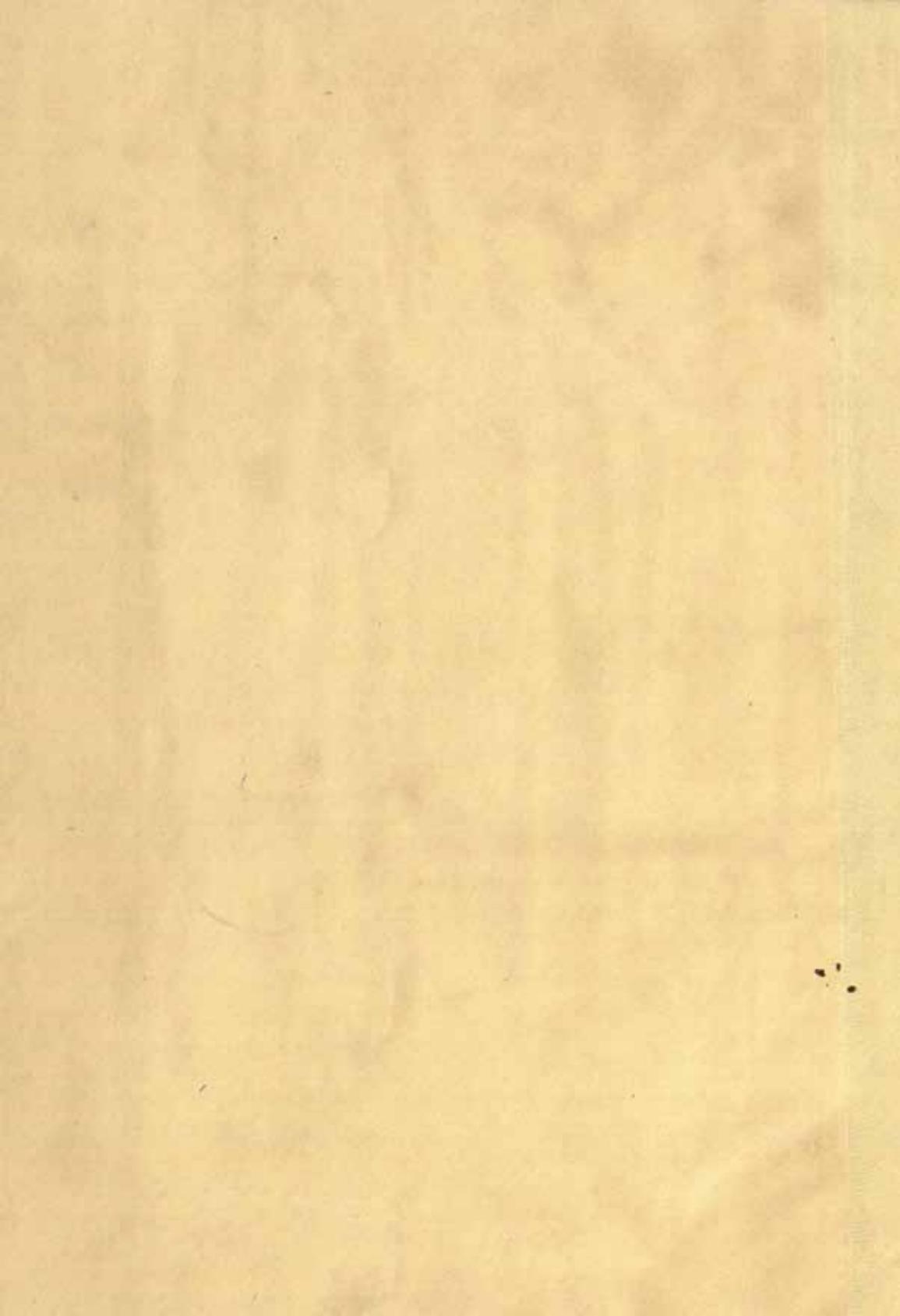
GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA
CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 43390

CALL No. Sa2Hs/Bhn

D.G.A. 79

~~318~~

(AJITĀGAMA)

Vol. I
43390

édition critique

par

N. R. BHATT

Sa 2 Hs
Bha

AMARATILA

ASIAN ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... 43390 .....

Date ..... 16.10.1965 .....

Call No. .... Sa.2.Hs./Bha .....

PRINTED IN INDIA

At The Hind Press Private Ltd., Madras-28.

AJITĀGAMA

Vol. I

अजितागमः

प्रथमो भागः

THE NEW TESTAMENT

1. 164

THE NEW TESTAMENT

THE NEW TESTAMENT

INTRODUCTION

Les Śaiva-āgama se subdivisent en quatre classes : Śaiva, Pāśupata, Soma et Lākula (ou Nākula). Les Śaiva sont de nouveau de trois sortes : Vāma, Dakṣiṇa et Siddhānta. Les groupes tels que Kāpāla, Kālāmukha, Aghora etc., se rangent sous la catégorie "vāma" (branche gauche). Le Śaivismé cachemirien ou système Trika, fondé sur les āgama Svacchanda etc., se range sous la catégorie "dakṣiṇa" (branche droite). Les Śaivāgama proprement dits se rangent dans le groupe "siddhānta".¹ Ce terme signifie une conclusion établie. Une explication de cette dénomination est donnée par *Kāmikāgama* I, 1, 114b-119 sous la forme suivante : "après investigation de toute la littérature traditionnelle des Āgama, Veda compris, et après détermination de la valeur respective de ces textes, il a été décidé que tout ce qui dans la révélation de Śiva est autre que les Śaivāgama proprement dits, est un "pūrvapakṣa" (vue première d'un opposant), et que les Śaivāgama seuls représentent le "siddhānta" (vue finale ou conclusion)".²

Les vingt-huit Śaivāgama de base se rangent sous deux rubriques : śaiva et raudra. Dix sont "śaiva", les dix-huit autres "raudra". L'explication traditionnelle est que Sadāśiva la forme manifestée de Śiva, à laquelle correspond le Śabdabrahman, afin d'extirper l'ignorance (ajñāna) du

¹ Cf *Kāraṇāgama* I, 26, 58b ff.

शैवं चतुर्विधं वैयं शैवं पाशुपतं तथा । सोमं लाकुलमिन्येते चतुर्भेदाः प्रकीर्तिताः ॥
बामदक्षिणसिद्धान्तक्षिविधं शुद्धशैवकम् । मूलावतारतन्त्रादि शास्त्रं यद्वामशैवकम् ॥
स्वच्छन्दादीनि शास्त्राणि दक्षिणं शैवमुच्यते । कामिकादीनि तन्त्राणि सिद्धान्ता इति कीर्तिताः ॥

² Cf. *Kāmikāgama*, I, 114b-119

गारुडं भूततन्त्रं च भैरवं बामतन्त्रकम् । कापालं पाश्वरात्रं च लाकुलीकुलशास्त्रकम् ॥
तन्त्रं पाशुपतं चान्यत्पुराणं धर्मशास्त्रकम् । इतिहासं यद्ग्रं च कृष्णजुःसामरेशकम् ॥
आर्थणिं तथा बौद्धमार्हात्मं मतभेव च । ऊर्ध्वस्तोद्वचाच्छाक्षादपरं तदनुकमात् ॥
कामिकादि शिवज्ञानं धर्मं भगवतः सदा । इतराणि महेशस्य हृत्कण्ठाद्यज्ञकानि वै ॥
पूर्वपक्षतया तानि कथितानीह शम्भुना । हेयोपादेशवस्तूनां निर्णये परमार्थतः ॥
तत्सर्वं नधरीकृत्य शैवसिद्धान्तं इरितः ॥

cf. aussi *Ratnatraya* de Śrīkanṭhasūrin

आस्तोक्तिरत्य सिद्धान्तः शिव एवामिमान्यतः ॥ सिद्धान्तं एव सिद्धान्तः पूर्वपक्षास्तथापरे ॥

(*śloka* 10a et 11a)

³ Cf. *Rauravāgama*, vol. I. planche I.

monde et de lui révéler la connaissance réelle, crée d'abord dix Śiva, leur enseigna les dix Śaivāgama, puis crée de nouveau dix-huit Rudra à qui il enseigna les dix-huit autres Āgama. Chacun de ces Śiva et Rudra, révéla l'āgama qu'il avait reçu, à tel ou tel dieu ; les dieux les transmirent à des sages, ceux-ci à d'autres sages qui les donnèrent enfin aux hommes. La transmission a été ainsi assurée, de maître à disciple, depuis la révélation de Sadāśiva jusqu'à nos jours.

Les Veda de même sont tenus pour une littérature révélée, transmise de maître à disciple. Ces deux littératures révélées sont considérées comme ayant subi des transformations par rapport à leur forme originelle. Les Purāṇa¹ affirment que le Veda fut divisé en quatre parties par le sage Vyāsa, puis enseigné à quatre disciples qui à leur tour transmirent ce qu'ils avaient reçu à leurs disciples, ce qui entraîna la division en écoles (*sākhā*). De la même façon la tradition parle d'abrégements des āgama. Ils sont dits avoir été très étendus lors de la révélation première, puis enseignés sous une forme de plus en plus condensée en raison de la dégénération graduelle des hommes, de la diminution de leurs longévité, force, croyance, etc. Comme nous l'avons dit dans notre introduction au *Mṛgendarāgama* (p. iii), il ne faut pas s'attendre à trouver dans les versions actuelles des āgama les nombres de *śloka* qui sont donnés pour chaque āgama dans le *tantrāvatārapaṭala* (le chapitre traitant de la révélation des āgama). Ainsi, le *Suprabheda* est dit avoir contenu trente millions de *śloka* lors de la révélation première, et en a 4665 dans sa forme abrégée actuelle; le *Kiranāgama* censé en avoir contenu cinquante millions, en a 1990 et 1/2, dans ce que nous en possédons maintenant. Les āgama sont dits en théorie devoir comporter quatre portions dans lesquelles s'ordonnent leurs différentes matières : *jñāna*, *kriyā*, *yoga*, *caryā*. En pratique, on ne trouve pas toujours cette ordonnance. *Suprabheda* et *Kiranā* sont les deux seuls āgama que nous possédons avec leurs quatre sections. Les manuscrits d'autres āgama de base (*mūlāgama*) que nous avons pu trouver, pour la plupart, ne contiennent que le *kriyāpāda*. Dans le *Rauravāgama*, on trouve une portion nommée par les colophons "raurava-sūtra-saṃgraha" et "vidyāpāda", et qui, en fait, est un condensé du *jñāna*- et *yoga-pāda*. Dans la version de l'*Ajitāgama* que nous possédons, le deuxième *paṭala* traite de la forme propre de Śiva (*Śivasvarūpa*), ce qui en fait est une matière relevant du *jñānapāda*.

¹ Cf. *Bhāgavatapurāṇa*, I, 4, 14-24.

Nombre des *āgama* que nous possérons, contiennent de même dans leur *kriyāpāda* des *pāṭala* traitant du *jñāna*. Il est d'autres cas de mélanges des matières de *pāda* différents. Par exemple, dans le *Kiranāgama*, les *pāṭala* 51 à 57 traitant de la consécration (*pratisthā*) et de la restauration (*jīrnoddhāra*) sont dans la version actuelle, inclus dans le *caryāpāda* alors qu'en fait consécration et restauration relèvent du *kriyāpāda*. Comme les matières du *jñānapāda* et du *yogapāda* sont directement utiles à la compréhension correcte et à l'utilisation du *kriyāpāda*, il importe peu qu'elles soient traitées dans des *pāda* séparés ; le tout peut être présenté d'un bloc. En ce qui concerne les *mūlāgama*, le *kriyāpāda* est la portion la plus importante. Pour la plupart des *āgama* seul ce *pāda* a été préservé. Souvent dans les colophons, le nom du *pāda* n'est pas mentionné ; il est à déduire de l'examen des matières exposées. Dans la version de l'*Ajitāgama* que nous possérons, les colophons n'indiquent pas le *pāda*, à quelques exceptions près. Les matières traitées relèvent pour la plupart du *kriyāpāda*. Nous avons ajouté cette indication entre crochets.

L'ordre et l'arrangement des *pāṭala* dans le texte pris ici en considération, semblent assez logiques, ce qui n'est pas le cas généralement dans les autres *āgama* que nous possérons. Le texte commence, selon l'habitude, par la description de la révélation des *āgama* (*tantrāvatāra-pāṭala*). Acyuta (*Viṣṇu*) va trouver Umeśa (*Rudra-Śiva*) et lui demande de narrer le tantra appelé "*Ajita*", ainsi que son origine. Rudra accepte et en explique l'origine de la façon suivante. Au début de la création, le son naquit du Śiva suprême, les phonèmes naquirent du son, et la masse des mots des phonèmes. Les cinquante phonèmes sont répartis en neuf classes : les seize voyelles, les cinq classes d'occlusives, les semi-voyelles, les sifflantes, "h" et "l". Les voyelles sont considérées comme des semences (*bija*), les consonnes comme des matrices (*yoni*). De ces cinquante phonèmes est sortie la masse des traités qui procurent la science. Des deux formes du Brahman, le supérieur (*parabrahman*) et le Brahman-parole (*sabdabrahman*), le premier qui est au-delà de la parole et de la pensée, est le supérieur Śiva. Le second qui peut être décrit et être objet de méditation, est la forme appelée *Sadāśiva*, dont le corps est la syllabe *Om*. *Sadāśiva* dont la source est le Śiva supérieur est la source de toutes choses. De lui vient Maheśvara, de Maheśvara vient Rudra, duquel vient Viṣṇu, duquel vient Brahman, arrière-grand-père du monde. Après avoir créé les principaux seigneurs du monde, *Sadāśiva*, pour le bien du monde, enseigna de ses cinq visages les écritures, *Veda* etc. Cette lumière de parole (la

connaissance) dissipâ les ténèbres (l'ignorance) du monde. Les dix premiers *āgama* et leurs compléments, rangés sous le nom de "śivabhedâ" et les quatre *veda* avec leurs aṅga furent révélés par le visage supérieur (ūrdhvamukha) appelé "Īśāna". Les autres dix-huit *āgama* du groupe dit "rudrabheda" furent révélés par les quatre autres visages. Enfin Sadāśiva créa d'abord dix fils pour recevoir la révélation des dix *āgama* śaiva. Il remit ainsi le *Kāmika* à Pranava, le *Yogaja* à Sudhākhyâ, le *Cintya* à Sudipta, le *Kāraṇa* à Kāraṇa, l'*Ajita* à Suśiva, le *Dipta* à Īśa, le *Sūksma* à Sūksma, le *Sahasra* à Kāla, le *Suprabheda* à Diśesa, et l'*Aṃśumad* à Ambu. Ces dix fils de Śiva enseignèrent l'*āgama* qu'ils avaient reçu à d'autres, qui le transmirent à leur tour, etc. Pranava enseigna le *Kāmika* à Trikala qui le transmit à Hara. Ainsi, trois maîtres sont donnés pour chacun de ces dix *āgama*. Sadāśiva créa encore dix-huit Rudra, leur enseigna à chacun un des *āgama* dits "raudra". Ces Rudra les transmirent à une seconde série, et ainsi de suite. Chacun de ces *āgama* a des compléments appelés "upāgama". Pour une description détaillée voir la *table des āgama et upāgama* dans *Hauravāgama* vol. I.

Le second *paṭala* de l'*Ajitāgama* décrit la forme propre de Śiva, le suprême, omniprésent et invisible, ainsi que la forme de Śiva, objet de méditation et de culte, qui a soit la forme du liṅga (signe), soit la forme d'une image.

Le troisième *paṭala* donne la légende de l'origine du liṅga, ainsi que la signification du mot.

Le quatrième *paṭala* définit le liṅga et ses diverses formes ainsi que le fruit obtenu grâce à eux. Le cinquième *paṭala* dit la manière à suivre et le rituel nécessaire pour rassembler les matériaux servant à la fabrication du liṅga et des images, ainsi que les bons et mauvais effets des signes caractéristiques que l'on peut voir sur ces matériaux. Le sixième *paṭala* décrit les lieux appropriés à la consécration des liṅga. Les *paṭala* 7 à 18 traitent des cérémonies techniquelement appelées "karṣanādi-pratiṣṭhānta", celles qui vont du labourage du terrain (entendre, de la détermination du terrain où construire le temple) jusqu'à la consécration du liṅga. Le *paṭala* 19 traite des préliminaires du rituel quotidien obligatoire, bain, etc., qui donnent droit à pratiquer le culte. Le *paṭala* 20 traite du culte quotidien de Śiva. Le *paṭala* 21 traite du culte du feu. Le *paṭala* 22 traite des accessoires nécessaires au culte. Les *paṭala* 23 et 24 en sont le prolongement,

traitant des hommages rendus au dieu en lui montrant des lumières (*āipa* et *nirājana*). Le *paṭala* 25 traite de la fête quotidienne qui doit être faite pour le dieu dans le temple. Le *paṭala* 26 définit les *mudrā*. L'*Ajitāgama* en donne quarante, soit une liste plus longue que celles que nous trouvons actuellement dans les autres āgama. Les listes les plus longues après celle de l'*Ajitāgama* sont celle du *Kāraṇāgama* qui définit 32 *mudrā* et celle du *Suprabheda* qui en donne 23. Après les rites dits "nitya" sont décrits les rites dits "naimittika". Le *paṭala* 27 traite de la fête annuelle et le *paṭala* 28 de la fête de la balançoire (dolotsava). Plusieurs *paṭala* traitant de rites occasionnels tels que le *vasantotsava*, le *vīṣeṣotsava*, le *damanotsava*, le *kṛttikādīpa*, le *navarāvīdyā*, l'*adbhutasānti* et la *pūrakarmavidhi* sont placés par les manuscrits à la fin du texte, bien que leur place logique soit ici (voir vol. II). Le *paṭala* 29 traite des neuf variétés de bain (*snapana*) de la divinité. Ils sont répartis en trois groupes de trois : les bains faits avec 1008, 508 et 216 pots sont dits *uttama* (supérieurs), ceux faits avec 108, 48 et 24 pots sont dits "madhyama" (moyens), et ceux faits avec 16, 8 et 4 pots sont dits *adhamā* (inférieurs). Le *snapana* ou bain des divinités est un sujet particulier aux āgama śaiva. Il est toujours partie des rituels spéciaux, expiatoires ou propitiattoires. En ce qui concerne le nombre, la façon de placer les pots et le rituel correspondant, on note des divergences mineures ou importantes d'un āgama à l'autre. Une table comparative de ces *snapana* a été donnée dans le *Rauravāgama* (vol. I p. 145, ff). Des tables sont de nouveau données ici, montrant la disposition des pots selon l'*Ajitāgama*. Le *paṭala* 30 traite de rites particuliers occasionnels (*vīṣeṣārcana*) qui peuvent être faits après ou avant les rites purificatoires, les fêtes particulières etc. Le *paṭala* 31 traite de nouveau du bain de lait (*ksīrabhiseka*). Le *paṭala* 32 traite du rite particulier appelé "*tingapūrṇa*", rite occasionnel qui consiste à couvrir de toutes parts le linga de riz, de beurre, de pâte de santal, de fleurs et de fruits. Le *paṭala* 33 traite du bain de *ghṛta* et du rite qui consiste à couvrir le linga d'une couverture de laine trempée dans le *ghṛta* (*ghṛtakambala*). Le *paṭala* 34 traite du bain d'eau froide (*sītakumbha*). Le *paṭala* 35 traite de l'*aṅkurārpaṇa*, cérémonie de semence de graines pour obtenir de nouvelles pousses, cérémonie destinée à attirer le bon augure avant l'entreprise de tout rituel important.

Dans le vol II de cette publication, figureront des *paṭala* consacrés à la définition et à la description de la consécration des images de Śiva, ainsi que quelques matières en rapport avec celles-ci.

Il est à noter que l'on trouve ici, comme dans les autres āgama, des passages consacrés à des matières relevant du *śilpaśāstra*, architecture des temples et sculpture des images. Le fait apparaît naturel, si l'on remarque que pour tout ce qui de près ou de loin concerne le temple et les images, il y a un rituel prescrit qui doit être exécuté par un prêtre śaiva. Les descriptions de ces rituels dans les āgama entraînent donc l'introduction de sujets appartenant en propre au *śilpaśāstra*. Dans la construction du temple et la fabrication des images, le prêtre supervise. En cas de doute il doit donner son avis d'après le contenu des āgama, et son avis est décisif.

Comme nous l'avons déjà remarqué, l'*Ajitāgama* comporte des divergences par rapport à d'autres āgama, au sujet du procès de la révélation des āgama, par exemple. La description du *snapana* diffère également de celle d'autres āgama. La description détaillée du *snapana* de *ghṛta* donnée ici, dans le *paṭala* 33, ne se trouve pas dans les autres āgama que nous possédons. D'autre part, dans le *paṭala* 2 *śloka* 28 et 32, l'*Ajitāgama* affirme que le culte intérieur (*antaryāga*), culte de Śiva fait par la méditation sur le lotus de son propre cœur, ne peut être fait que par les yogin, tandis que le culte extérieur sur les images ou le *liṅga* est prescrit pour ceux qui n'ont pas atteint un degré aussi élevé de connaissance. Dans les autres āgama, en revanche, et dans les manuels qui les ont suivis, il apparaît que les deux sortes de culte font partie du rituel quotidien à exécuter par tous sans distinction, et que le culte extérieur ne peut être commencé si le premier n'a pas été accompli. Le même *Ajitāgama* (*paṭala* 29 *śloka* 110b-111a) prescrit lui aussi la nécessité du culte intérieur avant le culte extérieur. On peut penser que l'affirmation du *paṭala* 2 a été faite sous l'influence d'un point de vue advaitique dans lequel le yogin n'a pas besoin du rituel extérieur qui est laissé à l'ignorant, incapable de fixer son esprit sur le Brahman non-qualifié sans le support d'un objet visible extérieur. L'*Ajitāgama*, après avoir défini neuf variétés de culte (*paṭala* 20, sl. 12) affirme que la variété la plus basse n'existe pas, point que le *Cintyāgama* accepte.

Chaque fois que nous avons relevé des divergences de notre texte avec d'autres āgama, en ce qui concerne des objets, des modes de rituel, des formules utilisées dans le culte, etc., nous avons cité en note des passages de ces āgama divergents, afin de faciliter une étude comparative, en attendant qu'un plus grand nombre de ces textes soient publiés. Des irrégularités par rapport à la grammaire pāṇinéenne ont été notées, dans quelques cas, à titre

d'exemple. Nous avons systématiquement reproduit toute forme irrégulièrē par rapport à la règle pāṇinéenne, telle que nous l'avons trouvée dans les manuscrits (suivant le principe que nous avons énoncé dans le *Rauravāgama* p. 69, note 6). Les lectures adoptées dans le texte ont soit le support des manuscrits, soit le support de passages correspondants d'autres āgama. Ces derniers, chaque fois qu'ils ont été utilisés, ont été cités en note. Il arrive que des manuscrits donnent une forme correcte du point de vue pāṇinéen, mais qui fausse le mètre, et que d'autres manuscrits donnent une forme incorrecte, mais avec laquelle le mètre est juste. Nous avons adopté cette dernière. La conformité au mètre est en effet traditionnellement préférée même à la correction grammaticale, pour ce genre de textes toujours composés en vers dans un but mnémotechnique. Il est un adage bien connu "api māṣam māṣam kuryāc chandobhaṅgam na kārayet" (que l'on fasse de "māṣa" "māṣa", mais que l'on ne brise pas le mètre).

Nous remercions Sri P. Nilakantha Sarma et Sri T. Ramanujam pour l'aide qu'ils ont apportée à la préparation de ce travail, par leurs transcriptions de manuscrits. Nous tenons également à remercier toutes les personnes qui nous ont permis l'accès aux manuscrits ayant servi de base à cette édition.

MANUSCRITS DE L'AJITĀGAMA UTILISÉS POUR LA
PRÉSENTE ÉDITION

1. A: Ms. sur ôles; 40×3.5 cm; 140 fol; 8 lignes par page; car. grantha. Possesseur: Śiva Śrī Akṣaya kurukka], Kilvelūr, dist. de Tañjāvūr. Transcription achevée le 31-3-1958 par P. Niilakanṭha Sarmā. Contenu: 55 *paṭala*; 1 à 27, 29 à 35 du vol. I de notre édition; voir vol. II pour les autres *paṭala*.
2. B: Ms. sur papier; 31×25 cm; 181 pages; 24 lignes par page; car. devanāgari. Possesseur: Madras Government Oriental Manuscripts Library, R. n° 16785; copié sur un manuscrit sur ôles chez KuNRakkudi Ādhinam, dist. de Rāmanāthapuram. Contenu: les *paṭala* 1 à 29 du vol. I de notre édition.
3. C: Ms. sur papier; 19×16 cm; 503 pages; 14 lignes par page; car. devanāgari. Possesseur: Adyar Library and Research Centre, Madras, N° T. R. 591. Transcription achevée le 24-8-1962 par S. Naṭarājan. Contenu: 45 *paṭala*; les *paṭala* 1 à 12, 15 à 17, 19 à 27 et 29 à 35 du vol. I de notre édition; voir vol. II pour les autres *paṭala*.
4. D: Ms. sur papier; 27×23 cm; 480 pages; 20 lignes par page; car. grantha. Possesseur: Madras Government Oriental Manuscripts Library, R. n° 1830. Contenu: 67 *paṭala*; les *paṭala* 1 à 12, 16 à 18, 20 à 27, 29 à 34 du vol. I de notre édition; voir vol. II pour les autres *paṭala*.
5. E: Ms. sur papier; 32×21 cm; 182 pages; 41 lignes par page; car. grantha. Possesseur: G. Śvāminātha Śivācārya, Tiruvāṭuturai, dist. de Tañjāvūr. Contenu: 46 *paṭala*; *paṭala* 1 à 35 du vol. I de notre édition; voir vol. II pour les autres *paṭala*.
6. F: Ms. sur papier; 34×21 cm; 241 pages; copié sur un manuscrit sur ôles en grantha chez M. K. Sundareśa Baṭṭar, Madurai, par K. Ramamurti. Contenu: 20 *paṭala*; *paṭala* 2 à 17 du vol. I de notre édition; voir vol. II pour les autres *paṭala*.

उपोद्धातः

निखिलवरदमूर्ति निर्मलज्ञानमूर्ति
 निरवधिकरुणाभुक्षावसोलासमूर्तिम् ।
 परतरशिवमूर्ति पञ्चसादास्त्रमूर्ति
 शरणमजितमेकं संश्रयाभ्यष्टमूर्तिम् ॥

शैवागमा: शैव-पाशुपत-सोम-लाकुलभेदेन चतुर्धा भिद्यन्ते । तत्र प्रथमः शैवभेदो वाम-दक्षिण-सिद्धान्तभेदेन पुनर्खिद्या भिद्यते । कापाल-कालामुख-अघोरादयो वामभेदेऽन्तर्भवन्ति । त्रिकम् इति संज्ञितं काश्मीरशैवदर्शनं स्वच्छन्दद्वैरवादिद्विनविशैवागमाश्रितं दक्षिणभेदेऽन्तर्भूतम् । कामिकाद्यष्टाविंशति मूलागमा: सिद्धान्तभेदेऽन्तर्गताः¹ । सिद्धान्तशब्दो गौतमसूत्रविवृतावेवं व्याख्यातः “सिद्धान्तो नाम यः परीक्षकैवेहुविधं परीक्ष्य हेतुभिः साधयित्वा स्थाप्यते निर्णयः स सिद्धान्तः” इति² । कामिकाद्यागमानां सिद्धान्तपदेन व्यापदेशस्य समर्थनमेवं क्रियते कामिकागमे पूर्वभागे प्रथमपटले ११७-११९ तमांशोकैः ।

कामिकादिशिवज्ञानं मूर्धा भगवतः सदा ।
 इतराणि महेशस्य हृकण्ठाद्यज्ञकानि वै ॥
 पूर्वपक्षतया तानि कथितानीह शम्भुना ।
 हेयोपादेयवस्तुनां निर्णये परमार्थतः ॥
 तत्सर्वमधरीकृत्य शैवसिद्धान्त ईरितः ॥ इति³ ॥

एतेऽष्टाविंशति शैवागमा: शैव-रौद्र-भेदेन पुनर्द्विधा भवन्ति । तत्र दश शिवभेदाः अष्टादश रौद्रभेदाश्च । परत्रेष्वेति संज्ञितो निष्कलपरशिवः पञ्चमन्त्रात्मकशरीरेणाभिव्यक्तः शब्द-

¹ उदाहरणार्थं पूर्वकारणागमे २६ पटले ५८-६१ अंशोकान् पद्यतः—

शैवं चतुर्विधं ज्ञेयं शैवं पाशुपतं तथा । सोमं लाकुलमित्येते चतुर्भेदाः प्रकीर्तिः ॥

वामदक्षिणसिद्धान्तस्त्रिविधं शुद्धशैवकम् । मूलावतारात्मादि शार्ङ्गं वद्वामशैवकम् ॥

स्वच्छन्दन्दादीनि तन्त्राणि दक्षिणं शैवमुच्यते । कामिकादीनि तन्त्राणि सिद्धान्ता इति कीर्तिः ॥

² गौतमन्यायसूत्रम् १, २६

³ तथा श्रीकण्ठसूत्रिणा रक्षये-

आप्सेकिरत्र सिद्धान्तः शिव एवाप्सिमान्यतः । (अंशोकः १० अ) इति

सिद्धान्त एव सिद्धान्तः पूर्वपक्षास्तथापरे । (अंशोकः ११ अ) इति च

अजितागमः

ब्रह्मेति सदाशिव इति च व्याहृतः लोकस्याज्ञाननिवृत्तये ज्ञानानुग्रहाय च प्रथमं प्रणवादिदशशिवानुत्पाद्य तेभ्यो दश शैवागमानुपादिदेशा । तदनु चाष्टदश रुद्रानुत्पाद्य तेभ्योऽष्टादश रौद्रागमानुपादिक्षत् । एते शिवाः रुद्राश्च पुनरन्येभ्यो देवेभ्यः, देवाश्च कृषिभ्यः, क्षेत्रयश्च मनुजेभ्यः आगमानुपादिशन् । एवमनादिकालाद् गुरुशिष्यपरम्परयोपदेशकमागता एते आगमा इति संप्रदायविद आहुः । अयमवतारकम उत्तरत्र तन्त्रावतारपटलविमर्शे विशदीकरिष्यते ।

वेदा अत्येवमेवानादिकाळाद्गुरुशिष्यपरम्पराक्रमेणागता अन्थाः । दृष्ट्यप्तेऽत्यागमास्तथापि आगमा इति रुदिमुपागताद्ग्रन्थजालात्पृथग्यवहाराय एते निगमा इति व्यवहियन्ते । निगमागमादुभावपि प्रथमं येन रूपेण प्रकाशितौ तेनैव रूपेणाद्याप्युपलभ्येते इति वक्तुं नारत्यवकाशः । महर्षिणा व्यासेन वेदाः संगृहा चतुर्धा विभज्य चतुर्भ्यः शिष्येभ्य उपदिष्टाः, ते च शिष्याः पुनः खशिष्येभ्य उपादिक्षन्, येन वह्न्यः शास्त्राः प्रवृत्ताः इत्ययं वृत्तान्तः पुराणेषु निर्दिष्टः¹ । एवमेव महता विस्तरेण प्रथमसुपदिष्टा आगमाः प्रजानां कालक्रमेण आयुर्बलादिहानि बुद्धिमाःश्चतां च निरीक्ष्य तेषां ग्रहण-सौकर्याय विस्तरं हित्वा ते संगृहीतोपदिष्टाः इत्ययं वृत्तान्तः आगमेष्वेव तत्र तत्रोऽलभ्यते । मृगेन्द्रागमस्योपोद्धाते १२तमपृष्ठे सूचितया रीत्या मूलागमानां तन्त्रावतारपटलेषु निर्दिष्टा श्लोकसंस्त्या ग्रन्थानामानुपूर्वी वा इदानीमुपलभ्यमानेषु तत्संग्रहरूपेषु तन्त्रामकेष्वागमेषु नोपलभ्यते । विषय-संग्रहः परमुपलब्धेषु शक्येत । उदाहरणार्थं किञ्चित्प्रदद्यते—परमेशाहवधस्य सुप्रभेदागमस्य ग्रन्थ-संस्त्या कोटित्रयमिति तन्त्रावतारपटलेभ्यो ज्ञायते । उपलभ्यमाने संग्रहरूपे मुद्रितग्रन्थे ४६६५ श्लोकाः परं वर्तन्ते । किरणागमस्य ग्रन्थसंस्त्या कोटिपञ्चकम, परमयुनोपलभ्यमाने मुद्रिते तत्संग्रहे १९९०३ श्लोका एव दृश्यन्ते । वस्तुतः संप्रदायानुरोधेन मूलागमेषु सन्ति चत्वारः पादाः ज्ञानपादः क्रियापादः योगपादः चर्यापादश्चेति । संप्रत्येवं पादविभागेन संपूर्णतयोपलभ्यमानौ द्वावैवैतौ मूलागमौ सुप्रभेदकिरणारह्यौ । कामिकोपभेदे मृगेन्द्रागमेऽपि चत्वारः पादाः दृश्यन्ते । अस्माभिरूपलव्याख्यान्यासु मूलागममातृकासु, तथा मुद्रितयोः कामिककारणयोरपि प्रायशः क्रियापादमात्रमस्ति । उपलब्धे मुद्रिते च रौत्रागमे रौत्रसूत्रसंग्रह इति पटलान्तनिर्देशकवाक्यैस्तथा मातृकाभिर्विद्यापाद इति निर्दिष्टो नामो वस्तुतो ज्ञानयोगपादयोः संग्रहरूप इव भाति । अधुना प्रकाश्यमानस्यास्याजितागमस्य मातृकासु पटलावसानसूचकवाक्येषु द्वित्रिस्तलानि विहाय प्रायेण पादनामनिदेशो नैव दृश्यते । परं विषयविमर्शनानुरोधेन संप्रदायरीतिमनुसरद्विरसामिः क्रियापाद इति नाम कोष्ठचिह्नान्तर्गततया न्ययोजि । अथाप्यत्रत्यद्वितीयपटलः शिवस्वरूपनिरूपणपरो ज्ञानपादस्य भागो भवितुमर्हति । एवमेवास्मदुपलब्धेष्वागमेषु क्रियापादेषु ज्ञानचर्यायोगप्रतिपादकाः पटलाः विषया च तत्र परिदृश्यन्ते । एवमेवैकस्य पादस्य विषया अन्यस्मिन् पादेऽपि क्वचिलभ्यन्ते ।

¹ भागवतपुराणे प्रथमस्कन्धे चतुर्थेऽप्याये १४-२४ तमश्लोकान् पदयत ।

उदाहरणाय किंचित्पदर्शयामः—किरणागमे चर्यापादे ५२-५७ तमपटलेषु प्रतिपाद्यमानौ प्रतिष्ठा-
जीणोद्धारास्वविषयौ वस्तुतः कियापादेऽन्तर्भावमहीतः । सर्वस्यैतस्यार्थस्य विमर्शने एवमभ्यूहितुमस्त्य-
वकाशः—यद् आगमेषु ज्ञानयोगपादयोः प्रतिपाद्यमानानां विषयाणां विनियोगः क्रियायामेव । एवं
चर्यापादोक्तविषयाः क्रियापादोक्तविषयसहकारिणः । सर्वेषु पादेषु वर्ष्यमानानां विषयाणां पररपर-
समन्वयेनैव विनियोगः फलं च । एतसाद्वेतोः पादविभागेन विषयप्रतिपादनस्य प्रयासः प्रथमं सञ्जपि
कालक्रमेण न तावानासीत् । विनापि पादविभागं परस्परं विषयसमन्वयेनाप्यागमाः गुरुभिः शिष्येभ्य
उपदिष्टाः स्युः इति । स्यादन्यदपि कारणम्—वस्तुश्चिलां दृश्यमानायां देवालयादिकार्थनिर्वहणाय क्रिया-
पादोक्तविषयस्यात्यन्तमावद्यकता प्रतीयते । तस्मान्मूलागमानां क्रियापादाः मातृकासंतत्या विशेषतः
संरक्षिताः स्युः । मातृकासु परिदृश्यमानेष्वेतेषु भागेषु प्रायशः पादनामनिर्देशो नोपलभ्यते । बहूनां
पटलानां विषयविमर्शनेन पादविभागो यद्यवद्य वक्तव्यश्चेदत्रैते सर्वेऽपि क्रियापादभागाः रुप्रिति
भणनीयम् ।

यद्यप्युपलभ्यमानेष्वागमेषु प्रायशः पटलानां पौर्वापर्यविषये विषयविभजने वा नास्ति न्यायानु-
सारिणः कस्यचन क्रमस्यानुसरणे आग्रहः । अथाप्यस्याजितागमस्य पटलानामानुपूर्वीक्रमः किंचिन्न्याय-
बद्ध इवाभाति । आगमान्तरेष्विवाचारापि तन्त्रावतारपटलः प्रथमः । तदनन्तरं परमोदेश्यभूतस्य
परशिवस्य स्वरूपनिरूपणं, तदाराधनसाधनभूतस्य लिङ्गस्योत्पत्तिनिरूपणपूर्वकं तद्वक्षणतद्वेदत्तचिर्माण-
स्थापनोचितप्रदेशकथनं, तदर्थमालयनिर्माणाय कर्षणादिप्रतिष्ठान्तक्रियाकलापवर्णनं, तदनु तदा-
राधनाहीतासंपादनाय शैवजनस्य नित्यकर्मभूतानां शौचाचमन-दन्तधावन-स्नान-संध्योपासनादिक्रिया-
समूहानां, तथा भुक्तिमुक्तिसाधनभूतशिवार्चनविषये, तदञ्जभूत-अभिकार्थ-अर्चनाङ्ग-नित्योत्सवादेश्व
निरूपणानन्तरं नैमित्तिकविधीनां महोत्सव-स्नपन-विशेषार्चन-लिङ्गपूरण-वृतकम्बलादीनामुपवर्णनमिलस्ति
कथन सुषु क्रमोऽनुसृतः । तत्र प्रथमपटले अन्युतः उमेशं शिवमुपसृत्याजितास्त्वागमं तदुत्पत्ति-
वृत्तान्तपुरःसरमुपदिशेति प्रार्थ्यामास । भगवान्महेशोऽपि खेन सुशिवाद्यथाश्रुतं तथोपदिशति ।
सृष्ट्यादौ निष्कलात्परशिवानाद आविरासीत तस्माच्च सर्दमातृकामूलभूतः प्रणवाक्षरः, ततो मातृ-
काक्षरैः शब्दराशिः यैरागमादिग्रन्थराशिराविभूत । अक्षरमातृकावयवभूतपञ्चाशदक्षराणि
नववर्गेषु गुणितानि । प्रथमवर्गे अकारादिषोऽशस्त्रराः, द्वितीयादिपृष्ठान्तेषु वर्गेषु ककारादिमकारा-
न्तानि पञ्चपञ्चाक्षराणि, सप्तमे यरलवाः, अष्टमे शपसहाः, हृषी नवमवर्गे चान्तर्भविति । यस्मात्
ख्यानिवा व्यञ्जनानां प्रयोगो न विद्यते तस्मांख्याना वीजाक्षराणीति व्यञ्जनानि च योग्यक्षराणीति
च व्यवहियन्ते । एतैः पञ्चाशदक्षरैर्ज्ञानबोधको ग्रन्थराशिः समजनि । तत्र ब्रह्मद्रव्यमस्ति परं
ब्रह्म शब्दव्रक्षं चेति । कार्यकारणरहितो निष्कलः परशिव एव परब्रह्मशब्देनोन्यते । तस्मैवाधिकारा-
वस्थायां सदाशिवखरूपमेव शब्दव्रक्षशब्देनाभिधीयते । सर्गारम्भे परशिवोऽवबोधरूपं विमलज्ञानं

नादरूपेण प्रकाश्य पश्चादधिकारावस्थायां सदाशिवरूपेण शब्दरूपारुदं ज्ञाने प्रकाशयति । यसा-
च्छब्दराशिमूलभूतमातृकाक्षरणां प्रणवः कारणमूलस्तस्मात्सर्वेषां ज्ञानानां प्रकाशने मूलभूतस्य
सदाशिवस्य प्रणवोऽयं तनुरिति व्यपदिश्यते । प्रणवस्य मूलभूतः परशिवप्रकाशितो नादः । प्रणव-
तनोः सदाशिवस्य कारणमूलः परशिवः । वाह्मनोऽतीतरूपो निधकळः परशिवः सिसक्षुरधिकारा-
वस्थायां पञ्चमन्त्रात्मकशिवदेहाभिव्यक्तसदाशिवरूपं गृह्णाति । तथा महेश्वररुद्रविष्णुब्रह्मादिकारणे-
श्वरान् [तथा अनन्तादिविदेश्वरांश्च] उत्पादयति । तैः सह जगत्सूर्यं कर्तुमुद्यतः सद्योजात-वामदेवा-
घोरत्पुरुषेशानास्यपञ्चवक्त्रधरः, तैः पञ्चमिर्मुखैः प्रसुतेन ऊर्ध्वप्रतीच्युतरदक्षिणप्राचीसौतःपञ्चक-
रूपेण वेदागमादिग्रन्थराशिरूपेण ज्ञानदीपेनज्ञानरूपं जगदन्धकारं निर्वदयति । पुनश्च दशशिवा-
नुरूपाय तेभ्यः कामिकादिसुप्रभेदान्तदशागमानुपदिशति । एते दक्षागमाः शिवभेदा इत्युच्चन्ते ।
एते दश शिवाः पुनरन्येभ्यो दशभ्यः तेऽपि पुनरन्येभ्यो दशभ्य उपदिशन्ति इत्येवं परमगुरुपरम्पराक्रमः ।
एवेभेदैकस्य शिवभेदस्य श्रोतारूप्यो भवन्ति यथा—सदाशिवः कामिकं प्रणवाय, प्रणवस्त्रिकलाय
त्रिकलश्च हराय क्रमेणोपादिक्षन् । इममजितागम सदाशिवः सुशिवाय, सोऽपि शिवाय, स च अच्युताय क्रमेण
उपादिदिशुः । एते पुनरन्येभ्यो देवेभ्यः, देवाश्च ऋषिभ्यः, ऋषयश्च मनुजेभ्य इति परम्परया
लोकेऽस्मिन्नवतीर्णोऽयं ग्रन्थराशिः । सदाशिवः पुनरष्टादशरुद्रानुरूपाय तेभ्यो विजयादिवातुलान्ता-
नष्टादश आगमानुपादिक्षद् येषां रुद्रभेदां इति नाम । रुद्रभेदानां प्रेत्यकं श्रोतारौ द्वौ द्वौ ।
एकैकस्यागमस्याङ्गभूताः सन्ति केचन उपागमाः । आहत्यैतेषां संख्या २०७ । एषामागमानां
ग्रन्थसंख्या श्रोतृनामोपागमनामेत्यादिसर्वेषां विवरणमस्मिन् पटले दृश्यते । तत्सर्वं रौरवागमस्य प्रथमभागे
प्रथमे चित्रफलके विशदं निरूपितमिति विस्तरो तत्रैव द्रष्टव्यः ॥

ग्रन्थस्यास्य द्वितीये पटले परशिवस्य स्वरूपलक्षणे, तस्यैवाधिकारावस्थायां सदाशिववै तस्यैव
सर्वत्र वहिर्यागे आराध्यत्वे, सदाशिवाच्च महेश्वररुद्रविष्णुब्रह्मणां कारणेश्वरणामुत्पत्तिः, एषां
पञ्चमूर्तीनां देव्यः, जगत्सृष्टिस्थितिसंहारादिकृत्याधिकारिणः इत्यादि प्रपञ्चितम् ॥

तृतीये पटले लिङ्गोत्पत्तिकथा संग्रहेण निरूपिता । तथा संहारे निखिलानि भूतानि लिङ्गे लयं
गच्छन्ति सुष्टौ लिङ्गाच्च निर्गच्छन्ति इत्यसाद्वेतोरस्य लिङ्गमिति नामेति लिङ्गशब्दनिर्वचनमपि
दत्तमस्ति । चतुर्थे पटले लिङ्गलक्षणं तद्वेदाः, लिङ्गाराधनफलं च वर्णितम् । पञ्चमे लिङ्गादि-
निर्माणाय शिलादार्वादीनां लक्षणं, शिलादिगुणदोषानुरोधेन शुभाशुभफलानि च ददर्शितानि ।
षष्ठे लिङ्गस्थापनोचितप्रदेशा निरूप्यन्ते । सप्तमात्प्रभृति अष्टादशपटलपर्यन्ते भागे देवालयनिर्माणाय
भूपरीक्षादि-लिङ्गस्थापनपर्यन्तं विद्यमानः कर्णणादि-प्रतिष्ठान्तमिति परिभाषया प्रसिद्धः त्रियाकलापः
प्रपञ्चितः । एकोनविंशतितमपटलात्प्रभृति षड्बुशतितमपटलान्ते भागे नित्यकर्मविधिविच्छयते ।
तत्रैकोनविंशतितमे नित्यकर्तव्यस्य शिवार्चनस्याहंतासंपादनाय तत्पूर्वं कर्तव्यानां प्रातर्ध्यानशौचाचमन-
दन्तधावनक्षानसंख्यादीनां, विंशतितमे शिवार्चनस्य, एकविंशतितमे अर्चनानन्तरकर्तव्यस्याग्निकार्यस्य,

द्वाविंशतितमेऽर्चनोपयुक्तानामज्ञानां, त्रयोविंशतित्वुविंशतितमपटलयोरर्चनाङ्गभूतयोर्दीपनीराजनयोश्च सुविशदं निरूपणं दृश्यते । पञ्चविंशतितमेऽर्चनानन्तरं कर्तव्यस्य नित्योत्सवस्य वर्णनं सम्यक् प्रपञ्चितम् । पठविंशतितमेऽर्चनाङ्गभूतानां मुद्राणां निरूपणस्यावदयप्राप्तात् सर्वासां मुद्राणां लक्षणं निरूपितम् । क्रियासाफल्याय भगवन्तीतये च प्रदर्शनीयानामेतासां मुद्राणां सुरपष्टं निरूपणं तत्त्रशास्त्रादन्यत्र नास्ति । उपलब्धेषु शैवागमेषु वहूसंख्यकानां मुद्राणां लक्षणविवेचनमस्मिन्नेवाजितागमे दृश्यते । अत्र ग्रन्थे चत्वारिंशन्मुद्राः, कारणागमे द्वाविंशत्, सुप्रभेदे त्रयोविंशतिमुद्राश्च लक्षिताः ॥

एवं नित्यकर्मनिरूपणानन्तरं नैमित्तिककर्माणि निरूप्यन्ते । तत्र सप्तविंशतितमे महोत्सवः, अष्टाविंशतितमे ढोलोत्सवश्च वर्णितौ । आगमेऽस्मिन्नस्त्यन्येषामपि वसन्तोत्सव-विशेषोत्सव-दमनोत्सव-कृतिकार्दीप-नवनैवेद्य-अद्भुतशान्तिपूर्कम-इत्यादीनां निरूपणं येषामुत्सवप्रकरणोऽस्मिन् संहत्योत्तरोत्तरं प्रकटनमुचितं भाति । अथापि मातृकास्वेषां पटलानां ग्रन्थान्ते दर्शनान् तेषां स्थानव्यतिक्रमोऽस्माभिः कृतः । ते च ग्रन्थस्यास्य द्रितीयभागेऽन्ते प्रकाशविष्यन्ते । एकोनत्रिंशतितमे पटले स्नपनविधिर्निरूप्यते । तानि स्नपनानि नवविधानि, प्रथमसुत्तममध्यमाधमभेदेन विधा विमङ्ग्य, पुनः प्रत्येकस्मिन्नुत्तमोत्तम-उत्तममध्यम-उत्तमाधम-इत्यादिविधा विभागेन नवदिधत्वं, १००८, ५०८, २१६ कलशैः स्नपनस्योत्तमत्रितयविभागे, १०८, ४८, २४ कलशैः स्नपनस्य मध्यमत्रितयविभागे, १६, ८, ४ कलशैः स्नपनस्याधमत्रितयविभागे च वर्गीकृत्य, कलशस्थापनविधिः, तत्र निक्षेप्यद्रव्यादिविधिः, मण्डपनिर्माणसूत्रप्राप्तदेवतान्यासहोमादिस्नपनसंबन्धसर्वविषयाणां विवेचनं च सम्यगुपवर्णितमस्ति । महोत्सवादिविशेषविधीनां नैमित्तिककर्माणां पुष्टिशान्तिप्राब्रह्मित्कर्माणां चाङ्गभूतमिदं स्वपनकर्म आगमेषु महता विस्तरेण वर्ण्यते । देवाळयेष्वद्यापि यथाविभवमनुष्ठाने दृश्यते च । एतादशस्त्रपनविषये उत्तमादिविभागे कलशानां संख्याविषये, कलशस्थापनक्रमे, तत्र सूत्रपातादिकरणे, देवतान्यासमन्त्रपूजादिविषये चागमेषु परस्परमीषद्वहु वा ध्यत्यासोऽस्ति । उपलब्धेष्वागमेषु दृष्टानां स्नपनानां क्रोडीकरणं कृत्वैकत्र फलके समष्टितया सूचनं रौरवागमे प्रथमभागे १४५ छठे दत्तमस्तीति तत्रैव विस्तरो द्रष्टव्यः । रौरवागमानुसारेण कलशमण्डलचित्राणि यथा तद्रूपे तत्त्वानेदत्तानि तथात्रापि ग्रन्थे एतद्वन्धानुसारेण कलशमण्डलचित्राणि संयोजितानि । पुस्तकद्वयस्तत्त्वचित्राणां परस्परं तोलने तत्रत्वयत्यासो वाचकानां विशदो भवेत् । त्रिंशत्तमे पटले उत्सवपुष्टिशान्त्यादिविशेषकर्मणामन्ते क्रियमाणस्य विशेषार्चनस्य, एकत्रिंशत्तमे क्षीराभियेकविधेः, द्वाविंशत्तमे लिङ्गस्याज्ञवनीतगन्धपुष्पफलादिद्रव्यैः पूरणपूर्वकं क्रियमाणस्य लिङ्गपूरणस्थस्य कर्मणः, त्रयविंशत्तमे घृताभियेकविधेः, घृतकम्बलविधेः, चतुर्भिंशत्तमे शीतकुम्भाभियेकविधेः, पञ्चत्रिंशत्तमे सर्वेषां विशेषकर्मणामादौ कर्तव्यस्य मङ्गलाङ्गुरार्पणविधेश्च विवेचनं दृश्यते ।

एतदनन्तरं व्यक्ताव्यक्तस्य सदाशिवमूर्त्यव्यक्तदशायां महेश्वरस्वरूपे शिवपरमेष्ठिनो या व्यक्ता विंशतिप्रतिमास्तासां तथा परिवारदेवतानां च स्वरूपलक्षणप्रतिष्ठादेः, तथा तत्संवद्यन्यक्रियाकलापस्य च

प्रतिपादकानां पटलानां परिशिष्टानामन्येषां केषांचित्पटलानां च प्रकाशनमस्यागमस्य द्वितीये भागे भविष्यति ।

देवालयनिर्माणविधीनां प्रतिमानिर्माणविधीनां चागमेषु विवरणं यद्यपि दृश्यते तथापि समग्रतया तावृशविधीनां निरूपणमत्र न लभ्यते । शिल्पशास्त्रेष्वेव ते समष्टितया प्रपञ्चिताः । देवालयसंबन्धविषयेषु देवताप्रतिमासंबन्धविषयेषु च देवालयनिर्माणयोग्यभूपरीक्षाप्रभृति प्रतिमास्थापनपर्यन्तं प्रतिपदे कोऽपि क्रियाविधिर्विहितोऽस्ति । तावृशक्रियाकलापस्य निर्बहणविधिरागमेष्ववश्यं निरूपणीयो भवति । असात्कारणात्क्रियाकलापेन सहैव देवालयादिनिर्माणादिविधिरपि संप्रहेणागमेषु दृश्यते । अस्यान्यदपि कारणं शिल्पशास्त्रसंबन्धविषयाणामागमेष्वपि निरूपणे । देवालयप्रतिमादिनिर्माणविषये शैवाचार्याध्यक्ष्य एव शिल्पमिः कर्म कर्तव्यम्, शिल्पशास्त्रागमशास्त्रयोर्विरोधे आगमानुरोधेनैव निर्णयः शैवाचार्येण कर्तव्यः शिल्पमिश्वायां निर्णयोऽङ्गीकार्यं इत्यायं नियमः आगमशास्त्रेषु दृश्यते । शैवाचार्येण आगमशिल्पशास्त्रेषु निधानेन भाव्यम् । अन्यथा समुचितं निर्णयं कर्तुं स नार्हति । एतसात्कारणादप्यागमशास्त्रेषु शिल्पशास्त्रसंबन्धनां विषयाणामपि संप्रहेण प्रतिपादने आवश्यतासीदिति भाति । यथा तथा वास्तु । एषां शिल्पसंबन्धविषयाणां निरूपणे प्रधानं कारणं तत्र तत्र प्रतिपदे कर्तव्यस्य क्रियाकलापस्य निरूपणार्थमित्येतच्छास्त्रावेक्षणेन स्फुटीमविष्यति ।

आगमेऽस्मिन् प्रतिपादितानां विषयाणामागमान्तरेषु प्रतिपादितेभ्यो विषयेभ्यस्तत्रतत्र वच्च-
त्कुत्रविद्वयत्यासो दृश्यत एव । तन्वावतारविषयेऽप्यस्ति कक्षन् विषयेयः । सामान्यत आगमान्तरेषु
कामिकाद्यजितान्ताः पञ्च सद्योजातमुखोद्भवा इति, दीपादिसुप्रभेदान्ताः पञ्च वामदेवमुखोद्भवा इति,
विजयादिवीरान्ताः पञ्चोदरमुखोद्भवा इति, रौरवादिमुखविवान्ताः पञ्च तथपुरुषमुखोद्भवा इति,
प्रोद्धीतादिवातुलान्ता अष्ट ईशानमुखोद्भवा इति च प्रसिद्धिः । परमत्यप्रथमपटले १०८-११२
श्लोकेषु कामिकादिसुप्रभेदान्ता दशागमा ईशानमुखोद्भवा इति, विजयपारमेश्वरनिश्वासप्रोद्धीतमुख-
विम्बास्त्वाः पञ्च सद्योजातमुखोद्भवा इति, सिद्धसन्तानशबोक्तचन्द्रज्ञानविमलास्त्वा वामदेवमुखोद्भवा
इति, स्वायंभुवीररौरवमकुटकिरणास्त्वा अघोरमुखोद्भवा इति, ललितानलवातुलास्त्वारतपुरुषमुखोद्भवा
इति च विवरणं दृश्यते । स्तपनविषयविवरणेऽप्यस्त्वागमस्यास्यागमान्तरेभ्यो भेदो यः पूर्वमेव प्रकटितः ।
अजितागमस्य द्वितीयपटले २८-३२ श्लोकाः “योगिमिः स्वहृदयकमले निष्कलस्य परशिवस्य
पूजनमन्तर्याग इत्युच्यते, योगिनामेवात्मान्तर्यागेऽधिकारः, किंचिज्ज्ञानामन्येषामेतावृशपूजनस्यासाध्य-
त्वातेषामन्तर्यागे नाधिकारः । तदर्थं परशिवः पञ्चब्रह्मतत्त्वः सदाशिवो भूत्वा लोकानुग्राहको भवति ।
तस्यैव शिवलिङ्गे पूजनं सर्वैः क्रियते, यस्य वहिर्याग इति नाम” इति प्रतिपादयन्ति । परम-
न्येषामागमानां शैवपद्धतीनां च परामर्दीं सर्वेषामप्यन्तर्यागवहिर्यागौ नित्यकर्माङ्गभूतौ, अन्तर्याग-
करणानन्तरभेदव वहिर्यागकरणं विहितमिति प्रतिभाति । अस्मिन्नेवागमे विशतितमे शिवपूजापटले

११०-१११ उत्तराधिपूर्वाधिर्भ्यां बहिर्यागकरणात्पूर्वमन्तर्यागोऽवश्यं विधीयते । सर्वस्यैतस्य पर्यालोचनेऽस्येवमन्यूहस्याबकाशः यो द्वितीयपटलस्य सामान्यानामन्तर्यागोऽधिकारनिषेधः स मतान्तरमावनाभावितः स्यात् । मतान्तरेषु योगिनः स्वात्मध्यानैकरतस्य बाह्यकर्मादिराहित्यं सामान्यानां तु निराकारे बुद्धेर्योजनस्य दुष्करत्वादाकारकल्पनापूर्वकं भगवतो बाह्ये लिङ्गप्रतिमादिपर्वत्ना इत्यादिबोधनपरिपाटी सुप्रसिद्धा । अजितागमे “पूजाः नवविधाः”, इत्युक्त्वा नवमी अधमाधमपूजा नास्तीश्युक्तम् (२० पटले १२ श्लोकं पश्यत) । चिन्त्यागमेऽधमाधमपूजाप्यहीकृता । त्रयखिंशत्तमे पटले सविस्तरं निरूपितो वृत्तस्नानविधिर्नैतावता विस्तरेणोपलब्धेष्वागमेषूपलभ्यते ।

आगमसंपादनावसरेऽस्मिन्नागमे प्रतिपादितानां कियाक्रममन्त्रादिविषयाणामागमान्तरप्रतिपादितविषयेभ्यो व्यत्यासे तत्तदागमसंवन्धिश्लोकाः टिष्पण्यामुदाहृताः, येषां तुलनात्मकविमर्शनेन विषयव्यत्यासपरिशीलनं वाचकानां सुलभं भवेत् । कचित्कचिन्मूलप्रतिपादितविषयाणामुपोद्घलकतयाप्यागमान्तरेभ्यः श्लोकाः टिष्पण्यामुद्धृताः सन्ति । अत्र टिष्पण्यामुद्धृता बहव आगमा अद्यावधि न प्रचारं नीताः । किंतु मातृकावस्थायामेव वर्तन्ते । सुद्रेण उपलब्धा अपि केचन ग्रन्थलिप्यामेव मुद्रिताः, तेऽपि ग्रन्था अद्यानुपलब्धप्राप्याः, इत्येतैः कारणैः श्लोकानां समश्रूतया यथामातृकं दानं समुचितमिति चिन्तितमसामिः । पाणिनीयव्याकरणाननुरोधिप्रयोगा उदाहरणार्थं तत्रतत्र टिष्पणीषु सूचिताः । मातृकासुपलब्धाः प्रयोगा यथामातृकमुद्धृताः पाणिनीयव्याकरणविरोधित्वेऽपि न ते संस्कृताः । यस्माद् आगमभाषा मातृकासु याद्वश्युपलब्धा तस्यास्तथैव प्रदर्शन एवादरोऽस्माकम् । बहुमातृकानुरोधेन वा, कचित्कचिन्मातृकासाहाय्यामावे आगमान्तरस्यविषयसाहाय्येन वा, मूले पाठाः संघटिताः । तादशागमान्तरश्लोकाः सदा टिष्पण्यामुदाहृताः । क्वचिमातृकासु पाणिनीव्याकरणाननुरोधिपाठानामुपलभेऽपि यदि स पाठो न छन्दोऽनुरोधी तर्हि स न गृहीतः । तत्रैकमातृकास्योऽपि पाणिनीव्याकरणाननुरोध्यपि छन्दोऽनुरोधी पाठः मूले स्थापितः । गुरुशिष्यसंप्रदायेनागतेष्वीडशेषु ग्रन्थेषु ग्रहणपाठसौकर्याय विषयाः श्लोकवद्धाः कृताः, तादशेषु सदा छन्दसि महानादर आसीत्, अतः छन्दसोऽनुश्रुत्य व्याकरणाननुरोधिनोऽपि पाठाः श्लोकेषु निवद्धा अभवन् । “अपि मार्ष मंवं कुर्याच्छन्दोभासं न कारयेत्” इत्ययमाभाणक एतन्मूलक एव ॥

एतत्पुस्तकसंपादनकार्ये मातृकाप्रतिलेखादिकरणेन सर्वात्मनोपकृतवतोत्रैश्चश्रीनीलकण्ठशर्म-श्रीरामानुजश्यङ्कार-महाशययोस्तथा मातृकादानेनोपकृतवद्धद्यो तिस्वादुदुरै-शिवश्रीखामिनाथशिवाचार्य-मयूरपुरी-स्वामिनाथशिवाचार्य-कीलवेद्वार-अक्षयशिवाचार्य-मदुरै-सुन्दरेशमद्वर-महाशयेभ्यस्तथा मद्रपुरी-राजकीयताळपत्रकोश-प्रत्यवेक्षकेभ्यः अड्यार-पुस्तकागाराध्यक्षेभ्यश्च हार्दिकीं कृतज्ञतां निवेदयामः ॥

सुमशरसुभगंकरणं परमशिवोत्सङ्गमङ्गलाचरणम् ।

नमत्पामाद्यंकरणं किंचन तेजः समाश्रये शरणम् ॥

श्रीः

अजितागमः

[क्रियापादः]^१

[प्रथमः पटलः]

[तन्त्रावतारः]

^२ श्रीमद्विरिवरे रस्ये^३ मन्दरे^४ चारुकन्दरे^५ । देवदानवगन्धर्वदैत्यदिव्याङ्गनागणैः ॥ १ ॥

^६ यक्षराक्षसनागेन्द्रभूतप्रेतपिशाचकैः । ^७ मारुकिपुरुषैश्वैव प्रमथैर्वनतेयकैः ॥ २ ॥

विद्याधरैश्च विविधैः किञ्चर्मुनिभिस्तथा । अष्टादशगणैरत्युर्जुषे^८ तुष्टिप्रदे सदा ॥ ३ ॥

^९ हृष्टपुष्टान्यपुष्टायैः पतञ्जैः परिनादिते^{१०} । ^{११} पुष्पभारावनमैश्च फलभारावनम् कैः^{१२} ॥ ४ ॥

नानावृक्षलतागुलमैः परितः परिशोभिते । हरिचन्दनमन्दारपारिजातैः सकल्पकैः^{१३} ॥ ५ ॥

^{१४} सन्तानैश्च ^{१५} कृतोद्याने गङ्गास्रोतःसमाकुले^{१६} । ^{१७} हंसकारण्डवक्रोच्चक्रवाकादिसंतते^{१८} ॥ ६ ॥

^१ Les indications entre crochets ont été ajoutées par nous.

^२ D (ms. de Madras Government Oriental MSS. Library, R. N°. 1330) ajoute श्रीरस्तु । अजिते आगमग्रन्थः; E (ms. de Tiruvāṭuturai) ajoute श्रीशिवाम्यां नमः । श्री अजिते तन्त्रावतारविधिपटलः”; le तन्त्रावतारपटल manque dans F (ms. de Madurai).

^३ C (ms. de Adyar Library, N°. T. R. 591) et D: श्रीमद्विरितटे रस्ये; E: कैलास-शिखरे रस्ये

^४ A (ms. de KîLveṭūr) et B (ms. de Madras Government Oriental mss. Library, R. N°. 16785): मन्दिरे.

^५ A, B: चारुकेतने.

^६ E: यक्षराक्षसनागेन्द्रैः सिद्धगुरुकन्चारणैः

^७ Le demi-*sloka* manque en E.

^८ C, D, E: तुष्टिप्रदे.

^९ Le demi-*sloka* manque en E.

^{१०} D: परिनादितैः

^{११} E: पुष्पहारावनमैश्च

^{१२} E: फलहारावनवकैः

^{१३} A: पारिजातसकल्पकैः; E: पारिजातैश्च चम्पकैः

^{१४} D: सन्दानैश्च

^{१५} A: कृतोद्याने

^{१५} E: गङ्गास्रोतसमाकुले

^{१७} A: हंसकारण्डकोण्डचक्रवाकादिसंतते

^{१८} C: संस्कृते

मत्तमातङ्ग^१सिंहर्थं मृगशाखा मृगादिभिः । ^२नानासत्त्वगणैर्मुक्तं वैरभावैः समाकुले ॥ ७ ॥
आसीनमासने दिव्ये धर्माद्यैः परिकलिपते । उमेशं देवदेवेशं 'सोमं सोमविभूषणम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मेन्द्रधनदारेन्द्रुवरुणान्तकं वायुभिः । वस्यादित्यैश्च रुद्राद्यैः सर्वदेवैरुपासितम्^९ ॥ ९ ॥
विनयेनाच्युतो गत्वा पृच्छति स जगद्गुरुम्^{१०} ।

अच्युत उवाच—

भगवन्देवदेवेश त्रिपुरान्तक शंकर ॥ १० ॥

^{१०}अजितं नाम यज्ञन्तं शिवात्प्राप्तं^{११}^{१२}त्वया पुरा । तन्ममाचक्ष्व देवेश तस्योत्पचिपुरः सरम् ॥ ११ ॥
एवमुक्तो महादेवः^{१३} स्फुरन्निटिललोचनः^{१४} । ^{१५}उवाच^{१६} तन्वं हृष्टात्मा गिरिजापतिरव्ययः ॥ १२ ॥
यथाश्रुतं^{१७} तत्सुशिवादच्युताय महात्मने ।

१८ महेश्वर १९ उवाच—

[शब्ददब्दात्मखण्डप्र.]

आसीत्पूर्वं हि सर्गादौ व्योमरूपात्^{२०} पराच्छिवात् ॥ १३ ॥

^{२१}शब्दस्तोऽक्षरस्तस्माच्छब्दराशिरनुच्चमः । ^{२२}नववर्गसमायुक्तः पञ्चाशङ्क्रेद^{२३} भेदितः ॥ १४ ॥
^{२४}नवपर्वकमस्तत्र पञ्चाशङ्क्रेदसंयुतः^{२५} । ^{२६}योनिवीजात्मकश्चापि स भेदोऽत्र निगद्यते ॥ १५ ॥
अआइईउऊ चैव क्रश्चल लद्ध तयैव च । ए एओ ओ^{२७} च अं अश्च वर्गोऽयं प्रथमो भवेत् ॥ १६ ॥

^१ C, D : सिंहैव मृगशाखा मृगादिभिः; E : सिंहैव शाखा मृगमृगादिभिः

^२ E : नानासत्त्वानुकुलैश्च सर्वैश्चैव समाकुले

^३ C : वैरिभावसमन्वितैः; D : वैरिभावैः समाकुलैः

^४ D : सोमासोमविभूषणम्

^५ E : मारुतैः

^६ E : यक्षनलैश्च

^७ C, D : सर्वदेवैः समाच्युतम्

^८ E : जगद्गुरुः

^९ A et B omettent उवाच

^{१०} E : शिवज्ञानं परं गुह्यं

^{११} D : शिवात्प्राप्तः

^{१२} A : च यस्पुरा

^{१३} C, D, E : स्फुरललाटकोचनः

^{१४} E ajoute शिव उवाच

^{१५} E omet le demi-sloka

^{१६} A : तन्वहृष्टारथगिरिजा०

^{१७} A : तत्सुशिवे अच्युताय; E : तत्सुशिवाच्युताय

^{१८} E omet 'महेश्वर उवाच'

^{१९} A omet 'उवाच'

^{२०} A : परिदिशवात्

^{२१} E : शब्दस्तोऽक्षरस्तस्माच्छब्द०

^{२१} A : नववर्गसमायुक्तः; E : नवसर्गसमायुक्तः

^{२३} A : भेदतः

^{२४} A : नवपर्वकमं तत्र

^{२५} A : संयुतम्

^{२६} A omet le demi-sloka.

^{२७} A, B, C et E omettent च

ककारश्च खकारश्च ^१गधौ डश द्वितीयकः । तृतीयस्तु ^२चकारश्च छकारो जझवास्तथा^३ ॥१७॥
^४चतुर्थस्तु टकारश्च ठकारश्च ^५डकारकः । ढणौ ^६चैव तथौ चैव दधौ चैव न एव च ॥ १८ ॥
^७पञ्चमः स्यात्तथा पष्टः ^८पफौ वभौ म एव च । ^९यकारो रेफकश्चैव लकारो वश सप्तमः ॥१९॥
 शकारश्च पकारश्च सकारश्चाष्टमः स्मृतः । हळौ च नवमो वर्गो ^{१०}भवेत्पर्वक्रमो ह्ययम् ॥२०॥
 योनिनीजात्मना ^{११}भिन्नो वाचामङ्कुररूपधृत् ^{१२} । अकारादिविसर्गान्तं वीजं पोडशमुच्यते ॥२१॥
 योनिः ^{१३}स्याद्वि चतुर्खिंशदक्षराणि ततः परम् । पञ्चाशदक्षरैरेते^{१४} ग्रन्थं ^{१५}राशिः समुच्यितः ॥२२॥
^{१६}वेदादिज्ञानमेदेन ^{१७}शिवज्ञानं विभेदितम् । तस्माद्विकारणं ^{१८}विष्णो तारकं ^{१९}ज्ञानसंज्ञकम् ॥२३॥
 गुह्यमेकाक्षरं तद्वि प्रणवः परिकीर्तिः । त्रिगुणं त्रिजगच्चापि ^{२०}त्रिवेदांखिसुरानपि ॥ २४ ॥
^{२१}त्रिकलं च ^{२२}त्रितत्वं च ^{२३}तमवैहि जनार्दन । ^{२४}ब्रह्मद्वयं समुद्दिष्टं ^{२५}शब्दब्रह्म परं च यत् ॥ २५ ॥
^{२६}परं तच्छ्वमुदिष्टं ब्रह्मशब्देन शब्दितम् । शब्दब्रह्मयं यत्तत्सदाशिवमिति स्मृतम् ॥ २६ ॥
^{२७}सदाशिवतनुः साक्षात् ^{२८}प्रणवः स्याज्जनार्दन । सर्वकारणभूतोऽसौ देवदेवः सदाशिवः ॥ २७ ॥
 तस्यापि ^{२९}कारणत्वेन ^{३०}संस्थितः स परः शिवः । वाच्चनोऽतीतरूपत्वात् ^{३१}परत्वेन स कथ्यते ॥२८॥

^१ A, C, D: गधे डश

^२ E: तृतीयं दु

^३ A: जझवास्तथा; C, D, E: जझवास्तथा

^४ E: चतुर्थं दु

^५ C, D, E: थकारकः

^६ C, D: चाथ थकारश्च यदौ तथ न. व; E: चाथ तकारश्च यदौ धथ न एव च

^७ A: पवमस्यान्ततः पष्ट

^८ A: पफबमम एव च; E: पफौ वभम एव च

^९ A, B, C et D: यकारश्च रकारश्च

^{१०} E: भवेत्पर्वक्रमो

^{११} A: भिन्नौ

^{१२} A, B, E: रूपधृक्

^{१३} E: स्याद्विचतुर्खिंशद्

^{१४} C, D: एते pour एतैर्

^{१५} A: हड pour ग्रन्थ

^{१५} A: वेदाणुदज्ञान

^{१७} A: शिवज्ञानविभेदितम्; B: शिवज्ञानविभेदितम्

^{१८} A: विष्णोस्तारकज्ञानसंज्ञकम्

^{१९} C, D, E: ज्ञानसंस्थितम्

^{२०} A: त्रीण्यदेवात्सुरानपि

^{२१} A, D: त्रिकालं; E: त्रिवर्गं

^{२२} D: कृतत्वं; E: त्रिकालं

^{२३} C, D: तमवैहि

^{२४} C,D: ब्रह्मतत्वं यत्समुदिष्टं; E: ब्रह्मतत्वं समुदिष्टं

^{२५} C, D: शब्दब्रह्मयं च तत्; E: शब्दब्रह्मयं च यत्.

^{२६} Les *śloka* 26 à 41 manquent dans le ms. C

^{२७} A: सदाशिवस्तनुः

^{२८} A: प्रणवस्य जनार्दन; E: प्रणवस्य जनार्दन

^{२९} A et B: कारणस्सैव

^{३०} A et B: स्थितः स्यात्स परः शिवः

^{३१} A et B: परस्सोऽत्र न कथ्यते

तस्मात्कारणभूतो यः^१ स एवात्र शिवः स्मृतः । सदाशिवस्तु कर्ता च^२ भर्ता वै परमेश्वरः ॥ २९ ॥
 तस्मान्महेश्वरो जातस्तस्माद्रुद्रोऽहमेव च ।^३ मत्स्त्वं भवतश्चापि^४ ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ ३० ॥
 एवमस्मात्समुत्पन्नो^५ मूलदेवः सनातनः ।^६ सोऽनुग्राह्य महेशादीञ्जगदीशान्^७ सदाशिवः ॥ ३१ ॥
^८ अस्मद्विश्वजगद्भूतिमसामिः^९ कर्तुमुद्यतः ।^{१०} पञ्चवक्त्रधरो भूत्वा पञ्चभिस्तैर्मुखैरपि ॥ ३२ ॥
 वेदादिग्रन्थजालं यत्सर्वमवदत्प्रभुः ।^{११} यदि शब्दमयं^{१२} ज्योतिर्दीप्यते^{१३} न जगत्स्वतः ॥ ३३ ॥
 अज्ञानेनान्धतमसा^{१४} भवेदसं गतं जगत् । इति संचिन्त्य देवेशः समुत्पाद्य दशात्मजान् ॥ ३४ ॥

[अष्टाविंशतिरागमाः; तत्र दश शिवमेदाः]

तेषां ज्ञानं ददौ पूर्वं दशमेदेन मेदितम् ।^{१५} कामिकं^{१६} प्रणवारुद्यस्य^{१७} सुधारुद्यस्य च योगजम् ॥ ३५ ॥
^{१८} चिन्त्यं सुदीप्तसंज्ञस्य कारणं कारणस्य च । इदं सुशिवसंज्ञस्य^{१९} दीप्तमीशस्य चैव हि ॥ ३६ ॥
 सूक्ष्मतन्त्रं तु सूक्ष्मस्य कालस्योक्तं सहस्रकम् ।^{२०} सुप्रमेदं^{२१} दिशेशस्य चाम्बुनाम्नस्तथांशुमत् ॥ ३७ ॥
 शिवमेदमिति प्रोक्तं तन्त्राणां दशकं हरे । दशानां पुनरप्येषां^{२२} वक्ष्याम्यन्यं गुरुक्रमम् ॥ ३८ ॥
 प्रणवात्तिकलः^{२३} प्राप्तः कामिकं त्रिकलाद्वरः । योगजं तु सुधासंज्ञाद्भूतसंज्ञस्तः प्रभुः ॥ ३९ ॥
^{२४} चिन्त्यं सुदीप्तरुद्रातु गोपतिश्च ततोऽभिविका । कारणात्कारणं शर्वस्ततश्चापि प्रजापतिः ॥ ४० ॥
 शिवाचेदमहं प्राप्तो मत्स्त्वं प्राप्तवानसि ।^{२५} दीप्तमीशात्त्रिमूर्तिश्च ततस्तस्मादुताशनः ॥ ४१ ॥

^१ A : स एवात्र शिवस्तुः; E : स एव विविधः स्मृतः ^२ A et B : भोक्ता

^३ A : मत्स्त्वमभवत्शापि

^४ A : ब्रह्मलोके पितामहः

^५ A : मूलोऽर्थं देवकेतनः; D : मूलो देवः सनातनः

^६ E : सोऽनुग्रह्य

^७ E : जगदीशः pour जगदीशान्

^८ A : तस्माद् pour अस्मद्; D : अस्माद्

^९ E : अस्माकं pour अस्मामिः

^{१०} A : गिरि pour पञ्च

^{११} cf. *Kāvyādarśa* de Dandin, I, 4:

इदमन्तर्तमः कृत्यं जायेत भुवनत्रयम् ।

यदि शब्दमयं ज्योतिरा संसाराज्ज दीप्यते ॥

^{१२} A : यत्तच्छब्दमयं

^{१३} A : दीप्यते pour दीप्यते; D : दीप्यमाने pour दीप्यते न.

^{१४} A : भवेदस्तमयं

^{१५} Les *stoka* 35b à 52b manquent dans D

^{१६} A : प्रणवारुद्यातं

^{१७} A : द्वितीयस्याथ योगजम्

^{१८} A : सुचिन्त्यं दीप्तसंज्ञम्

^{१९} A : दीप्तमीशो न चैव हि; E : ईशरस्य च दीप्तकम्

^{२०} A : सुप्रमेदे; E : सुप्रभारुद्यं

^{२१} A : गणेशस्य; E : दशेशस्य

^{२२} A : वक्ष्यते^{२३}न्यं

^{२३} E : प्रोक्तः

^{२४} A : अचिन्त्यं दीप्तरुद्रातु

^{२५} E : दीप्तशान्तिश्च मूर्तिस्तु प्रापुत्सादुताशनः

^१सूर्यमादैश्वरणः प्राप्तस्तस्माचापि^२ प्रभञ्जनः । कालनाम्नः सहस्रारुद्यं भीमो धर्मस्ततो^३ हरे ॥४२॥

^४सुप्रभेदं ^५दिशेशान्तु ^६विघ्नेशश्च ततः शशी । अम्बुसंज्ञादंशुमन्तं प्राप्तो ^७हुग्रस्ततो रविः ॥४३॥

[अष्टादश रुद्रभेदाः]

शिवभेदः समारुद्यातो रुद्रभेदमय^८ शृणु । रुद्रानष्टादशोत्पाद्य शिवस्तत्संरुद्यया पुनः ॥४४॥
^९तन्त्राण्येषां ददौ तांश्च शृणु वक्ष्ये जनार्थन् । रुद्रस्यानादिनाम्नस्तु विजयं दत्तवाञ्छिवः ॥४५॥
 श्रीरूपस्य ^{१०}परं तन्त्रं परमेशप्रभापितम् । दशार्णस्य तु निश्चासं प्रोद्गीतं शूलिनस्ततः ॥४६॥
 मुखविम्बं तु शान्तस्य विन्दोः सिद्धारुद्यमेव हि । सन्तानं शिवनिष्ठस्य सौम्यस्योक्तं नृसिंहकम् ॥
 चन्द्रज्ञानमनन्तस्य विमलं निखिलात्मनः । निधनस्य स्वयंभूतं ^{११}वीरं तत्तेजसः स्मृतम् ॥४८॥
 रौरवं ब्रह्मणेशस्य शिवसंज्ञस्य माकुटम् । किरणं ^{१२}देवताक्ष्यस्य ललितं चालयस्य तु ॥४९॥
 अनलं ^{१३}व्योमनाम्नस्तु ^{१४}शिवारुद्यस्य च वातुलम् । एते रुद्राः शिवाजाता लब्धतन्त्राः शिवाज्ञया ॥
 एते ^{१५}प्राथमिकाः प्रोक्ता ^{१६}द्वितीयानाप्यथ शृणु । ^{१७}संप्राप्तो नादरुद्रान्तु विजयं ^{१८}परमेश्वरः ॥५१॥
 श्रीरूपात्पारभेदं तु संप्राप्तो हुशना मुनिः । निश्चासं तु दशार्णान्तु ^{१९}संप्राप्ता शैलसंभवा ॥५२॥
 प्रोद्गीतं शूलिनः प्राप्तः ^{२०}कवचो मुनिसत्तमः । मुखविम्बं ^{२१}प्रशान्तान्तु ^{२२}दधीची ^{२३}मुनिसत्तमः ॥
 सिद्धं विन्दोस्ततः ^{२४}प्राप्तस्तन्त्रं चण्डेश्वरो गणः । सन्तानं शिवनिष्ठाच संप्राप्तः शंशपायनः ॥५४
 सौम्यान्तु ^{२५}नारसिंहारुद्यं नृसिंहः प्राप्तवान्महत् । चन्द्रज्ञानमनन्तान्तु प्राप्तो देवपुरोहितः ॥५५॥

^१ C et E : सूर्यात्सूर्यमं भवः प्राप्तः

^२ C : आप pour अपि

^३ A : तथा pour ततो

^४ A : सुप्रभारुद्यं

^५ E : दिशेशान्तु

^६ E : विघ्नेशस्ततः

^७ A : हुग्रस्ततो

^८ A : अतः pour अथ

^९ C et E : तन्त्रं तेषां

^{१०} E : विवं pour परं

^{११} A : वीरं ते तेजसं स्मृतम् ; C et E : वीरं तत्तेजसं स्मृतम्

^{१२} A : देवतातस्य ; C : देवतां तस्य ; E : देवतान्तस्य

^{१३} A : शिवस्यैव तु ; C : शिवस्याथ च

^{१४} A : एते रुद्रात्मका जाता

^{१५} A : प्रधानकाः

^{१६} A : तद्वितीयान् पृथक् शृणु

^{१७} A : संप्राप्तो नादरुद्रान्तु

^{१८} A : परमेश्वरम् ; C : पारमेश्वरम्

^{१९} A : संप्राप्तः शैलसंभवः ; C : संप्राप्तं शैलसंभवम्

^{२०} A : त्वचारुद्यो ; D : अचारुद्यो ; E : कल्पारुद्यो

^{२१} A : प्रशान्ताच्च

^{२२} A : दधीरो ; C et E : दधीचो

^{२३} A et D : मानिसत्तमः

^{२४} A : प्राप्तस्तन्त्रदशरो गणः

^{२५} A : नारसिंहारुद्यो नृसिंहान्

‘निखिलात्मनस्तु विमलं वीरभद्रो गणाधिपः । निघनाच्च स्वयंभूतं ^२संप्राप्तः पद्मसंभवः ॥ ५६
 ३तेजसो वीरसंज्ञं तु संप्राप्तस्तु प्रजापतिः । ^४ब्रह्मणेशानु संप्राप्तो रौरवं नन्दिकेश्वरः ॥ ५७ ॥
 ‘माकुटं शिवसंज्ञानु महादेवश्च लघ्ववान् । किरणं ^६देवताक्ष्यानु प्राप्तः ^७संवर्तको मुनिः ॥ ५८ ॥
 ललितं चालयात्प्राप्तो रुद्रमैरवरूपधृतैः । अनलं व्योमसंज्ञाच्च संप्राप्तस्तु हुताशनः ॥ ५९ ॥
 शिवाख्यादातुलं तन्वं ^९महाकालस्तु लघ्ववान् । अष्टाविंशतिमेदेन भिन्नेष्वेतेषु यो हरे ॥ ६०

[उपागमाः, आगमानां ग्रन्थसंख्या च]

प्रतितन्त्रं ^{१०}श्रुतो भेदो वक्ष्ये तद्ग्रन्थसंख्यया । ^{११}वक्तारं ^{१२}नारसिंहाख्यं भैरवोत्तरसंज्ञकम् ॥ ६१
 कामिकस्य व्रयो भेदाः संख्या ^{१३}तस्य ^{१४}परार्थकम् । वीणाख्यं तारकाख्यं च शिवोत्तरमतः परम् ॥ ६२
 आत्मयोगं च पञ्चते ^{१५}श्रुताः सन्तादिना सह । योगजस्य तु भेदाः ^{१६}स्युर्गन्थसंख्या तु लक्षकम् ॥ ६३
 सुचिन्त्यं सुभगं वामं पापनाशं ^{१७}परोद्भ्रवम् । सुधाविम्बाख्यतन्त्रं च पद्मेदाश्रिन्त्यसंज्ञिते ^{१८} ॥ ६४
^{१९}तस्यैव ^{२०}ग्रन्थसंख्या तु ^{२१}त्रिलक्षमभिधीयते ^{२२} । पावनं मारणं दौर्गं माहेन्द्रं ^{२३}भीमसंहिता ॥ ६५
^{२४}विद्रेषं कारणं ^{२५}चैते भेदाः सप्तैव कारणे । ग्रन्थसंख्या च कोटिः स्यात्पार्वतीयाख्यमेव च ^{२६} ॥ ६६
 प्रभृतं ^{२७}च परोद्भ्रूतं ^{२८}पद्मं चेत्यजितस्य तु । भेदाश्रत्वार उदिष्टा अयुतं ग्रन्थसंख्यया ^{२९} ॥ ६७ ॥

^१ A : निखिलं मनस्तु विमलं

^२ A : संप्राप्तः पद्मसंभवः; E : संप्राप्तं पद्मसंभवम्

^३ C : तैजसो

^४ C : ब्राह्मणेशानु

^५ A : माकुटं

^६ A : देवताताक्ष्यः प्राप्तः; C et D : देवतानां च प्राप्तः; E : देवतानानु प्राप्तः

^७ A : संवर्तनो; D : संवरको

^८ A : शृङ् pour शृत्

^९ C, D et E : महासेनस्तु

^{१०} E : श्रुते भेदे वक्ष्ये तद्ग्रन्थसंख्यकम्

^{११} E : वक्तारम्

^{१२} A : नारसिंहं च भैरवोत्तरमेव च

^{१२} C, D et E : तेषां

^{१३} A : परार्थकम्; C : परार्थकः

^{१५} A : मुतासन्तादिना सह; C et D : मुतासन्तादिना सह; E : मुतासन्तादिना सह

^{१४} A : स्युर्गन्थसंख्या तु लक्षका; C : स्युर्गन्थलक्षणलक्षिताः; D : स्युर्गन्थलक्षण लक्षिताः;

E : स्युर्गन्थं लक्षणं लक्षितम्

^{१७} C : वरोद्भ्रवम्

^{१८} A : संज्ञके pour संज्ञिते

^{१९} C et D : तेषां तु pour तस्यैव

^{२०} C : ग्रन्थसंज्ञे तु; D : ग्रन्थसंख्ये तु

^{२१} A : त्रिलक्षं हि प्रतीयते; C : लक्षमित्यभिधीयते

^{२३} C : भीमसंज्ञिता

^{२२} E : तेषां शतसहस्रं च ग्रन्थसंख्याभिधीयते

^{२५} A : चैव

^{२४} A : विद्येशं

^{२७} C : चापरोद्भूतं

^{२५} A : पार्वतीकाख्यमेव च

^{२९} A : अयुतग्रन्थसंख्यया; E : अयुतस्य तु सख्यया

^{२६} A : पदं

अभितौ जसमानन्दमद्वृतं^१ चाच्छसंज्ञितम्^२ । अमेयाख्यं^३ तथाच्छाद्यं माधवोद्भूतमेव हि ॥ ६८ ॥
 असंख्यममृतं^४ चेति दीप्तमेदा^५ नव स्मृताः । ग्रन्थसंख्या च नियुतं सूक्ष्ममेदो न विद्यते ॥ ६९ ॥
 ग्रन्थसंख्या तु पञ्च^६ स्यादजितं विद्युधं तथा ।^७ विशुद्धमङ्गसंज्ञं च हस्तं^८ चाप्यथ जातिभाक् ॥ ७० ॥
^९ अलंकारं^{१०} सुवोधं च प्रबुद्धं^{११} चाप्रमेयकम् ।^{१२} दश भेदाः सहस्रे तु^{१३} संख्या शङ्खं तु तद्रूता ॥ ७१ ॥
 वासवं काश्यपं^{१४} नीललोहितं भृततन्त्रकम् । विद्यापुराणमैन्द्रं^{१५} चाप्यात्मालंकारमेव च ॥ ७२ ॥
^{१६} वासिष्ठं गौतमं^{१७} ब्राह्मीशानोत्तरमेव च । प्रकरणं^{१८} चापि भेदाः स्युद्वादशांशुमतः^{१९} स्मृताः ॥ ७३ ॥
 ग्रन्थसंख्या भवेद्विष्णो^{२०} पञ्चलक्षणं लक्षिता । सुप्रभेदे न भेदोऽस्ति संख्या कोटित्रयं भवेत् ॥ ७४ ॥
 अथोद्भूतं^{२१} च विजयं सौम्यं वै^{२२} मृत्युनाशनम् । अधोरं^{२३} चायं कौवेरं महाधोरं तथैव च ॥ ७५ ॥
^{२४} विमलं चेति भेदाः स्युर्विजयं च तिकोटिकम्^{२५} । पञ्च^{२६} हंसं च सामान्यं मातङ्गं^{२७} यक्षकं तथा ॥ ७६ ॥
 पुष्कलं सुप्रियायोगं^{२८} पारमेशो प्रकीर्तिंतः । भेदाः सप्त^{२९} भवेद्वन्थो लक्षद्वादशसंयुतः ॥ ७७ ॥
 निश्चासोत्तरनिश्चासे^{३०} तथा निश्चासकारिका । निश्चासनयनं चैव^{३१} गुह्यनिश्चासमेव च ॥ ७८ ॥
^{३२} अधोरनिश्चासमेवाथ निश्चासस्य मुखोदयम् ।^{३३} सुधानिश्चासमेवाथ निश्चासश्चाष्टधा भवेत् ॥ ७९ ॥

^१ A : महत् pour अद्भुतं

^२ D : चाच्छसंज्ञितम्; E : चाच्छसंज्ञितम्

^३ C : तथाच्छाद्यमासवोद्भूतमेव च

^४ E : अमृतं pour अमृतं

^५ D et E : दीप्त भेदा

^६ A : स्याद्यितं; C et D : स्यादतीतं; E : स्याददितं

^७ C : शुद्धमङ्गलसंज्ञं च; D : शुद्धं मङ्गलसंज्ञं च

^८ A : चाप्यथ भाजिभाक्; D : चाप्यतिजातिभाक्

^९ A : अलंकारः

^{१०} E : मुधाख्यं च

^{११} D et E : च प्रमेयकम्

^{१२} A : दशभेदे

^{१३} A : संख्या च शङ्खसंज्ञका; C : संख्या शङ्खस्तु तद्रूताः E : संख्या शङ्खं तु तद्रूतम्

^{१४} A : नीलं लोहितं

^{१५} A omet अपि   ^{१६} A : वसिष्ठं

^{१७} C : ब्राह्मीशानोत्तरसंज्ञिकम्; D : ब्राह्मीशानोत्तरसंज्ञकम्; E : ब्राह्मीशानोत्तरसंज्ञितम्

^{१८} C et E : च प्रभेदाः

^{१९} E : मताः

^{२०} A : पञ्चलक्षणलक्षिता

^{२१} A et C : विजयाख्यं

^{२२} D : वृत्तिनाशनम्

^{२३} C : चाप्यकौवेरं

^{२४} C et E : वीरेशस्त्विति

^{२५} C et E : स्युर्विजये सा त्रिकोटिका

^{२६} A : हंसश्च

^{२७} C, D et E : यक्षिणी   ^{२८} C : परमेशप्रकीर्तिः

^{२९} A : भवेद्वन्थं लक्षं द्वादशसंयुतम्

^{३०} A : निश्चासोत्तरनिश्चासौ

^{३१} A : मन्त्रनिश्चासमेव च; C, D et E : निश्चासाख्यं मुखोदयम्

^{३२} C, D, E : अधोरं च मुधाख्यं च गुह्यमित्यष्ठधा भवेत्

^{३३} C, D et E omettent le demi-sloka 79b

१ निश्चासस्यैव संख्या तु कोटि॒रित्यभिधीयते । २ वारुणं कवचं चैव ३ पाशवन्धं तु पिङ्गलम् ॥८०
 कुशं वै दण्डधारं च धनुर्वेदं तथापरम् । ४ शिवज्ञानं तथा कोशं कालज्ञानं च ५ गीतकम् ॥८१
 ६ भरतं ७ सर्पमृष्टं चाप्यायुर्वेदं धनुर्धरम् । आतोद्यमिति भेदाः स्युः ८ ग्रोद्दीते पोडशैव हि ॥८२ ॥
 ९ तस्य स्याद्ग्रन्थसंख्या तु लक्षत्रितयसंमिता । चतुर्वर्कं च संस्तोभं प्रतिविम्बमयोगजम्^{१०} ॥८३ ॥
 ११ अर्थालंकारमैशान्यं^{१२} तुटिनीरं^{१३} तु कोटिकम् । कुट्रिमाख्यं तुलायोगं १४ तुलाप्रत्ययमेव च ॥८४
 महाविद्या महासौरं १५ पद्मशेखरमेव च^{१६} । नैऋतं १७ चेति भेदाः स्युविम्बे^{१८} पञ्चदशैव हि ॥८५
 ग्रन्थसंख्या तु लक्षं स्यादत्र^{१९} भेदे व्यवस्थिता । सारोत्तरमौशनसं^{२०} शालाख्यं शशिमण्डलम्^{२१} ॥८६
 २२ सिद्धे भेदास्तु^{२३} चत्वारः संख्या कोटिस्तु^{२४} सार्धका । लिङ्गाध्यक्षं सुराध्यक्षं^{२५} शंकरं च महेश्वरम् ॥
 असंख्यमनलं^{२६} द्वन्द्वं सन्ताने सप्त भेदकाः । ग्रन्थसंख्या तु लक्षं स्यात्सन्ताने तु^{२७} प्रकीर्तिं ॥
 ईशानं शिवधर्मं च शिवधर्मोत्तरं तथा । २८ दिव्यप्रोक्तं कुवेराख्यमिति भेदस्य पञ्चकम् ॥८९
 नारसिंहेतु तत्संख्या द्विलक्षमिति कीर्तितम् । २९ स्थिरं स्थाणु महान्तं च नन्दीशं नन्दिकेश्वरम् ॥९०
 एकपादपुराणं च^{३०} शांकरं नीलरुद्रकम् । ३१ शिवं चन्द्रं कल्पभेदं^{३२} शिवशासनमेव च ॥९१ ॥

^१ C, D et E : निश्चासभेदास्तसंख्या कोटिरित्यभिधीयते

^२ C, D et E : वाराहं

^३ C, D et E : पद्मवन्धम्

^४ C, D et E : शिवज्ञानं च विज्ञानम्

^५ D : गीतकम्

^६ C : भारतं

^७ A : सर्पमृष्टं; C et D : उर्वसृष्टं

^८ A : ग्रोद्दीतम्

^९ C, D et E : ग्रन्थसंख्या तु तेषां स्यालक्षत्रितयसंमिता

^{१०} C : अधोगजम् pour अयोगजम्

^{११} Ce demi-*śloka* manque dans le ms. E

^{१२} C et D : ऐशानं pour ऐशान्यं

^{१३} C : तुटीरं तु; D : तुटिनीलं

^{१४} A : तुलप्रथममेव च

^{१५} C et E : पद्मशेखरसंक्षेपकम्; D : पद्मशेखरसंक्षिप्तम्

^{१६} E ajoute : आत्मालङ्घारवायव्यौ मलयं प्रतिविम्बकम्

^{१७} D : तु pour च

^{१८} A : विम्बं pour विम्बे

^{१९} D : भेदव्यवस्थिता

^{२०} D : औशनके pour औशनसं

^{२१} E : शालाख्या शशिमण्डलम्

^{२१} A : सिद्धभेदास्तु

^{२२} A et C : चत्वारि संख्या

^{२४} A : सार्धकम्

^{२३} D et E : शङ्करे त्वनलेश्वरम्

^{२६} E : अग्निलं pour अनलं

^{२४} A : प्रकीर्तिताः; C : प्रकीर्तितः; D et E : प्रकीर्तितम्

^{२८} C et E : दिव्यं ग्रोचं

^{२५} A : सीरं स्थाणुं; C : स्थिरस्थाणुं; D et E : स्थिरं स्थाणुं

^{२६} A et D : शङ्करं

^{२१} C, D et E : शिवमदे

^{२७} C et D : श्रीमुखं शिवशासनम्; E : श्रीमुखं शिवशासनम्

शिवयोगरसंज्ञं च ^१देव्यास्तु मतमेव च । चतुर्दशेन मेदेन चन्द्रज्ञानं त्रिकोटिकम् ॥ ९२ ॥
 अनन्तं भोगमाकान्तं वृपगुह्यमतः परम् । वृपम् ^२वृषोदरं चैव ^३व्यतिभूतं तु रौद्रकम् ॥ ९३ ॥
^४सुदन्तं भेदकं चैवाप्यारेवतमलंकृतम् । ^५अतिक्रान्ताङ्गासाख्ये भद्रमच्छिद्रमेव च ॥ ९४ ॥
 विमले ^६घोडशोक्ता हि ^७भेदाः कोटित्रयान्वितम् । प्रजापतिमतं पद्ममिति भेदद्वयं मतम् ॥ ९५ ॥
 स्वायं भूते तु तद्ग्रन्थसंख्या कोटिस्तु साधका । प्रस्तरं फुलममलं ^८प्रबोधकमतः परम् ॥ ९६ ॥
 अमौहं मोहसमयं ^९शाकटादितमेव च । ^{१०}भद्रं विलेखनं वीरं ^{११}हलं वै बोधबोधके ॥ ९७ ॥
 भेदाख्योदशं प्रोक्ता ^{१२}वीरे नियुतसंख्यया । ^{१३}कालाख्यं कालदहनं ^{१४}रौरवं रौरवोत्तरम् ॥ ९८ ॥
^{१५}महाकालमतं चैन्द्रं पह्लमेदा रौरवे स्थितः । अस्मित्तन्त्रोत्तरमे ^{१६} प्रोक्तं ग्रन्थसंख्यार्द्वाष्टकम् ॥
^{१७}मकुटोत्तरं तु मकुटं ^{१८}मकुटं द्विविधं स्मृतम् । ^{१९}ग्रन्थसंख्या तु तस्यैव लक्षमेकं प्रकीर्तितम् ॥
 गारुडं नैऋतं नीलं ^{२०}रुक्षभानु यवं तथा । धर्माख्यं च कलाख्यं च ^{२१}प्रबुद्रं ^{२२}धेनुसंज्ञितम् ॥
 नव भेदाः समाख्याताः किरणे ^{२३}कोटिपञ्चकम् । ^{२४}ललितोत्तरं च कौमारं ^{२५}द्विमेदौ ललिते स्मृतौ ॥
 ग्रन्थसंख्या भवेत्तत्र सहस्राणां तथाष्टकम् । आग्रेये तु न भेदोऽस्ति ग्रन्थसंख्यायुतत्रयम् ॥ १०३ ॥
^{२६}वातुलोत्तरसंज्ञं च कालज्ञानं पुरोहितम् । सर्वं सर्वात्मकं नित्यं श्रेष्ठं शुद्रं ^{२७}महात्मकम् ॥ १०४ ॥

^१ A : देव्या मतं तर्थव च

^२ D : वृषोदरं

^३ C, D et E : आदिभूतं

^४ A : युवतं भेदकं चैव ; C et E : सुदन्तमेदकं चैव ; D : सुदन्तमतिभूतं च

^५ A : अतिक्रान्ताङ्गासाख्यं ; C, D et E : अतिक्रान्तं गहासीख्यं

^६ C : घोडशोक्तं

^७ C : भद्रं ; D et E : भेदं

^८ D : प्रबोधं बोधकं परम् ; E : प्रबोधं बोधमव्ययम्

^९ C : शाकटादिकमेव च ; D et E : शाकटादिकमेव च

^{१०} C, D et E : भद्रं हि विमलं वीरं

^{११} A : भर्लं वै बोधबोधकौ ; E : हलं बोधकबोधकम्

^{१२} E : वीरं

^{१३} C et E : कालदाहं कलातीतं ; D : कालदाहं कालातीतं

^{१४} C : रुद्रं रौरवोत्तरम् ; D et E : रुद्रं रौरवोत्तरम्

^{१५} C : महाकालनं

^{१६} A : तन्नान्तरे pour तन्नान्तमे

^{१७} C, D et E : मकुटोत्तरतन्त्रेण

^{१८} A : मकुटस्य द्विधा स्मृता

^{१९} C, D et E : ग्रन्थसंख्या तयोर्धापि

^{२०} A : रुक्षभानुर्यवं तथा ; C : रुक्षमनुभवं तथा ; D : रुक्षं त्वनुभवं तथा ; E : रुक्षं च भानुकं तथा

^{२१} C : प्रबुद्रं ; E : प्रबुद्रं

^{२२} C : धेनुसंज्ञतः ; E : धेनुसंधितम्

^{२३} C, D et E : पञ्चकोट्यः

^{२४} Les demi-*sloka* 102b, 103a, 103b et 104a manquent dans le ms A ; ils y sont remplacé par ce demi-*sloka*, formé du début de 102b et de la fin de 104a : ललितोत्तरं च कौकालं कालज्ञानं पुरोहितम्

^{२५} C : द्विभेदे ; D et E : द्विभेदा

^{२६} C : वातुलोत्तरसंज्ञा च ; D : वर्तुलोत्तरसंज्ञा च

^{२७} C : et E : महाननम्

विश्वं विश्वात्मकं तत्त्वं ^१द्वादशैवात्र ^२वातुले । भेदास्तद्ग्रन्थसंख्या^३ स्यादेकलक्षेण लक्षिता^४ १०५
[सदाशिवादागमानामुद्धवः]

कामिकं योगजं चिन्तयं कारणं ^५चाजितं तथा । दीपं सूक्ष्मं ^६सहस्राख्यं ^७चांशुमत्सुप्रभेदकम् १०६
तन्त्राणां दशं ह्येतदुपभेदं ^८समन्वितम् । वेदाः ^९साङ्गाश्च चत्वारः शिवस्योर्ध्वमुखोऽद्वावाः १०७
विजयं ^{१०}पारमेशं च निश्चासाख्यमतः परम् । प्रोद्दीतं मुखविम्बं च सद्योजातमुखोऽद्वावाः १०८
सिद्धं सन्तानसंज्ञं च ^{११}नृसिंहं ^{१२}चन्द्रभासकम् । विमलं चेति पञ्चैते वामदेवमुखोऽद्वावाः ॥१०९॥
स्वायं भुवं तथा वीरं रौरवं तन्त्रमुत्तमम् । मकुटं किरणं चैते घोरवक्त्रसमुद्धवाः ॥११०॥
ललितं च तथाग्रेयं ^{१३}वातुलं चेति तत्त्वयम् । ^{१४}सोपभेदं समुद्भूतं ^{१५}पुरुषाख्यमुखाम्बुजे ॥१११॥
अष्टाविंशतिभेदेन भिन्नेऽस्मिस्तन्त्रसागरे । ^{१६}दध्नीव रर्पिः संब्यासं पुरुषार्थचतुष्टयम् ॥११२॥
त्वयापि ^{१७}पालकेनाद्य जगतां पुरुषोत्तम । धर्मार्थकाममोक्षार्थं ^{१८}यततां दातुमुत्तमम् ॥११३॥
लघूपायं महार्थं तु ^{१९}तन्त्रं पृष्ठोऽहमस्मि यत् । ^{२०}तद्दामि शिवेनोक्तं शिवमुद्दिश्य निर्मितम् ॥

[तन्त्रशब्दार्थः]

तनोति विपुलानर्थास्तत्त्वमन्त्रसमाश्रितान् । ^{२१}त्राणं च कुरुते पुंसां तेन तन्त्रमिति स्मृतम् ११५
शिवरूपमिदं तन्त्रं प्रथमं वच्चिम तत्त्वतः ॥ ११६ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{२२}तन्त्रावतारो नाम

प्रथमः पटलः^{२३}

^१ C, D et E : द्वादशैतेऽत्र

^२ D : वर्तुले

^३ E : संज्ञा pour संख्या

^४ A : स्यादैवलक्षणलक्षिता ; D : स्यादेकलक्षणलक्षिता

^५ C, D et E : तु pour च

^६ C et E : सहस्राख्यम् pour सहस्रं च

^७ A : अंशुगाम pour अंशुपत्

^८ D : रूपभेद pour उपभेद

^९ E : साङ्गं च

^{१०} C : परमेश्वरः

^{११} A : शर्वोक्ते

^{११} C : चन्द्रहासकम् ; E : चन्द्रभास्करम्

^{१२} D : वर्तुलं चेति ते त्रयः ; E : वातुलं च त्रयो भवेत्

^{१३} C et D : सोपभेदाः समुद्भूताः ; E : रुदभेदाः समुद्भूताः

^{१४} D : दध्रः रर्पित्तु संब्यासं

^{१५} C, D et E : पुरुषस्य मुखाम्बुजे

^{१५} D : यत्वादौ दातुमुत्तमम्

^{१६} E : बालकेनाद्य

^{१६} A : तद्दामि

^{१७} A : तत्र पृष्ठोऽहमस्मि यत्

^{१७} A : तन्त्रावतारारप्टलः प्रथमः ; D : तन्त्रावतारः प्रथमः

^{१८} A : तन्त्रावतारारप्टलः प्रथमः ; C, D et E : त्राणं च कुरुते यस्मात्पुंसां

^{१९} A : तन्त्रावतारारप्टलः प्रथमः ; D : तन्त्रावतारः प्रथमः

^{२०} A ajoute : प्रथमस्तोके तु त्रयोदशाखिक शतम् । ; D ajoute : पटलप्रथमः ११३, शिखामणिभूमः ; E ajoute : आहल्य लोकसंख्यानि ११३

[द्वितीयः पठलः]

[शिवस्वरूपकथनम्]

^१शिवः ^२सर्वोच्चरः स्थाणुः परमात्मा महेश्वरः । सच्चिदानन्दरूपी यः सदसद्वयक्तिवर्जितः^३ ॥१॥
 स एव सर्वगः सद्ग्रीष्मेवशब्देन शब्दितः । ^४स्थूलं सूक्ष्मं परं चैव व्यक्ताव्यक्तोभयं तथा ॥२॥
 वाह्यमाभ्यन्तरं चैव वाह्याभ्यन्तरमेव च । नित्यं चैव तथानित्यं नित्यानित्यं तथैव च ॥३॥
 पुंलिङ्गं चैव स्त्रीलिङ्गं ^५नपुंलिङ्गं तृतीयकम् । ^६जाग्रत्स्वप्ने सुषुप्तिश्च ^७भृतं भव्यं भविष्यकम् ॥४॥
 अदृश्यं च तथा दृश्यं दृश्यादृश्यं तथैव च । वाचिकं मानसं कर्म मानं माता च मेयकम् ॥५॥
 आत्मविद्याशिवारूप्यं च भोक्ता ^८भोज्यं च ^९भोग्यकम् । मायेयमाणवं ^{१०}कर्म ज्ञानमज्ञानमेव च ॥६॥
 प्रकाशं तिमिरं चैव ^{११}स्थूलं सूक्ष्मं तथैव च । अन्तिकं च तथा दूरं हेयोपादेयमेव च ॥७॥
 नित्यं नैमित्तिकं चैव ^{१२}परं चापरमेव च^{१३} । ^{१४}संहृतं च प्रकीर्णं च सत्यं चासत्यमेव च ॥८॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, IV, 1, 9b-12a :

शिवं परात्परं ब्रह्म अप्रमेयमिति स्मृतम् । मलत्वाज्जिन्दितं हेयमलत्वादनिन्दितम् ॥
 अनौपम्यमसादक्षीणात्तद्याव्ययम् । व्योमातीतात्परं सूक्ष्मं निल्यं कारणशृन्यतः ॥
 व्याप्तिवात्सर्वं प्रोक्तं स्त्रामिभावात्प्रभुः स्मृतम् । वाच्चनोव्यतिरिक्तत्वात् प्रमाणातीतगोचरम् ॥

Cf. *Vātulasuddhākhyā*, *paṭala* 1, *śloka* 19-23a :

शिवं परात्परं सूक्ष्मं निल्यं सर्वगमव्ययम् । अनिन्दितमनौपम्यमप्रमेयमनामयम् ॥
 शुद्धत्वाच्छिवमुहिं एव परादृश्वं परात्परम् । व्योमातीततनुं सूक्ष्मं निल्यं कारणकारणम् ॥
 व्याप्त्या सर्वगतं प्रोक्तमक्षीणादव्ययं भवेत् । अमलोऽनिन्दितं हेयमसादक्षीणम् ॥
 प्रमाणव्यतिरिक्तत्वादप्रमेयमिति स्मृतम् । निर्गुणत्वाद्विशेषेण अनामयमिति स्मृतम् ॥
 इत्येतत्क्षणेण्युक्तं शिवस्वप्निमहोच्यते ॥

^२ A, B, C : सर्वान्तरः pour सर्वोच्चरः   ^३ D : व्यजितः pour वर्जितः

^४ A, B, C et D : स्थूलसूक्ष्मपरं चैव   ^५ C : नपुंलिङ्गतृतीयकम्

^६ A : जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिश्च

^७ A, B et D : भृतमव्यभविष्यकम्

^८ A : भोगं pour भोज्यं

^९ E et F : भोगकम्

^{१०} C : कामं

^{११} C et F : स्थूलसूक्ष्मं

^{१२} C : परब्राह्म एव च

^{१३} Dans C l'ordre des *śloka* est le suivant : 8a, 10b, 10a, 8b, 9, 11 etc.

^{१४} C : शंखतं ; E : संभृतं

सच्चासच्च सुरश्रेष्ठं ^१कर्तुं भर्तुं तथैव च । ^२हृष्णं चैव तथा हृष्णं हृष्णं तथैव च ॥ ९ ॥
 वाचयं च वाचकं यतदाधाराधेयमेव च । शीतमुण्डं च यत्प्रोक्तं सुखदुःखं तथैव च^३ ॥ १० ॥
^४पवित्रं चापवित्रं च मृदुं तीक्ष्णं तथैव च । रागद्वेषं च जन्तूनां ^५यत्तालस्यं तथैव च ॥ ११ ॥
 उच्चतं ^६च नतं चैव संपच्चासंपदेव च । सुस्थितं दुःस्थितं चैव चलं चाचलमेव च ॥ १२ ॥
 सर्वमेतत्स एवेशस्तस्मादन्यन्तं विद्यते । ^७प्रकृतिश्च महांश्चैवाप्यहंकारकं एव च ॥ १३ ॥
 शब्दमात्रं स्पर्शमात्रं रूपमात्रं तथा परम् । रसमात्रं गन्धमात्रं शोत्रत्वकूचक्षुरेव च ॥ १४ ॥
^८जिह्वा ग्राणं च वाक्पाणिपादं ^९पायुरुपस्थकम् । मनसा च पृथिव्यादिपञ्चकं पुरुषेण तु ॥ १५ ॥
 रागो ^{१०}माया च विद्या च कला नियतिरेव च । विद्येश्चैव^{११} शक्तिश्च शुद्धमाया तथैव च ॥ १६ ॥
^{१२}शुद्धविद्या शुद्धकला सदाशिवशिवं विदुः । ईश्वरश्च स एव स्यात्स एवाहं भवांस्तथा ॥ १७ ॥
^{१३}स एव देवो ब्रह्मादिकाश्यपादाः प्रजासृजः । स एव मुनयः सप्त चन्द्रादित्यौ ग्रहेश्वरौ ॥ १८ ॥
 स एव देवराजोऽपि कुवेरवरुणो तथा । स यमोऽपिश्च नागेशो निर्झतिर्वियुरेव च ॥ १९ ॥
 ईशानो गणपाः सर्वे वसवोऽष्टौ तथैव च । रुद्रा एकादशान्येऽपि देवदानवपुङ्गवाः ॥ २० ॥

^१ E : कर्ता भर्ता तथैव च ; F : कर्तुं भोक्तुं तथैव च. ^२ E : हृष्णं चैव तथा हृष्णमहृष्ण तथैव च.

^३ Cf. Vātulasuddhākhyā, paṭala 9, śloka 77-79 :

नित्यो नैमित्तिकश्चैव परं चापरमेव च । सच्चासच्च सुरश्रेष्ठं कर्तुं भर्तुं तथैव च ॥

हृष्णं चैव तथा हृष्णमया त्वा शस्तथैव च । वाचयं च वाचकं यतदाधाराधेयमेव च ॥

सुस्थितं दुःस्थितं चैव चलं चाचलमेव च । शीतमुण्डं च यत्प्रोक्तं मुखं दुःखं तथैव च ॥

^४ cf. ibid., śloka 80-85 :

पवित्रं चापवित्रं च मृदुं तीक्ष्णं तथैव च । रागद्वेषं च यज्ञानं यच्चालभ्यं तथैव च ॥

उच्चतं वानतं चैव संपच्चासंपदेव च । सर्वमेतत्स एवेशस्तस्मादन्यन्तं विद्यते ॥

प्रकृतिः शब्दमात्रं तु रूपमात्रं तथापरम् । रसमात्रं गन्धमात्रं शोत्रत्वकूचक्षुरेव च ॥

जिह्वा ग्राणं च वाक्पाणिपादं पायुरुपस्थकम् । मनसा च पृथिव्यादिपञ्चकं पुरुषेण तु ॥

रागमायां च विद्यां च कलानियमेव च । विष्वेश्वरं च शक्तिं च शुद्धमायां तथैव च ॥

शुद्धविद्या शुद्धकला सदाशिवशिवं विदुः । ईश्वरश्च स एव स्यात्स एवाहं भवांस्तथा ॥

^५ A : यमतालं pour यमालस्यं ; E : यमतालस्यं ^६ C, E et F : वानतं pour च नतं

^७ A : प्रकृतिं च महान्तं च अहंकारकमेव च ^८ E omet les trois demi-śloka suivants.

^९ F : पादपायुर् pour पादं पायुर् ^{१०} F : माया विद्या च pour माया च विद्या च

¹¹ F omet एव

^{१२} C : शुद्धिवाशुद्धिकं चैव सर्वं चैव शिवं विदुः

^{१३} Cf. Vātulasuddhākhyā, paṭala 9, śloka 86-89 :

स एव देवब्रह्मादिकाश्यपादाः प्रजासृजः । स एव मुनयः सप्त चन्द्रादिलिपौ ग्रहेश्वरौ ॥

स एव देवराजोऽपि कुवेरो वहणस्तथा । सप्तयोऽपिश्च नागेशो निर्झतिर्वियुरेव च ॥

ईशानो गणपाः सर्वे वसवोऽष्टौ तथैव च । रुद्रा एकादशान्येऽपि देवदानवपुङ्गवाः ॥

दैवमष्टविकल्पं च धैर्यमन्योन्यपञ्चकम् । मानुषं च जगत्कृत्यं स एव शिव उच्यते ॥

दैवमष्टविकल्पं च ^१तिर्यग्योनं च पञ्चकम् । मानुष्यं च जगत्कुत्सं स एव शिव उच्यते^२ ॥२१
 ३ चत्वारश्च तथा वेदा रहस्येन वदन्ति तम् । सिद्धान्ते भूततन्त्रे च वामे स्नोतसि दक्षिणे ॥२२
 ४ भैरवे च तथान्येषु ^५पशुपाशुपतादिषु । विष्णुतन्त्रे च बौद्धे च तथा ^६दिक्पालदर्शने ॥ २३ ॥
 ७ अष्टादशपुराणेषु ^७षड्ङ्गेष्वपरेषु च । योगशास्त्रेषु सर्वेषु न्यायवैशेषिकादिषु ॥ २४ ॥
 ८ यैर्यैर्यदत्परीक्ष्यैव^८ तत्त्वमित्युच्यते दुघैः । तत्त्वसंज्ञः सनातनः ॥ २५ ॥
 ९ आदिमध्यान्तनिर्मुक्तः स्वभावविमलः प्रभुः । सर्वज्ञः परिपूर्णश्च शिवो ज्ञेयः शिवागमे ॥२६॥
 १० दिक्कालाद्यनवच्छिन्नो^{११} वाङ्मनोऽतीतगोचरः । निष्कलो^{१२} निष्क्रियश्चापि^{१३} सर्वगः सर्वदक्षसदा॥
 १४ अन्तर्यागो हि तत्पूजा योगिनामेव^{१५} सा भवेत् । ^{१६}योगाभ्यासरतैः^{१७} ^{१८}पुंभिर्हृत्कुशेशयमध्यमे॥
 १९ यमाद्यष्टाङ्गयोगेन विमलीकृतमानसैः^{१९} । ^{२०}पूज्यते नेतरैस्तस्य ^{२१}पूजाकृत्यं विशिष्यते ॥ २९ ॥
 २२ दित्वा^{२२} तदर्चनां नान्यैः^{२३} श्रेयो भवति देहिनाम् । ^{२४}अन्तर्यागाधिकारोऽत्र कचित्कस्यापि जायते॥

[सदाशिवादिमूर्तिमेदः]

वहिर्यागाधिकारोऽयं^{२५} ^{२६}किंचिज्ज्ञानां^{२७} च जायते । ^{२८}इत्यवेद्य स देवेशः शिवः ^{२९}सर्वान्तरस्थितः॥
 लोकानुग्राहको भूत्वा जन्त्वानां भुक्तिमुक्तिदः । पञ्चब्रह्मतनुः साक्षात्^{३०} स शिवोऽभूत्सदाशिवः॥

^१ A : तैर्यवन्योन्यपवकम् ; C : तैजवन्योन्यपवकम्

^२ Cf. *Sāṃkhya-tattvakaumudī*, p. 375 :

अष्टविकल्पो दैवस्तिर्यग्योनं च पञ्चका । मानुष्यं चैकविषः समासतो भौतिकः सर्वः ॥

^३ Les *śloka* 22 à 36a se trouvent dans le *Vātulasuddhākhyā* ; cf. *patala* 9, *śloka* 90-103a.

^४ C : भैरवेषु pour भैरवे च

^५ A : पशुपाशपदादिषु

^६ C, E et F : दिक्पददर्शने ; V (*Vātulasuddha*) : दिक्पतिदर्शने

^७ C, D et F : षड्ङ्गेषु परेषु च

^८ D : यैर्यैः pour यंवैर्

^९ A : परीक्षेव pour परीक्ष्यैव ; V : परिक्ष्य

^{१०} F : दिक्पाल pour दिक्काल ; V : केवल pour दिक्काल

^{११} V : वामे नोदितगोचरे

^{१२} F : निष्क्रियस्यापि ; V : निष्कलश्चापि

^{१३} V : सर्वगन्धर्वदिक्ष सदा

^{१४} A : अन्तर्येणि ; C, D et F : अन्तर्योगो.

^{१५} E : संभवेत्

^{१६} C omet ce demi-*śloka*

^{१७} E : योगाभ्यासरतैः

^{१९} V : सद्भिः pour पुंभिः

^{१९} V : मानसे pour मानसैः

^{२०} C : पूजिते

^{२१} C : पूजां कर्तुः ; V : पूजा कर्तुः

^{२२} C : तदर्चनं नान्यतः ; V : तदर्चनादन्यतः

^{२२} E : ज्ञेयो

^{२४} F : अन्तर्येणि pour अन्तर्यगि

^{२५} F : यत् pour अयं

^{२६} A, C et V : किंचिज्ज्ञानं pour किंचिज्ज्ञानं

^{२७} C : हि pour च

^{२८} C, E, F et V : इत्यवेद्य

^{२९} A : सतन्तिरः स्थितः

^{३०} C : स शिवो यः सदाशिवः

तस्मादीश्वर उत्पन्नः सर्वदेवादिरव्ययः । ^१ ततोऽहं च भवान्मत्तः समुत्पन्नो जगद्गुरुः ॥३३॥
^२ त्वच्छाभिकमलोऽद्वैतो द्विजो लोकपितामहः । ^३ शिवाश्रिता भवेद्विद्या सैव मायेति कीर्तिता ॥
मूलप्रकृतिरित्यन्ये^४ सापि पञ्चसु ^५मूर्तिषु । कार्यकारणभावेन ^६स्थिता ^७तस्याः स्थिति पृष्ठु ॥
^८तस्या मनोन्मनी देवी सदाशिवसमाश्रिता । ^९तस्याश्च गौरी संभूता ^{१०}महेश्वरसमाश्रिता ॥३६॥
^{११}तस्या उमा सा संजाता मदीया ^{१२}स्याद्वप्निया । पश्चा तस्याश्च संभूता भवन्तं विष्णुमाश्रिता ॥३७॥

[जगत्सुषिस्थितिसंहारादि]

तस्याश्चापि समुद्भूता वाणी ब्रह्मणमाश्रिता । पितामहेन सृष्टं हि जगत्सर्वमशेषतः ॥ ३८ ॥
त्वया च पालितं तद्वत्संहृतं च मया तथा । कार्यकारणभावत्वमेवमसास्ववस्थितम्^{१३} ॥ ३९ ॥
सदाशिवादिवेतेषु^{१४} तनुता शिव उच्यते । केवलं^{१५} कारणत्वं तु तस्मिन्कें व्यवस्थितम् ॥४०॥
सोऽयं सदाशिवो लोके महेश्वरपुरःसरैः । अस्साभिः पूज्यते लिङ्गे सर्वजन्तुभिरव्ययः ॥ ४१ ॥

इत्यजिताख्ये^{१६} महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१७}शिवस्वरूपकथनं नाम

द्वितीयः पटलः ॥^{१८}

^१ C : यतो pour ततो ; V : ततो हि मत्तः सर्वज्ञः pour ततोऽहं च भवान्मत्तः

^२ V : त्वच्छाभि pour त्वच्छाभि

^३ V : अधिष्ठिता

^४ V : एषा pour अन्ये

^५ V : मुर्तिषु

^६ V : स्थितः pour स्थिता

^७ A, B, C et V : तस्य pour तस्याः

^८ C : तस्यां pour तस्याः

^९ E omet les *sloka*, 36b à 38a

^{१०} A : माहेश्वर pour महेश्वर

^{११} C : तस्याम् pour तस्याः

^{१२} F : स्याद्वप्निया

^{१३} A : एवमस्याः स्वस्थितम् pour एवमस्यास्वस्थितम्

Cf : *Suprabhedāgama*, I, 33, 15-18a

ब्रह्मणा सर्वमुत्पन्नं विष्णुना सर्वपालनम् । जगतो सर्वसंहारे शिवस्य परमेष्ठिनः ॥

यद्वच्छम्भोः समुद्भूतं तद्वच्छम्भः समुद्भवम् । अमूर्तं चेदमूर्ता तु समूर्तं चेत्समूर्तका ॥

अग्रेण्यात्वच्छक्तिरविनाभाविनी विभोः ॥ ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ।

सावित्री श्रीरमा देवी ईश्वरी च मनोन्मनी ॥

^{१४} C, D et E : तनुर्या pour तनुता

^{१५} A : कारणं त्वं pour कारणत्वं

^{१६} F : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१७} A : शिवस्वरूपपटलो द्वितीयः, ग्रन्थम् ४० ; D : शिवस्वरूपविधिः द्वितीयः पटलः ; E : शिवस्वरूपं नाम द्वितीयः पटलः

^{१८} Dans le ms. A, les *sloka* 1, 2, et 30b à 41 et le colophon इत्यजिताख्ये महातन्त्रे सृष्टिपटलस्तृतीयः se trouvent à la suite de ce *patala*

[तृतीयः पटलः]

[लिङ्गोत्पत्तिविधिः]

'लिङ्गोत्पत्तिं ततो वश्ये^१ शृणु वारिजलोचनं । पुरुषस्य तु यच्चिह्नं पुरुषव्यक्तिकारणम् ॥ १ ॥
 सदाशिवस्य तत्त्विङ्गं शिवलिङ्गमिति स्मृतम् । ^२कृष्णथ्रं ^३महादेवः सर्वकारणकारणम् ॥ २ ॥
^५त्वदादेयो ममादिस्तु तस्याप्यादिः सदाशिवः । युवां ^६मोहार्तमनसौ सर्वज्ञावपि सर्वगौ ॥ ३ ॥
^७मां वेचुमसमर्थो हि नारायणपितामहौ । परस्पर^८बलाधिक्यादृप्तिं^९मोहसमन्वितौ^{१०} ॥ ४ ॥
^{११}मत्तोऽधिकोऽन्यो नास्तीति^{१२}परस्परस्गतेर्थ्यया । ^{१३}जिघांसु द्वौ मिथो रुषी प्रलये^{१४}समुपस्थितौ ॥
 ततस्तु युवयोर्मोहमीदभूतं^{१५} सुरेशयोः । संवीक्ष्य^{१६}सर्वदेवादिः^{१७}शब्दब्रह्मतुः शिवः ॥ ६ ॥
 बोधार्थं युवयोश्चापि ज्वलनस्तम्भरूपवृत्तं^{१८} । ^{१९}योऽतिष्ठृत्यरमेशानो मध्ये त्वाश्वर्यसंयुतः ॥ ७ ॥
 युवां तेन परं गत्वा विस्मयं सुरपुङ्गवौ । किमिदं^{२०}न्विति संचिन्त्य तत्परीक्षासमृद्धयौ ॥ ८ ॥
 गतावृध्वमधस्तान्तु^{२१} लिङ्गरूपस्य तस्य हि । हंसक्रोडशरीरेण^{२२} तत्पर्यन्तदिवक्ष्या ॥ ९ ॥
 सर्वलोकेश्वरी देवौ^{२३}निवृत्तावकृतार्थकौ । नत्वा स्तुत्वाथ^{२४} देवेण युवां तत्पाश्वर्योः स्थितौ ॥
 युवयोर्भैर्किमन्वीक्ष्य सर्वदेवेश्वरः शिवः । ^{२५}ईश्वरं तु तदा तत्र^{२६}ज्ञानदं युवयोरपि ॥ ११ ॥

^१ Les *sloka* 1 à 15 manquent dans le ms. B.

^२ D : लिङ्गोत्पत्तिविधिं वश्ये ; E et F : लिङ्गोत्पत्तिमयो वश्ये

^३ A : कृष्णं च ; C, D, E, F : कृष्णं तं

^४ A, C, D, E, F : महादेवं

^५ A : त्वदादि व्योममादिस्तु तस्य व्यापि सदाशिवः

^६ C, D, E et F : मोहार्तमनसौ

^७ D et E : बलोद्रेकाद् pour बलाधिक्याद्

^८ F : बलान्वितौ pour समन्वितौ

^९ A : अपस्वरकृतेव्यया:

^{१०} A : समुपस्थिते

^{११} A : सर्वदेवादीन्

^{१२} E et F : इष्ट् pour इत्

^{१३} E : चेति ; F : चिति

^{१४} C, D, E et F : शरीरेण pour शरीरौ तौ

^{१५} D : निष्ठौं pour निष्ठौं

^{१६} A : ईश्वरस्तु

^७ A : तत्को वक्तुं समर्थो हि

^८ D : रोप pour मोह

^९ F : मत्तोऽधिको नान्योऽस्तीति

^{१०} D : जीघांसु pour जिघांसु

^{११} A : इहोद्वृतं pour ईदम्भूतं

^{१२} E : वद्यशब्दतनुः

^{१३} A : ज्योतिष्मत्परमेशाने मेष्यत्याश्वर्यसंयुतः

^{१४} C, D, E et F : च pour तु

^{१५} E : च pour अथ

^{१६} A : ज्ञानतो

^१ विसूज्य सोऽपि देवेशो युवां चैव स शंकरः । ^२ युवां न वेत्थ^३ देवेशं सर्वकारणमव्ययम् ॥१२
सदाशिवं महादेवमीशानं सुरनायकम् । अहं रुद्रो युवां चैव सर्वे तस्य प्रसादजाः ॥ १३ ॥

[लिङ्गपूजाफलम्]

तस्य ^४लिङ्गमिदं तावदहं ^५रुद्रश्च सर्वदा । युवां ^६चेदशमुत्पाद्य नानाद्रव्यैर्यथेच्छया^७ ॥ १४ ॥

^८ पूजयामोऽथ देवेशं ^९पूजितो लिङ्गमूर्धनि । ज्ञानं दास्यति सर्वज्ञः सदा मोहोपशान्तये ॥१५॥

^{१०} अस्मत्पूजाविधिं दृष्टा चतुर्दशविधिं^{११} जगत् । पूजयिष्यति ^{१२}लिङ्गं तत् पूजा ^{१३}श्रेयोऽथ दास्यति ॥

[लिङ्गशब्दनिर्वचनम्]

^{१४} इत्युक्त्वा मह लिङ्गेन तिरोऽभृत्सप्दीश्वरः । ^{१५} लयं गच्छन्ति भूतानि संहारे ^{१६} निविलानि च ॥

निर्गच्छन्ति ^{१७} यतश्चापि लिङ्गोक्तिस्तेन हेतुना । ^{१८} तस्मिन्समर्चिते^{१९} लिङ्गे ^{२०} सर्वे देवाः ^{२१} समर्चिताः ॥

एतत्कर्म त्वदीयत्वाज्ञातमेव^{२२} पुरा त्वया । तथापि कथितं विष्णो^{२३} तन्त्रस्याथ क्रमागतम् ॥१९

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{२४}लिङ्गोत्पत्तिविधिर्नाम^{२५}

तृतीयः पटलः ।

^१ C, D, E, F : विसूज्य देवदेवेशं युवां चैव महेश्वरः

^२ C : युवामेवेत्थ

^३ On peut lire वित्त pour वेत्थ

^४ E et F : भज्ञमिदं

^५ A : रुद्रश्च

^६ A : चेदीशमुत्पाद्य

^७ A : अथेच्छया pour अथेच्छया

^७ A : पूजयामेकदेवेशं ; D : पूजयामो य देवेशं ^८ A : पूजिता

^{१०} A : अस्मात् pour अस्मत्

^{११} A : विष्णिः pour विष्णं ; B, E et F : विधि

^{१२} A : विष्णं pour लिङ्गं

^{१३} A : श्रेयो स दास्यति ; C : श्रेयोऽधिदास्यति

^{१४} A : इत्युक्ताविह लिङ्गे तु ; C : इत्युक्त्वा संभवलिङ्गे

^{१५} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 1b-2a :

लयं गच्छन्ति भूतानि संहारे निविलं यतः । सुष्टिकाले तथा सुष्टिसमालिङ्गमुदाहृतम् ॥

Cf. aussi *Vātulasuddhākhya*, I, 52 :

लिङ्गात्सर्वं समुत्पन्नं लयं तस्मिन्प्रकीर्तिम् । चृष्टिसंहारमेवोक्तं लिङ्गानान्ना त्विहोच्यते ॥

^{१६} A : निविलं जगत्

^{१७} A : यथा चापि

^{१८} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 156

एवं समर्चिते सर्वमर्चितं च चराचरम् । तस्मालिङ्गाच्चनं कायै प्राङ्मुख सुमहालभिः ॥

^{१९} A : यस्मिन् समर्पिते

^{२०} C : सर्वदेवाः

^{२१} A : समर्पिता:

^{२२} A : ज्ञानमेव

^{२३} A : तत्स्तस्मान्नमार्चनम् ; D, E : तन्त्रस्यार्थक्रमागतम्

^{२४} A : लिङ्गोत्पत्तिपटलवृत्तयः ;

^{२५} B, D, E omettent नाम

[चतुर्थः पटलः]

[लिङ्गलक्षणविधिः]¹

²अतः परमिदं वक्ष्ये लिङ्गलक्षणमूलम्³ । 'लिङ्गं' तु त्रिविधं प्रोक्तं व्यक्ताव्यक्तोभयात्मकम्॥
⁴व्यक्तं यत्प्रतिमाव्यक्तं शिवलिङ्गमिति स्मृतम् । मुखलिङ्गं भवेदन्यतृतीयसुभयात्मकम् ॥२॥
 सदाशिवं तदुद्दिष्टमव्यक्तं लिङ्गमूलम् । ऐश्वरं मुखलिङ्गं स्याद्रौद्रं व्यक्तमिदं भवेत् ॥ ३ ॥
⁵मदीयमिति ¹⁰तद्विद्वि व्यक्तलिङ्गं जनार्दनं । अव्यक्तं प्रथम तेषां ¹¹वदामि सुरसत्तम ॥ ४ ॥
¹²तत्त्वासादमानेन ¹³तन्मानात्तद्वेदथ । प्रासादमप्यौ निश्चित्य ¹⁴तद्वर्भकरतोऽपि वा ॥५॥
 द्वारमानेन वा कुर्यादैकैकं ¹⁵नवमेदतः । सर्वार्थसाधनं लिङ्गं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम्¹⁶ ॥ ६ ॥
 प्रासादगमे¹⁷ शरभागभागे¹⁸ श्रेष्ठोत्तमं स्याद्गुणभागलिङ्गम् ।
 गर्भार्थमानं ¹⁹त्वधमाधमं स्यादन्यानि लिङ्गानि वदामि सप्त ॥ ७ ॥

¹ Pour la *lingalakṣaṇavidhi* voir *Kāraṇāgama* I, 9, *Suprabhedāgama*, I, 33, *Kiraṇāgama*, III, 21-23 etc.

² D : अतः परं प्रवक्ष्यामि

³ F : उच्चते pour उत्तमम्

⁴ Cf. *Mrgendrāgama*, Appendice I, p. 251 ;

cf. aussi *Kiraṇāgama* III, 21, 3; 22, 2a; 23, 11 :

त्रिविधं तत्समाख्यात्मव्यक्तं प्रथमं भवेत् । . . व्यक्तं तत्प्रतिमा रूपाता ; . . .

एकवक्त्रं त्रिवक्त्रं वा प्रासादे चैकवक्त्रके । स्याद्यं चतुर्मुखं लिङ्गं चतुर्वक्त्रं विशालयेत् ॥

व्यक्ताव्यक्तमिदं लिङ्गम् . . .

⁵ B, C, D, E et F : तद् pour तु

⁶ F : वित्तं pour व्यक्तं

⁷ A : शिवलिङ्गमतीन्द्रियम्

⁸ C : स्याद्रौद्रस्योक्तमिदं भवेत्

⁹ C, D, E et F : तृतीयमिति

¹⁰ E : तद्वक्ति ; F : तद्वत्

¹¹ C, E, F : व्यक्ताव्यक्तं द्वितीयकम्

¹² A : तद्वि pour तत्त्वं

¹³ E : मानं तस्य pour तन्मानात्

¹⁴ B, C, D : तद्वर्भति pour तद्वर्भं

¹⁵ F : न भवेदथ

¹⁶ Cf. *Kāraṇāgama* I, 9, 1a-2 :

स्यावरं जह्नमं चेव द्विविधं लिङ्गमुच्यते । दौलजं रक्तलोहं धूमयेनैव कारयेत् ॥

शिलमध्यं तु यदृपूमजविष्णुहरयुतम् । त्रिसूत्रं मुकुलैर्युक्तं स्यावरं लिङ्गमुच्यते ॥

¹⁷ B : गृहे pour गर्भे ; F : गर्भेश्वर pour गर्भे शर

¹⁸ C et D : भाजिते pour भागे ; E et F : भाजितो

¹⁹ D : त्वधमासमं ; F : त्वथ माधवं

^१यतस्ततः श्रेष्ठकनिष्ठुयोस्तत्कृत्वाएषभागं गगनांशबृद्धया ।
^२अन्त्यान्त्यलिङ्गान्वलिङ्गकलमिं श्रेष्ठोत्तमान्तं विदधीत विद्वान् ॥ ८ ॥
^३हस्तैकलिङ्गं नवमिर्विदध्यान्छेष्टोत्तमं हीनकनिष्ठलिङ्गम् ।
 हस्तेन चैकैककराभिबृद्धया नवैव लिङ्गं तु यथाक्रमेण ॥ ९ ॥
 श्रेष्ठोत्तमं द्वारसमुच्छ्रयेण द्वारे गुणांशे गगनांशकेन ।
 अन्त्यान्त्यलिङ्गान्वलिङ्गकलमिर्विदध्येऽष्टभागे सति पूर्ववत्सात्^४ ॥ १० ॥
 रत्नं शिलाधातुमर्हीरुहाश शस्ता ह्यमी मृत्तिकयापि^५ पञ्च ।
 लिङ्गार्थमेषामथ वच्मि^६ भेदं रत्नादिकानां शृणु तत्समस्तम् ॥ ११ ॥
 नवग्रकारं कथितं^७ तु रत्नं शैलं चतुर्धार्थविधं च^८ धातु ।
 दारुद्ध्रवं^९ स्यान्ववधा^{१०} हि लिङ्गं^{११} तत्पार्थिवं च^{१२} द्विविधं प्रदिष्टम्^{१३} ॥ १२ ॥

^१ C, D, E et F : तदन्तरे pour यतस्ततः

^२ A : अन्त्यान्त्य pour अन्त्यान्त्य ; B : अन्यान्य ; C, D et F : अन्योन्य

^३ B, C, D, B et F omettent les deux *sloka* 8 et 9

^४ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 77-82 :

परीक्षयैव तु कर्तव्यं लिङ्गं गर्भादिवर्जितम् । प्रासादगर्भविस्तारं सूचेण समितं तथा ॥
 गर्भविस्तारपञ्चांशस्त्रियं शेनोत्तमं विदुः । गर्भं तु नवधा कृत्वा पवभागं तु मध्यमम् ॥
 अथमं गर्भमानार्थं त्रिविधं तु प्रमाणतः । कनिष्ठज्येष्ठयोर्मध्ये गर्भेऽष्टाशो कुते सति ॥
 प्रोक्तं तु नवधा मानं तेषां कार्यं यदच्छया । अथवान्यप्रकारेण गर्भं तु नवधा पुनः ॥
 उत्तमं त्रीणि चोक्तानि मध्यमं त्रीणि चादिशेत् । अथमं त्रीणि चोक्तानि नवमेदमुदाहृतम् ॥
 हस्तादिनवहस्तान्तं नवधा हस्तमानकम् । त्रितालाद्वितालान्तं तथा नवविधं पुनः ॥

^५ B, C, D et E : च pour अपि

^६ C et D : भेदान्

^७ C et D : समस्तं pour तु रत्नं

^८ C, E et F : धातुम्

^९ C et D : तत्रवधा

^{१०} E : विभिन्नं pour हि लिङ्गं

^{११} A : तन्मृत्तिकं च

^{१२} C, D, E et F : प्रथमं प्रशस्तम्

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama* I, 33, 20a-23a :

लिङ्गे यानि प्रभेदानि सैकतादीनि तच्छृणु । क्षणिकं चैव मुहोहृं रत्नजं दारुजं तथा ॥

शैलजं चैव विप्रेता यडङ्गं लिङ्गमुच्यते । क्षणिका द्वादशा प्रोक्ता मृत्यवं द्विविधं पुनः ॥

दारुजं चाषधा प्रोक्तमष्टवा लोहजं स्मृतम् । सप्तधा रत्नजं चैव शैलजं तु चतुर्विधम् ॥

माणिक्यमुके^१ त्वथ वज्रनीलौ^२ वैहृयसंज्ञं हरिताश्मना च ।

^३पुष्यादिरागस्फटिकप्रवाला नवैव रत्नानि भवन्त्यमूनि^४ ॥ १३ ॥

शिला सिता^५ रक्तनिभा च पीता कृष्णा च विप्रादिषु योजनीया ।

ग्राद्यानुलोभेषु^६ च^७ साथ कृष्णा सर्वेषु^८ वर्णेषु च कल्पनीया^९ ॥ १४ ॥

^{१०}कल्याणरूप्ये त्वथ^{११} कांस्यतात्रे त्रिवारकूटायससीसकानि^{१२} ।

^{१३}धातुनि लिङ्गस्य विधावमूनि शुद्धानि चाष्टी कथितानि^{१४} विष्णो^{१५} ॥ १५ ॥

विश्वः शमी चन्दनदेवदारु^{१६} लिङ्गार्थमश्वत्यकरञ्जवृक्षौ^{१७} ।

अरिष्टवृक्षः खदिरो मधूको नवात्र वृक्षाः कथिताः ससाराः^{१८} ॥ १६ ॥

^१ A : अपि pour तु

^२ A : वैहृयमेतदरिताश्ममेव

^३ A : तत्पुण्यरामं स्फटिके प्रवालं

^४ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 36-37a

मौक्तिके च प्रवाले च वैहृयं स्फटिके तथा । पुण्यं मरकर्त नीलं रत्नं संप्रकीर्तिम् ॥

स्फटिके भुक्तिमुक्त्यर्थमिष्टसिद्धै तु रत्नम् ॥

^५ A : रत्ननिमा

^६ B, C, D, E : अनुलोभेन pour अनुलोभेषु

^७ A : साधु pour साथ

^८ B, C, E : वर्णेष्वपि कल्पनीया ; D : वर्णेषु विकल्पनीया

^९ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 57b-60 :

शिलाभाषि सुविहेया जातिमेदपरीक्षणैः ॥ येता रक्ता तथा पीता कृष्णा चैव चतुर्विधा ।

गोक्षीरशङ्कुवर्णभा ब्राह्मणानां प्रशस्यते ॥ जपाबन्धुकपुष्पाभा नृपाणां ग्रोच्यते क्रमात् ।

रजनीस्वर्णसहशा वैश्यानां तु प्रशस्यते ॥ मापुण्यगुलसकाशा शुद्धानां तु समुद्दिदा ।

सर्वेषां तु शिला कृष्णा सर्वसंपत्करी स्मृता ॥

^{१०} A, C, D, F : कल्याणरूप्यावय

^{११} C, D, F : कांस्यतात्रौ

^{१२} A, C, D, E, F : सीसकाथ pour सीसकानि

^{१३} A, B, E : मयत्र pour धातुनि

^{१४} D : चाष्टी pour विष्णो

^{१५} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 32b-35 :

सुवर्णं रजतं ताङ्गं कांस्यमारकूटं तथा । आगसं सीसकं चैव प्रपुकं चेति लोहजम् ॥

सौवर्णं श्रीप्रदं प्रोक्तं राजतं राज्यसिद्धिदम् । ताङ्गं पुत्रप्रदं चैव विद्रेषं कांस्यमेव च ॥

आरकूटं तथोच्चाटे क्षयकारकमायसम् । सांसके रोगहरणं तपुरायुक्तवर्धनम् ॥

एवं तु लोहजं प्रोक्तम् ॥

^{१६} B, F : देवदारु ; E : देवदारो

^{१७} C, D, E : अश्वत्यकराज pour अश्वत्यकरज

^{१८} cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 52-57a :

निमित्ते शोभने गच्छेदाचार्यः शिलिपभिः सह । संप्रविद्य ततो धीमान् बनान्युपवनानि च ॥

माहेन्द्रे मलये चैव सह्ये विन्ध्ये तथैव च । यावच्छुलादुर्मी चास्ति ताववायादिनक्षणः ॥

शमीसधुकरण्हकर्णिकारं तथैव च । तिन्दुकाजुनकी चैव पिपलोदुम्बरं तथा ॥

एते वर्गास्तु चत्वारो ब्राह्मणादि यथाक्रमम् । अन्ये च बहवो वृक्षा मध्यवाराः सुशोभनाः ॥

क्षिप्रधपत्रा महाकाया : शुभदेशोरिथितास्तु ये । अभिदग्धाव शुक्काथ पक्षीणां तु निकेतनाः ॥

लतावल्मीकरसंस्थाव वर्जयेत्साधकोत्तमः ।

^१यत्पार्थिवं तद्द्विविधं प्रदिष्टं ^२पक्कामभेदेन शिवस्य लिङ्गम् ।
 संस्कारमसास्त्वथ मृत्तिकाया वदामि यत्तच्छुणु ^३दाहर्यकारि ॥ १७ ॥
 या ^४मृत्सिता ^५रक्तनिभा च पीता लिङ्गस्य निर्माणविधौ प्रदिष्टा ।
^६शुद्धे तु तां संप्रतिगृह्ण देशे ^७विशोध्य सिञ्चेत्त्रिफलोदकेन ॥ १८ ॥
^८प्रसेचितायां ^९मृदि तत्र विष्णो श्वीरद्रुमत्वग्भव ^{१०}चूर्णमिश्रम् ।
 गोधूममापोद्भवमाजययुक्ते ^{११} पयोदधी तैलयुतं क्षिपेच्च ॥ १९ ॥
 सगुम्बुद्धुं विलवफलस्य सारं प्रक्षिप्य तस्यां बहुशो ^{१२}विलोच्य ।
 लिङ्गं तथा लक्षणतो विदध्यान्मृदा तु मासोपितया शिवस्य ^{१३} ॥ २० ॥

^१ A : यन्मृतिकं pour यत्पार्थिवं

^२ A : पक्कामभेदेन ; C : पक्कांशभेदेन

^३ C, D, E, F : दाहर्यकारि

^४ C, D, E : मृत्तिका pour मृत्सिता

^५ A : रक्तनिभा ; E : रक्तसिता

^६ C : शुद्धेत् pour शुद्धे तु

^७ D : विशोध्यमेतत् pour विशोध्य सिञ्चेत्

^८ D : प्रसेचितायां ^९ E : अमृतेऽत्र pour मृदि तत्र

^{१०} A : वर्ण pour चूर्ण ; B : पूर्ण

^{११} A : मिश्रं pour युक्ते ^{१२} F : विशोध्य

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 29-31a :

मून्मयं राज्यफलदं पक्कापक्कप्रभेदकम् । शुद्धदेशे मूदं ग्राह्य पूजाभागं सयोनिकम् ॥

कृत्वा दग्धमिदं पक्कं तत्रापक्कमिहोच्यते । यवगोधूमचूर्णं धृतक्षीरकषायज्ञः ॥

सर्जगुम्बुद्धुं विश्वापित्यनिरयासकैः । चूर्णरालोच्य सुमृदा मासपक्कोषितं तथा ॥

रक्तबीजसमायुक्तं पक्कलिङ्गं समाचरेत् ।

cf. *Kiranāgama*, III, 21, 56b-60 :

पर्थिवं द्विविधं ज्ञैवं पक्कापक्कविलक्षितम् । तत्र पक्कं भवेन्मुख्यमितरं तथा भवेत् ॥

पीतरक्तसितं धूमं तत्राज्यं निक्षिपेत्यतः । अतसीतैलगोधूममाप्तपूर्णं क्षिपेत्युनः ॥

श्वीरद्रुक्षत्वचा चूर्णं कथायं त्रिफलान्वितम् । निक्षिपेद्धूमगुल्मं श्रीजान विलोच्य देवदारुजम् ॥

मर्दयेत्तप्रयत्नेन मासपक्कोषितं पुनः । तथा लिङ्गं प्रकर्तव्यं शौलिङ्गविधानतः ॥

अपकं सद्यमन्त्रेण कुर्यात्पक्कं हरेण तु ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 190b-200 :

अपकं चैव पक्कं च पार्थिवं लिङ्गमुच्यते ॥ पार्थिवस्य तु लिङ्गस्य शौलवन्नानमिष्यते ।

यवदुत्तेघमानं तु तावद् इतमिहोच्यते ॥ तालनिग्रगमेकांशमेकांशं पृष्ठवन्धनम् ।

त्रिपुत्रेण विना कुर्याच्चतुरष्टाश्वर्वाजितम् ॥ पर्वताप्ते नदीतीरे पुष्पसेत्रे मनोरमे ।

लिङ्गार्थं मृतिका ग्राह्या प्रशस्ता सर्वकामदा ॥ श्वेता रक्ता तथा पीता कृष्णा चैव मनोरमा ।

अलक्षणं चूर्णं ततः कृत्वा पञ्चगव्येन मर्दयेत् ॥ कापिलं तु धृतं शीरं दधि वा तैलमेव च ।

यवगोधूमजं चूर्णं माषचूर्णं तथा समम् ॥ आहृत्य सर्वचूर्णानि मृतिकासहितानि च ।

मर्दयेत्तु विशेषेण श्यामलाक्षां च कुन्दुराम् ॥ श्रीपैष्टुं गुम्बुद्धुं चैव सर्जगन्धरसं तथा ।

विलोद्भवं इसं ग्राह्यमेकीकृत्वं विमर्दयेत् ॥ पवनिर्याससंयुक्तं मासपक्कोषितं तथा ।

ततो लिङ्गं प्रकुर्वात् श्रेष्ठमध्यमकन्यसम् ॥ पार्थिवं लिङ्गमास्त्वात् पिण्डिकां तस्य मृण्मयीम् ।

लिङ्गविस्तारमानेन त्रिगुणं पीठविस्तरम् ॥ पूजयेत् प्रयत्नेन धर्मकामार्थमोक्षदम् ।

शान्तिपुष्टिकरं नित्यं पृथिवीराज्यसिद्धिदम् ॥

इष्टेन लिङ्गं कुर्वीत द्रव्येष्वेतेषु पञ्चम् । चलं चाचलसंज्ञं च ^१चलं शैवांशमेव हि^२ ॥ २१ ॥
तालादङ्गुलपर्यन्तं तलिङ्गं चलमुत्तमम् । अचलं यतु ^३तलिङ्गं ^४प्रासादस्थापने हितम् ॥ २२ ॥

[अचललिङ्गलक्षणम्]

अधोमध्योर्ध्वभागं तु^५ ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् । चतुरथं भवेद्वाज्ञमष्टाश्रं वैष्णवं भवेत् ॥ २३ ॥
बृत्तं शैवमिति प्रोक्तमेवं ‘स्यात्तत्रिभागकम् । शैलं ^६सौवर्णमव्यक्तमचलं तत्रिभागयुक् ॥ २४ ॥
उक्तमानगृहीता या सा शिला चतुरश्रिका । आयामसमनाहं^७ स्यात्तत्रिधा विभजेत्सुधीः ॥ २५ ॥
अधोभागं परित्यज्य ^८तदृध्वं भागयोर्द्वयोः । ^९कर्णार्धहासतः कुर्यादष्टाश्रं तु तयोः पुनः ॥ २६ ॥
शिवभागे ^{१०}विकारांशं जनयित्वाथ^{११} तत्क्रमम् । ^{१२}अश्रुच्छेदेन बृत्तं स्यादेवं लिङ्गस्य लक्षणम् ॥
कारयेचतुरथमष्टाश्रस्य तु नाहकम् । तस्यार्थं बृत्तनाहं तु भवेदेत्सुरार्चितम्^{१४} ॥ २८ ॥

^१ A : चलं शैवांशमेव हि ; C, D, E : चलं वाचलमेव च ; F : चलं चाचलमेव च

^२ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 24 :

रब्रजं लोहं चैव वाणलिङ्गं चलं स्मृतम् । शैलं चलाचलं प्रोक्तं मृन्मयं दारवं तथा ॥

cf. *Kāraṇa*, I, 9, 177 :

द्विविधं तत्समाख्यातं चलं चैवाचलं तथा । स्थिरं प्रासादलिङ्गं तु चलं सर्वत्र पूज्यते ॥

cf. *Diptāgama*, 13, 1b-4b.

स्थावरं जड्मं चैव द्विविधं लिङ्गमुच्यते । शिलामयं तु यद्वप्य ब्रह्मविष्णुहरैर्युतम् ॥

त्रिसूकुलसंयुक्तं स्थावरं लिङ्गमुच्यते । सौवर्णं रजतैर्वर्णिपि स्फाटिकैस्तान्नकरपि ॥

कुर्वीत मणिरत्नादैर्जड्मं लिङ्गमुच्यते । जड्मात्स्थावरं अभ्युं तस्मात्स्थापनमुच्यते ॥

^३ C, D, E, F^४ : यलिङ्गं

^४ C, D, E, F : प्रासादस्थापनोचितम्

^५ B, C, D, E, F : भागस्य pour भागं तु

^६ A : तस्य प्रभागिकम्

^७ A : सौवर्णमव्यक्तं चलं च

^८ A : समनाहात्मा pour समनाहं स्यात्

^९ A : तन्त्रोर्ध्वं

^{१०} C, D : कर्णार्धं pour कर्णार्धं

^{११} B, D, F : विकाराश्रं

^{१२} C : तु pour अथ

^{१३} A : अप्र pour अश्र

^{१४} Cf. *Kiranāgama*, III, 21, 21b-26 :

एवं यदीप्तितं लिङ्गं चतुर्थं विभजेत्समम् । चतुर्थांशप्रमाणेन शिलायाथतुरथकम् ॥

पुनरसदायतं कृत्वा भागत्रयविकल्पितम् । कृत्वा कर्णार्धहासः स्यायावद्वर्धांशकं क्रमात् ॥

ब्रह्मास्त्वयो विष्णुसंज्ञश्च रुद्रास्त्वयोऽशस्तुतीयकः । अधोमध्योर्ध्वं ज्येष्ठं क्रमाद्वागत्रयं शुभम् ॥

चतुरथं द्विरशाश्रं सुहृत्तं तत्प्रकल्पयेत् । दैर्घ्यं लिङ्गस्य यन्नानं तेन मानेन कल्पयेत् ॥

चतुरथांशके नामी भव्यमाने तदर्थतः । तदर्थं तु परित्यज्य बृत्तं तेनैव कल्पयेत् ॥

लिङ्गं सुरार्चितं कार्यम्^{१५}

[चतुर्विधलिङ्गानि]

लिङ्गायाम् गृहीत्वाथ तदर्थं चाषधा^१ भजेत् । तद्वाग्नेः पञ्चभिः कुर्याद्विष्कम्भं^२ चोत्तमोत्तमम् ॥
 ३ त्रिसप्तांशे तदायामे पट्पञ्चतुर्शकैः । विष्कम्भं तु भवेच्छेष्टुं मध्यं हीनमनुकमात् ॥३०॥
 अथवा पञ्चविंशतिः नागद्वीपरसैरपि । भाग्नेः पूर्ववदेवोक्तो विष्कम्भो लिङ्गसंस्थितः^५ ॥३१॥
 एवं चतुर्णां लिङ्गानां विष्कम्भः परिकीर्तिः । ^६ चातुर्विद्यमतस्तेषां क्रमेण परिप्रवाते^७ ॥३२॥
 आद्यं समं भवति^८ लिङ्गमय द्वितीयं^९ तद्वर्धमानमपि चाथ शिवाधिकं च ।
^{१०} तत्स्वस्तिकार्ह्यमुद्धितं तु ^{११} तुरीयमेषां ^{१२} भेदोऽत्र भागवशतः परिकल्पनीयः^{१३} ॥३३॥

[समम्]

^{१४} अजहरिहरभागं वेदवस्त्रश्वरूपं त्रिविधमपि समं ^{१५} स्यादुच्चतेनाश्वलिङ्गे ।

[वर्धमानम्]

त्रिगुणितवसुभागे ^{१६} तत्त्रयं वर्धमानं मुनिवसुनवभागं ब्रह्मविष्णवीश्वराणाम् ॥३४॥

[शिवाधिकम्]

उच्छ्रये कुतदशांशके भवेद्वह्निवायु^{१७} सखवेदभागिकम् ।

^{१८} यत्र पद्मजहरीश्वरात्मकं ^{१९} लिङ्गमूर्तमिह तच्छ्वाधिकम् ॥३५॥

^१ A : भवेत् pour भजेत्

^२ A : ओत्तमं भवेत्

^३ Dans le ms. A on a त्रिसप्त पञ्चविंशतिः नागद्वीपरसैरपि à la place des demi-*sloka* 30a, 30b et 31a

^४ F : तद्ववेदेत् तु भवेच्छेष्टुं

^५ A : संस्थितिः pour संस्थितः

^६ F : चतुर्विधमतस्तेषां

^७ Après le *sloka* 32, le *sloka* 30 et le premier mot du *sloka* 31 sont répétés dans le ms. E.

^८ F : भञ्जम् for लिङ्गम्

^९ C, D : तद्वर्धमानं च शिवाधिकं च

^{१०} C, E, F : यत् pour तत्

^{११} A, B : च तुर्यम् pour तुरीयम्

^{१२} C, D, E, F : भेदोक्तिमात्रः परिकल्पनीयः

^{१३} Cf. *Dipitāgama*, 13, 71

समख्यां वर्धमानं शैवाधिकं त्रिराशिकम् । शिवाधिकं वर्धमानं सामान्येन विधीयते ॥

^{१४} C : हयहरिशिवभागं; B, D, E : अजहरिशिवभागं

^{१५} B : स्यादुच्चतेनाश्वलिङ्गे; C, D : स्यादुच्चतेनान्वलिङ्गे; E : स्यादुच्चतेनापि लिङ्गे; F : स्यादुच्चतो नान्वलिङ्गे

^{१६} B, F : तत्र तद्वर्धमानं; C : तत्र तद्वर्तमानं; E : तत्र तद्वर्धमाने

^{१७} F : सम pour सख ^{१८} C, D, E : पद्मसंभवहरीश्वरात्मकं; F : पद्मसंभवजहरीश्वरात्मकं

^{१९} C, D, E : लिङ्गमुक्तिः; F : लिङ्गमुक्तिः

[स्वस्तिकम्]

^१आत्मायामे ^२रुद्रभागे गुणांशो वैरिक्षः स्याद्वैष्णवो वेदभागः ।

^३शैवस्तद्वत्स्वस्तिकेऽस्मिस्तुरीये ^४लिङ्गे प्रोक्तो ह्येवमेव^५ क्रमेण ॥ ३६ ॥

चतुर्णामपि वर्णानां वर्धमानशिवाधिके^६ । ^७प्रोक्ते ^८क्रमविवक्षायां चत्वार्यप्यग्रजन्मनाम् ॥ ३७ ॥
भूपानां वर्धमानान्तु ^९लिङ्गत्रयमुदाहृतम् । लिङ्गद्वयमिति^{१०} प्रोक्तं वर्णिजस्तु शिवाधिकात् ॥ ३८ ॥

[लिङ्गशिरोवर्तनम्]

अन्त्यमेव ^{११}हि शुद्रस्य स्वस्तिकं लिङ्गमुच्यते^{१२} । ^{१३}अथ चैपां तु लिङ्गानां ^{१४}शिरसो वर्तनं भवेत् ॥
चतुर्विधं तु तत्प्रोक्तं ^{१५}तद्विधिं शृणु सांप्रतम् । ^{१६}कुकुटाण्डसमं चैव छत्राकारं तथैव च ॥ ४० ॥
^{१७}खण्डेन्दुसदशाकारं ^{१८}त्रिपुष्पाकारमेव च । ^{१९}वेदांशो तु ^{२०}शिरस्तारे ^{२१}नेत्रभागेन वर्तितम्^{२२} ॥ ४१ ॥

^१ C, D, F: आर्तायामे; E: आन्तायामे

^२ F: भूतभागे

^३ A: शैलं तद्वत्

^४ A: लिङ्गं प्रोक्तं

^५ A: एवं pour एव

^६ A: शिवाधिकौ pour शिवाधिके

^७ A: प्रोक्तौ

^८ B: क्रमविवक्षा च

^९ C, D: भाग pour लिङ्

^{१०} A: अतः pour इति

^{११} C: तु pour हि

^{१२} Cf. *Kāmikāgama*, I, 62, 25—36

लिङ्गायामे विकारांशो चतुर्भूतसैः क्रतात् । सत्रिभार्गेलिंगं वैरैस्तु मुरेद्वानाक्षके द्विजाः ॥

आङ्गं सर्वसमं लिङ्गं विशिष्टं परिकीर्तितम् । तेषां तन्मध्यमेऽश्योः प्रत्येकं नवधा भजेत् ॥

लिङ्गायामे दिनांशो तु सप्ताष्टनवभागातः । ब्रह्मविष्णवभागानामुत्सेधाः संप्रकीर्तिताः ॥

समखण्डं वर्धमानं शैवाधिकयं विभागिकम् । वर्णानां ब्राह्मणादीनो क्रमेण परिकल्पयेत् ॥

वर्धमानशिवाधिकये सर्वजात्यर्थके मते । लिङ्गायामे त्रिधा कृत्वा ब्रह्माशस्त्रवेकभागतः ॥

विष्णवं शतद्वयं स्याद्वृत्तिशो भाग एव वा । एकांशस्तादशास्तारः समखण्डोऽयमीरितः ॥

चतुर्षब्दपदश्यं तु पश्चात्प्रसादागिकम् । पट्टसप्ताष्टांशके सप्तभागाष्टनवभागिकम् ॥

वर्धमानमिदं प्रोक्तं प्रिपादीनामनुक्रमात् । सप्तसप्ताष्टभागं तु पश्च पश्च पड़ङ्गकम् ॥

वेदवेदशरांशे तु गुणानलयुगांशकम् । एवं शिवाधिकं प्रोक्तं द्विजातीनामनुक्रमात् ॥

कृत्वा नवांशं लिङ्गांशं बन्धवन्धगुणांशकम् । पट्टसप्ताष्टकनाहं तु वृत्तेऽष्टार्थे युगाश्रके ॥

त्रैराशिकमिदं शास्त्रे स्वस्तिकं त्वयुतोच्यते । नवधा लिङ्गमानेन ध्यांशं मध्ये गुणांशकम् ॥

वृत्ते गुणांशकं दैध्यं शृङ्गेऽप्येतत्वं शास्यते । त्रैराशिकं तु सर्वेषां सर्वकामप्रदं मतम् ॥

^{१३} A: अथवां

^{१४} A: शिरसा वर्तनं; C: शिरसोदृतनं

^{१५} D: द्विविधं

^{१६} F: कुकुटाण्डं समं चैव

^{१७} F: साप्तं तु सदशाकारं

^{१८} C: त्रिपुष्पाकारमेव च

^{१९} F: देवांशे

^{२०} B: शिरःस्थाने

^{२१} B, C, E, F: नेत्रभागेऽनुर्तितम्

^{२२} Dans le ms. B le demi-sloka 43b se trouve juste après 41b

कुकुटाण्डोपमं तस्मिन्वसुभागविभाजिते । वर्तिं भागयुग्मेन छत्राकारं भवेच्छिरः ॥४२॥
 'लिङ्गतारेऽग्निभागे तु ^२पश्चभागविवर्तितम्' । 'अर्धचन्द्रनिमं 'विद्यात्स्मिन्वद्भागभाजिते॥४३॥
 'सार्थेनैव' द्विभागेन ^४वर्तिं त्रपुषाकृति । विश्राणां ^{१०}त्रपुषाकारं ^{११}छत्राकारं तु भूमृताम् ॥४४॥
^{१२}खण्डेन्द्रवत्तु वैश्यानां शूद्राणां कुकुटाण्डवत् । छत्राकारं तु सर्वेषां भवेलिङ्गशिरो नृणाम्^{१३} ॥४५॥
 सर्वं विप्रय निर्दिष्टं ^{१४}छत्राकारात्त्वय नृपे । विश्राण खण्डेन्द्रु^{१५}सद्वशाद्द्रवयमेवं प्रकीर्तितम् ॥४६॥
^{१६}शूद्राणामेकमेवोक्तं कुकुटाण्डनिमं हरे । ^{१७}शिरसो वर्तनं^{१८} प्रोक्तं धारालिङ्गं^{१९} ततः शृणु ॥४७॥

[धारालिङ्गम्]

साधकेनाश्रिलिङ्गं^{२०} तु पूजनीयं जनार्दन । ^{२१}साधको यत्कलार्थी^{२२} स्यात्तकलं लिङ्गमुच्यते ॥४८॥
^{२३}ब्रयाश्रं वरदं ज्ञेयं ^{२४}द्रुथयं पुत्रविवर्धनम् । ^{२५}वैरिनाशनमेकाश्रं ^{२६}पञ्चाश्रं तु धनप्रदम् ॥४९॥

^१ F: लिङ्गभागेऽग्निभिर्यें तु

^२ B, C, D, E, F: पश्चतार pour पश्चनाग

^३ A: विवर्जितम् pour विवर्तितम्

^४ Cf. p. 23, note 22

^५ C: विष्णों pour विद्यात्

^६ B omet le demi-*śloka* 44a

^७ F: सार्थेनैव

^८ E, B: विभागेन

^९ C: वर्तितखण्डपुषाकृतिः; D, E, F: वर्तितत्रपुषाकृतिः

^{१०} A: पुरुषाकारं; C: त्रिपुषाकारं

^{११} F: चित्राकारं

^{१२} B, C, D, E, F: विश्राण खण्डेन्द्रुसदर्थं

^{१३} Cf. *Kiranāgama*, III, 21, 28-34a:

शिरोऽपि वर्तयेद्वाद्वृत्तनं तत्त्वतुविषम् । कुकुटाण्डातपत्रं च खण्डेन्द्रुत्रपुसंजकम् ॥

चतुर्नामोदयं कृत्वा तद्वागद्रवयवर्तनात् । कुकुटाण्डं भवेदेवं तत्कृत्वा त्वद्धोदयम् ॥

अद्याशेन चिरचलत्रं पुनः कृत्वा त्रिधोदयम् । अर्धचन्द्रं भवेदेवमन्त्यांशद्रवयवर्तनात् ॥

तत्प्रद्यमार्थीकृतं सेत्रं भवेद्वागद्रवार्थतः । वर्तिं त्रपुसंजं तु शिरांस्येवं विवर्तयेत् ॥

शिरांसि त्रपुसंशानि द्विजातिकमयोगतः । कर्तव्यं सर्वरातान्यमेवं वा कुकुटाण्डकम् ॥

त्रपुषा फलनियत्तित्वं राज्यसुखप्रदम् । खण्डेन्दोरायुषो द्विद्वः कुकुटाण्डाद्वृप्रजाः ॥

एवं लिङ्गशिरः कार्यवधवा रावृतः समम् ।

^{१४} E: छत्राकाराख्यो नृपे; F: छत्राकाराकुले नृपे

^{१५} A: सदर्थं pour सद्वशाद्

^{१६} A: शून्दसान्तिकमेवोक्तं

^{१७} B omet le demi-*śloka* 47b

^{१८} C: शिरसोद्वर्तनं

^{१९} A: अतः pour ततः

^{२०} C, D: अप्रलिङ्गं pour अश्वलिङ्गं

^{२१} C: साधकोऽयं कलार्थी स्यात्

^{२२} B, E, F: यत्कलार्थः

^{२३} A: त्रियश्रं

^{२४} C: द्रवयाश्रं पुत्रवर्धनम्; F: अश्रं पुत्रविवर्धनम्

^{२५} A: वैरिनाशं तदेकाश्रं

^{२६} Le ms. A omet पञ्चाश्रं तु धनप्रदम् (49b), le *śloka* 50 et धन्यं पवदशाश्रं (51a), donnant वैरिनाशनमेकाश्रं यदश्रं भोगदं भवेत्

सप्ताश्रं^१ द्वेषदं प्रोक्तमुच्चाटाय नवाश्रकम् । एकादशाश्रं^२ व्याध्यर्थं शोषणं त्रिदशाश्रकम् ॥५०॥
धन्यं पञ्चदशाश्रं तु पडश्रं भोगदं भवेत् । अष्टाश्रं क्लेशदं प्रोक्तं द्वादशाश्रं^३ भयावहम् ॥५१॥
पोडशाश्रं^४ सुखार्थं स्यात्साधकानां विशेषतः^५ । एवमश्रफलं प्रोक्तं रत्नानां फलमुच्यते ॥५२॥

[रत्नलिङ्गम्]

^६माणिक्यं श्रीप्रदं प्रोक्तं यशसे^७ नीलमुच्यते । ^८हरितं फलदं प्रोक्तं^९ दोषमुक्त्यै च मौक्तिकम् ॥५३॥
प्रवालं^{१०} वशदं विद्यादूर्जं^{११} राज्यप्रदं भवेत् । वैदूर्यं^{१२} वैरिनाशार्थं^{१३} सौभाग्ये पुष्यरागकम् ॥५४॥
^{१४}सर्वकामप्रदं प्रोक्तं स्फटिकं तु जनार्दनं । ^{१५}उच्चमं स्वस्योनि^{१६} स्यान्मध्यमं स्वर्णयोनिकम् ॥५५॥
अधमं रौत्ययोनि^{१७} स्यात्तदभावे तु^{१८} ताम्रजम् । तस्यात्यभावे शैलं^{१९} स्याद्रत्नलिङ्गस्य पीठकम्^{२०} ॥५६॥

[चलरत्नलिङ्गे विशेषः]

^{२१}चललिङ्गे विशेषोऽयं कथ्यते सुरसत्तम् । आयामसदशं^{२२} नाहं तत्समं पीठविस्तृतम् ॥ ५७॥
विस्तारसममुत्सेधं पीठस्यापि विशेषतः । शिरसो वर्तनं कुर्यात्पूर्ववच्छास्त्रचिन्तकः^{२३} ॥ ५८॥

^१ B, E : विद्वयं; C, D, E, F : चेष्टदं

^२ B, E : वाक्यार्थं

^३ E : भयावहम्

^४ D, E, F : धनार्थं

^५ Cf. Kiranāgama, III, 21, 45-49a :

साधकेनाश्रिलिङ्गं तु पूजनीयं तदुच्यते । चतुर्थं तु यदिङ्गं चतुर्वर्णफलप्रदम् ॥

क्षयं तु वरदं हैयं द्रुत्यर्थं पुत्रविवर्धनम् । शत्रुवर्धनमेकाश्रं पवाश्रं मरणे हितम् ॥

सप्ताश्रं द्वेषकृत्यात्मुच्चाटार्थं नवाश्रकम् । दशाश्रं तु महाव्याधिकारकं तद्विक्षणम् ॥

शोषणं त्रिदशाश्रं स्यादन्यं पञ्चदशाश्रकम् । पडश्रं भोगदं हैयमष्टाश्रं कौर्तिवर्धनम् ॥

द्वादशाश्रं भयं हन्ति पोडशाश्रं सुखावहम् ।

^६ B, D, E, F : माणिक्यं

^७ D : लिङ्गम् pour नीलम्

^८ A : हारितं; F : हरिदं

^९ E : दोषमुक्त्यैकमुक्तिकम्

^{१०} A : फलदं; B : वंशदं; F : वंशजं

^{११} F : वक्रं pour वज्रं

^{१२} A : वैरिनाशो स्यात्; B, E : वज्रनाशार्थं; C : वैरनाशार्थं

^{१४} B, E : सर्वज्ञत्वप्रदं; C, D, F : सर्वज्ञत्वपदं

^{१५} B omet les *sloka* 55b et 56

^{१६} A : योनिः pour योनि; C : योनिः

^{१७} A : योनिः pour योनि; C : योनिः

^{१८} E : तादशम्

^{१९} E : स्यादुक्तलिङ्गस्य

^{२०} A : पीठिका; F : पीठके

^{२१} A omet le demi-*sloka* 57 a ; D : चललिङ्गविशेषोऽयं

^{२२} E, F : नामं

^{२३} Dans le ms. A, les *sloka* 60b et 61 se trouvent entre 58b et 59a

^१ चतुरंशे तु तल्लिङ्गे त्रिभाग^२ हृश्मुच्यते । भागमेकं स्थितं ^३पीठे निश्चलं तच्च कारयेत् ॥५९॥

[क्षणिकलिङ्गम्]

चललिङ्गमिति प्रोक्तं क्षणिकं लिङ्गमुच्यते । गोमयं नवनीतं च पिण्ठं ^५चानं फलं तथा ॥६०॥
गुलं च ^६सैकतं चैव पल्लवं ^७चाष्टमं स्मृतम् । क्षणिकानां तु लिङ्गानां ^८पीठं ^९नैवास्ति लक्षणम् ॥
पूजावसाने चोद्धार एतेषां परिकीर्तिः । गोमयं ^{१०}रोगनाशाय नवनीतं सुखप्रदम् ॥ ६२ ॥
पिण्ठं पुष्टिप्रदं विद्यादायुपे चान्नलिङ्गकम्^{११} । फलं ^{१२}चामीषिद्वचर्थं गुलं प्रीतिप्रदं भवेत् ॥ ६३
^{१३}सैकतं मुख्यतां दत्ते पल्लवं सद्गुणप्रदम् । प्रोक्तं तु क्षणिकं लिङ्गं स्वयमुद्गृतमुच्यते^{१४} ॥६४॥

^१ B omet les *shloka* 59 et 60a   ^२ A : चतुरधे तु तल्लिङ्गत्रिभागं   ^३ A : पीठं

^४ Cf. *Kiranāgama*, III, 21, 50-52a :

ओप्रदं पद्मरागोर्ध्वं यशोदं नीलरत्नजम् । हारिदं धनदं ज्येषं सौभाग्यं पुष्यरागजम् ॥
मौकिकाद्योषमुक्तिः स्यात्काटिकं सर्वकाषदम् । प्रवालजाहृष्टं क्षिप्रं वज्राद्वज्रयो भवेत् ॥
वैहृष्ट्यद्विरिनाशः स्याच्छङ्गं सौभाग्यप्रदं महत् ।

Cf. *Karanāgama*, I, 9, 176b-185 :

“रत्नलिङ्गविर्धि गण ॥

द्विविधं तत्समाख्यातं चलं चैवाचलं तथा । स्थिरं प्रासादलिङ्गं तु चलं सर्वत्र पूज्यते ॥
मरकतं पुष्टिदं ज्येषं पद्मरागं धनार्धकम् । आयुष्यवृद्धिं वैहृष्ट्यं स्फटिकं पुत्रवर्धनम् ॥
स्तम्भनं पुष्यरागं स्याद्वृश्वरद्वयं प्रवालकम् । आकर्षणं स्याद्विद्वाच्यं माणिकं सर्वसिद्धिदम् ॥
इन्द्रनीलं तु मोक्षार्थं रजजानां फलं भवेत् । अङ्गुष्ठादिवित्स्यन्तं कुर्यालिङ्गं तु रजजम् ॥
आयामसद्वशं नाहं चिरोवर्तनसंयुतम् । स्वप्रमाणेन कर्तव्या रजलिङ्गस्य पिण्डिका ॥
पिण्डिका स्वत्वयोनिः स्यात्तदभावे हिरण्यमयम् । रजतं ताघकं चैव अधमं चेति कीर्तिम् ॥
चतुरध्याध वृत्ता वा चललिङ्गस्य पिण्डिका । आयामद्विगुणार्थं वा द्विगुणं त्रिगुणं तु वा ॥
वित्तारं तत्समं ज्येषं चैषं पूर्वोपचवत्कुरु । लिङ्गायामं त्रिभागं पीठ-पीये निवेशयेत् ॥
सर्वत्र वृत्तकं लिङ्गं त्रिभागं स्मृतविजितम् । रजलिङ्गं समाख्यातम् ॥”

^५ C : चान्नफलं

^६ A : सिकता

^७ A : चाष्टमं

^८ A, B, C : पीठे

^९ A : नैव तु

^{१०} C, D, E, F : रोगनाशं स्याद्

^{११} C, E, F : चामीषिद्वचर्थं

^{१२} C, D, E, F : चैवेषिद्वचर्थं

^{१३} A : सिकता

^{१४} Cf. *Suprabhedāgama* I, 8, 5-6 :

सिकतं तण्डुलं चानं नदोमृद्भोजयं तथा । नवनीतं च रुद्राक्षं पिण्ठं चन्दनकूर्चकम् ॥
पुष्पमाला गुलं चेष्टं क्षणिका द्वादशं स्मृताः । पूजान्ते क्षणिकास्त्याज्यास्तत्त्वं हृदि निवेशयेत् ॥

Ibid., I, 33, 25-28 :

क्षणिकाणां फलं वैये सैकतं मोक्षकाक्षिणाम् । तण्डुलं विभवात्तनामज्जनज्जप्रदं स्वृतम् ॥
नदीमृद्भूमिलामः स्याद्भोजयं रोगनाशनम् । नवनीतं ननोहादं रुद्राक्षं ज्ञानवर्धनम् ॥
गर्वे सौभाग्यकांक्षीणां कृचं मुक्त्यर्थिनां स्मृतम् । आयुष्यवर्धनं पुण्यं गुलमिद्वार्थसिद्धिदम् ॥
पैषं पुष्टिप्रदं प्रोक्तं क्षणिकानां फलं भवेत् । एतेषां चैव लिङ्गानां न प्रमाणं न च स्थितिः ॥

[स्वायंभुवलिङ्गम्]

छत्राकारं भवेदैन्द्रमग्नेर्विषमस्तकम्^१ । यमस्य ^२चिपिटं प्रोक्तं शूलाग्रं नैर्कृतं मतम् ॥ ६५ ॥
 वारुणं ^३कलशाकारं वायव्यं ^४ध्वजवद्धवेत् । गदाकारं तु सौम्यं स्यात्त्रिशूलाकारमस्तकम् ॥ ६६ ॥
 ईशानस्य भवेत्तिङ्गं ^५ब्रह्मणः पद्मस्तकम् । वैष्णवं शहृशीर्वं ^६स्याद्विद्यादेतानि लक्षणैः ॥ ६७ ॥
 अन्यैश्च देवैत्येन्द्रदानवेन्द्रनिशाचरैः । ^७सिद्धविद्याधरादैश्च तथैवान्यैर्यणेश्वरैः^८ ॥ ६८ ॥
 मुनिभिश्चापि यलिङ्गं ^९स्थाप्य वास्थाप्य पूजितम् । स्वयंभूतं तदुदिष्टं ^{१०}लक्षणं यत्र नो भवेत् ॥
 नानाचिह्नसमायुक्तं नानावर्णसमन्वितम्^{११} । कर्कणं सुपिरादैश्च ^{१२}युतं यदत्र दृश्यते ॥ ७० ॥
 नागेषु वापि सर्वं तदेवमेव हि कीर्तितम् । ^{१३}शिरसो वर्तनं ^{१४}तस्य मूत्रवर्तनमेव च ॥ ७१ ॥
^{१५}नाहोत्सेधादिमानं च न कदाचित्प्रदृश्यते । पीठप्रासादकलमिस्तु ^{१६}लिङ्गमानाद्वीयते ॥ ७२ ॥
 स्वयंभूतमिति प्रोक्तं सर्वलोक^{१७} सुखावहम्^{१८} । लिङ्गस्य लक्षणं प्रोक्तं सर्वकामार्थसाधनम् ॥ ७३ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१९}लिङ्गलक्षणविधिर्नाम

चतुर्थः पटलः ॥

^१ A : अग्नेर्विष्णमस्तकम् ; E : अग्नेर्विष्णोष्मस्तकम् ; F : अग्ने विष्णुष्मस्तकम्

^२ A : लिङ्गिर्सं pour चिपिटं ; C : च विंडं ; D : चिपिडं ; E : चपिटं ; F : चिपिडं ; Kiranā-gama : विविधं

^३ F : कलशावारं

^४ F : ध्वजवाहयेत्

^५ C, D : ब्राह्मणं ; E, F : ब्रह्माणं

^६ C, D : स्याद्विद्यते तानि लक्षणैः

^७ F : सिद्धविद्याधरादैश्च

^८ D, F : गुणेश्वरैः pour गणेश्वरैः

^९ A : स्थाप्यवस्थाप्य ; C : स्थाप्य या स्थाप्य

^{१०} A : क्षणं तत्र यतो भवेत् ; C, E, F : तत्क्षणं यत्र नो भवेत्

^{११} E, F : समायुतम् pour समन्वितम्

^{१२} A : तं यं तदृश्यते भुवि ; D : युतं सत्यमदृश्यते

^{१३} C : शिरसोदृतनं

^{१४} B, E, F : तदृतं ; D : चैतत्

^{१५} A : नाहं चोत्सेधमानं च

^{१६} A : लिङ्गानं विधीयते

^{१७} D, E : हितावहम्, pour सुखावहम्

^{१८} Cf. Kiranā-gama, III, 21, 61-67 :

स्वयमुद्गृतलिङ्गस्य स्थापितस्य महार्घिभिः । वेदवाचं स्थापितस्यापि रूपमानं न विद्यते ॥

तलिङ्गाकृतिरूपेण नाममेदः पृथग्भवेत् । ज्ञातव्यः फलमेदक्ष साधकेन यथार्थतः ॥

ऐन्द्रं छत्राकृति ज्ञेयं क्षिती राज्यफलप्रदम् । आग्नेयं विष्वं मूर्ध्नि शत्रुसंतापकारकम् ॥

विविधं याम्यमुदिष्टं हर्म्यं नागविनाशनम् । शूलायां नैर्कृतं राक्षं यथेष्टक्यकारणम् ॥

वारुणं कलशाकारस्यायावनविधौ शुभम् । वायव्यं ध्वजवहीर्षमुखाटायं नियोजयेत् ॥

गदाकारशिरः सौम्यं मुकुर्वर्थं पुष्टिकारणम् । ज्ञानयोगार्थमीशानं लिङ्गलक्षणविधिर्नामस्तकम् ॥

पश्चोर्ध्वमस्तकं व्राद्यं वेदवेदार्थदर्शनम् । वैष्णवं शहृशीर्वं यथाः सौभाग्यदायकम् ॥

^{१९} A : लिङ्गलक्षणपटलः पञ्चमः । अशीतिशोकाः ; D : लिङ्गलक्षणपटलवत्तुर्थः ; E : लिङ्गलक्षणविधिर्वतुर्थः पटलः ; F : लिङ्गलक्षणवत्तुर्थः पटलः

[पञ्चमः पटलः]

[शिलादिग्रहणविधिः^१]

^२अतः परमिदं वक्ष्ये शिलादिग्रहणं हरे । आचार्यः शिलिपना सार्थं यदा गच्छेन्त्तिलां प्रति ॥१॥
[शुभनिमित्तानि]

सुमुद्रते निमित्तानि 'तदा समुपलक्षयेत् । दध्यन्तं मधुं ^३सर्पिंश्च 'पूर्णकुम्भं तथैव च ॥ २ ॥
काञ्चनं रजतं चैव सर्वरत्नानि 'मृत्तिकाम् । भृषणानि च सर्वाणि सायुधानि सरोरुहम् ॥ ३ ॥
^४साक्षतं ^५सफलं चैव ^{१०}रोचनां गौरिकं तथा । भ्रदीष्टं च शङ्कं च सितपुष्पं तथैव च ॥ ४ ॥
^{११}अम्बराणि च शुक्रानि ^{१२}मत्स्यं मांसं तथैव च । ^{१३}वृषेन्द्रं च गजेन्द्रं च ^{१४}विप्रान्वैश्याश्च शोभनाः ॥
^{१५}कन्यां तुरङ्गं मिथुनं मयूरं चापमेव च । ^{१६}व्याघ्रं च नकुलं चैव यानं मित्राणि चैव हि ॥ ६ ॥
गीतमङ्गलवाद्यानि वेदधोपादिकं तथा । उपश्रुतिः^{१७} च गच्छेति दृष्टा श्रुत्वा ब्रजेत्सुधीः^{१८} ॥७॥

[अशुभनिमित्तानि]

कार्पासमौषधं सर्वं कुण्डधान्यं तथैव च । लवणं ^{१९}चाथ तैलं च मदं क्षीरं तथैव च ॥ ८ ॥
^{२०}पङ्कमङ्गलरकं चैव ^{२१}गुलं चर्मं तथैव च । ^{२२}शकुदिन्धनपापाणतुपकेशानि चैव हि ॥ ९ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 62; *Kāranāgama*, I, 9; *Kiranāgama*, III, 21; *Diptāgama*, 13; *Suprabhedaśāstra*, I, 33.

^२ A : अतः परं प्रवक्ष्यामि ; B : अतः परमहं वक्ष्ये

^३ D : यथा pour यदा

^४ C : तदाय समुपलक्षयेत्

^५ F : सर्पं च

^६ D : पूर्णं कुम्भं

^७ A : मौकिकम् ; C, E, F : वृत्तिकाम्

^८ A : साक्षकं ; E : साक्षतान्

^९ E : सफलं चैव

^{१०} Dans le ms. E il manque de रोचनां गौरिकं तथा à वृषेन्द्रं च गजेन्द्रं च (*sloka* 5b)

^{११} A : अम्बानि शुक्रवर्णाणि

^{१२} A : मत्स्यनार्सं ; E : मत्स्यमण्डं

^{१३} A : वृषेन्द्रध्वं गजेन्द्रध्वं ; C, D, F : वृषेन्द्रं च गजं चैव

^{१४} A : विप्रान्वैश्याश्च शोभनाः ; F : विप्रान् वैश्यांश्च शोभनाः

^{१५} D : कान्या

^{१६} A : व्याघ्रानकुलं चैव ; [व्याघ्रादः पक्षिविशेषः]

^{१७} A : उपश्रुतिः

^{१८} Cf. *Kāranāgama*, I, 9, 15-17 :

शुभाशुभनिमित्तानि तस्मिन् काले परीक्षयेत् । वृषभं पूर्णकुम्भं च शङ्कं मांसं गजं भजम् ॥

कन्यां च पद्मपुष्पं च दीपगोमेरिकादिभिः । सितपुष्पं क्षितीर्णं च वैश्यां च छत्रपद्मौ ॥

ब्राह्मणं शुभवाक्यं च दीपांशुं तुरगं कलम् । शुभान्येतानि सर्वाणि मन्तव्यपरिधि दर्शने ॥

^{१९} F : चात्र

^{२०} D : पाकम् pour पङ्कम्

^{२१} A : गलचर्मं

^{२२} D omet les *sloka* 9b et 10

^१उन्मत्तं जटिलं मुण्डं नग्नं काषायिणं तथा । ^२भुत्क्षामं विकृतं चैव ^३नस्वाहं तथैव च ॥ १० ॥
 अभ्यक्तं ^४मुक्तकेशं च रोगयुक्तं तथैव च । ^५सर्पं गोधां च ^६शरभं वराहं ^७जाहकं तथा ॥ ११ ॥
 शशं च रोदनाकोशं ^८कलहं ^९शवतूर्यकम् । आगच्छ विश्व तिष्ठेति वचनानि तथैव च ॥ १२ ॥
 किमर्थं गच्छसीत्येवमादिप्रोक्तं ^{१०}वचस्तथा । दृष्टा श्रुत्वा च नो गच्छेदुपित्वा त्यहमुन्मनाः^{११} ॥ १३ ॥
 संपूर्ज्य दीक्षितान् विप्रान्निश्व ^{१२}व्रतपरायणान् । ^{१३}हुत्वा दोषनिवृत्यर्थमवोरेण ^{१४}शताहुतीः ॥ १४ ॥

[वृक्षसंग्रहणम्]

^{१५}ततो गच्छेद्वनं शैलं ^{१६}सनाथो देशिकः सुधीः । तत्र ^{१७}रम्यतरे देशे ^{१८}वानप्रस्थाश्रमैर्युते ॥ १५ ॥
 नदीतटाकसंयुक्ते फलपङ्कवशोभिते । ^{१९}पुष्पभारावनग्रैश्च ^{२०} ^{२१}तरुषण्डैरलंकृते ॥ १६ ॥
^{२२}जिधांसुसत्त्वनिर्मुक्ते ^{२३}प्रविश्याचार्यशिलिपनौ । वृक्षसंग्रहणं ^{२४}चैतदुक्तं वृक्षं समाश्रयेत् ॥ १७ ॥
^{२५}ऋगुं वृत्तं समं चैव ^{२६}ग्रन्थिरन्विवर्जितम् । सत्वचं^{२७} पत्रपुष्पाहयं गृहीयाद्वृक्षमुन्मम् ॥ १८ ॥

^१ E, F : उन्मत्तजटिलं मुण्डनम्

^२ A : भरक्षामं ; F : भुत्क्षामं

^३ A : नरे वाजं

^४ F : मुक्तकेशं

^५ A : सर्पं गोतं च ; B : सर्वगोथां च

^६ C, D, E, F : सुरभं

^७ [जाहकः = माजरिविशेषः]

^८ F : कोड pour कोश

^९ C : कलामं pour कलहं

^{१०} A : वचः स्पृतम् ; D : शवस्तथा ; E : तथैव च

^{११} Cf. *Muhūrtacintāmani*, 11, 102-103 :

वन्ध्याचर्मतुपास्त्विसप्लवणाऽप्त्वा रेन्धनङ्गीविदृतैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रवादृत्युग्याधिताः ॥
 नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतिव्यज्ञकुबातीं असुख्यापुष्पं सरटः खगेहदहनं माजरिस्युद्देश्यतम् ॥
 काषायीगुडतकपङ्कविधवाकुञ्जः कुटुम्बे कर्त्तिव्यादेः स्वलनं लुलायसमरं कृष्णानि धान्यानि च ।
 कापासिं वनं च गर्दमरबो दक्षेऽतिरुद्गर्भिणीमुण्डार्मिवरुद्वचोऽन्धवधिरोदक्या न दृष्टा शुभाः ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 48b-52a :

उल्कापातदिशादाहं महावातप्रवर्तनम् । अशुभं व्यन्तरिक्षे तु पूर्वोक्तविपरीक्षकम् ॥

तैलाभ्यङ्गं च तत्पात्रं मुक्तकेशस्य दर्शनम् । दर्शनं नवमुद्गाण्डं चित्तज्ञनासिकमेव च ॥

एते तु भौमजा ज्येष्ठा परीक्षयैव शुभाशुभम् । शुभेषु प्रस्तिथो यायादशुभे तु निवर्तयेत् ॥

अशुभेऽप्ति सनास्त्वर्यं शिवेनैव शतं हुनेत् । निमित्ते शोभने गच्छेदाचार्यः शिलिपमिः सह ॥

^{१२} A : वृन्दं pour व्रत

^{१३} B, C, E : भुत्क्षा ; F : मुक्त्वा

^{१४} A : शताहुतिम् ; C, D, E, F : शतं हुनेत्

^{१५} D : अथ pour ततो

^{१६} C, D, E, F : सनाथं

^{१७} F : रम्यतले

^{१८} A : वानप्रस्थाश्रमे शिते

^{१९} C : फलं pour पुष्प

^{२०} A : तु pour च

^{२१} A : वृक्षं pour तरु

^{२२} A : शिखां सुसत्त्वनिर्मुक्ते

^{२३} A : प्रविश्याचार्यं शिलिपना

^{२४} A : चैव तदुर्फं वृपमाचरेत्

^{२५} A : नन्दावर्तं pour कृजुं वृत्तं

^{२६} E : ग्रन्थिनं सन्धिवर्जितम् ; F : ग्रन्थिनं तु विवर्जितम्

^{२७} B, E, F : तत्त्वज्ञ

गजादिभग्नं वज्रादिदग्धं^१ वक्रं^२ क्षुपं तथा । स्वयं शुष्कं च मन्त्रज्ञो वर्जयेद्गूरुहं तथा^३ ॥१९॥
 पूर्वरात्रे^४ तु तद्वक्षे शिलायां वा समाहितः । पुण्याहं वाचयित्वाथ^५ रक्षासूत्रं तु बन्धयेत् ॥२०॥
 सौवर्णं^६ रजतं वाथ क्षीमं कार्पासमेव वा । बन्धयेद्गूरुयेनैव^७ वृक्षं वामेन पूजयेत्^८ ॥२१॥
 शिलामधोरमन्त्रेण ततो होमं^९ च कारयेत् ।^{११} वृक्षस्य च शिलायाश्च पूर्वे वा चोत्तरेऽपि वा ॥२२॥
 समिदाज्यचरुणां तु प्रत्येकं तु शताहुतीः^{१२} ।^{१३} हुत्वा स्पृष्टा च हस्तौ च प्रभाते छेत्तुमारभेत् ॥
^{१४} मधुप्लुतकुठारेण छेदयेत्पुरुषेण^{१५} तु । प्रागुत्तरप्रपातस्तु^{१६ १७} शुभदो^{१८} वृक्षज्ञो भवेत्^{१९} ॥२४॥

[शिलासंग्रहणम्]

तथैव हि शिला ग्राह्या तस्या लक्षणमुच्यते । सरित्सरस्तटाकादितीरजातां^{२०} च कज्जलैः^{२१} ॥२५॥
 क्षालितां च^{२२} द्रुमच्छायागृहीतां सुसमां दृढाम्^{२४} आयामपरिणाहादयां शिलां लिङ्गार्थमाहरेत्^{२५} ॥
 प्राच्यां^{२६} शिरः प्रतीच्यां च मूलं तस्याः प्रक्रीतिं तम् । उदीच्यां वा शिरो मूलं दक्षिणां दिशमाश्रितम् ॥

^१ D: दंस्यं pour दम्बं

^२ E ajoute: रुपं

^३ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 54-57a

शमीमधुकरण्डकर्किर्कारं तथैव च । तिन्दुकार्जुनकौ चैव पिपलोदुम्बरं तथा ॥

एते वर्णस्तु चत्वारो ब्राह्मणादि व्यथाकमम् । अन्ये च वहवो वृक्षा मध्यवारास्तु शोभनाः ॥

दिनधपला महाकायाः शुभदेशोत्थितास्तु ये । अविदमधाश्च शुक्काश्च पक्षीणां तु निकेतनाः ॥

लतावल्मीकसंसाध्व वर्जयेत्साधकोत्तमः ।

^४ C, D, E, F: पूर्वरात्रौ

^५ D, E, F: तद्वक्षे

^६ C: तु pour अथ

^७ C, E: रजतं

^८ A: वृक्षमानेन

^९ A ajoute: शिलासारेण यत्रेण प्रभाते छेदमारभेत्

^{१०} A: तु pour च

^{११} A: शुपाक्षस्य pour वृक्षस्य च; D: वृक्षस्य तु

^{१२} A: शताहुतीः

^{१३} A omet le demi-*sloka* 23b

^{१४} A: मधुप्लुतं कुठारेण

^{१५} A: च pour तु

^{१६} A: प्रवातं तु pour प्रपातस्तु

^{१७} A: शुभदेः B, D, E, F: शुभज्ञ

^{१८} A: वृक्षज्ञ

^{१९} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 62-67a

तस्याशोत्तरपाद्यें तु स्थिष्ठलेऽप्तिमुखं कृते । शतं हुत्वा शिवाल्लेण तमग्रे शयने वसेत् ॥

स्वनेमाणवकं जप्त्वा रात्रौ सुप्त्वा शिवं स्मरेत् । अशुमे दर्शने स्वन्मे मूलेनैव शतं हुनेत् ॥

शुमे स्वन्मे तु चेद्वानान् तदा चेद्वेदनमारभेत् । अभिषिद्ध्य शिवाद्विल्लु प्रभाते विवरेण शुमे ॥

अधोराख्येण मन्त्रेण छित्वा न धूयुतेन च । अधोभागमुखं तस्य पृथमर्ज्ञिं प्रकल्पयेत् ॥

पार्वत्योः पार्वत्येवं तु मूलं याम्यापरे विदुः । पूर्वे चोत्तरपाद्यें वा शिरः संकल्प्य वुद्दितान् ॥

लाङ्घवित्वाक्षराभ्यत्र तत्सत्क्षणमारभेत् ।

^{२०} A: तीरजातं pour तीरजातां च; C, E: तीरजातां अथ

^{२१} A: तज्जलैः

^{२२} A: क्षालितं

^{२३} A: द्रुमच्छायां गृहीतां

^{२४} A: आयामपरिणाहं स्यात्; E: आयामपरिणाहार्थं

^{२५} E: आरभेत् pour आहरेत्

^{२६} A: दिशि pour शिरः

अधोभागे मुखं ^१तसा लाञ्छयित्वा समुद्भरेत् । ^२बाला सुयौवना बृद्धा शिला सा त्रिविधा मता^३ ॥
 दृष्टद्वाला समादिष्टा मन्द^४ध्वनियुता च सा । ^५पीवकङ्गाभिधाता च सा बालेति निगद्यते ॥ २९
 शीतला ^६धीरशब्दा च सुगन्धा चापि या भवेत् । सुखिग्धा निविडाङ्गा च सैव स्याद्युवती शिला ॥
 ग्राहा लिङ्गविधौ ^७सैव सर्वदोषविवार्जिता । रुक्षा^८ वन्धूकवत्त्वण्डा^९ ^{१०}निःशब्दा जर्जरा च या ॥
^{११}सा बृद्धा स्याञ्छिलानां तु वर्जयेद्वालिकामपि । रुक्षां क्षाराम्बुमध्यस्थां ^{१२}त्वजेदुपहतामापि^{१३} ॥

^१ D : तस्यां

^२ Les *stoka* 29b à 57a manquent dans le ms. A

^३ A : त्रिविधा भवेत्; F : त्रिधा मता   ^४ B, D, E, F : स्वन pour ध्वनि

^५ B : पीवकङ्गाभिधाताथ ; E : दीपगङ्गाभिधाताथ ;

[पीवाः पीवरा: कङ्गाः तरङ्गाः, तैरभिधातं यस्याः; एतेन 'मृदुतला' इत्यन्द्रियागमेषुक्ते घटते;

cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 48 :

स्तिरधा मृदुतला चैव बाला क्षीणस्वरान्विता ।

'दीपगङ्गाभिधाता च' इति वा पाठः स्यात् । दीप्याः काकविशेषाः, कङ्गाः गृध्राः तैरभिधातं यस्याः ।
 अस्मिन् पाठे मूलं मृद्यम्]

^६ D : शीरशब्दा ; F : तिरशब्दा ; F : दिरशब्दा   ^७ F : चैव

^८ B : रुक्षा   ^९ E : घण्डा pour खण्डा

^{१०} D : निःशब्दजर्जरा शिला ; E : निःशब्दाथ जरामया ; F : निःशब्दा जर्जरामया :

^{११} E : सा बृद्धाथ कलानां तु ; F : सा बृद्धा न शिलानां तु

^{१२} B : त्वजेदुभयजामपि

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 68-70a :

बाला च यौवना बृद्धा ज्ञातव्या लक्षणैस्ततः । क्षिम्या मृदुतला चैव बाला क्षीणस्वरान्विता ।

सुखरा कान्तिसंयुक्ता सा शिला यौवना स्मृता । अप्रिद्रथा झर्णस्त्रक्षा बृद्धा सा निखरा शिला ॥

बालां बृद्धां तु संत्यज्य यौवनां संग्रहेद् बृधः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 9, 57b-59a :

तालशब्दशिला या तु सा शिला युवती स्मृता । दीर्घशब्दा तु या बृद्धा हस्ता बाला इति स्मृता ॥

एवं खरं तु संलक्ष्य प्रहरेच्छिल्पवितमः । बालबृद्धशिला यास्तु वर्जयेतु प्रयत्नतः ॥

cf. *Diptāgama*, 13, 30a-31, 33b

तालशब्दं तु यच्छैलं तच्छैलं युवती भवेत् । दीर्घशब्दा तु या बृद्धा हस्ता बाला इति स्मृता ॥

एवं स्वरं सुसंलक्ष्य प्रहरेच्छिल्पवितमः । . . . दशदादशकोणं तु बालबृद्धं तु वर्जयेत् ॥

रेखा^१ विन्दुकलङ्काहयां विमलैरन्वितां त्यजेत् । ^२ हेमं लोहं च^३ कांसास्त्रयं विमलं ^४ तत्त्विधा भवेत् ॥
 हानिर्मृत्युरनावृष्टिर्मण्डलानां क्रमात्कलम् । गैरिकाविषकासीसैः क्षीरवृक्षेस्तु तां शिलाम् ॥३४॥
 परिलिप्योपितां कृत्वा द्युहोरात्रमतन्द्रितः । प्रक्षालय तु पुनः सम्यक् स दोषं च परीक्षयेत् ॥ ३५
 परीक्ष्य ^८ बहुधा पश्चातक्षणं तु समाचरेत् । मण्डलं ^{१०} तक्षणे ^{११} यस्यास्तां सगभां विनिर्दिशेत् ॥
^{१२} माञ्जिष्ठे मण्डले ^{१३} भेको गोधा स्यात्पीतवर्णके । ^{१४} शुभ्रे सर्पः समुद्दिष्टः कपिले ^{१५} मूर्खिको भवेत् ॥
 सरटो रक्तवर्णे च गुलवर्णे ^{१६} दृष्टपद्मवेत् । कपोतवर्णे गौली च चित्राभे ^{१७} वृश्चिका तथा ॥३६॥

^१ B, F : विन्द्व pour विन्दु

^२ B : भवेद्; E, F : भजेत्

^३ B : हेमलोहं

^४ F : कांसास्त्रयं

^५ B : तन्त्रिताः; D, E, F : तत्र ता

^६ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 9, 63b-68:

रेखाविन्दुकलङ्कानि विमलं परिकर्जयेद् । पृष्ठपादवदाकारा सूत्रपादवदायता ॥

मूर्खरिमवदाकारा रेखा वै त्रिविधा स्मृता । स्तनचूचुकसङ्काशो जम्बूफलसमप्रभः ॥

विन्दुरेवं समास्त्यातो द्विविधेन प्रजापते । वर्हिपिञ्छसमाकारं कृष्णामृगसमप्रभम् ॥

कृष्णालोहवदाकारं कलङ्कं त्रिविधं भवेत् । तासः स्फटिकसङ्काशः शुक्ल्यम्बन्तरसञ्जिभः ॥

लासोऽपि द्विविधो हेयो विमलं त्रिविधं भवेत् । शातकुम्भनिम चैव दरीकृतसमप्रभम् ॥

कांसाभं विमलं त्रैयं सर्वदोषकरं भवेद् ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 72-77a:

विन्दुरेखाकलङ्कात् शिलादोषाः प्रकीर्तिताः । दृश्यते मण्डलं यत्र गर्भं तत्र विनिर्दिशेत् ॥

सिते तु मण्डले सर्पे रक्ते तु कृकलासकः । गोधा वै मण्डले पीते माञ्जिष्ठे दर्दुरो भवेत् ॥

कापिले मूर्खिका प्रोक्ता चित्रनये तु वृश्चिकः । श्वेतरक्तविमिथे तु मण्डले मण्डले भवेत् ॥

खयोर्तं मुख्येण तु कापोते गृहगौलिका । गुल्वयेण तु पापाणं निर्भिशाभे जलं भवेत् ॥

वर्जिता गर्भयुक्तास्तु विमलैरन्वितास्तथा । विमलं हेमकांसास्त्रं लोहास्त्रं च त्रिधा स्मृतम् ॥

परीक्षयेव तु कर्तव्यं लिङ्गं गर्भादिवर्जितम् ।

cf. *Diptāgama*, 13, 54 :

कलङ्कं रोगदं ज्येयं त्रासं राष्ट्रविनाशनम् । विन्दुना पुत्रनाशः स्यादिमला सर्वदुखदा ॥

^७ E : हरि pour हानि

^९ D, E : बहुना पश्चातक्षकं तु समर्चयेत्

^८ E omet les *stloka* 36 à 38 a

¹¹ F : यस्य स तां गर्भां विनिर्दिशेत्

¹⁰ D, E, F : तत्क्षणे

¹³ B, F : भेको pour भेको

¹² E : मञ्जिष्ठे

¹⁵ E : मूर्खिका

¹⁴ E : पीते pour शुभ्रे

¹⁷ B : वृश्चिक

¹⁶ E : तु घटपदम्

निस्त्रिशसदशे तोयं खद्योतो मधुसंनिभे । सिकता भस्मवर्णे तु तेषां फलमय^१ शृणु^२ ॥३९॥
राजनाशप्रदा गोधा पशुनाशं तु^३ वृथिका । ज्वरमारीप्रदः^४ सर्पो^५ मण्डकः कभयप्रदः ॥ ४० ॥
‘गर्भसंसो जलात्प्रोक्तः’^६ खद्योतो^७ ग्रिभयप्रदः । पाषाणवृष्टिः पाषाणात्^८ क्षयरोगस्तु^९ वालुकात् ॥
सरटो व्याधिदः प्रोक्तो^{१०} मूषिको धान्यनाशकृत् । गौलिका शोकदा वैया तस्माद्भयुतो त्यजेत्^{११} ॥
^{१२} चिह्नानि यदि सन्त्यत्र तच्छिह्नान्युपलक्षयेत् । ^{१३} पद्मस्वस्तिकचन्द्रार्कं^{१४} चक्रयोनिध्वजोपमम् ॥

^१ B : अतः pour अथ

^२ Cf. *Karanāgama*, I, 9, 76-89 :

चतुरश्चां शिलां सम्यक् छेदयेत् विचक्षणः । तक्षकछेदने चैव मण्डलं यत्र ददयते ॥
सगमां तां विजानीयादब्रेन तु परीक्षयेत् । मञ्जिष्ठवर्णं मण्डकं कर्कटो हरितालके ॥
पाते गोधा सिते सर्पः खद्योतो मधुवर्णके । कपिले मूषिकं विद्यात् कृकलासमयारुगो ॥
गुलवर्णे तु पाषाणं करोते शृगौलिका । भस्माभे सिकतां विद्यात्स्फटिकाभे जलं स्थृतम् ॥
रक्तमण्डलके चित्रं विचर्वणे तु वृथिकम् । शफरं कृष्णचित्रे तु किञ्चुकामेन्द्रगोपकम् ॥
एवं गमस्तु विज्ञेया बाल्यलक्षणलक्षिता । लक्षणं नास्ति चेद्वाह्यं तेषां लेपानि लेपयेत् ॥
व्रद्याणं वज्रपाणिं च शूलपाणिं च वैष्णवम् । अजाक्षीरेण संयोज्य उपलं लेपयेत्ततः ॥
लेपिते यदि किञ्चं स्यादेकसात्रोपितं तथा । सगमां तां विजानीयादभिगोधा च वृथिकम् ॥
कासीसं पीतलोद्धं च गोक्षीरेण तु पेपयेत् । लेपितेन शिला तेन रुधिराभा यदा भवेत् ॥
दिवसंस्तु दिव्यं वैष्णवं एकरात्रोपितोऽपि वा । दर्दुरस्तत्र विज्ञेयः कर्मो वाथ न संशयः ॥
पृथ्वी विशलिनं ब्राह्मं महिषीक्षीरपेषितम् । लेपिते तु शिला तेन रुधिराभा यदा भवेत् ॥
कृष्णमीनो भवेतत्र कृकलासमयापि वा । मुस्तकं करवीरं च कुष्ठं मांसी फलवयम् ॥
एतानि पेपयित्वा तु स्त्रीस्तन्येन तु पेपयेत् । अइवानं लेपयेत्तेन यदि स्याच्चिलिश्चिलेनकैः ॥
कालकूटविष्यं तत्र न तु हस्तेन संस्तृशेत् । गर्भाणां लक्षणं द्येवं विलाप्रहणमारभेत् ॥

^३ E : वृथिकम्

^४ B : ज्वरनारिप्रदः

^५ B, E, F : गत्स्यकेन भयप्रदः

^६ D : गर्भसांबो

^७ E : प्रोक्तः

^८ D : खद्योता निर्भयप्रदः

^९ B : क्षयरोगी तु ; E : क्षयरोगास्तु

^{१०} E : वालुकैः [वालुकाशब्दः कोशेषु स्त्रीलिङ्गतया

^{११} B : मूषको

प्रसिद्धः]

^{१२} Cf. *Kiranāgama*, III, 21, 8-11 :

तां ल्यजेद्भर्मसंयुक्तामहोरातं परीक्ष्य च । गोधायां नृपनाशः स्याद्वृथिके पञ्चपीडनम् ॥
भुजेऽस्त्रीलारी स्यामण्डकादुकाद्यवयम् । गर्भसांबो जले प्रोक्तः खद्योते वहिंजं भयम् ॥
पाषाणे तत्कृते वृष्टिः सिकते क्षयरोगता । कृकलासाद्यवेद्याविधान्यनाशव्यं मूषिके ॥
गौलिकायां भवेच्छोकस्तेन गर्भं परित्यजेत् । एवं परीक्ष्य पाषाणं पश्चात्पीडनं तु कारयेत् ॥

^{१३} F : छिन्नं नियति सन्तत्र तच्छिह्नान्युपलक्षयेत्

^{१४} B : पद्मा pour पद्म

^{१५} E : चन् pour चक्र

^१सङ्गच्छत्रमुगेन्द्राभवक्षकच्छपमत्स्यवत् । हस्तिश्रीधेनुवच्चापि^२ स्वर्जटानेत्रवस्थितम् ॥ ४४ ॥
 एवंभूतानि चिह्नानि कल्याणानि भवन्ति हि । ^३गृध्रे^४कङ्कसमानं च काकसर्पकवन्धवत् ॥ ४५ ॥
 इयेनोल्लक्षसमं चैव वृपदन्तंखरोपमम् । गोमायूषोपमं चैव पिण्डरेखा च निन्दितम् ॥ ४६ ॥
 वर्णात्मकं तथा चिह्नं शुभाशुभफलप्रदम् । शृणु लिङ्गेषु ^५संश्लिष्टं वक्ष्यमाणं मया^६ हरे ॥ ४७ ॥
 खरेषु ऋ ऋ ल लू च ए ऐ ओ औ अशोभनाः^७ । ^८वर्गेष्वाद्यं शुभं ज्ञेयं द्वितीयं निन्दितं भवेत् ॥
 तृतीयं शुभदं ज्ञेयं चतुर्थमुभयात्मकम् । ^९आद्याक्षरं च प्रासादमतीव शुभदं भवेत् ॥ ४९ ॥
^{१०}अनुनासिकविसर्गां च त्याज्यावेतौ^{११} मनीषिभिः । ^{१२}कृटो विसर्गयुक्त्याज्यः सविन्दुः
 सोऽतिशोभनः ॥ ५० ॥

मकारोकारकौ चापि वर्णां शुभफलप्रदौ । शुभचिह्नयुता ग्राहया त्यजेदन्यामशोभनाम्^{१४} ॥ ५१ ॥
 एवं परीक्ष्य वहुधा ^{१५}क्षालनं च पुनः पुनः । सर्वात्मसंज्ञमन्त्रेण संप्रोक्ष्य च शिलां तदा ॥ ५२ ॥
^{१६}जुहुयादुत्तरे ^{१७}तस्याः समिदाज्यचरुन् क्रमात् । प्रत्येकं तु शतं वाथ तदर्थं वा तदर्थकम् ॥
^{१८}ब्रह्मविष्णुशिवान्मत्वा मूलमन्त्रैः पृथक्पृथक् । मन्त्रसंहितया पश्चाज्जुहुयात्सर्पिषा^{१९} सुधीः ॥

^१ B : खङ्गं च्छत्रं मुगे-द्रामं वृत्तकच्छपमत्स्यवत्.

^२ B : पच्चापि pour वच्चापि

^३ B : ग्रन्थिं pour गृध्रं

^४ B, E : काक pour कङ्क

^५ B : खर pour खर ; D, F : कर ; E : वर

^६ B : सर्वेषु ; F : संस्कृष्टे

^७ B : अशो pour मया

^८ B, D : ए ऐ अं चापि शोभना ; E : ए ऐ अं चापि शोभनम्

^९ D : अवर्गेष्वाद्यं

^{१०} B, E : आद्याक्षरं च प्रासाददन्तीव ; D : आद्याक्षरप्रासाददतीव ; F : आद्याक्षरं च प्रासाददन्तं

^{११} E : अनुनासिविसर्गां च

^{१२} C : त्याज्या चेति ; D : त्याज्या चैतौ

^{१३} C : कृटो विसर्गकौ त्याज्यौ ; D : कौटी विसर्गकः त्याज्यौ ; E : कृटं विसर्गकं त्याज्यौ

^{१४} Cf. Kiranāgama, III, 21, 37b-44 :

एवं परीक्ष्य निर्वित्य तचिह्नान्युपलक्षयेत् । पदास्तसिकचन्द्रार्कस्वडगमुदासिगुच्छवत् ॥

सज्जा [खड्डा !] तपत्रसिंहं च कूर्मलत्स्यवृष्टाङ्गितम् । हस्तिश्रीधेनुलिङ्गं च स्वर्जटानेत्रभूषणम् ॥

एतचिह्नं शुभं ज्ञेयं तद्वर्णासितरेखिणम् । कङ्ककाकासिगृध्रो प्रस्त्रेनमार्जिकीटवत् ॥

कवच्यकौटिकोल्लक्षण्डरेखमशोभनम् । ज्ञेयं वर्णात्मकं चिह्नं वर्णनामादिमं शुभम् ॥

तद्वितीयं त्यजेयवात् ततुतीयं शुभं भवेत् । तचतुर्थं द्वितीयं स्यात्प्रापादामृतवर्तनात् ॥

तथानुनासिका त्याज्या तथा कृटो विसर्गवान् । स एव विन्दुसंयुक्तो नकारोकारकं शुभम् ॥

खरवच्ये तथा कृ कृ ए ऐ अं त्वशोभनम् । एवं परीक्ष्य यज्ञेन वक्त्रं रन्ध्रान्वितं त्यजेत् ॥

स्फुटिं स्थूलमूलान्तं त्यजेयच्च कृशोदरम् ॥

^{१५} E : प्रश्नाल्यं ; F : प्रक्षाल्यं

^{१६} E : जुहुयादुत्तरे

^{१७} B, D, E : तस्य pour तस्याः

^{१८} B : ब्रह्मविष्णुशिवात्मत्वा ; D : ब्रह्मविष्णुशिवात्मत्वात् ; E : ब्रह्मविष्णुशिवात्मास्थयोः ; F : ब्रह्मविष्णु-

शिवात्मत्वा

^{१९} C : सर्पिषा जुहुयात् pour जुहुयात्सर्पिषा

प्रत्येकं पञ्चभिर्मन्त्रैरीशानादैरदशाहुतीः^१ । हुत्वान्ते त्वप्रमत्तस्तु शिलां स्पृष्टाथ देशिकः ॥५५॥
 पूर्णाहुर्ति शिवेनैव दत्त्वा देवं विसृज्य च । गृहीत्वा तां शिलां^२ मन्त्री व्योमव्यापि जपन्सदा ॥
 ३त्क्षणं शिलिपना पश्चात्कृतहस्तेन कारयेत्^३ ॥ ५७ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] 'शिलादि-
 ग्रहणविधिर्नामं पञ्चमः पटलः ॥^६

^१ C : दशाहुतिः pour दशाहुतीः ; D : दशाहुतिम्

^२ B : शिवा pour शिलां

^३ C : तत्क्षणं शिलिपना पश्चात् ; D : तत्क्षकशिलिपनौ पश्चात्

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 9, 90-99 :

शोधयित्वा भुवं पश्चात्तसमीपप्रदेशकम् । पवगव्येन संप्रोक्ष्य पवमानमुदीरयेत् ॥

गन्धं पुर्णं तथा धूपं दीपं नैवेद्यमेव च । सद्यादिवद्याभिर्दत्त्वा शिलां वस्त्रेण वेष्टयेत् ॥

तस्यैव पूर्वमागे तु होमकर्म समारमेत् । समिदाजयेन चरुणा प्रत्येकं तु शताहुतिः ॥

हृदयेन समिदोमं सर्पिरीशानमन्त्रतः । अधोरेण चरुं हुत्वा प्रत्येकं व्याहृतीहुनेत् ॥

ततः स्थिष्टकृतं हुत्वा परिषेवान्तमाचरेत् । शिलां प्रदक्षिणं कृत्वा दिवदेवानां वर्लिं ददेत् ॥

एकरात्रं वसेतत्र सप्तमाणवकं जपेत् । ओं नमः शंभवे त्रिगेत्राय पितृलाय महात्मने ॥

वामाय विश्वरूपाय खपाविष्पतये नमः । आचक्षमहे महादेव प्रसन्नोऽसि तवान्तिकम् ॥

स्वप्रजातानि सर्वाणि हृदिस्थानि भवन्तु मे । ओं हिलि हिलि शूलपाणये स्वाहा ॥

दृष्टं सप्त्रं द्विजश्रेष्ठो त्राय्यागेभ्यो निवेदयेत् । दुःखाप्तं चेजपेदीमान् पाशुपतं सहस्रकम् ॥

वस्त्राङ्गुलीयकैक्ष्वैव तोषयेद्गुरुशिलिपनौ । शिलां सम्यग्गृहीत्वा तु लिङ्गं कुर्वतु उद्दिमान् ॥

^५ B : शिलाग्रहणविधिः पञ्चमः पटलः ; C : शिलासंग्रहणं नाम पञ्चमः पटलः ; D, शिलासंग्रहणविधि-

पटलः पञ्चमः ; E : शिलाग्रहणपटलः पञ्चमः ; F : शिलाग्रहणपञ्चमः पटलः

^६ D ajoute : गन्धं ५४.

[पष्टः पठलः]

[देशनिर्देशः]^१

^२अथ देशं प्रवक्ष्यामि लिङ्गसंखापनोचितम् । मेरुमन्दरकैलासशिखरेषु च ^३सानुषु ॥ १ ॥
^४नीले श्वेतगिरौ चैव पृष्ठं वेरगिरौ तथा । निष्ठे हेमकूटाख्ये हिमाख्ये च महागिरौ ॥ २ ॥
 विन्ध्ये च मलये ^५सह्ये गिरौ रैवतके तथा । श्रीपर्वते देवगिरौ ^६महेन्द्रे गन्धमादने ॥ ३ ॥
 गिरिष्वेतेषु सर्वेषु पुण्यतीर्थयुतेषु च । तथाभृतेष्वरण्येषु गङ्गातीरे तथैव च ॥ ४ ॥
 यमुनायाः सरस्वत्या गोदावर्यास्तथैव च । नर्मदासिन्धुशोणानां तीरयोरुभयोरपि ॥ ५ ॥
^७कवेरकन्यकातीरे ^८सर्वासां मध्यमेऽपि च । नदीनदानामन्येषां^९ ^{१०}पुण्यानां तीरयोरपि ॥ ६ ॥
 मानसादिसरस्तीरे हृदानां महतामपि । समुद्रतीरे सर्वत्र ^{११}पुण्यक्षेत्रसमीपतः ॥ ७ ॥
^{१२}सर्वक्षेत्रेषु^{१३} पुण्येषु ^{१४}कुरुक्षेत्रमुखेषु च । ^{१५}अविमुक्तादिसर्वेषु पुण्यस्थानेषु चैव हि ॥ ८ ॥

^१ Pour देशनिर्देश voir *Amśumadāgama*, 31, *Kāraṇāgama*, II, 3, *Kiranāgama*, III, 24, *Diptāgama*, 78

^२ Cf *Diptāgama*, 78, 3-13

महेन्द्रे मलये चैव हिमाद्रौ नार्जुने तथा । सह्ये विन्ध्ये च गङ्गायां नर्मदायां तथैव च ॥
 गोदावर्यां सरस्वत्यां कुरुक्षेत्रे विशेषतः । नैमित्ति चान्तर्वेण्यां तु महाकालवने तथा ॥
 क्षीरवृक्षसमीपे तु सौगन्धिकवनेऽपि च । पारियात्रे च गोकर्णे प्राप्तादृं परिकल्पयेत् ॥
 महेन्द्रे चायुरारोम्यं कर्तुः सर्वप्रसिद्धिदम् । मलये चैव सौभाग्यं धनधान्यविवर्धनम् ॥
 हिमद्रौ पुत्रलाभः स्यादजुने चतुर्नाशनम् । गर्वां संवर्धनं सह्ये विन्ध्ये योगप्रसिद्धिदम् ॥
 गङ्गायां धौतपापायां नर्मदायां अथव दद्रेत् । गोदावर्यां महासिद्धिधनधान्यविवर्धनम् ॥
 सरस्वत्यां महार्क्षितिनैमित्ति राष्ट्रवर्धनम् । शत्रोरुचाटनार्थाय कुरुक्षेत्रे विशेषतः ॥
 अन्तर्वेण्यां तु राज्यार्थी कार्येदालये क्रमात् । महाकाले तु मोक्षः स्यात्क्षीरवृक्षेऽप्तिशान्तिकम् ॥
 सौगन्धिकवने कुम्भित्स्वर्गार्थी तु विशेषतः । यशोबले प्रवर्तते पारियात्रे विशेषतः ।
 गोकर्णे कन्यकालामपुष्टितुष्टिकरं स्थृतम् । सापान्यलक्षणं प्रोक्तं प्रामादिष्वधुनोच्चते ॥
 प्राप्ते च नगरे चैव पतने खेटके पुरे । कुञ्जके राजधान्यां तु कुरुद्वालयं क्रमात् ॥

^३ C, D : धातुषु

^४ B, D : नीलश्वेतगिरौ

^५ F: सह्ये pour सह्ये

^६ B, C : महेन्द्रे

^७ A: कवेरकन्या कावेरी

^८ A: सर्वस्तिमन्

^९ A: अन्यानां pour अन्येषां

^{१०} A: तीरयोरुभयोरपि

^{११} D: पुण्यक्षेत्रेषु वा पुनः

^{१२} D omet les *stola* 8 et 9

^{१३} C: सर्वेष्वेतेषु

^{१४} C: कुरुक्षेत्रेषु मुख्यतः

^{१५} F: अविमुक्तादिसर्वेषु

प्राकाराभ्यन्तरे वापि लिङ्गे पूर्वस्थिते सति । उद्यानेषु च रम्येषु सिद्धक्षेत्रेषु वा पुनः ॥ ९ ॥
 मुनीनामाश्रमे रम्ये ^१वानप्रस्थाश्रमेऽपि च ।
 विपुलकुमुदपद्मप्रान्तविस्तीर्णतोयग्रचुरविततवीचीचक्रसंश्लेषपरम्ये ।
 मृदुतरबहु^२शप्तास्वाद॑ वद्वादराणां^४ सततवसतिभृते चोत्सुकानां मृगाणाम् ॥ १० ॥
 अरुणकुमुदनीलनीरजादैरपि समलंकृतपुण्यतोयसिक्ते ।
 कलकुसुम^५भरावनम्र^६सान्द्रेस्तरुनिकरैर्वहुभिः सदोपगृहे^७ ॥ ११ ॥
^८यत्र वृक्षलतागुलमाः पुण्य^९स्तवकसंयुताः । शुक्षणच्छायायुताः^{१०} ^{११}शुक्षणफलपल्लवशालिनः^{१२} ॥
^{१३}हृष्टपुष्टविहङ्गाश्च ^{१४}सदावद्वजनाश्रयाः ॥ १३ ॥
^{१५}तत्रोपविष्टतरुशाखकलान्यपुष्टे पुल्लोरुकैरवदलद्युतिशुभ्रमृङ्गे^{१६} ।
^{१७}कृजत्कलापि^{१८}कुलशालिनि वृक्षमूले सुप्त^{१९}प्रवुद्रुरुमण्डलमण्डिते^{२०} च ॥ १४ ॥
 उत्पुष्टस्थलकमले^{२१} ततो मनोङ्गे^{२२} विस्तीर्ण विततसरित्ताककूले ।
^{२३}आलोलन्मृदुकुशकाशशोभ^{२४}वीरुत्पर्यन्तोन्मुखमृगमोकुलैश्च^{२५} रम्ये ॥ १५ ॥
 आलोलद्विकच^{२६}महोत्पलावलीषुद्वायद्विः पतदलिभिः कृतोपशोभे ।
 हंसानामपि मिथुनैश्च^{२७} चक्रनाम्नां^{२८} संकीर्णमिलसलिले^{२९}ससारसानाम् ॥ १६ ॥
^{३०}एवंभृते ^{३१}स्थापितं चारुदेशे कुर्यान्नृणां^{३२}सर्वदेषार्थसिद्धिम् ।
^{३३}शैवं लिङ्गं देशिकैः पापदेशे नेष्टुं दद्यात्तेन ^{३४}तं वच्चिम देशम् ॥ १७ ॥

^१ E: वानप्रस्थाश्रमेषु च

^२ A: पुण्य pour शाय

^३ C, F: चन्द्र pour चन्द्र

^४ A, B: जातुराणां pour आदराणां

^५ B: वर pour भर; D, E: भार

^६ A: सान्द्रः pour सान्द्रः

^७ F: सदोपगृहः

^८ F: पत्र pour यत्र

^९ E, F: स्तम्बाक pour स्तवक

^{१०} A: युत pour युतः

^{११} C: शुक्षणा pour शुक्षण

^{१२} शाखिनाम् pour शालिनः; D: शोभिताः; E: शाखिनः

^{१३} E: हृष्टपुष्टविहङ्गाश्च

^{१४} A, E, F: सदापानजनाश्रयाः; D: सदा जपजनाश्रयाः

^{१५} F: तत्रोपविष्टतरुशाखकलान्यवुष्टे

^{१६} D: शृङ्गे pour शृङ्गे

^{१७} A: गुजत् pour कृजत्; F: गच्छत्

^{१८} C: कलाप pour कलापि

^{१९} F: प्रवन्ध pour प्रवुद

^{२०} A: मण्डलमाश्रिते pour मण्डलमण्डिते

^{२१} D: कोमले pour कमले

^{२२} D: मनोङ्गदेशे pour ततो मनोङ्गे

^{२३} A: आलोलं pour आलोलद्

^{२४} F: शोक pour शोभ

^{२५} D: कोकिलैश्च pour गोकुलैश्च

^{२६} D, E: महोत्पलावलीषुद्वायद्विः; F: महोत्पलालिष्टेषुद्वायद्विः

^{२७} A: ओमेत च

^{२८} D: चक्रनभ्रा

^{२९} C, E: ससारसारम्

^{३०} F: एवंवृते

^{३१} C: स्थापिते

^{३२} E: सर्वदेवार्थसिद्धिम्

^{३३} C: लेङ्गे pour शैवं; A: शैवं

^{३४} D: तद्वाच्यदेशम्

[लिङ्गस्थापने वर्जनीयाः प्रदेशाः]

^१यत्र दावाग्निना दग्धो वृक्षो वज्रहतोऽपि वा । यत्र कण्टकिनो वृक्षाः इलेष्मातकतरुस्तथा ॥१८
^२पारिभद्रो विषतरुः ^३करजाङ्कोलकौ तथा । ^४पूर्तीको ^५ब्रह्मदण्डी च तं देशं परिवर्जयेत् ॥
 यत्र ^६चास्थिकपालानि यत्र सर्पाश्र भीषणाः । वल्मीका वहवो यत्र यत्रोमं न प्रोहति^७ ॥
 यत्र ^८शुष्कलता गुलमाः ^९परिक्षीणा महीरुहः । यत्र ^{१०}दूरतरं स्वातेऽप्यधस्तोयं^{११} न दृश्यते ॥२१
^{१२}पापाणाः शर्कराश्वापि प्रभृतं यत्र दृश्यते । चिराध्युषित^{१३}चण्डालपुलिन्दादिस्तु यो भवेत् ॥
^{१४}योऽतिनिम्नोऽतिदरितो ^{१५}यो वा द्रुमसमावृतः । ^{१६}तं देशं वर्जयेद्वीमाँलिङ्गस्थापनकर्मणि ॥२३

[ग्रामादिपु लिङ्गस्थापनविधिः]

ग्रामादीनां तु सर्वासु दिक्षु स्थापनमिष्यते । ^{१७}ब्रह्मस्थानस्थितं लिङ्गं ब्रह्म^{१८}क्षत्रहितावहम् ॥२४॥
^{१९}एन्द्रे राज्यप्रदं प्रोक्तं याम्ये ^{२०}वृद्धिस्तथायुपः । आरोग्यं ^{२१}वारुणे चापि सौम्ये ^{२२}विन्नप्रदं भवेत् ॥

^१ A omet les *sloka* 18, 19 et 20a

^२ C : पर्वभद्रे

^३ C : करजाङ्कोलकौ; F : करजं कोलकौ

^४ F : पूर्जितको pour पूर्तीको

^५ D : ब्रह्मदण्डी च; F : ब्रह्मदण्डश्च

^६ C : चास्थिकपालानि

^७ Cf. *Diptagama*, 78, 51b:

वल्मीकाल्यां तथोष्यां कृमिदुष्टां च वर्जयेत् ।

cf. *Suprabhedagama*, I, 25, 33-36:

पर्वतेषु च रम्येषु ग्रामे च नगरेऽथवा । इन्द्रेशाने त्वयेशाने सोमेशानेऽथवा पुनः

यस्मिन् देशे मनोऽहे तु तत्र प्रासादमारभेत् । अथ भूमि परीक्षणादौ कर्षणं तदनन्तरम् ॥

धैता रक्षावा पीता कृष्णा भूर्ब्रह्मणादयः । मोक्षदा ब्राह्मणी भूमिर्जयदा क्षत्रिया तथा ॥

वैद्या भूमिस्तु घनदा वृक्षला पुत्रदायिका । ऊपरां कृमिभिर्जुश्च वल्मीकाल्यां विवर्जयेत् ॥

^८ A: शुल्कलता; F: शुष्कलता

^९ A: परीक्षणमहीरुहाः; E, F: परीक्षणमहीरुहाः

^{१०} E: निर्कृतं pour दूरतरं; F: दुरुतरं

^{११} E: प्रियस्थोऽयं pour अधस्तोयं

^{१२} F: पापाणं कर्कराश्वापि प्रमुखं यत्र दृश्यते

^{१२} B: चण्डाल pour चण्डाल

^{१४} E: योऽतिनिम्नैर्दितिरितो

^{१५} F: यो चन्द्रमसमावृतः

^{१६} A: तदेषु

^{१७} B: ब्रह्मस्थाने स्थितं

^{१८} D, E: क्षेत्र pour क्षत्र

^{१९} A: एन्द्रं

^{२०} B: वृद्धि तथायुपः; C, D: वृद्धि तथायुपम् E: वृद्धि तथायुपम्

^{२१} E: वरुणे

^{२२} A: पक्षप्रदं; E: वृतप्रदं

वह्निदेशे सुखं दद्याद्विजयं । नैकंते तथा । वायव्ये संपदं दद्यान्मोक्षमीशानगोचरे ॥ २६ ॥

^२दिग्बिविद्धिवेवमष्टासु स्थापिते विधिना भवेत् । अन्तरालेषु चान्येषु फलमेवं विनिर्दिशेत् ॥ २७ ॥

^३इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^४देशनिर्देशो
नाम पष्ठः पटलः ॥ ६ ॥

^३ C, E: निर्कृतौ

^४ C, E: दिशि दिशवेवमष्टासु

^५ Cf. *Diptāgama*, 78, 14b-15 :

आमं च पवधा कृत्वा भागमेकं वह्निर्व्यसेत् । तत्पैशाचमिति प्रोक्तं तत्र देवालयं कुरु ।
दिग्बिविद्धिं च मध्ये च कुर्वद्वालयं कनात् ।

cf. *ibid.*, 78, 39-42 :

आलयं पात्रके स्थाने महामोटथास्तु कल्पयेत् । श्रीदेव्यास्तु प्रकर्तव्यं याम्यायां श्रीकरं ततः ॥
सुब्रह्मण्यस्य नैकंत्या कारयेत्कुलटालयम् । मातृस्थानं तु सौम्यायां प्रासादे मन्दिरं बुधः ॥
कैलासगिरिदिग्मागे इधरस्य विनिर्मितम् । अथवान्यप्रकारेण वक्ष्यते विश्वमन्दिरम् ॥
इन्द्रईशानयोर्मध्ये सोमईशानयोरपि । यथेष्टु कारयेदीमान् तत्तद्ग्रामानुरूपतः ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 23, 64-73 :

इशाने चेधरस्थानं सोमेशानान्तरेऽध्वरा । तथैन्द्रेशानयोर्मध्ये कल्पयेत्तु विचक्षणः ॥
सहस्रभूसुरादूर्ध्वे ब्रह्मशोवायुदेशके । पवर्मूर्तिविधानेन स्थापयेदौ जनार्दनम् ॥
ऐन्द्रे तु भास्करस्थानं महामोत्थास्तु पावके । दुर्गस्थानं तु याम्यायां महेशितुथं नैकृते ॥
विष्णुस्थानं तु वारुण्यां सुत्रद्वयं तु वायवे । विनायकसमातृणां स्थानं सम्यक् तथोत्तरे ॥
ग्राकारपरिखाबाह्यं मातृणां स्थानमिष्यते । तासां वै चोत्तरद्वारं ग्रामादीनां हिताय वै ॥
सूर्यस्य पश्चिमद्वारमन्येषां पूर्वतो मुखम् । तटाकस्य तु तोरे च उपेषादेवीं प्रकल्पयेत् ॥
ब्राह्म्यं चाभ्यन्तरे वापि देवागारं पृथक् पृथक् । शिवस्य वास्तुबाह्ये तु ग्रामादं प्रोक्तदेशके ॥
सन्धिमार्गेषु वीथ्यमे देवानामालयं न हि । ग्रामायामस्य पश्चांशं परितः कल्पयेत्पृथक् ॥
पैशाचमिति विस्थातं तत्र देवालयं स्मृतम् । शिवस्याराधनं नित्यं भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥
अन्येषां पूजनं नित्यं ग्रामवृद्धिकरं भवेत् । देवस्थानं विना यत्र चैककालं न वासयेत् ॥

^६ E: इत्यचिन्त्यविजिताख्ये

^७ A: देशनिर्देशपटलः सप्तमः ; B: देशनिर्देशविधिः पष्ठः पटलः ; D: देशनिर्देशपटलः पष्ठः ;

E: देशनिर्देशनामा पष्ठः पटलः ; F: देशनिर्देशः पष्ठः पटलः

^८ D et E ajoute: ग्रन्थं २६

॥ २६ ॥ ग्रन्थान्तरम् विद्यते विद्यते विद्यते विद्यते

॥ २७ ॥ कुलदानीहि विद्यते विद्यते विद्यते विद्यते [सप्तमः पठलः]

[कर्षणविधिः^१]

कर्षणस्य विधिं वक्ष्ये भूपरीक्षापुरःसरम् । यत्र ^२देशे तु तच्छैवं ^३लिङ्गं संख्याप्यमिष्यते ॥ १ ॥
[भूपरीक्षा]

^४तं देशं ^५समनुप्राप्य ^६प्रणम्य च महेश्वरम् । दिव्यान्तरिक्षभौमानि^७ निमित्तान्युपलक्षयेत् ॥ २ ॥
तच्छुभाशुभमालक्ष्य ^८शुभे भूमि परीक्षयेत् । अशुभेषु निमित्तेषु ^९घोरेणाज्यशताहुतीः ॥ ३ ॥
^{१०}हुत्वा परीक्षयेत्पश्चादेशिकः शास्त्रवित्तमः^{११} । पुण्याहं वाचयित्वादौ स्थित्वाथ^{१२} प्राढ्मुखः सुधीः
दक्षिणेन तु पादेन कुदृशेदस्त्रमुचरन् । कुडृने यदि^{१३} सा भूमिर्गम्भीरा ^{१४}नदति स्थिरा ॥ ५ ॥
संग्राहा ^{१५}श्वयत्वा ^{१६}तत्र खात्वा ^{१७}हस्तमितां बुधः । पूरयेदवर्तं भूयो न्युने ^{१८}न्यूना समे समा ॥
अधिके तूतमा ^{१९}सा वा समा वा शोभना मही । हीना सा न भवेद्ग्राहा तस्याः पांसुरथापि वा ॥
आढ़को यदि^{२०} पष्ठिः स्याद्^{२१} पलानीह च सा शुभा । ^{२२}ग्राहा भूमिर्विनिन्द्या स्यान्यूना

^{२३}लिङ्गस्थितौ तदा ॥ ६ ॥

अथवा ^{२४}हस्तविस्तारे तद्रत्वाते महीतले । पूरयित्वाम्भसा ^{२५}सद्यो ^{२६}गच्छेन्नवपदं सुधीः ॥ ७ ॥

^१ Pour कर्षणविधि voir *Amṛumatkāśyapa*, I, *Amṛumadāgma*, 78, *Kāmikā-gama*, I, 11–14, *Kāraṇāgama*, II, 3, *Suprabhedāgama*, I, 25

^२ A: देशेषु pour देशे तु

^३ C, D, E: लिङ्गसंस्थापमिष्यति

^४ A: तदेशं

^५ C: अनुसंग्राप्य

^६ D: प्रणम्य परमेश्वरम्

^७ E, F: भौमानां pour भौमानि

^८ A: शुभां

^९ B: अघोरेण शताहुतीः; C, D, E, F: अघोरेण शताहुतिम्

^{१०} E: भुक्त्वा pour हुत्वा

^{११} Cf. *Kiraṇāgama*, III, 24, 8:

दिने योगादिसंयुक्ते पुण्याहजयमङ्गलैः । ततः प्रसारयेत्स्वमाचार्यः शिल्पिभिः सह ॥

प्रसार्यमाणे सूत्रे तु निमित्तान्युपलक्षयेत् । निमित्ते सति किञ्चुर्यादनिमित्ते क्रन्तुभवेत् ॥

घोरेणाट्सहस्रं तु कार्यो होमः सितैस्तिलैः । धृतशीरस्युतैः शान्तिर्भवत्यत्र न संशयः ॥

^{१२} A: च pour अथ

^{१३} C: वा pour सा

^{१४} A: निरतिर्स्थिरा

^{१५} A: च तथा pour श्वयत्वा

^{१६} D: यत्र pour तत्र

^{१७} C: वा स्थितिमितां pour हस्तमिता

^{१८} C, D, E: हीना pour न्यूना

^{१९} E: वा सा pour सा वा

^{२०} A: पष्ठी pour पष्ठिः

^{२१} A: फलानीति च

^{२२} A: प्राढ्मिर् pour ग्राहा भूमिर्

^{२३} A: लिङ्गस्थितौ

^{२४} C: हस्ततारे च तद्रत्वाते; E: हस्तमानेन तद्रत्वाते

^{२५} E: गतं pour सद्यो

^{२६} D: गच्छेन्नवपदं

^१तथागत्य ^२पुनर्देष्टे यदि ^३न्यूनं जलं भवेत् । ^४अवटे सान्मही निन्द्या विपरीता तु वृद्धिदा^५॥१०

[कर्णणम्]

एवं परीक्षितायां तु धरायां कर्णं भवेत् । याज्ञिकैस्तु^६ हलं कृत्वा युगं च तरुभिर्नवैः ॥११॥

^७वृ॒षौ चैव सितौ पुर्यै ^८युवानौ संविगृह्ण च । हेमशृङ्गसुरौ कृत्वा वस्त्रेष्टिकन्धरौ^९ ॥१२॥

शुचिवल्कलसंभूतरञ्जुना त्रिवृता वृ॒षौ । युगेन सह संयोज्य वृष^{१०}गायत्रिमन्त्रतः ॥१३॥

हलं च तेन ^{११}संयम्य प्राङ्मुखो देशिकः स्थितः^{१२} । नववस्त्रोतरीयश्च वद्यपञ्चाङ्गभूषणः^{१३}॥१४॥

^{१४}वृषावभ्यर्च्य तद्रीजमन्त्रेणैव समाहितः । लाङ्गलं वामहस्तेन गृहीत्वा दक्षिणेन तु ॥१५॥

^{१५}ब्रह्मवृक्षतरोः^{१६} शारवां ^{१७}कर्पयेत्तां वसुन्धराम् । वृषगायत्रिमुच्चार्य^{१८} हुंकारान्तेन हुंकृतिम्॥१६॥

कृत्वा प्रचोदयेत्सद्यो वृ॒षौ पूर्वमुखौ तदा । चतुर्दण्डप्रमाणेन गत्वा ^{१९}पूर्वोत्तरं सुधीः ॥१७॥

^१ D: तदागत्य

^२ C, D, E : पुनर्दृवा

^३ C: न्यूनजलं ; D, E, F : न्यूनजलो

^४ C: अवटं स्याद् ; D : अवटः स्याद्

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 4, 13b-14 :

हस्तमात्रावटं कृत्वा पूर्येतन्यूदा पुनः । श्रेष्ठ च अवटाधिक्या मध्यमा समता भवता ॥

न्यूने तु कन्यसा प्रोक्ता यादवी तादवी फला ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 25, 37-38a :

जानुमात्रं खनेदभूमि तन्यूदापूर्यं चावटम् । उत्तमा त्वधिका भूमिस्तत्सम्बन्धे चेतु मध्यमा ॥

न्यूना वज्यं प्रयत्नेन”

cf. *Kiranāgama*, III, 24, 3-7 :

द्विजातिप्रकपात्सिदं रूपभारतीं ददाम् । शर्पमूर्याकृतिं त्यक्त्वा सा ग्राह्या स्फुटिता न या ॥

समं कृत्वा तथा कोव्या निश्चि पक्षे घटे शुभे । वर्धनानं तदूच्चं स्यात्प्राप्य नक्षत्रुष्यम् ॥

पूर्वोदिकमयोगेन द्विजातीनां क्रमो भवेत् । कल्प्यं नरादिभिर्मन्त्रैरभिमन्त्र्य चतुं शतम् ॥

शेयो हासविवृद्या संकीर्णः केवलोऽध्यवा । क्षितिं च कर्पितां कृत्वा यवान्वापि तिलान् किरेत् ॥

या वीजज्ञेपणाद्वीजास्त्र्यहोमिः साङ्कारः शुभा । अन्यथा विकला ज्ञेया”

^६ A : च pour तु

^७ B : वृ॒षं च सुधितौ ; C, E : वृ॒षौ च सुधितौ ; F : वृ॒षौ च सुमितौ

^८ B, C, E, F : वौवनस्थौ विशृणु च

^९ A : कुण्डनी pour कन्धरौ

^{१०} F : गायत्रं pour गायत्रिः ; [गायत्रं गायत्रीच्छन्दसा निर्मितम् । वृषगायत्री = वृषभराजाय विद्यहे तीक्ष्णायाय ध्रीमहि तज्ज्ञो वृषः प्रचोदयात्]

^{११} C, D, E, F : संयोज्य

^{१२} A, D : ततः pour स्थितः

^{१३} E, F : भूषणः pour भूषणः

^{१४} A, D : वृषमभ्यर्च्य

^{१५} [ब्रह्मवृक्षः पलाशः, उडुम्बरो वा । ‘ब्रह्मवृक्षतरः’ इति ब्राह्मणवसिष्ठन्यायेन]

^{१६} E: तयोः: pour तरोः

^{१७} A, D: कारयेत् pour कर्पयेत्

^{१८} C: हुंकारं तेन हुंकृतम् ; E: हुंकारान्तेन हुंकृतिः

^{१९} A: पूर्वे ततः सुधीः ; B: पूर्वोत्तरतः सुधीः

^१आर्वतयेदृषावेवं त्रिःकृत्वा ^२चोत्तरायतम् । तथा विकृष्य पश्चाच ^३हलैरन्यैश्च कर्षयेत् ॥ १६ ॥
^४बीजावापनयोग्यां तां कृत्वा भूमिमतन्द्रितः^५ । तत्र ^६सम्यक्तिलब्रीहिसुद्रान्मूलेन^७ वापयेत् ॥
संसिच्याथ ^८जलैः पश्चाद्रक्षयित्वा^९ भुवं तदा । परीक्षयेत्तत्स्तां^{१०} तु भुवं देशिकसत्तमः^{११} ॥ २०
^{१२}त्रिवात्राङ्कुरिता श्रेष्ठा^{१३} पश्चाहान्मध्यमा स्मृता । ^{१४}निन्द्यान्याङ्कुरिता भूमिदेशिकैः^{१५} शास्त्रविचितमैः^{१६}
श्रेष्ठा मध्या च संग्राहा^{१७} निन्द्या या स्यान्मही तदा । हुत्वा वैरेण मन्त्रेण^{१८} शतं तां च समाहरेत्^{१९}

^१ A: आइते pour आर्वतयेद्

^२ C: चोत्तरा धनम्; E, F: चोत्तरायनम्

^३ C, E: हरेर् pour हलेर्

^४ C, E: बीजावापनयोग्यान्तं; F: बीजावापनयोग्यान्तां

^५ E: अतन्द्रितम् pour अतन्द्रितः

^६ C: सम्यक् तिळं ब्रीहिसुद्रं मूलेन

^७ E: मुद्रकेन तु pour मुद्रान् मूलेन; F: मुद्रेन तु

^८ D: जलैवैव pour जलैः पश्चात्

^९ E: रक्षा दत्वा pour रक्षयित्वा; C: रुक्षा दत्वा

¹⁰ B, C, D, E, F: भुवं तां तु ततो pour ततस्तां तु भुवं

¹¹ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 25, 40b-47:

पिङ्गलौ पालितौ रक्तौ वृष्टौ वै नाज्ञहीनकौ । अन्यवर्णं न कर्तव्यं न बालौ न च वृदकौ ॥

हेमश्याम्बुरी न्यस्त्वा वृत्तमन्त्रेण पूजयेत् । युगं च सहलं वाचा याज्ञकृद्वासंभवैः ॥

शमी विलं च खदिरो पनसः स्तम्बकस्तथा । तक्षकेन तथा कृत्वा यन्त्रयित्वा सलोहकम् ॥

हलं युगेन संबन्धा गोचर्महृतरज्जुना । आचार्यस्त्वादिशैवस्तु सकलीकृतविग्रहः ॥

पुष्पाहं वाचयित्वा तु संप्रोक्ष्य पश्चगव्यकैः । कर्षयेच्छिवमन्त्रेण प्रागुदक्षणवां महीम् ॥

आचार्यं पूजयित्वा तु दयानु सहलौ वृष्टौ । तिलसर्पमुद्रांश्च शालिबीजांश्च वापयेत् ॥

पश्चरात्र्यां त्वंकुरिता प्राण्यान्या तु विर्वर्जिता । तेषु पश्चेषु कालेषु गोगणानां निवेदयेत् ॥

एवं परीक्ष्य वसुधा संग्राहा देशिकोत्तमैः ॥

¹² B, D, E: त्रिवात्राङ्कुरिता

¹³ C, E: पश्चाहं मध्यमा

¹⁴ C: निन्द्यान्याङ्कुरिता; D: निन्द्यान्याङ्कुरिता; E, F: निन्द्यान्याङ्कुरिता

¹⁵ B: देशिकः pour देशिकैः

¹⁶ A: शास्त्रविचितकैः

¹⁷ D: निन्द्यापास्या मही तदा

¹⁸ A: शतानां च pour शतां तां च; C, D: शतान्तां

¹⁹ C, D, E: समारम्भेत्

Le type *nindya* ou *adhama* de terrain est prohibé dans la plupart des autres *āgama*. Mais l'on trouve dans celui-ci, au *śloka* 21b, la prescription d'un rite d'expiation, prescription qui ne peut se comprendre que par référence au type *nindya*; ce type de terrain pouvait donc être accepté sous cette condition. C'est pourquoi nous avons adopté dans notre texte la leçon निन्द्या या स्यान्मही तदा donnée par cinq mss. Nous plaçons en note la leçon निन्द्यापास्या मही तदा du ms. D, bien qu'elle soit soutenue par la comparaison avec les autres *āgama*. On peut supposer qu'elle est une correction faite par un copiste influencé par la lecture d'autres *āgama*.

अङ्गुराणि च वक्राणि ^१धूम्राणि विरलानि च । ^२शुष्काणि तिर्यग्जातानि निन्द्यानीति ^३समादिशेत्
तदोषशमनार्थं तु होमयेद्बहुरूपिणा । गते ^४मासेऽथवा पक्षे त्रिचतुःपञ्चसंयुते^५ ॥ २४ ॥
सखेऽस्मिस्तत्समस्तं तु गोगणेभ्यो निवेदयेत् ॥ २५ ॥
इति ^६कृष्णविधिपूतां कारयित्वा धरित्रीं दधिघृतगुलमिश्रं ब्राह्मणान् भोजयित्वा ।
^७अजबृष्टमहिषादीन् गोगणं वासयित्वा^८ ^९पुनरवनिमित्तां तां ग्रोक्षयेत्पञ्चगव्यैः ॥ २६ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१०}कर्ण-
विधिर्नाम सप्तमः पटलः ॥

^१ D: धूतानि; E: सूत्राणि

^२ C, D, E, F: शुक्राणि pour शुष्काणि

^३ C, D, E, F: समाचरेत्

^४ A: मासे च पक्षे वा

^५ A: संज्ञिता pour संयुते

^६ C, D, E, F: कर्णपूतां pour कृष्णविधिपूतां

^७ B, E: अजयुतबृष्टस्यां गोगणान् वासयित्वा

^८ F: स्वासयित्वा pour वासयित्वा

^९ E: पुनरिव निमित्तं तां

^{१०} D: कर्णविधिपटलः सप्तमः । ग्रन्थ २५; E: कर्णविधिः सप्तमः पटलः; F: भूकर्णसप्तमः पटलः

[अष्टमः पटलः]

[वास्तुपूजाविधिः]¹

अतः परं ²प्रवस्थ्यामि ³वास्तुपूजां यथाक्रमम् । पुराभृत्पुरुषः कश्चिद्ग्रुवनत्रयभीषणः ॥१॥
 भुवनानि शरीरेण च्छादयन्भीमविक्रमः । तं हृष्टा ⁴सर्वदेवाश्च भीता ह्यासन्यस्परम् ॥२॥
⁵संप्रधार्य तु संभूय गृहीत्वा ⁶तमधोमुखम् । अवष्ट्रम्य भुवः पृष्ठे सहस्रैव ⁷न्यपातयन् ॥३॥
 स एव वास्तुगित्युक्तस्याङ्गानि सुरासुरैः । यत्र येन गृहीतानि तत्र तस्य वर्लिं हरेत् ॥४॥
 वर्लिं गृहीत्वा ते सर्वे ⁸प्रीणन्ति सुचिरं सुराः⁹ । यदि तेषां तदा पूजा सुराणां न विधीयते ॥५॥
 तदा ¹⁰देवास्तुदङ्गानि ¹¹हित्वा गच्छन्ति वै प्रवम् । गतेषु तेषु¹² ¹³तद्वास्तु क्षीयते नात्र संशयः ॥६॥
 क्षयहेतुस्तुदङ्गानां विक्षेपोऽत्र भविष्यति । तसाच्चास्तु¹⁴देहस्यानमरानर्चयेत्¹⁵ सुधीः ॥७॥
 ईशाने तु शिरो ¹⁶वास्तोः पादौ निर्क्रतिगोचरे¹⁷ । कुक्षिर्ब्रह्मणि विज्ञेयमेवमङ्गानि कल्पयेत् ॥८॥

¹ Pour वास्तुपूजा voir *Aṃśumatkāśyapa*, 3, *Aṃśumadāgama*, 7, *Acintyavिश्वासादाख्या*, 50, *Kāmikagama*, I, 19, *Kāraṇāgama*, I, 3, et II, 10, *Kiraṇāgama*, III, 24, *Diptāgama*, 19, *Suprabhedaśāstra*, I, 27

² C, D, E, F: इदं वक्ष्ये pour प्रवस्थ्यामि

³ B, C, D, E, F: वास्तुपूजाविधानकम्

⁴ D: सर्वदेवानां

⁵ A: संप्रसार्य

⁶ A: यम् pour तम्

⁷ A: अभ्यपातयन्

⁸ C, D, F: प्रीणन्तः ; E : प्रीणन्ते

⁹ Cf. *Suprabhedaśāstra*, I, 27, 14-15a :

असुराणां हितार्थं तु शुकः कृत्वा महातपः । महातपसि संभूतो भूताकारो महाबलः ।

अप्रवुक्ततो भूतो देवैर्युद्दं प्रवर्तते । न हतेऽङ्गादिभिर्जात्वा देवैस्तु निहितः कृतः ॥

भूम्यामधोमुखलत्र सर्वे देवाश्च संस्थिताः ।

Pour la légende de Vāstupuruṣa voir *Matsyapurāṇa*, chap. 226

¹⁰ A: ते च pour देवाः

¹¹ A: भित्ता pour हित्वा

¹² A: एतेषु pour तेषु

¹³ A: तदस्तु

¹⁴ A: तत्स्य pour तद्वास्तु

¹⁵ A: अर्पयेत् pour अर्चयेत्

¹⁶ C, E: वास्तुपादौ

¹⁷ E: गोचरः pour गोचरे

अन्येष्वप्नेषु ये देवास्ते ^१पूजायां पराश्रिताः । ^२यत्र ^३प्रासाद अन्यदा क्रियते तत्र ^४देशिकः ॥१॥
^५शुभि निम्नोच्चतं सम्यक्समं कृत्वोपलिष्य च । गोमयेन पुनः कृत्वा पुण्याहं तत्र देशिकः ॥
^६सितपिष्टाक^७सुत्रेण ^८प्रासादसमविस्तृतम् । ^९प्राङ्मुखं दशष्वत्राणि तथोदीन्याननानि च ॥११॥
 आस्फालय तत्र संजातेष्वेकाशीतिपदेषु च । ब्रह्मा नवपदं ^{१०}शुद्धके वास्तुमध्ये विशेषतः ॥१२॥
^{११}समर्थको विवस्तांश्च मित्रस्तु पृथिवीधरः । ब्रह्मणश्च चतुर्द्वयं ^{१२}स्थित्वा पट्टपदसोगिनः ^{१३} ॥१३॥

¹ C: पूजाया पराणिताम्; D: पूजायां पुराणिताः; E: पूजामपराणिताः; F: पूजावामपराणिताम्

² Cf. *Suprabhedāgama*, I, 27, 10-13:

आवद्यासाद विलापस्ततम् वा तदधेकम् । अधीविकनथाध्यर्थं खात्वा प्रासादमानतः ॥

अवटस्य चतुर्थीं त्र्यंशं वा वालके: सन्म । अद्येनपादमुमलैर्मुर्दैतु धनं कृतम् ॥

समै कृत्वा ततः पश्चात्योक्तयित्वा शिवाभृतः । पश्चगव्येन संसिद्ध्य पवमानमुदीरयन् ॥

इति विद्यासु नांगे त द्वजाप्रत्रेण देशिकः । एकाशीतिपदं वास्तु सर्वसंपत्करं नुणाम् ॥

cf. *Kāranāgama*, I, 3, 105-112a :

सामं त प्रवधा कृत्वा भागमेकं बहु-र्युमेत् । तत्पैशाचमिति होयं तत्र देवालयं भवेत् ॥

कृति तस्मिन्निशेषोऽस्मि तं विशेषं श्रुण द्विज । वास्तवैशाचिके स्थिता इशो विष्णुष मातृभिः ॥

वस्त्रेषां वास्तुदेवानां पृष्ठे पैशाचिकेऽथवा । चतुःपष्टयेकाशीतिवर्णं वास्तुभूम्यखिलं ततः ॥

ज्ञानवान् वास्तुवा देवा वास्तुवा वास्तुवा । चतुर्पश्चिमांगे त्रुप्राचीनात्यतदेव हि । सम्बाणि कल्पयेत्तदुदीचीनानि वास्तुवित् ॥

द्वैविकं विद्वितो [पुरितो ॥] विश्वात्पदं मानवमन्यते । पैशाचान्तं वहि: प्रोक्तमष्टविंशत्पदं तथा ॥

प्रकाशीनौ त प्रश्नादि स्थानानि नव नर्जयेत् । यस्ततोषे मुक्षमस्त्रयुग्मकेषु पदस्थितान् ॥

देवादत्तर्जुनेत्र पत्रिः स्वस्वनामभिः ।

^३ A: प्रासादमन्त्रिः B, C, D, E, F: प्रासादम् यं वा

४ A-देशिका:

⁵ B: यु pour यू

⁶ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 3, 119-122a:

द्वा प्राहमस्त्रयाणि दृष्टैवोद्भवतानि तु । एकाशीतिपदान्यत्र लभन्ते तेषु मध्यमे ॥

दश त्रायम् उत्तमाम् दशमः रुद्रुम् तु । २५
हासे चराहे विश्वामित्रांकावे तथा । पोडआजि पदानीह विघ्नते दैविकं त्विति ।

त्रिविद्या नवयद विद्यासद्वायकारूप तथा । वाचुसत्त्वं १८५३-१८५४ ।

बाह्य त्वयाहृत चेत् चतुरशति भानुम् । बाहरापरं कर्म क्षमापरम् ॥

पश्चात्त्वामात् विख्यातं तदवावान्तरं ।

* G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z: ग्रासादसमविस्तरम्।

C, F: उक्त pour अक् D: प्रसादमपि विलम्बः; D, C, E, F: प्रसादमपि विलम्बः; C: प्राप्तमानि च मत्राणां दशोदीच्याननानि च

⁹ B, E, F: प्रात्मुखान च सुत्राण देव

¹⁰ C, D, E, F: भूम् pour भृङ्क
H, I, J, K, L: किरण् et किरणः: भृति: pour सुभृतः; Suprabheda:

四

१२ C D E F विभवः पूर्व स्थिता

¹⁵ C: भागिनः pour भोगिनः

पूर्वाद्युत्तरपर्यन्तेष्वथ १ग्रोका विदिक्षु च । आपश्वैवापवत्सश्च २सविता सावित्र एव च ॥ १४ ॥
 इन्द्र इन्द्रजयश्वैव रुद्रो ३रुद्रजयस्तथा । ४एते ५द्विपदभोक्तारश्वाष्टौ देवाः प्रकीर्तिताः ॥ १५ ॥
 आग्नेयादिषु कोणेषु प्राक्पश्चिमपदाश्रयाः । वाद्य७वीर्यीगतान्देवान्क्रमशोऽय वदामि ते ॥ १६ ॥
 ईशानश्वैव पर्जन्यो जयन्तश्च महेन्द्रकः । ८आदित्यः सत्यक९शंशावन्तरिक्षश्च १०पूर्वगाः ॥ १७ ॥
 ११अग्निः १२पूर्णा च १३वितयो १४गृहक्षतयमौ तथा । गन्धवर्ण॑५मृग्लराजश्च १६मृगश्वैव तु दक्षिणे ॥ १८ ॥
 पश्चिमे १७पितरश्वैव दौवारिकस्थैव च । सुग्रीवः पुष्पदन्तश्च १८वरुणश्वासुर॑९स्तथा ॥ १९ ॥
 २०शोपश्च २१पापयक्षमा च ते चाष्टौ कथिताः सुराः । उत्तरे च तथा २२रोगो नागो मुख्यस्तथैव च ॥

१ E: ग्रोको

२ Suprabheda: शुनासीर pour सवित्र

३ Kiranya et Dipta : रुद्रास pour रुद्रजय

४ F: श्रुते pour एते

५ A: द्विपदः ग्रोका अष्टौ

६ Cf. Kāraṇāgama, I, 3, 134b-140a:

ब्रह्मगेब्रह्मगोष्ठेषु बल्ल दत्त्वा विशेषतः । मरीचिश्च विवस्वांश्च मित्रश्च पृथिवीधरः ॥
 अन्नोद्ग्रवाच्चतुर्दिङु विद्धु प्रागदिदिक्स्यिताः । पट्पदपेषु तान्यष्टौ पायसे सरलं तथा ॥
 हरिद्राक्षं गुलाक्षं च तेन्यो दयात्कमेण तु । आपश्वैवापवत्सश्च पच्छिमानुमध्यतः ॥
 सविता चैव सावित्रो ब्रह्मामिमध्यमे स्थितौ । इन्द्र इन्द्रजयश्वैव विरित्यनिलमध्यमे ॥
 तद्वद्विपदे यद्वा कर्णमार्घपदानुगान् । प्रियङ्गवर्णं च मुद्राक्षं मायाक्षं वैष्वाचकम् ॥
 गोप्यनाक्षं यवाक्षं च कुलुक्षाक्षं तुणाक्षकम् । आपादीनामथाष्टानां बल्ल दयात्कमेण तु ॥

cf. Suprabhedāgama, I, 27, 29b-33:

ब्रह्मा नव पदान् भुक्तैः वास्तुनधे विशेषतः । समरीकल्पयन्दे तु विवस्वांशैव दक्षिणे ॥
 मित्रश्च पश्चिमे भागे श्वुतरे पृथिवीधरः । ब्रह्मणश्च चतुर्दिङु स्थिताः पट्पदभाग्निः ॥
 आपश्वैवापवत्सश्च ऐशान्यां दिशि संस्थितौ । शुनासीरश्च सावित्र आग्नेयां दिशि संस्थितौ ॥
 इन्द्र इन्द्रजयश्वैव नैर्कृत्यां दिशि संस्थितौ । रुद्ररुद्रजयौ वायौ चतुर्कोणे प्रकीर्तिताः ॥
 एते द्विपदभोक्तारो द्व्यपर्यमेव पदं स्मृतम् ।

७ A, B: पीठ pour वीर्यो

८ A: आदित्यः सत्यको ब्रंशो अन्तरिक्षश्च; E, F: आदित्यसत्यकब्रंशा अन्तरिक्षश्च

९ Kāraṇa: ऋज् pour ब्रंश

१० F: पूर्वतः

११ F: मृग्निः pour अग्निः

१२ F: पूर्वा pour पूर्णा

१३ Kiranya: धाता pour वितयः

१४ A: गृहक्षतो यमस्तथा

१५ F: मृग्लवाजश्च

१६ Kiranya: मृग्लरात् pour मृगः

१७ Kiranya: प्रेतसंवहः pour पितरः; Suprabheda: निर्कृतिः

१८ C, E: पुरुष pour वरुणः; Dipta : रोग pour वरुण १९ Suprabheda: रोग pour असुरः

२० A: शोणश्च

२१ Kiranya: रोगः pour पापयक्षम्

२२ E, Kiranya, Dipta et Suprabheda : वायुः pour रोगः; Kāraṇa: पवनः

भल्लाटश्च तथा १ सोम क्रगोऽदितिर्दितिस्तथा । एकैकपदभोक्तारो २ द्वार्त्रिशत्परिकीर्तिता^३ ॥ २१
 ब्रह्मणं मध्यमे पूर्वं पूजयेदेशिकोच्चमः । ४ पाद्यैराचमनाध्यैश्च गन्धपुष्पं सुधृपकैः ॥ २२ ॥
 दीपैश्च परमानं तु चरुं ५ तस्य निवेदयेत् । ६ समर्यकस्य शुद्धानं सुद्धानं ७ तु विवस्तः ॥ २३ ॥
 ८ गुलानं मित्रसंज्ञस्य दध्यनं पृथिवीधरे । आपादीनामथाषाणां यववेणुकुलत्थकैः ॥ २४ ॥
 माषनिष्पावगोधूम^{१०} मस्त्रश्यामकैरपि । मिश्रं चरुं क्रमेणैव दद्यादुद्रजयान्तकम् ॥ २५ ॥

^१ A, B, C, D, E: सोमो मृगो pour सोमो क्रगो ; Kiraṇa: क्रक् pour क्रगः Kāraṇa: अर्भकः pour क्रगः

^२ B, C, D, E, F: द्वार्त्रिशत्परिकास्तथा

^३ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 27, 25-29a :

ईशानधाय पर्जन्यो जयन्तोऽथ महेन्द्रकः । आदित्यः सत्यकब्रेशावन्तरिक्षश्च पूर्वगाः ।
 अरिनः पूर्णा च वित्तयो ग्रहक्षतयमौ तथा । गन्धवैर्ण भृजराजश्च मृगश्चैव तु दक्षिणे ॥
 निर्दितिर्दैवारिकैव सुग्रीवः पुष्पदन्तकः । वाहणो रोगशोषी च पापयक्षमा च पश्चिमे ॥
 वायुनागिस्तथा मुख्यो भल्लाटः सोम एव च । क्रगोऽदितिर्दितिर्दैव द्वार्त्रिशद्वाद्यदेवताः ॥
 एकमेकं पदं भुक्त्वा त्वीशानाद्याः सुरस्थिताः ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 3, 140b-150:

ईशानस्त्वश्च पर्जन्यो जयन्तश्च महेन्द्रकः । भास्त्रः सत्यकब्रेशावन्तरिक्षश्च पूर्वगाः ॥
 तान्यष्टौ ग-धुष्टाध्यैः स्वखमन्त्रैर्यथाकपम् । पद्मकन्दसामायुक्तं लाजापूपसमायुतम् ॥
 क्रमेणैव चरुं दत्त्वा एकैकस्य पृथक्मृथक् । वह्निः पुष्पा [पूर्णा ?] च वित्तयो ग्रहक्षतयमौ तथा ॥
 गन्धवैर्ण भृजराजश्च मृगो दक्षिणतः स्थिताः । पूजयित्वा तु तान्सर्वान् गन्धपुष्पाक्षतैः कमात् ॥
 कदलीफलसंयुक्तं सितसिद्धार्थसंयुतम् । शाल्यनं तु यदा दद्यात्तेष्वच्च फलमित्रितम् ॥
 [पिन्दौवारिकौ चैव सुग्रीवः पुष्पदन्तकः] । पाशकधासुरश्वैर्णशोषः ? पापयक्षमा तथैव च ॥
 पश्चिमे संस्थितान् देवान् यद्या तु विधिपूर्वकम् । सतिलं पुष्पकोपेतं पनसस्य फलान्वितम् ॥
 गुडानं च बलिं तेषां क्रमेणैव तु दापयेत् । पवनो नागमुख्यौ च भल्लाटो अर्भकस्तथा [सोमकृकृतया ?] ॥
 अदितिश्च दितिर्दैवासौ दिक् सव्यं व्यवस्थिताः । तान्यष्टौ गन्धपुष्पाध्यैर्णलिकेरफलान्वितम् ॥
 तथा चोत्पलकन्दं च चाह चाप्रफलान्वितम् । बलिकमेण वरुणं दद्यात्तान्ना तथा त्रुथः ॥
 सर्वेषामध्यं शुद्धानं बलिं वा दापयेत् पृथक् । वास्तुपूजाविहीनं चेतसलं ग्रामो विनश्यति ॥

^४ B, C, E, F: पाद्यमाचमनाध्यै च ; D: पाद्यमाचमनं चाध्यै

^५ A: स pour सु

^६ A: तेभ्यो pour तस्य

^७ C: समर्थकस्य

^८ F: स्वात् pour तु

^९ A: गौलानं

^{१०} F: मधुर pour मसूर

द्वात्रिंशानामथेशान^१ मुखानां च क्रमाचरुम् । पृथक् पृथक् ^२ ससर्पिष्कं दद्यात्तेषां वदामि ते ॥ २६
 मन्त्रान्त्रज्ञादिकानां तु ^३ क्रमेणैवामृताशिनाम् । ओंकारमादितः कृत्वा हाँ हैं हामिति चोपरि ॥ २७
 वास्तोष्टते ब्रह्मणे ^५ च नम इत्यन्ततो भवेत् । अन्येषामपि सर्वेषां ^६ स्वनामाद्यं तु वीजकम् ॥ २८ ॥
 प्रणवेन ^७ सहोचार्यं चतुर्थर्यन्तैः स्वनामभिः । पृथक् पृथग्मवेन्मन्त्रस्तैर्मन्त्रैर्वर्लिं हरेत्^८ ॥ २९ ॥
^९ चरकी च विदारी च पूतना पापराक्षसी । एताथतस्त्रो वाहस्याः शक्तयः पदवर्जिताः ॥ ३० ॥

^१ A, D: ऐशान pour ईशान

^२ D: सर्पिष्टद् pour ससर्पिष्कं ; E: सर्पिषां च

^३ A: क्रमेणैव मृताशिनाम् ; D: क्रमेणैव मृदाशिनाम् ; E: क्रमेणैव मृताशिनाम्

^४ A: हाँ pour हैं

^५ A omet च

^६ C: स्वनामान्तं

^७ A: सहोचार्यं

^८ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 27, 43b-59

पूर्णाहै वाचयित्वा तु प्रोक्षयेत्पश्चगव्यकैः । गन्वपुष्टादिभिर्धूपैर्स्तुद्वान् प्रपूजयेत् ॥

ईशानं जयेत्पूर्वं धृतेनाक्षतमित्रितम् । पर्जन्याय विशेषेण दद्याज्ञालोत्पलादिकम् ॥

जयन्तस्य पताकां तु नीलवर्णां विशेषतः । महेन्द्रस्य तु रत्नानि भास्करस्य वितानकम् ॥

गोधूमण्डकान् सर्वे दद्यान्मत्स्यं भृशस्य तु । दद्यानु शाकुनं मांसमन्तरिक्षाय देशिकः ॥

अग्नये तु सुवं दद्याद्वाजं पूष्णे तथैव च । क्षीराङ्गं वितथस्योर्त्तं मध्वकं हि ग्रहक्षते ॥

मांसोदनं यमस्याध गन्धं गन्धर्वकस्य तु । भृजे तु शाकुना जिहा मृगे यवतिलालतथा ॥

कृतरं त्वय पित्रे तु दन्तकाष्ठं च दौत्रके । यावं त्वय च सुप्रोते कुशान्वै पुष्पदन्तके ॥

दद्यापद्यं तु वरुणे रोगस्य मधु चैव हि । धृतोदनं तु शोषस्य यवाङ्गं पापयद्भूणि ॥

घृताक्तमण्डकं दद्याद्वायाय[दद्याद्वायवे?] तु विशेषतः । नागपुष्पाणि नागाय मुखस्यापूपमुच्यते ॥

मुद्राङ्गं चैव भलाटे पायसे मधु सोमके । क्षगसैव तु शालुकं लोहितान्यदितौ तथा ॥

पूरिको च दितौ दद्याक्तमेणोक्तो बलिकमः । पयो दधि कुर्याद्यैव हरिद्राजं गुलाज्ञकम् ॥

पक्षमांसं च शुद्धाङ्गं पक्षं च पिशितं तथा । विदिक्षापादिदेवानां वर्लिं दद्यात्पृथक्मृथक् ॥

घृताङ्गं रक्षारं च लङ्घुकं माधमेव च । समरीयकपूर्वम्यो दद्याद्विक्षु विशेषतः ॥

तिलाक्षतयवांशैव पश्चगव्यं कुर्यां तथा । दातव्यं चरुणा तत्र ब्रह्मणे तु विशेषतः ॥ .....

सर्वेषां चैव शुद्धाङ्गं गुलाज्ञदधिसंयुतम् । अलामे सति दातव्यं गन्धाद्यैव समन्वितम् ॥

सर्वेषामेव मन्त्राल्लु नामप्रणवसंयुताः । पूजादीनां नमोऽन्तं तु बलिः स्वाहान्तमुच्यते ॥

^९ Cf. *ibid.*, I, 27, 34 et 57b :

चरकी च वितारी च पूतना पापराक्षसी । ईशानादिपु कोपेषु वाहस्याः पदवर्जिताः ॥ . . .

चरकीप्रमृतीनां तु मांस पक्षं निवेदयेत् ।

प्रागादिषु क्रमान्तासां मांसोदनवर्लिं हरेत् । वर्लिं समाप्य पश्चात्^१ शल्योद्धारं समाचरेत्॥३१॥

[शल्योद्धारः]

यजमानस्तदा त्वज्ज्ञं^२ संस्पृशेत्तत्र चैव हि । वास्त्वज्ज्ञे शल्यमस्तीति^३ निश्चित्यात्रैव खानयेत् ॥३२॥

^४शिरःस्पर्शं करोटिः स्थान्मूखस्पर्शेऽस्थि चैव हि । वाहुस्पर्शं^५ च दाहणि^६ कण्ठस्पर्शं च लोष्टकम् ॥

^७कुक्षिस्पर्शं तथा^८ लोहमूरुस्पर्शं दृष्टवेत् । ^९पादस्पर्शं भवेत्वद्गं^{१०} ^{११}पदस्थानि समुद्धरेत्^{१२} ॥३४॥

[वास्तुहोमः]

एवं कृत्वात्र शास्त्रज्ञो होमं चापि प्रकल्पयेत् । ^{१३}समर्यकपदे तत्र होमस्थानं विधीयते ॥३५॥

सैकतं स्थण्डिलं तत्र कृत्वा ^{१४}पूर्वमतन्द्रितः । ^{१५}स्थण्डिलादिस्तुवान्तानां कृत्वा शुद्धिं यथाविधि ॥

पश्चसंस्कारमादौ ^{१६}तु कृत्वा तत्र ^{१७}हविर्भुजः । ब्रह्माणं तत्र चावाहा ^{१८}ब्रह्माग्निरिति चिन्तयेत् ॥

^१ A : शल्योद्धार; F : शलोद्धारं

^२ D : ततं वाहं pour तदा त्वज्ज्ञं; E : ततस्त्वांसं; F : ततः स्तांसं

^३ C, D, E, F : निश्चित्यात्रैव

^४ A : शरस्पर्शं करे कोस्यां

^५ E : तु pour च

^६ D, E : कण्ठ pour कण्ठ

^७ D : अक्षिं pour कुक्षि

^८ C, E : लोहं मूरुस्पर्शं

^९ A : पादस्थाने

^{१०} A : खथं pour खड्गं; E : खट्वा

^{११} B, C, E, F : पादस्थानि

^{१२} Cf. *Kiranāgama*, III, 24, 39-47 :

वास्तुसंकल्पकाले तु यदेशं स्तुशते गृही । वास्तुदेहेऽपि तत्रैव शल्योद्धारविधिर्भवतः ॥

शिरःस्पर्शाद् गृहेशस्य हेमशल्यं नरार्थतः । हस्ताद्वये मुखस्पर्शात्काङ्क्षं पृष्ठे गले ध्रुवम् ॥

अस्थिशल्यं त्रिभिर्हस्तैरुपस्पर्शं भवेद्ध्रुवम् । हस्तानां तु चतुष्केण चोपशल्यं भवेत्वग ॥

खड्गं पादपरस्पर्शाज्ञानुमात्रादधो भवेत् । गण्डको वाहुसंस्पर्शादिस्तमात्रविकर्षतः ॥

पादमूलदल्लस्पर्शाच्चिर्मिश्रगुणप्रमाणतः । पेटिकाङ्गुष्ठसंस्पर्शादधो हस्तत्रयेण तु ॥

कनिष्ठाङ्गुलिसंस्पर्शात्कांस्यं तत्र करार्थतः । लोहं स्यात्कटं ख्यातं कटिस्पर्शात्किरद्वये ॥

ऊरुस्पर्शात्किरस्तत्र द्वादशाङ्गुलतो त्राघः । जानुस्पर्शाच्च हस्तेनायधःशल्यं भवेद्ध्रुवम् ॥

गुलफस्पर्शात्क्रपुःशल्यं स्याद्वितस्तिप्रमाणतः । पादस्पर्शाद्वजस्यास्थि द्वादशाङ्गुलतो द्विज ॥

एवं संक्षेपतः प्रोक्तः शल्योद्धारकमो मया । एवं विशेषाध्यं तां भूमिं कार्यं वास्तुसुराच्चनम् ॥

^{१३} C : समर्यकपदे

^{१४} D : पूर्वमतन्द्रितम्; E : पूर्वमतन्ततः; F : पूर्वमन्ततः

^{१५} A : स्थण्डिलाग्निध्रुवावायानां; C : स्थण्डिलादिस्तुवावायानां

^{१६} C, D, E, F : च pour तु

^{१७} A : विभुज्यः

^{१८} A : ब्रह्मा निर्झिति चिन्तयेत्; B : ब्रह्माग्निरिति चिन्तयेत्; E : ब्रह्माग्निरिति चिन्तयेत्

पूजयित्वाथ^१ गन्धाद्यैस्ततो होमं समारमेत् । ^२हुत्वाग्निमुखमादौ तु परिषिञ्च्य तु पावकम् ॥ ३८ ॥
 समिदाज्यचरूणां तु प्रत्येकं तु शताहुतीः^४ । ^५ब्रह्मणे प्रथमं हुत्वा सर्पिषा ^६सकलं ततः ॥ ३९ ॥
 समर्यकादिदेवानां चतुणां च यथाक्रमम् । हुत्वा ^७दशाहुतीस्तेषां ^८स्वाहान्तं च स्वनामतः^९ ॥
 आपादीनामथाष्टानामष्टौ प्रत्येकमाहुतीः^{१०} । इशानप्रमुखानां^{११} तु प्रत्येकं ^{१२}पञ्चपञ्चतः ॥ ४१ ॥
 पूर्णाहुतिं ततो दद्याद्वामन्त्रेण देशिकः । एकाहुतिप्रयोगेण स्वनाम^{१३}पदमन्त्रतः ॥ ४२ ॥
 चरकीप्रभृतीनां^{१४} च जुहुयादेशिकोचमः । परिषिञ्च्य ततश्चाग्निमुद्रास्याथ^{१५} समापयेत्^{१६} ॥ ४३ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१७}वास्तुपूजाविधिर्नामाष्टमः

पटलः ॥^{१८}

^१ A : तु pour अथ

^२ A : प्रकल्पयेत्; E : समाचरेत्

^३ A : हुत्वा pour हुत्वा

^४ A, B, D, E : शताहुतीः

^५ Les sloka 30b, 40 et 41a manquent das le ms. E

^६ D, F : केवलं pour सकलं

^७ A : दशाहुतिं pour दशाहुतीः

^८ A : स्वाहान्ताच ; C : स्वाहान्तां च

^९ F : समन्ततः

^{१०} A : आहुतिः pour आहुतीः

^{११} B, C D, E, F : च pour तु

^{१२} A : पञ्च पञ्च ताः

^{१३} A : पर pour पद

^{१४} B, C, D, E, F : तु pour च

^{१५} A : उद्घायाथ pour उद्घास्याथ

^{१६} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 27, 60-67a :

कृत्वैवं बलिदानान्ते पुण्याहं तु विशेषतः । संप्रोक्ष्य पञ्चगव्येन मूलमन्त्रमुदीरयन् ॥

वास्तुहोमं ततः कृत्वा भज्ये चोत्तरपूर्वके । आरम्भस्यादिकाले तु होमं कृत्वा विशेषतः ॥

स्थण्डिलं तत्र कुर्वति हस्तमात्रप्रमाणतः । चतुर्लघुलम्बुत्सेषं गन्धपुरुणं सदर्भयुक्तं ॥

शिवाविनिं जनयेतत्र पूर्वोक्तेन विधानतः । अविनमध्ये न्यसेद्वास्तु तत्रस्थैर्वैतैर्युतम् ॥

आज्यादिद्रव्यमेवं तु वासोर्वक्त्रे हुनेत्कमात् । पार्थिवेन तु वीजेन सर्वद्रव्यैस्तु होमयेत् ॥

तत्रस्थेवतानाम्ना स्वाहान्तेन तु होमयेत् । एवं पृथक् शतं प्रोक्तं तदर्थं वा तदर्थकम् ॥

दशसंख्याथवा तत्र प्रत्येकं द्रव्यमाचरेत् । द्रव्यान्ते व्याहुतिं हुत्वा पूर्णाहुतिं शिवस्य तु ॥

वास्तुदेवान्विसूज्याथ पश्चादर्पिन्न विसर्जयेत् ।

^{१७} A : वास्तुहोमबलिपटलो नवमः ॥ ९ ॥ ; D : वास्तुपूजापटलोऽष्टमः; F : वास्तुपूजा अष्टमः पटलः

^{१८} A ajoute लोकाङ्गिचत्वारिंशतः; D ajoute ग्रन्थं ४३

[नवमः पठलः]

[शङ्कुस्थापनविधिः^१]

^२शङ्कुच्छायाविधानेन वक्ष्ये ^३प्राचीं विनिश्चिताम् । देवविप्रनृपादीनां^४ गृहारम्भविधेः पुरा ॥१॥
उत्तरायणकाले तु शुक्लपक्षे शुभे दिने । यजमानानुकूलक्षेः^५ शिल्पिना सह देशिकः ॥ २ ॥

[शङ्कुस्थापनम्]

विमलेऽभ्युदयात्पूर्वं स्थापयेच्छङ्कुमुच्चम् । ^६गृहीतवास्तुनो^७ मध्ये ^८दण्डमात्रं तु भृतलम् ॥३॥
समं कृत्वा जलेनैव कृत्वा दर्पणवत्सुधीः । तन्मध्ये ^९लक्षणोपेतं तस्य लक्षणमुच्यते ॥ ४ ॥

[शङ्कुलक्षणम्]

^{११}चतुर्विंशाङ्कुलोत्सेषं^{१२} वरं तस्य प्रकल्पयेत् । पडङ्गुलक्षये तस्मिन्मध्यमोत्सेष^{१३} उच्यते ॥५॥
^{१४}तस्मात्पडङ्गुले हीने कन्यसोच्छ्रूय उच्यते । आयामसद्यं नाहं ^{१५}मूलेनास्य प्रयोजयेत् ॥६॥

^१ Pour शङ्कुस्थापन, voir *Kāmikāgama* I, 15, *Kāraṇāgama*, I, 3, et *Mrgendrāgama, kriyāpāda* 7, 7 (commentaire)

^२ B omet le *śloka* n° 1.

^३ C : ग्रन्ध्यादिनिर्दिशम् ; D, E : प्राचीनिर्दिशम्

^४ A : रूपायानां pour रूपादीनां ; E : नराणां च ; F : नराणां तु

^५ C : नक्षत्रे pour ऋषे

^६ D : हि pour अभि

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 3-5 :

कृत्वैवं वास्तुभूमेस्तु मध्येऽनिलदिग्याश्रितम् । मण्डलं दण्डमानेन पडङ्गुलसमन्वितम् ॥

जलेन समतां नीत्वा दर्पणोदरवत्समम् । कृत्वा तु तस्य मध्यं तु भ्रामयेच्छङ्कुमानतः ॥

शङ्कुदिगुणपानेन वृत्तं संप्रापयेद्द्विः । तद्विर्गमयशङ्कुव विगुणैव मध्यतः ॥

^८ A : गृहीतवास्तुतो ; C : गृहीत्वा वास्तुतो

^९ F : दण्डमात्रुच्य

^{१०} A : लक्षणोपेतं ; E, F : लक्षणोपेतं

^{११} E omet les *śloka* 5 et 6a

^{१२} C, F : चतुर्विंशदङ्गुलोत्सेषं

^{१३} C, D, F : उत्सेषम् pour उत्सेषः

^{१४} C omet le *śloka* 6a

^{१५} E : मूले तस्य

^१ तत्त्वभागैकभागेन ^२ शिरोनाहः प्रकीर्तिः^३ । शङ्कुमानेन तद्वाहे परितो मण्डलं लिखेत् ॥७॥
 मण्डलत्रितयं चैव कृत्वा सूत्रेण संमितम् । पूर्वपराह्योश्छायां प्रवेशे चाथ निर्गमे ॥८॥
^४ छायाग्रयोगवृत्तेषु लक्ष्यित्वात्र^५ लाञ्छयेत् । ^६ पूर्वपश्चिमभागेषु ^७ मण्डलत्रयसंस्थिताः ॥९॥

^१ C, D : तत्र भागैकभागेन

^२ A : शिरोनाहः ; C, D, E, F : शिरोभागं

^३ Pour les détails de *sāṅkulakṣaṇa* voir le *Kāmikāgama*, I, 15, 1-20 :

देवादीनां ब्राह्मणादीनां वर्णनामनुलोभिनाम् । शुद्धप्रागादिकर्तुणां शिवदीक्षान्वितात्मनाम् ॥
 अदीक्षितानामन्येषां शिवभक्त्यन्वितात्मनाम् । शङ्कुसंस्थापनं वस्ये ग्रामादीनां शुभावहम् ॥
 ब्रह्मस्थानस्य नैर्जीव्यां शङ्कुस्थानं प्रकल्पयेत् । अन्यत्र स्थापितः शङ्कुप्रामाणं नाशयिष्यति ॥
 दण्डप्रमाणविस्तारे षड्वृगुलसमुच्चतम् । शङ्कुकर्त्त्वं मण्डलं कुर्वाइवानां च सनातनम् ॥
 युक्ताष्टपद्वतुमत्रिं द्विमात्रोच्चं मनोहरम् । निर्दरं निर्जरं स्तिरधं सुस्थृश्यं सुसमं शुभम् ॥
 श्रिहस्ताधौ श्रिहस्ताधौ द्विहस्ताधौ द्विहस्तकम् । द्विजातीनां यथासंख्यं योजनीयं विचक्षणैः ॥
 आपूर्ये सलिलं तत्र वंशकीलान्मादयान् । खातयेतान् बहून्सम्यक् समान्समतरान्तरान् ॥
 तत्र फुलभृदा सूक्ष्मवालुकेन सगोमयम् । दध्याज्यकीरसंमिश्रे सवल्मीकमृदा ददम् ॥
 समं संपातयेत्सूत्रपातयन्त्रेण मण्डलम् । अजर्झरमनीचोच्चं सुस्तिरधं दर्पणोपमम् ॥
 दन्तब्धं चन्दनो देवमहीदेवसमीरिताः । खादिरस्तिनिशो राजां वणिजां शाकखादिरौ ॥
 शाकधं तिन्दुकः कृष्णसारः स्याच्छूद्रजन्मनाम् । क्षीरवृक्षशब्दिसालाः सर्वे योग्याः समीरिताः ॥
 शङ्कुः षड्वृगुलो नाहस्त्वायामो ह्रादशाळ्गुलः । अत्र त्वेकाळ्गुलो वास्तुः सर्ववर्णेषु योग्यकः ॥
 चतुर्दशाळ्गुलायामस्तावान्स्यान्मूलनाहकः । अत्र श्वर्याल्गुलविस्तारः शङ्कुवर्णं सर्ववास्तुषु ॥
 हस्ताधौयामनाहोऽप्नाहस्तत्पादपादयुक्त । एकाळ्गुलक्षयादायो मूलनाहो विधीयते ॥
 ब्राह्मणादिचतुर्वर्णकमेण परिकल्पयेत् । देवादीनां शिरोऽप्य स्याद्द्विजानां छत्रसंनिभम् ॥
 कुशकीचकपत्राभ्यं भूपानां वैश्यजन्मनाम् । कदलीमुकुलाद्यं स्याच्छूद्राणां मण्डलाप्रकम् ॥
 वैत्तं कीलं सुराणां स्यात्खादिरं सालमाग्रजम् । आसनं वाकुलं राजां तैन्दुकं चापि खादिरम् ॥
 कीलं विशां च शूद्राणां सर्वसामान्यमेव वा । योजयेदेशिको धीमान्त्यातशङ्कौ पुरातने ॥
 द्वूमैरेभिः प्रकर्तव्यो ग्रामादिर्घमवर्जितः । मध्याद्यन्तस्थितैः कीलैर्मण्डलैर्नवभिर्युतैः ॥
 वितस्त्यन्तरितैस्तावल्कीलं सूचिसमन्वितम् । ग्रामकेदारवैलं स्यात्सूचिरेकाळ्गुलायता ॥

⁴ A : छायाग्रे योगवृत्तेषु ; C : छायाप्रयोगवृत्तेषु ; F : छायाग्रयोगवृत्तेषु

⁵ B : अध् pour अत्र

⁶ A : पूर्वे पश्चिमभागे तु ; B, C, E : पूर्वपश्चिमभागे तु ; F : पूर्वात्पश्चिमभागे तु

⁷ A : मण्डलत्रितयस्थिताम्

^१छायाकारा भवन्त्यत्र^२ तानाश्रित्य च संस्थिताः । पूर्वापरायता रेखास्तिसः कुर्याद्यथाक्रमम्^४ ॥
^५मण्डलाध्यधिके हासो^६ न्यूने वृद्धिर्यथा भवेत् । कारयित्वा^७ तथा धीमान्मध्यवृत्तस्य मध्यगाम् ॥
पूर्वापरायतामेकां रेखां तदनुसारतः । तन्मण्डलप्रमाणेन सूत्रेण^८ सुमितं ततः ॥ १२ ॥
पूर्वपश्चिमपर्यन्त^९ स्थितं^{१०} पार्श्वक्रमेण^{११} तु । ^{१३}दक्षिणोत्तरगं मत्स्यं जनयित्वा तथा पुनः ॥ १३ ॥
पार्श्वयोरपि तन्मानात्पूर्वपश्चिमयोरपि । मत्स्यद्वयं^{१४} तु तन्मध्ये पार्श्वस्थभ्रमणेन च ॥ १४ ॥
जनयित्वा^{१५} ततस्तद्वद्दक्षिणोत्तरगं वृथः^{१६} । कृत्वा मत्स्यद्वयं पश्चात्प्राङ्मुखोदद्मुखेषु^{१७} च^{१८} ॥ १५ ॥
मत्स्येषु पट्सु^{१९} पाशात्यनिर्गताभिर्जनार्दनं । रेखाभिरथ पद्मिस्तु जनयेच्चतुरथ्रकम् ॥ १६ ॥
तेनैव चतुरश्चेण प्रासादं^{२०} त्वत्र कारयेत्^{२१} ॥ १७ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे]^{२२} शङ्कुस्थापनविधिर्नाम

नवमः पटलः ॥

^१ Les *sloka* 10 à 17 et les *sloka* 1 à 28 du *paṭala* X manquent dans le ms. D

^२ A : छाया काया भवेत्यत्र ; C : छायाकारे भवेत्तत्र ; E : छायाकारैर्भवेत्यत्र ; F : छायाकारे भवेत्यत्र

^३ E : तारादशक्यं च संस्थिताः ; F : ताराशक्त्यसंस्थिताः

^४ A : आदिमम् pour क्रमम्

^५ A : मण्डलाध्येऽधिको हासे

^६ A : नतु pour न्यूने

^७ A : ततो pour तथा

^८ C : समिधं तथा ; E : सुमितं तथा

^९ A : पर्यन्तं pour पर्यन्त

^{१०} C : स्थितं pour स्थितं

^{११} C : प्राप्तव् pour पार्श्वं

^{१२} E : भ्रमेण pour क्रमेण

^{१३} A : दक्षिणोत्तरगमध्यस्य

^{१४} C : च pour तु

^{१५} C, E : तदत्पूर्वपश्चिमं

^{१६} Cf. *Kāmikāgama*, I, I5, 29-32a :

शङ्कुप्रमाणया रज्ज्वा शङ्कुस्थापार्थयुक्तया । वृत्तं संब्राम्य तन्मध्ये स्थापयेत्तमिनोदये ॥

पूर्वापराहयोः शङ्कोश्छाया रेखागता तथा । तद्विन्दुद्वयगं सूत्रं पूर्वापरदिगिष्ठते ॥

यवस्य तु तुरीयांशं पूर्वापराहयोर्गता । विन्दुद्वयान्तरं भ्रान्तः शम्बराननपुच्छकम् ॥

दक्षिणोत्तरमित्युक्तम् ॥

^{१७} C : मुखोऽपि pour मुखेषु ; E : मुखेऽपि ^{१८} B, E : यत् pour च ; F : तत्

^{१९} A : पाशात्य pour पाशात्य ; B, E : नाशात्य

^{२०} B, C, E, F : तत्र pour त्वत्र

^{११} Cf. *Kāranāgama*, I, 3, 89-104 :

शहूस्थापनकात्पूर्वाभ्यामेवाधिवासयेत् । प्रोक्षेत्पवगत्यैस्तु शुभैश्च शुद्धमूजलैः ॥
 नवाम्बरे रसेवेददर्भैः सरिभर्मनोरमैः । शालिभिः स्थणिडलं कृत्वा मण्डले तिलतट्टलैः ॥
 वर्णेणासीर्य दर्भस्तु संप्रोक्ष्य प्रणवेन तु । स्थणिडले शायवेच्छडङ्कं प्राक्षिद्वरसं सदर्भकम् ॥
 अपरे दिवसे भानोरुदये तु शुभे तथा । पुष्पाहं वाच्य तत्रैव शङ्खकृजननिखनैः ॥
 शयनाच्छङ्कुमादाय शङ्कुमण्डलमध्यमे । स्थापयेत्प्राङ्मुखो धीनानाचार्यः शिलेन्द्रिभिः सह ॥
 शुरुं संपूजयेत्पश्चाच्छिलिपनं पूजयेत्तदा । बब्लहेमाङ्गुलीयादैर्यन्धपुष्पादिभिस्तथा ॥
 पूर्वापराहयोश्चायाप्रवेशे निर्गमेऽपि च । मूत्रत्रयेण तद्याची निवित्य इदमानसः ॥
 इष्टमासे तु तद्यक्त्रये लाभ्यनवीजकान् । संख्यादिकामनायैव न्यूने रोप्याधिके हृसेत् ॥
 शुदा प्राचीति विज्ञेया सर्वशास्त्रं च संश्रितम् । . . . . .
 प्राचीमूत्रप्रमाणेन कृत्वा मत्स्यदयं ततः । सफलान्तस्थमूत्रेण याम्यसौम्ये विनिर्दिशेत् ॥
 दोषेषुत्पलकं कुर्याद्विन्यसेभापरं कमात् । तद्वस्तूत्रत्रयं कृत्वा प्राचीमूत्रस्य पार्ष्वयोः ॥
 तयोदीचीनमूत्रस्य सूत्रं याम्योत्तरे द्वयम् । लेखयेत्तु चतुर्कोष्ठं चतुरर्थं भवेदिह ॥
 सूत्राणि विसुजेत्स्मात्ततदिष्टु प्रमाणतः । विप्राणां समतुर्यांशं प्रशास्त्रमथवा पुनः ॥
 चतुरर्थार्थभागं वा चतुर्भागमधार्थकम् । त्रिपादं वा त्रिभागं वा षष्ठेः च षष्ठकं भवेत् ॥
 आरोप्य समतुर्यांशं यथा पूर्वापराधिकम् । कल्पयेत्तु तदायस्त्री दीर्घं तुर्याश्रिमावहेत् ॥
 अशुर्म युग्मदण्डं च दश युग्मभवं भवेत् । दण्डच्छेदेन कार्यं स्यादगृहग्रामेषु यज्ञतः ॥

^{१२} A : शङ्कुस्थायाविधिपटलो दशमः; B : शङ्कुस्थापनविधिनवमः पटलः; C : प्राचीननिश्चयास्य
 शङ्कुस्थापनविधिनर्माम नवमः पटलः; E : प्राचीनिश्चायकं नाम नवमपटलः; F : प्राचीनिश्चयः नवमः पटलः

[दशमः पठलः]

[आद्येष्टकाविधिः]¹

[इष्टकालक्षणम्]²

³वक्ष्याम्याद्येष्टकान्यासमतस्तलक्षणान्वितम् । प्रासादस्य त्रिहस्तस्य ‘भवेदेकाङ्गुलायता ॥
⁵तदर्थविस्तरोपेता⁶ तदर्थवनसंयुता’ । इष्टका सर्वधार्मानां च⁸ प्रोक्ता⁹ पक्वेष्टकात्मनाम् ॥ २ ॥

¹ Pour आद्येष्टकाविधि voir *Kāmikāgama*, I, 51, *Amśumatkāśyapa*, ⁴, *Amśumadāgama*, 25, *Kāraṇāgama*, I, 4, *Diptāgama*, 80, *Suprabhedaśāgama*, I, 28, *Svāyambhuvāgama*, 49

² Cf. *Svāyambhuvāgama*, 49, 78b-81a :

पूर्वात्रे तु कुर्वीत चतुर्थः प्रथमेष्टिकाः । शिलां वा मृणयं वाथ कृतलक्षणसंयुतम् ॥
 शिला दीप्तविनिर्मुका सुपक्ता मृणया तथा । विस्तरेणेष्टिकाः प्रोक्ताः पट्पञ्चतुरङ्गुलाः ॥
 उत्तमादिकमादेव विस्तारद्विगुणायता । विस्तारार्थवनः प्रोक्ता इष्टकात्पूर्वाणांतः ॥

Cf. *Suprabhedaśāgama*, I, 28, 1-14 :

अथातः संप्रवक्ष्यामि शृणु त्वं प्रथमेष्टकाम् । खनने पूरणं कृत्वा वालुदेवानप्रपूजयेत् ॥
 तस्मोत्तरे प्रपां कृत्वा पूर्वे वाथ विशेषतः । स्थिण्डिलं तस्य मध्ये तु शालिभिश्चतुरङ्गुलम् ॥
 अधिवास्यार्थरात्रौ तु चतुर्थः प्रथमेष्टिकाः । शिलामयविलानं चेच्छिलालक्षण्डाविवासयेत् ॥
 इष्टकामयधार्मिन् तु इष्टकाः स्थापयेत्युच्चीः । तालब्रह्मसमुत्सेधं द्विगुणेन सुविस्तृतम् ॥
 विस्तारद्विगुणायामं कारयेन्मध्यमोत्तमे । अध्यर्थतालनातालं मध्यमानमध्यमं भवेत् ॥
 तालमात्रसमुत्सेधं मध्यमादधमं भवेत् । मध्यमनवयमित्युक्तवधमत्रयमुच्यते ॥
 एकादशाङ्गुलोचल्या त्र्यामोत्तमप्राचरेत् । नवाङ्गुलेन तन्मध्यं सप्ताङ्गुल्याधमाधमम् ॥
 उच्चतिस्त्र्यवेष्टकमाल्याता द्विगुणैर्विस्तृतिर्भवेत् । तासां द्विगुणकैदैर्थ्यं मानैः सर्वाणि कारयेत् ॥
 शिलायाः कथितं मानमिष्टकायाः शृणु कमात् । पठवङ्गुलं तदुत्सेधं द्वादशाङ्गुलविस्तृतम् ॥
 विस्तारद्विगुणं दैर्घ्यमुत्तमोत्तमगेव हि । त्रिवङ्गुलप्रमाणेन कल्नीयससमुच्चरितः ॥

उत्तमाधमयोर्मध्ये सतता सुविभाजिते । नवधा मेदमाल्यातं यथारुचि समाचरेत् ॥
 उच्चतेर्द्विगुणं तारं तस्माद्विगुणमायतम् । एवं सुपक्वकैः कार्यं सुदृढैः सुमनोहरैः ॥
 मूलं स्थूलं भवेचारी त्र्यामं स्थूलं नपुंसकम् । मूलमग्रं समं चेतु पुलिङ्गमिति निश्चितम् ॥
 पुलिङ्गैर्थैव पुंसां स्यात्लीणां लीलिङ्गैक्तस्था । पाटलीपुर्वसंकाशामिष्टकां संप्रहेततः ॥

³ A : वद्याम्येष्टकान्यायं ततस्तलक्षणान्वितम्

⁴ F : भवेदेकाङ्गुलायता

⁶ E, F : उपेतां pour उपेता

⁸ C, E, F : तु pour च

⁵ C omet le *stola* 2a

⁷ E : संयुताम् pour संयुता

⁹ F : पक्ष pour पक

शिलाधाम्नि विशेषोऽयं कथ्यते सुरसत्तम् । उपर्युपरि धाम्नां च ^१प्रतिहस्तविवर्धनम् ॥ ३ ॥
दैर्घ्यतारघनेषुक्तमङ्गुलार्थं तदर्थकैः । तासामग्रं ^३भवेन्मूलं विकारांशविहीनकम् ॥ ४ ॥

[इष्टकानामानि]^४

एवं ^५कुत्वेष्टकाः पश्च शिला^६ वा विन्यसेत्तदा^७ । नन्दा भद्रा जया रिक्ता ^८पूर्णा^९ स्युर्नामतश्च ^{१०}ताः

[इष्टकास्थापनार्थमवटकरणम्]

ततः प्रासादमानेन स्वानयेद्वरणीतिलम् । स्वातं ^{११}पादप्रमाणेन भूषणं तु ^{१२}शुभावहम् ॥ ६ ॥
पादादेदांश्च ^{१३}हीनेन ^{१४} ^{१५}खातं मध्यममुच्यते । अधिष्ठानप्रमाणेन ^{१६} कन्यसं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
उत्तमानां ^{१७}विमानानां ^{१८}खननं चोक्तमं भवेत् । मध्यमानां मध्यमं ^{१९}तदधमानां तथा भवेत् ॥
प्रथमं फलकोत्सेधं हित्वा ^{२०}श्वभ्रीपरीरितम् । वालुकाभिः ^{२१}समापूर्य समं कृत्वा समन्ततः ॥ ९
जलस्थितिं तु तत्रैवं कृत्वा च त्रिदिनं ^{२२}सुधीः । कुड्डयेत्सुदृढं ^{२३} सम्यग्गजपादैश्च ^{२४} दारुजैः ^{२५} ॥ १०

^१ A : प्रतिहस्तं तु वर्धनम्

^२ A : अङ्गुलार्थं pour अङ्गुलार्थ

^३ A : भवेन्मूलं विकारांशविहीनकाः ; B, E, F : भवेन्मूलविकारांशविहीनकम्

^४ Cf. *Diptāgama*, 80, 23 :

तासो नामानि वक्ष्यामि शृणु वहो विशेषतः । नन्दा भद्रा जया रिक्ता पूर्णा च परिकीर्तिताः ॥

^५ F : कुत्वेष्टकापर्वशिलां वा

^६ A : शिला pour शिला:

^७ A : ततः pour तदा

^८ C, E : पूर्णः pour पूर्णा ; F : पूर्वा

^९ A : स्युर्वतदिच्छताम्

^{१०} F : याः pour ताः

^{११} E : पद pour पाद

^{१२} C : शुभावहम्

^{१३} A : दशांश् pour वेदांश्

^{१४} C : मानेन pour हीनेन

^{१५} A : स्वात् pour स्वात्

^{१५} A : प्रकारेण pour प्रमाणेन

^{१७} B, E : समानानां

^{१८} C : घनानां

^{१९} B, E, F : तदृढः pour तदृढः

^{२०} A, F : श्वर् pour श्वर् ; C : तदृभ्य

^{२१} E : समं पूर्यं pour समापूर्यं

^{२१} A : समम् pour सुधीः ; E, F : सुमः

^{२२} A, E : सुदृढः pour सुदृढः

^{२२} A : दारूणः

^{२३} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 4, 94b-96a :

सिक्तोपरि मृद्धिस्तु सजलं सुदृढं कुरु । अथो मुसल्पातैश्च हस्तिपादस्य पातकैः ॥

मुष्टिमृद्धिश्च पायाणैः शर्करैरिभपादकैः । पातयेतत्तले हर्ष्यमूर्यांश्च भित्तिमूत्रकान् ॥

[इष्टकान्यासः^१]

^{१०}प्रासादगर्भं निश्चित्य सूत्रेण सुमितं ^३तथा । द्वारस्य दक्षिणे पाश्चेऽभिन्निमध्यगतं^४ यथा ॥११॥
विन्यसेदिष्टका^५स्तसिननवटे च ^६घनीकृते । गोपुरेषु तथा प्रोक्तं ^७प्राकारेष्वीश्वगोचरे^८ ॥१२॥

[मण्डपेषु विशेषः]

^९मण्डपेष्वय^{११} सर्वेषु ^{१२}विशेषोऽयं निर्दर्शितः । प्राचीमुखैस्त्रिभिः सूत्रैस्तथोदीचीमुखैरपि ॥१३॥

^{१३}मण्डलाभ्यन्तरं कृत्वा चतुष्केषु ^{१४}समन्वितम् । चतुर्ष्वपि च कोष्टेषु ^{१५}वह्वेर्वा शांकरे दिशि ॥१४॥

^{१६}कोणस्तम्भं ^{१७}परित्यज्य ^{१८}स्तम्भमूले तु विन्यसेत् ।

[इष्टकासंस्कारः]

शुद्धि कृत्वा तु पञ्चानामिष्टकानामनुकमात् ॥१५॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 80, 24 :

द्वारस्य दक्षिणे श्रीमान् स्तम्भमूले तु विन्यसेत् । आचार्यः शिल्पभिश्वैव विन्यसेत्प्रथमेष्टकाम् ॥

Cf. *Kāraṇāgama*, I, 4, 128b-131a :

मन्दिरे मण्डपे चैव प्राकारे गोपुरे तथा । परिवारालये चैव विधिनैतेन विन्यसेत् ॥

मुहूर्ते समनुप्राप्ते द्वारं निश्चित्य वुद्धिमान् । द्वारस्य दक्षिणे चाङ्ग्रिमूले भित्यन्तरालके ॥

शिलादैवेष्टका वापि स्थापयेत्स्थापकोत्तमः । ईशानादिकमन्त्रैश्च प्रक्षियेन्द्रिदितः कमात् ॥

^२ A : प्रासादगर्भमन्त्रिं च ; B : प्रासादगर्भमन्त्रिं निश्चित्य

^३ A : ततः pour तथा

^४ A : भक्ति pour भित्ति

^५ B, E : मध्यगतं pour मध्यगतं

^६ A, E : इष्टकां pour इष्टकाः ; C : इष्टिकाः

^७ E : खनीकृते

^८ E : प्राकारं चैशको चरेत् ; F : प्राकारे चैशगोचरे

^९ Cf. *Kāmikāgama*, I, 51, 37-39 :

मन्दिरे मण्डपे चैव प्राकारे गोपुरे गृहे । परिवारालये पीठे जालायां च समाविष्टौ ॥

पुष्करिण्यां च कुल्यायां कृपे सेतोद्ध बन्धने । अनेतैव प्रकारेण कर्म चैतत्समाचरेत् ॥

¹⁰ Les *sloka* 13 et 14 manquent dans le ms. E.

¹¹ B : मण्डपेषु च

¹² A : विशेषोऽयमिति शंसितः

¹³ C, F : मण्डपाभ्यन्तरं

¹⁴ F : समन्वितः

¹⁵ C, F : नवौ वा शंकरो दिशि pour वह्वा शांकरे दिशि

¹⁷ C : परित्यज्य

¹⁶ A : कोणे स्तम्भं

¹⁸ F : स्तम्भं मूले

पुण्याहं वाचयित्वादौ^१ पञ्चभूतात्मकानि तु । वीजानि तानि विन्यस्य देशिकः शान्तमानसः ॥
शिलिपहस्ते चतस्रश्च ^२दापयेदिष्टकास्तदा । तासामध्यधिवासं तु तेनान्यत्र प्रयोजयेत् ॥ १७ ॥
व्योमाक्षरसमोपेतां ^३पञ्चमामुपरीष्टकाम् । आचार्यो मण्टपे ^४रम्ये निशि ^५पूर्वेऽधिवासयेत् ॥ १८

[इष्टकानाममधिवासविधिः^६]

अधिवास^७विधिश्चाथ क्रमेण परिपठयते । ^८भूतात्मिनवहस्तेषु मण्डपेषु यथाक्रमम् ॥ १९ ॥
^९हीनमध्योक्तमानां च ^{१०}विमानानां ^{११}यथाक्रमम् । नवधा मण्टपं कृत्वा ^{१२}मध्ये कृत्वा च ^{१३}
तालमात्र^{१४}तलोत्सेधां दर्पणोदरसंनिभाम् । वेदिकाम् ॥ २० ॥

[अग्निकुण्डानि]

^{१५}प्रागादिषु पदेष्वग्नेः कुर्यादायतनानि च ॥ २१ ॥

^१ B, C, E, F : तु pour आदौ

^२ A : स्थापयेद् pour दापयेद्

^३ A : पञ्चमामुपरीष्टकाम् ; C : पञ्चकामुपरीष्टकाम् ; E : पञ्चकः क्षणलक्षकाम् ; F : पञ्च...कर्षकाम्

^४ E : चैव pour रम्ये

^५ C : पूर्वे विवासयेत्

^६ Cf. *Diptāgama*, 80, 26-33a :

प्रासादस्याप्रतः कुर्यान्मण्डपं नवहस्तकम् । सप्तहस्तादि वा कुर्यात्पञ्चहस्तमधापि वा ॥

वितानज्जनसंयुक्तं दर्भमालोपकोमितम् । प्रासादस्थोतरे भागे रात्रावधिवस्तुधः ॥

मध्यिङ्गलं कारयेतत्र शालिमित्रतुरङ्गुलम् । तिलतङ्गुलसंयुक्तं भूपयेत्स्थिङ्गलं प्रति ॥

जातीपुष्यतिलैदर्भमिर्विकिरेच समन्ततः । गन्धादिभिः समभ्यर्थ्य विन्यसेदिष्टकां पुनः ॥

हैमकौतुकसंयुक्तां सवत्त्वां देशिकोत्तमः । तदग्रे स्थिङ्गले स्थाप्य कलशाज्जवसंख्यया ॥

सवत्त्वान्सापिधानांश्च सकूर्वन्हेमसंयुतान् । गन्धादिभिः समभ्यर्थ्य प्रलेकं जापयेदगुहः ॥

प्रासादस्य चतुर्दिश्च होमं कुर्याद्यथाविधिः । समिदाज्यचूडाजांस्तिलसर्पपसंयुतान् ॥

शिवादौः शतमन्त्रेण व्याहृतिं च ततो हुनेत् ।

^७ C : क्रन् pour विधि

^८ F : भूतावदनहस्तेषु

^९ C, E : हीनमध्योक्तमाने च

^{१०} E : विमाने च ; F : विमानां च

^{११} C, E : क्रमेण तु

^{१२} B : कृत्वा तु नववेदिकाम् ; E : मध्यभागे तु वेदिकाम्

^{१३} C, F : तु pour च

^{१४} A : तत् pour तल

^{१५} A : प्रागादिषु भवेदग्नेः ; F : प्रागादिष्टपतेष्वमे

चतुरश्च धनुर्वृत्तं त्रिकोणं च यथाक्रमम् । ऐशान्येऽष्टाश्रकं कुण्डं प्रधानमिति^१ कीर्तितम् ॥२२॥
^२स्थिण्डलान्यथवा कुर्यात्सिकताभिश्च तानि वै । ^३अलाभादेकहोमार्थं प्राच्यामेव^४ प्रकल्पयेत् ॥
गोमयेनानु^५लिप्याथ मण्टपं वेदिसंयुतम् । पुण्याहं वाचयित्वाथ ^६स्तम्भान्वस्त्रेण वेष्टयेत् ॥२४
वितानध्वजसंयुक्तं दर्भमालासमावृतम्^७ । ^८कदलीतोरणैर्युक्तं द्वारकुम्भं समन्वितम्^{१०} ॥ २५ ॥
^{११}मङ्गलाष्टकसंयुक्तं मङ्गलाङ्कुरशोभितम् ।

[वेदिका, स्थिण्डलं च^{१२}]

कृत्वा ^{१३}तु वेदिकां मध्ये ^{१४}कारयेत्स्थिण्डलं सुधीः ॥ २६ ॥

अष्टद्रोणैस्तदर्थैर्वा तदर्थैर्वाथ शालिभिः । द्रोणैर्वाथ^{१५} च तन्मध्ये पद्ममष्टदलं लिखेत् ॥२७॥
तण्डुलैः पूरयेद्रेष्वा^{१६} विकीर्यं तिललाजकान् ।

^१ E : च pour इति

^२ C : स्थिण्डलं नवथा; E : स्थिण्डलान्यथवा

^३ A : अलाभे देहहोमार्थं; F : अलाभादेकभोगार्थं

^४ A : एवं pour एव

^५ C : उप pour अनु

^६ A : स्तम्भान्वेण; E : स्तम्भान्यव्वेण

^७ A : समन्वितम् pour समावृतम्

^८ C, E, F : तोरणैर्थं समायुक्तं

^९ C, E : समावृतम् pour समन्वितम्; F : समावृतम्

^{१०} Cf. Kāraṇāgama, I, 4, 97-101b :

तस्योत्तरे प्रपां कृत्वा नवहस्तप्रमाणतः । वितानेनोर्ध्वमाच्छाय तरणेणावृतं वहिः ॥

दर्भमालां समावृत्य दिग्ब्रजांश्च प्रलम्बयेत् । तन्मध्ये वेदिकां कुर्यात्तिहसं विस्तृतां शुभाम् ॥

मुष्ठिमात्रोत्तरां कृतिवृन्निमोत्तरात्विवर्जिताम् । तस्याथैव चतुर्दिश्च कुण्डानि करमानतः ॥

चतुरश्च धनुर्वृत्तमञ्जमिन्द्रादितः क्रमात् । लक्षणोक्तानि कुण्डानि कृत्वा गोमयवारिणा ॥

लेपयेत्पश्चगव्यैश्च हदा तु प्रोक्षयेत्ततः ।

^{११} E : मङ्गलाष्टकसमायुक्तं

^{१२} Cf. Kāraṇāgama, I, 4, 116-117a :

वेदिकोपरि कर्तव्यमष्टद्रोणैर्थं शालिभिः । तदर्थतण्डुलैर्युक्तं तण्डुलार्थतिलान्वितम् ॥

लिखेदष्टदलं पद्मं कर्णिकाकेसरान्वितम् ।

^{१३} C : तं pour तु; E, F : तां

^{१४} C, E, F : स्थिण्डलं कारयेत्सुधीः

^{१५} B, C, E, F : अपि pour अथ

^{१६} B, C, E, F : रेखां pour रेखाः

[पूर्णायाः प्रतिसरवन्धनम्¹]

² तत्र मन्त्रितकायस्तु³ गुरुरश्यकरस्तथा⁴ ॥ २८ ॥

सोष्णीयः सोत्तरीयश्च वदुपञ्चाङ्गभूषणः⁵ । कर्णिकायां यजेत्पूर्वं गन्धादौस्तु मनोन्मनीम् ॥
वामादि⁶शक्तीः⁷ शकादिदलेष्वृष्टु पूजयेत् । पञ्चात्प्रतिसरं तस्याः⁸ पूर्णायाः पश्चिन्धयेत् ॥ ३०
कर्णिकायां⁹ तु तां पूर्णां¹⁰ पूर्वाग्रां विन्यसेत्सुधीः ।¹¹ तां तां पिधाय तेनैव वस्त्रेण¹² सुसितेन च ॥

[कुम्भपूजा¹³]

पूर्वभागे¹⁴ न्यसेत्कुम्भं¹⁵ रम्यं विम्बफलप्रभम् । पोडश¹⁶ प्रस्थसंपूर्णं सितसूत्रविचित्रितम् ॥ ३२
गन्धतोयसमापूर्णं सकूर्चं वस्त्रवेष्टितम् । पञ्चरत्नं जले क्षिप्त्वा¹⁷ पिधानमथ पल्लवम् ॥ ३३ ॥
आधारशक्ति तस्यां तु ध्यात्वा देवीं ततो न्यसेत् । त्रिष्णेत्रां चतुर्भुजां शुभ्रां जटामकुटमण्डिताम् ॥

¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 4, 112b-115 :

आचार्यः शिल्पशास्त्रज्ञः शिवदीक्षाभियुक्तकः । सर्वलक्षणसंपन्नस्त्वादिशैवो दृढव्रतः ।

मुम्भातस्तु शुचिर्भूत्वा सकलद्वारणान्वितः । नवाम्बरधृतोष्णीयः सोत्तरीयः मुमालिकः ॥

पञ्चाङ्गभूषणैर्युक्तः सशिष्यः परिचारकैः । इष्टकाः पञ्चगव्यैश्च क्षालयेद्वर्मणा गुहः ॥

हैमक्षौमकसमूत्रैर्वा कापसैर्वाय वन्धयेत् ॥

² B : यत्र pour तत्र

³ E : कायस्थ pour कायस्तु

⁴ C : ततः pour तथा

⁵ D : भूषणः pour भूषणः

⁶ A : शक्ति pour शक्तीः

⁷ C : ईशादि pour शकादि

⁸ A, C, E : पूर्णायां

⁹ C : कृतां pour तु तां

¹⁰ A : पूर्वायां ; B, E : पूर्णाग्रां ; D : पूर्वाग्रं

¹¹ B, E : तदा तां pour तां तां ; F : तदान्तां

¹² A : तु pour मु

¹³ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 28, 14b-17 :

पाटलीपुष्पसंकाशामिष्टकां संप्रहेत्ततः । सूत्रैर्दैरथावृत्य वस्त्रैरावेष्टय यन्नतः ॥

गन्धपुष्पैरलंकृत्य स्थण्डिलोपरि विन्यसेत् । तस्य पूर्वे तु कलशान् सवल्लान् मूत्रवेष्टितान् ॥

विशेषरसमायुक्तान् स्थण्डिलोपरि विन्यसेत् । मध्ये तु शिवकुम्भं तु तस्य वामे तु वर्धनीम् ॥

पूजयेद्वृदयैनैव गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥

¹⁴ F : पूर्णमाणं

¹⁵ D : रम्यविम्बफलप्रभम् ; E : रम्यं विम्बफलोपमम्

¹⁶ F : प्रस्तर four प्रस्थ

¹⁷ E : पिधानेनाथ

शुक्लाभरण^१ हृदयाङ्गीं शुक्लं गन्धानुलेपनाम् । ^३ दुकूलवसनां रस्यां गन्धाद्यैर्चयेत्सुधीः ॥ ३५ ॥
दलेष्वष्टु सु^४ चान्यांश्च पूर्वादिषु यथाक्रमम् । ^५ तदर्थपरिमाणांस्तु कलशांस्तादशानपि ॥ ३६ ॥
‘विन्यस्ते षु दिक्पालान्यथास्थानं^७ समर्चयेत् । दिक्पालानां सशक्तीनां हविः^८ सम्यक्पृथक्पृथक् ॥

[होमः^९]

दत्त्वा होमं समन्वच्छेदयथास्थानं गुरुत्तमः । होतारः साधकास्ते स्युरभावात्^{१०} पुत्रकास्तथा ॥ ३८
सद्यादिभिश्चतुर्दिक्षु यथाभागं तु होमयेत् । ऐशान्यामीशमन्त्रेण समिद्धोमं प्रकल्पयेत् ॥ ३९ ॥
आज्यं^{११} तन्मूलमन्त्रेण चरुहोमं हृदा तथा । लाजांश्च शिरसा हुत्वा यवांश्च शिखया ततः ॥ ४० ॥
सर्वात्मना^{१२} तिलान्हुत्वा पूर्णा प्रासादतो हुनेत् । ^{१३} द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा प्रतिद्रव्यं तु^{१४} तां
स्पृशेत् ॥ ४१ ॥

^{१५} तत्तन्मन्त्रैस्तु^{१६} होतारः स्पृशेयुत्सदनन्तरम् । तत्कालेऽध्ययनं^{१७} कुर्याच्चतुर्वेदै^{१८} शतुर्दिशि ॥ ४२ ॥
ऐशान्यां प्राढ्मुखासीनो जपेदत्थं तु^{१९} साधकः । एकहोमविधाने तु^{२०} विशेषोऽयं प्रदद्यते ॥ ४३ ॥

^१ A : भूपाङ्गी pour हृदयाङ्गी

^२ E : बद्ध pour गन्ध ; F : बन्ध

^३ A : दुकूलवरणा

^४ A, B, C : चान्यांश्च

^५ C : तदर्थं परिमाणं स्यात् ; F : तदर्थं परिमाणांस्तान्

^६ C : विन्यसेदष्टदिक्पालान्

^७ B, E : यथास्थानान् ; C : यथास्थानानि ; F : यथास्थानान्

^८ A : सर्वं pour सम्यक्

^९ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 4, 121-125 :

तन्तुना वित्रितान् कुम्भान् गन्धाम्बुपरिपूरितान् । वितानाक्षतवस्त्राव्यान् हेममुक्तान् सकूर्चकान् ॥

पुष्पाभ्यपलब्दोपेता निन्द्राद्यष्टदिशामुद्दै । लोकपालाधिपानष्ट संस्थाप्याभ्यर्चयेत्सुधीः ॥

ततो होमं प्रकुर्वीत अभिकार्यं चामार्गतः । पालाशोदुम्बवराभ्यथन्यग्रोधसमिधः कमात् ॥

सयेन समिधो हुत्वा मूलेनाज्यं हुनेततः । अघोरेण चरुं हुत्वा तिलतण्डुलमित्रितम् ॥

नेत्रेण होमयेदीपान् प्रत्येकं शतसंस्त्वया । तदर्थं वा तदर्थं वा अथवा दशसंस्त्वया ॥

^{१०} B, C, E, F : अभवन् pour अभवात् ; D : अभवत्

^{११} C : च pour तद् ; D : तु

^{१२} D : तिलं pour तिलान्

^{१३} D : द्रव्यान्ते षु हृदि हुत्वा

^{१४} D : संस्तुशेत् pour तां स्पृशेत्

^{१५} B, C, E, F : तत्तन्मन्त्रं तु

^{१६} C : होतारं

^{१७} F : अर्चनं pour अर्थयनं

^{१८} C : चतुर्वेदं pour चतुर्वेदः

^{१९} C : साधकम्

^{२०} A : विधानेन pour विधाने तु

समिद्वोमः शिवेन स्यात्संख्याष्टशतमुच्यते । पञ्चहोमे तदर्थं वा ^१पादं वाथ च होमयेत् ॥४४॥

[इष्टकास्थापनम्^२]

एवं रात्रौ सुधीः कृत्वा देशिकः प्रातरुचितः । कृत्वा नित्यक्रियाः सर्वाः कृत्वा ^३मन्त्रतनुं निजाम् ॥ ४५ ॥

आधारशक्ति तस्यां तु पूर्णायां कृमभतो न्यसेत् । ततोऽवटं समासाद्य देशे तस्थापनोचिते^४ ॥

^५प्रागग्रमुदग्रं च कृत्वा रेखाचतुष्टयम् । ^६पदे च नवके तत्र परितोऽष्ट^७पदान्यपि ॥ ४७ ॥

^८पदानि कुर्याच्चत्वारि ^९तत्क्रमशाभिधीयते । ^{१०}ईशानशक्तगे कृत्वा ^{११}पदमेकं तथा पुनः ॥ ४८

^१ C : तदर्थं वाथ होमयेत्

^२ Cf. *Diptāgama*, 80, 33b-42 :

प्रभाते सुमुहूर्ते तु स्थापयेत्प्रथमेष्टकाम् । अग्रमग्रं तु चैशान्यां पृष्ठं पृष्ठं च नैर्कृते ॥

पृष्ठाग्रं चारिनवायव्ये ज्ञात्वा निक्षिप्य मन्त्रतः । पूर्वादिषु चतुर्दिश्चु विन्यसेद्वृद्धयादिभिः ॥

पूर्वपञ्चिममायामं तथा वै दक्षिणोत्तरम् । पश्चात्पञ्चिमपूर्वं तु न्यसित्वा दक्षिणोत्तरम् ॥

चतुर्दिश्चु हुतं कुर्याद्वृद्धयाद्यैरनुकमात् । साधकस्तु चर्णं लाजान्सर्षपं तिलतण्डुलम् ॥

अष्टोत्तरशतं हुत्वा शिवमन्त्रेण मन्त्रवित् । सुमुहूर्ते सुलभे च योगे च करणान्विते ॥

सर्ववायसमायुक्तं सर्वमज्जलसंयुतम् । स्थापयेत् विशेषेण रत्नं मध्ये विनिक्षिपेत् ॥

पूर्येदवटं तत्र पश्चादपि विचक्षणः । कलशाद्विः समापूर्यं शस्ताशस्तं परीक्षयेत् ॥

शुमं वै दक्षिणावर्तं वामावर्तमशोभनम् । वामावर्ते ततः कुर्यादीशानेन शताहुतिः ॥

महाव्याहतिमन्त्रेण होमयेदोषशान्तये । आचार्यं पूजयेत्तत्र वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ॥

शितिपनं पूजयेत्तत्र वस्त्राभरणसंयुतम् ॥

^३ D : मन्त्रमनुनिजाम्

^४ D : उचितम् pour उचिते

^५ F : प्रागग्रामुदग्रां च हुत्वा रेखां चतुष्टयम्

^६ A : पादानो नवकं तत्र

^७ B, C, E, F : अष्टौ pour अष्ट

^८ A : पादानि

^९ C : तत्क्रमं च विधीयते

^{१०} C : ईशानेशकुशौ कृत्वा

^{११} A : पाद एकं ; B : पादावेकं ; C : पादवेकं ; E, F : पदावेकं

वह्निकीनाशगे कृत्वा 'रक्षोवरुणगे अपि । वायुसोमगते तद्रुत स्थापनार्थं विचक्षणः ॥ ४९ ॥
 सुमुहूर्ते सुलग्रे ^२तु नक्षत्रकरणान्विते । ^३नन्दाद्याश्च चतस्रश्च यजमानादिभिः क्रमात् ॥ ५० ॥
 उद्धारयित्वा मन्त्रज्ञः सर्वातोद्यसमायुतम्^४ । प्रदक्षिणक्रमेणैवावटे^५ ^६समवतार्य च ॥ ५१ ॥
 उपविश्य ^७गुरुः पूर्वं ^८दक्षिणेनोपविश्य च । पश्चिमे ^९प्राङ्मुखस्यात्र शिल्पिनश्च^{१०} ततस्तदा ॥
 हस्ते नन्दां ^{११}गुरुर्दत्त्वा ^{१२}स्पृशंस्तेन निधापयेत् । उत्तराग्रा भवेत्पूर्वा^{१३} ^{१४}पूर्वाग्रा^{१५}दक्षिणा भवेत् ॥
^{१६}पश्चिमा ^{१७}चोत्तराग्रा स्यात्पूर्वाग्रा ^{१८}चोत्तरा तथा । एवं ^{१९}कृतेऽग्रमग्रं^{२०} च ^{२१}मूलं मूलं च
 संयुतम् ॥ ५४ ॥

^{२२}भवेदीशनिर्झन्त्योश्च मूलाग्रौ वह्निवायुगौ । तासां मध्येऽवटे तोयमावर्त्य^{२३} कुसुमान्वितम् ॥
 तस्यावर्तं ^{२४}समीक्ष्यादौ देशिकः शिल्पिना सह । शुभं वदेत्तदा प्राज्ञ ^{२५}आवर्तमय सव्यकम् ॥
^{२६}वामावर्तं ^{२७}विनिन्द्यं स्यात्तदोपविनिवृत्तये । पश्चाद्वोमः प्रकर्तव्यः समाप्तौ शान्तिसंज्ञितः ॥
^{२८}मध्यावटे ततो धीमान् नानानि नव विन्यसेत् । ^{२९}ततो लोहानि ^{३०}धातूंश्च वीजानि क्रमशस्तथा ॥

^१ C : रक्षोवरुणगा अपि

^२ B, C, E, F : च pour तु

^३ A : नन्दाद्याश्चतस्रश्च

^४ C, E, F : समन्वितम् pour समायुतम्

^५ A : पदे pour अवटे

^६ A : समवगाह्य

^७ C : गुरुं

^८ B, C, E, F : दक्षिणे चोपविश्य च

^९ B : प्राङ्मुखस्यात्र ; F : प्राङ्मुखं चात्र

^{१०} B, F : शिल्पिकं च ; E : शिल्पिकश्च

^{११} B, C, E : गुरोर्दत्त्वा

^{१२} A : स्पृशं तेन ; B, E : स्पृशें तु ; C : स्पृशिते तु ; F : स्पृशने तु

^{१३} A : पूर्वं pour पूर्वा

^{१४} A : पूर्वा चापि pour पूर्वाग्रा

^{१५} B : दक्षिणे

^{१६} E : पश्चिमे

^{१७} A : अपि pour च

^{१८} A : या pour च

^{१९} B, C, E, F : कृत्वा pour कृते

^{२०} A : ग्रानांगे pour अग्रनग्रे

^{२१} A : ग्राममूलं pour मूलं मूलं

^{२२} C : भवेदीशाननिर्झन्ती

^{२३} B, C, E, F : आवर्तं pour आवर्तं

^{२४} B, C, E, F : समीक्ष्येव

^{२५} A : आवर्तमपसव्यके

^{२५} C : ग्रामावर्तं

^{२७} F : विनिर्दिश्य pour विनिन्द्यं स्यात्

^{२८} A : मध्यावर्तं

^{२९} E : तथा pour ततो

^{३०} A : यात्रानि ; C, E, F : धातूनि

पूरयेच्चूर्णविष्टेन ^१मृदा वाप्यवटं ततः । ततः पूर्णा^२ ततोदृत्य^३ पञ्चमामधिवासिताम् ॥ ५९
^४तासामुपरि विन्यस्य ^५तस्या मन्त्रमनुस्मरन् । ^६शक्तिकुम्भं ततस्तत्र समानीय विचक्षणः ॥ ६०
^७कृचार्मभसा तु ^८संग्रोक्ष्य तथान्यैः कलशैस्तदा^९ । यथास्थानं तदम्भोभिस्ततन्मन्त्र-
 मनुस्मरन् ॥ ६१ ॥
 प्रोक्षयित्वा ततस्तत्र प्रासादं परिकल्पयेत्^{१०} ॥ ६२ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{११}आद्येष्टकाविधिर्नाम
 दशमः पठलः ॥

^१ C : मुदा वाश वटं तदा ; E : मृदा वाभ्यवटं तदा

^२ [ततः + उदृत्य = तत उदृत्य ; अत्र सन्धिरार्थः]

^३ A : पञ्चमा अधिवासितः

^४ E : तेषाम् pour तासाम्

^५ A : तस्य मानमनुस्मरन् ; C : तासां मन्त्रमनुस्मरन् ; F : तस्यां मन्त्रमनुस्मरन्

^६ C : शक्ति कुम्भं

^७ A : कृचं सा तु

^८ C : तत्प्रोक्ष्य

^९ A : तथा pour तदा

^{१०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 28, 20b-32 :

प्रभाते सुमुहूर्ते तु इष्टकास्थापनं भवेत् । स्थापके पूजयेत्पूर्वं स्थपतिं तदनन्तरम् ॥
 मन्त्रोक्तसर्वकर्मणि स्थापकेन समाचरेत् । मन्त्रहीनं च यत्कर्मं सर्वं स्थपतिना कुरु ॥
 कृतं चेन्मन्त्रयुक्तं त्विभिचाराय तद्वेत् । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन मन्त्रोक्तान्स्थापकेन तु ॥
 सुमुहूर्ते न्यसेद्विद्वाऽथतत्त्वेष्टकाः कमात् । द्वारस्य दक्षिणे भागे कर्तव्याः प्रथमेष्टकाः ॥
 पूर्वादिषु चतुर्दिष्टु चतुर्मित्रद्वाभिर्यसेत् । अग्रमग्रं तथेशान्ये मूलमग्रं च नैर्कृते ॥
 मूलाग्रं चाभिवायव्यां स्थापयेत् विचक्षणः । सद्वादिवद्वामन्त्रेण पूर्वादि पुरुषादिके ॥
 तेषां मध्ये तदा गर्ते पूरयेदुदकैः शुभैः । कलशान्तस्थतोयैष शिवमन्त्रेण पूरयेत् ॥
 शुभं स्याद्विक्षिणावर्तं वामावर्तमशोभनम् । तदोषशमनार्थं तु ईशानेन शताहुतिः ॥
 तत्रैव नवरत्नानि विन्यसेदनुपूर्वशः । वज्रमौक्तिकवृद्धवशङ्कुरक्षिकपुष्पकान् ॥
 चन्द्रकान्तं महानीलं माणिकं च क्रमान्न्यसेत् । तेषामभावे सौवर्णं विन्यसेत् विचक्षणः ॥
 गजदन्ते तथा क्षेत्रे वर्लमीके कर्कटालये । त्रुपश्येत् हृदे नदां तीर्थे वै पर्वते तथा ॥
 समुद्रे च मृदं ग्राश्य पूरयेदवटं तथा । मृदलामे तु मतिमालदीतीरे मृदं ग्रहेत् ।
 अत ऊर्चं प्रकर्तव्यं प्रासादं लक्षणेन तु ॥

^{११} A : आद्येष्टकाविधिरेकादशपठलः ; B, F : प्रथमेष्टकाविधिर्दशमः पठलः ; C : प्रथम इष्टकान्यासो
 नाम दशमः पठलः

[एकादशः पटलः]

[उपरीठविधिः]

^२प्रासादमण्टपादीनामुन्नतार्थं विशेषतः । ^३शोभार्थं च समुदिष्टमुपरीठमतः^४ मृणु^५ ॥ १ ॥

[उपरीठलक्षणम्]

द्विगुणं^६ तदधिष्ठानात्पादोनद्विगुणं तु वा^७ । ^८पञ्चांशं त्र्यंशकं वाथ भवेदर्थाधिकं^९ तु वा ॥२॥

^{१०}पादाधिकं समं वाथ त्रिपादं वापि^{११} कारयेत्^{१२} । कृत्वोत्सेधं^{१३} दशांशं^{१४} चाप्येकद्विप्रिभिरंशकैः ॥

^{१५}अधिष्ठानसमं वाहे निर्गमं त्रिविधं स्मृतम् । ^{१६}त्रिद्वयेकदण्डमानं वा^{१७} निर्गमं तत्रिधा भवेत्^{१८} ॥

^१ Pour उपरीठविधि, voir *Amśumatkāśyapa*, 5, *Kāmikāgama*, I, 52, *Kāraṇāgama*, I, 5, et *Diptāgama*, 3, etc.

^२ B et D ajoutent हरः

^३ A : सोपानार्थं pour शोभार्थं च ; F : भोगार्थं च

^४ E, F : ततः pour अतः ; C : उपरीठविधि pour उपरीठमतः

^५ Cf. *Diptāgama*, 3, 1 :

अथातः संप्रवस्यामि उपरीठस्य लक्षणम् । रक्षार्थं शोभनार्थं च उत्सेधार्थं प्रकल्पयेत् ॥

^६ A : द्विगुणे ; C : द्विगुणी

^७ E ; या pour वा

^८ A : पञ्चांशत्र्यंशकं

^९ A : आदिकं pour अधिकं

^{१०} E : आदिका pour अधिक

^{११} B, E, F : अथ pour अपि

^{१२} Cf. *Amśumatkāśyapa*, 5, 1-3a :

अथ वक्ष्ये विशेषेण उपरीठविधि परम् । स्वाधिष्ठानसमोच्चं वा त्रिपादं वार्धमेव वा ॥

पञ्चमाग्निमानं वा सप्तादं सार्धमेव वा । पादोनद्विगुणं वाथ द्विगुणं वा विशेषतः ॥

एव नष्टविधं रूपातसुपरीठोदयं द्विज ।

^{१३} A, B, C, E : तपांशं pour दशांशं

^{१४} A, B, C, E : तु pour चापि

^{१५} B, C, E, F : अधिष्ठानस्य वाहे तु

^{१६} C : त्रिद्वयेकदण्डमानेन

^{१७} A : निर्गमनं तथा भवेत् ; D : निर्गमं तत्र सा भवेत्

^{१८} Cf. *Amśumatkāśyapa*, 5, 8b-6 :

दशधा भज्याधिष्ठानमेकद्विप्रिचतुष्टयम् । पञ्चांशं वाथ निष्कान्तमधिष्ठानस्य पादुका ॥

उपरीठस्य नीब्रं तु पञ्चधा परिकीर्तितम् । तच्चीत्रमुपरीठे तु पादबाह्यं प्रकल्पयेत् ॥

अथवाग्रपादसदृशं द्विगुणद्विगुणं तु वा । जगतीनीत्रतुल्यं वाप्युपानसदृशं तु वा ॥

एवं हि पञ्चमेदं स्यादुपरीठस्य लक्षणम् ।

[द्वादशांशोऽसेधकमुपर्णीठम्^१]

^२उत्सेधे द्वादशांशे तु द्वाभ्यां पादुकमुच्यते । तदृध्वं ^३पद्ममंशेन क्षेपणं चार्घभागतः ॥ ५ ॥
गलं भूतांशकं ज्ञेयं ^४कम्पमधांशसंमितम् । अंशेन ^५पद्ममूर्ध्वं स्याद्वाजनं चांशकेन तु ॥ ६ ॥
^६कम्पमंशेन कर्तव्यमेवमष्टाङ्गसंमितम्^७ ।

[एकविंशोऽसेधकमुपर्णीठम्^८]

अथवा ^९तत्समुत्सेधे त्रिसप्तांशसमन्विते^{१०} ॥ ७ ॥

नेत्रांशं तदुपानं स्याद्गुणांशं पद्ममुच्यते । व्योमांशं ^{११}कन्धरं प्रोक्तं द्वाभ्यां ^{१२}वाजनमेव हि ॥
एकेन ^{१३}कम्पमष्टाङ्गैः ^{१४}कर्णं तत्र प्रकल्पयेत् । अंशेन कम्पमंशाभ्यां वाजनं कम्पमंशतः ॥९॥

^१ Cf. *Amśumatkāśyapa*, 5, 9-12a :

तदुचे द्वादशांशे तु उपानोचे द्विभागधा । पद्ममंशेन कर्तव्यमधांशं कम्पमुच्यते ॥
भूतांशं कण्ठतुङ्गं तु कम्पमष्टं तु पूर्ववत् । सार्धांशं वाजनं कुर्यात्कम्पमधेन कारयेत् ॥
अष्टाङ्गमेवमास्यातं पड़ं तद्विनाम्बुजम् । कम्पेनाम्बुजमानं तु योजयं भद्रोपर्णीठकम् ॥
ऊर्ध्वकम्पं विना वापि पद्माङ्गमुपर्णीठकम् ।

^२ A : उत्सेधो

^३ पादम् pour पद्मम्

^४ A : कम्पं मध्यांशसंमितम्

^५ A : पद्ममूर्ध्वं

^६ A : कम्पम् pour कम्पम्

^७ अंशसंयुतम् pour अङ्गसंमितम्

^८ Cf. *Amśumatkāśyapa*, 5, 20-23a:

उपर्णीठस्य चोत्सेधे एकविंशतिमाजिते । उपानं तु द्विभागेन तत्समं त्वम्बुजोदयम् ॥
कम्पमधेन कर्तव्यं पद्ममधेन कारयेत् । महापटी द्विभागेन पद्मनधेन कारयेत् ॥
कम्पमधेन कर्तव्यं कर्णोचे वसुभागधा । भागेन कम्पमधेन पद्मकम्पे कपोतकम् ॥
त्रिभिस्तत्कम्पमधेन नामा सौभद्रमुच्यते ॥

^९ A: सममुत्सेधे ; B, C, D, E, F : तत्समोत्सेधं

^{१०} B, C, D, E, F : समन्वितम् pour समन्विते

^{११} C: कन्धरे

^{१२} A: विचनम् pour वाजनम्

^{१३} B, C, D, E, F : पद्मम् pour कम्पम् ^{१४} A: कुण्डं pour कर्णं ; B, C, E: कण्ठं

[पोडशांशोत्सेष्कोपपीठम्]

१ कृत्वा २ पोडशधोदयं द्रयमितं कुर्यादुपानं तत-
सन्मानं कमलं च कम्पमथ तत्रैकेन ३ कर्णं ततः ।
भृतांशैरथ कम्पमेकमुपरि द्वाभ्यां च पदं ततो
४ द्वाभ्यामेव हि ५ पटिकां तदुपरि व्योमांशकं कम्पकम् ॥ १० ॥

[एकोनविशांशोत्सेष्कोपपीठम्]

कृत्वा ६ सम्यगथोपपीठ उदयं चैकोनविशांशकं
द्वाभ्यां पादुकमम्बुज ७ द्रयमितं ८ कम्पं शिवांशं भवेत् ।
९ वस्वंशं गलमेकभागमथ तत्कम्पं च १० द्विद्वयंशकं
पदं पटिकया ११ भवेदुपरितः कम्पं १२ खभागान्वितम् १३ ॥ ११ ॥

^१ A : कुर्यात् pour कृत्वा

^२ A, F : पोडशातोदयद्रयमिदं ; B, E : पोडशकोदयद्रयमितं ; D : पोडशोधोदयद्रयमितं

^३ B, C, E : कर्णं pour कर्णं

^४ C, F : द्वाभ्यां वो हि परिषटिकां ; D, E : द्वाभ्यां वोपरिषटिकां

^५ A : पटिका

^६ A : सम्यगतोपपीठमुदयं ; D : सम्मुखथोपपीठमुदयं ; E : सर्वगतोपपीठमुदयं

^७ F : अम्बुद pour अम्बुज

^८ A : द्रयमिदं pour द्रयमितं ; C : द्रयमतं

^९ F : वस्वंशं

^{१०} A : विद्यांशकं

^{११} A : भवेदुपरि तत्कम्पं

^{१२} B, C, D : क् pour च ; E : कम्पैक pour कम्पं च

^{१३} Les *Āgama* donnent d'autres variétés d'*upapīṭha*.

cf. *Diptāgama*, 3, 13-16a :

उपपीठोच्छूर्यं गावत्सतविशतिभाजितम् । अंशेनोपानमुत्सेधं पदं कुर्याद्वयांशतः ॥

अंशेन पटिकोत्सेधं पादोच्चं द्वादशांशकम् । एकाङ्क[एकांश]मुलरोत्सेष्मेकांशं नीत्रपटिका ॥

पादोच्चं तु चतुर्भागं त्रिपादे लिङ्गपटिका । त्रिपादान्तरितोत्सेष्वद्यांशं प्रत्युच्छूर्यं भवेत् ॥

अंशेन चाजनं कुर्यात्रितिभद्रं सुखावहम् ॥

cf. *ibid.*, 3, 16b-19 :

उपर्युक्तस्य चोत्सेधं तत्र विश्वातिभाजितम् । पादाधिकत्रिभागोच्चं जन्मोच्चं विभिरशकैः ॥
पद्ममंशमध्योक्तेन कर्णमानं प्रकीर्तितम् । महापट्टी द्वयाशेन अधर्माशेनोर्ध्वपट्टिका ॥
उत्सेपे तु दिरयांशमुत्तरार्धकमेव च । एकेन पद्मे पट्टी च कपोतोच्चं द्वयांशतः ॥
विपादेनोर्ध्वपट्टी च सर्वमद्वं प्रकीर्तितम् ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 1b-15a :

आदौ चैव प्रकृत्यूर्ध्वे प्रथमं फलकां कुरु । पादान्तरं तदुत्सेधं तदूर्ध्वमुपर्युक्तम् ॥
तन्मध्ये तस्य वाश्ये तु तस्योच्चार्थं तु नीव्रकम् । वस्त्वाधारसमायामं समं वा पादहीनकम् ॥
अर्धं वोचकमेवं तु उपर्युक्तस्य कीर्तितम् । अङ्गिकाद्विगुणं वापि पादोनद्विगुणं तु वा ॥
द्विगुणार्थं तु वा वाश्ये उपर्युक्तस्य विस्तरम् । उपर्युक्तस्य चोत्सेधं भवेद्विश्वातिभागतः ॥
उपानात्प्रभागान्तमधेनाधेन वर्धयेत् । तस्योर्ध्वे चोपर्युक्तं तु कारयेहक्षणान्वितम् ॥
श्रीकरं ललितं भद्रम् उपर्युक्तं त्रिधा मतम् । कलांशं विभजेदायः पक्षांशं जन्म उच्यते ॥
द्विभागे पवरं चैव पष्टिकांशेन कीर्तितम् । कौशिकांशेन कर्णं तु व्योमांशेनोर्ध्वपट्टिका ॥
पक्षांशेनोर्ध्वपद्मे स्यान्महापट्टी तथैव च । तत्कर्णस्तैव वा वाश्ये मसूरं जगतीसेमम् ॥
पादताराष्ट्रभागैकहीनं कर्णप्रतारकम् । एवं श्रीकरमाख्यातमायामं पूर्ववद्वयेत् ॥
अविन्यशेन जन्मं तु कम्पमेकेन कारयेत् । अधः पद्मं द्विभागेन कम्पमेकेन कारयेत् ॥
भूतांशं कन्धरं प्रोक्तमेकांशं वेत्रमुच्यते । ऊर्ध्वपद्मद्विभागेन महापट्टी तथैव च ॥
ललितं रुद्यातमेवं तु आयामं त्वय्याम भवेत् । अंशेन पादुकां कुर्यादधारं कम्पमुच्यते ॥
युगांशं गलमित्युक्तवधारं वेत्रमुच्यते । महापट्टी द्विभागेन भद्रमेवं प्रकीर्तितम् ॥
सिंहव्यालगञ्जर्विभूतकैः संयुतानि वै । उपर्युक्तं समाख्यातम् ॥

[चतुर्दशांशोत्सेधकमुपर्णीठम्]

कृत्वा^१ वा मनुभागमम्बुजमिदं तत्पादुकं पङ्कजं
व्योमांशं त्वथ^२ कम्पमर्धमय षड्भागैर्गलं^३ कम्पकम्^४ ।
अर्धं पुष्करभागमम्बुजमतो द्वाभ्यां भवेत्पद्मिका
कम्पं चोपरि तस्य भागसहितं^५ तत्रोपरीठं भवेत् ॥ १२ ॥

^६ कण्ठे^७ भूत^८ गजव्यालसिंहयुक्तं^९ यथा भवेत् । ^{१०} तथा कुर्वति मतिमान्पादयुक्तमयापि वा ॥ १३ ॥

^{११} उपरीठं समाख्यातं^{१२} सर्वधान्नां समासतः ॥ १४ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१३} उपरीठविधिर्नाम

एकादशः पटलः ॥^{१४}

^१ D : मा pour वा ; F : या

^२ C : कम्पमर्धमधि ; D, F : कम्पमर्धमय

^३ A : दलः pour गल

^४ E : पङ्कजम् pour कम्पकम्

^५ C, E : तन्त्र pour तत्र

^६ Cf. *Diptāgama*, 3, 20-21 :

गलपादसपायुक्तं युग्मपादेषु चित्रितम् । पादयोरन्तरं विद्याच्चतुरथाङ्गुलान्तकम् ॥

सिंहव्यालमूर्गैर्भूतैर्ननिराहृपविचित्रितम् । अपिते नार्पिते वापि सर्वत्र परिकल्पयेत् ॥

^७ C : कर्णो pour कण्ठे

^८ B : कृत pour गज ; C : गल ; D, F : गत

^९ B : तथा

^{१०} B, F : यथा

^{११} F : उपरीठे

^{१२} F : सर्वथा मां pour सर्वधान्नां

^{१३} A : उपरीठविधिः द्वादशः पटलः ; D, E : उपरीठविधिरेकादशः पटलः

^{१४} D ajoute ग्रन्थं १४

[द्वादशः पटलः]

[प्रासादलक्षणविधिः]¹

अतः परमिदं वक्ष्ये प्रासादानां तु लक्षणम् । हस्तेन ²संमितः प्रोक्तः प्रासादः स्याज्ञनार्दन ॥१

[हस्तमानम्, अङ्गुलमानं च]³

तस्माद्दुस्तप्रमाणोऽयमुच्यते ऽत्र ⁴पुरा मया । जालादिविवराविष्टे सति घर्माशुतेजसि ॥ २ ॥

अणुरूपेण तत्रैव ⁵दृश्यते यद्रजो नरैः⁶ । ⁷तदणुर्नामितः प्रोक्तो रजो नाम तदष्टकम् ॥ ३ ॥

तदष्टकं तु ⁸वालाग्रं लीक्षाख्यं तु तदष्टकम् । ⁹तदष्टकं तु यूकाख्यं यवो यूकाष्टको भवेत् ॥४॥

¹ Pour les détails du प्रासादलक्षण, voir *Aṃśumatikāśyapa*, 26-29 et 31-40, *Kāmikāgama*, I, 16, 50, 55 et 60, *Karaṇāgama*, I, 7, *Kiraṇāgama*, III, 25, *Diptāgama*, 6 à 9 et 63, *Suprabhedāgama*, I, 31 et *Svāyambhuvāgama*, 50.

² B, C : संमितं प्रोक्तं प्रासादस्य जनार्दन

³ Cf. *Kāmikāgama*, I, 16, 1-6a :

मानोपकरणं वक्ष्ये सर्वेषां च विशेषतः । परमाणुकमाद् वृद्ध्या मानाङ्गुलमिति स्मृतम् ॥

परमाणुरिति स्थातो योगिनां इष्टिगोचरः । रथरेणुव्य वालाग्रं लीक्षा यूको यवस्तथा ॥

क्रमशोऽङ्गुणाः प्रोक्ता यवैः वड्भिष्व सप्तभिः । अष्टाभिष्व क्रमेणैव कन्यसादिविभेदतः ॥

अङ्गुल्यत्रिविधाः प्रोक्ता यावत्यः शिवधासने । शालिभिष्व त्रिभिः सार्थेष्वतुर्भिष्व तथायतैः ॥

शाल्युद्ध्रवाः समाख्यातास्त्वङ्गुलात्रिविधास्त्विह । सार्थैः वड्भिष्ववैर्वाशि सार्थैः सप्तभिरेव वा ॥

अङ्गुलात्रिविधाः प्रोक्ताः सार्थैरष्टाभिरेव वा ।

⁴ B, C, D, E, F : मया पुरा ; le mot प्रमाण se trouve au masculin au lieu du neutre dans ce texte ; cf. *Rauravāgama*, vol. I, p. 69, note 6.

⁵ C : यद्रजो दृश्यते नरैः

⁶ B : अरुणैः pour नरैः ; E : नृभिः

⁷ A : तदणुर्नाम तत्रोक्तं

⁸ A : वालाग्रं ईक्षाख्यं तु ; B : वालाग्रं परीक्षां तु ; F : वालाग्रमरीक्षां तु ; F' : वालाग्रं रीक्षाख्यं तु

⁹ Les *stoka* 4b à 24 manquent dans le ms. D.

[मानाङ्गुलम्^१]

अङ्गुलं चाषभिस्तैस्तु तन्मानाङ्गुलमुच्यते । सप्तमिः पद्मिरप्युक्तं यवैरत्रोक्तमङ्गुलम्^२ ॥ ५
एवं त्रिविधमुदिष्टं मानाङ्गुलमतः परम् । अनेन हस्तमानं च क्रमेण परिपूर्यते ॥ ६ ॥

[हस्तमानमेदः^३]

^४ चतुर्विशैस्तु तैः प्रोक्तः ‘किञ्चुहस्तः’ सुनिश्चितः । ^५ प्राजापत्य इति प्रोक्तः पञ्चविंशाङ्गुलैस्ततः ॥
पद्मविशैस्तु^६ धनुर्मुष्टिः सप्तविंशैर्धनुर्ग्रहः^७ । शिविकासनादिकं सर्वं ^८ किञ्चुमानेन कारयेत्^९ ॥ ८
प्रासादमण्टपादीनि प्राजापत्येन कारयेत् । राजवेशमपुरादीनि ^{१०} तटाकदीर्घिकादिकम् ॥ ९ ॥

^१ Cf. *Kāranāgama*, I, 7, 3-5 :

अङ्गुलं त्रिविधे प्रोक्तं पूर्वं मानाङ्गुलं भवेत् । मात्राङ्गुलं द्वितीयं तु देहलब्धं तृतीयकम् ॥
जालान्तरगतं रस्मेऽश्याद्यर्थं तु यद्वजः । परमाणुस्तदाख्यातो रेणुरोमकलीश्चुकाः ॥
यूकं यवं क्रमेणैव वृद्धिरश्याङ्गुलैस्तथा । यवोदराष्ट्रविलारमङ्गुलं चेति कीर्तितम् ॥

^२ B, E, F : इत्युक्तं pour अप्युक्तं   ^३ F : यवैरत्रोक्तमाङ्गुलम्

^४ Cf. *Kāranāgama*, I, 7, 6-7a :

अङ्गुलं द्वादशं तालं किञ्चुहस्तं च तद्दद्यम् । प्राजापत्यकरं प्रोक्तं पञ्चाभिर्विशदङ्गुलम् ॥
पद्मविशति धनुर्मुष्टिः सप्तविंशद्धनुर्ग्रहम् ।

cf. *Diptāgama*, 6, 6b-8a :

तच्चतुर्विधमुक्तं च हस्तमानं विशेषतः । चतुर्विंशाङ्गुलं हेयं किञ्चुरित्युच्यते बुधैः ॥
पञ्चविंशतिभिर्धैर्व प्राजापत्यमुदाहृतम् । पद्मविशतिर्धनुर्मुष्टिः सप्तविंशद्धनुर्ग्रहः ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 16, 8-11 :

अङ्गुलैः सूर्यसंख्यात्विर्वित्स्तिरिह कथ्यते । तद्दद्यं हस्तमुदिष्टं स किञ्चुरिह संमतः ॥
पञ्चविंशतिनात्र तु प्राजापत्य इति स्मृतः । मात्रैस्तु पद्मविशतिभिर्धनुर्मुष्टिः प्रकोर्तितः ॥
सप्तविंशतिभिर्मात्र्यर्धनुर्ग्रह उदाहृतः । मात्राङ्गुलोत्थहस्तास्तु शास्त्रेऽस्मिन्संप्रकीर्तिताः ॥

^५ C, F : चतुर्विशैस्ततः प्रोक्तं

^६ B : निष्क pour किञ्चु

^७ A : विनिर्गता

^८ A : प्राजापत्यमिति प्रोक्तं

^९ C, E, F : स्याद् pour तु

^{१०} A : धनुर्ग्रहम् pour धनुर्ग्रहः ; C : धनुर्ग्रहा

^{११} B : निष्क pour किञ्चु

^{१२} Kāmikāgama, I, 16, 16 :

प्राकारं किञ्चुमानेन यानं च शशनं नयेत् । किञ्चुमानेन वै सर्वमासनं तु समाचरेत् ॥

^{१३} A : तटाकादीर्घिकादिकम् ; B : तटाकादीनि दीर्घकम्

^१धनुर्मुष्टिकरेणैव नद्यध्वादीन्यतः परम् । धनुर्ग्रहकरेणैव ^२करमेदः प्रकीर्तिः^३ ॥ १० ॥
[मात्राङ्गुलम्^४]

यागोपकरणं ^५सर्वमेव मात्राङ्गुलेन तु । मात्राङ्गुलं ^६च विविधं^७ तस्य लक्षणमुच्यते ॥ ११ ॥
आचार्यदक्षिणे हस्ते ^८मध्यमाङ्गुलिमध्यतः । ^९यत्पर्व तस्य दैर्घ्येण विस्तारेणापि संमितम् ॥ १२
[देहलब्धाङ्गुलम्^{१०}]

प्रतिमायाः ^{११}समुत्सेधे ^{१२}तालगण्येन भाजिते । यद्विगुलं भवेत्ततु^{१३} देहलब्धाङ्गुलं भवेत् ॥ १३

^१ B : धर्म pour धनुर्

^२ A : शारमेद ; B, C, E, F : शरमेदः

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 7b-10a :

शब्दनं चासनं चैव किञ्चमानवशात्करु । प्रासादादीन्सभा॒ शालां मौलिकां मण्टपं गृहम् ॥

प्राजापत्यकरेणैव कारयेत् विचक्षणः । राजधान्यादिकं राजभवनं च तटाककम् ॥

दुर्गं चैव प्रकर्तव्यं धनुर्मुष्टिकरेण तु । कुर्याद्दनुर्ग्रहेणैव नद्यध्वानं विशेषतः ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 16, 13b-15b :

प्राजापत्यस्य मानेन मण्डपे विग्रहेऽपि च । मालिकायां सभायां च विशालायां च योजयेत् ॥

राजधान्यादिकं राजभवनं च तटाककम् । दुर्गं चैव धनुर्मुष्टिकरणैर्थैव कारयेत् ॥

धनुर्ग्रहेण कुर्यात् रथ्याचावानं विशेषतः ।

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 16, 6b-7 :

मध्यमाङ्गुलिमध्यस्थपर्वदीर्घं तु यद्विगते । श्रेष्ठं मात्राङ्गुलं प्रोक्तं पादहीनं तु मध्यमम् ॥

अधोनमधमं प्रोक्तं मात्राङ्गुलिमिमेदतः ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 30, 4b-5a :

आचार्यदक्षिणे हस्ते मध्यमाङ्गुलिमध्यमे । पर्व मात्राङ्गुलं हेयम्”

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 12a et *Diptāgama*, 6, 11a :

यागोपकरणं सर्वं कुर्यान्मात्राङ्गुलेन तु

^५ A : सर्वमेव

^६ E : तु pour च

^७ B, C, E, F : द्विविधं

^८ A : मध्यमाङ्गुलिमध्यकः ; E : मध्यमाङ्गुलिमध्यगः ; F : मध्यमाङ्गुलिमध्यमः

^९ C : यः पर्वस्तस्य दैर्घ्येण ; E : पर्वतस्तस्य दैर्घ्यं ; F : मं पर्वस्तस्वदैर्घ्येण

^{१०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 30, 5b-6a :

प्रतिमायास्तथोत्सेधे तालगण्येन भाजिते । तेष्वेकं भागवन्मानं देहलब्धाङ्गुलं स्मृतम् ॥

cf. *ibid.*, 9b:

देहलब्धाङ्गुलेनैव प्रतिमां कारयेद्वुधः ॥

cf. *Diptāgama*, 6, 14-15a :

यत्कृत्स्नं प्रतिमायामं तालगण्येन भाजयेत् । तद्वधोत्सेधमानं तु चतुर्विशच्छतं कुरु ॥

तेष्वेकभागाङ्गुल्यं देहलब्धमिति स्मृतम् ।

^{११} C : समुत्सेधं

^{१२} B, C, F : तालं गण्येन ; E : तालं गुण्येन

^{१३} A : तत्तद् pour ततु

^१ तिमायास्तु निर्माणे ^२विनियोगस्तु दृश्यते । ^३एवमहृगुलमेदश्च करमेदश्च दर्शितः ॥ १४ ॥

[प्रासादमेदः^४]

^५प्रासादस्त्रिविधः प्रोक्तः कन्यसो मध्यमस्तथा । ^६उच्चमश्चापि तद्देद इदानीं ^७वृश्यते मया ॥ १५ ॥

त्रिकराच्चवहस्तान्तं चतुर्हस्तादशान्तकम् । ^८ओजोयुग्मकरैः ^९कुर्याद धाम्नामवरमष्टकम् ॥ १६ ॥

रुद्रहस्तं समारभ्य यावदेकोनविंशकम् । रविहस्तं समारभ्य विशद्गुलस्तान्तमेव च ॥ १७ ॥

^{१०}ओजोयुग्मकरैर्धाम्नां^{११} दशकं मध्यमं स्मृतम् । एकविंशत्समारभ्य ^{१२}द्वैकोनविंशकान्तकम् ॥

द्वाविंशत्करमारभ्य ततस्त्रिविष्टकरान्तकम् । ^{१३}ओजो^{१४}युग्मकरैः श्रेष्ठं दशकं परिकीर्तितम् ॥ १९ ॥

त्रिकराच्चिंशद्गुलस्तान्तमोजो^{१५}युग्मकरैः क्रमात् । ^{१६}देवानामालयः प्रोक्तश्चाणविंशतिसंख्यया ॥

^१ F : प्रतिमायां तु

^२ B : विनियोगे स दृश्यते ; E, F : विनियोगोऽस्य दृश्यते

^३ C : एवमहृगुलमेदे च करमेदे च

^४ Cf. *Suprabheda-gama*, I, 31, 1-3a :

अथातः संप्रवक्ष्यामि प्रासादानां तु लक्षणम् । सप्ताष्टनवहस्तं च अधमत्रितर्थं भवेत् ॥

दशद्वादशकं हस्तं योडवं मध्यमव्ययम् । विंशत्रिवशच पवाशत् त्रीणि चोत्तममिथ्यते ॥

एवं नवविधं प्रोक्तं प्रासादानां तु विस्तरम् ।

Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 13b-15 :

कन्यसं मध्यमं श्रेष्ठं त्रिविधं भवनं स्मृतम् । त्रिइन्द्रं तु समारभ्य पट्टलान्तं कर्मेण तु ॥

एकविंशतिहस्ताच द्विद्विहस्तविवर्धनात् । सप्तमूर्मि समारभ्य क्रमादक्तलान्तकम् ॥

उत्तमं त्रिविंशतिसंख्यातं कारयेत्क्षणान्वितम् ।

^५ C : प्रासादं त्रिविधं प्रोक्तं

^६ C : उत्तमं चापि तद्देदम्

^७ B, C, E, F : उच्यते pour वृश्यते

^८ A : ओज pour ओजो ; E : ओजा ; F : आजो

^९ B, C, E, F : कुर्यात्कन्यसं नामवष्टकम्

^{१०} A : ओज pour ओजो

^{११} F : नामा pour धामा

^{१२} C : ओमेत च

^{१३} A : ओज pour ओजो

^{१४} C : अर्क pour युग्म

^{१५} A : ओज pour ओजो

^{१६} A, C, E : देवानामालयं प्रोक्तं चाणविंशतिसंख्यया

[गर्भगृहम्^१]

^२ तत्तद्विस्तारमानेन गर्भगेहं प्रकल्पयेत् । प्राङ्मुखैः ^३पञ्चभिः सूत्रैस्तथैवोदड्मुखैरपि ॥ २१ ॥
 प्रासादस्य तु “विस्तारे विकारांशसमन्विते । मध्ये युगपदं ^५गर्भं शेषं भित्त्यर्थमुच्यते ॥ २२ ॥
 पड्मिः पट्टमिस्ततः^६ सूत्रैः प्राङ्मुखैवोदड्मुखैरपि । पञ्चविंशत्पदं कृत्वा मध्ये गर्भं नवांशकम् ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 3b-12a :

विस्तारं पञ्चविंशत्तु भागं कृत्वा विचक्षणः । नवांशं गर्भगेहं तु भित्तिमानं तु पोडश ॥
 अथवा पोडशांशे तु चतुष्कं गर्भविस्तरम् । द्वादशांशस्तु भित्तेष्टु विस्तरं सर्वतः समम् ॥
 एकाशीतिपदं कृत्वा नवांशं गर्भमेव तु । पोडशं भित्तिमानं तु भित्तिव्यन्तरं विदुः ॥
 तद्वाद्यकं तु सलिलं तद्वाद्यकं तु भित्तिकम् । बाह्यभित्तौ चतुर्द्वारमध्यवा द्वारमेकतः ॥
 अन्यतस्वं समं प्रोक्तं स्थूप्यन्तं कारयेद्वृद्धः । यदुक्तं बाह्यविस्तारं बाह्याभ्यन्तरयोः समम् ॥
 बाह्ये वाभ्यन्तरे वापि त्रिविधं भित्तिमानकम् । लिङ्गमानविमानस्य विस्तरं शृणु सांप्रतम् ॥
 यावलिङ्गस्य विष्कम्भं त्रिगुणं पीठविस्तृतम् । तत्तारे त्रिगुणीकृत्य गर्भगेहं प्रक्षक्षते ॥
 गर्भगेहं त्रिभागैकं भित्तिमानं विधीयते । यदीच्छेत्कर्तृं विस्तारं तद्विस्तारं विधीयते ॥
 पूजांशद्विगुणं पीठं त्रिगुणं वा विशेषतः । पीठस्य त्रिगुणं गर्भं तद्विभागैकभित्तिकम् ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 17-22a :

प्रासादस्य तु विस्तारं त्रिभिरैश्चैविभाजयेत् । एकांशं गर्भगेहं तु शेषं भित्तिरिति स्मृतम् ॥
 विस्तारं पश्चात् कृत्वा गुणांशं वाऽथ गर्भितम् । विस्तरं सप्तश्च कृत्वा गर्भं वेदांशकेन वा ॥
 विस्तरं दशश्च कृत्वा गर्भमृतवंशमेव वा । लक्षणेनालयं कुर्याद्विज्ञमानवशादपि ॥
 लिङ्गत्रितारकं पीठं गर्भपीठं त्रितारकम् । तद्वाद्ये पीठतारेण भित्ति कुर्यात्समाहतम् ॥
 अथवा गर्भविस्तारं पीठतारचतुर्गुणम् । पीठताराद्विगुणितं गर्भाधं भित्तिविस्तृतम् ॥

cf. *Kiraṇāgama*, III, 25, 9b-11a :

लिङ्गमानेन पीठं स्याद्गर्भं पीठेऽथ संस्थितम् । लिङ्गेन गर्भमानं स्याद्विगुणाः सार्धतः स्थिताः ॥
 अन्यथा रुचिरालिङ्गाद्विगुणो गर्भं उच्यते । गर्भाद्विगुणतो बाह्ये तस्मात्तद्विगुणोऽर्थतः ॥

^२ F : ततः pour तत्तद्

^३ A : पञ्चसूत्रैः प्राङ्मुखैवोदड्मुखैरपि

^४ C : विस्तारविकारांशसमन्विते

^५ Le mot गर्भ se trouve au neutre au lieu du masculin dans ce texte ; le mot पद dans le *sloka* 25 se trouve au masculin au lieu du neutre ; cf. *Rauravāgama*, vol. I, p. 69 note 6.

^६ B, C, E, F : तथा pour ततः

प्राह्मुख्यैर्वसुभिः १ सूत्रैस्तथैवोद्धमुखैरपि । सप्तसप्तपदं कृत्वा तन्मध्ये तु नवांशकैः ॥ २४ ॥
 २ परितोऽर्थपदाः सप्त ३ गर्भं भित्तिस्तु ४ शेषकैः । यदि ५ पूर्वं स्थितं लिङ्गं ६ तन्मानाद्भुत्यते ॥ २५
 विगुणं लिङ्गतारस्य पीठतारं विधीयते । ७ पीठत्रिगुणितं ८ गर्भं भित्तिः पीठसमा भवेत् ॥ २६ ॥
 अथवा ९ धामगर्भं तु भवेत्पीठचतुर्गुणम् । गर्भार्थमानतो^{१०} ११ भित्तिर्भवेद्वाम्नः समन्ततः ॥ २७ ॥

[मण्टपः^{१२}]

अग्रतो मण्टपं कुर्यात्प्रासादसममानतः । अथवा १३ तत्प्रमाणे तु विकारांशविभाजिते ॥ २८ ॥
 अर्धदेकैकवृद्धया तु मण्टपो नवधा भवेत् । मण्टपेषु १४ नवस्वेषु १५ चैकमिष्टं प्रकल्पयेत् ॥ २९ ॥

^१ F : सर्वैः pour सूत्रैः

^२ B, C, E : परितोऽर्थपदाः सर्वैः ^३ B, C : गर्भभित्तिस्तु

^४ A : शेषकम्; C, E : शेषिकम्; D : शेषितम्; F : शेषितम्

^५ A : पूर्वस्थितं ^६ E : तन्मानाद्भुत्यते; F : तन्मानालिङ्गमुच्यते

^७ B : पीठस्य गुणितं; D, E, F : पीठलिङ्गितं

^८ C : गर्भभित्तिः; F : लिङ्गं भित्तिः ^९ D : अधम pour धाम; C : वाम

^{१०} A : मानको pour मानतो

^{११} B, F : भित्तिर्भवेद्वामसमन्ततः; C : भित्तिर्भवेद्वामसमं ततः; D : भित्तिर्भवेत्तामसमन्ततः; E : भित्तिर्भवेद्वातु समन्ततः

^{१२} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 94b-99 :

मण्डपानां विधि शृणु ।

प्रासादार्थं मुखायामं विस्तारं सप्तमुच्यते । त्रिपादं वा मुखायामं सार्थं मण्डपमुच्यते ॥

देवतामण्डपं पूर्वं द्वितीयं स्तपनार्थकम् । त्रूपार्थं मण्डपं पश्चाचतुर्थं नृतमण्डपम् ॥

देवता ग्रतिमाल्या स्थापितं देवमण्डपम् । कलशस्थापनं यत्र ग्रोकं स्तपनमण्डपम् ॥

वृषभं स्थापितं यत्र वृषभमण्डपं तथा । नृतं यत्र कृतं ततु नृतमण्डपमेव तु ॥

गोपुरेऽथ व्यवायेऽपि व्यवाये विकृतं तथा । एवं चतुर्विधेयन्यमण्डपं चाग्रतो बहिः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 22b :

समं त्रिपादमर्थं वा हर्म्यस्य वक्त्रमण्डपम् ॥

cf. *Diptāgama*, 6, 17b-18a :

अग्रतो मण्डपं कुर्यात्प्रासादसमविस्तृतम् । तदर्थं वा त्रिपादं वा मुखमण्डपमिद्यते ॥

^{१३} B, C, D, E, F : तत्प्रमाणेन pour तत्प्रमाणे तु

^{१४} F : नवार्थेषु

^{१५} E, F : वा pour च

मण्टपेषु च सर्वेषु चतुस्त्रिद्वयेकदण्डकैः । कारयेदन्तरालं वा मध्ये मण्टपसवनोः ॥ ३० ॥
सम स्यादुभयोस्तारं धाममण्टपयोरपि । ^१चतुःपञ्चांशकं वापि धाम्नो मण्टपविस्तरम् ॥ ३१ ॥

[भद्रपीठम्^२]

पार्श्वयोः ^३पृष्ठतो वापि प्रासादानां विशेषतः । ^४तत्रिभागैकभागेन पञ्चांशद्वयंशकेन वा ॥
मध्ये भद्रं प्रयुक्तीत सार्वदण्डप्रमाणतः । दण्डप्रमाणतो वापि भद्रं शोभार्थमुच्यते ॥ ३३ ॥
भद्रं विनापि ^५कर्तव्यः प्रासादो लक्षणान्वितः ।

[विमानम्^६]

^७अधमानां विमानानामष्टानां ^८च ^९समुच्चितम् ॥ ३४ ॥

¹⁰विस्तारद्विगुणं कुर्यान्यध्यानामुच्चतिं ततः । दशानामपि विस्तारे समांशेन विभाजिते ॥ ३५ ॥
¹¹द्वादशांशेन कुर्वति ततश्च श्रेष्ठसङ्घनाम्^{१२} । दशानां तु समुत्सेधं विस्तारे मुनिभाजिते ॥ ३६ ॥
रुद्रभागेन कुर्वति ;

^१ B : चतुःपदांशहीनं वा ; C, D : चतुःपदांशहीनं वा ; E : चतुःपदांशहीनं वा ; F : चतुःपदांशहीनं वा

^२ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 151b-154a :

पूर्ववत्योडशांशेन पीढोत्सेधं भजेत्ततः । व्योजांशं पादुकोत्सेधं वेदांशं जगती भवेत् ॥

अन्यांशं इतमित्युक्तं भागैकेन तु पटिका । गुणांशं इतमित्युक्तं भागैकेन तु पटिका ॥

महापटिहृदयांशेन चृतवारी तथांशकम् । एवं स्याद्वद्वपीठं तु सर्वलिङ्गेतु योग्यकम् ॥

^३ A : पृष्ठतथापि

^४ E : तत्र pour तत्रि

^५ A : कर्तव्यं प्रासादे लक्षणान्वितम्

^६ Cf. *Svāyambhuvāgama*, 50, 10-11 :

विस्तारद्विगुणोत्सेधमुत्तमं तु प्रचक्षते । विस्तारं पवाधा कृत्वा द्वादशांशं [तु]मध्यम् ॥

एकादशांशमध्यमं विस्तारे सप्तधा कृते । आद्वादशतलादेवमुत्सेधं तु विधीयते ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 16-17a :

विस्तारद्विगुणोत्सेधं कन्यसस्य प्रकीर्तिम् । विस्तारं सप्तधा कृत्वा रव्यांशं मध्यमोच्छ्रयम् ॥

विस्तारं पूर्ववत्कृत्वा रुद्रांशमुत्तमोच्छ्रयम् ।

^७ A : अमानाजविमानानां

^८ A : अष्टांशं च pour अष्टानां च ; F : अष्टांशं च

^९ C : समुच्चितः

^{१०} C : विस्तारे द्विगुणं

¹¹ A : द्वादशांशे प्रकुर्वीत

^{१२} A : जन्मनाम् pour सद्धनाम्

[द्वारम्¹]

^२द्वारोत्सेधमथोच्यते । ^३प्रतेरुचरसीमान्तं^४ द्वारोत्सेधं विधीयते ॥३७॥

^५अथवाप्युच्छ्रये पड़क्तिनन्दवस्वंशभाजिते । एकभागविविक्तं^६ वा तद्विस्तारमथोच्यते ॥ ३८ ॥

उत्सेधार्थेन विस्तीर्णमुत्तमं^७ द्वारमुच्यते । तत्त्वारे तु ^८दशांशैकहीनं मध्यममुच्यते ॥ ३९ ॥

^९अधमं द्वचंशहीनं स्याद्यवान्य^{१०}प्रकारतः । प्रासादगर्भेदांशाद्^{११} द्वारविस्तारमुच्यते ॥ ४० ॥

द्विगुणं चोच्छ्रयं^{१२} तस्य तच्छाखावागतविस्तरम् । ^{१३}द्वारोत्सेधचतुर्भागवाहुल्यं^{१४} ततुरीयतः^{१५}॥४१॥

^{१६}शाखोदुम्बरदेहल्यः समाः सर्वाश्च सर्वशः^{१७} । ^{१८}विचित्रपत्रवल्लीभिर्युताः^{१९} स्युस्तदुदुम्बरे ॥४२॥

¹ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 33b-37a:

द्वारमेदं ततः शृणु । इतेष्वार्थार्थान्तं यद्द्वारम्योत्सेधच्यते ॥

उत्सेधार्धंदशांशोनं व्यंशो तु परिहीनकम् । विस्तारमुत्तमं मध्यमधमं तु प्रकीर्तितत् ॥

पूर्वे वा पथिमे वापि द्वारं कृत्वा विचक्षणः । पद्मवन्धायचिष्ठाने इतेष्वपरि निर्गमम् ॥

इतेरथस्तादुच्छेदं ममुरे पादबन्धके । अङ्गच्छेदं तु कर्तव्यमाङ्गं तु न च कारयेत् ॥

cf. *Kiranāgama*, III, 25, 37-41 :

प्रासादस्याग्रतो द्वारं विस्तारद्विगुणोच्छ्रयतम् । उच्छ्रायस्य तु यत्पादः शाखोदुम्बरविस्तुतः ॥

विस्तारस्य तु यत्पादस्तस्य बाहुल्यतो भवेत् । विचित्रपत्रवल्लीभिः समन्तानिमशुनानिविलम् ॥

द्वारमेवंविवेचं कार्यमथा इगुलविधानतः । साश्यविष्टारं साप्रमद्वगुलानां विग्रह्य तु ॥

अष्टासात्कमादेवं द्वाराणि दशसंख्यया । भवन्ति पव उवेषानि त्रीण्येवं मध्यवानि तु ॥

अधमं तद्द्रव्यं लैयमेवं द्वाराणि कल्पयेत् । प्रासादस्याग्रतो द्वारं कर्तव्यं तयथाशुभम् ॥

² Les mots tels que उत्सेध, विस्तर, विस्तार, उच्छ्रय etc., se trouvent au neutre au lieu du masculin dans ce texte; cf. *Rauravāgama*, vol. I, p. 65, note 6.

³ C : प्रातः pour ग्रन्ते; ⁴ C : सीमान्तो pour सीमान्तं; D : सीमान्ते

⁵ B, F : अथवा व्युच्छ्रये; C : अथवा स्युः अये; D : अध्याप्युदये

⁶ A, C, D, E, F : विहीनं pour विविक्तं ⁷ C, D, F : उत्तमं pour उत्तमं

⁸ A : दशांशैकं हीनं ⁹ C, F : अधमं वंशहीनं; E : अधमावंशहीनं

¹⁰ E, F : अन्यत् pour अन्य ¹¹ B, C, F : वेदांशं pour वेदांशाद्; E : वेदांशं

¹² D : उच्छ्रयः pour उच्छ्रयं

¹³ A : द्वारोत्सेधचतुर्भागं; C, D, E, F : द्वारोत्सेधं चतुर्भागं

¹⁴ B, E : बाहुलं pour बाहुल्यं ¹⁵ C : तं तुरीयतः; F : तु तुरीयतः

¹⁶ A : शाखोदुम्बरं देहल्याः; D : शाखोदुम्बरदेहस्य

¹⁷ D, E : सर्वतः

¹⁸ B, E : सत्त्वित्रवित्र pour विचित्रपत्र; C, F : विचित्रवित्र; D : क विचित्रवित्र

¹⁹ B, E, F : तत्तदुम्बरे

^१श्रियं सरस्वतीं चैव विशेषं ^२चापि कारयेत् । शाखयोर्निधिपालौ^३ च शङ्खपद्मयुतौ^४ तथा ॥ ४३
प्रतिच्छेदविधानेन ^५द्वारं चैव प्रकल्पयेत् ।

[पद्मर्णः]

आद्यं स्यात्तदधिष्ठानं द्वितीयं पादमुच्यते ॥ ४४ ॥

^६प्रस्तरं तु तृतीयं स्याच्चतुर्थं ग्रीवमुच्यते । पञ्चमं शिखरं पष्टं ^७स्तूपिरित्यभिधीयते ॥ ४५ ॥

[तलभेदः^८]

एवं ^९पद्मर्ण उद्दिष्टस्तलभेदमय^{१०} शृणु । त्रिचतुःपञ्चपट्सप्त^{११}वसुनन्ददशैः^{१२} करैः ॥ ४६ ॥

^१ Les *sloka* 43 à 75, les *paṭala* XIII, XIV et XV et les *sloka* 1 à 36 du *paṭala* XVII manquent dans le ms. D.

^२ B, C, E, F : चैव

^३ B, C, E : निधिवद्दौ pour निधिपालौ

^४ B, E, F : युक्तं pour युतौ

^५ A : द्वारो नैव ; B, C, E : द्वारेणैव

^६ A : प्रस्तारं

^७ A : सुपरीत्यभिधीयते ; F : स्तूपिरित्यभिधीयते

^८ Cf. *Svāyambhuvāgama*, 50, 7-11 :

विहस्ता[तु] समारभ्य नवहस्तान्तभेद च । अयुर्मैरेव हस्तैस्तु कुर्यादिकतलं त्रुथः ॥

द्वितलं तु ततः कुर्यात्सिवयोदशहस्ताकैः । सप्तदशहस्तैस्तु प्राप्तादं तु त्रिभूमिकम् ॥

तलं प्रत्यधिकं कुर्यात्पिड्हस्तादिविशेषतः । आद्वादशतलादेवं कुर्यादिस्तारमानतः ॥

विस्तारादिगुणोत्सेधमुत्तमं तु प्रक्षक्षते । विस्तारं पञ्चधा कृत्वा द्वादशांश्च[तु]मध्यमम् ॥

एकादशांश्चमध्यमं विस्तारे सप्तधा कृते । आद्वादशतलादेवमुत्तेष्ठं तु विधीयते ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 50, 1-9a :

अथ वद्ये विशेषेण भूमिलम्बविधिकम् । चतुर्शादिसंख्यानं भूमिलम्बमिति स्मृतम् ॥

अथवा क्षयवृद्धिर्वा हस्तानां परिकार्तितम् । हस्तानां सन्ततिस्तारे शतं तु त्रे प्रकार्तितम् ॥

एकोनं वा प्रकर्तव्यं तलं द्वादशसंज्ञकम् । त्रिष्ठृष्ठिविस्तृतं तत्र नवत्युक्तमौरितम् ॥

एकादशतलं सप्त पञ्चाशद्विस्तृतं भवेत् । चतुर्हस्तलशत्युक्तं दशमौर्म दिजोत्तमाः ॥

एकायुक्तं तु पञ्चाशत्करं तारे तु तु त्रैके । पञ्चसप्ततिसंख्यातं नवमौर्म प्रकार्तितम् ॥

पञ्चहस्तसमायुक्तं चत्वारिंशत्करान्वितम् । पश्युनत्समायुक्तमष्टमौर्म प्रकार्तितम् ॥

नवत्रिशत्करोपेतं सप्तपञ्चाशदुक्तम् । एतत्सप्त इति ग्रोक्तमेकविश्वातिसंयुतम् ॥

* [पद्मलयज्वलविषयकलोकाः मुद्रितपुस्तके न हृयन्ते]

त्रिशद्वस्तसमुत्सेधश्चतुर्स्तलमुदाहृतम् । तिथिहस्तविश्वालं यदेकविश्वातितुङ्गकम् ॥

एकत्रिशत्करान्वितम् शास्त्रेऽस्मिन्कामिकाहये ।

^{१०} A, B, E : पद्मर्णमुहिष्ठं ; C : पद्मविभमुहिष्ठं ^{११} B,C,E,F : ततः pour अथ

^{११} A : विश्वं pour सप्त

^{१२} L'instr. pl. du mot दश est दशमिः et non दशैः ; mais on trouve dans ce texte दशैः comme dans एकादशैः, द्वादशैः etc.

विमानं कल्पितं योग्यं भवेदेकतलस्य^१ तु^२ । ^३पञ्चपद्मसमिर्हस्तैर्बसुनन्ददशैः^४ करैः ॥ ४७ ॥
 कल्पितं धाम योग्यं स्याद् द्वितलस्य जनार्दनं^५ । सप्ताष्टनवहस्तैश्च दशैकादशहस्तकैः ॥ ४८ ॥
 द्वादशैश्च कृतं धाम त्रितलस्य ‘प्रकीर्तिंतम्’ । ^६नन्दांशरुद्रस्यर्थं त्रयोदशचतुर्दशैः ॥ ४९ ॥
^७कृतं ^{१०}चतुस्तले योग्यं^{११}; रुद्रस्यर्थयोदशैः । ^{१२}मनुपञ्चदशैश्चैव पोडशैर्धार्महस्तकैः ॥ ५० ॥

^१ A : भवेदेकतलस्य

^२ Cf. *Diptāgama*, 6, 15b-17a :

अधुना संप्रवक्ष्यामि चैकभूमिप्रमाणकम् । विहस्तं पञ्चहस्तं च सप्तहस्तं नवं तथा ॥
 चतुर्विधेन विस्तारं तलभेकस्य कीर्तिंतम् । विस्तारद्विगुणोत्सेधं सर्वेषां तु विधीयते ॥

^३ A : पवभिः पद्मसप्ताहस्तैः

^४ Voir note 12, p. 78.

^५ Cf. *Diptāgama*, 6, 1-2 :

अथातः संप्रवक्ष्यामि द्वितलं पञ्चमानकम् । पञ्चसप्तनवहस्तमेकादशं त्रयोदशम् ॥
 हस्तसंख्या भवेत्तत्र द्वितलस्य विशेषतः । विस्तारद्विगुणोत्सेधं सर्वेषां तु विधीयते ॥

^६ E : प्रकीर्तिः

^७ Cf. *Diptāgama*, 8, 1-4 :

अथातः संप्रवक्ष्यामि पञ्चमानं त्रिभूमिकम् । विस्तारोत्सेधमधुना एककं वक्ष्यतेऽधुना ॥
 विस्तारं सप्तहस्तं स्यादुच्छ्रायाद् द्विगुणं भवेत् । नवहस्तं स्याद्विस्तारमुत्सेधं द्विगुणं भवेत् ॥
 एकादशकरो तारे सप्तादशा समुच्छ्रयः । विशदस्तोच्छ्रयं हर्म्यविस्तारं तु त्रयोदशम् ॥
 पञ्चादशकरो हम्ये उच्छ्रये चैकविंशतिः । एवं पञ्चविधं प्रोक्तं विस्तारोत्तरं विशेषतः ॥

^८ A, E, F : नन्दांशा pour नन्दांशं ; C : नन्दांशः

^९ B et E omettent les *śloka* 50 et 51a ; le *śloka* 50 se trouve entre 47 et 48 dans le ms. A.

^{१०} A : बाहुद्वये pour चतुस्तले

^{११} Cf. *Diptāgama*, 9, 1-4a :

अतः परं प्रवक्ष्यामि चतुर्भूमेस्तु लक्षणम् । पञ्चमानप्रमाणेन प्रासादं नक्ष्यतेऽधुना ॥
 नवहस्तं सप्तादश्य सप्तादशकरान्तकम् । पञ्चधा विस्तरं प्रोक्तं प्रासादानां विशेषतः ॥
 विस्तारद्विगुणोत्सेधं नवैकादशहस्तकैः । पादोनद्विगुणोत्सेधमात्रकं वा विमानकम् ॥
 शेषं चाभ्यर्थमुत्सेधं पादुकादिविशालान्तकम् ।

^{१२} F : मनुपुर्णं दशैश्चैव

कृतं ^१पञ्चतले योग्यं^२ ; त्रयोदशचतुर्दशैः । तिथिपोडशहस्तैश्च तथा सप्तदशैरपि ॥ ५१ ॥
^३अष्टादशकरैश्चापि धाम स्यात् पट्टतले कृतम् । तिथिपोडशहस्तैश्च तथा सप्तदशैरपि ॥ ५२ ॥
 अष्टादशकरैस्तद्वत्करैरेकोनविशकैः । ^४विशैश्चैव ^५कृतं सप्ततले योग्यं ^६भवेदथ ॥ ५३ ॥
 करैः सप्तदशैरष्टादशैरेकोनविशकैः । विशकैरेकविशैश्च द्वाविशैरष्टभूमिके ॥ ५४ ॥
^७एकोनविशकैर्विशैरेकविशैश्च करैस्तथा । ^८द्वाविशैश्च त्रयोविशैश्चतुर्विशैः कृतं तु यत् ॥ ५५ ॥
 योग्यं नवतले ^९धास्त्रिः ; ततश्चाप्येकविशकैः । द्वाविशैश्च त्रयोविशैश्चतुर्विशैः करैरपि^{१०} ॥ ५६ ॥
 पञ्चविशैश्च पट्टिशैः कृतं ^{११}दशतले भवेत् । त्रयोविशैश्चतुर्विशैः पञ्चविशैः करैरपि ॥ ५७ ॥
 पट्टिशैः सप्तविशैश्च तथा चैवाष्टविशकैः^{१२} । ^{१३}कृतं धाम ^{१४}भवेद्योग्यमेकादशतलस्य तु ॥ ५८ ॥
 पञ्चविशैश्च पट्टिशैः ^{१५}सप्तविशैः करैस्तथा । ^{१६}अष्टाविशैस्तथा चैव ^{१७}करैरेकोनत्रिशकैः ॥ ५९ ॥
 त्रिशैश्चापि कृतं धाम योग्यं स्याद् द्वादशे तले । ^{१८}एवं हस्तैः क्रमाद्वामतलं निश्चित्य कारयेत् ॥ ६० ॥

^१ A : पञ्चतले

^२ Cf. *Diptāgama*, 63, 1-3 :

अतः परं प्रवक्ष्यामि पञ्चमेत्यु लक्षणम् । पञ्चसंख्याप्रकारेण प्रासादं कारयेद् वृष्टः ॥

रुद्रहस्तं समारम्भ्य यावदेकोनविशतिः । पश्चावान्तरमुच्चयते प्रासादानो विशेषतः ॥

विस्तारद्विगुणोत्सेधमावयोर्ल्लु द्वयोः स्थितम् । पादोनद्विगुणोत्सेधमन्येषु वित्तयेषु च ॥

^३ A et B omettent le *śloka* 52.

^४ C omet les demi-*śloka* 53b et 54a

^५ A : कृता

^६ E : भवेतथा

^७ E, F : एकोनविशकैं pour एकोनविशकैर् ^८ B, E, F : एकर्विशैः pour एकविश

^९ F omet les demi-*śloka* 55b et 56a

^{१०} A : धाम

^{११} B : चतुर्विशत्करैरपि ; C, E, F : चतुर्विशकरैरपि

^{१२} B : दशतलं ; F : दशतलैः

^{१३} La forme grammaticale correcte est अष्टाविशकैः

^{१४} B : कृतवाम् pour कृतं धाम ; F : कृतं वाम

^{१५} B : भवेत्वत्तद् pour भवेयोग्यम् ; E : भवेष्यत्तम्

^{१६} C, E : सप्तविशकरैस्तथा

^{१७} C, F : अष्टविशस्ततथापि ; E : अष्टविशस्ततथापि

^{१८} B, C, E : विशैरेकोनकरैरपि ; F : विशदेकोनकरैरपि

^{१९} C : एवं हस्तकृते धामतलं ; B, E, F : एवं हस्तैः कृतं धामतलं

[एकतलप्रासादस्य षड्गर्गविधिः^१]

एक^२भूमिविधानस्य^३ त्वधिष्ठानादिरुच्यते । 'उत्सेधे वसुभागे^४त्राधिष्ठानं व्योमभागतः ॥६१
नेत्रभागे भवेत्पादं प्रस्तरं चैकभागतः । 'कण्ठमेकेन कर्तव्यं द्वाभ्यां तु शिखरं भवेत् ॥६२ ॥
'स्तूपिरेकेन कर्तव्या^५ह्यथवात्र नवांशके । ^६सार्धभागैकभागेन^{१०}मसूरं दिगुणं ततः ॥६३॥
पादतुङ्गं ततश्चापि प्रस्तरं स्यान्मसूरवत् । ग्रीवमेकांशसंयुक्तं शिखरं स्याद् दियंशकम्^{११} ॥६४॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 60, 4-6a :

एकद्वित्रिचतुर्षष्ठ्यदंशस्त्वेकभूमिकम् । त्रिचतुःपञ्चमांत्रं तु पादविष्टकम् इष्यते ॥

एकभागमधिष्ठानं पाददैर्घ्यं दिभागतः । प्रस्तरबैकभागः स्यात्कण्ठस्त्वेकेन कीर्तितः ॥

शिखरं स्याद्दिभागेन स्तूपिरेकेन कीर्तितः ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 23b-25 :

षड्गर्गसहितं कुर्यादिक्षणेन समन्वितम् । विस्तारयुगभागैकं वस्त्राधारस्य चोच्छ्रयम् ॥

पादवर्गसमं तस्य दिगुणं चेति कीर्तितम् । प्रस्तरं चरणार्थं तु तत्समं ग्रीवमुच्यते ।

. शिखरं चरणायामं स्थृयुत्सेधं तदर्थकम् ॥

^२ B : भूम pour भूमि

^३ C : विधानं स्याद् pour विधानस्य

^४ C : उत्सेध pour उत्सेधे

^५ A : च pour अत्र

^६ A : कण्ठम् pour कण्ठम्

^७ C : स्तूपि pour स्तूपि ; B : स्तूपिरेका न कर्तव्यो

^८ A : ह्यथात्र नवांशके ; B, C : वासवात्र नवांशकैः ; E : वासवोऽत्र नवांशकैः

^९ B, C, E : सार्धभागेन भागेन

^{१०} मसूरं signifie अधिष्ठानम्

cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 18 :

मसूरकमधिष्ठानं वस्त्राधारं भृतालकम् । चत्वारेतानि नामानि पर्यायवचनानि च ॥

¹¹ La forme grammaticale correcte est व्यंशकम् ; mais le mètre ne serait pas respecté ; on trouve l'expression त्रियम्बकम् au lieu de त्र्यम्बकम् ; cf. त्रियम्बकं संयमिनं ददर्श dans le *Kumārasambhava* de Kālidāsa ; le mot दियंशकम् est peut-être formé suivant le même usage.

^१स्तूपिरेकांशकोच्छ्रेया^२ इति ^३षडुर्गजो विधिः ।

[प्रासादानां नाममेदः, अलंकारश्च]

^४नाममेदमलङ्कारं धाम्नां वक्ष्यामि तच्छृणु ॥ ६५ ॥

प्रासादस्त्रिविधिः प्रोक्तस्त्रैविध्यमपि^५ कथ्यते । नागरं ^६द्राविडं चैव ^७वेसरं ^८चेति नामतः^९ ॥ ६६

[नागरम्]

^{१०}भौमादि^{११}स्तूपिपर्यन्तं नागरं चतुरथ्रकम् ।

[द्राविडम्]

^{१२}कण्ठात्प्रभृति चाषाढं द्राविडं परिकीर्तित् ॥ ६७ ॥

[वेसरम्]

^{१३}कण्ठात्प्रभृति वृत्तं यद्वेसरं धाम कथ्यते ।

^१ C : स्थूपि pour स्तूपि

^२ B, C, E, F : एकांशतो हेयम् pour एकांशकोच्छ्रेया

^३ C : षड्वर्गतो

^४ A : नाममेदतलंकारधाम्नां

^५ B : इति pour अपि ; C : अथ

^६ C : द्रविडं

^७ C : वेसरं

^८ B, C, E, F : चैव pour चेति

^९ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 38-40a :

नागरे द्रविडं चैव वेसरं च विधा मतम् । कण्ठादारभ्य वृत्तं यद्वेसरमिति स्मृतम् ॥

श्रीब्रह्मारभ्य चाषाढं विमानं द्राविडास्थयकम् । सर्वं वै चतुरथ्रं यद्वासादं नागरं त्विदम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 116-117 :

नागरे द्रविडं चैव वेसरं च विधा भवेत् । भौमादिस्थूपिपर्यन्तं युगाश्रं नागरे भवेत् ॥

वेदिप्रभृति चाषाढं द्रविडं चेति कीर्तितम् । कण्ठप्रभृति वृत्तं यद्वेसरं परिकल्पयेत् ॥

^{१०} A : होमादि pour भौमादि ; B, F : हेमादि ; E : धामादि

^{११} C, F : स्थूपि pour स्तूपि

^{१२} C, F : कण्ठिं pour कण्ठान्

^{१३} C, F : कण्ठिं pour कण्ठाद्

[सौभद्रम्^१]

सभद्रं^२ सविशालं^३ सात्कर्णं कूटं^४ समन्वितम् ॥ ६८ ॥

^५अष्टाश्रवेदिकायुक्तमष्टपञ्चरं संयुतम् । ^६सौभद्रं भोगदं ग्रोकं धाम सर्वसुरोचितम् ॥ ६९ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 60, 90b-100 :

त्रिचतुर्ष्वबहस्तादिर्द्विष्वगुलविवर्धनात् । एकविश्वतिहस्तान्तो व्यासतुङ्गस्तु पूर्ववत् ॥
त्रयोदशकरव्यासमष्ठा विभजेत्ततः । एकांशं कूटविस्तारं शालायामो द्विभागतः ॥
भागः पञ्चविस्तारो भवेदूर्ध्वमयोऽध्या । प्राप्तवेव सभाशालापञ्चराणां तु कल्पनम् ॥
कर्षं षडंशे भागेन कूटे विस्तार ईरितः । द्विभागः कोष्ठकायामो नीडं भागोर्ध्वमिष्यते ॥
कर्षं गुणांशभागेन भद्रदण्डेन मध्यमे । उक्तं तु विभजेदान्नो नवत्रिंशतिसंख्यया ॥
सार्धवैशमधिष्ठानं पञ्चांशः पाददैर्घ्यकः । तस्याधं प्रस्तरोत्सेधः सत्रिपादयुग्माशकः ॥
कर्षभूम्यव्यक्तिकोत्सेधः सपादवैशमयकम् । जडा च द्विगुणं चोर्षं व्यंशेन प्रस्तरोदयः ॥
भागाधिकवत्तुर्भाग उपरिष्टात्पत्तुङ्गता । स्यात्सत्रिपादभागेन प्रस्तरो वेदिकांशतः ॥
गलोच्चमधिनीभागः सार्धवेदै शिरो भवेत् । शेषमाणैः शिखामानं हृष्वन्तं चतुरथ्रकम् ॥
रविसंख्या भवेत्सौष्ठिकोष्ठं तद्वत्सपञ्चरम् । शिखरे वेदनासाः स्युरल्पनास्यस्तथैव च ॥
सर्वालङ्कारसंयुक्तमेतदम्यं सुभद्रकम् ।

^२ Pour la définition du भद्रम् voir *Suprabhedāgama*, I, 33, 104-108 :
पूर्ववत्योऽशांशं तु कृत्वोत्सेधं विशानतः । भागेनोपानमेकेन चतुर्भिर्जगती भवेत् ॥
कुमुदं तु त्रिभिर्गिरेकेनैव तु पटिका । कण्ठं कुर्यात्त्रिभिर्गिरेकाशेन तु पटिका ॥
महापटिका व्यंशा तु एकेन चृतवारिणि । भद्रपीठं समाख्यातम् ॥

^३ B : सविनालः

^४ Pour la définition du विशाल voir *Suprabhedāgama*, I, 31, 104a :
स्तम्भानां तु शतैर्युक्तं विशालमिति संशितम्

^५ A : कण्ठ pour कर्ण

^६ Pour la définition du कर्णकूट voir *Kāmikāgama*, I, 55, 124b-122a :
चतुरथं तु वस्त्रं षोडशाश्रं तु वर्तुलम् । मस्तकस्थूपिकोपेतं कर्णकूटमिदं स्मृतम् ॥

^७ F : अष्टाश्रं pour अष्टाश्र

^८ Pour la définition du पञ्चर voir *Kāmikāgama*, I, 55, 127 ;
हंसतुण्डनिभं पृष्ठे शालाकारं मुखे मुखे । पञ्चरं विहितं कूटकोष्ठयोरन्तरं द्विजाः ॥

^९ A : सभद्रं

[स्थूलिकवन्धनम्^१]

^२चतुरश्रायतं चैव ^३स्थूपित्रयसमन्वितम् । पञ्जरादिविहीनं ^४यत्स्वस्तिवन्धनमुच्यते ॥ ७० ॥

[सर्वतोमुखम्^५]

आयताश्रं विना प्रोक्तं लक्षणेन समन्वितम् । आश्रमाश्रिशिरोग्रीवं^६ वृत्तवेदिक्या युतम् ॥ ७१ ॥

^७महानासिक्या युक्तं ^८सर्वतोमुखमुच्यते ।

[मार्विकामिकम्]

उक्तालङ्कारसंयुक्तमायतं वृत्तमेव च ॥ ७२ ॥

^९कर्णकूटविहीनं^{१०} च वृत्तायतगलं तथा । ^{११}द्रव्यश्चवृत्तमहानास्यामग्रे ललाटसंयुतम् ॥ ७३ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 60, I5b-17a :

साध्यवेदैः विरः स्थूपिरथर्घेन विनिर्भितः । चतुरश्रमधिष्ठानं तद्वत्कन्धरमस्तकम् ॥

चतुःकूटसमायुक्तं चतुःकोष्ठसमन्वितम् । छुटनीडमुर्पर्यष्टौ नामैतत्स्वस्तिकं भवेत् ॥

^२ A : चतुरश्रायतं चैव

^३ C, F : स्थूपि pour स्थूपि

^४ A omet यत्

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 101-107a :

मन्दिरस्य तु विस्तारं पृष्ठभागेन तु भाजयेत् । पश्चांशो मध्यमे नैव कोणावेकांशमेव तु ॥

अधर्धदण्डमानेन बाह्यं चैव तु निर्गमम् । कारयेत्कण्ठकूटानि प्रस्तरोपरि पूर्ववत् ॥

चतुर्विशज्जासिकाभिः कपोतं कारयेत्ततः । शिखरोपेतकोष्ठानि चतुर्दिष्टु प्रकल्पयेत् ॥

यदुच्चं तु महानास्याः कोष्ठस्तोत्सेधमुच्यते । महानास्याश्च निर्यूहं शमनिर्यूहमुच्यते ॥

शालायां चैव विस्तारं कूटस्य द्विगुणं भवेत् । शालायाम् लिथा कृत्वा हिमानं शिखरं भवेत् ॥

शेषं स्थूपिरिति स्थापातं कुक्षिनासिविचित्रितम् । पार्श्वयोः पृष्ठदेशो तु तोरणानि प्रकल्पयेत् ॥

सर्वतोमुखमेवं स्थापासर्वदेवार्हकं भवेत् ।

^६ B, E, F : ग्रीव pour ग्रीवं

^७ C, E, F : महानासाष्टसंयुक्तं

^८ A : पूर्वतोमुखमुच्यते ; B,C,E,F : पर्वतोमुखमुच्यते

^९ B, C : कण्ठ pour कण्ठं

^{१०} B, C, E, F : विहीने pour विहीनं

^{११} B : व्यञ्जवृत्तं महानास्यामग्रे ; E, F : व्यञ्जवृत्तान् महानास्यामग्रे

^१पार्श्वयोः पृष्ठतश्चापि क्षुद्रनासिकया^२ युतम् । ^३हस्तिपृष्ठविधानं^४ यत्सार्वं कामिकमुच्यते ॥७४॥
एवं ^५प्रासाद उद्दिष्टः समासेन जनार्दनं^६ ॥ ७५ ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^७प्रासादलक्षणविधिर्नाम

द्वादशः पटलः ॥

^१ C : पार्श्वयो pour पार्श्वयोः

^२ C : नाडिकया pour नासिकया

^३ B, E, F : हस्त pour हस्ति

^४ Pour la définition du हस्तिपृष्ठ voir *Diptāgama*, 7, 10b-12a :

द्वयश्वृत्तं ततः कुर्याद्भूखा नासिका महत् । पूर्वे ललाटसंयुक्तं गोपुरस्याकृतिर्भवेत् ॥

पार्श्वं पृष्ठं च संयुक्तं शिखरं तु त्रिरेत्रं च । महानासीत्रिभिर्युक्तं हस्तिपृष्ठमिहोच्यते ॥

Voir aussi *Kāmikāgama*, I, 60, 9a:

ब्यश्रवृत्तशिरोश्रीवं हस्तिपृष्ठमुदाहतम् ॥

^५ A : सर्वं pour सर्वं

^६ A : प्रासादमुद्दिष्टं

^७ Le *Suprabhedāgama*, (I, 31, 40-53) donne les noms et les définitions des autres temples suivants : कैलास, मन्दर, मेर, हिमवत्, निषध, नीलपर्वत, माहेन्द्र, नलीनक, प्रलीनक, नन्यावर्त, श्रीग्रद, पर्वताकृति ; le *Kāraṇāgama*, (I, 50) donne श्रीकान्त, कैलासकान्त, सर्वतोमुख, पाताल etc.

^८ A : प्रासादलक्षणपटलव्ययोदशः ; B : प्रासादलक्षणविधिर्द्वादिशः पटलः ; C : प्रासादलक्षणं नाम द्वादशः पटलः ; F : प्रासादलक्षणं द्वादशपटलः

[त्रयोदशः पटलः]

[अधिष्ठानविधिः^१]

^२अधिष्ठानमथो^३ वक्ष्ये शृणु तल्लक्षणं ^४हरे । उपाननिर्गमं ^५पादाद् द्विदण्डेन समन्ततः ॥ १ ॥
पादाधिकेन वा कुर्यादथवार्धाधिकेन च^६ ॥

[प्रथमं पादवन्धम्]

अष्टाविंशतिभागिके^७ तदुदये^८ द्वाभ्यामुपानं तथा

^९पादं क्षुद्रमुपानमेकमुपस्थितात्पदभिरेकाम्बुजम् ।

एकं ^{१०}कण्ठमथावजमेकमथ च त्र्यंशं भवेत्कैरवं^{११}

^{१२}पदं चैकमधोध्वंतश्च^{१३} स्वमितं ^{१४}कम्पं तु कण्ठं त्रिभिः ॥ २ ॥

तस्योध्वंश्च^{१५} च कम्पमेकमथ ^{१६}तत्पदं च तदद्वंवेत्

तस्योध्वंश्च^{१७}पि च पट्टिका त्रिभिरतः कम्पं तु भागान्वितम् ।

^{१८}एवं यद्रचितं ममूरकमिदं प्रोक्तैस्तु भागैः क्रमाद्

^{१९}अस्वमालययोग्यमित्यभिहितं तत्पादवन्धाह्यम् ॥ ३ ॥

^१ Pour अधिष्ठानविधि, voir *Aṃśumatkāśyapa*, 6, *Kāmikāgama*, I, 52, *Kāraṇāgama*, I, 5, *Diptāgama*, 2, et *Suprabhedāgama* I, 31.

^२ Les *paṭala* 13 et 14 manquent dans le ms. C

^३ A : अतो pour अथो

^४ B : चरेत् pour हरे

^५ F : पादद्विदण्डेन

^६ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 5, 15-18 :

अधिष्ठानमथोध्वंते । प्रथमं फलकोध्वं वा उपरीठे ध्वंजेऽपि वा ॥

उपानोध्वं त्वधिष्ठानं कल्पयेदुभयेऽपि वा । प्राणबाणे जन्मनिर्यूहं मूले पादद्वं भवेत् ॥

निर्यूहं त्रिविधं कृत्वा बाणैकांशं व्यपोष्य च । पक्षांशेन समायुक्तं कारयेजगतीं पुनः ॥

^७ E, F : भाजिते pour भागिके

^८ E : च विततौ pour तदुदये ; F : तदुभये

^९ B, E, F omettent पादं

^{१०} F : कण्ठम् pour कण्ठम्

^{११} A : पञ्चं pour कैरवम्

^{१२} पादं pour पदं

^{१३} B : बकमिदं pour श्वस्मितं ; F : श्वकमिदं

^{१४} F : प्रोक्ते pour कम्पं

^{१५} B, E : अपि pour अथ

^{१६} A : तत्पादं pour तत्पदं

^{१७} A : एवं यद्रुपवद्यमूरकमिदं ; B, E, F : एवं यद्रचितं ममस्थ करदिदं

^{१८} B, E, F : दुःखप्र pour अस्वप्न

[द्वितीये पादबन्धम् १]

गायत्र्यंशमितेऽष्टभिर्वसुमती^२ सप्तांशकैः कैरवं

^३ कर्म्यं चैकमथो गलं त्रिभिरथो कर्म्यं 'पुनः स्वांशभाक् ।

तस्योद्धर्वे^५ त्रिभिरंशकैः परिमितां कुर्यान्महापट्टिकाम्

एकांशेन ततथ कर्म्यमपरं स्यात्पादबन्धाहृयम् ॥ ४ ॥

[सुरपथम्]

अष्टाविंशांशकेऽस्मिन्नयनपरिमितं^६ पादुकं स्याद् द्विरञ्ज

क्षुद्रोपानः^७ स्वभागं^८ जगतिवसुमती सप्तभिः कैरवं च ।

अष्टाश्रं^९ तद्वद्दर्घ्वे^{१०} सुरपथमिदमालिङ्गमग्न्यंशमूर्ध्वे

^{११} कण्ठं चैकेन ^{१२} कर्म्यं जलजमपि तथा पट्टिकाग्न्यंशयुक्ता ॥ ५ ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 23-26a :

अविष्टानस्य चोत्सेषे चतुर्विंशतिभाजिते । द्विभागा पटिका प्रोक्ता शुपानं चैकभागिकम् ॥

पद्मागा जगती प्रोक्ता कुमुदं पवभागिकम् । एकांशा पटिका प्रोक्ता श्रीवा चैव त्रियंशका ॥

एकांशां पटिकां विदि त्रियंशा चोर्ध्वपटिका । महापटिका त्रियंशा एकं वाजनमुच्यते ॥

पादबन्धमिति स्थातं सर्वकार्येषु पूजितम् ।

cf. *Diptāgama*, 2, 14b-16 :

यदविष्टानमानं हि त्रयोविंशतिभाजितम् । अष्टभगौर्जगत्युकं सप्तांशं कुमुदोदयः ॥

कुमुदाण्डशकं कुर्यादकेनोपरिपटिका । कण्ठं तत्त्रिभिरंशैश्चाप्यंशेनोपरिपटिका ॥

त्रिभिरंशैमहापटी पादबन्धमिदं स्मृतम् ।

^२ A : सप्तांशकं

^३ B, E, F : कर्म्यं चैकेन कण्ठं त्रियोगस्त्रिभिरथैः कर्म्यं

^४ E : पुनर्धांशभाक्

^५ E, F : त्रिभिरंशकैरथ पुनर्थैको महापटिकाम्

^६ B, E, F : पादुकं तद्वदंकं वाञ्जं

^७ A : क्षुद्रोपानात् ; B, E : क्षुद्रोपवनः ; F : क्षुद्रोपयानः

^८ B, E : भवति pour जगति

^९ A : तत्तद्वर्षे

^{१०} A : सुरपथमिति मालिङ्गम् ; B : सुरपथमिदमालिङ्गम्

^{११} B, E : कण्ठेनकेन

^{१२} B : पद्मे

[कपोतबन्धम्]^१

२ एकत्रिंशांशके^२स्मिन्दितयपरिमितं पादुकं चापि पदं
 क्षुद्रोपानं तदंशं शरमितमवनिः^३ पदमेकं दगेकम्^४
 पदं तदन्तसुवृत्तं कुमुदमनलभागेन पदं^५ तथैकं
 व्योमांशं कम्पमूर्ध्वे गलमनलमितं कम्पमेकं च कुर्यात् ॥ ६ ॥
 तस्योध्वे^६ पादमेकं त्रिभिरथं^७ च कपोतं तु नासीयुतं तद्
 भागेनालिङ्गमूर्ध्वेऽन्तरितमपि तथा व्यालयुक्तं प्रतिश्व ।
 दाभ्यामेकेन सर्वोपरि भवति ततो वाजनं भागयुक्तं^८
 नाम्ना^९ कापोतबन्धं भवति पुनरिदं^{१०} देवधाम्नां प्रयोज्यम् ॥ ७ ॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 2, 50-53 :

अंशेनोपानकं कुर्यात् वडभागा जगती भवेत् । पदांशं कुमुदोत्सेधमंशं वेत्रं तु कारयेत् ॥

अंशकेन गलं कुर्यादशेनोपरिषिक्ता । वृत्तपटी तथैकांशं पदोच्चं त्रिभिरशकैः ॥

अंशेनालिङ्गमंशेन कुर्यादन्तरितं बुधः । द्वयांशं प्रतिरुत्सेधमंशेनोपरिलाजनम् ॥

नासिकाभिर्लताभिश्व शोभितं मकरैः कृतम् । एतत्कपोतबन्धं स्याद्वागपद्विंशतीयुतम् ॥

cf. *Īśānaśivagurudevapaddhati*, vol. IV, p. 309 :

एकोनत्रिशादेशोऽस्मिन्दिष्टानोदये भवेत् । तदेव पदं कुमुदं प्राप्वत्कम्पं च वाजनम् ॥

ऋच्छब्दिंशादव्यधिक्योतं चांशतोऽशतः । अलिङ्गान्तरितं व्यक्तं प्रत्युत्तमधोशतः ॥

सार्वेन वाजनं चेति ग्रोकं कापोतबन्धनम् । द्विचतुर्यवपादार्थत्रिपादांशविवर्धनात् ॥

हान्या प्रत्यङ्गमङ्गं तु शोभां कुर्याद्यथारुचि ।

^२ A : एकश्यांशके ; B, F : एकस्यांशांशके^३ B, E, F : शरमितवमति:^४ B, F, F : छतेकम्^५ B, E, F : तथैकांशं व्योमांशके मूर्धों^६ B, E, F : कम्पमेकेन^७ E, F : पदम् pour पादम्^८ A omet च^९ A : भागयुक्ते^{१०} A : कापोतिबन्धं ; E : मेधान्तबद्दं^{११} E : देवधान्ति

[प्रथमं प्रतिवन्धम्¹]

अष्टांशं जगती तर्थैव कुमुदं ²स्यादेकविशांशके
त्वालिङ्गान्तरितावृभौ निगदितावेकैकभागान्वितौ ।
द्वाभ्यां तु ³प्रतिरेकभागमथ तत्कर्मण तु नामा भवेद्
एतद्वै प्रतिवन्धमुक्तमस्ति ले ⁴स्वर्गोक्तसामालये ॥ ८ ॥

[द्वितीयं प्रतिवन्धम्⁵]

तिथ्यशेऽथ⁶ ⁷ममूरके शरमिता ⁸धात्री तथा कैरवं
⁹चालिङ्गं गगनांशमन्तरितकं ¹⁰तद्वद्वेदूर्ध्वतः ।
द्वाभ्यां ¹¹स्यात्प्रतिसुर्ध्वतोऽशरचितं तदाजनं कल्पयेद्
एतद्भूत्सुरदेवभूपतिविशां वासेषु ¹²योग्यं भवेत् ॥ ९ ॥

¹ Cf. *Diptāgama*, 2, 16b-19a :

उपोपानं तु भागेन जगती सप्तभागिका । वृत्तं वर्तुलवप्रे च वेदं पादाधिकांशकम् ॥
तर्थवान्तरितोत्सेधं व्यंशार्थं प्रतिरुच्छ्रुकम् । प्रतिवाजनमेकांशं भागीविशतिभिर्युतम् ॥
प्रतिमुखं कर्कीभूत्वा नागवद्वस्त्रायुतम् । प्रतिवन्धमिदं नामा देवयोग्यमिति स्मृतम् ॥

² A : तद्वविशांशके ; B, F : स्यादेकविशांशके ; ³ A : प्रतिकैकभागमथ

⁴ F : स्वर्गोक्तसामालये

⁵ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 5, 35-37 :

“प्रतिवन्धमथ शणु । तिथ्येण विभजेदार्थं भूताशं जगती भवेत् ॥
तथा वै कुमुदोत्सेधं कर्ममेकेन कारयेत् । एकेनान्तरितं प्रोक्तं प्रतिमुखं तु द्वयंशकम् ॥
प्रतिमुखं कर्कीभूत्वा नागवद्वस्त्रमथापि वा । प्रतिवाजनमंशेन एतस्यात्प्रतिवन्धकम् ॥

⁶ E : तु pour अथ

⁷ F : मधूकरे

⁸ A : धात्री

⁹ A : नालिङ्गं

¹⁰ B, F : इन्द्रं pour तदत्

¹¹ A : स्यात्प्रतिरुदतो शरचितं

¹² B, E, F : योग्यं

[तृतीय प्रतिबन्धम्]

^१विशांशेऽथ मधूरके नयनदग्न्योमांशभूतांशकैः-

बैदैकेकगुणाम्बरैः ^३क्रमवशादंशैरधःपादुकम् ।

पञ्चं क्षुद्रमुपानकं वसुमर्तीं ^४कुर्यात्ततः कैरवं

चालिङ्गान्तरितौ ^५प्रति तदुपरि प्रोक्तं हि ^६तद्वाजनम् ॥ ७० ॥

[पद्मवन्धम्]

अष्टादशांशके तस्मिन्द्वाभ्यां पादुकमुच्यते । पञ्चमिः ^८पद्ममुदिष्टं ^९कण्ठमेकेन कारयेत् ॥ ११ ॥

एकभागादधःपञ्चं कुमुदं त्रिभिरुच्यते । उद्धर्षपञ्चं ^{१०}तथैकेनालिङ्गं ^{११}मेकेन कारयेत् ॥ १२ ॥

एकेनान्तरितं तत्र द्वाभ्यां प्रतिरुदाहतम् । ^{१२}पञ्चं वाजनमेकेन पद्मवन्धमिदं भवेत् ॥ १३ ॥

[नाडम् ^{१३}]

कैरवान्तं गलान्तं वा पट्टिकान्तं भवेत्स्थलम् । उपर्याइऽथवा कुर्यात्स्थलं तदक्षिणोन्नतम् ॥ १४ ॥

^१जलनिर्गमनचिछिद्रं प्रासादस्योन्नरे भवेत् । ऐशान्यां वा ^{१५}दिशीनान्ये मध्ये वा स्थलसंश्रितम् ॥

^१ F : विशांशेन मधूरकैः

^२ F : विशांशकैर् pour भूतांशकैर्

^३ A : कुमुदशादंशैरधः; E : क्रमवशादंशे रथः

^४ B : कुर्यादधः

^५ E : वृति

^६ B, E, F : तज्जासनम्

^७ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 18-22 :

पद्मवन्धं प्रवक्ष्येऽहं ^{१४}तत्रं गजाननं । उत्सेर्धं सप्तविशतु द्विभागा पट्टिका भवेत् ॥

एकोदी दलभेदोकमुपाने चैकभागिकम् । जगतीं तु यदेशा स्याद् द्विभागार्थदली क्रमान् ॥

अर्धभागं भवेत्स्तकन्धं भागमुच्चदलं तथा । त्रिभागं कुमुदं विद्वादधोऽव्यं भागमेव तु ॥

पट्टिका चैकभागं तु ग्रीवा चैव द्विभागिका । तदूर्ध्वमेकभागं तु पद्मवन्धं ततोपरि ॥

द्विभागा पट्टिका या तु एकभागोन योजनम् । तत्प्रतेर्थेकभागं तु पद्मवन्धं ततोपरि ॥

^८ B, E, F : पद्म निर्दिष्टं

^९ E : कर्णम् pour कण्ठम्

^{१०} B : अथ pour तथा

^{११} A, B : लिङ्गम् pour आलिङ्गम्

^{१२} B, E, F : पद्मवाजनमेकेन

^{१३} Cf. *Kāranāgama*, I, 5, 53b-58 et 61b-62a :

अधस्तानु महापट्टा नालीनिर्गमन कुरु । हस्तं वाथ त्रिपादं वा वितस्तिर्वा विशेषतः ॥

ब्रजेद्वाया विनिक्तान्तां नाली शैवमर्तीं तथा । गजोहसदशाकारां सकृत्रिप्रमुखोन्नराम् ॥

भूतसिहोपगृहां वा साधारां वाथ कारयेत् । द्विदण्डं वा त्रिदण्डं वा गर्भगेहे तु वेशनम् ॥

लिङ्गतारत्रिपादं वा द्विगुणं वार्धमेव वा । प्रणालमूलविस्तारं त्रिभागेकाग्रविस्तरम् ॥

व्यासत्रिभागभागोने बहुलं तत्त्वभागभाक् । वारिसज्जारगम्भीरं तारं लक्षणं च लक्षणम् ॥

अनिन्द्रोन्नतमाभिन्नेत्सदत्यप्रात्क्रमोन्नतम् । . . .

लिङ्गप्रासादगर्भस्य यावच्चालस्य चावधि । धारां तु केवलं कुर्याद्विन्नेत्सदालस्य सीमनि ॥

^{१४} A : जलनिर्गमनचिछिद्रं

^{१५} A : दिशीनेऽन्ये; B, E : दिशीशेऽन्ये; F : दिशीशैन्ये

^१तदर्थं नासशैलं स्यात्स्य लक्षणमुच्यते । प्रासादभित्तिविष्कम्भमानोपरि तदायतम् ॥ १६ ॥
 पादविष्कम्भमानेन त्रिगुणं ^२पादोनमेव वा । चतुरश्च समं ^३तत्स्यात्पादविष्कम्भविस्त्रुतम् ॥ १७ ॥
 तद्विस्तारश्चकेन^४ मध्ये कृत्वा ^५जलायनम् । तद्विस्तारातं^६ क्रमान्मूलात्^७ कृशताण्डशर्वर्जनात् ॥
 अग्रे गजाधरोष्टुंशं किञ्चिद्विनमितं स्थलात् । भित्त्यन्तं स्थलं प्रतिष्ठाप्य नालमूर्ध्वं तु कारयेत् ॥
 एवं कृत्वा मस्त्रं तदूर्ध्वं चाङ्गिं प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥

इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^८अधिष्ठानविधिर्नाम

त्रयोदशः पटलः^९

^१ B : तदर्थं

^२ B, E : पादमेव च

^३ B, E, F : तस्य pour तत्स्यात्

^४ A : त्रिवर्णेन pour श्वर्णकेन

^५ B, E, F : जलायनम्

^६ E : चातं pour नातं

^७ Les mss. B, E et F omettent la portion allant de कृशताण्डशर्वर्जनात् (*sloka* 18d) à हीनतस्त्र दण्डेन dans le *paṭala* suivant (*sloka* 40a) et donnent la lecture तद्विस्तारातं क्रमान्मूलात् स्कन्धोऽर्च चोर्ध्वतोऽम्बुजम्.

^८ A : अधिष्ठानविधिपटलधर्तुर्दशः

^९ Les listes d'*adhiṣṭhāna* diffèrent dans chaque *āgama*, par le nombre, les subdivisions, les noms et les définitions. Voici les listes de quelques *āgama*, que nous donnons à titre d'exemple :

Diptāgama, paṭala 2

- (1) पादवन्धम् (2) प्रतिवालकम् (ou प्रतिवन्धम्) (3) प्रकम्भम् (ou प्रतिकम्भम्) (4) पुष्पपुष्कलम्
- (5) पद्मवन्धम् (6) कलशवन्धम् (ou कलावन्धम्) (7) वप्रवन्धम् (8) पद्मकेसरम् (9) श्रोणीवन्धम्
- (10) पवरवन्धम् (ou कपोतवन्धम्) (11) श्रीकण्ठम् (ou श्रीकान्तम्) (12) श्रीवन्धम् (Total = 12)

Amśumatkāśyapam, paṭala 6

I पादवन्धम्

- (1) पद्मकेसरम् (2) पुष्पपुष्कलम् (3) श्रीकान्तम् (4) श्रोणीवन्धम् (5) वप्रवन्धम् (6) कलशवन्धम्
- (7) सुन्दराम्बुजम् (8) नलिनकान्तम् (9) श्रीसौन्दर्यम् (10) अम्बुजकान्तम्

II प्रतिवन्धम्

- (1) प्रतिकमम् (2) उच्चप्रतिकमम् (3) श्रीवन्धम् (4) मध्यवन्धम् (5) पद्मवन्धम् (6) प्रतिसुन्दरम्
 (7) श्रीकण्ठम् (8) करीरवन्धम् (9) स्कन्दकान्तम् (10) शीकरम् (Total=20)

Kāmikāgama, I, 52

- (1) पादवन्धम् (ou प्रत्यक्षम्) (2) प्रतिवन्धम् (ou पट्टिकाङ्गम्)

Kāraṇāgama, I, 5

I पादवन्धम्

- (1) पादवन्धम् (2) पद्मवन्धम् (3) पद्मपुष्कलम् (4) पद्मासनम्

II प्रतिवन्धम्

- (1) प्रतिवन्धम् (2) प्रतिकमम् (3) प्रकीर्णकम् (4) प्रतिसुन्दरम् (Total=8)

Suprabheda-gama, I, 31

- (1) पद्मवन्धम् (2) चारुवन्धम् (3) पादवन्धम् (4) प्रतिकमम् Total=4)

Viśvakarmavāstuśāstram

- (1) मवभद्रम् (2) बोधिभद्रम् (3) वाजिभद्रम् (4) कुमुदभद्रम् (5) मध्यवन्धम् (6) बोधिवन्धम्
 (7) वाजिवन्धम् (8) कुमुदवन्धम् (Total=8)

Īśānaśivaguruudevapaddhati, vol. IV, p. 307-309

I पादवन्धम्

- (1) पादवन्धम् (2) बग्रवन्धम् (3) चारुवन्धम् (4) पुष्कलम्

II प्रतिक्रमम्

- (1) प्रतिकमम् (2) प्रतिवन्धम् (3) श्रीवन्धम् (4) कपोतवन्धम् (Total=8)

Ajitāgama, paṭala 13

- (1) प्रथमं पादवन्धम् (2) द्वितीयं पादवन्धम् (3) मुख्यधम् (4) कपोतवन्धम् (5) प्रथमं प्रति-
 वन्धम् (6) द्वितीयं प्रतिवन्धम् (7) तृतीयं प्रतिवन्धम् (8) पद्मवन्धम् (Total=8)

Voir aussi, Tarapada Bhattacharya : *A Study on Vasturvidya*, Table III,
 pp. 357-358.

[चतुर्दशः पठलः]

[पादादिलक्षणम्¹]

²पादादीनामथाङ्गानां पञ्चानामाकृतिः क्रमात् । आकृत्या नामभेदश्च ³पादानां वक्ष्यते ऽधुना ॥

[पादवर्गः ⁴]

मस्त्रोध्वेऽङ्गिमूले तु वेदिकां वा प्रकल्पयेत् । तन्मानं तु द्विदण्डं स्यान्वभागविभाजिते ॥२॥
पादमूलेऽशतः कुर्यात्कम्पं वेदांशकैर्गलम् । तदृध्वें पट्टमेकं स्याद् द्वयंशेनोपरि वेदिका ॥ ३ ॥
तदृध्वें पट्टिकांशा स्यात्तदृध्वेऽङ्गिमि प्रकल्पयेत् । चतुरश्रास्तथाष्टाश्रा वृत्तास्ते त्रिविधाः स्मृताः॥

¹ Pour le पादादिलक्षण, voir *Aṃśumatkāśyapa*, *paṭala* 8, 10, 18 et 19, *Kāmikāgama*, I, 53 à 58, *Kāraṇāgama*, I, 7, *Diptāgama*, 5 et *Suprabhedāgama*, I, 31.

² [पादादिः = पादः, प्रस्तरः, ग्रीवा, शिखरम्, स्थूपिः, इति पदः]

³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 5, 28b-29a :

स्तम्भः स्थूण च पादं च म्याणुर्दाश्तलाङ्गिमिः । जह्ना च चरणं चैव पर्यायवचनानि च ॥

cf. *Isānāśivagurudevapaddhati*, vol. IV, p. 309 :

स्तम्भः स्थूणास्तथा पादा कुम्भाः कम्पाङ्गिमोऽपि च । स्तम्भपर्यायशब्दाः स्युः ॥

⁴ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30b-45a :

कृत्वा चेदिदिविदण्डेन वस्त्राधारस्य चोपरि । तस्यायामं तु नवधा कृत्वैकांशेन पट्टिका ॥

कन्थरं तु युगांशेन अंशेनाधारपट्टिका । पक्षांशा वेदिका ग्रोक्ता व्योमांशा चोर्ध्वपट्टिका ॥

उत्तराधिक्षिपादेन दण्डत्रयं परिग्रहेत् । तत्स्थाने ताटिकोस्त्वें दण्डाध्यं चेति कीर्तिम् ॥

तदृध्वं रसधा भज्य एकेन गिरिकादयम् । गिरिकायां तु विस्तारमग्रपादसमं भवेत् ॥

एकेन इत्तर्कं कुर्यात्पिक्षांशेन सरोरुहम् । द्विभागे नास्यकं तस्य तारमध्यधृदण्डकम् ॥

तस्योध्वें दण्डमानं तु रसभागेन भाजयेत् । एकांशं गलमित्युक्तं तत्तारं चाग्रपातवत् ॥

कुम्भोध्वं तु युगांशेन द्विदण्डं तस्य विस्तरम् । इत्तमेकेन कर्तव्यं तत्तारमग्रपातवत् ॥

तस्योध्वें चैव पादेन द्विदण्डं नवधा भवेत् । पदं कुर्याद्विभागेन व्योमांशो फलकं भवेत् ॥

फलकस्य तु विस्तारं दण्डत्रयमिति स्मृतम् । वीरकाण्डं युगांशेन तत्तारं चाग्रवद्वेत् ॥

पोतिकायां युगांशेन तत्तारं पददण्डकम् । उत्तमं तारमेवं स्यायुगदण्डं तु मध्यमम् ॥

त्रिदण्डमधमं ग्रोक्तं पोतिकायाः प्रकीर्तिम् । उत्सेधं पोतिकायां तु एकदण्डमिति स्मृतम् ॥

पोतिकावन्धनिर्यूहं दण्डं वा तन्त्रिपादकम् । युगाध्यं वाथ इत्तम् वा वस्त्रध्यं वा कलाधकम् ॥

चरणाकृतिरेवं स्याद्वित्तेः पादस्य निर्गमम् । तस्य चैव तु भागैकं चतुरश्रास्य निर्गमम् ॥

दण्डविभागभागैकं इत्तम्याष्टकलाग्रहा । इत्ताष्टाशकलाधाराणां वेदृध्वें चाहिंग्रमूलके ॥

कर्णविस्तारमानेन चतुरध्रे तु कारयेत् । पादवर्गं समाख्यातम् ॥

^१ स कुम्भाश्र चिकुम्भाश्र कुम्भमण्डयुतास्थथा । प्रोक्ताः पादाः समासेन ^२ तद्विधानमथोच्यते ॥५
 तस्योत्सेधं तु सप्ताष्टनवभागविभाजिते । एकभागं भवेत्तत्र दारुपादस्य विस्तृतम् ॥ ६ ॥
^३ भित्तिपादगतं तारं वक्ष्यामि क्रमशोऽधुना । त्रिहस्तभवनस्तम्भो भवेत्त्वयङ्गुलविस्तृतः ॥७॥
 उपर्युपरि धाम्नां तु पादविस्तारवर्धनम् । अङ्गुलेन भवेद्वाम्नां ऋयंशं करमितादिह ॥ ८ ॥
 उपर्युपरि पादानामादादशतलादपि । मूलपादाङ्गुलेदामो द्वयङ्गुलद्वयङ्गुलक्रमात् ॥ ९ ॥
^४ अथवान्यप्रकारेण वक्ष्यते पादविस्तरम् । चतुर्विंशतिभागं तु कृत्वा प्राप्नादविस्तरम् ॥ १० ॥
 पञ्चविंशतिभागं वा पांडिशांशमथापि वा । तेषु चैकांशमुद्दिष्टं त्रिविधं पादविस्तृतम् ॥ ११ ॥
 पादविस्तारमानेऽथ वसुभागविभाजिते । एकभागविहीनं स्यात्तत्पादस्य विस्तरम् ॥ १२ ॥
 तदण्डमिति निर्दिष्टं तेन भागं प्रकल्पयेत् । विस्तारस्य त्रिभागैकं चतुर्भागैकमेव वा ॥ १३ ॥
 स्तम्भानां निर्गमः प्रोक्तः^५ ;

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 54-55a :

चतुरभ्यमध्याश्र्वं योऽशाश्र्वं तु वृत्तकम् । कुम्भयुक्तास्थथा केभित् केभित्कुम्भविहीनकाः ॥

केचिदै कुम्भमण्डभ्यां युक्ता पादा इति स्मृताः ।

^२ A : द्विविधा न सथोच्यते

^३ A : भक्तिपादगतं तानं

^४ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 56-65a :

विस्तारस्य चतुर्विंशतिद्वागैकं पादविस्तरम् । तदेव दण्डमाल्यात् पादाङ्गुलरक्षणि ॥

मूलपादस्य विस्तारात् सप्तैकांशोनवार्गतः । द्विदण्डं मण्डहसेधं दण्डपादं तु विस्तरम् ॥

अष्टांशं कण्ठमुसेधं द्विदण्डं कुम्भविस्तरम् । उत्सेधं तु त्रिपादं हि पादोना फलका भवेत् ॥

त्रिदण्डं विस्तरं प्रोक्तं तदधैं निर्गतं स्मृतम् । वीरकण्ठं तु दण्डेन विस्तारं तत्समं भवेत् ॥

तदूर्ध्वं पोतिकायामं तन्निपादं तदुच्छित्तम् । त्रिदण्डमध्यमायामं चतुर्दण्डं तु मध्यमम् ॥

उत्तमं पञ्चदण्डं तु पोतिकायाममुच्यते । चित्रपत्रतरङ्गेष्व भूषयित्वा तु पोतिकाम् ॥

कुम्भपादमिदं प्रोक्तं कुम्भभिक्षं प्रचक्षमहे । पादं पोतिकाया युक्ते शेषे कर्म न कारयेत् ॥

कुम्भमहीनस्तिमें प्रोक्ता लताकुम्भं तदुच्यते । कुम्भाकारं तु तन्मले तदैवं पदमेव तु ॥

फलकोर्ध्वं लतां कुम्भात्तच्छेषं कुम्भपादवत् । पादान्तरे तु कर्तव्यमशक्तधेनु वर्जयेत् ॥

सर्वेषामेव पादानां तत्पादं निर्गमं भवेत् ।

^५ Cf. *Isānashivaguruvedapaddhati*, vol. IV, p. 310:

पादमधैं त्रिपादं वा भित्तिस्तम्भविनिर्गमः । चतुरभ्याष्टव्यानां विज्ञेयस्तु कमाङ्गुलेत् ॥

[ब्रह्मकान्तः, विष्णुकान्तः, रुद्रकान्तश्च^१]

^२पादानां नाम कथ्यते । ब्रह्मकान्तो विष्णुकान्तो रुद्रकान्त इति त्रयः ॥ १४ ॥

पादाः स्युर्नामितस्तेषामाङ्गुतिस्तु निश्चयते । स्तम्भायामः समस्तस्तु चतुरश्रः सलक्षणः ॥ १५ ॥
च्यंशाङ्गुवेदिंह स्तम्भो ब्रह्मकान्ताभिधानतः । मूले तत्कष्ठमानेन कृत्वा च चतुरश्रकम् ॥ १६ ॥
पादाधिकं वाप्यध्यर्थं पादोन्द्विगुणं तु वा । द्विगुणं वा तदृच्चे तु वृत्तमष्टाश्रमेव वा ॥ १७ ॥
कृत्वोर्ध्वं कुम्भमण्डीभ्यां युक्तः स्याद्विष्णुकान्तकः । पूर्ववच्चतुरश्रं तत्कृत्वोर्ध्वं पोडशाश्रकम् ॥ १८
तदृच्चे कुम्भमण्डीभ्यां संयुक्तो रुद्रकान्तकः ।

[^३सौम्यः, वासन्तिकः, वृत्तकान्तः, पूर्वाग्रस्तम्भश्च^४]

मूले दण्डप्रमाणेन कृत्वा तु चतुरश्रकम् ॥ १९ ॥

तस्याधः पादतः पादं तस्योर्ध्वं पोडशाश्रकम् । तदृच्चे कुम्भमण्डीभ्यां युक्तः सौम्य उदाहृतः ॥
मूलप्रसृति वस्त्रशः केवलं कुम्भसंयुतः । ^५वासन्तिक इति प्रोक्तस्त्वश्राकारः सुवृत्तकः ॥ २१ ॥
केवलं कलशोपेतो वृत्तकान्त इति स्मृतः । ^६मूलेऽस्य वा सर्वर्णेन चतुरश्रस्ततः परम् ॥ २२ ॥
वृत्तः कलशसंयुक्तः पूर्वाग्रस्तम्भ उच्यते ।

¹ Cf. *Dīptāgama*, I, 10b-13a :

स्तम्भायामं सनस्तं तु चतुरश्रं सलक्षणम् । सर्वावश्वसंयुक्तं ब्रह्मकान्तमिति स्मृतम् ॥

मूले तत्कष्ठमानेन चतुरश्रं तदृच्चतः । अष्टाश्रं कुम्भमण्डीभ्यां द्वाभ्यां वै विष्णुकान्तकम् ॥

अध्रमूच्चे तु वृत्तं स्यात्कुम्भमण्डीसमन्वितम् । रुद्रकान्तमिति ज्ञेयम्

² Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 65b-67 :

श्रीकरं चन्द्रकान्तं च सौमुख्यं प्रियदर्शनम् । शुभंडरी च नामनि कर्तव्यानि विशेषतः ॥

श्रीकरं वृत्तपादानां पोडशाश्रे तु कान्तकम् । सौमुख्यं हि तथाश्राश्रे तुयांश्चे प्रियदर्शनम् ॥

चतुरश्राश्रमित्ये च पादा कार्या शुभंकरी ।

³ Cf. *ibid*, 13b-14 :

चतुरश्रं तु वृत्तास्य पादात्पादविनिर्गमम् । तदृपर्यग्रसीमान्तं पोडशाश्रममन्वितम् ।

कुम्भमण्डीसमायुक्तं सौम्यमेतत्प्रशास्यते ।

⁴ Cf. *Dīptāgama*, 5, 15-17a :

मूलप्रकृतिरशाश्रे केवलं स्तम्भसंयुतम् । वासन्तिकमिति ज्ञेयमश्राकारं सुवृत्तकम् ॥

केवलं कलशोपेतं वृत्तपादमिति स्मृतम् । मूलं यद्या सर्वर्णेन चतुरश्रमितः परम् ॥

कलशेन सुवृत्तं यत्पूर्वाग्रस्तम्भमित्यते ।

⁵ A : वासन्तिकमिति प्रोक्तं वस्त्रश्राकारसुवृत्तकः

⁶ A : मूलस्य व्यासर्वर्णेन

[चित्रखण्डः^१, वज्रखण्डः, रम्यखण्डश्च]

साधेन समपादेन दण्डमानेन वाग्रतः ॥ २३ ॥

चतुरथस्तथा स्तम्भस्तदधो दण्डमानतः । पोडशाश्रं^२ भवेत्तत्र पद्मं मूलाग्रयोरपि ॥ २४ ॥
पञ्चभागैकभागेन तस्याधश्चतुरथकम् । दण्डमानेन कृत्वाथ पूर्ववत्पोडशाश्रकम् ॥ २५ ॥
शेषं वेदाश्रमेवोक्तं एवंभूताकृतिस्तु यः । स्तम्भः स चित्रखण्डाख्यः; वज्रखण्डं ततः शृणु ॥
स एव^३ मध्यवस्थश्रो वेदाश्रो वज्रखण्डकः^४ । स्तम्भोऽधे तु द्विदण्डेन चतुरश्रीकृते ततः ॥ २७
तन्मानान्तदधः कुर्यादेदाश्रं नवधा भवेत् । वेदाश्रं सर्वमायामं रम्यखण्डः स नामतः ॥ २८ ॥

[चारुखण्डः, स्कन्दकान्तः, सिंहपादश्च]

स्तम्भायामसमस्ते तु पञ्चभागविभाजिते । तन्मूले चतुरथं तु द्विभागेन प्रकल्पयेत् ॥ २९ ॥
शेषांशे कलशोपेतः स्तम्भः स्याच्चारुखण्डकः । मूले द्विदण्डमात्रेण^५ पद्मासनसमन्वितः ॥ ३०
वृत्तं वा चतुरथं वा कुम्भमण्डसमन्वितः । स्कन्दकान्ताख्यपादः स्याद्; अष्टाश्रं वृत्तमेव वा ॥ ३१
पादायामत्रिभागेन मूले सिंहसमायुतः । सिंहपाद इति प्रोक्तः^६ ;

^१ Cf. *Amśumathkāśyapa*, 8, 22a-25a :

विष्णुभक्त्यनेन स्तम्भाये चतुरथकम् । तदधेस्वार्थदण्डेन त्वच्जमग्राधसंयुतम् ॥

दण्डमानेन तस्याधो वस्त्रं परिकल्पयेत् । तदधः पूर्ववत्पद्मं तस्याधो दण्डमानतः ॥

चतुरथसमायुक्तं तस्याधस्तानु पूर्ववत् । मूले तु शेषं वेदाश्रं चित्रं वाथ तदुच्चते ॥

^२ A : भवेत्तत्र पदमूलाग्रयोरपि

^३ A : मध्यवेदाश्रे वेदाश्रे वज्रकन्दकम्

^४ Cf. *Īśānaśivaguruderapaddhati*, vol, IV, p. 310

मूलान्वयोस्तु वेदाश्रो मध्ये अष्टाश्रयलंकृतः । वज्रकान्तः स विज्ञेयो मुक्तास्तम्भः समौक्तिकः ॥

cf. *Diptāgama*, 5, 18a-20 :

मूले द्विदण्डमात्रेण पद्मं सुदलसंयुतम् । शेषं हि कलशोपेतं वृत्तं वा चतुरथकम् ॥

अन्वितं कुम्भमण्डीभ्यां सुन्दरं नामसंयुतम् । अष्टाश्रे वाथ वृत्ते वा पादायामत्रिभागतः ॥

केसरीरूपसंयुक्तं सिंहपादमिति स्मृतम् ।

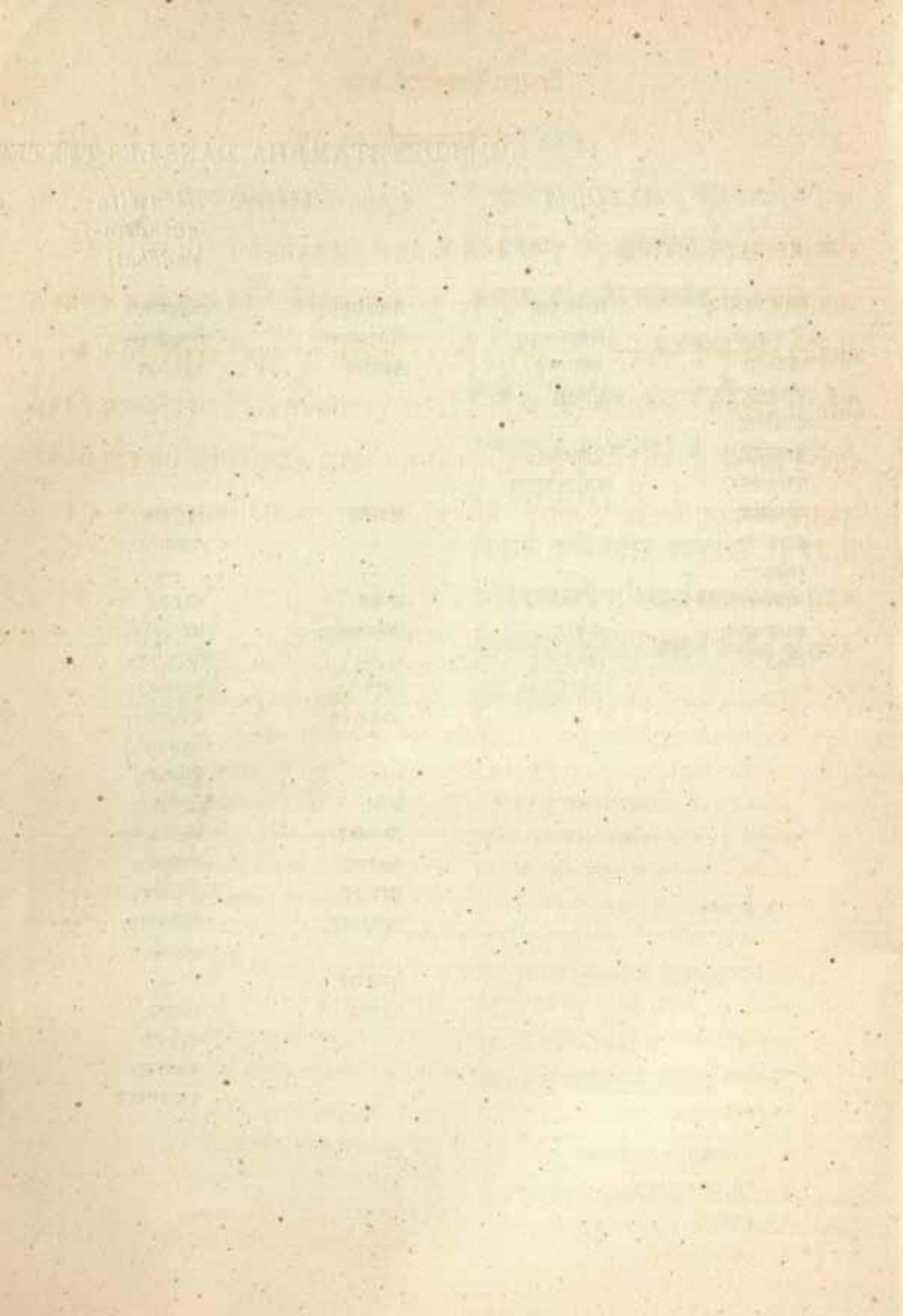
^५ A : शेषांशीकृस्ते सोऽयं स्तम्भः स्याच्चारुखण्डकः

^६ A : पादायामनसमन्वितम्

^१ Cf. sur le tableau les différents noms des *stambha* dans les textes
âgamiques; voir aussi Tarapala Bhattacharya: *A study on Vastuvidya*,
Table V, pp. 359-360.

LES NOMS DES STAMBHA DANS LES TEXTES ÂGAMIQUES

<i>Ajita</i>	<i>Dipta</i>	<i>Amśumatkāśyapa</i>	<i>Īśānaśiva-gurudeva-paddhati</i>	<i>Suprabheda</i>	<i>Viśvakarma-vāstuśāstra</i>
ब्रह्मकान्तः;	ब्रह्मकान्तम्	ब्रह्मकान्तः;	ब्रह्मकान्तः;	ब्रह्मकान्तः;	ब्रह्मकान्तः;
विष्णुकान्तः;	विष्णुकान्तम्	विष्णुकान्तः;	विष्णुकान्तः;	विष्णुकान्तः;	विष्णुकान्तः;
रुद्रकान्तः;	रुद्रकान्तम्	रुद्रकान्तः;	रुद्रकान्तः;	रुद्रकान्तः;	—
सौभ्यः;	सौभ्यम्	—	—	—	—
वासन्तिकः;	—	—	—	—	—
कृतकान्तः;	कृतपादम्	—	—	—	—
पूर्वीश्वरतम्भः;	पूर्वीश्वरतम्भम्	—	—	—	—
वित्रखण्डः;	—	छत्रखण्डः;	वित्रखण्डः;	—	—
वज्रखण्डः;	—	—	वज्रकान्तः;	—	—
रम्यखण्डः;	—	—	—	—	—
चारुखण्डः;	—	श्रीवज्रः;	श्रीवज्रः;	—	—
स्कन्दकान्तः;	सुन्दरम्	स्कन्दकान्तः;	स्कन्दकान्तः;	—	स्कन्दकान्तः;
तिहपादः;	सिंहपादम्	—	सिंहकान्तः;	—	—
	अष्टाश्रम्	इन्द्रकान्तः;	इन्द्रकान्तः;	इन्द्रकान्तः;	इन्द्रकान्तः;
		चन्द्रकान्तः;	चन्द्रकान्तः;	चन्द्रकान्तः;	सौमकान्तः;
		मण्डः;	इशोकान्तः;	—	सूर्यकान्तः;
		द्वेषणः;	भद्रकान्तः;	—	मुग्धोकान्तः;
		शिवघटनः;	व्यालकान्तः;	—	ब्राह्मणकान्तः;
		गजपादः;	गजकान्तः;	—	कैलासकान्तः;
		शुण्डपादः;	शुण्डपादः;	—	मेरकान्तः;
		पिण्डिपादः;	भिण्डिपादः;	—	नन्दिकान्तः;
		कुम्भपादः;	पद्मासनः;	—	देवकान्तः;
		श्रीकण्ठः;	—	—	—
			श्रीकण्ठः;	श्रीकरः;	—
			पद्मेषणः;	सौमुख्यः;	—
			वज्रपादः;	प्रियदर्शनः;	—
			उल्खलपादः;	शुभंकरी	—

[पादकुम्भलक्षणम् ^१]

कुम्भानां लक्षणं शृणु ॥ ३२ ॥

अध्यर्धमानपादेन पादोनदिगुणं तु वा । द्विगुणेनाथवा पादकुम्भोत्सेधं विधीयते ॥ ३३ ॥
^२आसोत्सेधे नवांशे तु व्योमांशेन ^३दगुच्छतिम् । कुम्भोन्नतं चतुर्भिः 'सात् कुण्डमेकेन कारयेत् ॥
 आस्यमेकेन कर्तव्यं ^५पदमेकं ततो भवेत् । अंशेन ^६बृत्तग्रीवा च ^७दक्षणौ पादविस्तरौ ॥ ३५ ॥
 हीनौ तौ पादमूलेन तुल्यविस्तारतः स्मृतौ । द्विगुणं कुम्भविस्तारमध्यर्धं वक्त्रविस्तरम् ॥ ३६ ॥
 चतुर्दण्डं त्रिदण्डं वा मणिविस्तारमुच्यते । ^९तस्योत्सेधं त्रिपादं स्यात्तत्रियंशैर्विभाजयेत् ॥ ३७ ॥
^१तस्योत्सेधकमंशेन तत्र वेत्रं तदंशकम् । मणिकां चांशतः कुर्यान्मूलाधारं तु पादवत् ॥ ३८ ॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 5, 21-35a :

सर्वं कापोतिकायुक्तं कुम्भालङ्कारं उच्यते । अधर्धिमध्यपादेन पादहीनद्रव्यं तथा ॥
 द्विगुणं दण्डमानेन कुम्भोत्सेधं विशेषतः । श्रीकरं चन्द्रकान्नं च सौमुख्यं प्रियदर्शनम् ॥
 वथाकमेण वक्ष्यामि कुम्भोत्सेधं नवांशकम् । तदैँ धूग्रकभगः स्यावावारि कलशोन्नतम् ॥
 कण्ठमेकांशमित्याहुरास्यमेकांशमेव च । तत्पदमेकभगेन वृत्तमित्तौ तदंशकम् ॥
 दक्षणौ पादविस्तरौ हीनेऽधो पादमूलवत् । द्विगुणं कुम्भविस्तारमास्यमंशेन वृत्तकम् ॥
 अंशेन मणिकां कुर्यात्वात्याकारं तु पञ्चवत् । त्रिवा नागदशाभं वा वीरकाण्डं तदूर्जतः ॥
 पादोचं तु तदर्थेन सर्वेषां चतुरशकम् । हीनोऽधस्तात्तदर्थेन स्कन्धोचं चोर्ध्वमन्बुजम् ॥
 मालास्थानं तदाधस्तादू तदृष्टं चाथ विस्तृतम् । श्रीकरं वृत्तादानां सर्वेषामपि संमतम् ॥
 अष्टाश्रे योडशाखं च चन्द्रकान्नं प्रशस्यते । सौमुख्यं चतुरशाणामष्टाभाणां विशेषतः ॥
 अतिभारेषु स्तम्भेषु प्रियदर्शनमिष्यते । दण्डोच्चसमविस्तारं पददण्डायतं भवेत् ॥
 पोतिकानामिदं श्रेष्ठं सर्वज्ञितमसंयुतम् । चतुर्धियितनं तत्र चोत्सेधं तत्त्विपादकम् ॥
 मध्यमा इति विजेया कुम्भाः स्तम्भेषु योजिताः । त्रिदण्डायतविस्तीर्णं दण्डोचाधं तु कन्यसम् ॥
 कुम्भं मण्डीविहीनं तु योजयेत् विचक्षणः । सार्धत्रिपाददण्डं वा कण्ठानां कर्णनिर्गमम् ॥
 विस्तारस्य चतुर्भगे तरङ्गस्थानमिष्यते । गृहीतोच्चत्रिभागैः भागोचं त्वप्रपटकम् ॥
 एवमुत्तरपादानाम् ॥

^२ A : आर्तिसेधे

^३ A : धूचमति pour दगुच्छतिम्

^४ A : स्युः pour स्यात्

^५ A : पदमेकान्ततो

^६ A : वृत्तशीशौ च

^७ A : धृक्षणौ

^८ A : तस्योत्सेधत्रिपादं

^९ A : तस्योत्संधिकमंशेन तत्त्वेत्रं तदंशकम्

^१त्रिधा नागदलाभं वा ^२वीरकान्तं तदृधर्वतः । ^३चतुरशं दण्डविस्तीर्णं त्रिपादेनोच्छ्रुतं भवेत् ॥

^४हीने तत्त्र दण्डेन ^५स्कन्धोऽव॑ चोर्धर्वतोऽभ्युजम् । मूलस्तम्भस्य चाधस्तादण्डेनायतविस्तरम् ॥

[श्रीकरम्, चन्द्रकान्तम्, सौमुख्यम्, प्रियदर्शनं च^६] [प्राचीन लिखित]

श्रीकरं वृत्तपादानां सर्वेषां च विधीयते । पोडशाश्रं ^७तदश्राणां ; ^८चन्द्रकान्तमिति स्मृतम् ॥४१

^९अष्टाश्रं ; चतुरश्राणां ^{१०}सौमुख्यमिति कीर्तितम् । अतिभारेषु स्तम्भेषु प्रियदर्शनमेव हि ॥४२

[पोतिका^{११}] [प्राचीन लिखित]

^{१२}पोतिका दण्डविस्तारा ^{१३}विस्तारसमग्निच्छ्रुता । पञ्चदण्डायता श्रेष्ठा सर्वाङ्गस्तम्भसंयुता ॥४३

^१ A : त्रिधा ना, दलाहं वा

^२ *Suprabheda* : वीरकाण्डं ; *Kāraṇa* et *Īśānaśiva* : वीरकाण्डं

^३ A : चतुरश्रं ; [तुर्यांशं इति सुषु पाठः] ^४ A : भिरौतस्तत्र दण्डेन

^५ F : स्कन्धोऽव॑

^६ Cf. *Īśānaśivagurudevapaddhati*, vol. IV, pp. 311 :

श्रीकरबन्द्रकान्तश्च सौमुख्यः प्रियदर्शनः । इति कुम्भाधतुर्धा स्युर्वतानो श्रीकरो भवेत् ॥

अष्टाश्राणां चन्द्रकान्तः श्रीकरः स्यात्कलाधके । स्तम्भानां चतुरश्राणां सौमुख्यः कुम्भ इव्यते ॥

शेषाणां चातिभाराणां कुम्भः स्यात्प्रियदर्शनः ।

^७ E, F : तदाश्राणां

^८ E, F : चन्द्रकान्तं ततः स्थितः

^९ B, E, F : अष्टानां

^{१०} B, E : सौमुख्यामिति ; F : सौमुख्यामिति

^{११} Cf. *Īśānaśivagurudevapaddhati*, vol. IV, pp. 312-313 :

तदृव॑ पोतिका स्यात्या तस्या लक्षणमुच्यते । सा च स्यात्स्तम्भविस्तारात्पिण्डां वा चतुर्गुणम् ॥

दीर्घां पञ्चगुणं वापि नीचमध्योत्तमा स्मृता । नागवृत्ता पञ्चचित्रा समुद्रोमित्थं पोतिका ॥

त्रिविधा नामभिज्ञेया तासां लक्षणमुच्यते । स्तम्भव्यालसमोत्तेधविस्तारा श्रेष्ठपोतिका ॥

शारंशोना मध्यमा स्यादूनव॑शा कनिष्ठिका । भूतेभमकरव्यालरब्लवन्धविवित्रिता ॥

वल्लीचित्राप्रपटा च सा रुद्यता चित्रपोतिका । केवलं पञ्चवल्लीभिर्विचित्रा पञ्चपोतिका ॥

तरङ्गमात्रचित्रा या पोतिका स्यातरक्षिणी । तरङ्गाधात्र वेदतुर्वस्वाशादिलसंख्या ॥

कार्यास्तुमयतस्तस्या : पटिकाच्छ्रुतमध्यगाः । त्रिभागे पोतिकोत्सेषे साधशीनाप्रपटकम् ॥

तदृधर्विंशेन तदृधः क्षेमच्छायान्वितं भवेत् । तदुचार्यात् त्रिभिर्व॑शीरंशाभ्यां वात्र कल्पयेत् ॥

स्वव्यासाधात् त्रिपादादा कुर्यात्तास्वग्रमण्डनम् ॥

^{१२} A : कपोतिकाण्डविस्तारो

^{१३} B omet la 2me partie du *sloka* 43a et la 1re partie du *sloka* 43b et donne la lecture : पोतिका दण्डविस्तारा सर्वाङ्गस्तम्भसंयुता

चतुर्दण्डायता चैव त्रिपादोत्सेधसंयुता । मध्यमेति समुद्दिष्टा कुम्भस्तम्भेषु योजिता ॥ ४४ ॥
 'त्रिदण्डायतसंयुता' ^१दण्डार्थोच्चसमन्विता । कुम्भ^२मण्डीविहीनेषु योजनीया विशेषतः ॥ ४५ ॥
 समं 'त्रिपादमध्यं वा कर्करी'काठनिर्गतिः । विस्तारस्य चतुर्भागे तरङ्गं परिकल्पयेत् ॥ ४६ ॥
 'गृहीतोच्चत्रिभागेन तदृथ्वेण पद्मिका भवेत् । पादवर्गः समुद्दिष्टः ;

[प्रस्तरवर्गः^३]

प्रस्तरं ^४चायुनोच्यते ॥ ४७ ॥

^५प्रस्तरं ^६चोत्तरादि स्यात्तदिष्टकम्भम् तु ^७पादवत् । उत्सेधं त्रिविधं प्रोक्तमुच्चम् तु समं भवेत् ॥
 त्रिपादं मध्यमं प्रोक्तमध्यमं ^८चार्धमुच्यते । स्तम्भाग्रस्याग्निः^९भागैकं ^{१०}वेदभागैकमेव वा^{११} ॥ ४९ ॥

^१ F : त्रिदण्डा यत्र संयुक्ता

^२ A : दण्डे चोर्थ्वे समन्विता ; B, E, F : दण्डार्थोच्च समन्विता

^३ E, F : मण्डि pour मण्डी

^४ F : त्रिपादमध्यं वा

^५ B : कप pour कण्ठ ; E : पर ; F : कफ

^६ A : अतोच्चत्रिभागे

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 45-55a :

ततः प्रस्तरवर्गकम् । यद्यद्योत्सेधमाने तु भजेद्विशतिभागतः ॥

उत्तरोच्च गुणाशेन तदुच्चमष्टवा भजेत् । एकाशेन निर्यूहं पोतिकायास्तु बाह्यके ॥

एकेन बाजनोच्चं तु तत्समं नीवमुच्यते । वसन्तकोच्चं श्वशेन तस्योर्ध्वं नीवमुच्यते ॥

तस्योर्ध्वपट्टिकाशेन युगभागैकनीव्रकम् । अब्ध्यंशं तु कपोतोच्चं दण्डार्थं लम्बमानकम् ॥

तज्जीवं तु त्रिदण्डं स्यान्मार्जनं तस्य नीवकम् । कपोते नासिकायुक्तं कण्ठं वल्लीसमायुतम् ॥

नासि तारं द्विदण्डं वा सार्धद्विदण्डमेव वा । उत्सेधं तत्समं ज्ञेयं तदभूतांशागुणांशाकम् ॥

तन्मध्यमेव गाढं तु तदुग्रहा दण्डमानतः । वाजिनोर्ध्वसमं प्रोक्तं नासिकायाः शिरस्तथा ॥

एकाशेनोर्ध्वपट्टी तु पादसुत्रसमं कुरु । एकेनान्तरितं कुर्यात् तत्त्वारमग्रपादवत् ॥

अग्रपादार्धमानेन तज्जीवं परिकीर्तिम् । प्रतिमुखोच्चत्रिभागेन तत्तुल्यं कर्णनिर्गमम् ॥

प्रतिवाजनमेकांशं स्थाणुप्रवृत्तसमं तु तत् । सिंहव्यालगाजैः पुष्पैः कुर्वदिन्तरितं तथा ॥

एवं प्रस्तरवर्गं तु"

^८ F : तु pour च

^९ F : सप्रस्तरं प्रस्तरं

^{१०} E : ओत्तरादि: स्यात्

^{११} A : पातवत्

^{१२} B, E, F : त्वयुनोच्यते pour चार्धमुच्यते

^{१३} F : अग्न pour अग्निः

^{१४} A omet वेदभागैक

^{१५} A : च pour वा

१ चतुरश्च समं चैव वाजनं २ चोत्तरोपरि । तदूर्ध्वे दण्डमानेन भृतमालां प्रकल्पयेत् ॥ ५० ॥
 निर्गमं च तथा प्रोक्तं ३ तदूर्ध्वे पट्टिका भवेत् । ४ तां च वाजनवत्कुर्यात्तस्योर्ध्वे सात्कपोतकम् ॥ ५१ ॥
 तद् द्विदण्डप्रमाणेन त्रिदण्डेनाथवा भवेत् । ५ तत्समं निर्गमं प्रोक्तं लभ्वनं ६ चार्घदण्डतः ॥ ५२ ॥
 ७ शेषे तु ८ शरभागेन भाजितांशेन पट्टिका । ९ एकेन कण्ठमाख्यातं द्वाभ्यां प्रस्तरमेव हि ॥ ५३ ॥
 तदूर्ध्वे पट्टिकां कुर्यादेकांशेन विचक्षणः । १० कपोत ११ नासिकायुक्तं तचारस्यार्घदण्डतः ॥ ५४ ॥
 १२ द्विदण्डे नवकोणेषु १३ पत्रवल्लीसमायुतम् । एवं प्रस्तरमाख्यातं देवधाम्नां विशेषतः ॥ ५५ ॥
 अथवान्य १४ प्रकारेण १५ प्रस्तरं तेषु कल्पयेत् । १६ उत्सेधे तत्र विंशांशे भवेदग्न्यंशमृतम् १७ ॥ ५६ ॥
 १८ व्योमांशं वाजनं प्रोक्तं १९ त्रियंशं स्याद्वसन्तकम् । २० ऊर्ध्ववाजनमंशेन कपोतं सप्तभिर्भवेत् ॥
 आलिङ्गमेकभागेन भवेदन्तरितं तथा । अंशाभ्यां तु २१ प्रतिं कुर्याद्व्योमांशं २२ वाजनं ततः ॥ ५८ ॥
 २३ एवं वा तत्प्रकर्तव्यम् ;

^१ A : चतुरश्च समं चैव

^२ A : चोत्तरी परि ; B, E : चोत्तरानपि ; F : चोत्तरावपि

^३ F : तदूर्ध्वे

^४ A : कर्ये pour तां च

^५ A : सत्समं

^६ A : बन्धनं pour लभ्वनं

^७ B et E omettent les *sloka* 53 et 54

^८ A : शेषं तु

^९ F : एकोन pour एकेन

^{१०} A, B et E omettent le demi-*sloka* 54b

^{११} F : नाडिका pour नासिका

^{१२} A omet le *sloka* 55.

^{१३} B : वक्त्र pour पत्र

^{१४} F : अन्यत् pour अन्य

^{१५} A : संस्तरं pour प्रस्तरे ; E : प्रस्तरो ; F : प्रस्तरा

^{१६} B, E, F : उत्सेधं

^{१७} B, E, F : उत्तमम् pour उत्तरम्

^{१८} B, E : सोमं वाजनकं प्रोक्तं

^{१९} F : व्यंशं स्याद्विजसत्तम

^{२०} A : ऊर्ध्वे वाजनमंशेन

^{२१} A : वृत्तिं pour प्रति

^{२२} B, E, F : वामांशं pour व्योमांशं

^{२३} B, E, F : एवं वाध प्रकर्तव्यं

[तोरणम्]

तोरणं वक्ष्यते ऽयुना । पार्थ्योः पृष्ठतश्चापि^२ पङ्किमध्येषु वा ततः ॥५९॥
 प्रतेरुत्तरसीमान्तं तोरणोच्छ्रयमुच्यते । तद्विस्तारं तदर्थं स्यादायामे पञ्चभाजिते ॥ ६० ॥
 'मकरं तु त्रियंशेन शेषं पादं प्रकल्पयेत् । पादान्तरार्धविस्तारं 'तोरणस्य प्रकल्पयेत् ॥ ६१ ॥
 सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वालंकारसंयुतम् । कारयेत्तोरणं धीमांस्तेषु देवान् प्रकल्पयेत् ॥ ६२ ॥
 ब्रह्मविष्णुसमायुक्तं पृष्ठे लिङ्गस्थमीश्वरम् । विष्णुं वा तत्र कुर्वात् शुभं वा पश्चिमानने ॥ ६३ ॥
 दक्षिणे दक्षिणामूर्तिं ब्रह्माणं च तदुत्तरे । एवं तोरणमुद्दिष्टम् ;

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 31, 68-72a :

तोरणं वक्ष्यते ऽयुना । पृष्ठे तु पार्थ्योश्चैव कर्तव्यालोरणास्तथा ॥
 द्वारस्योत्सेषमानं यत्तोरणस्योच्छ्रयं भवेत् । तदर्थं विस्तरं प्रोक्तमुच्छ्राये षड्विभाजिते ॥
 मकरं सु द्वियंशेन शेषं पादमिति स्मृतम् । मूलपादस्य चार्धेन तस्य पादप्रमाणकम् ॥
 मकरांशं तद्वेषं तु मध्ये इत्तमनिन्द्रकम् । प्रतेरुत्तरं शुहां कृत्वा चतुरायतमेव तु ॥
 प्रमाणं तोरणस्योक्तम् ॥

^२ Cf. *Īśānaśivagurudevapaddhati*, vol. IV, pp. 320-322 :

तोरणं त्रिविधं हेयं मकरं त्रित्रपत्रके । देवद्विजनृपाणां तु शस्तं मकरतोरणम् ॥
 विशां तु त्रित्रसंज्ञं स्याच्छ्रद्धाणां पत्रतोरणम् । पार्थ्योः पृष्ठतश्चापि प्रकुर्वात्कुञ्जतोरणम् ॥
 प्रतेरुत्तरसीमान्तं तोरणोदय इरितः । तदर्धेनास्य विस्तारस्तद्वासेऽथ वारांशके ॥
 त्रिभिर्मकरयुक्तं स्यादंशाभ्यां पादयोः स्थितिः । यथाशोभान्तरं तत्र शुहावेशो भवेदपि ॥
 अर्धेन्दुसद्वौः पत्रैवित्रितं पत्रतोरणम् । नकयोर्बदनासकमध्यपूरिमण्डितम् ॥
 त्रित्रतोरणमुद्दिष्टं मध्यपूरिमपार्थ्योः । विष्णुं मकरस्योत्थरब्लमालाधिरोपितौः ॥

भूतविद्याधरव्यालसिंहैश्चालुडबालकैः । विलम्बितं तूभयतो भवेन्मकरतोरणम् ॥
 शुहायु तोरणानां तु यथाहं प्रतिमास्तथा । न्यसेजारीनरादीशं यथाशोभं विचित्रितम् ॥ . . .
 नन्दीश्वरमहाकालौ पूर्वद्वाराधिपौ न्यसेत् । दक्षिणे दक्षिणामूर्तिं पश्चिमे लिङ्गसंभवम् ॥
 विष्णुं वाप्यथ कौवेते दुग्धं ब्रह्माणमेव वा । मण्डपे मध्यपत्रे तु दक्षिणे च विनाशकम् ॥
 उत्तरे द्रुत्तलयं तु क्षेत्रेण चेशगोचरे । रुद्रावतारकीडादिकथास्पाणि चैव हि ॥

^२ E, F : वक्ति मध्ये ऽष्टवाततः

^३ Les mss. B, E, F omettent la portion depuis सीमान्तं तोरणोच्छ्रयमुच्यते (*sloka* 60a) à सिंहव्याल (*sloka* 80b) et donnent la lecture प्रतेरुत्तर गजारुद्दे भूताद्यैस्तु समन्वितम्

⁴ A : मिकं तु त्रियंशेन

⁵ A : तोरणान्त्यां

[श्रीवार्गः^१]

गलं स्यात्प्रस्तरोपरि ॥ ६४ ॥

तन्मूले वेदिकां कुर्यात्स्य लक्षणमुच्यते । त्रिदण्डं वाजनं^२ तु स्यादुत्सेधं स्याद् द्विदण्डतः ॥ ६५
 रुद्रभागयुते तत्र^३ गलं स्यात्विभिरंशकैः । एकेन पट्टिकां^४ कुर्यात्पोतिकां च तथैव हि ॥ ६६ ॥
 ऊर्ध्वे व्योमांशतः कम्पं शरांशे वेदिविस्तरे । वेदांशं ग्रीवविस्तारं दण्डाधेनोन्नरं ततः ॥ ६७ ॥
 वाजनं तत्विभागं^५ स्यादुत्सेधं स्याद् द्विदण्डतः । तदर्थं^६ हंसपादी स्यादथवा वेदिविस्तरम् ॥
 प्रासादस्याटभागैकहीनं वापि प्रकल्पयेत् । वेदितारस्तुभागं गलविस्त्रुतमुच्यते ॥ ६९ ॥
 वेदितारसांशैकमग्न्यंशैकमथापि वा । गलमूलनासिकापादनिर्गमं च प्रकल्पयेत् ॥ ७० ॥
^७निर्यूहस्य समं वाथ शरदण्डमथापि वा । ^८सार्धचत्वारि दण्डं वा पादयोर्मध्यमं स्मृतम् ॥ ७१ ॥
 त्रिदण्डं वा द्विदण्डं वा तदुहावेशमुच्यते । तत्पादोनुज्ञमानं तु हंसमालावसानकम् ॥ ७२ ॥

^१ Cf. Kāraṇāgama, I, 7, 55-66 :

श्रीवर्गमतः परम् । तस्योऽवै वेदिकायामध्यर्थं दण्डमुच्यते ॥
 वेशनं वेदिकायां तु दिदण्डं चेति कीर्तितम् । वेदिकोत्सेधमानं तु सप्तभागेन भाजयेत् ॥
 कर्णस्तेषु गुणांशेन एकांशेनैव पट्टिका । तस्योऽवै निर्गमं तस्याः पक्षांशे वेदिकोच्छ्रूपम् ॥
 तश्चीवं तु तदर्थं स्यादेकांशेनोर्जपट्टिका । अथः पहिसमं चैव तत्पटी कुरु तुदिमन् ॥
 वेदिविस्तारबाणांशे वेदांशो कर्णविस्तरम् । चतुर्थिक्षु विशेषेण नासिकाङ्ग्रिं प्रकल्पयेत् ॥
 वेदितारसांशैकमध्यांशैकमथापि वा । श्रीवामूलात्मनिर्यूहं नासिकास्थूकस्य तत् ॥
 तज्जिर्यूहसमं वापि युगदण्डमथापि वा । अर्धेन वेददण्डं वा उभयोः पादमध्यमम् ॥
 त्रिदण्डं वा चतुर्दण्डं गुहावेशं प्रकीर्तितम् । तत्पादस्य समायामं हंसमालावसानकम् ॥
 दण्डत्रिभागपक्षांशों तत्त्वम्भस्य तु तारकम् । शेषं तु पूर्ववत्कुर्यादुत्तरं वाजनं तथा ॥
 श्रीवर्गे वार्धदण्डेन उत्तरं तु प्रकल्पयेत् । तसमं तु गलांशीवं तत्र भागैकवाजनम् ॥
 तत्समं तस्य नीवं तु हंसमालार्धदण्डकम् । तस्यार्थं तस्य नीवं तु पटी वाजनवद्वयेत् ॥
 चतुर्भागं तु भागैकं नीवं तस्य प्रकीर्तितम् । श्रीवर्गं समाख्यातम् ॥

^२ A : वेजने^३ A : गुल^४ A : कुर्याद् योदिकां च^५ A : स्यादर्थं समा द्विदण्डतः^६ A : हंसपादीनि स्यादथवा^७ A : निर्यूहसरसं वाथ^८ A : सार्धस्यात्वाय दण्डं वा

दण्डवियंशनेत्रांश्च तद्विस्तारं प्रकीर्तितम् । सर्वांशं शोभनायुक्तं पूर्ववत्कारयेत्सुधीः ॥ ७३ ॥
तत्र देवांश्चतुर्दिक्षु ततस्तोरणमध्यगान् । पूर्वे शक्रं गजारुदं स्कन्दं वापि प्रकल्पयेत् ॥ ७४ ॥
ईशानं दक्षिणे कुर्याल्लकुलीश्वरमेव च । पश्चिमे रुद्ररूपं वा नारसिंहमथापि च ॥ ७५ ॥
उत्तरे ब्रह्मरूपं स्थाद्रुद्ररूपमथापि वा । एवं ग्रीवं समाख्यातम् ;

[शिखरर्वांशः^१]

शिखरं चाधुनोच्यते ॥ ७६ ॥

शिखरस्यापि विस्तारं तद्वद्वेदी समुच्यते । वेदास्तारं त्रिभागैकं महानास्यास्तु विस्तरम् ॥ ७७ ॥
विस्तारस्य त्रिपादेन तस्योत्सेवं प्रकल्पयेत् । तत्पार्श्वद्वयविस्तारं ग्रीवपादवदिष्यते ॥ ७८ ॥
शेषं स्थादवगाढं तु द्विदण्डं तु गुहा भवेत् । विस्तारार्थसमं तस्य ^२शिरसो मानमिष्यते ॥ ७९ ॥
^३किञ्चरीवक्त्रसंयुक्तं नानावल्लीविचित्रितम् । सिंहव्यालगजारुद्दैर्भृतायैस्तु समन्वितम् ॥ ८० ॥
परिधिं कारयेद्वीमानमहानास्या^४ विशेषतः । चतुर्थं ^५महानास्यश्चतुर्दिक्षु ^६व्यवस्थिताः ॥ ८१ ॥
^७अन्तरालेऽथवा कुर्यादनुनासीचतुष्टयम् । शिखरं तु ततः ^८कुर्याचागरादिषु योग्यकम् ॥ ८२ ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 66b-75a :

काच्चं शिखरर्वांशकम् । शिखरस्य तु विस्तारं वेदास्तारसमं भवेत् ॥

वेदास्तारं त्रिभागैकं महानास्यास्तु विस्तरम् । विस्तारस्य द्विभागं तु उत्सेवं तस्य कीर्तितम् ॥

तस्याः परिधिविस्तारं धूवपादसमं भवेत् । शेषं स्थादवभागं तु गुहावेषं त्रिदण्डकम् ॥

विस्तारार्थं शिरोमानं किञ्चरीवक्त्रवन् कुरु । नानावल्लीसमायुक्तं सिंहव्यालमूर्गैर्युतम् ॥

भूतरूपैः समायुक्तं परिधिं कारयेत्ततः । शिखरं कारयेद्वीमानं घण्डायामाकृतिं तथा ॥

वेदास्तारस्य पश्चांशं गुणांशं बलिविस्तरम् । बलितारस्य बाणांशं गुणांशं पद्मविस्तरम् ॥

बलितारगुणांशैकं कुम्भतारमिति स्मृतम् । कुम्भतारशरांशैकं कन्धरस्य तु तारकम् ॥

कुम्भतारं त्रिभागैकं पात्यतारस्य विस्तरम् । पालितारत्रिभागैकं कर्णतारमिति स्मृतम् ॥

मुकुलस्य तु विस्तारं कर्णतारसमं भवेत् । शिखरोदिततुङ्गेषु रसांशं वज्रतुङ्गकम् ॥

^२ A : शिरसो नममिष्यते

^३ A : कम्बरी pour किञ्चरी

^४ B : महानस्या pour महानास्या ; E : महानास्या ; F : महानाल्ली

^५ B : महानासाश्चतुर्दिक्षु ; E : महानासां चतुर्दिक्षु

^६ E, F : व्यवस्थितः

^७ A : अन्तराले तु चा

^८ A : कुर्यात् हारादिषु योग्यकम्

^१आनुपूर्व्यात्कृशं ^२कुर्याद्यावत्स्तूप्यं तथैव च । ^३पालिमग्न्यंशकैः कुर्याद्वेदितारे 'शरांशके ॥८३
^५पालितारस्य भूतांशे गुणांशं ^६पद्मविस्तृतम् । ^७पद्मतारत्रियंशैकं कुम्भतारमिति स्मृतम् ॥८४॥
तद्विस्तारशरांशैकं कन्धरस्य तु ^८विस्तृतम् । ^९कुम्भतारत्रिभागैकं पाल्यास्तारस्य विस्तृतम् ॥८५॥
तद्विस्तारगुणांशैकं ^{१०}कण्ठतारमिति स्मृतम् । मुकुलस्यापि^{११} विस्तारं ^{१२}कण्ठतारवदिष्यते ॥८६॥

[स्तूपिवर्गः^{१३}]

^{१४}स्तूप्युत्सेधं ततः^{१५}कुर्याद्द्वात्रिंशविभाजितम् । ^{१६}अध्यंशम्बुजोत्सेधमध्यधं^{१७} स्कन्धमुच्यते^{१८}
^{१९}अध्यधीष्वरपट्टी स्यात्समभागं ^{२०}वटोच्छृयम् । अध्यधं^{२१} मूलपद्मस्याद् ग्रीवोत्सेधं वडंशतः ॥८८
अर्धांशं कम्पनीत्रं^{२२} स्याद्वल्कमेकांशतो भवेत् । वडंशं मुकुलोत्सेधमानुपूर्व्यात्कृशं भवेत् ॥८९॥
सौवर्णं राजतं वापि ताम्रजं त्रपुजं तु वा । प्रासादशिखरे कुम्भे विधानेनैव कारयेत् ॥९०॥
पैतलं वाथ सौधं वा मृण्मयं पक्वमेव वा । ^{२३}प्रासाद इति निर्दिष्टः पद्मोण समन्वितः ॥९१॥

^१ E : अनुपूर्वांशं कृशं

^१ B, E, F : कुर्याद्यावत्स्तूप्यन्तमेव च

^३ B : मल्लीम् pour पालिम् ; E : मल्लिम् ; F : बल्लीम्

^४ A : शतांशके

^५ A : पालितस्य भूतांशे ; E, F : वलितारस्य भूतांशे

^६ A : पद्मविस्तृतः

^७ A : पद्म pour पद्म

^८ A : विस्तृतम्

^९ B, E : कुम्भतारमिति भागैकपालिकारस्य विस्तृतम् ; F : कुम्भतारमिति भागैकं पालिकारस्य विस्तृतम्

^{१०} F : कण्ठं pour कण्ठ

^{११} B, E : एव pour अपि ; F : इव

^{१२} F : कण्ठं pour कण्ठ

^{१३} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 7, 75b-79a :

स्थूपिकोत्सेधमानं तु द्वात्रिंशद्वागतो भजेत् । पद्मोत्सेधं नवांशं तु द्विभागं गलमुच्यते ॥

ब्योमांशेनोर्बैपद्मं तु अर्धांशेन घटं भवेत् । अधःपद्मं तु भागेन अर्धांशेनोर्बैकम्पकम् ॥

गलान्ते च द्विभागं तु अर्धांशेनैव पटिका । अर्धांशेनोर्बैपद्मं तु फलकैकेन कारयेत् ॥

अर्धभागमधःपद्मं मुकुलोच्चं शरांशकम् । स्थूपिरेवं समाख्यातम् ॥

^{१४} F : स्तूप्युत्सेधं

^{१५} B, E : कुर्याद्विश्वांशविभाजिते

^{१६} A : अर्धांशम् pour अर्धांशम्

^{१७} A : मध्यमं pour अर्धांशं

^{१८} A : स्कन्दम् pour स्कन्धम्

^{१९} B, E, F : अध्यधं त्वथं पट्टी स्यात्

^{२०} A : गलोच्छृयम्

^{२१} A : पदम् वै pour मूलपद्मं

^{२२} E, F : तीव्रं pour नीवं

^{२३} A, B, E : प्रासादमिति निर्दिष्टः पद्मोण समन्वितम्

[देवधिष्ठयम्]

त्रिचतुर्वर्गसंयुक्ते ^१यदन्यदेवतागृहम् । देवधिष्ठयं तदुदिष्टं ^२देवप्रासादवद् भवेत् ॥ ९२ ॥

[समा]

सभा ^३नाम तु यद्वाम पञ्चवर्गयुतं भवेत् । विस्तारद्विगुणायामे ^४पादोनद्विगुणं तु वा ॥ ९३ ॥

अर्धाधिकं वा कर्तव्यं पादाधिकमयापि वा । सकलानां तु ^५तत्प्रोक्तमव्यक्त उभयोरपि ॥ ९४ ॥

इत्यजिताख्ये महात्म्ने [क्रियापादे] ^६पादादिलक्षणं नाम

चतुर्दशः पटलः

^१ B, E, F : यदन्यदेवतं गृहम्

^२ A : देवास्तस्यादसं भवेत् ; B, E, F : देवाहं स्यादसं भवेत्

^३ B, E, F : नामा

^४ B : पादोऽयं द्विगुणं ; F : पादौ यद्विगुणं

^५ A, B, F : तत्प्रोक्तमव्यक्तोऽभयोरपि ; F : तत्प्रोक्तमव्यक्तोऽरूपयोरपि हि

^६ A : पादादिलक्षणग्रहणपटलः पञ्चदशः ; B : अष्टिष्ठानविष्ठिक्षयोदशः पटलः ; E : अष्टिष्ठानविष्ठिनामि त्रयोदशः पटलः ; F : पादादिलक्षणः पटलः

[पञ्चदशः पटलः]

[मूर्धेष्टकाविधिः¹]

[तत्रेष्टकाशिलयोर्लक्षणम्]

^२मूर्धेष्टकाविधिं वक्ष्ये प्रासादानां जनार्दन । ^३मूर्धेष्टकाशतस्तु तासां लक्षणमुच्यते ॥ १ ॥

^४शैलधामिन^५ ^६शिला तदचैषके^७ ^८चेष्टका भवेत् । इष्टकैव भवेन्मिश्रे शिला स्यात्पोडशाङ्गुला^९ ॥

^{१०}तदर्थतारसंयुक्ता ^{११}तस्यार्थघनसंयुता । ^{१२}इष्टकार्काङ्गुलायामा कौशिकाङ्गुलविस्तृता ॥ २ ॥

तदर्थघनसंयुक्ता द्वयोश्चार्धाङ्गुलक्षयात् । कार्यमग्रे प्रयुजीत तेन ज्ञात्वाग्रमूलकम् ॥ ४ ॥

क्षालयित्वाग्रभसा सम्यक्प्रोक्षयेदत्तमुच्चरन् । ^{१३}स्तूपिदण्डेन संयुक्तमधिवासं तु कारयेत् ॥ ५ ॥

[स्तूपिदण्डः^{१४}]

^{१५}स्तूपिदण्डोचिता वृक्षाः खदिरासनगिंशपाः^{१६} | पञ्च^{१७}मधुकवृक्षौ च ^{१८}तिन्त्रिणी च नमेरुकः ॥ ६ ॥

¹ Pour मूर्धेष्टकाविधि, voir *Aṃśumatkāśyapa*, 41, *Kāmikāgama* I, 61, *Kāraṇāgama*, I, 10, *Suprabhedāgama*, I, 32 et *Svāyambhuvāgama*, 51

² C, F : मूर्धेष्टकाविधि ; E : मूर्धेष्टकाविधिं

³ B : मूर्धेष्टकाशतस्तु ; C : मूर्धेष्टकाशतस्तुः स्यात् ; E : मूर्धेष्टकाशतस्तुः स्यात् ; F : मूर्धेष्टकाशतस्तुः स्यात्

⁴ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 5-6 :

उपलं शैलके योज्यमिष्टकाधामनीष्टका । आदित्याङ्गुलमायामः पडङ्गुलमुविस्तृता ॥

नीवं वुगाङ्गुलेन्नेव शेषं पूर्ववदाचरेत् । एवं मूर्धेष्टकां कुर्यात् ॥

⁵ B, E : शैले धामनि

⁶ E : शैलं च pour शिला तदृत्

⁷ B, F : चेष्टिके pour चैषके ; E : चैषिके

⁸ B, E, F : चेष्टिका pour चेष्टका

⁹ C : षोडशाङ्गुलम् ; F : षोडशाङ्गुलाः

¹⁰ C : तदर्थ तारसंयुक्ता ; E, F : तदनन्तरसंयुक्ता :

¹¹ E : तस्यार्थघनसंयुता

¹² A : इष्टकार्काङ्गुलायामा कौशिकाङ्गुलविस्तृता :

¹³ A, C, F : स्तूपि pour स्तूपि

¹⁴ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 6-11 :

स्तूपिदण्डं तु कारयेत् । असनं खदिरं वापि मधुकं पद्मतुण्डकम् ॥

तिलकं त्रिणिसारं च चन्दनं चम्पकं तथा । एतेषुक्षेः प्रकर्तव्यं स्तूपिदण्डं विशेषतः ॥

पादायामसमं दीर्घं पादविकामभविस्तृतम् । स्तम्भायामं विधा कृत्वा मूलांशं चतुरथकम् ॥

तस्योष्वेषु गृहकं कुर्याद्दिभागेन विशेषतः । अग्रमङ्गुलविस्तारमानुपूर्वात् कृशं तथा ॥

शिखिपादं ततः कुर्याद्दिसारं त्रिगुणायतम् । विस्तारसमविस्तारं बोजयेतद्दूर्यं समम् ॥

दण्डमूले शिखीपादं सुखिमध्यं मुदृढं कुरु । तात्रेण सावसेनाथ वेष्टय दण्डाग्रमूलकौ ॥

¹⁵ A, C, F : स्तूपि pour स्तूपि

¹⁶ A, C : शिशुपाः pour शिशपाः

¹⁷ A : गण्डक pour मधुक ; B, E : मिन्हुक

¹⁸ B, F : तिन्त्रिणीसारमेव च

^१एतेष्वेकं समादाय कारयेण्डक्षणान्वितम् । ^२प्रासादपादतुल्योचं तद्विष्टकम्भसमन्वितम् ॥ ७ ॥
^३तस्य मूले युगाश्रं ^४स्यात्तुङ्गगुणभागतः । तदूर्ध्वेऽशद्वयेनापि वृत्तं कुर्यात्कृशं यथा ॥ ८ ॥
^५अग्रे व्योमाङ्गुलं नाहमेवं कृत्वाथ दण्डकम् । ^६शिखिपादे प्रयुजीत ^७तन्मूलत्रिगुणायते ॥ ९ ॥
^८विस्तारार्थधनोपेते सुदृढं ^९सुसमं यथा । लोहेन वाथ कुर्वीत ^{१०}स्तूपिदण्डं विशेषतः ॥ १० ॥

[अक्षरन्यासः¹¹]

^{१२}तं प्रक्षालयेष्टकाभिश्च विन्यसेदक्षराणि ^{१३}च । यकारादिवकारान्तं^{१४} ^{१५}चतस्रुष्विष्टकास्वपि ॥ ११ ॥
^{१६}रक्तेन धातुरागेण ^{१७}पिष्टेनैव सितेन वा । हंकारं ^{१८}स्तूपिदण्डे तु विन्यसेतु समाहितः ॥ १२ ॥

^१ B, C, E, F : एवायेकं

^२ A : प्रासादप्रातिकृत्याच

^३ B, C, E, F : तन्मूले तु pour तस्य मूले

^४ B, E : स्यात्तुङ्गं गुणभागतः ; F : स्याद्युत्तुङ्गलभागतः

^५ F omet les *sloka* 9 et 10a   ^६ A : शिलीपादे ; B : शिखी वामे

^७ C : तन्मूलं त्रिगुणायते

^८ A : विस्तारारत्स्वमनोपेते

^९ E : सुयमं यथा

^{१०} A : स्थूपि pour स्तूपि

^{११} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 32, 2-4 :

स्थृण्डिलं तत्र कुर्वीत तिलतण्डुलशालिभिः । न्यस्त्वा तन्मध्यमे पथादिष्टकाः पञ्चकाः क्रमात् ॥

शालिष्टुष्टमयेनाथ लेखयेदक्षराणि तु । यकारं पूर्वभागे तु रकारं दक्षिणे तथा ॥

लकारं पञ्चिमे चैव वकारं चोत्तरे तथा । हकारं मध्यमे न्यस्त्वा पृथगवर्णेण चेष्टयेत् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 17-19 :

प्रोक्षयेत्पञ्चगव्येन शिलां चेष्टक्यापि वा । प्रोक्षयेदृशदयेनैव शुद्धतोयेन देशिकः ॥

गैरिकेण लिखेद्दीमानक्षराणि विशेषतः । शकारं पूर्वभागे तु यकारं दक्षिणे लिखेत् ॥

सकारं पञ्चिमे लिख्य हकारं चोत्तरे लिखेत् । विन्दुनादसमायुक्तमादौ प्रणवसंयुतम् ॥

^{१२} A : प्रातः pour तं

^{१३} B, C, E, F : तु pour च

^{१४} F : विकारान्तं pour वकारान्तं

^{१५} A : चतस्रुष्विष्टका अपि ; B : चतस्रुष्विष्टकास्वपि ; C : ततः स्थृष्टवाष्टकास्वपि

^{१६} A : रत्नेन pour रक्तेन

^{१७} F : विषेनैव

^{१८} A : स्थूपि pour स्तूपि

[कौतुकवन्धः^३]पृण्याहं वाचयित्वा तु बन्धयेनेषु ^२कौतुकम् । सौवर्णं ^३राजतं वापि क्षीमं ^४कार्पासकं तु वा॥१३[अधिवासार्थं मण्डपकल्पनम्^५]^६मण्डपं चाधिवासार्थं कारयेदेशिकोत्तमः । प्रासादाग्रेऽथ^७ सौम्ये वा शांकरे ^८वह्निदेशके ॥१४पोडगस्तम्भसंयुक्तं द्वादशस्तम्भमेव वा । ^९नवहस्तसमोपेतं सप्तहस्तमथापि वा ॥ १५ ॥पङ्कित्रयसमायुक्तं ^{१०}पङ्कितमानसमुच्छ्रयम् । कुत्वा नवपदं तत्र तन्मध्ये वेदिका भवेत्॥१६^{११}तालमात्रसमुत्सेधा दर्पणोदरसंनिभा । वेदिकायाश्चतुर्दिशु कुण्डे वा स्थिण्डलेऽपि वा ॥१७॥होमं कुर्याद्विधानेन ^{१२}प्रोक्तलक्षणसंयुते^{१३} । चतुरश्चाणि कुण्डानि सर्वाणि परिकल्पयेत् ॥१८॥^{१४}वितानेनोर्धर्वमाच्छाय दर्भमाला^{१५} समन्वितम् । आशाध्वज^{१६} समोपेतं ^{१७}चतुस्तोरणभूषितम्^{१८} ॥१९^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 20 :

सौवर्णमौण्यूर्वं वा अथ कार्पासकं तु वा । कौतुकं बन्धयेद्वामान् प्रत्येकं बन्धवेष्टितम् ॥

^२ B, E : सैकतम् pour कौतुकम्^३ C : रजतं^४ F : कार्पासिकं^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 11b-16 :

पूर्वं वा चोतरे वापि मण्डपं चाष्टहस्तकम् । विकाराङ्ग्रियमायुक्तं युगद्वारसनायुतम् ॥

मण्डपं ततिभाग्यकं मध्यमे वेदिकां कुरु । तालमात्रं तलोत्सेधं दर्पणोदरसंनिभम् ॥

दर्भमालासमायुक्तं वितानध्वजसंयुतम् । मुकादाम्ना खलकुल्य तरङ्गेणव वेष्टयेत् ॥

गोमवालेपनं कुत्वा पुण्याहं वाचयेत्तः । वेदिकायाश्च तन्मध्ये चाष्टद्वेष्टश्च शालिभिः ॥

तदर्थं तटुलैश्चैव तदर्थं वेष्टयेत् । स्थिण्डलं कारयेद्वामान् तन्मध्ये नलिनं लिखेत् ॥

लाजपुष्पकुर्वै विकिरेत् विशेषतः ।

^६ C omet le demi-*stloka* 14a^७ A : च pour अथ^८ C : वामिदेशके^९ C omet le demi-*stloka* 15b^{१०} B, C, E, F : पङ्कितमानस्थोच्छ्रयम्^{११} A, B, E : तालमात्रसमुत्सेधं दर्पणोदरसंनिभम्^{१२} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 32, 11-12 :

कुर्यादर्थं महाशासु कुण्डानि विधिवत्तः । तुर्याधार्यथ वृत्तं तु चाढ़रेऽपि तथैव हि ॥

अथवा वालुकैवर्पि स्थिण्डलं कारयेत्कमान् । अमन्याधानादिकं सर्वं पूर्वकेन विधानतः ॥

^{१३} A : ग्रोक्तलक्षणमुच्यते^{१४} A : वितानेनोर्धर्वतश्छन्द pour वितानेनोर्धर्वमाच्छाय ; B : वितानो ध्वजमाच्छाय ; E : विताने ध्वजमाच्छाय^{१५} E : समन्विताम् pour समन्वितम्^{१६} E : समोपेतां pour समोपेतं^{१७} F : ततु pour चतुस्^{१८} E : भूषिताम् pour भूषितम्

चतुर्दीर्घं समायुक्तमष्टमज्जलं ^३संयुतम् । ^३मज्जलाङ्गुरसंयुक्तं मालापल्लवशोभितम् ॥ २० ॥
 गोमयालेपितं^४ कृत्वा मण्डपं तं मनोहरम् । सितपुष्पाक्षतोपेतं पुण्याहं ^५बाचयेत्ततः ॥ २१ ॥
 [इष्टकानां स्तूपिदण्डस्य च न्यासः^६]
 वास्तुहोमं च कुर्वीत शास्त्रदृष्टेन कर्मणा । तन्मध्ये स्थग्निलं कृत्वा ^७शालिभिर्विमलैस्ततः ॥ २२ ॥
 पञ्चमष्टदलं कृत्वा परिस्तीर्य कुशैस्ततः । शक्तिचक्रं^८ समभ्यचर्य तन्मध्ये ^९नृतनेन तु ॥ २३ ॥
^{१०}वाससासनमास्तीर्य दण्डं तस्योपरि न्यसेत् । दण्डोद्धर्वे कूर्चमावध्य ^{११}वेष्टयेत्पुष्पमालया ॥ २४ ॥
 वस्त्रेणाच्छादयित्वाथ तत्पार्थे^{१२} चेष्टकाः क्रमात् । ^{१३}ऊर्ध्वाक्षरा यथा सर्वाः प्रागग्रास्ता
 निवेशयेत् ॥ २५ ॥

एवं^{१४} चतस्रो विन्यस्य देवतास्तासु च क्रमात् । ^{१५} तत्तदक्षरवाच्यास्तु^{१६} यजेद्वन्धादिभिर्बुधः ॥ २६ ॥
 इष्टकाश ततः सर्वा वस्त्रेणावेष्टयेत्सुधीः^{१७} । दण्डे^{१८} चेशं समभ्यचर्य^{१९} सान्तं वीजं समुच्चरन् ॥ २७ ॥

^१ E : समावृजाम् pour समायुक्तम्

^२ E : संयुतम् pour संयुतम्

^३ Dans les mss. B, E, F les *stoka* 20b et 21 se trouvent entre les *stoka* 23 et 24

^४ F : आलेपितं pour आलेपितं

^५ F : वाचयन् ततः

^६ Cf. *Kāmikāgama*, I, 61, 6-10a :

वास्तुहोमं पुरस्कृत्य स्थग्निलं कारयेद्बुधः । अष्टदोदैस्तदधैर्वा शालिभिर्थ तदर्थकैः ॥
 तण्डुलैर्थ तत्त्वैर्जैर्दर्भैः पुण्यैहृदा गुरुः । शश्यां तु कल्पयित्वा तु पञ्चमृत्यवगव्यक्तैः ॥
 प्रक्षाल्य चेष्टकाः स्तूपिं यजेद्वन्धादिभिर्हृदा । स्वरात्यवेदवर्णं तु पूर्वादिकमशो लिङ्गेत् ॥
 इष्टकाः सहदा मन्त्री श्रेतचन्दनचर्चिताः । शश्यायां स्थापयित्वा तु तद्वामे स्तूपिकां न्यसेत् ॥
 कौतुकं वन्धयित्वा तु वर्णराच्छादय देशिकः ।

^७ A : शालिपिण्डिभिर्लैस्ततः

^८ A : शकं pour चकं

^९ A : नृतने तु वा ; E : नृतनेन तु ; F : नृतनेततु

^{१०} A : स्त्रानं शोकमास्तीर्य ; C : वाससासनवास्तीर्य ; F : वाससासनवाच्यव्य

^{११} B : आवेष्टयेत् pour वेष्टयेत्

^{१२} C : चेष्टिकाक्रमात्

^{१३} A : ऊर्ध्वाक्षराः ; B, E : ऊर्ध्वाक्षरं ; F : ऊर्ध्वाक्षरं यथा सर्वाः

^{१४} A : चतस्रविन्यस्य

^{१५} A : तत्तदक्षरवाचा तु ; B, C, E, F : तत्तदक्षरवाच्यांस्तु

^{१६} F : यजेद्वन्धादिभिर्बुधः

^{१७} B, E : बुधः pour सुधीः

^{१८} A : देशं ; B, E, F : चेशं ; C : वैशं

^{१९} B, C, E, F : सान्तवीजं

[कुम्भस्थापनम्, होमश्च¹]

स्थापयेच ततः २ कुम्भान्मध्यादीशान्तकं यथा । ३ प्रधानघटसंयुक्तान्सम्ब्रांस्तोयपूरितान् ॥ २८ ॥
सकूचान्सापिधानांश्च गन्धचन्दनचर्चितान् । ४ वेष्टिताचववस्त्रैस्तु रत्नकाञ्चनसंयुतान् ॥ २९ ॥
तेषु मध्ये शिवं ५ चेष्टा दिक्षालान्परितो यजेत् । ततो ६ होमः प्रकर्तव्यो दिक्षु पूर्वादिषु
क्रमात् ॥ ३० ॥

अग्निमाधाय^७ सर्वत्र कृत्वा ८ चाग्निमुखं ततः । ९ पुरुषं पूर्वकुण्डे च दक्षिणे घोरमेव च ॥ ३१ ॥
१० सद्यं ११ पश्चिमकुण्डे तु वामदेवं तथोत्तरे । गन्धाद्यैः सर्वमध्यर्च्यं तत्तन्मन्त्रमनुस्मरन् ॥ ३२ ॥
समिदाज्यचरुश्चैव तिलं सर्पमेव च । लाजांश्च तण्डुलांश्चैव प्रत्येकं तु १२ दशाहुतीः ॥ ३३ ॥
साङ्गेन मूलमन्त्रेण १३ समिदादिक्रमेण तु । १४ हुत्वा स्पर्शाहुतिं कीलं स्पृष्टा स्पृष्टा तु होमयेत् ॥ ३४

¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 10, 24-30 :

तनुना वित्रितान् कुम्भान् गन्धतोयेन पूरितान् । सकूचान् सापिधानांश्च सवद्वान् हेमसंयुतान् ।
लोकपालाधिपान् स्थाप्य चाष्टौ वै वेदिकोपरि । गन्धपुष्पादिभिः पूज्य पूर्वादिक्रमयोगतः ॥
बालुकमिथुतुदिक्षु कुर्यात्प्रणिलमुत्तमम् । अग्न्याधानादिकं सर्वमभिकार्यक्रमाचरेत् ॥
सद्येन समिधो हुत्वा आज्यं मूलेन होमयेत् । अघोरेण चरुं हुत्वा लाजं वै हृदयेन तु ॥
तिलं हुत्वा तु शिखया सर्पं कवचेन तु । वीजमुख्येन मायं तु प्रत्येकं पश्चविंशतिः ॥
होमं कृत्वा विशेषेण इव्यान्ते व्याहरिति हुनेत् । जगादिरभ्याधानं च राष्ट्रभृत्य क्रमादधुनेत् ॥
स्विष्टवेति मन्त्रेण जुहुयात्तदनन्तरम् ।

cf. *Kāmikāgama*, I, 61, 10b-14 :

परितोऽष्टौ घटान्म्यस्त्वा लोकेशाशामु तान् हृदा । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यमूर्तिमूर्त्यविपान्यसेत् ॥
नन्दां भद्रां जयां रितां पूर्णां चैवेष्टकामु च । न्यसेत्स्त्रयेकदेशं च होमकर्म समाचरेत् ॥
कृत्वा कुण्डाभिसंस्कारमभिकार्यक्रमार्गतः । समिदाज्याचलाजैश्च तिलाद्यैश्च क्रमादधुनेत् ॥
पलाशोदुम्बराश्चत्यवटा: पूर्वादिदिक्षु च । प्रधानेऽपि पलाशः स्थाप्तस च सर्वत्र वामतः ॥
शिववद्याहमन्त्रैश्च चतुर्संख्यं तु होमयेत् ।

² E, F : कुम्भ pour कुम्भान्

³ A : मध्यादीशान्तकं pour मध्यादीशान्तकं

⁴ A : प्रधानं pour प्रधान

⁵ A : वेष्टयेष्टववस्त्रैस्तु

⁶ A : यष्ट्वा pour चेष्ट्वा

⁷ A : होमं प्रकर्तव्यं

⁸ A : आज्याय pour आज्याय

⁹ A omet च

¹⁰ F : पुरुषः पूर्वकुम्भस्थ ; B : पुरुषं पूर्वकुण्डस्थ ; C, E : पुरुषं पूर्वकुण्डस्थं

⁵ A : वेष्टयेष्टववस्त्रैस्तु

¹¹ C : सद्यः pour सद्य

¹² E : च पश्चिमे कुण्डे pour पश्चिमकुण्डे तु

¹³ A : दशाहुतीः ; C : शताहुतिम् ; E, F : शताहुतिः

¹⁴ C : समिदाज्यक्रमेण तु

¹⁵ A : हुत्वा सन्ताहुतितिलं स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा ; E : हुत्वा स्पृशयेष्टका चैव कीलं स्पृष्ट्वा ; F : हुत्वा स्पर्शाहुतिः
हुत्वा स्पृष्ट्वा

^१आजयेन घोरमन्त्रेण सर्वत्रापि ^२शताहुतीः । ^३दशाहुत्यवसाने तु ^४संस्पर्शश्च प्रकीर्तिः ॥ ३५ ॥
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हृत्वा हविर्दद्यात्ततः क्रमात् । तत्र कुम्भस्थितानां तु देवतानां विशेषतः ॥ ३६ ॥

[प्रातःकरणीयं स्थापनम्^५]

एवं कृत्वाधिवासं तु रात्रौ प्रातः समुत्थितः । ^६कृतनित्यो^७ गुरुस्तत्र ^८होतुभिस्तन्ववित्तमैः^९ ॥ ३७
पूर्णां^{१०} सर्वेषु कुण्डेषु वह्निमध्यचर्यं होमयेत् । सर्वात्मानं समुच्चार्यं सोष्णीयः सोत्तरीयकः ॥ ३८ ॥
सुमुहूर्ते सुलग्ने तु सर्वदोषविवर्जिते । पूजितो यजमानेन धनधान्यादिभिः क्रमात् ॥ ३९ ॥
^{११}तादृशैर्होतुदैवज्ञशिल्पिभिः सह देशिकः । इष्टका^{१२}कीलकुम्भांश्च पूजयित्वा यथाक्रमम् ॥ ४० ॥
^{१३}उत्थाप्याथेष्टकाः सम्यग्यजमानादिभिः^{१४} सुधीः । शङ्खदुन्दुभिनिर्घोषं^{१५} गीत^{१६} नृत्समन्वितम्
प्रदक्षिणं ततः कृत्वा प्रासादे देशिकोत्तमः । ^{१७}आरुहोपरि तन्मूर्धिं^{१८} रन्ध्रं नीरन्त्रकं तथा ॥ ४२ ॥

^१ B, C, E, F : आयेनाधोरमन्त्रेण

^२ A : दशाहुतिः; C : शताहुतिम्; E, F : शताहुतिः

^३ A : दश इत्यवसाने तु

^४ A : संस्पर्शं च प्रकीर्तितम्

^५ Cf. *Kāraṇāgama* I, IO, 31-39 :

ततः प्रभाते विमले ज्ञानं कृत्वा तु देशिकः । नववस्त्रो धूतोष्णीयः शुक्रमाल्यविर्भूषितः ॥

हेमाङ्गुलीयकटकं कुण्डलाधीरलंकृतः । मुहूर्ते समनुग्रामे स्थापनं तु समारमेत् ॥

आचार्यं पूजयेत्तत्र वक्त्राङ्गुलीयकादिभिः । सर्वातिवोशसमायुक्तं स्वस्तिमङ्गलवाचकैः ॥

ब्रह्मघोषैः समायुक्तं सर्वालंकारसंयुतम् । अनन्यमानसो भूत्वा स्थापयेत्स्थपतिः सह ॥

सर्वात्थ बन्धयेत्तासामग्रं प्रतिदिशि स्थितः । न्यस्त्वा पूर्वादिष्ठूर्वें तु प्राग्यविभिना कमात् ॥

तन्मध्ये विन्यसेद्रवभिन्दनीलमधेन्द्रके । मरकतं याम्यदेशे तु स्फटिकं वारुणे तथा ॥

वज्रं सौम्ये तु विन्यस्य पद्मरागं तु यावके । वैङ्गयै नैङ्गेते देशे मुकां वायुप्रगोचरे ॥

प्रवालमैशै विन्यस्य माणिङ्कं मायमे न्यसेत् । इशानेन तु मन्त्रेण स्तूपीदण्डं ततोपरि ॥

तन्मूले प्रोक्षयेनमन्त्री कुम्भोदेन विशेषतः । पूजयेद्रवधुपाद्यः सुक्षिप्तं बन्धयेत्ततः ॥

स्तूपीदण्डं त्रिभागैकं द्विभागेन तु बन्धयेत् ॥

^६ A : गुरुनित्यो गुरुस्तोत्रं भीममन्त्रवित्तमैः

^७ B, F : कृतकृत्यो

^८ B, F : स्तोत्रभिः pour होतुभिः

^९ B, C, F : तन्त्रवित्तमः pour तन्त्रवित्तमैः

^{१०} E, F : पूर्णं

^{११} A : तादृशैः स्तोत्रदैवज्ञैः शिल्पिभिः

^{१२} F : कीरं pour कील

^{१२} B, C, E, F : उत्थाप्य चेष्टकाः

^{१४} B, E : अभितः pour आदिभिः

^{१५} B, C, E : निर्घोषिर् pour निर्घोष

^{१६} F : घोषं pour गीत

^{१७} B, C, E, F : आरोप्योपरि

^{१८} A : रन्ध्रं नीरलकं तथा; C : रन्ध्रनीरन्त्रकं तथा

^१इष्टकाः शिलिपना साधै^२ तत्त्वमन्त्रमनुस्मरन् । संस्थायोपरिरक्षानि विन्यसेन्मन्त्रवित्तमः ॥ ४३
 मध्ये विन्यस्य^३ माणिक्यमिन्द्रनीलं तु पूर्वके । आयेय्यां तु प्रवालं च^४ याम्ये मरकतं^५ न्यसेत् ॥ ४४
 वैहृयं^६ नैर्क्रते देशे स्फटिकं पश्चिमे तथा ।^७ मुक्तां तु वायुदिग्भागे वज्रं सौम्ये च^८ विन्यसेत् ॥ ४५
 शांकरे पद्मरागं च^९ ततस्तेषु नवस्वपि । सलोहानि च वीजानि मध्ये सर्वाणि विन्यसेत् ॥ ४६
 मनोन्मनी^{१०} तु संपूज्य वामाद्याश्च ततो यजेत् । तद्वर्णे कीलकं^{११} न्यस्य^{१२} शिखरार्धप्रमाणतः ॥ ४७
 तत्त्वमन्त्रं तु समुच्चार्य ततः कृत्वा तु निश्चलम् ।

[कुम्भाभ्यः प्रोक्षणम्^{१३}]

स्थापितांस्तु ततः कुम्भान्समानीय यथाक्रमम् ॥ ४८ ॥

^{१४} तत्काले परितश्चापि प्रोक्षयेत्स्वस्वमन्त्रतः ।^{१५} स्तूप्यंशमूर्धतो^{१६} हित्वा^{१७} शेषं तत्र प्रबन्धयेत् ॥ ४९
 एवं यः कुरुते मर्त्यः सर्वान्कामानवाप्नुयात्^{१८} । देहान्ते गणपो भूत्वा शिवलोके महीयते ॥ ५०

इत्यजितास्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१९} मूर्धेष्टकाविधिनाम

पञ्चदशः^{२०} पटलः

^१ A : इष्टकाः शिलिपला साधै; B, F : इष्टका शिलिपका साधै; C : इष्टका शिलिपना साधै; E : इष्टिकाः शिलिपका साधै

^२ C : तन्त्रमन्त्र pour तत्त्वमन्त्र

^३ B, C, E, F : तु pour च

^४ A : निर्कृते

^५ B, C, E, F : तु pour च

^६ A : तत्र pour तु; C : च pour तु

^७ A, B, C, E : न्यस्त्वा

^८ Cf. Kāmikāgama, I, 61, 15-20 :

प्रभाते तु गुरुः सात्वा कृतमन्त्रादिविग्रहः । इष्टवेष्टकाभिः स्थूपि च कुम्भान् कुण्डस्थपावकान् ॥

कृत्वा च निष्कृति पूर्णा पूजासन्तुष्टमानसः । पश्चनिष्कादिसंप्राप्तदक्षिण्यर्मतिधारकैः ॥

दैवज्ञायैखिभिः साधै शिलिपना च गुरुतमः । गृहीत्वा चेष्टकाः स्तूपि कृत्वा धामप्रदक्षिणम् ॥

आयेष्टकोक्तरीत्येव मध्ये रक्षादि विन्यसेत् ॥

तद्वर्णे स्थापयेस्थूपि मूलमन्त्रेण देशिकः । सम्मूलं कुम्भतोयैव प्रोक्षयेत्स्वस्वमन्त्रतः ॥

स्तूपिकांशं विहायाथ बन्धयेद्देष्टकादिभिः । एवं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमानुयात् ॥

^९ C : कीलोपरि ततश्चापि

^{१५} A : स्थूपि pour स्तूपि

^{१०} A : कृत्वा pour हित्वा

^{१७} A : शेषतन्त्रं

^{११} B, C, E : अवाप्य सः pour अवाप्नुयात्; F : अवाप्स्यति

^{१२} A : मूर्धेष्टकाविधिपटलः षोडशः; C : मूर्धेष्टकाविधिनामि पञ्चदशः पटलः समाप्तः; E : मूर्धेष्टकाविधिनामि चतुर्दशः पटलः; F : मूर्धेष्टिका पञ्चदशः पटलः

^{१३} B omet पटलः

[पोडशः पटलः]

[पिण्डकालक्षणम्¹]

²पिण्डकालक्षणं वक्ष्ये ³तच्छृणु त्वं समाहितः । लिङ्गायामसमं तारं 'पिण्डकाया वरोत्तमम् ॥१॥
⁵अधमसाधमं चापि लिङ्गोत्सेधार्थविस्त्रृतम् । ⁶तयोर्मध्येऽष्टभागे तु ⁷पीठब्यासा नवोदिताः ॥२॥
⁸विष्कम्भत्रिगुणं ⁹तारमथवा तत्र कल्पयेत् । लिङ्गमूलस्थकर्णेन¹⁰ द्विगुणं कन्यसं भवेत् ॥३॥
¹¹पादाधिकं तु मध्यं ¹²स्याच्छेष्टमध्याधिकं भवेत् । कृत्वा नवपदं गर्भं पीठमेकेन वा भवेत् ॥४॥
उत्सेधं वैष्णवांशेन समं ¹³पीठस्य कल्पयेत् । ¹⁴वाणलिङ्गादिलिङ्गानां पुराणानामथोच्यते ॥५॥
¹⁵पूजांशमध्यगं नाहं कृत्वा पोडशभागिकम् । तेषु पञ्चांशकैस्तस्य विष्कम्भं तु प्रकल्पयेत् ॥६॥
तेन कृत्वाथ वेदाश्रं ¹⁶तत्कण्ठं द्विगुणं भवेत् । ¹⁷पीठतारसमुत्सेधं तत्समं परिकीर्तितम् ॥७॥
अथवा द्रव्यंशके तस्मिन्ब्रेक¹⁸भागाधिकोच्छृयम् । ¹⁹एवं विस्तारमुद्दिष्टं पीठानामुच्छृयं तथा ॥८॥

¹ Pour पिण्डकालक्षण, voir *Amśumatkāśyapa*, 52, *Kāmikāgama*, II, 35, *Karaṇāgama*, I, 9, *Kiraṇāgama*, III, 23, *Diptāgama*, 14, *Virāgama*, 70 et *Suprabhedāgama*, 1, 33

² Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 94b-96 :

“पिण्डकालक्षणं शृणु । त्रिगुणं लिङ्गविस्तारं विगुणार्थं चतुर्गुणम् ॥

त्रिविधस्त्वधमादिस्तु पीठविस्तारमुच्यते । विष्णुभागस्य चोत्सेधं पीठोत्सेधं विधीयते ॥

अथवा व्रद्धमागस्य चायांशेन सर्वं वित्तम् ॥

³ E : तच्छृणु त्वं समाहितः

⁴ B, C, E : पिण्डकायावरोत्तरम् ; F : पिण्डकायामनोत्तरम्

⁵ B, C, E, F : अधमादधमं चैव

⁶ A : तयोर्मध्याष्टभागे तु ; B, E, F : तयोर्मध्ये विभागे तु

⁷ A : पीठब्यासो नवोदितः

⁸ B, E, F : विष्कम्भं त्रिगुणं

⁹ C : तारमथवात्र प्रकल्पयेत्

¹⁰ B, E, F : कण्ठेन pour कण्ठेन

¹¹ A : पादादिकं

¹² E, F : स्याच्छेष्टमध्याधिकं भवेत्

¹³ C : पीठं च pour पीठस्य

¹⁴ A omet les *sloka* 5b et 6.

¹⁴ B, D, E, F : पूजांशं मध्यगं

¹⁵ A : तत्कण्ठं pour तत्कण्ठं

¹⁷ B, C, E, F : पीठतारं तदुत्सेधं

¹⁸ B, C, E, F : पादादिक pour भागाधिक

¹⁹ E : एवमुद्दिष्टपीठानां ; F : एवमुद्दिष्टवीजानां

[पिण्डिकामेदाः^१]

चतुरश्राथ^२ वृत्ता च पिण्डिका द्विविधा मता । भद्रा^३ यक्षी च^४ वज्री च श्रीकरा^५ विजयेति च ॥९
चतुरश्रस्य मेदाः स्युर्वृत्तमेदमतः शृणु । पञ्च^६ चक्रं तथा वेदी सौम्या^७ रम्या च पञ्चमी ॥ १०

[भद्रपीठम^८]

^९पीठोत्सेषे विकारांशे व्योमांशं पादुकं भवेत् । वेदांशं जगती^{१०} तस्य कैरवं^{११} वह्निभागशः ॥ ११
पट्टिकैकेन कर्तव्या^{१२} कण्ठं तस्य गुणांशकम् । तदृच्छ्वं कम्पमेकेन तस्योच्छ्वं पट्टिका भवेत् ॥ १२
द्वाभ्यां तदृच्छ्वं चांशेन^{१३} ^{१४}धृतवारि प्रकल्पयेत् । एवं भद्रं समाख्यातम्; ^{१५}यक्षपीठं ततः
शृणु ॥ १३ ॥

^१ Cf. *Kiranāgama*, III, 23, 18b-21:

भद्रा यती च वज्री च त्रिकोणा परिगण्डला । वेदी पद्मार्घचन्द्रा च स्थण्डिला विहिताश्रधा ॥

चतुरथा भवेद्वद्रा भेदखलाद्यभूषिता । यती त्रिमेखला शेया वज्री पद्मागिकाश्रधा ॥

महापट्टिका त्रिकोणा स्थान्मण्डला पूर्णचन्द्रबद्धत् । वेदी शेया च विहेया पद्मा पद्मसमा भवेत् ॥

अर्धचन्द्रा धनुःकल्पा स्थण्डिला स्थादू द्विमेखला ।

^२ C, E, F : च pour अथ^३ E : धात्री pour यक्षी^४ A : वज्री^५ A : विजये तव^६ A : चक्रं^७ B, C : रम्यादि pour रम्या च ; E : रम्येति^८ Cf. *Karanāgama*, I, 9, 151-154a :

भद्रपीठमधोच्छ्वते । पूर्ववत् पोडशांशेन पीठोत्सेषं भजेत्ततः ॥

व्योमांशं पादुकोत्सेषं वेदांशं जगती भवेत् । अग्न्यंशं वृत्तमित्युक्तं भागैकेन तु पट्टिका ॥

गुणांशं कर्णमित्युक्तं भागैकेन तु पट्टिका । महापट्टि द्वयांशेन धृतवारि तथांशकम् ॥

एवं स्वाद्वद्रपीठं तु सर्वलिङ्गेषु योग्यकम् ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 103b-106 :

भद्रपीठमध शृणु । पूर्ववत्पोडशांशं तु कृत्योत्सेषं विधानतः ॥

भागेनोपानमेकेन चतुर्भिर्जगती भवेत् । कुमुदं तु त्रिभिर्मरीरेकेनैव तु पट्टिका ॥

कण्ठं कुर्यात्त्रिभिर्मरीरेकांशेन तु पट्टिका । महापट्टिका ध्यशा तु एकेन धृतवारिणी ॥

भद्रपीठं समाख्यातम्

^९ A : पीठोत्सेषं विकारांशे ; C : पीठोत्सेषविकारांशे^{१०} C : तस्याः^{११} B, C, F : वह्निभागिकम् ; E : वह्निभागकम्^{१२} A : कण्ठं pour कण्ठं^{१३} A : अंगेन pour अंशेन^{१४} A : धृतवारे^{१५} B, C, F : यक्षपीठमध शृणु ; E : यक्षपीठमध शृणु

[यक्षपीठम्]

उत्सेधं पूर्ववत्कृत्वा १ त्वध्यर्थं २ पादुकं भवेत् । ३ जगत्यग्न्यशकैरुद्धर्वे ४ पद्मधार्धिकं त्रयम् ॥ १४ ॥
 ५ तदूर्धर्वे कम्पमेकांशं द्वाभ्यां कैरवमुच्यते । तस्योरुद्धर्वे कम्पमेकांशमृद्धर्वे ६ पद्मं त्रिभिर्भवेत् ॥ १५ ॥
 ७ अर्धांशे पद्मिकावन्धमधार्दांशे ८ घृतवारिणम् । ९ यक्षपीठमिति प्रोक्तम् ; वज्रपीठमथ मृणु ॥ १६ ॥

[वज्रपीठम्^{१०}]

पीठोत्सेधं तु विभजेत्पञ्चविंशतिभागतः^{११} । एकांशं पादुकं १२ विद्धि १३ पद्ममेकेन कारयेत् ॥ १७ ॥
 १४ तदूर्धर्वेकांशतः कम्पं धरणीमाश्रमांशकैः^{१५} । १६ अर्धाधिकत्रिभागेन^{१७ १८} पद्ममृद्धर्वे तु कारयेत् ॥ १८ ॥
 एकेन कम्पमेकेन^{१९} पद्ममृद्धर्वे प्रकल्पयेत् । अग्न्यांशं कुमुदं वृत्तं तदूर्धर्वेऽम्बुजमंशतः ॥ १९ ॥
 कम्पमेकेन कर्तव्यं कण्ठं द्वाभ्यां प्रकल्पयेत् । एकेन^{२०} कम्पमृद्धर्वेऽधः^{२१} पद्ममेकांशतो भवेत् ॥ २० ॥
 द्वाभ्यां चाथ महापट्टी^{२२} तदूर्धर्वेकांशवाजनम् । अर्धेन^{२३} घृतवारि^{२४} स्याद्वज्रपीठं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥

^१ A : अर्थर्थः ; F : मध्यार्थ

^२ C, E : पादुका

^३ C : जगतः द्विश्चाकेलर्थे

^४ A : पदमधार्धिकं त्रयम् ; C, E : पद्ममधार्धिकत्रयम्

^५ A : तदूर्धर्व

^६ A : पदं pour पदं

^७ B, E : अर्धांशे

^८ E : घृतवारिणीम् ; F : घृतवारणम्

^९ A, B, C : यक्षपीठमिति

^{१०} Cf. *Isānasivagurudevapaddhati*, vol. IV, p. 385 :

पीठोत्तुङ्गे तु मन्वंशे सार्थं जन्मार्थतोऽवटम् । सार्थत्रिभागं पद्मं स्यादर्थभ्यां पट्टिनिष्ठके ॥

भागो वज्रं निम्रमर्थं कम्पोऽर्थं त्रिभिरम्बुजम् । निम्रमर्थं ततोऽर्थार्थत्वहिकार्थेन चाज्यमृत् ॥

वज्रपद्माहयं पीठं सर्वलिङ्गसमं भवेत् ।

^{११} A : भागया pour भागतः

^{१२} C : मध्य pour विद्धि

^{१३} A : पदम् pour पदम्

^{१४} A : तदूर्धर्वेऽधांशतः

^{१५} B, C, E, F : अंशकम् pour अंशकैः

^{१६} B, E, F : अर्धाधिकं त्रिभागेन

^{१७} C : त्रिभागेकं pour त्रिभागेन

^{१८} A : पदम् pour पदम्

^{१९} A : पदमृद्धर्वे प्रकल्पयेत् ; C : पद्ममृद्धर्वेन कारयेत् ; E, F : पद्ममृद्धर्वे प्रकारयेत्

^{२०} B : कम्पमृद्धर्विः ; C : कम्पमृद्धर्वे यः ; E : कम्पमृद्धर्वा यः

^{२१} A : पदम् pour पदम्

^{२२} C : पद्ममेकांशवाजनम्

^{२३} A : घृतवारी pour घृतवारि

^{२४} A : स्यात् श्रीकरं कीर्त्यतेऽयुना

[श्रीकरपीठम्^१]

‘त्रिमपांशो तदुत्सेधे खभागं पादुकं भवेत् । जगतीदलं^२ चतुर्भिः स्यात्कण्ठमेकेन कारयेत् ॥ २२
 तदृध्वं^३ कम्पमेकेन कुम्भमग्न्यंशकैस्तथा ।^४ पद्ममेकं तदृध्वं तु कम्पमेकं तदृध्वतः ॥ २३ ॥
 गलं तु नेत्रभागं स्यात्कम्पमेकांशमुच्यते ।^५ पद्ममेकेन कर्तव्यं महापट्टी तु द्वयशका ॥ २४ ॥
 पद्ममेकांशमुदिष्टं^६ तदृध्वं पट्टिकांशतः ।^७ वृत्तवारि तथांशेन^८ कुर्याच्छ्रीकरमुच्यते ॥ २५ ॥

[विजयपीठम्^९]

उत्सेधे पोडशांशे तु^{१०} तत्रैकांशेन पादुकम् । तदृध्वं^{११} पद्ममधेन कम्पमधेन कारयेत् ॥ २६ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, II, 35, 39-43 :

एकविशतिभागोऽविभागैः पादुकमूर्खतः । पद्ममिः पहूङं कम्पस्त्वेकेनोऽवै विभागतः ॥
 कर्णस्त्वेकेन कम्पः स्याद् भूतांशैरुर्ध्वपहूङम् । द्वाभ्यां पड़की भवेद् वै घृतवार्येकभागतः ॥
 पोडशांशे तदुत्सेधे पादुकं सार्धभागयुक् । जगती बन्धमागेन गुणार्थं पद्मतुङ्गकम् ॥
 व्योमांशमूर्खकर्म तु द्वाभ्यां कुमुद उच्यते । वृत्ताकारस्तदृध्वं तु पट्टिका भागमानतः ॥
 द्वाभ्यां कर्णस्तु पद्मं स्यादधेनांशेन पट्टिका । शेषेण घृतवारी तु श्रीकरे पीठमीरितम् ॥

^२ A : विस्मापांशे तदुत्सेधं

^३ B, C, E, F : गलं pour दलं

^४ B, C, E, F : पद्मम् pour कम्पम्

^५ B, C, E, F : कुम्भमग्न्यंशकं तथा

^६ A : पद्मम् pour पद्मम्

^७ A : पद्मम् pour पद्मम्

^८ B, C : महापट्टि द्वयशकम् ; E : महापट्टी द्वयशकम् ; F : महापट्टी च द्वयशकम्

^९ B, C, E, F : तदृध्वं पट्टिकैकतः

^{१०} A : घृतवारी

^{११} A : कुर्याद्विजयमुच्यते

^{१२} Cf. *Kāmikāgama*, II, 35, 48b-51 :

एकविशतिभागं तु पीठात्तुङ्गं विभज्य च । भागेन पादुकं वेदभागेन जगती मता ।
 एकेन कर्णस्त्वेकेन पद्मं स्यादगुणभागतः । कुमुदं पद्ममधेन वाजनं त्वेकभागतः ॥
 कर्णं द्विभागो भागेन वाजनं पद्ममधेन तः । द्विभागा तु महापट्टी पद्ममधेन भागतः ॥
 कम्पः स्यादघृतवार्यैवं विजयाल्यमिदं भवेत् ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 9, 154b-158 :

एकविशतिभागेन पीठात्तेधं विभाजयेत् । अंशेन पादुकां कुर्यात्तुर्धा जगती कुरु ॥
 कर्णमेकेन कर्तव्यं पद्ममेकांशमेव च । तत्कुम्भं लिभिरैर्वैष्यं पद्ममेकांशमेव च ॥
 कुर्यादेकेन कम्पं तु पक्षांशेनैव कर्णकम् । कम्पमेकेन कर्तव्यं पद्ममेकेन कारयेत् ॥
 महापट्टि द्विभागाभ्यां पद्ममेकांशेन तु । तस्योऽवै पट्टिकैकेन घृतवारि तथांशकम् ॥
 विजये नाम पीठं तु सर्वशान्तिकरे परम् ।

^{१३} A : हृतं लैकांशातो भवेत्

^{१४} A : पद्ममधेन ; F : पद्ममेकेन

^१त्रियंशाज्जगतीं कुर्यात्पद्मं भागद्वयेन तु । ^२कण्ठमधेन कर्तव्यं ^३पद्ममधाँशतो भवेत् ॥ २७ ॥
 कुम्भं कुर्याद् द्विभागेन ^४पद्ममधाँशतो भवेत् । ^५कम्पमधेन कर्तव्यमध्यर्थं ^६कण्ठमुच्यते ॥ २८ ॥
 अर्थेन पट्टिकां ^७कुर्यादधाँशं पद्मेव च । ^८अध्यर्थेन महापट्टीमंशेन घृतवारिणम् ॥ २९ ॥
 एवं ^९विजयमाल्यातं पञ्चमं ^{१०}चतुरथके ।

[पद्मपीठम्^{११}]

पद्मपीठमयो वक्ष्ये वृत्तस्य प्रथमं तु यत् ॥ ३० ॥

^{१२}तदुत्सेधे विकारांशे ^{१३}द्वाभ्यां मूले तु ^{१४}पट्टिका । तदृध्वं पञ्चभिः पद्मं वृत्तमंशद्वयेन तु ॥ ३१ ॥
^{१५}ऊर्ध्वं पद्मं ^{१६}चतुर्भागैर्द्वाभ्यामूर्ध्वं तु पट्टिका । तदृध्वं ^{१७}घृतवारी च ^{१८}भागेनैकेन कारयेत् ॥ ३२ ॥

^१ E : त्रियंशाज्जगती

^२ A : कण्ठम् pour कण्ठम्

^३ F : पद्ममध्यांशतो

^४ A : पद्ममध्यन्तितो

^५ A : पद्ममध्येन ; F : कम्पमध्येन

^६ F : कण्ठम् pour कण्ठम्

^७ A : कुर्यादधाँशं पद्मेव च

^८ B, E : अध्यर्थपट्टीमंशेन ; A : अध्यर्थेन महापट्टीमंशेन

^९ F : विजयं त्वाल्यातं

^{१०} C : चतुरथकम्

^{११} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 98-103 :

कृत्वा पोडश चोत्सेधं द्वर्धयेन च तु पट्टिका । पञ्चमांशं तदृध्वंजिं दलैः पोडशभिर्युतम् ॥

दलमध्याङ्गुलोत्सेधं पद्मतुण्डमिहोच्यते । द्विभागं मध्यवृद्धं तु समन्तात्सवृद्धं दृढम् ॥

चतुर्भिरुर्ध्वपद्मं तु द्विभागेनोर्ध्वपट्टिका । तदृध्वं तु ततः कुर्यादेकांशं घृतवारिणी ॥

पीठतारत्रिभागैकं नालं कुर्यात्तिथोत्तरे । ततारस्य चतुर्थांशं तदधर्धिंमथादिकम् ॥

द्विगुणं त्रिगुणं मूलं तदग्रं चार्थनाशनम् । विस्तारस्य चतुर्थांशाद्वर्धाद्वर्धमथापि वा ॥

जलमार्गं त्रिभागैकं कुर्यात्त्र विशेषतः । एवं तु पद्मपीठं हि ”

cf. *Kāraṇāgama*, I, 9, 147-151a :

पीठोत्सेधं तु यन्मार्गं विकारांशेन भाजयेत् । पक्षांशं पट्टिका प्रोक्ता बाणांशं पद्मपिण्डकम् ॥

अंशद्वयेन वृत्तं स्यादेवांशमूर्ध्वपद्मकम् । तस्योर्ध्वं पट्टिका द्वाभ्यामंशेन घृतवारिणी ॥

पीठतारत्रिभागैकं नालनिर्गममुच्यते । तत्समं मूलविस्तारं तत्त्विभागैकमग्रतः ॥

उत्तरे जलमार्गं स्यात्सोन्नस्याभिभुवं भवेत् । मध्ये खातं त्रिभागैकं क्रमेण कृशता भवेत् ॥

एवं हि पद्मपीठं स्यात् ”

^{१२} C, E : तदुत्सेधविकारांशे

^{१३} A : द्वाभ्यामूर्ध्वं तु

^{१४} F : पट्टिकम्

^{१५} E : कुर्यात्पद्मं

^{१६} A : चतुर्भागैर्पौर चतुर्भागैर्

^{१७} B, C, E, F : घृतवारिं च

^{१८} C : भागैकेन

[चक्रपीठम्]

एवं पद्मं समाख्यातम् ; चक्रपीठमतः^१ शृणु । अष्टादशांशके तस्मिन्दाभ्यां मूले तु पट्टिका ॥ ३३ ॥

^२त्रिभिरुद्धर्वेऽम्बुजं कुर्यात्कम्पमेकांशतो भवेत् । पद्मभिरुद्धर्वे गलं कुर्यात्तदृधर्वे कम्पमेकतः ॥ ३४ ॥

उधर्वे पद्मं त्रिभिर्शैव साधेनैकेन पट्टिका । अर्धेन ^३घृतवारी स्याद् ; ^४वेदिपीठं ततः शृणुः ॥ ३५ ॥

[वेदिपीठम्^५]

^६उत्सेधे तु विकारांशे ^७भागेनोपानमुच्यते । ^८पद्मतुष्टं द्विभागेन कम्पमेकेन कारयेत् ॥ ३६ ॥

^९सप्तांशं ^{१०}कण्ठमुद्दिष्टं तदृधर्वे कम्पमंशतः । ^{११}पद्ममृधर्वेऽशतः प्रोक्तमध्यर्थेन तु पट्टिका ॥ ३७ ॥

^{१२}तदृधर्वेऽधांशतः^{१३}पद्मं कम्पमर्थेन कारयेत् । अर्धेन ^{१४}घृतवारी स्यात् ; ^{१५}सौम्यपीठमथ शृणु ॥ ३८ ॥

[सौम्यपीठम्]

^{१६}उत्सेधे मनुभागे तु ^{१७}द्वाभ्यां मूले तु पट्टिका । कम्पमेकेन कर्तव्यं ^{१८}तदृधर्वे ^{१९}कण्ठमष्टमिः ॥ ३९ ॥

तदृधर्वे ^{२०}कम्पमर्थेन साधेनैकेन पट्टिका । ^{२१}तदृधर्वे ^{२२}घृतवारी च भागेनैकेन कल्पयेत् ॥ ४० ॥

^१ B : इति pour अतः ; C, E, F : अथ

^२ A : त्रिभिरुद्धर्वाम्बुजं ; B, E : त्रिभिरुद्धर्वेऽम्बुजे

^३ B, C, F : घृतवारि स्याद्

^४ B, C, E, F : वेदिपीठमथ

^५ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 33, 106b-108 :

वेदिपीठमधोच्यते ॥

पीठोत्सेधे नवांशे तु द्विर्यंशेन तु पट्टिका । चतुर्भिः कण्ठतुहं तु द्वयंशेनैवोर्ध्वपट्टिका ॥

घृतवार्येकभागं तु समन्तात्तुरथकम् । वेदीपीठं समाख्यातम् ॥

^६ B, C, F : उत्सेधं तु

^७ A : भागेनोपादानमुच्यते

^८ A : पदमूर्खे

^९ F : शब्दांशं

^{१०} A, F : कर्णम् pour कण्ठम्

^{११} A : पदमृधर्वेऽशतः ; C : कम्पमृधांशतः ; F : कम्पमृधर्वेऽशतः

^{१२} B omet le demi-*sloka* 38a

^{१३} A : पद्मं pour पद्मं

^{१४} B, C, D, F : घृतवारि

^{१५} A : सौम्यपीठमतः ; D : सौम्यं पीठमथ

^{१६} A : उत्सेधं मनुभागे तु ; C : उत्सेधमनुभागे तु ; F : उत्सेधमनुभागेन

^{१७} A : द्वाभ्यामृधं तु

^{१८} C, F : तदधं

^{१९} F : कर्णम् pour कण्ठम्

^{२०} A : कम्पमंशेन ; B : कम्पमेकेन

^{२१} F omet les *sloka* 40b, 41 et 42

^{२२} B, C, D, E : घृतवारि च

[रम्यपीठम्]

रम्यपीठमस्थो वक्ष्ये पोडशांशे १ तदुच्चते । एकेन २ पादुकं कुर्यात् ३ पदतुण्डं ४ द्वियंशतः ॥ ४१ ॥
 कम्पमंशेन कर्तव्यं कण्ठं तस्य ५ द्विभागतः । अर्थेन कम्पमधेन ६ पद्मं वृत्तं तदूर्ध्वतः ॥ ४२ ॥
 कुमुदं स्याद् द्विभागेन ७ पद्ममधीशतस्ततः । पद्मिकार्धेन ८ कर्तव्या द्राम्यां च गलमेव हि^९ ॥ ४३ ॥
 १० एकांशं कम्पपद्मे तु ११ द्वयधर्मं प्रस्तरं तथा । १२ आलिङ्गान्तरितावंशाद् घृतवार्यधर्मेव च ॥ ४४ ॥
 एवं १३ रम्यं समाख्यातं लिङ्गस्य सकलं विना । सर्वेषामपि पीठानां सामान्यं लक्षणं शृणु ॥ ४५

[पीठसामान्यलक्षणम्^{१४}]

१५ मूलादग्रेऽष्टभागैकतारहीनं प्रकल्पयेत् । १६ उक्तेष्वेतेषु १७ पीठेषु दशस्यपि जनार्दन ॥ ४६ ॥
 अङ्गानां कलिपतानां तु १८ प्रवेशं निर्गमं तथा । १९ तत्तदंशे तु तुर्याशैरधेवर्वार्थ^{२०} त्रियंशकैः ॥ ४७ ॥

^१ C : तदुच्चतम्

^२ D, C, E : पादुकां

^३ A : पदतुण्डं ; E : पत्रतुण्डं

^४ E : दूर्यंशकम्

^५ E : विभागतः

^६ A : पदवृत्तं ; C : पद्मवृत्तं

^७ A : पदमंशोर्ध्वतस्ततः ; D : पद्ममधीशतः स्वतः ; F : पद्ममधीशतः स्मृतः

^८ B, D, E : कर्तव्यं

^९ A : च pour हि

^{१०} A : एकांशं कम्पपद्मे तु ; E : एकांशं कम्पपद्मौ तौ ; F : एकांशौ कम्पपद्मौ तौ

^{११} Les mss. omettent हि

^{१२} E : आलिङ्गान्तरितं द्वयांशं घृत० ; D, F : आलिङ्गान्तरितावंशा घृत०

^{१३} C, D, F : सौम्यं pour रम्यं

^{१४} Cf. *Kiranāgama*, III, 23, 11b-18a :

पीठानां लक्षणं शृणु ।

यावद्वैष्णवे लिङ्गं तावत्पीठस्य विस्तरम् । उत्सेधस्य त्रिभागेन तत्र पोडशाधा कुरु ॥

एकं भूमिगतं कृत्वा जगती चतुरत्रिकाम् । भागत्रयेण वृत्तं स्यादेकांशे वृत्तपटिका ॥

कुर्यात्कण्ठं त्रिभिर्भागैः कार्याशैर्वर्वपटिका । द्राम्यां तदूर्ध्वपटिः स्याद्वेदेशेन पटिका ॥

भागं भागं लज्जेतावजगत्यशात्कलाधिकम् । कण्ठस्थानाच लिङ्गाम । कार्या यावत्तदन्तिकम् ॥

स्याजलाध्यबाहुल्यं लिङ्गस्याधर्मित्रिभागतः । मेखला तत्रिभागा स्यात्कातं तदूर्ध्वशहीनकम् ॥

विधा पीठे कुर्ते मध्ये नालः स्यादुत्तरायतः । जलमार्गं त्रिभागेन हासः कार्यत्रिभिर्भागतः ॥

सामान्यलक्षणं प्रोक्तम्”

^{१५} C, E : मूलादग्रेऽष्टभागैकं

^{१६} A : उक्तेषु तेषु

^{१७} E : सर्वेषु

^{१८} D : प्रवेशे

^{१९} A : तत्तदंशं तु तुर्याशे

^{२०} D : अन्यैर्वर्थि

^१ समैर्वा कल्पयेत्तेषां ^२ कल्पयेन्नालमुच्चरे । विस्तारस्य ^३ त्रिभागैकं नालमूलस्य विस्तरम् ॥ ४८ ॥
 तत्समं 'तस्य ^५ दैव्यं स्यात्कर्मण कुशता भवेत् । मूलादग्रस्य विस्तारं ^६ तत्त्रिभागेन कल्पयेत् ॥ ४९ ॥
 तन्मध्ये ^७ जलमार्गः स्यात्तद्विस्तारत्रिभागतः । ^८ घृतवारिस्मं खातं निर्गमे किञ्चिदानतम् ॥ ५० ॥
 एवं लक्षणमुदिष्टं समं शैलेष्टकादिषु । एकया शिलया कर्तुं ^९ पीठिका चेन शक्यते ॥ ५१ ॥
 द्वाभ्यां त्रिभिश्चतुर्भिर्वा शिलारूपैः प्रकल्पयेत् । ^{१०} ऊर्ध्वभागेन कर्तव्यः सन्धिस्तत्र कथंचन ॥ ५२ ॥

[भद्रादिपीठफलम्^{११}]

भद्रादीनां तु सर्वेषां फलमेदमथ^{१२} भृणु । भद्रा योगप्रदा ज्ञेया यक्षी क्षेमंकरी तथा ॥ ५३ ॥
^{१३} वज्री पुष्टिप्रदा ज्ञेया ^{१४} श्रीकरा श्रीप्रदा भवेत् । ^{१५} जयदा विजया चैव ^{१६} पद्मं ^{१७} चार्मीषुषिद्विदम् ॥
^{१८} चक्रा शान्तिकरी सा स्याद्वेदी^{१९} पुत्रसमृद्धिदा । आयुःप्रदा ^{२०} तथा सौम्या ^{२१} रम्यारोग्यप्रदा स्मृता ॥
 एवं फलविशेषणं कुर्यात्पीठं यथेच्छया ॥ ५६ ॥

^{२२} इत्यजिताख्ये महातन्त्रे ^{२३} क्रियापादे ^{२४} पिण्डिकालक्षणं नाम
 पोडशः पटलः^{२५} ॥

^१ B, E : सर्वेषां; F : सर्ववा

^३ A : कल्पयेन्नालमुच्चरे

^२ E : त्रिभागैकनालं मूलस्य

^४ B : वास्य

^५ B, C, E : दैव्यं

^६ D : त्रिभागेन प्रकल्पयेन्

^७ C : गलमार्गः स्यात् तद्विं; D : जलमार्गस्य तद्विं

^८ A : घृतवारिस्मं खातं; B, E : घृतवारि समाख्यातं

^९ A : पीठिकायां तु शक्यते

^{१०} E : ऊर्ध्वे भागेन

^{११} Cf. *Kiranāgama*, III, 23, 22-23 :

भद्रा योगप्रदा प्रोक्ता यती गोमहिषीप्रदा । आयुःप्रदा स्मृता वज्री पद्मा सौम्यारोग्यदायिनी ॥

धनधान्यप्रदा पूर्णा खण्डचन्द्रा तु पुत्रदा । त्रिकोणा शब्दुनाशाय स्थण्डिला सर्वकामदा ॥

^{१२} A : अतः pour अथ

^{१३} A : वज्रं पुष्टिप्रदं; C : वल्लुप्यप्रदा

^{१४} C : श्रीकरं श्रीपदं भवेत्

^{१५} A : जयदो विजयधैव

^{१६} A : पदं pour पद्मं

^{१७} A : चार्मीषुषिद्विदा; C, E : चार्मीषुषिद्विदा

^{१८} B : चक्रा pour चक्रा

^{१८} C : छेदी pour वेदी

^{२०} A : तदा pour तथा

^{२१} B : आरोग्यफलदा स्मृता; C : रम्या रोगप्रदा स्मृता

^{२२} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये महातन्त्रे ^{२३} A, B, C et E omettent क्रियापादे

^{२४} A : पिण्डिकालक्षणपटलः सप्तशः; B : पिण्डिकाविष्पटलः; C : पिण्डिकालक्षणं नाम चतुर्दशः पटलः; F : पिण्डिकालक्षणः पटलः षोडशः

^{२५} Voir sur le tableau ci-contre les différents noms des *pindikā* (ou *pitha*) dans les textes āgamiques.

LES NOMS DES PINḌIKĀ DANS LES TEXTES ĀGAMIQUES

<i>Ajita</i>	<i>Dipta</i>	<i>Anśimat-</i> <i>kāśyapa</i>	<i>Kāmika</i>	<i>Kūrya</i>	<i>Kiraya</i>	<i>Suprabheda</i>	<i>Mayamata</i>	<i>Īśānavi-</i> <i>garudeva-</i> <i>padhati</i>
नद्रा	—	भद्रम्	भद्रम्	भद्रा	भद्रा	भद्रम्	भद्रम्	सर्वतिभद्रम्
यही	—	—	—	यती	—	—	—	—
वज्री	वज्रम्	—	—	वज्री	—	वज्रम्	—	—
श्रीकरा	श्रीकरम्	श्रीकरम्	—	—	—	श्रीकरम्	श्रीकरम्	श्रीकरम्
विजया	विजयम्	विजयम्	विजयम्	—	—	—	—	—
पद्मम्	पद्मम्	पद्मम्	पद्मम्	पद्मा	पद्मा	पद्मम्	पद्मम्	पद्मम्
चक्रम्	—	—	—	—	—	—	—	—
वेदी	—	—	वेदिका	—	वेदो (निकोणा)	वेदिका	—	—
सौम्या	—	—	—	—	—	सौम्यम्	सौम्यम्	सौम्यम्
रम्या	—	—	—	—	—	परिमण्डलम्	परिमण्डलम्	सोमाकाल्यम्
		पूर्णचन्द्रम्	पूर्णचन्द्रम्	पूर्णचन्द्रम्	पूर्णचन्द्रम्	परिमण्डला	परिमण्डला	—
		स्थिरिलम्	स्थिरिलम्	स्थिरिलम्	स्थिरिलम्	स्थिरिला	स्थिरिला	—
		स्वार्यभुवम्	स्वार्यभुवम्	स्वार्यभुवम्	स्वार्यभुवम्	अर्थचन्द्रा	अर्थचन्द्रा	—
		स्त्रम्	स्त्रम्	स्त्रम्	स्त्रम्	—	—	—
		संपदम्	—	सम्पदम्	सम्पदम्	—	पाठपदम्	पाठपदम्
		स्वतिकम्	—	नन्दिकवतम्	नन्दिकवतम्	—	श्रीकाल्यम्	श्रीकाल्यम्
		निश्चासम्	—	स्वरितकम्	स्वरितकम्	—	महावज्रम्	महावज्रम्
		व्रम्मम्	—	—	—	—	पृष्ठवज्रम्	पृष्ठवज्रम्

[सप्तदशः पठलः]

[गर्भन्यासः^१]

[तत्र गर्भन्यासोचितस्थानानि^२]

^३अथ वक्ष्यामि ते सम्यग्गर्भन्यासविधिक्रमम् । प्रासादे मण्टपे वाथ गोपुरे वा सभादिषु॥१॥
विन्यसेत्संपदे गर्भभाजनं विधिवत्सुधीः । ^४सर्वत्रायेष्टकोर्ध्वे तु गर्भस्थानमुदाहृतम् ॥ २ ॥
प्रासादे पादुकोर्ध्वे तु पट्टिकोपरि विन्यसेत् । द्वारस्य दक्षिणे पार्श्वे स्तम्भमूलेऽथवा पुनः ॥३॥
मण्टपेषु च सर्वेषु ^५दक्षिणे स्तम्भमूलके । गोपुरे द्वारपार्श्वे तु दक्षिणे भित्तिमूलके^६ ॥ ४ ॥
सभायासपि ^७तत्पादमूले तु ^८परियोजयेत् । ^९यद्यद्गर्भसमायुक्तं तत्संपत्करं नृणाम्^{१०} ॥ ५ ॥

^१ Pour गर्भन्यास, voir *Amśumatkāśyapa*, 25, *Kāmikāgama*, I, 31, *Kāraṇāgama*, I, 6, *Diptāgama*, 4 et *Suprabhedāgama*, I, 29.

^२ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 29, 31-36a :

आलये मण्टपे चैव निर्गमस्य प्रदक्षिणे । गोपुराणां च सर्वेषां प्रवेशस्य प्रदक्षिणे ॥
प्रासादमूलतः कुर्यादुपाने वा वृत्तौ तथा । भूमिष्ठं शङ्खजातीनामुपाने नृपवैश्ययोः ॥
नैर्नेत्रे पथि विग्राणां गर्भस्थानं विधीयते । सर्वेषां तु वृत्तौ शस्त्रं भूगतं वापि कारयेत् ॥
ग्रामद्वारं चेत्प्रकर्तव्यमैन्द्रपावकमध्यमे । यदीच्छेत्पवित्रमद्वारे दक्षिणे भित्तिके न्यसेत् ॥
कवाटार्गलयोगे वा न्यस्तव्यं गर्भभाजनम् । मण्टपे स्तम्भमूले तु प्रथमावरणे वृथः ॥
गोपुराणां तु कर्तव्यं दक्षिणे विनिवेशयेत् ।

cf. *Diptāgama*, 4, 3b-7 :

प्रासादस्य तु मूले तु कर्तव्यं प्रथमेष्टके । पादबन्धविमाने तु तद्वेष्टके परिविन्यसेत् ॥
प्रतिबन्धे तु यद्यम्ब्यं वृत्तेनुपरि विन्यसेत् । सर्वेषां भूगतं कार्यं सर्वसिद्धिकरं परम् ॥
प्रासादमण्टपे चैव प्राकारे गोपुरेऽथवा । महानसे पुष्पशालायां शायास्थानेषु विन्यसेत् ॥
प्रासादस्य तु यद्गर्भस्थापनं वक्ष्यतेऽप्युना । द्वारदक्षिणपार्श्वस्थस्तम्भमूले तु विन्यसेत् ॥
कवाटार्गलयोगे वा विन्यसेत् विशेषतः ।

^३ F : अथ वक्ष्ये विशेषेण

^४ B : सर्वत्रायेष्टकोर्ध्वे तु

^५ E : दक्षिणस्तम्भमूलके

^६ E : कूलके pour मूलके ; F : शलके

^७ D : तत्पादं मूले

^८ C, E, F : परितो यजेत्

^९ A : यदा pour यद् ; D, E : सम्यग्

^{१०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 29, 1b-2 :

यत्प्रासादं सगमं तु सर्वसंपत्करं नृणाम् । अगमं यदिनानं तु अभिचाराय तद्वेत् ॥
तस्मादादौ प्रकर्तव्यं गर्भन्यासं समृद्धिदम् ।

[गर्भभाजनम्^१]

तदर्थं ^२भाजनं कुर्यात्सर्वलक्षणमयुतम् । सौवर्णं ^३राजतं वापि ताम्रजं कांस्यजं तु वा ॥ ६ ॥
^४पादमूलसमं तारं ^५भाजनस्य प्रकल्पयेत् । पट्^६सप्ताष्टाङ्गुलैर्वापि^७ ^८हीनमध्योत्तमानि तु ॥७॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 31, 7-15a :

हेमाकारेण ताम्रेण फेलां वा कारयेद्वयः । चतुरड्गुलमारभ्य चैकाङ्गुलविवर्धनात् ॥
 चतुर्विशतिकायामविस्तारः परिकीर्तिः । तदर्थं स्पात्सुम्पेषं त्रिपादं वाथ तन्सम् ॥
 फेलोत्सेष्वलिपादं स्यात्पिधानस्य समुच्छ्रयः । सभागं वा द्विभागं वा बाणभागे द्विभागम् ॥
 यवमेकं समारभ्य यवाधेन तु वर्धयेत् । घनं पञ्चयवाधं तु भिन्नानां परिकल्पयेत् ॥
 कोष्ठुद्विस्तदर्थं स्यात्युचकं सर्वमेव वा । पादा अष्टांशका वापि चोच्छ्रयेण घनेन च ॥
 फेला पञ्चाङ्गुला प्रोक्ता गृहाणां नाथिका भवेत् । सपञ्चपञ्चकोष्ठं वा नवकोष्ठयुतं तु वा ॥
 वृत्तं वा चतुरश्रं वा कल्पयेद्विशिकोत्तमः । शिलामयं तु वा पात्रं यवाधेनाङ्गुलानि च ॥
 घनाधं कल्पयेद्विस्तारान् शङ्खं वाथ करण्डके । रञ्जानि धातुकार्दनि स्वल्पविस्तारभाजने ॥
 तदेवस्थानभाववस्तानि तानि निवेशयेत् ।

^{cf.} *Diptāgama*, 4, 8-12a :

सौवर्णं राजते वापि ताम्रं वा कांस्यकेऽपि वा । वाथवा संभवद्रव्यैः कारयेद्वर्भभाजनम् ॥
 भाजनस्य तु विस्तारं पञ्चा परिकीर्तिम् । हस्तं वापि वितस्ति वा द्वादशाष्टाङ्गुलं तु वा ॥
 स्तम्भविस्तारमानं वा उत्सेषं तावदेव तु । वृत्तं वा चतुरश्रं वा गर्भफेलां तु कारयेत् ॥
 फेलोत्सेषं त्रिधा कृत्वा द्विभागं भवेत् । मांगं पिधानमेवं स्याद्यवमानं त्रिविस्तृतम् ॥
 पञ्चविशतिकोष्ठानि फेलामध्ये प्रकल्पयेत् ।

^{cf.} *Kāraṇāgama*, I, 6, 7b-12 :

हैमराजतकांस्यं वा ताम्रेण फेलां कुरु । कौशिकाम्भोधिरन्द्रार्कगायत्र्यङ्गुलकैस्तु वा ॥
 फेलायां चैव विस्तार उत्सेषं तत्समं भवेत् । गृहीतोच्चुणांशे तु पक्षांशं भाजनोत्तम् ॥
 एकांशं तत्पिधानोच्चं कोष्ठभित्त्युच्छ्रयं तथा । यवव्यधना वापि द्विवेन घनान्विता ॥
 फेलायास्तु घनाधं तु कोष्ठभित्तेष्वन्ते भवेत् । च्यूशैकेनोर्धेभित्तेत्तु घनाधं ह्रासयेद्वाहिः ॥
 पिधानाभ्यन्तरे तद्वत्संयोगाधं तु कारयेत् । वृत्तं वा चतुरश्रं वा गर्भफेलाकृतिः स्मृता ॥
 पञ्चविशतिकोष्ठानि फेलामध्ये प्रकल्पयेत् ।

^{cf.} *Suprabhedāgama*, I, 29, 3-9 :

भाजनं पूर्वगारभ्य मुवण्णद्युयेयाकमम् । सौवर्णं राजतं वापि ताम्रं कांस्यमयं तथा ।
 शङ्खं वा शुक्लिकं वापि संप्रोक्तं गर्भभाजनम् । लोहैरेव प्रकर्तव्या फेला चोक्तप्रमाणतः ॥
 शङ्खं च शुक्लिकं चैव स्वप्रमाणैः परिग्रहेत् । अद्रव्येण पिधानं स्पात्सुखिग्रंधं सुदृढं समम् ॥
 पादविष्कम्भविस्तारा पञ्चविशतिवदान्विता । तद्विस्तारसमोत्सेधा नवकोष्ठान्वितापि वा ॥
 घनं चैव पोडशाक्षीश तदर्थः कोष्ठभित्यः । उत्तमं तु समाख्यातं विस्तारोत्सेषतः समा ॥
 विस्तारस्य त्रिपादं वा त्र्याधं वा भाजनोच्छ्रयम् । समं त्रिपादमधं वा कोष्ठभित्त्युच्छ्रयं भवेत् ॥
 पिधानं किञ्चिदाधिक्यं कृत्वा तदनुसारतः । खण्डितं शोषितं वर्जयेवं भाजनमुच्यते ॥

^२ B, E : पातनं ; D, F : पादनं

^३ C : रजतं

^४ B, F : पादमूलं समं

^५ B, C, D, E, F : भाजनं च pour भाजनस्य

^६ A : सप्तक pour सप्ताष्ट

^७ C : स्पाद् pour अपि

^८ E, F : हीनमस्योत्तमानि तु

चतुरथसमं ^१कुर्याद्विस्तारेण ^२समोच्छ्रयम् । चतुर्भागैकहीनं वा त्रिभागैकविहीनकम् ॥८॥
^३तत्तदग्न्यंशमानेन ^४पिधानं तस्य कल्पयेत् । यवमात्रं तु ^५विस्तारं तयोर्भित्तिगतं भवेत् ॥९॥
पञ्चविश्वतिभिः ^६कोष्ठैर्नवभिर्वा ^७समन्वितम् । कोष्ठभित्तिसमुत्सेधं वाद्यात्पादविहीनकम् ॥१०॥
^८तद्विस्तारं तद्धर्थं स्यात्सर्वदोपविवर्जितम् ।

[मण्डपे गर्भफेलाधिवासः^{१०}]

कृत्वा प्रक्षालय तत्पश्चादभ्युक्ष्य च कुशाम्भसा^{११} ॥११॥

प्रासादग्रेऽथवा ^{१२}पार्श्वद्वयोः कृत्वा तु मण्टपम् । पञ्चपट्सप्तस्तैस्तु^{१३} कन्यसादिकमेण तु ॥१२॥
तन्मध्ये वेदिकां ^{१४}कृत्वा रनिमात्रसमुच्छ्रिताम् । चतुर्दिक्षु च कुण्डानि चतुरश्राणि कल्पयेत् ॥१३॥
एकं वा प्राचि कर्तव्यं रनिमात्रप्रमाणतः । स्थण्डलं वापि सर्वत्र होमार्थं परिकल्पयेत् ॥१४॥
गोमयेनोपलिप्याथ मण्डपं वेदिकुण्डयुक्तं^{१५} । दर्भमालादिभिः ^{१६}सर्वं गर्वलं कृत्य यथाविधि ॥१५॥

^१ F : कृत्वा pour कुर्याद्

^२ F : समाध्रयः

^३ A omet les *stöka* 9 et 10

^४ F : तदन्येनांशमानेन

^५ B : विधानस्य तु pour विधानं तस्य

^६ B : अस्थोरं pour विस्तारं ; E, F : तुस्थोरं

^७ C : कोष्ठः pour कोष्ठः ; F : कोष्ठः

^८ F : समाहितम्

^९ A : तद्विधारं pour तद्विस्तारं

^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, I, 31, 16-27 :

धृत्या वहिमलं शोध्य प्रक्षाल्याम्भेन वारिणा । पश्चमव्येन संप्रोक्ष्य पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥
मङ्गलाङ्कुरकार्यं तु विधिना कारयेद्वृथः । गर्भस्थाने गृहे वापि प्रामे गर्भधिवासनम् ॥
विमानस्थोन्तरे चैन्द्रे चान्येषामधिवासनम् । दशरन्त्रादिविहस्तैर्वा विस्तृतं गण्डयं नयेत् ॥
तन्मध्ये वेदिकां कुर्यात्तित्रभागैकभागतः । ताळमात्रसमुत्सेधां तस्यां दिक्षु चतुर्सु ॥
चतुरश्राणि कुण्डानि प्रत्येकं हास्तिकानि तु । सयोन्यश्राणि कुण्डानि चैकं वा पूर्वतः स्थितम् ॥
वितानध्वजसंयुक्तं दर्भमालाभिरावृतम् । पुष्पमालासमायुक्तं द्वारतोरणसंयुतम् ॥
मङ्गलाङ्कुरसंयुक्तं पद्मेन महता इतम् । मण्डपं भूषयित्वैव पुनः पुण्याहमाचरेत् ॥
ब्राह्मणान्मोजयेतत्र तद्विनात्प्राग् दिनत्रयम् । शालिभित्त दशद्वौणः स्थण्डलं तण्डुलैस्तिलैः ॥
कृत्वा लिप्याष्टदिक्पत्रं कर्णिकाकेसरैयुतम् । दर्भरपि परिस्तीर्यं स्थण्डलं पूजयेदगुरुः ॥
वेद्या : पथिमभागे तु गोमयालेपिते शुभे । विधिते शालिपैष्टिध चतुरशां समन्ततः ॥
सप्तद्वीपसमायुक्तां सप्ताम्भोधिसमन्विताम् । भूष्वर्दिग्मगजैयुक्तां धात्री नामाकणस्थिताम् ॥
आलिख्य सितफेनैश्च भुवनाऽवकामान्विताम् । फेलां प्रक्षालय गच्छेद्य स्थाप्य चित्रे तु मण्डले ॥

^{११} A : कलशाम्भसा pour च कुशाम्भसा

^{१२} A : पार्श्वे द्वयोः ; B, C, E, F : पार्श्वे तयोः ; D : पश्चाद् द्वयोः

^{१३} A : तत् pour तु

^{१४} A : कुर्याद् pour कृत्वा

^{१५} C : वत् pour युक्तं

^{१६} A : वेरम् pour सर्वं

पुण्याहं वाचयित्वाथ कल्पयेद्वेदिकोपरि । शालिभिर्विमलैस्तत्र^१ स्थण्डलं तु यथाविधि ॥१६॥
तत्र पद्मं समालिख्य साष्टपत्रं सकर्णिकम् । तन्मध्ये^२ गर्भफेलां च विन्यसेद्गदयेन तु ॥१७॥

[गर्भफेलाकोष्ठेषु अक्षर-प्रतिमा-रत्नादि-न्यासः^३]

तेषु कोष्ठेषु सर्वेषु^४ मध्ये कृटाक्षरं^५ न्यसेत् । यकारादिहकारान्तं परितोऽष्टसु विन्यसेत् ॥१८॥
तद्वाह्ये पूर्वतश्चापि^६ स्वरान्पोडश विन्यसेत् । तत्तदक्षरमभ्यन्तर्य प्रणवादिनमोऽन्तकैः^७ ॥१९॥

^१ A : मण्डलं pour स्थण्डलं

^२ B, E : गर्भफेलां ; C, F : गर्भफेलां

^३ Cf. *Kāmikāgama*, I, 31, 28-62a:

देशिकः समलंकृत्य वस्त्रैः पवाह्यमृत्यैः । सकलीकृतदेहस्तु गन्धैः पुर्णिविभूषितः ॥

[अक्षरन्यासः]

प्राङ्मुखः प्रयतो भूत्वा विन्यसेदक्षराणि तु । मध्यकोष्ठे न्यसेत्कूटं विन्दुनादसमन्वितम् ॥

पूर्वायष्टसु कोष्ठेषु यादिहान्तांश्च विन्यसेत् । अकारादिविसर्गान्तान्वाहकोष्ठेषु विन्यसेत् ॥

त्रिलोचनं चतुर्बाहुं वरदाभयपाणिनम् । शूलटक्कधरं सौम्यं जटाचन्द्रविभूषितम् ॥

एवं तु भाजने ध्वात्वा पश्चाद्वृद्ध्याणि विन्यसेत् ।

[मृग्न्यासः]

प्राङ्मुखोदङ्मुखो भूत्वा मृदादीनि तु विन्यसेत् ॥

अन्तरावरणे प्राच्यां सामुद्री विन्यसेन्मृदम् । नादेयीमध्य ताटाकीं दर्भमूलगतामपि ॥

कुलीरावृतकां चापि वल्मीकिवृष्टेऽजाम् । गजदन्तगतां चापि कमादेता मृदो न्यसेत् ॥

पूर्वादिकपयोगेन चाष्टी चाष्टदिशामु च । संयोज्य ता मृदक्षाष्टी सर्वा ब्राह्मपदे न्यसेत् ॥

अथ पञ्चमृदो चापि विन्यसेदनुपूर्वशः । वृष्टेऽन्ते हस्तिदन्ते दर्भमूले जलान्तरे ॥

नदास्तीरे च पञ्चता मध्ये दिष्टु मृदो न्यसेत् ।

[कन्दन्यासः]

पङ्कजोत्पलकलहारकन्दांश्च कुमुदस्य वै ॥

रक्षोत्पलस्य वेतस्य पद्मस्य च कशेहणः । तथा कुबलयस्यापि तत्रैवावरणे पुनः ॥

सर्वांश्च मध्यमे कन्दात् सर्वलोकेशमण्डले ।

[ब्रह्मजलन्यासः]

विन्यसेदानुपूर्वेण तद्वाह्ये चाष्टमजलम् ॥

श्रीवत्सं पूर्णकुम्भं च मेरीं दर्पणमेव च । मत्स्ययुम्पाङ्कक्षौ चैव शङ्ककेसरिणौ तथा ॥

इन्द्रादिषु कमेणैव न्यसेदिन्द्रादिमन्त्रकैः ।

[रत्नन्यासः]

वज्रप्रवालनीलेन्द्रनीलमौकिकपुष्पकान् ॥

प्रोक्ताङ्गरागवैहृयं दीपशर्त्ति स्मरन्यसेत् । अथवा पञ्चलानि विन्यसेदानुपूर्वशः ॥

माणिकयं चेन्द्रनीलं च वैहृयं च प्रवालकम् । मुक्तां मध्ये चतुर्दिष्टु पञ्चवृद्धाण्यानुस्मरन् ॥

[धातुन्यासः]

हरितालशिलाकाङ्क्षितालमूतानि गैरिकान् । धातूल मुगन्धमृग्गारुयान्वृतिवीर्यात्मकान्न्यसेत् ॥

[पञ्चगन्यासः]

हेमारुणानमेयाङ्गाहादतारचनिपञ्चगान् । प्रोक्ते मध्येऽग्निलानेव देहशक्तिं स्मरन्न्यसेत् ॥

[धान्यन्यासः]

बाणे त्वावरणे दिखु चान्तराले तु घोडश । बीजानि ब्रीहिगोभूततिलमाषान् प्रदक्षिणम् ॥

मुद्रं च यवनीवारस्यामाकानन्तरेऽग्निलान् । न्यसेत्युप्यात्मकानेता न्मन्त्रैर्लक्षिवाचकैः ॥

[लोहनिर्मितधान्यन्यासः]

सौवर्णशालिकं रौप्यत्रीहिं चापि सकोद्रवम् । त्रपुणा कड्कसीसेन मांसपुष्यायसास्तिलः ॥

मुद्रं चायोमयं ताङ्गं निमित्तं च कुलुत्थकम् ।

[ओषधिन्यासः]

विषुकान्ति शिशुली श्रीमहापूर्वा च भृङ्गकम् ॥

अपामार्गेकपत्रावज्ञमोषधीः प्राक् क्रमान्न्यसेत् ।

[गन्धद्रव्यन्यासः]

चन्दनागहकपूरलवृद्धिलालताफलम् ॥

तकोलेनाग्नन्धांस्तु न्यसेत्युर्वादिषु क्रमात् ।

[प्रतिमान्यासः]

सर्वेषामपि सामान्यं तत्तचिह्नेस्तु वश्यते ॥

कपालशल्खत्वाज्ञान् परहृष्टं वृष्टम् तथा । पिनाकं हरिं पाशं हैमं शैवे तु विन्यसेत् ॥

यस्य देवस्य यच्चालं तदल्लं मध्यमे न्यसेत् । भूमुराणां हितार्थाय यज्ञमूर्त्रं कमण्डलम् ॥

सुवं च प्रणवाकारं सौवर्णं मध्यमे न्यसेत् । रथं गजं हर्यं चैव शार्दूलं चापमेव च ॥

श्रुतिकौ च सुवर्णेन विन्यसेन्तुपदेशके । तुलां च मानपात्रं च महिषं गोवृष्टदयम् ॥

सौवर्णं यध्यमे कोष्ठे विन्यासेद्वैश्यभागके । वृष्टं हलयुगं चैव युम्ममत्स्यं तु शालिकम् ॥

सौवर्णं मध्यमे देशे शृद्रस्थाने प्रकल्पयेत् । स्थालीं तदुपधारनं च दर्वीकं तण्डुलं घटम् ॥

गलारुयं दण्डकाण्डं च कृष्णालोहे महानसे । दक्षिणे भवने कृमं सुशाल्युदकपूरितम् ॥

धनसद्यनि गर्भस्तु सार्गला कुविका भवेत् । पर्यङ्कं दीपशयने गर्भं विद्यासुखालये ॥

माप्यमानं समारभ्य पलान्तं द्वयमानकम् । चतुष्पदश देवाधं संस्थाप्यान्यन्तराननाः ॥

पादाङ्गुलं समारभ्य पादाङ्गुलविवर्धनात् । अष्टाङ्गुलप्रमाणेन विम्बोत्सेधाः प्रकारिताः ॥

तदर्थं वाहनोत्सेधास्त्वासीना वा स्थितास्तु वा ॥

* D : मध्यकृटाक्षरं

* B : लिखेत् pour न्यसेत्

* Ms. A ajoute : कृटकः—वैशीर्द्वेषेऽन्यन्तरे योगमूले गर्भं कृद्यात्संवदामास्थदं स्यात् ।

अन्यैर्गर्भैः स्थापितं कर्त्तुनाशं राष्ट्रप्रामा वास्तुनाशा भवन्ति ॥ क्षरं न्यसेत् ॥

* B, D, E, F : स्वरं घोडशकं न्यसेत्

* E : नमोन्तकम् pour नमोऽन्तकैः

^१मन्त्रैर्मध्यादि सर्वत्र गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् । मध्ये ^२फणीन्द्रं हैमं तु विन्यसेदथ दिक्षु^३ च ॥२०
वज्रादिशूलपर्यन्तमखजालं च विन्यसेत्^४ । ^५माणिक्यमथ तन्मध्ये पूर्वे ^६मरकतं न्यसेत् ॥२१
इन्द्रनीलं तु याम्ये तु^७ स्फटिकं पश्चिमे तथा । वज्रं तु^८ ^९सौम्यदिग्भागे वैहृयं वह्निगोचरे ॥२२
^{१०}मुकां निर्झितिदिग्भागे ^{११}पुष्परागं तु मारुते । ^{१२}न्यसेत्प्रवालमैशान्यां पुनस्तेष्वपि च क्रमात् ॥२३

[धातुन्यासः^{१३}, लोहन्यासश्च^{१४}]

पारदं धातुरागं च गैरिकं च मनःशिलाम् । अज्जनं हरितालं च ^{१५}माक्षिकं ^{१६}चाप्रकं तथा ॥२४॥
सौराट् च क्रमान्यस्य^{१७} पूर्ववदेशिकोत्तमः । ^{१८}काञ्चनं रजतं ताप्रमारकूटं तथा त्रपूम् ॥२५॥
कांसं सीसमयश्चैव पित्तलं च तथा न्यसेत् । एवं नवसु विन्यस्य ^{१९}कोष्ठेष्वथ च तद्वहिः ॥२६॥

^१ A : मन्त्रैर्मन्त्रादि ; E : मन्त्रैर्मन्त्रं तु ; F : मन्त्रैर्मध्याथ

^२ A : फणीन्द्रहैमं तु ; E : फणीन्द्रं हैमं तु

^३ B : दश दिक्षु pour अथ दिक्षु ; E : अधिदिक्षु

^४ B : सुजादे वह्निं न्यसेत् pour अखजालं च विन्यसेत् ; C, E : सुजातं वह्निविन्यसेत् ; D : मन्त्रजातं वह्निन्यसेत्

^५ B, D, E, F : माणिक्यमथ मध्ये तु ; C : माणिक्यकमधो मध्ये

^६ B, D, F : मरकतं

^७ A : च pour तु

^८ A : च pour तु

^९ B, C, D, E, F : सोम pour सोम्य

^{१०} F : रक्ति pour मुकां

^{११} C, F : पुष्परागं

^{१२} A omet न्यसेत्

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 29, 20b-21 :

तालं तथाज्ञनं इयाम विसके च मनविशला । तुरुष्मगन्धपक्षाणां रोचना गैरिकं तथा ॥

जयन्तादिषु कोष्ठेषु न्यसेतदनुपूर्वशः ।

^{१४} Cf. *ibid.*, I, 28, 23b-24a :

मुवणं रजतं ताप्रमायसं त्रपूकं तथा । मध्यमे च चतुर्दिक्षु विन्यसेत्प्रब्लोहकम् ॥

^{१५} F : माक्षिकां

^{१६} C : चाप्रकं ; D : चामुकं

^{१७} A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^{१८} C, D, F : काञ्चनं राजतं चैव ताप्रमारकूटत्रपु ; E : काञ्चनं राजतं चैव ताप्रत्पारकूटकम्

^{१९} B, E : कोष्ठेषु हि च तद्वहिः ; C : कोष्ठेष्वेतच तद्वहिः

[धान्यन्यासः^१, कन्दमूलन्यासश्च^२]

शालिनीवारं वरकप्रियडगुतिलसर्पपान^३ । यववेणु^४ कुलत्थांश्च निष्पावं तुवर्णीं तथा ॥ २७ ॥

गोधूममाषमुद्रांश्च इयामाकं पष्टिकं तथा । पूर्वादिषु क्रमान्न्यस्य^५ पद्ममुत्पलमेव च ॥ २८ ॥

^{१०} विदारीं मुसलीं चैव मुस्तहीवेरमेव च । उशीरं च कुशेशं च दिक्षु पूर्वादितो न्यसेत् ॥ २९ ॥

[ओषधिन्यासः]

^{११} विष्णुक्रान्ति सहादेवीं गोभुरं विलवमेव च । ^{१२} शमीपत्रमपामार्गमिन्द्रवर्णीं विदिक्षु च ॥ ३० ॥

[मृन्यासः^{१३}]

पर्वते च^{१४} नदीतीरे^{१५} वल्मीके कर्कटायने । ^{१६} वृषभृङ्गक्षते चैव गजदन्तक्षते तथा^{१७} ॥ ३१ ॥

^{१८} सस्यक्षेत्रे^{१९} तटाके वा मृदं^{२०} मंगृह्य च स्थले । ^{२१} प्रागादिष्वथ वाहेषु दिक्षु कोष्टेषु विन्यसेत् ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 29, 19b-20a :

शालिनीवारं गोधूमश्याममाषकुलत्थकान् । तिलनिव्यावसिद्धार्थानि वात्यवृत्तेऽष्टदिक्षु वै ॥

^२ ibid., 24b-25a :

उत्पलस्य च पद्मस्य नीललोहितकस्य च । कुमुदस्य च मूलानि विन्यसेदनुपूर्वशः ॥

^३ A omet वरक et lit शालिनीवारं प्रियङ्गुं तिल ।

^४ B : सर्पिम् pour सर्पपान्

^५ E omet les *śloka* 27b à 29

^६ A : कुलत्थश्च pour कुलत्थांश्च

^७ A : तुवरी pour तुवरी

^८ A : मुद्रांश्च pour मुद्रांश्च

^९ A : न्यस्त्वा pour न्यस्त्वा

^{१०} A : विदारी मुसलीं चैव

^{११} A : विष्णुक्रान्तिः सहादेवी ; E : सहादेवं शुरा विलवं विष्णुक्रान्तिः कृताज्ञली

^{१२} Huit *mūla* (ou *kanda*) étant à placer dans les *kostha* des directions principales et huit *osadhi* dans ceux des directions intermédiaires, l'on doit avoir ici une énumération de huit et pour cela il faut comprendre le terme *apāmārga* comme désignant deux de ses variétés. E. donne une autre lecture comportant un *osadhi* supplémentaire, *kṛtāñjali* ; mais elle n'est adoptée par aucun autre ms. et il y a lieu de croire qu'elle est le fait d'un copiste qui, ignorant que l'*apāmārga* pouvait compter pour deux, a cru bon d'ajouter un huitième terme à la liste.

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 29, 22-23a :

पर्वते च तथा तीर्थं नद्यास्तीरे हृदे मृदम् । कुलीरावासवल्मीके शङ्खे वै गजदन्तके ॥

सलिलेन च संयुक्तमष्टदिक्षु च विन्यसेत् ।

^{१४} F : वा pour च

^{१५} B, F : कर्कटायतनेऽपि वा ; D, C, E : कर्कटायतनेऽपि च

^{१६} C, D, E : वृषभृङ्गते चैव ; F : वृषभृङ्ग गते चैव

^{१७} D : अथवा pour तथा

^{१८} D : सम्यक् pour सस्य

^{१९} C : भ्रेत्र pour भ्रेत्रे

^{२०} A, C : वात्य भुवः स्थले ; D, F : गृह्य भुवः स्थले

^{२१} E : पृथिवीष्वथ

^१एवं विन्यस्य मंपूज्य ^२कोष्ठोक्तेस्तनदक्षरैः । ^३पिधाय च ^४विधानेन फणीन्द्रं शोषमर्चयेत् ॥३३
[होमः^५]

ततो होमं प्रकुर्वीत ततः ^६प्रस्थापितस्य तु । देवस्य मूलमन्त्रेण समिद्वोमं ^७प्रकल्पयेत् ॥३४॥
^८आज्यं चरुं तथा लाजं ^९तिलं सर्पिष्मेव च । ^{१०}यवांश्च तत्तदङ्गैश्च हृदयाद्यैरनुक्रमात् ॥३५॥
होमयेच्छतमधं वा तदधं वापि^{११} मन्त्रवित् । सर्वद्रव्यावसाने तु तत्तन्मन्त्रेण संस्पृशेत् ॥३६॥
गर्भभाण्डं ततश्चैव फणीन्द्राय निवेदयेत् । हविः^{१२}सर्वोपदंशाद्यं ^{१३}पूर्णा मूलेन होमयेत् ॥३७॥

[गर्भभाजनस्थापनम्^{१४}]

सुमुहूर्ते सुलग्ने तु^{१५} देशिकः शान्तमानसः । सर्वातोद्यसमायुक्तं ^{१६}नृत्तगेयसमायुतम् ॥३८॥

^१ E : एवं संपूज्य विन्यस्य

^२ C : कोष्ठोत्थैः pour कोष्ठोक्तैः

^३ A : विधाय

^४ D, C, E : पिधानेन

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 6, 51b-59a :

आचार्यो मृत्तिपैः साधं होमकर्म समाचरेत् । . . . विधिनामिमुखं कृत्वा मूलेन समिद्वो हुनेत् ॥

^६ पलाशोदुम्बरावृत्यन्योधसमित्रः क्रमात् । सर्पिष्म हृदयेनैव विश्वया तु चरुं हुनेत् ॥

लाजं कवचमन्त्रेण सिद्धार्थं नेत्रमन्त्रतः । यदं चाक्षणं हुत्वा तु प्रत्येकं ब्रातसंख्यया ॥

मूलवद्यपदङ्गैश्च क्षुरिकाबीजमुख्यकैः । सर्पिष्म होमयेद्वीमान्त्रयेकं पञ्चविंशतिः ॥

वास्तुदेवं स्वर्वाजं व प्रत्येकं वसुसंख्यया । आज्येन जुहुयादीमान्त्रयं प्रत्येकमाचरेत् ॥

आत्मेन्द्रकवियद्वायुतेजोऽपृथ्वीस्वर्वाजकैः । पृथगष्टाहृतिं हुत्वा व्याहृतिं जुहुयात्ततः ॥

सुवा पूर्णहृतिं कुर्याद्विष्ठोमन्त्रेण देशिकः । घृताहृत्यास्तु मन्त्रान्ते संपाताहृतिभाग्नतः ॥

हुत्वाज्यं तु समानीय फेलायां चोपरि ऋवेत् ।

^७ A : प्रासादस्थापि तस्य तु

^८ A : तु कल्पयेत्

^९ A : आज्यं चैव चरुं लाजं ; B : आज्यं चक्रं तथा लाजं ; E : आज्यं इवित्तथा लाजं

^{१०} A : तिलसर्पिष्मेव च

^{११} A : चवांश्चैव तदाङ्गस्तु

^{१२} A : अथ pour अपि

^{१३} A : सर्वोपदेशाभ्यां

^{१४} A : पूर्णमूलेन ; B : पूर्ण मूलेन ; D, F : पूर्णमूलेन

^{१५} Cf. *Suprabheda-gama*, I, 29, 36b-40a :

गर्भस्थानं तु संग्रोह्य गव्यैस्तद्विहृद्वा वृथः । फेलायादाय सब्येन वाममन्त्राभिमन्त्रिताम् ॥

अघोरेणावकुण्ड्याथ दत्त्वा वृथां मुखेन तु । अखण्डकर्त्ते तु तद्रात्रौ स्थिरसाम्युदये शुभे ॥

स्थापयेद्विष्ठमन्त्रेण निश्चलं सुदृढं वृथः । स्थिपतिर्द्विकर्मणि कृत्वा तत्र प्रसन्नाचीः ॥

स्थापकं पूजयेत्पूर्वं स्थपतिं तदनन्तरम् । सुवर्णभूषिता धेनुर्दक्षिणा स्थापकस्य तु ॥

^{१६} F : च pour तु

^{१७} B, C, D, E, F : सर्वांकिकारसंयुतम्

गर्भभाजनमुत्थाप्य^१ प्रोक्तदेशे च^२ गह्वरे ।^३ विन्यसेन्मूलमन्त्रेण^४ तस्य संवरणादिकम्^५ ॥३९॥

^६ शिलिपना कारयेत्कर्म यथा^७ दृढतरं भवेत् । अलाभे^८ गर्भफेलायाः शङ्खे वा मौक्तिके शुभे ॥४०

दण्डे वा^९ भाजने सर्वं वस्तु निश्चिप्य चैकतः । अन्यतसर्वं^{१०} यथापूर्वं कृत्वा तद्विन्यसेत्सुधीः ॥

दक्षिणां गुरवे^{११} दद्याच्छिलिपने च स्वशक्तिः । एवं विन्यस्य तद्वर्त्म सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥४२

इत्यजिताख्ये^{१२} महातन्त्रे [क्रियापादे]^{१३} गर्भन्यासविधिर्नाम

सप्तदशः पटलः ॥

^१ E : प्रान्त pour प्रोक्त

^२ A : गह्वरे

^३ C, D : विन्यस्य मूलमन्त्रेण

^४ A : तस्य संवत्सरात्मना ; C, D : तस्य संवरणोदकम्

^५ Le ms. C omet les *śloka* 40 à 42, le *paṭala* 18 et les *śloka* 1 à 7 du *paṭala* 19 ; le ms. D omet les *śloka* 40 à 42 de ce *paṭala* et les *śloka* 1 à 17 du *paṭala* suivant.

^६ B : शिलिपनं

^७ A : वृद्धिकरं

^८ A : गर्भफेलायाः ; B, E, F : गर्भफेलायाः

^९ B, E, F : भाजनं

^{१०} B, E : यथा कुर्वन् कृत्वा

^{११} B, E, F : दद्याच्छिलिपनथ

^{१२} E omet महातन्त्रे

^{१३} A : गर्भन्यासः अष्टादशः पटलः ; B : गर्भन्यासविधिपटलः ; E : गर्भन्यासविधिर्नाम षोडशः पटलः ; F : गर्भन्यासं सप्तदशः पटलः

[अष्टादशः पटलः]
[लिङ्गप्रतिष्ठाविधिः¹]
[शिवार्चनामहिमा²]

लिङ्गप्रतिष्ठां वक्ष्यामि भोगमोक्षप्रदां³ नृणाम् । ⁴आदिमध्यान्तनिर्मुक्तः⁵ स्वभावविमलः प्रभुः ॥१
सर्वज्ञः परिपूर्णश्च शिवो ज्ञेयः शिवागमे । दिक्कालाद्यनवच्छिन्नो बाह्यनोऽतीतगोचरः ॥२ ॥
⁶निष्कलोऽनिष्कलश्वैव⁷ सर्वगः सर्वदक्षमदा । तज्ज्ञानादेव मुक्तिः⁸ स्थान्द्रकानां च जनार्दनः ॥३
तत्पूजापि ददात्येव फलमिन्द्रपदादिकम् । पूजितो देवदेवेशो भक्तिं ज्ञानं प्रयच्छति ॥४ ॥
¹⁰ज्ञानेन भक्तियोगेन विनान्यैः कर्मकोटिभिः । प्राप्यते न क्वचिन्मुक्तिसमालिङ्गार्चनं¹¹ परम् ॥
लिङ्गार्चनसमो नास्ति धर्मोऽत्र भुवनत्रये । पूजा च त्रिषु लिङ्गेषु¹² व्यक्ताव्यक्तोभयात्मसु ॥६

¹ Pour लिङ्गप्रतिष्ठाविधि voir *Kāmikāgama*, I, 64 et II, 37 et 42, *Kāraṇāgama*, I, 59, *Kiraṇāgama*, III, 26, *Cintyāgama*, 20, *Diptāgama*, 20, *Makuṭāgama*, 10, *Mataṅgapārāmesvarāgama*, kriyāpāda, 39, *Suprabhedāgama*, I, 36, et *Virāgama*, 61.

² Cf. *Śivadharmaottara*, 3, 39b-49a :

सर्वे लिङ्गबद्धो लोकः सर्वे लिङ्गं प्रतिष्ठितम् । तस्मात्संपूजयेत्तिं यदीच्छेत्सद्विमात्मनः ॥
• लिङ्गं देवो महादेवः साक्षादेव व्यवस्थितः । अनुप्रहाय लोकानां तस्मालिङ्गं प्रपूजयेत् ॥
यो न पूजयते मोहालिङ्गं विभुवनेशितुः । व्यर्थं तज्जन्म विज्ञेयं तस्य वंशो निरर्थकः ॥
न स स्वर्गस्य मोक्षस्थं न स राज्यस्थं भाजनम् । यस्तु पूजयते लिङ्गं नित्यं विभुवनेश्वरम् ॥
स स्वर्गमोक्षराज्यस्य क्षिप्रं भवति भाजनम् । तस्मादेकमना भूत्वा यावज्जीवं प्रतिज्ञया ॥
अर्चयेत महादेवमापज्ञोऽपि सदा बुधः । उदृत्यासप्तमं वंशं शिवेन सह लीयते ॥
वरं प्राणपरित्यागमश्चेदनं शिरसोऽपि वा । न त्वनभ्यच्यं भुजीयाद्वगवन्तं त्रिलोचनम् ॥
एवं निर्वदेन यस्तु यावज्जीवं प्रतिज्ञया । मानुष्यवर्मणा बद्धः स रुद्रो नात्र संशयः ॥
नास्ति लिङ्गार्चनात्पुण्यं पुण्यमप्यविकं क्वचित् । इति विज्ञाय यत्नेन पूजनीयः सदाशिवः ॥
संसारसागरं ततु नास्तुपायोऽन्यथा नृणाम् । जननाम्बुधिममानां श्वरोऽयं लिङ्गपूजनम् ॥

³ B, E : भोगमोक्षकरी

⁴ Cf. *infra* 2, 26-27 et *Vātulasuddhākhya*, 9, 94-95 (éd. Bangalore.)

⁵ B : निर्मुकस्वभावः

⁶ B, E : निष्कलो निष्कलश्वैव ; le formule courante dans les agama est सकलो निष्कलश्वैव

⁷ B, E : सर्वदक्ष सर्वगः सदा   ⁸ B, E : स्थानद्रक्षल्या वा जनार्दनः

⁹ Cf. *Suprabhedāgama*, IV, 1, 2-5a :

ज्ञानं प्रवर्तते वत्स आन्तिनिर्णयनाय च । अव्यवेणिविनाशाय शिवव्यक्तिकराय च ॥
अन्यकारवदज्ञानं ज्ञानं दीपवदुच्यते । ज्ञेयं भास्करवट्रोक्तं पश्चाज्ञानं विनश्यति ॥
पाशाजालानि विच्छेद्य दीक्षादि ज्ञानमुच्यते । पशुपाशपतित्वं च ज्ञानेनाश्रयते सुधः ॥
ज्ञानेनैव तु कैवल्यप्राप्तिसत्र न संशयः ।

¹⁰ E : ज्ञानं च pour ज्ञानेन

¹¹ B : वरम् pour परम्

¹² E : व्यक्ताव्यक्तोभयेषु च ; [व्यक्तं = प्रतिमा ; अव्यक्तम् = अगमिव्यक्ताङ्गम् ; उभयात्मकम् = व्यक्ताव्यक्तं मुखलिङ्गमित्यर्थः *Mṛgendrāgama*, App. I, p. 251]

[स्थापनम्, प्रतिष्ठा च^१]

स्थापितेषु भवेत्सम्यकः; स्थापनं द्विविधं भवेत्। स्थापनं च प्रतिष्ठा च स्थापनं शिल्पसंयुतम् ॥७
^२प्रतिष्ठा तद्विहीना स्थानमन्त्रेणैव हि सा भवेत्^३। 'मन्त्ररूपी महादेवः शिवः परमकारणम् ॥८॥
 मन्त्रं स्थात्परमं ज्ञानं मन्त्रवाच्यः सदाशिवः। वाच्यवाच्कमंबन्धो^५ मन्त्रस्थास्य च दृश्यते ॥९॥
 वाच्यस्य देवदेवस्य लोकानुग्राहकस्य च। 'लिङ्गं चिह्नं शरीरं च 'कथ्यतेऽत्र जनार्दने ॥१०॥

^१ Le texte ne donne pas de subdivisions et de détails pour la *pratisthā*. Nous donnons ci-dessous un passage de la *Vārunapaddhati* cité dans le *Sivagamaśekhara*, vol. II, pp. 16-17 et qui en fait une description détaillée.

"वरुणशिवेन—ज्ञानशक्त्यात्मके लिङ्गे क्रियाशक्तिस्वरूपस्य पीठस्य विधिना योगः प्रतिष्ठा सा च पवधा ॥
 प्रतिष्ठा, स्थापनं, स्थितस्थापनम्, आस्थापनम्, उत्थापनमिति ॥

ज्ञानशक्तिस्वरूपे लिङ्गे क्रियाशक्तिस्वरूपस्य पीठस्य विधिना योगः प्रतिष्ठा स्थानं। बाणलिङ्गादौ पीठे
 यथायोगनिवेशनं स्थापनम्। अभिज्ञपीठस्य लिङ्गस्य संस्कारः स्थितस्थापनम्। पूर्वं पीठमास्थाय
 तस्मिन्व्यक्तलिङ्गस्य निवेशनप्रास्थापनम्। जौर्णदूर्घातिरुद्धापनम्। एवं पवधिविधा प्रतिष्ठा यत्क्षणे मण्डपे
 अधिवासनपूर्वकं क्रियते ।

प्रतिष्ठा स्थापनं तद्विस्थितस्थापनमेव च। आस्थापनं च उच्चं तत्रोक्तमुत्थापनं ततः ॥
 प्रतिष्ठा पवधा त्वयेवं प्रोक्ष्यते तद्विनिर्णयः। यत्र ब्रह्मशिलामध्ये लिङ्गमादौ विधाय च ॥
 अव्यक्तं मुखलिङ्गं वा पीठबन्धं विभ्राय च। शुद्धलग्नं समाप्ताय योगः पिण्डिकया सह ॥
 क्रियते सा प्रतिष्ठा स्थानं . . . . .। धातुरब्रह्मये लिङ्गं बाणं वा लोहसंभवम् ॥
 लिङ्गं तत्पवधा कृत्वा त्रयावासं विभज्य च। भागद्रयमध्येकं वा ज्ञात्वा लिङ्गबलाबलम् ॥
 स्थापितं पिण्डिकामस्ये स्थापनं तदुदाहृतम् ॥

शिवयुते पीठे स्थितस्थापनम् ।

चतुर्हस्तादिकं लिङ्गं व्यक्तलिङ्गमध्यापि वा। पीठपिण्डिकया गुरुं कृत्वा प्रासादमध्यगमम् ॥
 संस्कारः क्रियते यत्र तदास्थापनमीरितम्। व्यग्रादिदोषदुष्टं यलिङ्गमुद्दृश्य यज्ञतः ॥
 अनु यस्थापनं यत्र तदुत्थापनमुक्ष्यते। एवं पवधिविधं प्रोक्तं शिवलिङ्गस्य सूरिभिः ॥ ८ ॥

^२ B, E : प्रतिष्ठा तद्विहीनस्य मन्त्रेणैव सदा भवेत्

^३ Cf. *Somaśambhupaddhati*, III, 1 :

कथ्यतेऽथ प्रतिष्ठापि संज्ञेषेण क्रमेण च। पीठं शक्तिः शिवो लिङ्गं तद्योगश्च शिवाणुभिः ॥

^४ E : मन्त्ररूपं महादेवं शिवं

^५ E : संबन्धे pour संबंधो

^६ E : लिङ्गचिह्नं

^७ B, E : लिङ्गतेऽत्र

शरीरं ^१मन्त्रमेवं स्याच्छब्दव्रब्लेति ^२संज्ञितम् । शरीरं प्रथमं कृत्वा व्यक्ताव्यक्तोभयात्मकम् ॥
^३त्रिविधं तस्सुरश्रेष्ठं पूजार्थं तस्य नित्यशः । ^४प्रतिलिङ्गस्थितं ^५मन्त्रं प्रतिष्ठेति ^६प्रकीर्तितम् ॥१२
^७तामिमामधुना सम्यड् मनो ^८निगदितां भृण । प्रतिष्ठाविधिकालोऽयमुच्यते सांग्रतं मया ॥

[प्रतिष्ठाकालः^९]

उत्तरायणकाले तु माघमासविवर्जिते । शुक्लपक्षे द्वितीया च तृतीया पञ्चमी तथा ॥ १४ ॥
पष्ठी च सप्तमी ^{१०}चैव दशमी च त्रयोदशी । तिथयः शुभदाः प्रोक्ता ^{११}दिने पूर्वार्धमिष्यते ॥

^१ B, E : मन्त्र एव

^२ E : संज्ञितः

^३ B, E : द्विविधं

^४ E : प्रतिलिङ्गं हितं

^५ A : मात्रं ; B, E : मन्त्री

^६ E : प्रकीर्तितः

^७ B : वदामि मधुना ; E : वदामि अधुना

^८ B : निगदितं

^९ Cf. *Diptāgama*, 20, 1b-16 :

अयने पक्षनक्षत्रे तिथिवारांशाराशयः । मुहूर्तं तत्र संबीक्ष्य स्थापनं च समारम्भेत् ॥

पुष्यमासादि पाष्मासं देवानां तु दिवा स्मृतम् । तत्रापादादिपाष्मासं देवानां तु निशा स्मृता ॥

दिवाकाले प्रकर्तव्यं लिङ्गस्थापनमुलतम् । सितपक्षे द्वितीया च तृतीया पञ्चमी तथा ॥

पष्ठी च सप्तमी चैव दशमी च त्रयोदशी । एकादशी च तिथयः प्रतिपत्पौर्णमास्यपि ॥

प्राजापत्यं च सौम्यं च शैवमादित्यसंज्ञके । पौर्णे वाहस्यतं चैव मैत्रं वैष्णवं नक्षत्रेते ॥

वायव्यं चाध्युक् त्वाष्ट् पैतृकं चोत्तरवयम् । एषु नक्षत्रयोगेषु प्रतिष्ठां च समाचरेत् ॥

मेषकर्कटं तौल्यं मकरं च विवर्जयेत् । शोभेषु स्थापयेत्तिहं धनुराशि च वर्जयेत् ॥

युहमार्गवसीम्यानो वारः सोमस्य शोभनम् । एषां द्रेक्कण्ठोराथ अंशका दर्शनं शुभम् ॥

एषामेवोदयः शस्तो वर्ज्यः सोमोदयः सदा । भानुमन्दारसोमाध त्रिष्ठावयगताः शुभाः ॥

सर्वे ग्रहा विवर्ज्याः स्युरष्टमस्था विशेषतः । यद्दूसपदशमं हित्वा शुक्रवान्ये च शोभनाः ॥

उत्तरापादसंयुक्तसोमवास्तु शोभनः । हस्तं चाध्युकं वले वुधवारेण वर्जयेत् ॥

मूरशीर्योत्तराश्वेत् अन्यवारेण वर्जयेत् । वैष्णवं चैव तिष्यं च शुक्रवारेण वर्जयेत् ॥

वुधयुक्ता द्वितीया च पष्ठीयुक्तो वृद्धस्पतिः । चन्द्र एकादशीयुक्तः प्राणहार्निं च कारयेत् ॥

सप्तमी पौर्णसंयुक्ता वलिवद्वते प्रजाम् । अन्धं पण्डं च नक्षत्रं वर्ज्यं स्थापनकर्मणि ॥

पांसुलोहितवर्षेषु मेषानां स्तनितेषु च । उल्कापाते दिशादाहे ग्रहगे चन्द्रसूर्ययोः ॥

पठशीतिमुखे चैव स्थापनं च समाचरेत् ।

¹⁰ B, E : नापि

¹¹ A : दिनं ; B : दिनः

श्रेष्ठा वारा गुरुज्ञेन्दुशुक्राणां^१ परिकीर्तिताः । ^२पक्षच्छिद्राश्र ^३पर्वणे^४ रिक्ताश्चापि विवर्जयेत् ॥
^५कोणाङ्गारदिनेशानां^६ वारांश्चैव विवर्जयेत् । ^७प्राजापत्येन्द्रवे^८ तिष्यो मधस्याती पुनर्वर्ष ॥१७
^९अश्विनी रेवतीहस्तौ^{१०} चोत्तरत्रितयं तथा । मैत्रं वैष्णवसंयुक्तं नक्षत्रं शुभदं स्मृतम् ॥ १८ ॥
^{११}अन्धं काणं च वज्र्यं स्यात्कष्टकं स्थूलमेव च । पापयुक्तं^{१२} तथा^{१३} दृष्टं^{१४} विद्वं काङ्क्षितमेव च ॥
^{१५}सव्यतीपातकं चैव^{१६} वर्जनीयं प्रयत्नतः । चराणि वर्जयेद्धानि धनुषा शुभमन्यभम्^{१७} ॥ २० ॥
 द्रेकाणांशकहोराश्च दर्शनं शुभदं^{१८} सताम् । हित्वा^{१९} सोमोदयं तेषु देवस्यापनकर्मणि ॥ २१ ॥
^{२०}त्रिपडायगताः^{२१} पापाः शं^{२२} विदध्युस्त एव च । ^{२३}लग्नगाः प्राणसन्देहं यजमानस्य कुर्वते ॥ २२ ॥
^{२४}पापास्त्वष्टमराशिस्थाः^{२५} शुभाश्चापि विनिन्दिताः । षट्सप्तदशमस्योऽपि शुक्रो वज्र्यं उदाहृतः ॥
^{२६}द्वितीयं पञ्चमं हित्वा चन्द्रः शेषेषु शोभनः । सप्तद्विपञ्चनवमं हित्वाऽन्यत्र तथा गुरुः ॥ २४
 सोऽपि लग्नगतः कुर्याच्छक्रस्य^{२७} सुखसंपदम् । सूर्यः शुभकरो युक्तः^{२९} पौष्णहस्तत्रिरुत्तरैः ॥

^१ B, E : शुक्राश्च pour शुक्राणां

^२ E : पक्षच्छिद्राश्र

^३ Une forme पर्व est ici utilisée pour पर्वन्

^४ E : रिक्तांश्चपि

^५ E : काणं pour कोणं

^६ B, D, E : वारोश्च परिवर्जयेत्

^७ E : प्राजापत्येन्द्रवे

^८ B, E : तिष्यो आद्रा खाती

^९ D : अश्विनं रेवति हस्तं

^{१०} B, E : हस्ता pour हस्तौ

^{११} A : अन्धकाराश्च pour अन्धं काणं च

^{१२} A : यथा pour तथा

^{१३} B : दृष्टं pour दृष्टं

^{१४} A : विनं pour विदं; B, E : सिदं

^{१५} A : वस्यादीपादहं; D : सव्यतीपादभं

^{१६} A : वज्र्योऽप्य च

^{१७} B, E : अन्यतः pour अन्यभम्

^{१८} B, D, E : सदा pour सताम्

^{१९} A : सोमोदयान्तेषु

^{२०} B, D, E : षट्सप्तमराशिस्थाः

^{२१} D : पाप्य

^{२१} A : विदध्यात् एव च

^{२२} A : लग्नकाः

^{२४} B, E : पापास्त्वष्टमराशिस्थाः

^{२५} A : शुभस्थापि

^{२६} B, D : द्वितीयपञ्चमी हित्वा

^{२७} E : शुक्राश्च pour शक्रस्य

^{२८} B : अमुख pour मुख; D : शुक्

^{२९} D : पौर्णं pour पौर्णम्

मन्दश्च शुभदः प्रोक्तः ।^१ प्राजापत्यानिलक्ष्मयुक् ।^२ अथिनीहस्तसंयुक्तो^३ वुधवारस्त्वशोभनः ॥
 * अर्यमणश्चार्द्धमं चापि गुरुवारेण वर्जयेत् ।^५ वैष्णवं पुष्यमं चैव शुक्रवारेण वर्जयेत् ॥ २७ ॥
 * वैश्वदेवयुतः सोमो द्वितीया^७ वुधसंयुता । गुरुवारयुता पृथी चन्द्रश्चैकादशीयुतः^८ ॥ २८ ॥
 सप्तमी पौष्णयुक्ता च वर्जनीयाः प्रयत्नतः ।^९ उत्पाते दुर्दिने^{१०} वापि^{११} निर्वाते तापसे^{१२} मृते ॥
 निन्दितं^{१३} दिवसं प्रोक्तं मृते जनपदेश्वरे । एवमादिषु सर्वेषु न कुर्याण्डिङ्ग^{१४} संस्थितिम् ॥ ३० ॥
 एवं परीक्ष्य निश्चित्य प्रतिष्ठाकालमृतमम् । सावकाशे विमाने तु द्वारबन्धविधेः^{१५} पुरा ॥ ३१ ॥
^{१६} मूर्धेष्टकाविधेवापि स्यापनं स्यान्निजेच्छया । वाणलिङ्गं^{१७} तथोदभूतमन्यद्रक्षादिकं तु यत् ॥ ३२ ॥
 तत्सर्वं^{१८} धाम्नि निष्पत्ते स्यापनीयं^{१९} विचक्षणैः^{२०} । अङ्गकुरानर्पयेद्वीजैर्यथाविधिपुरः सरम्^{२१} ॥ ३३ ॥

^१ A : प्राजापत्यानुलक्ष्मयुक्

^१ A : अथिनी pour अथिनी

^२ B, D, E : वुधवारो हि शोभनः

^२ A : अर्यमा चावृभवामी

^३ B et E omettent le demi-*śloka* 27b

^४ B, E : वैश्वसोममृतः सोमो ; D : वैश्वसोममृतः सोमो

^५ A : वुद्धि pour वुध

^५ E : युता pour युतः

^६ A : उत्पादे

^{१०} B, D, E : च pour वा

^{११} E : निर्वाते

^{११} D : इते pour मृते

^{१२} A : नवं चंग्रोक्तं pour दिवसं प्रोक्तं

^{१२} D : संस्थितम् pour संस्थितिम्

^{१३} A : पुरः pour पुरा

^{१३} E : मूर्धेष्टका pour मूर्धेष्टका

^{१४} A : तथा भूतमन्यद्रक्षादिकं तु यत् ; D : तथोदभूतमन्यत्रात्मादिकं तु यत्

^{१५} D : धामनिष्पत्तेः ; E : धाम्नि निष्पत्तेः^{१९} ^{१९} D : विचक्षणम्

^{२०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 3-4a :

धामाविष्टानर्पयन्ते द्वारबन्धस्य पूर्वके । मूर्धेष्टकाशाः पूर्वे वा तलान्तेष्वयवा पुनः ॥

धामाङ्गानां समाप्ती वा लिङ्गं संस्थापयेत्सुधीः ॥

^{२१} Cf. *Diptāgama*, 20, 17 :

प्रतिष्ठादिवसात्पूर्वे नवमे सप्तमेऽपि वा । अङ्गकुराण्यर्थयेद्वीमाङ्गाभ्युद्देन कर्मणा ॥

Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 4b-5 :

सुनक्षत्रे तिथौ वारे सुयोगे सुमुहूर्तके । तत्पूर्वे वा इकूरं कृत्वा पञ्चसप्तमवाहके ॥

अङ्गकुरादिप्रतिष्ठान्तमादिकैवेन कारयेत् ।

[अधिवासार्थं मण्टपकल्पनम् ।]

ततोऽधिवासकर्मार्थं मण्टपं कारयेत्सुधीः । त्रयाणां ज्येष्ठलिङ्गानां द्वात्रिंशद्वस्तमं मितम्^२ ॥३४॥
^३ चतुष्पृष्ठयड्ग्रिभिर्युक्तं तिथितालसमुच्छ्रयम्^५ । मध्ये हित्वा चतुष्पादं तत्र वेदीं प्रकल्पयेत् ॥
 युक्तां नवपदै रम्यां हस्तमात्रसमुच्छ्रयाम्^६ । ^८वेदाश्रयोनि^९खण्डेन्दुञ्चयश्रवृत्तपठश्रक्तेः ॥ ३६ ॥
¹⁰ पद्मवस्त्रसंयुक्तेन्दिक्षवटकुण्डकेः । शक्र^{११}शांकरयोर्मध्ये वृत्तेन च समन्वितम् ॥ ३७ ॥
¹² वेदाश्रकुण्डः परितश्चतुर्विंशेः समन्वितम् । मध्यमत्रयलिङ्गानां^{१३} मण्टपं तिथिहस्तकम् ॥ ३८ ॥
 पद्मत्रिशत्स्तमभमयुक्तं^{१४} नवतालसमुच्छ्रूतम् । कृत्वा मध्ये तु तत्रापि हित्वा स्तम्भचतुष्यम् ॥ ३९ ॥

^१. Cf. *Diptāgama*, 20, 33-42a :

यागार्थमण्डपं कर्यात्प्रासादस्याप्रतोऽन्तिके । मूत्रेण संमितं कृत्वा भूमिशत्त्वं विवर्जयेत् ॥
 द्वात्रिंशद्वस्तविन्नारे मण्डपं चोत्तमं स्मृतम् । चतुष्पृष्ठसम्भयुक्तं द्वादशं तालमुच्छ्रयम् ॥
 चत्वारि मध्यस्तम्भानि त्वजेदौ देशिकोत्तमः । हस्तैर्द्वादशभिर्युक्तं मण्डपं चाधमं भवेत् ॥
 अधमत्रयलिङ्गस्य मण्डपं चाधमं भवेत् । मण्डपस्य त्रिभागैः कामध्यमे वेदिका भवेत् ॥
 अरब्जिमात्रमुत्सेधं दर्पणोदरसंनिभा । वेदधक्षोपवेदी च कल्पयेत् समन्ततः ॥
 विस्तारमष्टाङ्गुल्यमुत्सेधं स्यात्तदर्धकम् । दृथङ्गुलदृथङ्गुलहीनं मध्यमस्याधमस्य तु ॥
 कुण्डवेदिकयोर्मध्ये त्यक्त्वा हस्तद्वयं पुनः । चतुरश्च धनुर्वृतं पद्मं पूर्वोदिदिक्षु च ॥
 योनित्रिकोणपञ्चाश्रमष्टार्थं स्याद्विदिक्षु वै । उत्तमत्रयलिङ्गस्य द्वात्रिशत्कुण्डमाचरेत् ॥
 मध्यमत्रयलिङ्गस्य चतुर्विंशत्कुण्डमुच्यते । अधमत्रयलिङ्गस्य कुण्डान्वयौ प्रकल्पयेत् ॥
 इन्द्रैशानयोर्मध्ये कुण्डं प्राधानिकं कुरु ।

^२ B, E : संमितः pour संमितम्

^३ A : चतुष्पाण्यड्ग्रिभिर्युक्ते

^४ B : भित्ति pour तिथि

^५ B, E : समुच्छ्रूतैः pour समुच्छ्रयम् ; D : समुच्छ्रूयैः

^६ A : वेर्दि pour वेदी

^७ A : समुच्छ्रयम् pour समुच्छ्रयाम् ; D : समुच्छ्रूतम्

^८ Ce demi-*sloka* manque dans le ms. B ; dans le ms. A l'ordre des *sloka* est le suivant : 36a, 77a-85a, 36b, 37-77a, 85b, puis 86 etc.

^९ A : कुण्डेषु त्यश्च pour खण्डेन्दुञ्चयश्च

^{१०} D : पद्मै ख्यशसंयुक्तैस्त्रिस्त्रकुण्डकैः

^{११} A : शंकर pour शांकर

^{१२} B omet ce demi-*sloka*

^{१३} A : लिङ्गस्य pour लिङ्गानां

^{१४} D : रवि pour नव

तत्र नन्दपूर्वेदी^१ भवेत्ताल॑ त्रयोच्छ्रुता । तस्यास्तु परितः कुण्डमष्टदिक्षु च पूर्ववत् ॥ ४० ॥

^२ विदिक्षवृष्ट च कुण्डानि वृत्तानि परिकल्पयेत् । अधमत्रयलिङ्गानां पड़क्तिहस्तप्रविस्तरम् ॥ ४१ ॥

पड़क्तितालसमृत्सेधं दोडशस्तम्भसंयुतम् । ^३ मध्ये वेदिकया युक्तमृत्सेधेन ^४ द्वितालता ॥ ४२ ॥

कुण्डैरावृतया^५ चैव नवभिः पूर्ववासितैः । एवं मण्टपकलमिस्तु ^६ लिङ्गे ^७ हस्तमिते भवेत् ॥ ४३ ॥

मानेन निश्चिते लिङ्गे प्रागुदग्धारसगर्भयोः । ^८ तन्मानदिगुणं वापि त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् ॥ ४४ ॥

हीनमध्योत्तमं कुर्याच्छेषं पूर्ववदाचरेत् । मण्टपानां तु सर्वेषां ^९ तालमात्रस्थलोच्छ्रुयम् ॥ ४५ ॥

वेद्यां तु परितः कुर्याच्चतुर्ख्निद्वयहृगुलैः क्रमात् । श्रेष्ठादीनामुपानं^{१०} च ^{११} सर्वं पक्षेष्टकामयम् ॥ ४६ ॥

अपकैर्वापि कुर्वीत दर्पणोदरसंनिभम् । वेदिकोपरि ^{१२} कुम्भं तु मण्टपस्य प्रकल्पयेत् ॥ ४७ ॥

असंभवेषु सर्वेषु नवकुण्डेषु होमयेत् । चतुर्दारसमायुक्तं प्रतिद्वारं ^{१३} सुतोरणम्^{१४} ॥ ४८ ॥

^१ A : वेष्टि pour वेदी

^२ द्रव्य pour त्रय

^३ D : विदिक्षी चक्कुण्डानि ; E : विदिक्षवृष्ट च कुण्डानि

^४ A : तन्मध्ये वेदिकायुक्तम्

^५ B, E : द्वितालकम्

^६ D : आवृतया pour आवृतया

^७ A : पिङ्गे pour लिङ्गे ; B : लिङ्गं

^८ B : हस्तमितो

^९ A : तन्मानाददिगुणं

^{१०} D, E : तालमात्रं स्थलोच्छ्रुयम्

^{११} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 23b-25 :

वेदिका मध्यमागे त्वरत्रिमात्रसमुच्छ्रुता । तदधथोपवेदिं तु कल्पयेत् समावृताम् ॥
युगाङ्गुलप्रविस्तारमृत्सेधस्योक्तवर्धनम् । अङ्गुलयङ्गुलाधिकर्यं मध्यमस्योत्तमस्य तु ॥
दर्पणोदरसङ्काशां भृदा चेष्टकया कुरु ॥

^{१२} D : अपानां pour उपानां

^{१३} D : सर्वपक्षेष्टकामयम्

^{१४} B : कृत्वं तु ; D : कृदं च ; E : कृत्वा तु

^{१०} D, E : सतोरणम्

^{१५} Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 20-21 :

चतुर्दारसमायुक्तवृत्तुलोरणभूषितः । मङ्गलाङ्कसंयुक्तो नङ्गलाङ्ककरशोभितः ॥

नवज्वरासमायुक्तो दर्ममालादिभूषितः । अयं तु मण्डपो लिङ्गे प्रतिमायां विशेषतः ॥

[लक्षणोद्घारमण्टपः^१]

कृत्वा मध्योन्तरे भागे ^२लक्षणोद्घारमण्टपम् । ^३तत्त्विभागैकभागेन कुर्यादधेन^४ वा पुनः॥४९॥
तन्मध्ये वेदिकां कुर्यात्तालावटसमन्वितम् ।

[लक्षणोद्घारणाय लिङ्गानयनम्^५]

^६सूत्रवर्तनपूर्वं तु ^७कृतशाणाभिर्वर्णणम्^८ ॥५०॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 20, 60b-63 :

मण्टपस्योन्तरे पार्थे लक्षणोद्घारणाय च । मण्टपं कारयेद्दीमान्पूर्वकार्धमनुस्मरन् ॥
तन्मध्ये वेदिकां कुर्यांलिङ्गायामप्रमाणतः । तालमात्रसमुत्सेधां दर्पणोदरसंनिभाम् ॥
तस्यास्तु पथिमे स्थाने स्नानध्वंभ्रं प्रकल्पयेत् । लिङ्गानुरूपं तस्य दारुपीठसमन्वितम् ॥
उत्तरे जलमार्गः स्यादवटेन समन्वितम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 40b-43 :

तस्यैव सौम्यदिग्मार्गो लक्षणोद्घारणाय च । मण्टपं कारयेद्दीमान्पूर्वपार्धसुविस्तृतम् ॥
तन्मध्ये वेदिकां कुर्यांलिङ्गायामप्रमाणतः । रव्यंहुगुलसमुत्सेधां दर्पणोदरसंनिभाम् ॥
तस्याः पथिमागे तु स्नानध्वंभ्रं प्रकल्पयेत् । लिङ्गानुरूपं कर्तव्यं दारुपीठं सलक्षणम् ॥
सौम्ये तु जलमार्गः स्यादवटेन समन्वितम् ॥

^२ A : लक्षणोन्तरमण्टपम्

^३ D : तत्र भागैकभागेन

^४ A अन्तेन pour अधेन

^५ Cf. *Diptāgama*, 20, 64-75a :

आचार्यं पूजयेतत्र वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः । शिल्पिनं पूजयेतत्र वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ॥
संयतः शिल्पिभिः साधं गच्छेत्कर्मकुटी बुधः । लिङ्गं प्रक्षालयेद्दीमान्पूर्वस्तिलेन तु ॥
पञ्चवन्धैः कथायैश्च स्नापयेद्वन्धतोयकैः । रक्तव्येण संयेत्य दर्भैः पुर्विचक्षणः ॥
पिण्डिकां स्नापयेतत्र हामावीजमनुस्मरन् । रथं संपूर्ज्य गन्धाद्यरलंकृत्य विशेषतः ॥
तस्मिन्नारोपयेत्तिलं तवांतोद्यासमन्वितम् । लक्षणोद्घारणार्थाय नयेदुत्तरमण्टपे ॥
स्थिण्डिलं कारयेद्विद्वान्यालिभिस्तण्डुलैः सह । तिलदर्भैः परिस्तीर्य लिङ्गं तत्रैव शाययेत् ॥
प्राक्शिरस्कं शयित्वा तु परितोऽष्ट घटान्यसेत् । सकूर्चन्नापिधानार्थं सवत्त्वान्वारिपूरितान् ॥
लोकपालाधिदैवत्यान्नूजयेत्वत्वत्वामतः । लिङ्गमूले न्यसेत्पीठं पीतवर्णेण वेषयेत् ॥
वेदिकायास्तु पूर्वार्थां स्थिण्डिले होममाचरेत् । आपो राजानमन्त्रेण इदं विशिष्टति मन्त्रतः ॥
ब्रह्मजडानमन्त्रेण ब्रतेनाश्रशतं हुनेत् । पृथगष्टशतं हुत्वा स्थिष्ठतं हि समाचरेत् ॥
अधिवासे देवरात्रौ लिङ्गे कौतुकमाचरेत् । पूजाभागे तदा वप्वा कौतुकं शिल्पिने ददेत् ॥
प्रभाते चुमुहर्ते तु लक्षणोद्घारणं कुरु ।

^६ A : सूत्रवर्तनं पूर्वे ; B : सूत्रवर्तनपूर्वे तु ; D : सूत्रवर्तनपूर्वे हि ; le sens est ‘ सूत्रवर्तनात् पूर्वम् ’

^७ A : कृतशोषणधर्वणम्

^८ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 45 :

शाणाभिर्वर्णं कृत्वा लिङ्गं च पिण्डिकां ततः । अष्टमूर्त्सलिलेनैव स्नापयेद्वन्धतोयकैः ॥

क्षालितं वहुशोऽम्भोभिः सुगन्धैरतिशीतलैः । खण्डले^१ चैव शालायां^२ शालिभिर्निहिते श्रुमे॥
^३स्थाप्य लिङ्गं कुशास्तीर्णे लिङ्गे वधा तु कौतुकम् ।

[लिङ्गस्याधिवासनम्]

सौवर्णं राजतं वापि समाच्छाद्य^४ तु वाससा ॥ ५२ ॥

नवेन शाययेलिङ्गं प्राक्शिरथोध्वंवक्त्रकम् । लोकपालघटानष्ट^५ सद्वत्रान्वास्त्रिपूरितान् ॥ ५३ ॥
 सवस्त्रान्सापिधानांश्च सकृचान्स्थाप्य पूजयेत् । हित्वा रात्रि तथा लिङ्गं प्रभाते सुमुहूर्तके ॥ ५४ ॥
 उत्थाप्य शयनात्तस्मात्^६ सप्रोक्ष्य कलशाम्भसा । पूर्वोक्तमष्टपे रम्ये^७ गोमयेनोपलेपिते ॥ ५५ ॥
^८सवितानध्वजे^{१०} तस्मिन्दर्भमालासमायुते । गीतनृत्तसमायुक्ते^{१२} सर्वातोद्यसमन्विते ॥ ५६ ॥
 तन्मध्ये वेदिकायां तु विन्यसेत्फलकां ददाम् । तत्र लिङ्गं समानीय सुद्धेन रथादिना ॥ ५७ ॥
 स्थापयेच्छिलिपनाचार्यः^{१३} प्राङ्मुखं मूलमन्त्रतः । व्यपोद्य वस्त्रं^{१४} तद्वद्वं कौतुकं च क्रमेण तु ॥

[सूत्रवर्तनम्^{१५}]

दत्त्वा पुण्यं च शिरसि सूत्रवर्तनमारभेत् । त्रयीमयं त्रिलोकेशं^{१६} त्रिगुणं तत्र दैवतम् ॥ ५९ ॥
 लिङ्गं^{१७} सदाशिवस्यैतत्^{१८} त्रिप्रकारकृतान्यपि ।^{१९} द्वितीयन्ते ह्यनेनेति सूत्रमित्यभिधीयते ॥ ६० ॥

^१ B, D, E : कर्म pour चैव

^२ D : मौलिभिर्निहिते श्रुमे ; E : शालिभिर्निहिते श्रुमे

^३ A : स्थाप्य

^४ D : च pour तु

^५ D, E : अर्द्धे pour अर्द्ध

^६ A : तत्र pour तस्मात्

^७ D : पूर्वोक्ते पण्डपे

^८ A : गोमयेनोपलेपयेत् ; D : गोमयेनोपलिप्यते

^९ D : सविताने ध्वजे

^{१०} B, E : ध्वजैः pour ध्वजे

^{११} A, B, E : तस्माद् pour तस्मिन्

^{१२} A : समायुक्त pour समायुक्ते

^{१३} A : प्राङ्मुखो

^{१४} A : तद्वद्वं

^{१५} Cf. Kāraṇāgama, I, 59, 57-62a :

मस्तके मध्यमं ज्ञात्वा हेमसूत्रं तु विन्यसेत् । भ्रामयेन्मस्तकान्तं तु तस्यैव शिरसि क्रमात् ॥

मस्तके च महाशासु गैरिकेणाङ्कयेत्कनात् । अजसागस्य तारस्य मध्यमं त्वद्येतथा ॥

तन्मस्तके समारभ्य मस्तके मध्यमान्तकम् । गैरिकाकेन सुत्रेण स्फालयेन्मध्यमं ददम् ॥

वस्त्रं मध्यमं ज्ञात्वा गैरिकाकेन तन्तुना । सूत्रमास्फालयेद्वीमानशादशाङ्गुलान्तकम् ॥

ज्ञात्वा पतनपार्श्वं तु नालं तन्मध्यमे कुरु । गुणाङ्गुलं तु तत्तारं नालस्यैव द्विपार्श्वयोः ॥

तत्य सीनावधेश्वैव ध्रुवसूत्रे सवालितेत् ।

^{१६} D : त्रिलोकेशत्रिगुण

^{१७} E : सदाशिवं सैतत्

^{१८} E : प्रतिकारकृतान्यपि

^{१९} A : सूत्राद्यते त्यनेनेति

सूत्रं च ^१वर्तयेद्यन्नाद्यक्तये मुखपृष्ठयोः । यत्र सूत्रं ^२मुखं तत्र ^३पृष्ठं चान्यत्र कल्पितम् ॥ ६१ ॥
 लिङ्गमस्तकमध्येऽङ्कं^४ कृत्वा आश्रेत्र मध्यमे । लिङ्गस्य मूलविष्कम्भमध्ये ^५चाङ्कं तु धातुना ॥
 कृत्वा तु ^६धातुरागाक्तस्मतन्तुप्रकल्पितम् । ^७त्रिवृत्सूत्रं ^८शिरस्यान्मूलाङ्कान्तं क्रमेण च ॥ ६३ ॥
^९आलोच्यास्फालयेद्वक्त्रे मध्यसूत्रं तदुच्यते । ततो नालस्य विस्तारं ज्ञात्वा सम्यक् ^{१०}तदूर्ध्वतः ॥
 पार्श्वयोर्मध्यसूत्रं स्यात्स्फालयेद्वैष्णवांशतः । शिरोऽन्तमथ सूत्रे द्वे पक्षसूत्रे ततः क्रमात् ॥ ६५ ॥
 पार्श्वयोर्वर्नन्धनं ज्ञात्वा यावत्पृष्ठान्तगोचरम् । वर्तयित्वाथ तीर्णेण ^{११}हेनैव तु सूचिना^{१२} ॥ ६६ ॥
 काश्वनार्चनरूपेण शिलिपवर्णेण धीमता । धृतपञ्चाङ्गभूपेण नवाम्बरधरेण च ॥ ६७ ॥
 नवाम्बरोत्तरीयेण प्रोक्षितेन कुशाम्बसा । ^{१३}प्रदक्षिणक्रमेणैव कारयेत्सूत्रवर्तनम् ॥ ६८ ॥

[सूत्रलक्षणम्^{१५}]

सूत्रलक्षणमप्यद्य वक्ष्येऽहं ते जनार्दन । पूजाभागोच्छ्रुये सर्वे^{१६} पण्णवत्यंशभाजिते ॥ ६९ ॥

^१ B : वर्तयेच्चैव कृत्वये

^२ A : मुखे

^३ B, E : पञ्चान्यत्र प्रकल्पितम्

^४ D : मध्ये कं pour मध्येऽङ्कं

^५ A, D : कृत्वा आश्रेत्रमध्यमे

^६ A : चाङ्कं

^७ A : धातुरागात् pour धातुरागाक् ; D : धातुरागाकं

^८ D : त्रिवृत्सूत्रं pour त्रिवृत्सूत्रं

^९ A : शिरस्यान्मूलान्तं तां ; B : शिरस्यान्मूलान्तांशं ; E : शिरस्यान्मूलान्तांशं

^{१०} E : आलोच्य स्फालयेद्वक्त्रे ; D : आलोच्य स्फालयेद्वक्त्रे

^{११} B, D, E : तदूर्ध्वतः

^{१२} A : हेनैव सूचिना ; D : हेनैवैत्र सूचिना

^{१३} Le mot सूचि se trouve ici au neutre au lieu du féminin normal.

^{१४} D : दक्षिणादिक्रमेणैव ; E : दक्षिणां च क्रमेणैव

^{१५} Cf. *Diptāgama*, 20, 85-87 :

पूजाभागोच्छ्रुयं सर्वं भज्य पण्णवतिकनात् । एकभागं यवं विद्यात्मानं सूत्रविसृतम् ॥

अस्मादन्यप्रकारेण वस्त्रते विचिनाहुना । उत्तमोत्तमलिङ्गस्य सूत्रं च यवकं भवेत् ॥

शेषाणां चैव लिङ्गानां यवां च प्रतिवर्धयेत् । सूत्रविस्तारमेवं स्वात्मांशं तन्मानमेव च ॥

cf. *Kāranāgama*, I, 59, 54-56 :

रुद्रभागसमायामं पण्णवत्यंशकं भजेत् । अङ्गगुलं तेषु भागैकमुच्चमोत्तमकश्य तु ॥

सूत्रकल्पं तु विस्तारं पवाङ्गुलमिति स्मृतम् । हासयेदर्धमध्यं तु अङ्गगुलान्तं क्रमेण तु ॥

अष्टानां चैव लिङ्गानां सूत्रविस्तारमुच्यते । तन्मानं कारयेद्वाजान्न्यासं सूत्रस्य नावधि ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 29-30 :

रुद्रभागसमायामं चतुर्वर्ष्यष्ट्यंशकं भजेत् । एकांशः सूत्रविस्तारस्तथा गम्भीर इश्यते ॥

तदर्घेनाधमो वैयस्तत्तारेऽश्यांशके कृते । नववा सूत्रविस्तारः सर्वलिङ्गेषु कीर्तिः ॥

^{१६} La forme grammaticale correcte est सर्वसिन्

^१एकांशार्थं यवं विद्याच्चत्समं सूत्रविस्तरम् । अथवान्यप्रकारेण सूत्रविस्तारमुच्यते ॥ ७० ॥

उत्तमोच्चमलिङ्गस्य यवश्रितयमुच्यते । हस्तस्य सूत्रविस्तारमितरेषां क्रमेण तु ॥ ७१ ॥

^२अर्धार्धह्रासः कर्तव्यो हस्तलिङ्गान्तमेव हि । तारादृष्टांशकं ^३खातं पादास्वातं मथापि वा ॥ ७२ ॥

[तत्र प्रथमलक्षणम्^५]

पूजाभागोच्छ्रुयं सर्वं विकारांशेन ‘भाजयेत् ।’ तत्रोर्ध्वचतुर्शं तु द्वयंशकं चाप्यधस्त्यजेत् ॥ ७३ ॥

एकेन ^६कुड्मलं कृत्वा नवांशैर्नालमालिखेत् । तबालस्य तु विस्तारमुक्तांशेऽन्यंशभाजिते ॥ ७४ ॥

नेत्रांशेन भवेत्तस्मिन्मुकुले मूलतः क्रमात् । कृशतां कल्पयेत्पश्चात् ^७पक्षसूत्रद्वयं लिखेत् ॥ ७५ ॥

तयोर्भागद्वयं ^{१०}हित्वा पृष्ठे ^{११}संगम इष्यते । प्रथमं लक्षणं प्रोक्तं द्वितीयं लक्षणं शृणु ॥ ७६ ॥

^१ D : एकांशार्थवं ; E : एकांशार्थो यवं

^२ D : अर्थार्थं हास्यकर्तव्यो

^३ D : खातं pour खातं

^४ A : आचात् pour आखात्

^५ Cf. *Diptāgama*, 20, 88b-93a :

पूजाभागं त्रिधा कृत्वा द्विभागे लक्षणं भवेत् । द्विभागं दशधा कृत्वा मुकुलं चैकभागिकम् ॥

विस्तारं तत्प्रवाणं सादधिकं स्याद्यवस्थितम् । क्रमेण कृशतां कृत्वा मुकुलाद्यं तु संधयेत् ॥

तयोरेव हठं सूत्रमष्टांशं नालौद्येष्यकम् । मुकुलस्य मूलादारभ्य यावद्विन्दुविलक्षितम् ॥

तयोः संगमनं कुर्यादुभयोः पार्श्वयोरपि । बिन्दोरेतद्वतं सूत्रं यावत्पृष्ठान्तगोचरम् ॥

ददसूत्रमिति ज्ञेयं माणिरेत्वे इमे स्मृते । प्रथमं लक्षणं प्रोक्तम् ”

Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 62b-66a :

सूत्रांशोच्चं त्रिधा कृत्वा उत्तमांशेऽशकं ल्यजेत् । पक्षांशं दशधा भज्य व्योमांशं मुकुलं भवेत् ॥

विस्तारं तत्समं ज्ञेयमहगुलद्वयसंयुतम् । क्रमेण कृशतांशेण तस्याश्रेणैव बन्धयेत् ॥

नालायामं तु वस्त्रधं मुकुलस्य तु मूलतः । तस्यातेनैव मनेन मणिरेत्वां तु वर्तयेत् ।

तयोः संगमनं पृष्ठे कारयेत् करणं तु । प्रथमं लक्षणं प्रोक्तम् ”

^६ A : योजयेत्

^७ A : ...ततो तुरङ्गं तु ; B, E : ततो तुरङ्गं मध्यं तु

^८ D : मुकुलं pour कुड्मले

^९ A : कल्पसूत्र pour पक्षसूत्र

^{१०} B, D, E : ल्यक्त्वा

^{११} A : संगममिष्यते

[द्वितीयलक्षणम्^१]

पोडशांशे पुनस्तस्मिस्त्यजेद्धर्वेऽ चतुष्टयम् । अधर्थैकं परित्यज्य मध्ये ^३नालं दशांशकम्॥७७॥

^४व्योमांशेन तद्धर्वेऽ तु ^५मुकुलं चापि कल्पयेत् । पक्षसूत्रद्रव्यं चापि ^६नालतारं च पूर्ववत्॥७८॥

[तृतीयलक्षणम्^७]

द्वितीयं लक्षणं प्रोक्तं तृतीयं लक्षणं शृणु । द्वादशांशेऽथ^८ पूजांशे ^९त्यक्त्वोऽर्थेऽशद्रव्यं ततः॥७९॥

अधर्थैकं परित्यज्य नालं वस्त्रंशमुच्यते । व्योमांशं मुकुलं तत्र ^{१०}पक्षसूत्रं च पूर्ववत्॥८०॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 20, 93-95a :

“ द्वितीयं लक्षणं शृणु । पूजाभागसमस्तं तु भज्य योडशाधा पुनः ॥

व्योमागदूर्यं ल्यक्त्वा चोऽर्थे चत्वारि संख्येत् । मुकुलं चैकमार्गं स्याज्ञवकं नालमेव च ॥

सव्यापसव्यमूत्रे तु पूर्ववेङ्क्षयेद्वुधः ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 66-67 :

“ द्वितीयं लक्षणं शृणु । रुद्रांशं भज्य रव्यंशमूर्खे गुणांशकं ल्यजेत् ॥

एकभागेन मुकुलं मर्यादांशं नालमुच्यते । पार्थेसूत्रद्रव्यौ कायोः प्रागुक्तिविधिना कुरु ॥

^२ E : कर्वें pour कर्थ्यें

^३ A : नालदशांशकम्

^४ B, D : तस्योऽर्थेंकांशकेनैव

^५ A : कुकलं pour मुकुलं ; B, E : कल्पयेत्कल्पवित्तम्; pour मुकुलं चापि कल्पयेत्

^६ A : नालं तारं च

^७ Cf. *Diptāgama*, 20, 95b-97 :

पूजाभागसमस्तं तु भज्य द्वादशाधा पुनः । कर्वें भागद्रव्यं ल्यक्त्वा भागमेकमधस्त्यजेत् ॥

मुकुलं चैकमार्गं स्याज्ञालं समांशमेव तु । मणिरेखाद्वये कायें पूर्वोक्तिविधिना सह ॥

तृतीयं लक्षणं प्रोक्तम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 68-69 :

“ तृतीयं लक्षणं शृणु । रुद्रांशं नवधा भज्य कर्वें भागद्रव्यं ल्यजेत् ॥

अंशमेकमधस्त्यक्त्वा मुकुलं चैव भागतः । पवांशेनैव नालं तु शेषं पूर्वोक्तवद्वेत् ॥

^८ E : तु pour अथ

^९ A : ल्यक् pour ल्यक्त्वा

^{१०} A : पव् pour पक्ष

[तुरीयलक्षणम्^१]

तृतीयं लक्षणं प्रोक्तं तुरीयं लक्षणं शृणु । पोडशांशे शिवांशे तु पुनश्चैतत्तिविधा भवेत् ॥ ८१ ॥
त्र्यंशैकमूर्ध्वतस्त्यक्त्वा पोडशांशेष्वधो द्रयम् । त्यक्त्वा मध्ये तु नालं सान्मुकुलेन विवर्जितम् ॥
पक्षसूत्रद्वयं चापि पूर्ववत्परिकल्पयेत् । तत्राधो ^२भृतवेदाग्रिमेत्रभागावधिर्यथा ॥ ८३ ॥

[ब्रह्मरेखादिकरणम्, तत्त्वं च^३]

^४ब्राह्मादिकमतः कुर्याल्लभ्वनं पक्षसूत्रयोः । ^५विशेषान्नालसूत्राभ्यां क्रमात्कुर्यात्तयोरपि ॥ ८४ ॥

^१ *Diptāgama*, 20, 97b-99a :

चतुर्थं लक्षणं शृणु । पूजाभागं त्रिधा कृत्वा एकैकं तु त्रिधा भवेत् ॥

अथंभागद्वयं कृत्वा भागमेकधस्त्यजेत् । शेषं तु पूर्ववत्पुर्यात्सवं शास्त्रविशारदैः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 70-71 :

चतुर्थं लक्षणं शृणु । कलांशं भज्य रुद्राशमूर्खं वेदांशकं लजेत् ॥

पक्षभागमधस्त्यक्त्वा मुकुलं चैकभागतः । रन्मांशं नालमित्युक्तं शेषं पूर्वकवद्वतेत् ॥

^२ A : ब्रृत pour भृत

^३ A : नेत्रभागविधिर्यथा ; B, E : नेत्रभागादिधीयतः ; D : नेत्रभागवधार्यतः

^४ Cf. *Diptāgama*, 20, 99b-106a :

पद्माभं मुकुलाभं वा खड्गाकारं त्रिकोणकम् । करिनेत्रोपमं कार्यं करपुटाकृतिं तु वा ॥

छत्राकारं त्रिशूलाभं लिङ्गाकारमथापि वा । हृष्मूर्त्रं समालिङ्ग्य धातुसूत्रं प्रमार्जयेत् ॥

नालं वै रुद्रैवत्यं वामरेखा तु वैष्णवी । दक्षिणे ब्रह्मरेखा स्यात्विसूत्रस्याविदेवताः ॥

हृष्मूर्त्रा लिङ्गेद्वादांस्तत्तन्मन्त्रमुदाहरन् । आपो राजेति मन्त्रेण नालसूत्रद्वयं लिखेत् ॥

इदं विष्णवतिमन्त्रेण विष्णुरेखां समालिखेत् । ब्रह्मज्ञानमन्त्रेण ब्रह्मरेखां समालिखेत् ॥

न कृशा न च विस्तीर्णा न वक्ता न च खण्डिता । न निम्ना न समा नक्ष्यी सहजा इव संस्थिता ॥

मधुना तर्पयेद्दीगान्मधुवातेति मन्त्रतः । घृतमिक्षेतिमन्त्रेण तर्पयेद्दृष्टेन तु ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 72-76 :

मुकुलं वा गजांशं वा लिङ्गाकारवधापि वा । पद्माभं वापि कर्तव्यं शूलाकारमधापि वा ॥

अन्याकाराणि सर्वाणि मुकुलस्योक्तमार्पतः । नालं सदाशिवं हृष्यं सव्यसूत्रमजाविपम् ॥

वैष्णवं वामसूत्रं तु त्रिसूत्राणां तु देवताः । त्रियम्बकेन मन्त्रेण नालसूत्रद्वयं लिखेत् ॥

ब्रह्मज्ञानमन्त्रेण ब्रह्मसूत्रं तु लेखयेत् । विष्णुसूत्रमिदं विष्णुरिति मन्त्रेण लेखयेत् ॥

मधुवाता नक्षत्रयेति मधुना तर्पयेतः । घृतं मिमिक्षुमन्त्रेण तर्पयेत्तु घृतेन तु ॥

^५ A : ब्रह्मणादिकमात् ; B : ब्राह्मणां च क्रमात् ; D : ब्राह्मणादिकमात् ; E : ब्राह्मणानां क्रमात्

^६ A : विशेषं नालसूत्राभ्यां

शिल्पिना कारयित्वैव^१ सूत्रं लक्षणसंयुतम् । पात्रेषु प्रस्थपूर्णेषु त्रिषु ताम्रमयेषु च ॥ ८५ ॥
 मधु सर्पिः पयश्चैव पूरयेत्पुरुषेण तु । ^२अर्धाभ्यसा तु संप्रोक्ष्य ^३न्यस्य पुष्पं च काञ्चनम् ॥ ८६ ॥
 सोष्णीपः ^४सोत्तरीयश्चाप्युदगास्यः प्रसन्नधीः । ^५मध्ये रेखाद्वयं पश्चान्मधुना रुद्रदैवतम् ॥ ८७ ॥
^६सुवर्णमय्या सूच्या च सर्वात्मानमुदाहरन् । ^७तर्पयेदक्षिणां रेखां सर्पिः ^८ब्रह्मदैवताम् ॥ ८८ ॥
 पिङ्गलेन तु मन्त्रेण ततो ^९विष्वधिदैवताम् । ^{१०}वामरेखां तु पयसा ततो धोराख्यमन्ततः ॥ ८९ ॥

[लिङ्गीठीयोः शुद्धिः^{११}]

तर्पयित्वा ततो मन्त्री पञ्चमृत्पञ्चगव्यकैः । लिङ्गशुद्धि^{१२} तु वहुशः पञ्चवत्तिशिवैः क्रमात् ॥ ९० ॥
 कृत्वा शुद्धेन ^{१३}तोयेनाप्यभिदिच्याक्षमुच्चरन् । पुष्पं शिरसि चाश्येण दत्त्वा प्रणवमुच्चरन् ॥ ९१ ॥
 पुष्प्याहं वाचयित्वाथ प्रोक्षयेत्पुरुषेण तु । लिङ्गसोत्तरभागेऽथ^{१४} पीठं^{१५} न्यस्य^{१६} च पूर्ववत् ॥ ९२ ॥

^१ B : सूत्रलक्षणसंयुतम्

^२ A, B : अभ्यसा त्वय् pour अध्यभ्यसा तु

^३ A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^४ D, E : सोत्तरीयश्च दयात्कांत्यं प्रसन्नधीः

^५ B, D : मणिरेखाद्वयं ; E : मध्यरेखाद्वयं ^६ B : सुवर्णमय्यमुच्या तु ; E : सुवर्णमय्या सूच्या तु

^७ A omet les *śloka* 88b et 89

^८ B : ब्रह्मदैवतम्

^९ B, D, E : विष्वधिदैवतम्

^{१०} B : वामरेखा तु

¹¹ Cf. *Diptāgama*, 20, 109b-115a :

ततः शास्त्रां शलाकां च हैमसूचीमधान्यकम् । तत्सर्वं शिल्पिने दत्त्वा ततः इनानं समारमेत् ॥

स्नानश्वेते न्यसेत्पीठं गथाविभवशक्तिः । हैमं वा रजतं ताङ्गं कौशेयं दारुजं तथा ॥

तर्मिलिङ्गं समारोत्प आवार्यो मूर्तिपैः सह । चृत्तरेयसमायुक्तं सर्वातोदयसमन्वितम् ॥

अर्थं दत्त्वा तु शिरसि स्नाप्य गन्धोदकेन तु । सकलीकृत्य मतिमान्पञ्चगव्यकुशोदकः ॥

पञ्चवत्ति समुच्चार्यं स्नाप्य लिङ्गं काषायकः । भस्मना चाष्टपुर्यं उदकैः शङ्कना पुनः ॥

एतान्विन्द्रेति मन्त्रेण छुद्रतोयेन सेचयेत् । यवगोधूमचूर्णं व हरिदातिलचूर्णकः ॥

पञ्चतोयेन संसाप्य पवमानमुदारयन् । पात्रमात्रमन्तर्वक्तव्यमन्त्रेण दापयेत् ॥

चन्दनामरुमध्यैव विलिप्य शिवमादरात् । पुष्पं दत्त्वा हृदा मन्त्री दयाच्छ्रीतारिधृपकम् ॥

प्रच्छाय वस्त्रयुमेन हृदयेन तु मन्त्रतः । पिण्डकां स्नापयेदेवमावेष्याहतवस्त्रकैः ॥

¹² E : च pour तु

¹³ A : तोयेन अभिविच्याक्षमुच्चरन् ; D : तोयेनाभिविच्याक्षमुच्चरन्

¹⁴ A : च pour अथ

¹⁵ B, E : पीठे pour पीठं ; D : पठेद्

¹⁶ A, B, E : न्यस्त्वा pour न्यस्य

शुद्धि कृत्वा^१ तु कृचेन पूजाभागसमेन तु । सह लिङ्गं तु मालाभिरावेष्यथाथ^२ च देशिकः ॥९३॥

नवेन^३ वासोयुग्मेन लिङ्गपीठमनुक्रमात् । आवेष्य वर्मणाभ्युक्ष्य^४ हेतिनादौ शिवाभ्यसा ॥९४॥

[लिङ्गपीठयोर्ज्ञेऽधिवासः^५]

रथादिषु समारोप्य^६ नद्यादीनामदूरतः । ^७जलाशयमनुप्राप्य^८ स्तनदघ्ने जले ततः ॥ ९५ ॥

आनीय^९ स्थाप्य यज्ञेन^{१०} सह चैव रथादिना । तन्मूले दक्षिणे पार्श्वे पीठं चापि निवेशयेत् ॥९६॥

परितो लोकपालांश्च^{११} स्वस्वदिक्पान्समर्चयेत् । लिङ्गोपरि प्रपां कुर्याद्वितानध्वजशोभिताम् ॥

दर्भमालायुतां तत्र तीरे^{१२} दीपांश्च विन्यसेत् । त्रिरात्रमेकरात्रं वा दिनं वाथ^{१३} दिनार्थकम् ॥९८॥

^१ A, B, D, E : अथ pour तु

^२ B, E : त्वथ pour अथ च

^३ E : वासयुग्मेन

^४ E : हेतिना च

^५ Cf. *Diptāgama*, 20, 115b-118:

आरोप्य मूर्तिपैः सार्थं रथे लिङ्गं तु देशिकः । पिण्डकां तु समारोप्य प्रवेश्याश जलाशयम् ॥

जलमध्ये प्रपां कृत्वा वितानध्वजभूषिताम् । दर्भमालासमायुक्तां पुष्पदामप्रलभिताम् ॥

चतुर्गत्रिष्य मध्ये तु प्राकृशिरस्कं तु शाययेत् । चुत्तरोयसुवाश्यं च सदाकालं समाचरेत् ॥

एकरात्रं द्विरात्रं वा त्रिरात्रं वा जलोपितम् ।

cf. *Cintyāgama*, 20, 70-78 :

रथे वा शिविके वापि रब्रमिहासनेऽपि वा । रजुना शिविके वापि कृत्वा ग्रामप्रदक्षिणम् ॥

हर्म्यप्रदक्षिणं वाथ जलतीरं प्रवेशयेत् । . . . जलतीरे प्रपां कृत्वा शालिभिः स्थण्डिलं क्षिपेत् ॥

तन्मध्ये नलिनं कल्य दर्भैः पुर्णैः परिस्तरेत् । स्थापयेच्छुक्कुम्भं तु तन्मध्ये सप्ततीर्थकम् ॥

गङ्गां च नर्मदां सिन्धुं गोदावरीं सरस्वतीम् । यमुनां चैव कावेरीं तन्मध्ये स्थापयेत्सुधीः ॥

वर्धनीं स्थापयेद्दीमानातुते लोकपालकान् । तैलं शिरोऽर्पणं कुर्याद्वारिमध्ये विशेषतः ॥

यथास्थाने तु संस्थाप्य तत्तदिक्पालपात्रकान् । अथवा चार्चयेद्दीमान्मोक्षस्नानं विसर्जनात् ॥

तन्मध्ये दारुपीठे तु लिङ्गपीठे विशेषतः । ग्राकृशिरधोर्वर्वकत्रं च शाययेद्वारिमध्यमे ॥

विम्बयोश्च शिरोभागे तीर्थकुम्भौ च विन्यसेत् । त्रिरात्रं वा द्विरात्रं वा एकरात्रमधापि वा ॥

अथवा एकयामं वा द्वैरी तोयेऽधिवासयेत् ॥

^६ A : नद्यादीनां तु दूरतः; E : नद्यादीशादूरतः

^७ D : जलांशायम् pour जलाशयम्

^८ A : स्तनदघ्नेन जलोत्तमम्

^९ A : स्थापयेत्तेन

^{१०} D : सहसैव

^{११} B : शास्त्रन् सर्वान् pour स्वस्वदिक्पान्; D, E : सास्त्रान् सर्वान्

^{१२} E : दीपापि pour दीपांश्च

^{१३} A : अर्थ pour अथ

[स्नानमण्टपे संस्कारनम्^१]

अधिवास्य जले पश्चात्स्नानमण्टपमानयेत् । तत्रानीय च तद्विज्ञं स्थाप्य तद्वेदिकोपरि ॥ ९९ ॥
वस्त्रकुर्चादिकं सर्वमपनीय शिवमभसा । ^२संस्कार्य लिङ्गं पीठं च ततः पुण्याहमाचरेत् ॥
पश्चगव्याभिषेकं ^३च शिवमन्त्रेण कारयेत् । ^४सर्वात्मानं जपन्पश्चात्कुद्रुतोयेन सेचयेत् ॥ १०१ ॥
पीठं च शुद्रुतोयेन ^५देवीगायत्रिमन्त्रतः । अभिपित्य ततो दद्यात्तिज्ञमूर्ध्यर्घ्यमुत्तमम् ॥ १०२ ॥
पुण्यं च साक्षतं दत्त्वा प्रणवेन समाहितः^६ । ततो मण्टपसंस्कारं कुर्यात्तद्विधिरुच्यते ॥ १०३ ॥

[मण्टपसंस्कारः^७]

प्रविश्य मण्टपे सम्यक्कृतं ब्राह्मणभोजनम् । नवेन परिगुद्रेन गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १०४ ॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 20, 119-121a :

आरोप्यासादिते पथात्स्नानवेश्यपरि न्यसेत् । कृत्वा तु पूर्ववच्छुद्धिं पिण्डकासहितं बुधः ॥
रत्नवस्त्रेण संवेष्य लिङ्गमानस्तकान्तकम् । पीठं च वेष्यित्वा तु स्पन्दने स्थाप्य देशिकः ॥
आलयं तु परिग्राम्य नयेन्मण्डपमध्यतः ।

^२ A : संस्कार्य

^३ A : लिङ्गपीठं च

^४ A : तु pour च

^४ B : सर्वात्मिना जपेत्पथाद् ; E : सर्वात्मिनां जपं पथाद्

^५ A : देव pour देवी

^५ D : समाहितम्

^६ Cf. *Cintyāgama*, 20, 79-81a :

यागस्थानं प्रविश्यथ देशिको मृत्तिपैः सह । वास्तुहोमं समाधित्य पर्यग्निकरणं कुरु ॥
भूमुरान्भोजनं कृत्वा उच्छिष्ठुं तु विसर्जयेत् । गोमयालेपमं कृत्वा पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥
प्राणुक्तविधिनानेन घृजयेत्यागमण्डपम् ।

cf. *Karaṇāgama*, 59, 84-87a :

भूमुरान् भोजयेत्तत्र मण्टपे तु विशेषतः । मण्टपं मार्जनं कृत्वा कारयेत् क्रमेण तु ॥
समरीयपदे चैव प्राणुक्तविधिनाः सह । प्रासादे मण्टपे चैव वास्तुहोमं तु कारयेत् ॥
आषाढपत्रदर्भेष्व पर्यग्निं तेन वक्षिना । मण्टपं च विमानं च कारयेत् क्रमेण तु ॥
गन्धतोयेन संप्रोक्षय पुण्याहं वाचयेत्ततः ।

cf. *Diptāgama*, 20, 121b : पर्यग्निकरणं कृत्वा पुण्याहं तत्र कारयेत् ।

cf. *Suprabhedaśāstra*, I, 36, 35-38 :

प्रासादे मण्टपे चैव ब्राह्मणान् भोजयेत्कमात् । शिवव्रतवरात्कुद्रुदात्तिशब्दभक्तिसमन्वितान् ॥
ब्राह्मणोच्छिष्ठमुद्रास्य गोमयालेपने कृते । पुण्याहं वाचयित्वा तु ब्रद्वधोषसमावृतम् ॥
प्रासादे वास्तुहोमं तु पूर्वोक्तविधिना बुधः । दर्भैः पलाशपत्रैव शमीपिण्डलवित्वकैः ॥
पर्यग्निकरणं कृत्वा प्रासादे मण्टपं कमात् । संप्रोक्षय शिवमन्त्रेण पश्चगव्यकुशोदकैः ॥

^७ D, E : कृत्वा pour कृत

पुण्याहं वाचयित्वा ^१तु ^२सितपुष्पाक्षतांस्ततः । ^३समास्तीर्यख्मन्त्रेण प्राइमुखो वाप्युदह्मुखः॥

[मण्टपालंकारः^४]

^५अभ्युक्ष्य परितो धीमान्मण्टयं दर्भमालया । वितानेनोर्ध्वमाच्छाद्य स्तम्भान्सर्वान्ब्रवैः ‘सितैः॥

वख्त्रैरावेष्टय परितो लोकपालध्वजान्कमात् । वध्वा तद्वर्णसंयुक्तांस्ततदखेण लाञ्छितान्॥१०७॥

^६वेदीप्रान्ते तु सर्वत्र कुर्यान्मालावलम्बनम् । मुक्तादामानि ^७कोणेषु सपताकं विलम्बयेत् ॥

^८नालिकेरफलं पुष्पं चतुष्पकोणेषु ^९लम्बयेत् । ^{१०}द्वारपार्श्वेषु सर्वत्र ^{११}सितमूत्रविचित्रितान्॥१०९॥

गन्धोदपूरितान्कुम्भान्पङ्कवास्यांश्च ^{१२} विन्यसेत् । अष्टमङ्गलरूपाणि वेदिकावाहतो न्यसेत् ॥

^{१३}वेदिकोपरि वादे ^{१४}वा ^{१५}दीपमालां प्रयोजयेत् । पालिकार्दीश्च विन्यस्य ततः पुण्याहमाचरेत् ॥

^१ B, D, E : अथ pour तु

^२ A : सितपुष्पाक्षतं ततः ; E : सितपुष्पाक्षतास्थितम्

^३ A : समाकीर्तं pour समास्तीर्य

^४ Cf. *Diptāgama*, 20, 50b-60a :

अष्टदश्तु ध्वजानष्टौ लम्बयेतु प्रदक्षिणम् । नीलवर्णं तु पूर्वायामाभेद्यां रक्तवर्णकम् ॥
 कृष्णवर्णं तु याम्यायां धूम्बवर्णं तु नैकृते । शङ्खाङ्गुतिनिभाकारं वारुण्यां शिक्षा लम्बयेत् ॥
 वायव्यां शावलं ज्ञेयं शातकुम्भाभमुत्तरे । ऐशान्यां धीतवर्णं तु तेषां लक्षणमुच्चते ॥
 विशात्यजुलविस्तारं त्रिदशाङ्गुलमायतम् । विस्तारेण समं पुच्छं तदधं शिखरं भवेत् ॥
 वज्रमध्ये लिखेदीमानिदग्नजांश्च विशेषतः । ऐरावतं पुण्डरीकं पुष्पदन्तं तु कौमुदम् ॥
 अज्ञनं वामनं चैव सुप्रदीपं च सर्वकम् । दर्भमालाभिराङ्गत्य समन्तान्मण्डये ततः ॥
 पञ्चदर्भस्तु संयोज्य हस्तमात्रं प्रलम्बकम् । पवैः पवैः तु संयोज्य रज्ञुं कुर्यान्मनोरमम् ॥
 मङ्गलाङ्गकरूपाणि उपवेशुपरि न्यसेत् । द्वादशाङ्गुलमायामं विस्तारं स्यात्तदर्धकम् ॥
 अघस्तात्यद्याठीं स्याच्चतुरङ्गुलमानतः । तन्मध्यमे लिखेदीमान्दर्पणं पूर्णकुम्भकम् ॥
 शृणमं मेरिमत्स्यं च श्रीवत्सं वज्रदीपकम् । सुवर्णपद्मेवाहैर्मुकादामैर्विभूयेत् ॥

^५ B, D, E : आवेष्य pour अभ्युक्ष्य

^६ A : स्थितैः pour सितैः

^७ B, D : वेदि pour वेदी

^८ A : कोणे तु

^९ E : नालिकेरे फलं

^{१०} B : बन्धयेत्

^{११} D, E : द्वारपार्श्वं तु

^{१२} E : चित्र pour सित

^{१३} D, E : पङ्कवास्यांश्च pour पङ्कवास्यांश्च

^{१४} D : वेदिकां परि

^{१५} E : च pour वा

^{१६} B, E : उपमालां

^१दीपवज्याणि शेषाणि स्थिण्डलोपरि विन्यसेत् । ततश्च शिवमन्त्रेण प्रोक्षयेच्छुद्रवारिणा॥११२॥
वास्तुहोमं ततः ^२कृत्वा वेदाश्वाम्रेयगोचरे । स्थिण्डले सैकते होमं समाप्याग्नि विसृज्य च ॥

[स्थिण्डलं कृत्वा तत्र शयनकल्पनम्^३]

वेदिकायां ततः कुर्यात्स्थिण्डलं विधिवत्सुधीः । दशद्रोणीर्यवादीनां स्थिण्डलं श्रेष्ठमुच्यते ॥
मध्यमं स्यात्तदर्थेन तदर्थेनाधमं भवेत् । ^४तदर्थेस्तप्तहुलैश्चैव तदर्थेश्च तिलैरपि ॥११५॥
^५वाह्यरेखात्रयं कृत्वा मध्ये पद्मं ^६सकर्णिकम् । साष्टपत्रं लिखित्वा तु विकिरेत्पुष्पलाजकान् ॥
^७कुशेन संपरिस्तीर्य शयनं तत्र कल्पयेत् । दारुजं चर्मजं ^८चैव रोमजं ^९तूलजं तथा ॥११७॥
^{१०}उपर्यास्तरणोपेतं भवेच्छयनपञ्चकम् । दारुजं ^{११}फलकं ज्ञेयं क्षीरबृक्षसमुद्भवम् ॥११८॥
चर्मजं च वरं चर्म ^{१२}व्याघ्रत्वर्गेणमेव वा । रोमजं शयनं रोमकम्बलं पश्चिपञ्चजम् ॥११९॥
चतुर्थं शालमलीतूलसंभवं वा प्रकल्पयेत् । उपर्यास्तरणं चापि केवलं मूक्षमवाससा ॥१२०॥

^१ A : दीपवज्याविशेषाणि ; D : दीपवज्यमिनशेषाणि   ^२ E : कुर्वाद् pour कृत्वा

^३ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 39-45a :

शयनं कल्पयेद्विद्वाऽग्नुद्रवालियवैः सह । अष्टद्वाणमयं शालि तदर्थं तप्तहुलं तथा ॥
तप्तहुलार्थं तिलं प्रोक्तमन्त्रजालिस्य चाचयेत् । दर्भेनपरि संस्तीर्य पुष्पेलं जसनायुतम् ॥
सदशाहतवर्षेश्च अण्डजादीनि कल्पयेत् । अण्डजं मुण्डजं चैव रोमजं वामजं तथा ॥
चर्मजं शयनं पद्मं कल्पयेत्कल्पवित्तम् । अण्डजं चेति जानीयात्पक्षीणां पिण्डसंभवम् ॥
कापासादिकृतं यत्तु मुण्डजं चेति तत्स्मृतम् । आविकादिमृगाणां तु रोमजं रोमजं भवेत् ॥
कौशियं वामजं प्रोक्तं सिंहव्याघ्रैर्णवर्मजम् । चर्मजं तु विजानीयादलाभे सति बुद्धिमान् ॥
पञ्चवन्धेण संभाव्य स्थिण्डलोपरि यज्ञतः ।

cf. *Diptāgama*, 20, 122-125 :

स्थिण्डलं कारयेद्वेषामद्वौणेश्च शालिभिः । तदर्थेस्तप्तहुलैर्भूत्य तदर्थेश्च तिलैरपि ॥
मध्यमे पद्मालिस्य दलाष्टकसप्तनितम् । नवशकीस्तु तत्रव पूज्य गन्धादिना पुनः ॥
दर्भेश्च तं परिस्तीर्य तिललाजसमन्वितम् । पूर्वाग्रसुत्तरार्घं च स्थिण्डलोपरि विन्यसेत् ॥
चर्मजं रोमजं चैव मुण्डजं चाण्डजं कमात् । उपर्युपरि विनास्य यथा च परिपूरणम् ॥

^४ B, E : तदर्थेस्तप्तहुलैश्चापि ; D : तदर्थेः स्थिण्डलशापि

^५ B, D : वायो रेखाद्वयं कृत्वा ; E : वाया रेखाद्वयं कृत्वा

^६ A : सकर्णकम्

^७ D : कोषेन pour कुशेन

^८ D : चापि ; E : वापि

^९ A : कुलजं

^{१०} D et E omettent les *sloka* 118, 119, et 120a

^{११} A : सफला pour फलकं

^{१२} A : व्याघ्रत्वर्गेणमेव वा

एवं शयनमुद्दिष्टमलाभे पञ्चवस्त्रकैः । ^३पृथिव्यादीनि तत्त्वानि ^४शयनेषु यजेत्क्रमात् ॥ १२१ ॥
[अभिकुण्डेषु यजनम्^५]

वेदिकायां ^६सुमेरुं च स्वनामपदमन्त्रकैः । ^७अन्तःस्थेष्वृकुण्डेषु^७ भवादीन्परिस्तो यजेत् ॥ १२२ ॥
प्रधाने शिवमभ्यर्थ्य तद्वाहो परितो यजेत् । ^{१०}दिवपतीन्स्यस्यदिवस्थेषु कुण्डेष्वन्येषु च क्रमात् ॥
विद्येशांश्च वस्त्रश्चैव यजेदेशिकसन्मः । मध्यमण्टपकुण्डेषु पोडशेषु यथाक्रमम् ॥ १२४ ॥
भवादीन्दिक्षु संपूज्य प्रधाने शिवमर्चयेत् । ^{११}भूरादिलोकान् शेषेषु सप्तकुण्डेषु पूजयेत् ॥ १२५ ॥
^{१२}कन्यसे मण्टपे ^{१३}वापि नवकुण्डेषु ^{१४}पूजयेत् । विताने चन्द्रमभ्यर्थ्य ^{१५}दिग्घ्वजेषु तदीश्वरान् ॥
^{१६}वासुकिं दर्भमालायां पुरुषार्थचतुष्टयम् । मुक्तादामसु संपूज्य तत्तत्स्तम्भेषु पूजयेत् ॥ १२७ ॥
उत्तमे मध्यमे वापि यजेद्वैकर्तनादिकान् । ^{१७}आदित्यान्द्रादशैवाथ मण्टपे ^{१८}त्वधमेऽपि च ॥ १२८ ॥

^१ D : आदिष्टम् pour उद्दिष्टम्

^३ A, D : अलाभात् pour अलाभे

^४ D : पृथिव्यादिनिमित्तानि

^४ E : तत्त्वेशांश्च pour शयनेषु

^५ Cf. *Diptāgama*, 20, 126 : उमागाथविमन्त्रेण शयनं पूजयेद्वुधः ।

^६ Cf. *Diptāgama*, 20, 196-201a :

शिवमात्रौ शिवमावात् पवावरणसंयुतम् । भवश्च पूर्वदिभागे आभेष्यायुग्र एव च ॥

शर्वव दक्षिणे कुण्डे वामस्तु नैक्यन्ते ततः । रुद्रव पथिमे भागे भीमो वै वायुगोचरे ॥

पशुपतिष्ठोनरे कुण्डे गोशान्यामीश एव च । त्रिंत्राथतुर्मुजाश्चैव जटामकुटधारिणः ॥

कुण्डमध्ये न्यस्येदेतांस्तद्राश्ये च व्यवस्थिताः । तद्वाहो[वसवोः] मरुतश्चैव लोकपालाथ तद्वहिः ॥

लोकपालविहीनः स्यान्मायमे होमकर्मणि । मरुतो वसवो हीनाः कन्यसे होमकर्मणि ॥

कुण्डाधिदेवताः सर्वा विन्यसेत्कुण्डमायमे ।

Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 133b-138a :

भवश्चैव शर्वव भवत्त्वात् इशानवाहूर्मूर्तवः ॥

इन्द्रादीशानपर्यन्तं स्वल्मन्त्रिविशेषतः । संयजेयुः कमाद् मूर्तीन् कुण्डानां चैव दक्षिणे ॥

सदाचिवं प्रवाने तु यजेत्कुण्डस्य दक्षिणे । इन्द्रादिलोकपालांश्च वाहो तत्तदिशामु च ॥

कोणपार्थद्वयोश्चैव वसुन् प्रागादि विन्यसेत् । मरुतश्चैव शकादिशेषेषायतनेषु च ॥

मरुतव विना कुण्डन्त्वमे होमकर्मणि । वस्त्रश्चैव च दिवपालान् कन्यसे होमकर्मणि ॥

^७ D : स्वमेरु

^८ B : अन्तस्तेषु pour अन्तःस्थेषु

^९ A : कुम्भेषु pour कुण्डेषु

^{१०} A : दिक्षपति pour दिक्षपतीन्

^{११} D : भूमादि pour भूरादि

^{१२} A : कन्यपे कुण्डपे

^{१३} A : चापि

^{१४} A : पूर्ववत्

^{१५} A : दिक्षवृष्टु

^{१६} A : वासुकी

^{१७} A : आदित्यद्वादशात्वोऽथ ; B, D : आदित्या द्वादशैवाथ ; E : आदित्यद्वादशां चैव

^{१८} A : लाभमन्त्रयेत् pour त्वधमेऽपि च

^१धर्मादीन्परितो ^२यष्ट्वा तोरणेष्वथ ^३पूर्वतः । भद्रं च विजयं चैव ^४विजृम्मं लोहितं तथा ॥
^५धृपयेचागरुं यदा घृताकं ^६तत्र गुग्गुलम् । एवं मण्टपसंस्कारं कुत्वा देशिकसत्तमः ॥१३०॥

[लिङ्गपीठयोः शयने निवेशनम्?]

होरुभिर्मूर्तिर्पिः^८ साध्यं गच्छेलिङ्गान्तिकं गुरुः । होतारः साधकाः प्रोक्ता ^९अभावे पुत्रकाश्च ते ॥
 सर्वातोद्यसमायुक्तं स्वस्तिवृक्तादिमङ्गलैः^{१०} । बलवद्विस्तदा लिङ्गमारोप्य ^{११}च रथादिषु ॥१३२॥
 द्वारेण पश्चिमेनैव मण्टपं तु निवेशयेत् । प्राक्शिरश्चोर्ध्ववक्रं तु शाययेच्छयनोपरि ॥१३३॥
 पीठं ^{१२}च विन्यसेत्पश्चालिङ्गमूले तु^{१३} दक्षिणे । सौवर्णं कौतुकं तत्र ^{१४}लिङ्गे पीठे च बन्धयेत् ॥
^{१५}तत्र त्रिषु विभागेषु दत्त्वाद्यर्थं पुष्पसंयुतम् । ^{१६}पीठं ^{१७}वापि ततो लिङ्गं छादयेद्रक्तवाससा ॥

^१ D : यमादीनः; E : धर्मादीनः

^२ La forme grammaticale correcte est इष्ट्वा

^३ A : पूर्वतः

^४ A : वज्रम्

^५ A : धृपयेचागरुमयं द्वाधृतं तत्र

^६ D : यत्र

^७ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 55-58a :

बध्वा प्रतिसरं पथात्स्वस्तिपुष्प्याहघोषणैः । सौवर्णं राजतं वापि क्षीमं कार्पसिं तु वा ॥

लिङ्गमध्ये तु तं बध्वा पूजांशेन शिवेन वै । शयने शाययेलिङ्गं प्राक्शिरश्चोर्ध्ववक्रकम् ॥

उत्तराच्छादनं वर्णेदर्मस्यैव परिस्तरेत् । हृदा सुगन्धपुष्पादैः पूजयित्वा समाहितः ॥

पिण्डिकामधिवास्यैव लिङ्गवलिङ्गमूलतः ।

cf. *Diptāgama*, 20, 126b-134a :

लिङ्गं तु प्राक्सुखं कुत्वा ब्रह्माङ्गानि कला न्यसेत् । त्रितंत्वं विन्यसेत्पश्चात् त्रितंत्वं हृदयैरपि ॥

मूर्तिवक्रताणि नेत्राणि विद्याङ्गानि च विन्यसेत् । प्राक्शिरस्कमधःसूत्रं शयने शाययेच्छिवम् ॥

सद्योमन्त्रेण चावाय स्थापयेद्वाममन्त्रतः । स्वागतं वासदेवेन पादार्थं हृदयेन तु ॥

अधोरेण तु सांनिध्यं सुमुखं पुरुषेण तु । पायं दत्त्वा हृदा नन्त्री शिरसाचमने ददेत् ॥

पुरुषेण ददेदर्थं पुष्पीशानमन्त्रतः । शीतारिभूपमादद्यात्कवचेन विचक्षणः ॥

हविनिवेदयेत्पश्चाद्धृदयेन तु मन्त्रतः । ताम्बूले दापयेद्विद्वान् पुरुषेण तु मन्त्रतः ॥

कौतुकं बन्धयेत्तिक्षेप शिरःस्थाने हृदा बुधः । हृमैर्वा राजतर्वापि सूत्रैः कार्पसिकैरपि ॥

मुकुलं पदमुद्रा च दर्शयेत्पश्चवक्त्रकम् । पिण्डिकामधिवसेन्मूले शयनस्थीपरि क्षमात् ॥

^८ B, D : मूर्तिभिः pour मूर्तिर्पिः ^९ A : अभावात्; D : व्यभावात्; E : अभावः

^{१०} A : मन्त्रकैः pour मङ्गलैः

^{११} E : वरदादिषु

^{१२} A : तु pour च

^{१३} A : मूलस्य pour मूले तु

^{१४} B, E : लिङ्गो नाले च; D : लिङ्गपीठे च

^{१५} A : तद्विषु पूर्वमागेषु

^{१६} A : पीठे

^{१७} A : चैव pour वापि

^१पिण्डकां च सितेनैव वाससा सर्वमन्त्रतः । अद्येण गन्धपुष्पाभ्यां^३ धूपदीपद्वयेन च ॥ ३६॥
रुद्रविष्णुविरिच्चांश्च^३ वृत्तेऽष्टाश्रयुगाश्रयोः । 'तत्तन्मन्त्रेण संपूज्य यजेत्पीडे मनोन्मनीम् ॥ ३७॥

[कुम्भस्थापनम्^५]

एवं कृत्वा ^६ततो धीमान्कलशान्स्थापयेत्क्रमात् । सौवर्णं राजतं ताङ्रं मृत्तिकाकलशान्ददान् ॥
^७अकलङ्कान्सुपकांश्च पक्विम्बफलयुतीन् । ^८द्वोणार्घपूर्णानच्छ्रानभिच्चांश्चाप्युपाददेत् ॥ ३९॥
^{१०}वर्धनी तत्प्रमाणा स्याच्छ्रिवकुम्भः प्रमाणतः^{११} । ^{१२}दिगुणस्तान्समस्तांश्च क्षालयेदस्त्रमन्त्रतः ॥

^३ D : पिण्डका त्वसितेनैव ; E : पिण्डकां चलितेनैव

^२ B, E : पुष्पार्थैर् pour पुष्पाभ्यां ^४ E : विरिच्चांश्च

^५ Le ms. A omet le passage qui va de संपूज्य यजेत्पीडे मनोन्मनीम् (*sloka* 137b) à अकलङ्कान् सुपकांश्च (*sloka* 139a) et donne la lecture तत्तन्मन्त्रेण संयुक्तान् पक्विम्बफलयुतीन्.

^६ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 104,-108, 111-124a

द्वोणतोयेन संपूर्णज्ञाकलङ्कान् घनस्वनान् । सुपक्वान् दोषरहितान् पक्विम्बफलप्रभान् ॥

संप्रक्षाल्याथ कुम्भार्थ त्रिसूत्रेणैव वेष्टयेत् । पित्रानानीह सर्वाणि चित्राकारादिवस्त्रयुक् ॥

पूरितं स्याच्चतुर्विंशतप्रस्थैरपि मुग्नधकैः । शिवकुम्भमिति प्रोक्तं द्वोणोदैः परिपूरितम् ॥

वर्धनी तत्र विस्त्याता सर्वलक्षणसंयुता । वस्त्रपूतेन तोयेन सर्वगन्धान्वितेन तु ॥

संपूर्णं वस्त्रयुक्तमेन समावेष्य पृथक् पृथक् । लिङ्गस्थैव शिरोभागे कल्पयेदासनं ततः ॥ . . . ।

गन्धादिमि: समभ्यर्थ्य शिवकुम्भं तु विन्यसेत् । पञ्चरत्नं क्षिप्तेतत्र न्यसेदुत्तमकूर्चकम् ॥

शिवकुम्भस्य मध्ये तु शिवमन्तं तु विन्यसेत् । आत्मा सादाशिवं हृष्टं पूर्वोक्तविधिना सह ॥

संयमन्त्रेण चावाह्य स्थापतं हृदयेन तु । स्थापयेद्वामदेवेन अधोरेण निरोधनम् ॥

इशानेन तु साज्जित्यं पुरोण तु संमुखम् । पायामाचमनं चार्थ्यं शिरोमन्त्रेण दाषयेत् ॥

गन्धं पुर्णं च धूर्णं च दीर्घं नैवेद्यमेव च । हृदयेनैव दत्त्वा तु ताम्बूलं दाषयेततः ॥

दर्शयेद्वामुद्रां च लिङ्गमुद्रां तर्त्यैव च । पञ्चवक्त्री प्रदद्यर्थि पित्रानेन पित्राय च ॥

अत्तिर्णैव तु मन्त्रेण दिग्बन्धनं ततः कुरु । तस्यैव वामभागे तु वर्धनीं चैव विन्यसेत् ॥

वर्धनीमध्ये न्यस्त्वा हाटकेन सरोरुहम् । निक्षिप्त्य मध्यमं कूर्चं मनोन्मन्यास्तु मन्त्रकम् ॥

वर्धनीमध्ये न्यस्त्वा आत्मा तद्रूपकं बजेत् । अच्छमुद्रां प्रदद्यर्थि सुरभी तालमुद्रिकाम् ॥

पित्राय च पित्रानेन दिग्बन्धनं चरेत्तात् । अभितस्तु घटानश्ची स्थापयेदष्टदिक्षु च ॥

इन्द्रादीशानपर्यन्तमष्टविद्यवरान्न्यसेत् । निक्षिपेत्कन्यसं कूर्चं तेषां चैवायुधानि च ॥

शातकुम्भेन कृत्वा तु कुम्भमध्ये विनिक्षिपेत् । तत्तद्वीजानि न्यस्त्वा तु आत्मा पूर्वोक्तवत्सुधीः ॥

गन्धादिभिर्यजेत्प्रथाङ्गेवेद्यान्तं क्रमादृद्वा । अश्रविद्यवरान् सर्वांश्चिवकुम्भं च वर्धनीम् ॥

तलिङ्गाभिमुलांश्चैव स्थापयेत्स्थापकोन्मः ।

^६ E : ततो वेद्या कलशान्

^७ B : अलंकारान् pour अकलङ्कान्

^८ A : द्वोणार्घपूराज्ञिविद्यान्

^९ E : ऋषिः चाददेत्

^{१०} A वर्धनी तत्प्रमाणं स्यात् ; D : वन्धं तत्प्रमाणस्य ; E : वन्धं तत्प्रमाणं स्यात्

^{११} A : द्वे कुम्भप्रमाणतः ; D, E : शिवकुम्भप्रमाणतः ^{१२} A : दिगुणस्तान् समस्तांश्च

ततः सर्वात्मनावेष्ट्य सूत्रेण ^१सुसितेन च । ^२यवमात्रान्तरं तांश्च ^३गन्धोदकेन पूरयेत्॥१४१॥
 सकृचान्सापिधानांश्च ^४पल्लवास्यान्मनोरमान् । ^५चन्दनशोदसित्काङ्गान्साक्षतान्वस्त्रवेदितान् ॥
 संसाध्य सर्वांस्तान्कुम्भांस्तेषु ^६चैकं प्रगृह्य च । लिङ्गस्य दक्षिणे पाश्चेण शिरोदेशे तु विन्यसेत् ॥
 तस्योन्नरे तु विन्यस्य शक्तिकुम्भं मनोरमम् । विद्येश्वरात्मकान्कुम्भानष्टावृष्टु दिक्षवपि ॥१४४
 विन्यस्य तेषु ^७शैवेषु ^८विन्यसेद्रबपञ्चकम् । ^९शेषेष्वपि च सर्वेषु विन्यसेत्काञ्चनं ततः ॥१४५
 पुण्याहं वाचयित्वाथ संप्रोक्ष्य च शिवाम्भसा । शिवे सदाशिवं तत्र यजेत्कुम्भे मनोन्मनीम् ॥
^{१०}तत्कुम्भे चापि संपूज्य ^{११}विद्येशान्दिक्षु पूजयेत् । गन्धपुष्पादिभिर्मन्त्री^{१२} ततो होमं समारभेत् ॥

[होमः]

ततो दिक्षु क्रगादैस्तु वेदैरध्ययनं भवेत् । ^{१३}नैर्कृत्यां तु जपेदस्त्रैशान्यां तु शिवं यजेत्^{१४} ॥
^{१५}कुण्डान्याज्यसुवादीनां कृत्वा संस्कारमुत्तमम् । प्रतिकृष्टं ततः ^{१६}कुर्याद्दोमं यद्वा स देशिकः^{१७} ॥

^१ A : स्वस्थितेन च ; B : सुस्थितेन च ; E : संयुतेन च

^२ A : यवमात्रं तु रन्त्रांश्च ; E : यवमात्रान्तरान्तरांश्च

^३ D : गन्धोदेन प्रपूरयेत्

^४ B, D, E : पल्लवास्यान् pour पल्लवास्यान्

^५ A : चन्दनशोभ pour चन्दनशोद

^६ D : चैकं प्रगृह्य ते

^७ A : शैवेषु ; D : शैवे तु

^८ D : विन्यसेत्विकपञ्चकम्

^९ B, E : शेषेष्वथ च ; D : शेषेष्ववयव

^{१०} D : तत्तत्कुम्भे च संपूज्य ; E : तत्तत्कुम्भेषु संपूज्य

^{११} E : विद्येशान्दिक्षु च

^{१२} A : मन्त्रैः pour मन्त्री ; D : मन्त्र

^{१३} D : नैर्कृते तु ; E : नैर्कृते च

^{१४} Cf. *Diptāgama*, 20, 166-168a :

कुर्यादध्ययनं दिक्षु जपेन्मन्त्रं विदिक्षु वै । कृष्णवेदं दिशि पूर्वार्थां यजुर्वेदं तु दक्षिणे ॥

सामवेदमुत्तरे देशे पश्चिमेऽधर्यवेत् च । प्रासादमीशकोणे तु अधोरे वहिगोचरे ॥

नैर्कृत्यां मृत्युबीजं तु उत्तमाबीजं तु वायवे ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 139b-141a :

ऋग्वेदान्ययनं पूर्वे यजुर्वेदं तु याम्यके । पश्चिमे सामवेदं तु अधर्वं चोत्तरे तथा ॥ . . . . .

कोणे मन्त्रजपं कुर्यान्मूलमन्त्रान्विशेषतः ।

^{१५} A : कुण्डान्याज्य pour कुण्डान्याज्य ; D : अण्डान्याज्य

^{१६} A : कुर्मात्सोमं यद्वा स देशिकः ; E : कुर्याद्दोमयेद्वाथ देशिकः ; B : कुर्याद्दोमयेद्वा स देशिकः

^{१७} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 138b-139a :

अर्द्धाधानादिकं सर्वताज्यमागान्तरं पृथक् । होमं प्रति विशेषेण अम्निकार्यक्त्वरेत् ॥

^१प्रधानकुण्डे संस्कारमये: कृत्वा परेषु च । प्रश्निष्प्य ^२मूर्तिपैहोमं सर्वकुण्डेषु कारयेत् ॥
 होमारम्भे तु^३ सर्वत्र जातवेदसमर्चयेत् । गन्धपृष्ठादिभिर्हिंशीजमन्त्रं^५ समुच्चरन् ॥ १५१ ॥
 पश्चात्कुण्डाधिपांश्चापि ^६शिवमन्त्रं^७ समुच्चरन् । ततः सर्वत्र हृत्वा तु सर्पिष्याग्निमुखं ततः ॥
 [होमद्रव्याणि^८]

समिदाज्यचह्न्द्राजान्सर्पयांश्च यवांस्तिलान् । ^९मुद्रमापकुलत्यांश्च वेणुनीवारकानपि^{१०} ॥ १५३ ॥
 एतानि होमद्रव्याणि मूलब्रजाङ्गकैः क्रमात् । शतं^{११} वाथ तदर्थं वा प्रतिकुण्डं तु^{१२} होमयेत् ॥
^{१३}पालाशी तु प्रधानस्य ^{१४}समित्सर्वत्र कीर्तिता । ^{१५}प्रश्नोदुम्बरकाश्चत्यवटजाः पूर्वतः क्रमात् ॥

^१ A : प्रधानकुण्डसंस्कारमये कृत्वा ; B : प्रधानकुण्डसंस्कारमयौ कृत्वा ; E : प्रधानकुण्डे संस्कारमयि कृत्वा

^२ A : मूर्तिहोमं तु ; B, E : मूर्तिहोमं च ; D : मूर्तिभिर्होमं

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 132 :

आचार्यो मूर्तिपैः सार्वं पथादोमं समाचरेत् । प्रधाने देशिकः प्रोक्तस्वन्मुकुण्डेषु मूर्तिपाः ॥

^४ B, D, E : आरम्भेषु pour आरम्भे तु

^५ A : वर्णिह वीजमन्त्रं pour वर्णिवीजमन्त्रं ; E : वर्णिवीजमन्त्रं

^६ D : शिवमूर्तीन् pour शिवमन्त्रं ; E : शिवमूर्ति

^७ A : समुच्चरेत् ; D : समर्चयेत् ; E : प्रकल्पयेत्

^८ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 141b-150 :

समिदाज्यचह्न्द्राजान् मायमुद्रयांस्तिलान् । शालिगोध्रमनीवारान् सत्तून् सिद्धार्थकं दधि ॥

झीरं कमेण विधिवज्ञनुद्युवं पृथक् पृथक् । पलाशवै शुक्रांकवाथत्थोदुम्बरौ तथा ॥

पुश्चवादिरविल्वाद्य शमी वै प्रथमाकृतौ । इन्द्रादीशानपर्यन्तं क्रतशः समिथः स्मृताः ॥

प्रधानाश्च पलाशस्तु आपादो वायुदुम्बरः । सर्वेषां वालकुण्डानां समिथः संप्रकीर्तिताः ॥

सर्वेन समिथो हृत्वा मूलेनाऽर्थं तु होमयेत् । अषोरेण चर्हं हृत्वा लाजं तत्पुरुषेण तु ॥

मुहं हृवयमन्त्रेण मार्यं तु विरसा हुनेत् । यवं नेत्रेण हृत्वा तु तिलं वामेन होमयेत् ॥

शालिमीशानमन्त्रेण गोधूमं चाष्टमं स्मृतम् । शिखामन्त्रेण नीवरं कवचेनव सलुकम् ॥

पाशुपतेन सिद्धार्थं वीजमुख्ये हुनेदधि । दशाक्षरेण मन्त्रेण दुर्घं तु जहुयात्ततः ॥

बाष्ठाधित्रिशतं द्रव्यमुनमं च क्रमाद्युनेत् । द्विशताष्टाहुतिर्मध्यमष्टोत्रशताधमम् ॥

व्याहृत्याहुतिकं कार्यं प्रतिद्रव्यं पुनः पुनः ।

^९ A : मुद्रमापादकं चैव

^{१०} E : नीवारकाणि च

^{११} E : चाथ pour वाथ

^{१२} A : कुण्डानं pour कुण्डं तु

^{१३} B : पलाशं तु ; D, E : पालाशं तु

^{१४} E : समिथस्तु प्रकीर्तिताः

^{१५} A : प्रश्नोदुम्बरजाश्चत्य pour प्रश्नोदुम्बरकाश्चत्य

आप्रेयादिषु १शम्यकं मायूरस्वदिरोद्भवाः । शेषेषु समिदन्येषु वाद्यस्येषु जनार्दन ॥ १५६ ॥
सर्वेष्वौदुम्बरी ग्राहा प्रतिद्रव्यावसानके ।

[स्पशाहुति:^२]

सर्पिषा व्याहृति हुत्वा ३सर्वत्रैव समं कुरु ॥ १५७ ॥

^१व्याहृत्यन्तेन मन्त्रेण तेनैव सह मृतिष्यैः । ^२कृचहस्तः स्पृशेल्लिङ्गं प्रतिकृष्टं तु होमयेत् ॥ १५८ ॥
^३मृतिष्यैः सर्पिषा तेषां प्रत्येकं तु ^४दशाहुतीः । ततः प्रधानकृष्टे तु ^५सर्पिषा मूलमन्त्रतः ॥ १५९ ॥
हुत्वा ^६दशाहुतीः पश्चात्प्रत्येकं ब्रह्मिः क्रमात् । हुत्वा च पूर्ववत्पश्चात्स्मिन्नेव जनार्दन ॥ १६० ॥
^७शक्तिहोमं च कुर्वीत तत्रावाह्य मनोन्मनीम् । ^८गन्धपुष्पादिनाभ्यर्थ्य तन्मन्त्रेणापि होमयेत् ॥
आज्येनैकेन ^९साङ्गेन ^{१०}मूलाख्येन ^{११}दशाहुतीः । प्रत्येकं ^{१२}तु ततश्चापि तैर्मन्त्रैः पिण्डिकां स्पृशेत् ॥
विद्येशानां गणेशानां दिक्पालानां तथैव च । दशानामपि ^{१३}शत्र्वाणां प्रत्येकं सर्पिषाहुतिम् ॥ १६३ ॥
^{१४}पञ्चाहृत्या समाप्याथ होममभ्यर्थ्य पावकम् । परिविच्य तु पाद्यस्तु वर्हितेष्वपि रक्षयेत् ॥ १६४ ॥
^{१५}पूजयित्वैवमग्निष्ठं दद्यात्कुरुमे हविः क्रमात् । देवानामपि सर्वेषां ततो ^{१६}रात्रिं तु जागरात् ॥ १६५ ॥

^१ A : सर्वत्र पलाशमायूरस्वदिरोद्भवा

^२ Cf. Kāraṇāgama, I, 59, 151-156 :

ततः स्पशाहुति कुर्यात्तिङ्गद्वर्यं प्रति प्रति । स्पृष्टा स्पृष्टा तु तन्मन्त्रैर्देविको मृतिष्यैः सह ॥

ब्रह्मज्ञानमन्त्रेण हुत्वा ब्रह्मशिलो स्पृशेत् । मनोन्मन्यास्तु मन्त्रेण हुत्वा तां पिण्डिकां स्पृशेत् ॥

प्रत्येकं योडशं हुत्वा व्याहृति जुह्यात्ततः । होमारम्भस्य पश्चात्तु पूर्णहृत्यास्तु पवृतः ॥

आसने स्थापने क्रोधे छ्वाचे निश्चिवेऽकमे । बायुचारे भयोत्पञ्चं भावणे चायदीशितः ॥

अस्मोद्वारे च संतापे क्रियाविस्मृतिसंभवे । मन्त्रोक्ते मन्त्रकार्ये तु व्याहृत्याहुतिमाचरेत् ॥

नृत्यगेयसमायुक्ते रात्रिशोषं व्यपोत्ता च । एकरात्रं द्विरात्रं वा त्रिरात्रं वाधिवासयेत् ॥

^३ A : सर्वद्रव्यसमं

^४ A : व्याहृत्यान्तेऽथ; D : व्याहृतिन्तेन

^५ A : कृचहस्तं; B : कृचहस्ते; D : कृचहस्तैः

^६ A : दशाहुतिः; B : शताहुतिः

B, D : मृतिना; E : मृतीनां

^७ A : दशाहुतिः; B : शताहुतिः

^८ A : कृष्टेषु pour कृष्टे तु

^{११} A : गन्धपुष्पाक्षताभ्यर्थ्य

E : शान्तिहोमं

^{१२} E : मूलाख्येन

B, E : चाङ्गेन; D : चांशेन

^{१३} B, D, E : च pour तु

^{१४} B : दशाहुतिः; D : दशाहुतिम्

^{१७} A : आहुतिः pour आहुतिम्

B : शास्त्राणां; D : साक्षाणां

^{१८} B : पञ्च हुत्वा समाप्याथ; E : पञ्च हुत्वा समाप्याथ

^{१९} A : पूजयित्वाथमग्निष्ठं; E : पूजयित्वैवमग्निष्ठं

^{२०} D : रात्रं तु जागरात्; E : रात्री तु जागरम्

[पूर्णाहुतिः^१]

^२नीत्वा प्रातः समुत्थाय कृतनित्यः स देशिकः । मृत्तिर्मर्षण्टयं ^३गत्वा समाराध्य घटस्थितान् ॥
^४देवाँकिङ्गे च पीठांशे पूर्ववत्पूजयेत्सुधीः । ^५तत्र पश्चात्सुलग्रे तु ^६वह्नि कुण्डेषु दीपयेत् ॥ १६७ ॥
^७सर्वमूर्तीन् सुसंपूज्य हुत्वा व्याहृतिभिस्ततः । हुत्वा स्विष्टकृतं चापि ^८पूजयित्वाथ पावकम् ॥
^९सुचा पूर्णाहुतिं दद्यात्सर्वात्महृदयेन तु । सर्वत्र मृत्तिर्पः सार्वमथवात्र स्वयं गुरुः ॥ १६९ ॥
पूर्णाहुतिं ^{१०}च सर्वत्र जुहुयात्पूर्वतः क्रमात्^{११} ।

[ब्रह्मशिलामध्ये लिङ्गस्थापनम्^{१२}]

ततो गर्भगृहं प्राप्य शिल्पिना सह देशिकः ॥ १७० ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 157-159a :

ततः प्रमाते विनले आचार्ये मृत्तिर्पः सह । कृत्वा स्नानत्रयं पश्चात्सकलीकरणं करेत् ॥
लिङ्गं तु शयने पूज्य कुम्भस्थानमृतिकान्ध्यसेत् । कुम्भस्थदेवतानां तु नैवेद्यं दापयेत्ततः ॥
कुण्डं प्रति विशेषेण गन्धपुण्डिभिर्यजेत् ।

^२ Cf. *Diptāgama*, 20, 257-259a :

ततो देवान्तिकं गत्वा पूजयित्वा यथाविधि । अर्भि प्रज्ञालग्नेतपश्चाद् ब्रह्माहुत्यात्मतः ॥
जयादिरम्भाधानं च राष्ट्रमुडजुहुयात्क्रमात् । हृष्यवाहनसुस्मृत्य स्विष्टम्भ्रेति होमयेत् ॥
हृदा पूर्णाहुतिं दद्यादस्येति च मन्त्रतः ।

^३ B, D : हित्वा ; E : कृत्वा

^४ A : कृत्वा स्वखानाराध्य संहितान्

^५ B, E : देवान्याठे च लिङ्गं च पूर्ववत्

^६ E : ततः pour तत्र

^७ A : लिङ्गकुण्डेषु

^८ B : स मतीन्सर्व संपूज्य

^९ A : पूर्वयित्वा च

^{१०} A, B : सुचा pour सुचा

^{११} B, D, E : तु pour च

^{१२} E : पूर्ववक्तव्यात्

^{१२} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 159b-172a :

आचार्यः शिल्पिना सार्वं प्रविशेद्वन्गेहकम् । पूर्वपश्चिममार्गेण मत्स्यमूत्रं तु पादयोः ॥
दक्षिणोत्तरमार्गेण मूत्रं कुर्यात् तु नायमे । पूर्वपश्चिममार्गेण पुरस्तात्परपूर्वकम् ॥
याम्यं सौम्यं तथा चैव द्वात्रिशत्सप्तधा भजेत् । मध्यभागं विधा भज्य पक्षांशं दक्षिणं त्यजेत् ॥
एकोशमूलरे त्यक्त्वा मध्यमूत्रं तु पातयेत् । शिवमूत्रं तथा स्त्र्यात्मं तन्मध्ये म्यापयेद्विष्वम् ॥
अन्यथा म्यापयेद्विष्वं स्थाननाशी धनकश्यः । तन्मध्ये स्थापितं लिङ्गं सर्वदोवापहारकम् ॥
शालिपिष्टाकमूत्रेण गैरिकाकेन वा पुनः । सूत्रमास्कालयेद्वीमान् स्थले भिन्नौ क्रमेण तु ॥
भित्त्यभावे महाशास्तु यष्टि तु म्यापयेत्ततः । शिवमूत्रं महाशास्तु तन्तुनोऽवं ग्रकल्पयेत् ॥
पिण्डिकावास्तु तारार्थं शिवमूत्रस्य नायमात् । अङ्गयेत् महाशास्तु मूत्रपातं तु कारयेत् ॥
यदुक्तं कूर्मशैलम् प्रवेशानां तु भागकम् । तत्सर्वं कारयेद्वत् विस्तारं पीठविस्तरम् ॥
गते समतलं कृत्वा धनीकृत्वाश्पादकः । आयाभिः समतां कृत्वा वस्त्रैरेव तु शोधयेत् ॥
गते यष्ट्यद्विष्ट्यैर्लं तु शक्तिकीजेन विन्यसेत् । मध्यमं शिवमूत्रात् लम्बयित्वा विदुः क्रमात् ॥
कारयेत्प्रतिलिङ्गं तु याज्ञिकैर्वक्तव्यात्मा । उपर्याठे तथा कृत्वा शब्दनम्ये तु विन्यसेत् ॥
प्रतिलिङ्गं तु संस्थाप्य सुस्थितं दुस्थितं विदुः । पिण्डिकां प्रतिलिङ्गं च यष्टिस्त्राणि संत्यजेत् ॥

तत्र ब्रह्मशिलामध्ये स्थापयेलक्षणान्वितम् । ततस्तलक्षणं चैव ^१स्थानं तत्स्थापनोचितम्॥१७१॥

[ब्रह्मशिलालक्षणम्^२]

क्रमेण ^३गदतो मत्तः शृणु सर्वं जनार्दन । उत्तमा लिङ्गविष्कम्भद्विगुणेन तु विस्तृता ॥१७२॥

‘पादोनद्विगुणा मध्या भवेदधार्धाधिकाधमा । ^४विस्तारेण ^५समोत्सेधा श्रेष्ठा मध्या तदर्थतः ॥

तत्पादेन कृतोत्सेधा ^६कन्यसी ^७सा शिला स्मृता । तन्मध्ये लिङ्गविष्कम्भमानेनैव ^८सुसंस्थितम् ॥

^९चतुरथं समं कुर्याद्विती^{११} तत्त्वात्मुच्यते । ब्रह्मांशोत्सेध^{१२}वस्त्रं श्वेतोमांशार्धं तु ^{१३}तद्वेत् ॥

अथवाङ्गुलमानेन कल्पयेत्कल्पवित्तमः । ^{१४}पञ्चाङ्गुलं सातनिम्नं लिङ्गे ^{१५}वै चोत्तमोत्तमे^{१६}॥१७६॥

^{१७}हस्तेष्वन्येषु सर्वेषु स्थादधार्धाङ्गुलक्ष्यः^{१८} । ^{१९}नवावटानि तन्मध्ये^{२०}मूत्रेण ^{२१}सुमिते सुधीः॥१७७॥

^१ B, E : स्थानकृत् pour स्थानं तत्.

^२ Cf. Mataṅgapārameśvara, kriyāpāda, pp. 180-187 :

अधोभागसमा भद्रा मध्यरेत्तासमन्विता । बहिरङ्गुलि निष्कम्प्य चतुरथा समन्ततः ॥

कार्या ब्रह्मशिला नद्रा सर्वदोषविवर्जिता ।

Cf. Īśānasiagurudevapaddhati, kriyāpāda, 39, 88-92a :

लिङ्गायामसमव्यासा श्रेष्ठा ब्रह्मशिला स्मृता । पूजांशद्विगुणा नीचा तयोर्मध्येऽष्टभागिके ॥

प्राप्तवज्रप्रकाराः स्युः क्रमाङ्गुलशिलाः शुभाः । स्वव्यासार्थोऽक्षता मुख्या नीचा वेदांशतो धनाः ॥

तयोर्मध्येऽष्टधा भक्ते धनाद् ब्रह्मशिला नव । अथवा लिङ्गविष्कम्भाच्छ्रेष्ठा स्ताद् द्विगुणा धनात् ॥

विस्तारात्यर्थतो नीचा भवेद्ब्रह्मशिला क्रचित् । खातं ब्रह्मशिलामध्ये ब्रह्मभागोपमं भवेत् ॥

प्रविशेद्ब्रह्मभागस्तु नीरन्ध्रं च यथा भवेत् ।

^३ B, E : गदितो मन्त्रः pour गदतो मत्तः ^४ B, E : पदेन द्विगुणः D : पादोनद्विगुणो

^५ E : विस्तरेण

^६ A : समोत्सेधम्

^७ A : कन्यसा

^८ E : या pour सा

^९ B : तु संमितम्; D, E : तु संमितम्

^{१०} A : चतुरथं समं pour चतुरथसमं

^{११} A : शतं pour गतं ; B, D, E : गमं

^{१२} D : वस्त्रंशब्द्योमांशार्धं pour वस्त्रंश्वे व्योमांशार्धं

^{१३} B, E : तत्सम्

^{१४} D : पञ्चाङ्गुली

^{१५} D : चैवोत्तमोत्तमम्; E : चैवोत्तमोत्तम

^{१६} A : उत्तमैः pour उत्तमे

^{१७} D : हस्तेऽन्येऽवेष ; E : हस्तेऽन्येऽविष

^{१८} D, E : क्षयात् pour क्षयः

^{१९} A : नवावटादितन्मध्ये

^{२०} D : मूत्रेणास्वमितो सुधीः

^{२१} A : समिषे pour सुमिते

पदमध्यगतन्येवं^१ कुर्यात्^२ तत्त्वियङ्गुलम् ।^३ तदर्थं मध्यमं प्रोक्तं तदर्थमध्यमं भवेत् ॥१७८॥
विस्तारसमनिश्चानि तानि सर्वाणि कल्पयेत् । एवं तल्लक्षणं प्रोक्तं तत्स्यानं तु निगद्यते ॥१७९॥

[ब्रह्मशिलास्थानम्^४]

द्वारमध्यं विनिश्चित्य तस्मात्सूत्रेण^५ मध्यमम् । गर्भसोपरि निश्चित्य^६ तन्मध्ये कं विधाय च ॥
^७ द्वारविस्तारमानं^८ यदन्तर्गर्भगृहे खितम् ।^९ चतुरथ्रं समं कृत्वा गर्भगेहस्य मध्यमे ॥१८१॥
द्वाविंशैः प्राग्गतैः^{१०} सूत्रैस्तसंख्यैरुदगायतैः । एकत्र^{११} पिण्डितं तत्र चत्वारिंशचतुःशतम् ॥१८२॥
सैकं च जायते^{१२} व्यूहं पदानां तेषु मध्यमे ।^{१३} पदे नवपदं कुर्यात्सूत्रेण^{१४} सुमितं ततः ॥१८३॥
आप्नेयपदमारभ्य^{१५} वायोः पञ्चपदं त्यजेत् ।^{१६} ब्रह्मसोमेशशक्राणां पदानां तु चतुष्टये ॥१८४॥
^{१७} मध्यसंधिस्थूत्रे ये^{१८} प्रागुदकप्रवणे कृते । आगमे सम्यगास्फाल्य^{१९} गैरिकाक्तेन रज्जुना ॥

^१ B, D, E : एव pour एवं

^२ D : तत्र व्यङ्गुलम् ; E : तत्र व्यव्युलम्

^३ A : तदर्थं मध्यमं ; D : तदर्थमध्यमं

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 141-143 :

एकविंशतिभागे तु द्वारतारे तु मध्यमे । भागे योद्दाकृते ब्रह्मसूत्रं मध्यमसूत्रकम् ॥

ब्रह्मवामैकभागाद्यं शिवमूत्रमिति स्मृतम् । शिवस्य ब्रह्मणो मध्ये हरेश्वन्दस्य मध्यमम् ॥

शिवसूत्रप्रभाणं तु सौम्यसूत्रस्य पूर्वतः । न्यस्त्वा तस्मिन्दिव्यमध्ये तु विन्यसेत् कशिलां गुरुः ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 84b-88a :

एकविंशतिभिर्भग्नैरितारं विभज्य वै । मध्यमांशं पदंशं तु संविभज्य द्विभागिकम् ॥

वामे व्यपोद्य यस्त्वयं ब्रह्ममूत्रमिति स्मृतम् । तन्मध्ये स्थापयेहिङ्गं तन्मध्ये स्थापयेच्छिवम् ॥

अन्यथा स्थापिते लिङ्गे नृपराष्ट्राहितावहम् । आदौ कूर्मशिलां न्यस्त्वा ब्रह्मभागान्वितां ददाम् ॥

न्यसेद्वाग्निलामूर्धिं नन्यावर्तविलान्विताम् । स्थलं सम्यक् प्रकृतीत स्नेहद्रव्यान्वितं ददम् ॥

^५ D : मध्यकम् ; E : मध्यमम्

^६ A : तन्मध्ये कं pour तन्मध्ये कं ; E : तन्मध्यं

^७ E : विधाय

^८ E : द्वारविस्तारतामानं

^९ A ajoute तद् après यद् ; E : यदन्तर्गर्भगृहकम्

^{१०} E : चतुरथाणि कृत्वा तु

^{११} A : सूत्रैस्तसंख्यैरुदगायते

^{१२} A : पिण्डितं

^{१३} Le mot व्यूहं se trouve ici au neutre au lieu du masculin

^{१४} A : पादे

^{१५} B : समितं ; E : सुमिता

^{१६} A : वायोः pour वायोः

^{१७} A : ब्रह्मसोमे च शब्दाणां

^{१८} A : मध्यस्थसंधिसूत्रौ यौ

^{१९} A : प्रागुदकप्रवणौ कृतौ ; E : प्रागुदकप्रवणैन तु

^{२०} A : आच्छाय pour आस्फाल्य ; D : आस्थाल्य

^१सूत्रसंधि स्फुटं ज्ञात्वा शिवसूत्रं तयोरपि । प्रागायतं ^२भवेदन्यत्सोमसूत्रमिति स्मृतम् ॥१८६॥

^३ब्रह्मस्यानमिति स्थातं तत्स्याने स्यापयेच्छिलाम् । ^४यद्द्रवशिलामध्ये ^५सूत्रसन्धिस्थितिर्भवेत् ॥

तद्द्रवशिला गमेण स्यापनीया विचक्षणैः^६ । ^७स्यापितायां ततस्तस्यां ^८शिलायां परिपालयेत् ॥

[त्रिलशिलावटे रत्नादिन्यासः^९]

^{१०}ततो मध्यवटे हैमं कूर्मं तत्र विनिक्षिपेत् । समं दृढतरं ^{११}वृत्तं ^{१२}द्वारस्याभिमुखं ^{१३}यथा ॥१८९॥

ततो रत्नानि ^{१४}धातृनि वीजानि च ततः परम् । ^{१५}गन्धं लोहं च वर्णां च विन्यसेदवटेषु च ॥

^१ D : सूत्रं संधि

^२ A : भवेत्यक्त्वा pour भवेदन्यत्

^३ B, D et E omettent ce demi-*stoka*

^४ A : तद्द्रव् pour यद्द्रव्

^५ Le ms. E omet le passage qui va de सूत्रसन्धिस्थितिर्भवेत् (187b) à तद्द्रवशिलागमेण (188a) et donne la lecture यद्द्रवशिलामध्ये स्यापनीया विचक्षणैः

^६ Les *stoka* 188b à 292 de ce *paṭala*, le *paṭala* 19 et les *stoka* 1 à 126 du *paṭala* 20 manquent dans le ms. D.

^७ A : स्यापितायां तु तस्या तत्

^८ B, E : पायसं परिकल्पयेत्

^९ Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 146 :

न्यसेद्रव्वीष्वधीलोहधातुवीजानि पूर्वतः । कूर्मं वा त्रृष्णमं वाऽहैमं तत्र विनिक्षिपेत् ॥

cf. *Diptāgama*, 20, 241b-250 :

वज्रमैन्द्रे तु विन्यस्य वैद्युतं वहिगोचरे । इन्द्रनीलं तु याम्यायां मुखां नैकंतगोचरे ॥

वाहगे स्फटिके न्यस्त्वा पूषपरामं तथानिले । पश्चरामं तु सौम्यायां नीलमीशानगोचरे ॥

माणिक्यं मध्यमे स्याप्य ततो धातृश्च विन्यसेत् । हरितालमजनं सौमं माक्षिकं गरिकाद्रकम् ॥

सिन्दूरं गन्धकं चैव न्यसेत्पूर्वादितः क्रपात् । गोधूरं यवनीवारे तिळसर्पमायकम् ॥

ब्रीहिमुद्गी क्रमेणैव न्यसेत्पीठकमेण तु । चन्दनं चागरुं चैव रक्तचन्दनमेव च ॥

लोहं पूर्वादितः प्रोक्तमाम्ब्यामोषधीन्यसेत् । उच्चीरविष्णुक्रान्तं च सहां लद्मीं च विन्यसेत् ॥

रत्नानामप्यलाभे तु वज्रं सर्वत्र विन्यसेत् । धातृनामप्यलाभे तु हरितालं तु विन्यसेत् ॥

वीजानामप्यलाभे तु यज्ञं सर्वत्र विन्यसेत् । गन्धानामप्यलाभे तु चन्दनं तत्र विन्यसेत् ॥

ओषधीनामलाभे तु सहदेवां तु विन्यसेत् । पृथिवीमेहपद्मं च त्रृष्णमं हैमिकामयम् ॥

यथापीठकमाम्न्यस्त्वा मध्ये व्रद्धशिलावटे ।

^{१०} A : ततो मध्यवटे होमं कृत्वा तत्र

^{११} B : व्यक्तं pour वृत्तं

^{१२} A : द्वारस्यापि मुखं

^{१३} E : तथा pour यथा

^{१४} A : यात्राणि pour धातृनि

^{१५} E : गन्धांलोहाश्च वलीश्च

'माणिक्यं मध्यमे ^२न्यस्य शके मरकतं न्यसेत् । इन्द्रनीलं तु याम्यायां स्फटिकं वारुणे ततः॥
 वज्रं तु सौम्यदिग्भागे वैदृथं वह्निगोचरे । मुक्तां निर्क्षितिदिग्भागे पद्मरागं तु मारुते॥१९२॥
 प्रवालमीशदेशे तु ^३ मध्ये पारदमेव च । ततो ^४धातुमयं चापि ^५गैरिकं च मनश्चिलाम्॥१९३॥
^६हरितालाङ्गने चैव ^७माश्चिकाभ्रकमेव च । सिन्दूरं च क्रमेणैव ^८प्रागादिषु विनिश्चिपेत् ॥१९४॥
 अथ मध्येऽवर्ते ^९शालीन्यवमुद्र ^{१०}कुलत्थकान् । निष्पावं च क्रमेणैव महाशासु विनिश्चिपेत् ॥१९५॥
 प्रियङ्गुतिलनीवारमर्पणांश्च ^{११} विदिक्षु च । ततश्चन्दनं मध्ये ^{१२}तु कुष्ठलोहलवङ्गकान् ॥१९६॥
 कच्छोलं च तथाशासु ^{१३}जातितकोलकौ तथा । काश्मीरं ^{१४}रोचनां चैव विदिक्षवपि च विन्यसेत् ॥
 ततः काञ्चनरौप्ये ^{१५} च ^{१६}ताङ्रं चैवारकूटकम् । त्रपुसीसायःकांस्यानि ^{१७} पित्तलं च क्रमान्न्यसेत् ॥
^{१८}विष्णुक्रान्ति ^{१९}महादेवीं मुसर्लीं श्रियमेव च । भद्रामिन्द्रलतां ^{२०}दूर्वा ^{२१}गिरिकर्णीं च विन्यसेत् ॥

[आधारशक्तिन्यासः^{२२}]

ततस्तस्यां प्रसन्नात्मा ब्रह्माख्यायां तु मध्यमे । आधारशक्ति विन्यस्य गन्धाद्यैरचयेद्गुरुः ॥

^१ E: माणिक्यं

^२ A : न्यस्त्वा

^३ B, E : अथ pour तु

^४ A : धातुमध्यापि

^५ B : गैरिकीं

^६ A : हरितालाङ्गनी चैव ; B : हरितालाङ्गनोर्धी च ; E : हरितालाङ्गनावेण ॥

^७ B : माश्चिकावृक्मेव च

^८ A : तान् प्रागादिषु निश्चिपेत्

^९ A : शालि pour शालीन्

^{१०} A : कुलस्य pour कुलत्थ

^{११} A : सर्पणि pour सर्पणांश्च

^{१२} A : च pour तु

^{१२} B : जाती pour जाति

^{१४} B : लोचनं pour रोचनां ; E : रोचनं

^{१३} B : रूपी pour रौप्ये

^{१५} A, B : ताङ्रपारकूटं तथा

^{१४} B : कांस्यांश्च pout कांस्यानि

^{१६} A : विष्णुक्रान्तं

^{१५} E : सहदेवी

^{१७} E : पूर्वं pour दूर्वा

^{१६} A : गिरिकर्णं

* Cf. *Diptagama*, 20, 253b-256a :

आधारशक्ति संकल्प्य ततोऽनन्तासनं न्यसेत् । कल्पोक्तविधिना कल्प्य ततः पद्मासनं न्यसेत् ।

तर्यैव विधिना न्यस्त्वा नवशक्तिसमन्वितम् । ततो योगासनं न्यस्त्वा मण्डलादि क्रमान्न्यसेत् ॥

गुणत्रयेण संष्टाय तत्त्वमन्त्रमनुस्मरन् । कालाग्रिहृदपर्वन्तमासनोपरि कल्पयेत् ॥

cf. *ibid*, 236-237a :

अवर्ट पूजयित्वा तु गन्धपुण्पादिभिः श्रूमैः । त्वमेव परमा शक्तिस्त्वमेवासनधारिके ॥

आसनाधारभूतामि तिष्ठ ते शिवधर्मिणि ।

cf. *Kamikāgama*, I, 64, 144-145 :

प्रणवं प्रणति चोक्त्वा व्यापिनीति स्थिरेति च । अचलेति धुवेत्युच्चैर्नायागम्भै धराम्यहम् ॥

स्याहेत्यन्तं पदं चोक्त्वा स्थैर्यं सर्वगतं स्मरन् । पद्मासनं तदाश्वर्द्धं सावष्टम्भं निरुच्य च ॥

ततो मन्त्रमिमं^१ चापि जपेद्वयकं कृताङ्गलिः । ^२त्वमेव परमा शक्तिस्त्वमेवासनधारिका॥२०१॥

शिवाङ्गया त्वया ^३देवि स्थातव्यमिह सर्वदा । विज्ञाप्यैवं ततो लिङ्गं मूर्तिपैः सह देशिकः ॥

^४अन्यैश्च बलवद्विस्तु ^५समुत्थाप्याहृतं ततः । अपनीय शिरसाद्वर्यं ^६तदा मूलेन दापयेत्॥२०२॥

[लिङ्गस्यापनम्^७]

ततो रथे समारोप्य शङ्खदुन्दुभिनिस्यनैः । गीतनृत्तसमायुक्तं कृत्वा धाम्नः ^८प्रदक्षिणम् ॥

प्रविश्य ^९गर्भगेहान्तमध्यं शिरमि विन्यसेत् । ततोऽवतारयित्वा तु ^{१०}रथाङ्गिङ्गं गतत्वरैः ॥

बलवद्विर्नरैः ^{११}पथाद्वारस्याभिमुखं तथा । न्यस्य ब्रह्मशिलापाश्चें ततो लप्ते ^{१२}गुणान्विते॥२०३॥

पुत्रमित्रादिभिः साध्यं कर्ता च फलकाङ्गक्षिणा । लिङ्गस्यानुप्रविष्टेन ^{१३}स्थितेनाग्रे प्रणम्य च ॥

प्राध्यमानः प्रतिष्ठार्थं शिलिपना सह देशिकः । सोष्णीपः सोत्तरीयश्च बद्रपञ्चाङ्गभूषणः॥२०४॥

^{१४}स्थापयेदुदगास्यः सन्मन्त्रमीशानमुच्चरन् । निःशब्दं निश्चलं चापि सुस्थितं सुदृढं ^{१५}यथा ॥

^{१६}ऐशार्द्धं दिशमाक्रम्य ^{१७}स्थितं स्वर्गापवर्गदम् । लोकपुष्टिकरं^{१८} चैव धनधान्यं^{१९} सुखावहम् ॥

^१ A : इदं pour इमं

^२ B, E : ओ त्वमेव परा शक्तिम्

^३ A : देवी ; B : देव

^४ A : अन्यैवं

^५ A : समुत्थाप्यायुक्तं ; E : समुत्थाप्यान्वितकं

^६ E : ततो pour तदा

^७ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 94-95a, 97-101a :

शवनाङ्गिङ्गमुत्थाप्य त्यक्त्वा पर्युषितानि च । अर्थं दत्त्वा यथान्वायं हृदयेन सपुष्पकम् ॥

पथिमाभिमुखं कृत्वा लिङ्गं वै तु हृदा तु धृष्टः । . . . रथोपरिस्थितं लिङ्गं ग्रासादेव तु प्रदक्षिणम् ॥

आचार्याङ्गं तु संस्पृष्ट्वा गूर्तिपास्तु खकां दिशम् । कर्ता मूलं तु संस्पृष्ट्वा चाप्तं वर्धनिधारया ॥

कृत्वा प्रदक्षिणं देवं स्थित्वा द्वारसमीपके । गन्धपुण्यादिनाभ्यर्थं अर्थं दत्त्वा हृदा तु धृष्टः ॥

ततः प्रवेशयेत्तिङ्गं गर्भगते सुखं यथा । सुमुहूर्ते सुलग्ने च नक्षत्रकरणान्विते ॥

धात्वा सदाशिवं देवं मूलमन्त्रमनुस्मरन् । लिङ्गं संस्थापयेत्तत्र किञ्चिदौशानमाधितम् ॥

^८ B : धामप्रदक्षिणम् ; E : ग्रामप्रदक्षिणम् ^९ A : गर्भगेहं तु अर्थं ; E : गर्भगेहं तमध्यं

^{१०} A : ततो लिङ्गं कृतत्वरैः

^{११} A : पथाद् द्वारस्यापि सुखं तथा ; B, E : पथाद् यथा द्वारसुखं तथा

^{१२} B : गुणांशके

^{१३} E : स्थितेनाग्रे

^{१४} E : स्थापयेदुदगास्यस्यः मन्त्रः

^{१५} A : तथा

^{१६} A : ऐशान्यां

^{१७} B : स्थितः स्वर्गापवर्गदः

^{१८} B : करः pour करं

^{१९} B : सुखावहः peur सुखावहम्

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन स्थापयेदीशदिग्गतम्^१ । एन्द्रीं वैवस्वतीमाशां वारुणीमुत्तरामपि ॥ २११ ॥
आकम्य ^२सुस्थितं लिङ्गं ^३ब्राह्मणादिसुखावहम् ।

[पिण्डिकास्थापनम् ^४]

ततश्च पिण्डिकां ^५तस्मान्मण्टपादस्त्रवेष्टिताम् ॥ २१२ ॥

उत्थाप्य शक्तिमन्त्रेण रथे चारोप्य देशिकः । आनयेलिङ्गवद्भेदं रथादप्यवतार्य च ॥ २१३ ॥
लिङ्गाग्रे विन्यसेत्पीठं ततः ^६पार्श्वशिला न्यसेत । ^७चतस्रस्ताः समुद्दिष्टाश्वतुरथ्रसमोच्छ्रयाः^८ ॥ २१४ ॥
^९पिण्डिकां लक्षणोपेतां नन्यावर्तशिलोपरि । ^{१०}उद्घनालं यथा स्थाप्य ^{११}विश्वेषं लिङ्गपीठयोः^{१२} ॥

^१ A : दिग्गतः pour दिग्गतम्

^२ E : संस्थितं

^३ A : ब्राह्मणादि pour ब्राह्मणादि

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 205-208 :

नन्यावर्तशिलां योज्य पूर्वोक्तविधिना सह । वालुकाभिः समाप्त्यं सुक्षिप्तं सुहृदं क्रमात् ॥
मनोमन्यास्तु मन्त्रेण पिण्डिकां च समुद्दरेत । उक्तालंकारसंयुक्तां कृत्वा धायप्रदक्षिणम् ॥
द्वारेदेवं समानीय दत्त्वाप्त्यं शिरसा पुनः । शर्नेलिङ्गे समायोज्य शक्तिपीठं समुच्चरन् ॥
पिण्डिकां चैव लिङ्गोप्त्यं वेशयेतु शनैः शनैः । सुसमं सुहृदं कृत्वा वालुकाभिः सुपूरयेत् ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 152b-154 :

नन्यावर्तशिला : पश्चाच्चतस्रो वहिकोणतः । धर्मादिमन्त्रैः संकोच्य देवीमुत्सेधयेत्क्रियाम् ॥
आदौ प्रणवमुच्चार्य ह्रीकारस्तदनन्तरम् । क्रियाशक्तिपदं पश्चाच्चतुर्ध्यन्तं मनोन्मनी ॥
पिण्डिकां च समायोज्य बन्धयेदष्टवन्धनैः ।

^५ A : तस्मात् मण्टपां तत्र वेष्टिताम्

^६ A : पार्श्वशिलां ; E : पार्श्वं शिलां

^७ A : चतस्रेष्ठा समुद्दिष्टाः

^८ B : समुच्छ्रयाः pour समोच्छ्रयाः

^९ A : पिण्डिका लक्षणोपेता

^{१०} A : इदं नालं

^{११} B : विश्वेषे ; E : विशेषे

^{१२} Pour les détails de la नन्यावर्तशिला, voir *Suprabhedāgama*, I, 33, 113-114a :

नन्यावर्तशिलां वश्ये पीठाधस्ताच्चतुःशिलाः । परितस्तालनात्रं वा पठ्नुलमधापि वा ॥
पीठविस्तारतोऽधिक्यं नन्यावर्तशिलाः शुभाः ।

[अष्टवन्धनम्¹]

जतुर्गैरिकसिक्षैस्तु² सर्जगुग्गुलुसंयुतैः । ^३गुलतैलसमायुक्तैः शर्कराचूर्णमित्रितैः ॥ २१६ ॥
 पाकेन ^४सान्द्रतां नीतैर्नीरन्ध्रैः तैः प्रकल्पयेत् । ^५यद्वा ^६सर्जसचूर्णं शर्कराचूर्णसंयुतम् ॥ २१७ ॥
 माहिषं नवनीतं च ^८समभ्युक्ष्य देशिकः । ^९तेन चावत्येद्विद्वान्संगति^{१०} लिङ्गपीठयोः ॥ २१८ ॥
 धनधान्यांशुकार्यैस्तु ^{११}कर्त्रा तत्रापि तोपितम् । ^{१२}ततः शिल्पिनमुद्वास्य कृतकृत्यस्तदा^{१३} गुरुः ॥

[लिङ्गपीठशुद्धिः^{१४}]

मूर्तिपैः सहितः ^{१५}स्थातः ^{१६}शिववततनुस्तदा । लिङ्गपीठस्थितानां च शुद्धिं कृत्वा क्रमेण तु ॥

¹ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 103-106a :

अष्टवन्धं ततः कृत्वा जतुगुग्गुलुसिद्धिः [कथे ?] युक्त । सर्जं च स्फटिकं चैव शर्करा: कुरुविन्दकम् ॥
 तैलं वै चाषसंमिश्रं दरध्वा चिकणवद्वृत्थः । लिङ्गपीठान्तरे क्षिप्त्वा मुहूर्दं च समन्ततः ॥
 पूजांशापोडशांशैकविस्तारेण समन्ततः । तत्पादमुच्छ्रयं प्रोक्तमष्टवन्धमिदं मतम् ॥
 लिङ्गपीठान्तरं लिंगं वज्रवन्धेन वा पुनः ।

cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 155-159a :

लाक्षागुलमधूच्छिष्टगुग्गुलनां समांशतः । एतेषामपि सर्वेषां संग्राह्यं सर्जरं समम् ॥
 इष्टकाषणचूर्णं तु समभागसमन्वितम् । सर्वेषां पादतस्त्वं पाकविकणवद्वेत् ॥
 सिकताभिः समाप्त्य चान्तरे लिङ्गपीठयोः । तदूर्ध्वे विन्यसेद्वन्धं विष्णुमागावसानकम् ॥
 शर्करासर्जरांशं तु समं कृत्वा तु चर्णयेत् । माहिषं नवनीतं च मर्दयेद्विशिकोत्तमः ॥
 वज्रवन्धमिति भाष्यं विवरे तं प्रयोजयेत् ।

² A : सिद्धैस्तु pour सिक्षैस्तु ; B : शालैस्तु ; E : शिलैस्तु

³ E : गुलं तैलसमायुक्तं

⁴ E : सहदानीतैः pour सान्द्रतां नीतैः

⁵ B : नीरन्ध्रैः pour नीरन्ध्रै

⁶ E : यथा pour यद्वा

⁷ E : सर्जसं पूर्णं

⁸ E : समभ्युक्ष्य तु देशिकः

⁹ E : तेनैवावत्येद्

¹⁰ B, E : संगतं pour संगति

¹¹ A : कर्तुनत्राभिधे द्विधम्

¹² B, E : तत्र

¹³ A : तथा pour तदा

¹⁴ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 106b-107 :

आचार्यस्तु पुनः आत्मा मन्त्रसञ्चादविग्रहः । पुण्याहं वाचयित्वा तु आपयेत्पञ्चगव्यकैः ॥
 गन्धपुण्यादिना पूज्य ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 209b-210a :

शुद्धिं कृत्वा यथान्यायं पवमानमुदीरयन् । गन्धपुण्यादिभिर्धैव लिङ्गं संपूजयेद्वृद्धा ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 161b :

पुण्याहं वाचयित्वा तु लिङ्गपीठे तु शोधयेत् ।

¹⁵ B : स्थाप्य ; E : आप्य

¹⁶ B : शुचिभूता pour शिववतः ; E : शुचिभूतः

पुण्याहं वाचयित्वान्तर्गेहं^१ संप्रोक्ष्य सर्वतः । लिङ्गं^२ तदम्भसा ग्रोक्ष्य सर्वात्मानं समुच्चरन् ॥
गौरीगायत्रिमन्वेण पीठं संप्रोक्ष्य मन्त्रवित् । पाद्यमाचमनं चाध्यं पञ्चगव्यं यथाविधि ॥२२२॥
संसाध्य वाग्यम् । तत्र दत्त्वाध्यं लिङ्गमस्तके ।

[कुम्भतोयाभिषेकः^३]

ततो मण्टपमासाद्य सोष्णीषः सोत्तरीयकः ॥ २२३ ॥

पञ्चाङ्गभृषणेनापि भूतिः शान्तमानसः । ^४शिवशक्त्योस्तथा पूजां कृत्वा ^५कुम्भस्थ्योस्ततः ॥
विदेश्वराणामभ्यर्थ्यं शास्त्रोक्तं सम्यगाचरेत् । शङ्खदुन्दुभिनिघोषैर्गोत्रैश्च मङ्गलैः ॥२२५॥
^६शैवं स्वयं समुद्रूत्य देशिकः सोऽधिरोप्य च । ^७वामे दक्षिणहस्तेन कुम्भवक्त्रं विगृह्य च ॥
मूर्तिपैः ^८शक्तिकुम्भादीन्वहङ्गिस्तद्वदेव^९ सः । ^{१०}अनुयातो गुरुः ^{११}कर्त्रा पुत्रवन्धुयुतेन च ॥२२७॥
प्रदक्षिणमुपावृत्य^{१२} प्रासादं प्रविशेत्ततः । अग्रे ऋमेण ^{१३}संस्थाप्य खण्डिलोपरि तान्धटान् ॥२२८॥
उत्तराभिमुखो भूत्वा कृत्वा मन्त्रात्मिकां तनुम् । उत्थाय पञ्चगव्येन सर्वात्मानं समुच्चरन् ॥
अभिपित्त्य च तत्त्विङ्गं पुरागन्धोदकेन च । ततश्चासनमप्यत्र लिङ्गमूले ^{१४}प्रयोजयेत् ॥२२९॥

^१ B, E : यहं pour गेहं

^२ B, E : शिवाम्भसा

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 216-227 a :

प्रधानकुम्भमाचार्यं मूर्तिपास्त्वन्यकुम्भकान् । उद्धृत्य शिरसा धृत्वा कृत्वा धामप्रदक्षिणम् ॥

सर्वलिंकारसंयुक्तं सर्वातोदसमायुतम् । स्थण्डिलोपरि लिङ्गाप्रस्थापयेत् क्रमादघटान् ॥

ध्यात्वा सदाशिवं रूपं सर्वज्ञं कारणेश्वरम् । संस्थाप्य वामदेवेन अधोरेण निरोधयेत् ॥

पुरोषेणव साज्जित्यमीशानेन तु संमुखम् । ध्यात्वा मनोन्मनी देवीं पिण्डिकायां विशेषतः ॥

सुमहूते सुलभे तु मन्त्रव्याप्तिं समारमेत् । आचार्यः सुप्रसन्नात्मा लिङ्गस्य दक्षिणे स्थितः ॥

प्राणप्रकृतियोगं तु ज्ञात्वा स्थापनमारमेत् । प्राणो मन्त्र इति प्रोक्तः प्रकृतिः स्थाप्य उच्यते ॥

कुम्भाद्वाजं समादाय कूर्चेनान्यितुं सुधीः । दक्षिणेनैव हस्तेन अस्त्रावबिन्दुकेन तु ॥

ध्यानेनैव समायुक्तः सदा मन्त्रमत्स्मरम् । लिङ्गस्थैव तु मध्ये तु विन्यसेतु विशेषतः ॥

मस्तके चैव तन्मले नास्त्वा संपूजयेत्ततः । कुम्भाद्विस्तु विद्येषेण स्नापयेत्परमेश्वरम् ॥

वर्धन्याश्च मनोन्मन्या बीजादाद्य पूर्ववत् । लिङ्गस्य वामभागे तु पिण्डिकायां च विन्यसेत् ॥

वर्धनातोयक्त्रैव पिण्डिकामभिषेत्येत् । विदेशीजं विन्यस्य इन्द्राद्यशानकं क्रमान् ॥

तत्त्वकुम्भजलैर्थैव तत्त्वस्थानेऽनिषेचयेत् ।

^४ A : शिवशक्तेस्तथा

^५ A : कुम्भस्थ्योन्ततः ; E : कुम्भे तयोस्ततः

^६ A : शैवः pour शैवं

^७ Les mss. B et E omettent ce demi-*sloka*

^८ A : शान्ति pour शक्ति

^९ E : तत्तदेव pour तद्वदेव

^{१०} E : अनुयामो

^{११} E : कर्त्रा

^{१२} A : उपासीत pour उपावृत्य

^{१३} A : संकल्प्य

^{१४} E : प्रदापयेत्

तत्र मूर्ति समावाद्य लिङ्गे 'सादाशिवं' तथा । विद्यादेहं च संकल्प्य ततः कुम्भेषु देवताः ॥
 यथाक्रमेण संपूजय 'चार्यगन्धादिभिस्तथा । मूलमन्त्रं समुच्चार्य शिवकुम्भस्थितं शिवम् ॥२३२॥
 तत्सात्कुम्भात्ममादाय मन्त्रमूर्ति तदस्मसा । 'कृचाग्रनिःसुतेनैव न्यसेलिङ्गस्य मूर्धनि ॥२३३॥
 'ततः कुम्भस्थितोयेन 'शनैः कालात्मनाणुना । अभिविच्य ततश्चापि शक्तिमाधाररूपिणीम् ॥
 तन्मन्त्रेणैव 'तत्कुम्भं तथा पीठे च विन्यसेत् । 'तस्य 'गायत्रीमुच्चार्य तेन कुम्भेन 'पिण्डिकाम् ॥
 अभिविच्य ततोऽष्टौ च 'चक्रवर्तिक्रमेण '१२वै । पीठे 'शक्रादि संयोजय स्वनामपदमन्त्रकैः ॥१४॥
 'अभिविच्य ततः पश्चात्कुर्यादन्धाम्बुना सुधीः । 'अभिषेकं ततो 'दत्त्वा मूर्धस्वधर्य च पञ्चसु ॥१५॥

^१ A : सदाशिवं^२ B : तदा^३ E : तु pour च^४ B : कृचाग्रं निसुतेनैव ; E : कृचाग्राशिग्नितेनैव^५ B, E : तत्सात्कुम्भस्थितोयेन^६ A : ततः pour शनैः ; E : शनौः^७ A : तं कुम्भं ; B, E : तत्सात्कुम्भान्^८ A : तस्य pour तस्याः^९ B, E : गायत्रीम् pour गायत्रीम्^{१०} A : पीठिकाम्^{११} A : चक्रवर्तीन् क्रमेण^{१२} B : च pour वै^{१३} B, E : शक्रादि pour शक्रादि^{१४} B et E ajoutent : अभिविच्य ततश्चापि शक्तिमाधाररूपिणीम्^{१५} B, E : तन्मन्त्रेणैव तत्कुर्यात्तेन गन्धाम्बुना सुधीः^{१६} E : अभिविच्य^{१७} E : देवा pour दत्त्वा^{१८} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 115-123a :

कुम्भस्थितेवदेवेशं विज्ञाप्य विधिपूर्वकम् । आचार्यः कुम्भसुत्थाप्य शिष्येनोत्थाप्य वर्धनीम् ॥

मूर्तिपंस्त्वथ कुम्भानि प्राप्तादं तु प्रदक्षिणम् । विश्राम्य हारदेशो तु दत्त्वा दधर्य हृदा गुरुः ॥

ततः प्रविश्य तलिङ्गसुतरामिसुत्स्थितः । त्रिपादिकायामुपारि विन्यस्त्वा शिवकुम्भकम् ॥

षट्भासाने तु संकल्प्य लिङ्गमुद्रां प्रदर्शयेत् । पुण्ये गन्धस्तिले तेलं यद्वत्तद्वत् स्थितः प्रभुः ॥

कुम्भस्थितेवदेवेशं लिङ्गमये तु योजयेत् । शिवमन्त्रं समुच्चार्य शिवमात्मनि भावयेत् ॥

तज्जलेनाभिषेकं यत्तद्विष्ठ प्राण उच्यते । तच्छक्तिव्यापकं स्मृत्वा तद्वच्छक्ति तु पीठके ॥

सर्वावरणदेवोत्थ पूर्ववत्सप्रकल्प्य वै । कलशस्थानथावात्य तज्जलेनाभिषेचयेत् ॥

गन्धं पुण्यं च धूपं च दीपं दत्त्वा यथाक्रमम् । द्वारपालादिपीठान्तं परिवाराण्यशेषतः ॥

तत्सात्कुम्भगतान्देवांस्तत्स्थाने निवेशयेत् ।

[मन्त्रन्यासः, मुद्राप्रयोगश्च¹]

² तत्तन्मुखाणुभिर्मन्त्री ततो मन्त्रान्कमान्न्यसेत् । प्रणवं प्रथमं मूर्धिं कालात्मानं ततो न्यसेत् ॥
³ तदज्ञभृतान्मन्त्रांश्च ततदज्ञेषु विन्यसेत् । ईशानाद्यथ सद्यान्तं पञ्चब्रह्माण्यनुक्रमात् ॥२३९॥
 मध्ये पूर्वे ⁴ ततो याम्य उच्चरे पश्चिमेऽपि च । स्वस्यमुद्राप्रयोगेण विन्यसेच्च कलास्ततः ॥२४०॥
 शक्तिभिः सह लिङ्गस्य 'स्थानेषुक्तेषु विन्यसेत् । 'तथा' तत्रोऽच्छ्रुताङ्गुष्ठं मुर्धिं वध्वा तु विन्यसेत् ॥
 लिङ्गात्रे पीठिकायां तु शक्तिगायत्रिमध्यसेत् । ⁵ ततोऽङ्गुष्ठं शिवे कृत्वा शिवगायत्रिमध्यसेत् ॥
 एवं स्यान्मुक्तिकामस्य ⁶ शिवशक्त्योस्तु संगतिः । विपरीतविधानेन भुक्तिकामस्य सा भवेत् ॥

[प्रतिश्राशब्दार्थः¹⁰]

पिण्डिका तु भवेच्छक्तिर्लिङ्गं तु परमेश्वरः । ⁷ तयोर्यः क्रियते योगः सा प्रतिष्ठेति कीर्तिता ॥

¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 210b-213 :

आचार्यो दक्षिणं हस्तं लिङ्गमूर्धिं निधाय च । दशाक्षरं जपित्वा तु पञ्चविंशतिसंख्यया ॥
 नष्टविश्वात्कलान्वासं मकुटादिकानन्यसेत् । शिवाङ्गानि ततो न्यस्वा दिग्बन्धं चाक्षमन्त्रतः ॥
 कृत्वा तु पद्ममुद्रां च लिङ्गास्थं पद्ममुद्रिकाम् । शोधनीं सुरभीमुद्रां दर्शयेद्धृदयेन तु ॥
 पद्मवनो न्यसेत्पीठे पद्ममुद्रां प्रदर्शयेत् ।

² E : तत्तन्मुखाणुभिर्मन्त्री

³ B : तदन्यभृतान्

⁴ B, E : तथा pour ततो

⁵ A : स्थाने सूक्ष्मेषु ; B, E : स्थाने मूर्तेषु

⁶ B, E : अथ

⁷ B, E : तन्त्र pour तत्र

⁸ ततोऽङ्गुष्ठशिवं कृत्वा

⁹ A : शिवशक्त्योस्तु संगतिम्

¹⁰ Cf. *Kāmikāgama*, II, 35, 96-96a :

"स्थापनं चावुनोच्यते । पिण्डिकायामुमा देवी लिङ्गे स्याच्च सदाशिवः ॥

तयोर्यः क्रियते योगः सा प्रतिष्ठेति गथते । योगथ द्विविधो हेयस्त्वाद्यः पधाद्वस्तिवति ॥

cf. *Diptāgama*, 21, 2-6 :

पिण्डिकायामुमा देवी लिङ्गे स्यात् परमेश्वरः । तयोर्योगक्रिया या तु सा प्रतिष्ठा महानल ॥ . . .

त्रिविधं स्थापनं प्रोक्तं पिण्डिकायां विशेषतः । पीठं च पौनःपुन्यं च सहितं च त्रिधा मतम् ॥

उपलिङ्गवशात्पीठं पूर्वमेव प्रकल्पितम् । तस्योर्वक्तमिति हेयं पथालिङ्गस्य कल्पितम् ॥

लिङ्गेन सहितं स्थाप्यं सहितं चेति कीर्तिम् । स्थापितस्थैव लिङ्गस्य पथात्पीठं सुयोजितम् ॥

पौनःपुन्यमिति हेयं सर्वकामार्थसाधनम् ।

cf. *Somaśambhupaddhāti* (ou *Karmakāṇḍakramāvalī*) (éd. Kaśmir)
 sloka 1214-1218 :

कथ्यतेऽथ प्रतिश्रापि संक्षेपेण क्रमेण च । पीठं शक्तिः शिवो लिङ्गं तद्योगे सा शिवाणुभिः ॥

प्रतिश्राप्याः प्रतिश्राप्याः पञ्च भेदाः शिवागमे । प्रसिद्धलक्षणं तेषां स्वरूपं च वदान्यहम् ॥

यत्र ब्रह्मशिलायोगः सा प्रतिष्ठा विशेषतः । स्थापनं तु यथायोगं पीठं एव निवेशनम् ॥

प्रनिष्ठा निजपीठस्य स्थितस्थापनमुच्यते । उत्थापनं तु सा श्रोता लिङ्गोदारपुरसरा ॥

यस्यां तु लिङ्गोदारोप्य संस्कारः क्रियते तु धैः । आस्थापनं तदुदिष्टम् ॥

¹¹ A : तयोर्यः क्रियते योगः ; E : तबोः शक्तिपतेयोर्यं

^१एवं संख्यापिते लिङ्गे लिङ्गमुद्रां तु दर्शयेत् । ततो ^२नमस्कृति वध्वा ततो लिङ्गं समर्चयेत् ॥
[अर्चना^३]

पाद्यमाचमनं चार्घ्यं पादवक्त्रशिरस्मु च । दापयेद्गृहयेनार्घ्यं ^४शेषे च ब्रह्मपञ्चकैः ॥ २४६ ॥
नमःस्वाहानमोऽन्तैस्तु क्रमेणैवं^५ जनार्दन । गन्धादिभिस्ततो^६ मन्त्री शिवलिङ्गस्य मूर्धनि ॥
ग्रणवेनाथ मूलेन ब्रह्मभिश्च ^७सुनिर्गतैः । ^८कालात्मानं ^९तदङ्गैस्तु पूजयेदनुपूर्वशः ॥ २४८ ॥
कर्पूरागरुमिश्रेण ^{१०}चन्दनेन ^{११}सपीठकम् । लिङ्गं पर्यासमालिप्य ^{१२}सदीषेन च धूपयेत् ॥ २४९ ॥
^{१३}सुगन्धमाल्यवस्त्राद्यैर्हेमपद्मादिभिस्ततः^{१४} । अलंकृत्य ततो धीमान्हविः ^{१५}साज्यं निवेदयेत् ॥
शुद्धान्नं पायसं गौलं मुद्धान्नं ^{१६}कृसराजकम् । सर्वोपदंशसंयुक्तं गुलस्वप्णडाज्यसंयुतम् ॥ २५१ ॥
दधिस्खादुफलोपेतं पञ्चवक्त्रेषु दापयेत् । केवलं पायसं वापि शुद्धान्नं च यथाविधि ॥ २५२ ॥
पञ्चवक्त्रेषु दत्त्वाथ विना चण्डं व्यपोद्ध च । मुखवाससमायुक्तं ताम्बूलं च निवेदयेत् ॥ २५३ ॥
ततो विद्येश्वरांश्चैव पूर्वादिक्रमतो^{१७} यजेत् । अथोमादीनगणेशांश्च ^{१८} ^{१९}सौम्यादीन्यस्य पूजयेत् ॥
तद्वाद्ये लोकपालांश्च पूर्वादारभ्य पूजयेत् । ईशानशक्तयोर्मध्ये ब्रह्माणं न्यस्य पूजयेत् ॥ २५५ ॥

^१ E : एवं मे स्थापिते

^२ E : नमस्कृति

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 227b-230 :

पूजयित्वा त्रयान्यार्घ्यं पञ्चमावरणान्वितम् । क्रमेण पञ्चवक्त्रेषु हविष्यं पञ्चवर्णकम् ॥
देवस्य त्वेति मन्त्रेण हृदयेनैव दापयेत् । वक्त्रेणाचमनं दत्त्वा निर्मात्यं तु विसर्जयेत् ॥
ताम्बूलं दापयेत्पद्मान्मुखवाससमन्वितम् । नानापक्वफलद्रव्यं देवदेवाय दापयेत् ॥
चण्डेण पूजयित्वा तु निर्मात्यं तु निवेदयेत् ।

^४ A : शेषौ च ; B : शेषैव ; E : शेषां च ^५ A : एव pour एवं

^६ E : स्तुतो pour ततो

^७ E : स्वनिर्गतैः

^८ E : कालात्मना

^९ E : मदंशैव

^{१०} B : चासगेन

^{११} B, E : सपीठिकम्

^{१२} B, E : सधूपेन

^{१३} A : सुवर्णमाला pour सुगन्धमाल्य

^{१४} E : तदा pour ततः

^{१५} A : प्राञ्यं

^{१६} B, E : कृसरे तथा

^{१७} B, E : क्रमशो pour क्रमतो

^{१८} B : गणान्तांश्च pour गणेशांश्च

^{१९} A : सोमादीन् pour सौम्यादीन्

^१रक्षोवारुणयोर्मध्ये विष्णुं विन्यस्य पूजयेत् । तद्वाणि वज्रादीनि च पूजयेत् ॥
^३पश्चिमद्वाग्हम्ये तु किञ्चिद्गेदोऽत्र^४ हश्यते । ^५पश्चिमां दिशमारभ्य विद्येशानभितो यजेत् ॥२५७॥
गणेशरात्रुमार्दीशं ^६सौम्यादारभ्य पूजयेत् । उपचाराणि सर्वाणि सद्योजाते प्रकल्पयेत् ॥२५८॥
सद्योजातादिवक्त्राणां पश्चानां च जनार्दन । पश्चिमोत्तरयाऽयेषु ^७पूर्वे चोद्धर्वेऽप्यनुक्रमात् ॥
^८संस्थितिर्नियता तस्मादालये तु प्रतिष्ठिते । लिङ्गे तु हस्तपादानां ^९कल्पना द्वारसंसुखात् ॥२६०॥
तस्मात्सदाशिवे मूर्तिरेवं स्यादर्चनादिषु । एवं संपूज्य चाध्यादीपान्तं^{१०} तु यथाक्रमम्^{११} ॥२६१
^{१२}स्वैः स्वैश्च नामभिर्मन्त्रैः कृत्वा चैवं प्रदक्षिणम् । सव्याप्सव्यमार्गेण दत्त्वा पुष्पाङ्गिं शिवे ॥
मृग्ना प्रणम्य देवेशं भृ^{१३}पृष्ठपतितेन तु^{१४} ।

[सान्निध्यप्रार्थना]

^{१५}प्रार्थयेन्मूर्तिपैरेवं स्तुत्वा नत्वा स्वदिक्षितैः ॥ २६३ ॥

सर्वमन्त्रादिरूप त्वं^{१६} लोकानुग्रहकाम्यया । अत्र लिङ्गे महादेव संनिधिं कुरु सर्वदा ॥२६४॥
^{१७}यावच्चन्द्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी । तावच्चयात्र देवेश स्थातव्यं स्वेच्छया विभो ॥२६५॥
ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि ^{१८}शास्त्रोक्तं च कृतं हि यत् । तत्सर्वं पूर्णमेवास्तु त्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥
इति विज्ञाप्य देवेशं संनिधीकृत्य मुद्रया । ^{१९}संनिधाप्य ततो लिङ्गे ^{२०}शिवं निष्ठृत्या क्रमात् ॥
निरोधयेत्तदा^{२१} मन्त्री संनिधिं^{२२} हृदयाणुना । ^{२३}निरोधनमधोरेण कुर्याद्वै^{२४} शास्त्रचिन्तकः ॥२६८

^१ B, E : वर्ण pour वारुण

^२ A : तु pour अथ

^३ A : पश्चिमे pour पश्चिम

^४ A : अस्ति pour अत्र

^५ A : पश्चिमादीशनारभ्य

^६ B, E : सौम्यादारभ्य

^७ E : पूर्वादिवक्त्रनुक्रमात्

^८ E : संस्थितिं नियमातस्मादालयेषु प्रतिष्ठितः

^९ A : कल्पनाद् द्वारसंसुखात् ; B : कल्पनाद् द्वारसंसुखात्

^{११} E : यथाक्रमात्

^{१०} A : दीपान्तं pour दीपान्तं

^{१२} B : पुष्प pour पृष्ठ

^{१२} B, E : स्वत्वनामादिभिर्मन्त्रैः

^{१३} E : प्रार्थयेन्मूर्तिपैरेवं

^{१४} E : च pour तु

^{१४} E : प्रार्थयेन्मूर्तिपैरेवं

^{१५} B : हृष्ट्यं pour हृष्टवं

^{१७} Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 181b-182a :

यावच्चन्द्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी । तावदत्र त्वया देव स्थातव्यमिह सञ्जिधौ ॥

^{१८} B : शास्त्रोक्तेन pour शास्त्रोक्तं च

^{१९} B, E : संनिधानं pour संनिधाप्य

^{२०} A : शिवे pour शिवं

^{२१} E : ततो pour तदा

^{२२} B : विधिनाणुना

^{२३} A : निरोधयेदघोरेण

^{२४} E : शास्त्रविज्ञप्तम्

[यजमानेन गुरोः प्रार्थना, दक्षिणादिदानं च^१]

यजमानः फलापेक्षी शिवाये संस्थितस्तदा^२ । ^३ससुतब्रातृवन्धुश्च नत्वा देवं च 'देशिकम्॥२६९॥
भृयो भृयः प्रसन्नात्मा प्रार्थयेच ततो गुरुम्^५ । त्वत्प्रसादादहं लोके 'जातोऽस्मिन्हि नरोत्तमः ॥
यत्त्वयाद्य कुतं कर्म लिङ्गसंस्थापनं ग्रति । श्रेयसां परमं श्रेयो ममास्तु फलसाधनम् ॥२७१॥
अनुगृह्ण प्रसीदेति नत्वा नत्वाभिधाय च^७ । प्रभृतां संपदं^८ दद्यादित्तशास्त्रं विवर्जिताम् ॥२७२
गोभृहिरण्यवस्त्रादैर्हस्त्यशशयनासनैः । दासीदासगृहारामैरतिविस्तीर्णलक्षणाम् ॥२७३॥
^{१०}दक्षिणां गुरवे दद्यात् ^{११}साधका यदि मूर्तिपाः । यदि वा पुत्रकास्तेषां पादं पादार्थमेव हि ॥
^{१२}देशिकादक्षिणा प्रोक्ता ^{१३}दैवज्ञवेदजापिनाम् । पादं चापि तदधैं च तदधैं च ^{१४}क्रमाद्वेत् ^{१५}॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 189-195a :

संपूज्य देविकादीनां दक्षिणां दापयेत्ततः । उत्तमा स्याच्चतुर्प्रशिर्णिका देशिकदक्षिणा ॥
पवाशन्मध्यमा ज्ञेया त्रिशक्तिकं तु कन्यसम् । भृत्यगो भूमिधान्यानि शृहोपकरणानि च ॥
आचार्यायि प्रदातव्यं अद्वाभिक्सप्रतिवितः । यजनानो गुरुं तोष्य वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥
देशिकस्य मनस्तुष्टिदेवतानां तु संनिधिः । देशिकं तोष्येत्तमासंनिधिकरणाय च ॥
होतृणां मन्त्रजप्तृणामध्येतृणां च दक्षिणा । उत्तमं नवनिर्जनं च सर्वेषां तु विर्धीयते ॥
निष्काष्टमं मध्यमं स्याच्छिकषष्टुं तु कन्यसम् । एतेषु दक्षिणैः स्यादेतद्विगुणदक्षिणा ॥
वास्तुहोमककर्तुं य दैवज्ञस्य तथैव हि ।

^२ A : सदा pour तदा

^३ E : समुतो pour समुत

^४ E : देशिकः

^५ E : गुरुः

^६ E : जातोऽस्मि हि नरोत्तमः

^७ A : विमलां pour संपदं

^१ E : मुहुर्मुहुः pour अभिधाय च

^८ B, E : विवर्जिताम् pour विवर्जितम्

^९ B : दक्षिणास्तु रसे पव्यात्

^{११} B, E : साधकांशापि मूर्तिपान्

^{१२} B : देशिकान्दक्षिणा प्रोक्ता

^{१०} B : दैवज्ञं वेदजापिनम्

^{१३} E : भवेत्कर्मात्

^{१५} Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 185b-190 :

आचार्यो मूर्तिपैः साधैं नियत्य भवनात्प्रभोः । यजमानेन संकल्पानां शृहीशाठ्यदक्षिणां गुरुः ॥
सा स्याच्चतुर्प्रधाशाखा श्रेष्ठमध्यमधोऽपरम् । यष्टिनिकं समारभ्य पवनिका क्षमेण तु ॥
काशनस्य गुरोः पवनिकान्ता दक्षिणा मताः । गोभृहिरण्यसद्वेदमवाहनाच्छादनादिकम् ॥
दासीदासादिकाः सर्वं गुरवे संनिवेदयेत् । लम्बस्थानोत्तमागेण चान्येषां दक्षिणा भवेत् ॥
शृहीतदक्षिणास्तुष्टः प्रतिष्ठापुष्यमविने । यजमानाय संदद्यात्सोदकं पुष्पसंयुतम् ॥
चन्दनाक्षतसंयुक्तं सकुर्ण दक्षिणे करे ।

[देशिकादिमोजनम्]

^१ततस्तान्देशिकार्दीस्तु^२ यजमानः स भोजयेत् । मृष्टाच्चमथ ताम्बूलं दत्त्वा तेषां क्रमेण तु^४ ॥
[चतुर्थदिवसे होमः^५]

स्वयं मुञ्जीत ; पश्चात् चतुर्थेऽहनि देशिकः । शिवाग्रे थण्डिलं कृत्वा विधिनानेन^६ होमयेत् ॥
प्रणवेनाथ मूलेन ततः संवत्सरात्मना । समिदाज्यचरुणां तु प्रत्येकं शतसंख्यया ॥ २७८ ॥
^७हुत्वाहुतीस्ततश्चापि केवलाज्येन देशिकः^८ । ^९तद्वैरेवभिश्चापि कलायन्त्रैश्च होमयेत् ॥ २७९ ॥
प्रत्येकं शतमध्यं वा ततः ^{१०}शक्तेस्तु मूलतः । तद्वैश्चापि कुर्वात् होमं पूर्वोक्तमसंख्यया ॥ २८० ॥

[चतुर्थदिने स्नपनादिकर्तव्यान्तराणि^{११}]

एवं ^{१२}चतुर्थोमं तु कृत्वा तस्मिन्दिने सुधीः । लिङ्गेऽथ ^{१३}स्नपनं कृत्वा सहस्रादिषु ^{१४}संभवम्
॥ २८१ ॥

^१ A : ततस्ते pour ततस्तान्

^२ E : च pour तु

^३ E : यजमानेन भोजयेत्

^४ B : च pour तु

^५ Cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 161-165a :

तेजोविम्बनिमं ध्यात्वा कर्तुर्दक्षकरे गुरुः । एककालं द्विकालं वा त्रिकालं विदिनं गुरुः ॥
दिनद्वयमध्येकं वा जुहुयान्मूर्तिपैः सह । केवलो वा गुरुः कुर्याच्छिवब्रह्माहशमवैः ॥
शतं सहस्रमध्यं वा तथा स्याच्छक्तिमात्रतः । संसाध्य स्नपनेतेन चतुर्थे दिवसे पुनः ॥
संस्नान्य देवं देवीं च स्नपनोक्तक्रमेण तु । प्रभूतद्विषयं दत्त्वा नानासूपादिसंयुतम् ॥
समिदाज्याज्ञसंयुक्तं पूर्ववद्वोममाचरेत् ।

^६ B, E : तेन pour अनेन

^७ B, E : हुत्वाहुतिं ततश्चापि

^८ A ajoute प्रणवेन च मूलेन ततः संवत्सरात्मना

^९ E : मद्वैर् pour तद्वैर्

^{१०} B, E : शक्त्यास्तु

^{११} Cf. *Diptāgama*, 20, 292-299 :

स्नपनं कारयेदन्ते पूर्वोक्तविधिना सह । पायमाचमनं चास्यं हृन्मन्त्रेण प्रदापयेत् ॥
ददेद्रव्यं हृदा मन्त्री यज्ञमूर्चं हृदा तथा । लेपनं चाज्ञनं पदे कुण्डलं पादुकां तथा ॥
हारं च कटिसूत्रं च कटकं चाक्षगुलीयकम् । केवूरमकुर्दं छत्रं हृदयेन प्रदापयेत् ॥
द्वारापालयूर्ध्वादीश्वरं यशस्विः पिण्डाचकान् । दिक्पालान्विलानेन तोषयेन्मन्त्रदैवतान् ॥
देवस्याचमनं दद्याज्ञिमाल्यं तु विसर्जयेत् । तच्छेषं चण्डमत्स्तु दद्यादाचमनीयकम् ॥
चण्डस्याचमनं दत्त्वा निर्माल्यं तु विसर्जयेत् । मुखवासं च कर्पूरं शिवस्य परिकल्पयेत् ॥
हरिद्रां सर्पिषं लोधमज्ञनं तु मनःशिलाम् । घृतं गोरोचनं दैवसप्ताङ्गं लेपयेत्कमात् ॥
प्रतिष्ठोत्सवं तु कर्तव्यं यावत्सप्तदिनान्तकम् । पूर्वोक्तविधिना कुर्याच्छिवयागमतः परम् ॥

^{१२} A : चतुर्थोमं

^{१३} B : स्नापनं

^{१४} A : समाभवम्

चण्डेशं चण्डयागेन शांकरे स्यापयेदथ^१ । अलाभे^२ प्रतिमायास्तु पीटे वा चण्डनायकम्॥२८२॥
प्रभृतं तु हविर्दत्त्वा देवायास्मै प्रदापयेत् । ^३तस्मिन्ब्रेवाहनीशस्य परितो धात्रि कल्पयेत्॥२८३॥
^४परिवारस्थितिं तत्र विधिवदेशिकोन्मः ।

[उत्सवः]

सप्ताहमपि पञ्चाहं च्यहमेकाहमेव वा ॥ २८४ ॥

विधानेनोत्सवं कुर्यादथवा ^५यन्त्रलिङ्गतः । उत्सवं वलिदानेन ^६विना तत्र प्रकल्पयेत्॥२८५॥
^७चतुर्थाहात्समारभ्य कुर्यादस्त्रोत्सवं क्रमात्^८ । प्रतिष्ठादिनमारभ्य देशिकादीस्तु दीक्षितान् ॥
भोजनाच्छादनाद्यैस्तु तत्र माहेश्वरानपि । तदा दिनेषु सर्वेषु यजमानस्तु तोषयेत् ॥ २८७ ॥
कुर्यादवस्थस्त्रानं सर्वपापप्रणाशनम् ।

[लिङ्गपीठप्रतिष्ठाफलम्^९]

इति यः कारयेन्मर्त्यः प्रतिष्ठां लिङ्गपीठयोः ॥ २८८ ॥

^१ B : तथा pour अथ; E : तदा^२ A : प्रतिमायां वा^३ A : भम्म चैवाहरीशस्य^४ A : परिवारस्थितिस्त्रः B, E : परिवारस्थितं तत्र^५ B : तत्र लिङ्गतः; E : यत्र लिङ्गकम् ^६ B, E : विधानं तत्र कल्पयेत्^७ A : चतुर्थेऽङ्गि समारभ्य^८ A ajoute प्रतिष्ठादिनमारभ्य कुर्यादस्त्रोत्सवं क्रमात्^९ Cf. *Diptāgama*, 20, 300-302 :

यस्मिन्नार्थे कृतं शब्दं राजा विजयमाण्युयात् । पुत्रपौत्राश्च वर्धन्ते तद्राष्ट्रमभिवर्धयेत् ॥

सुभिक्षं भेषमारोग्यं वर्धन्ते च सदा भुवि । एवं यः कुरुते मर्त्यस्त्रिसप्तकुलसंयुतः ॥

शिवलोकमवान्नोति न पुनः परिवर्तते । शिवसायुज्यमान्नोति क्रीडते कालमक्षयम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 59, 234b-236a :

तस्मिन्ते पूजिते राष्ट्रे सुभिक्षं रोगनाशनम् । आयुरारोग्यवद्राजा सार्वभौमत्वमाण्युयात् ॥

एवं यः कुरुते मर्त्यः सर्वपापात्मसुच्यते । मोक्षार्थी लभते मोक्षं पुत्रार्थी लभते सुतम् ॥

अर्थार्थी चार्थमाप्नोति ज्ञानार्थी ज्ञानमाण्युयात् । इहैव पुत्रवाच्चीमान् सोऽन्ते सायुज्यमाण्युयात् ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 64, 166b-167a :

एवं यः कारयेन्मर्त्यः कुरुते वा नरोत्तमः । भुक्त्वा तु विपुलान्मोगान्देहान्ते मोक्षमाण्युयात् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 36, 1b-2 :

सर्वसिद्धिकरं पुर्णं सर्वयज्ञफलप्रदम् । लिङ्गसंस्थापनादन्यतक्लिपाकं न विद्यते ॥

तस्मास्त्वं प्रयत्नेन लिङ्गसंस्थापने यत्ततः ।

¹⁰ B : इति यत्कारयेद्ग्रन्थ्या ; E : इति यः कारयेद्ग्रन्थ्या

^१तेनव स्थापितं सर्वं जगत्स्यावरजङ्गमम् । सर्वदेवाश्च देव्यथ तेन सम्यक् प्रतिष्ठिताः ॥२८९॥
^२सर्वे यज्ञाः कुतास्तेन समग्रवरदक्षिणाः । तेन ^३सर्वतपोदानतीर्थान्याचरितानि च ॥ २९० ॥
^४एकविंशत्कुलोपेतः परत्र च शिवे पुरे । कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च ॥२९१॥
भुक्त्वा तु विपुलान्मोगान् शिवसायुज्यमाप्नुयात् ॥ २९२ ॥

^५इत्यजिताख्ये ‘महातन्त्रे [क्रियापादे]’ ^६लिङ्गप्रतिष्ठाविधिर्नाम
[अष्टादशः] पटलः

^१ E : ततोऽपि pour तेनैव

^२ A : सर्वयज्ञाः

^३ A : सर्वतपोदानं तीर्थानि सरितानि च

^४ A : एकविंशत्कुलोपेतं

^५ E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^६ E omet महातन्त्रे

^७ A : लिङ्गप्रतिष्ठाविधिरेकोनविशः पटलः ; B : लिङ्गप्रतिष्ठाविधिपटलः ; E : शिवलिङ्गप्रतिष्ठाविधिपटलः

[एकोनविशः पटलः]

स्नानविधिः^१

[तत्र षड्विधस्नानानि^२]

ततः परमिदं वक्ष्ये स्नानं पापहरं परम् । तत्र षड्विधस्तुदिष्टं सर्वेषां कायशुद्विदम् ॥ १ ॥
चतुर्विधानां शैवानां पूजनं च विशेषतः । वारुणं प्रथमं प्रोक्तमास्रेयं तु द्वितीयकम् ॥ २ ॥
माहेन्द्रं तु तृतीयं स्नादायब्यं स्नाचतुर्थकम् । मान्त्रं तु पञ्चमं प्रोक्तं षष्ठं मानसमुच्यते ॥ ३ ॥
[वारुणस्नानोचितस्थानानि^३]

तानि संक्षेपतो वक्ष्ये क्रमेणात्र जनार्दनं । नदीनदतटाकेषु ^४पल्वलपुवनेषु च ॥ ४ ॥
दीक्षितस्त्रोतमं स्नानं पुक्करिण्यां तु मध्यमम् । कन्यसं दीर्घिकाद्यासु गृहेऽश्रेष्ठस्त्रुदाहतम्^५॥५॥

¹ Pour स्नानविधि voir *Kāmika* I, 3, *Kārana* I, 29, *Kālottara*, *paṭala* 3 et 4, *Kirana* II, 1, *Cintya*, *paṭala* 3-5, *Dipta*, *paṭala* 55 et 56, *Makuṭa*, *paṭala* 2, *Mataṅgapārameśvara*, *kriyāpāda* 28, *Mrgendra*, *kriyāpāda* 2, *Yogaja*, *paṭala* 2-5, *Vira*, *paṭala* 35 et 36, *Raurava*, *kriyāpāda* 5-8, *Suprabheda*, I, 4-6, *Svāyambhuva*, *paṭala* 5 et 6 et *Acintyaviśvasādākhya*, *patala* 10.

² L'*Ajitāgama* comme les *Kāmika*, *Acintyaviśvasāda* et *Svāyambhuva* donne les six variétés de bain appelées वारुण, आस्रेय (ou भस्म), माहेन्द्र (ou दिव्य), वायब्य (ou मारुत), मान्त्र et मानस. Les *āgama Kārana*, *Kirana*, *Yogaja* et *Kālot-tara* omettent मानस, les *āgama Dipta*, *Makuṭa*, *Vira* et *Suprabheda* omettent मान्त्र, et donnent ainsi cinq variétés seulement. Le *Mataṅga* omet मान्त्र, वायब्य et माहेन्द्र mais ajoute une variété, ब्राह्म, et ainsi il donne quatre variétés. Le *Cintya* donne trois variétés वारुण, आस्रेय et मानस. Le *Mrgendra* donne sept variétés ; il omet मान्त्र et ajoute भौम et गौरव. Le *Raurava* donne deux variétés seulement वारुण et आस्रेय. Pour les détails de ces variétés voir les citations ci-dessous.

cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 1-2 :

अथ लानविधिं वक्ष्ये परमेशप्रकाशितम् । सर्वदोषहरं पुष्यं मनःश्रीतिकरं परम् ॥

वारुणं च तथास्रेयं मान्त्रं मानसमेव च । वायब्यं च महेन्द्रास्त्वयं स्नानं षड्विधमीरितम् ॥

cf. *Kāranāgama*, I, 29, 96b-97a :

वारुणं भस्मं माहेन्द्रं मारुतं मन्त्रसंशकम् । एवं पञ्चविधं स्नानं सर्वकार्येषु पूजितम् ॥

cf. *Kiranāgama*, II, 1, 2-3a :

प्रथमं वारुणं स्नानं द्वितीयं भस्मसंक्षितम् । माहेन्द्रं च तृतीयं स्नाचतुर्थं मारुतं भवेत् ॥

पञ्चमं मान्त्रसुहितमिदानीमुच्यते क्रमात् ।

cf. *Cintyāgama*, 4, 1b-2a :

आनं तु त्रिविधं प्रोक्तं सर्वपापविनाशनम् । वारुणं च तथाप्रेयं मानसेति त्रिधा भवेत् ॥

cf. *Diptāgama*, 55, 5 :

पञ्चज्ञानानि विप्राणां विहितानि विशुद्धये । आनं वारुणमाप्नेयदिव्यवायव्यमानसम् ॥

cf. *Makutāgama*, 2, 16b-17a :

आनानि पञ्च प्रोक्तानि दीक्षितानां विशुद्धये । वारुणं तैजसं दिव्यं वायव्यं मानसं तथा ॥

cf. *Yogajāgama*, 5, 14 :

वारुणं भन्म माहेन्द्रे मारुतं मन्त्रसंज्ञकम् । एवं पञ्चविधं ज्ञानं सर्वकार्येषु योग्यता ॥

cf. *Virāgama*, 35, 36 :

आनं पञ्चविधं हैयं वारुणं ज्ञानमेव च । आप्नेयं दिव्यमेवं तु वायव्यं मानसं स्मृतम् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 5, 1b-2a :

पञ्च ज्ञानानि विप्राणां हीनानां शुद्धये ततः । आनं वारुणमाप्नेयं दिव्यं वायव्यमानसे ॥

cf. *Matāngapārāmeśvara, kriyāpāda*, ms. p. 40 :

अभावान्तोयभस्मभ्यां ब्राह्मसुक्तं सुरेश्वर । सर्वभावात्तु मनसा ज्ञानमन्यद्वदस्व मे ॥

cf. *Kālottarāgama*, 3, 31 :

आप्नेयं वारुणं चैव वायव्यं मान्त्रमेव च । शैवं पञ्चविधं स्नानं प्रवदन्ति सर्वाधिष्ठितः ॥

cf. *Mrgendrāgama*, II, 2, 1b-2 :

स्नानं निगद्यते सप्तविधीयोदितैः पदैः । वारुणं तैजसं भौतिकानिलं दिव्यगौरवे ॥

मानसं चति संक्षेपाद् ॥

* Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 23-24 :

नद्यः समुद्रगार्थैव तटाकाथं नदास्तथा । पत्वला: प्रवनार्थैव संगमः पुष्यतीर्थकाः ॥

ध्रेषास्तु दीक्षितस्येह पुष्करिण्यां तु मध्यमम् । अथमं दीर्घिकायाम् कूपे चैवाष्टमाधमम् ॥

cf. *Diptāgama*, 55, 2b-4 :

मणां वाप्यां तटाके वा कूपे वापि चतुर्विधम् । कूपादवागुणं वापि वापीस्नानं विधीयते ॥

वाप्याशतुर्मुणं हैयं तटाकं तु यथाकमम् । तटाकात्सहस्रगुणितं नद्यां ज्ञानं तदुत्तमम् ॥

कोटिकोटिगुणं प्रोक्तं समुद्रसंगमे भवेत् ।

cf. *Kālottarāgama*, 3, 2b-4a :

प्रयत्नेन पुमान् स्नायाच च गृह्णोदकेन तु । समुद्रगा विशेषेण तदलाभे बृहत्सरः ॥

तदलाभे तटाकं स्नायाचाभे तु पुक्तरः । प्रभूते सति नाल्पं तु स्नानात्म स्नात्कदाचन ॥

cf. *Matāngapārāmeśvara, kriyāpāda*, ms. p. 32 :

नदीनदप्रवाहेषु पर्वतेषु सरस्तु वा । तटाके दीर्घिकायां वा देवमात्रेऽपि वा शुमे ॥

पुष्करिण्यां विविक्षायां गृहे वा साधकोत्तमः । स्नायात्कर्मप्रसिद्धयर्थम् ॥

cf. *Cintyāgama*, 4, 3b-5a :

वारुणं तु चतुर्मेदं नद्यां ज्ञानं तथोत्तमम् । नद्या बहिर्गते तोये ज्ञानं तु मध्यमं भवेत् ॥

तटाकमध्यं विद्यात्कृपस्नानमधमावमम् । कूपावगाहकं स्नानं चरेत्तटाकतुल्यकम् ॥

* A, B : पर्वतेषु वनेषु च

* Cf. *Somaśambhupaddhati*, I, 1, 19 : “गृहे स्नानमनुत्तमम्”

[प्रातर्ध्यानम्^१]

प्रत्यूषे तु समुत्थाय शयनात्पूजयेत्सुधीः । आत्मन्यालोकयेजयोतिः परं तच्छवस्पिणः^२ ॥६॥
नमः शिवाय शर्वाय देवाय परमात्मने । सदैकरूपरूपाय विकल्परहिताय ते ॥ ७ ॥

[शौचविधि^३]

संजप्त्यैव चहि: कुर्यान्निजधाम्नः^४ सहायवान् । निर्जनं देशमासाद्य ^५कण्ठकेन विवर्जितम् ॥८॥
^६छन्मूर्धोपवीतं तु कृत्वा कर्णेऽथ दक्षिणे । उत्तराभिमुखः स्वस्यो रात्रौ चेहक्षिणामुखः^७ ॥९॥
उपविश्याथ तत्रैव ^८विष्मूत्रं तु विसर्जयेत् । ^९तृणाद्यन्तरिते देशे वाग्यमी न निरीक्षयेत् ॥१०॥

¹ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 3-5 :

ब्राह्म मुहूर्ते चोत्थाय दृष्ट्यकृजगतं शिवम् । निष्कम्पदीपिकाकारं प्रणवात्मकमव्ययम् ॥
भ्यायन्प्रभाते विमले दण्डपाणि: सहायवान् । गत्वा निकेतनाद्वाये विजनं स जलाशयम् ॥
स्नानमावश्यकं तत्र कुर्यादृष्टे भावकोत्तमः । मूत्रकण्ठकीटास्थिविष्णादिप्राचुरं त्यजेत् ॥

cf. *Makutāgama*, 2, 10 :

प्रातःकाले शिवं भावा सर्वकर्मं शिवाय च । ग्रामस्यैशान्यदिवरेशे मलादीनि विसर्जयेत् ॥

² A : विष्मिणम् pour विष्मिणः

³ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 8-10 :

दिवा वा सम्बद्धोः सौम्यवक्त्रः कर्णस्थमूत्रकः । शिरोऽवकुण्ठनं कृत्वा त्यजेत्तदुभयं नरः ॥
रात्रौ दक्षिणवक्त्रस्तु तृणाशन्तरिते भुवि । मौनी गुस्मादिसंछक्षो नासाशाहित्यलोचनः ॥
विष्णाविष्यत्प्रजननदिष्टु हस्ते न च क्षिपेत् । नासादीडनविष्टीवहृस्वोद्वारादिकं त्यजेत् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 4, 4-5 :

रवि दक्षिणतः कृत्वा विष्मूत्रं तु विसर्जयेत् । दक्षिणाभिमुखो रात्रौ तृणमाधाय भूतले ॥
करे वा कर्णमूले वा उपवीतं त्यसेद्वृधः । वैष्णवित्वा शिरस्त्रं छजुकायो न पाचयन् ॥

cf. *Kālottarāgama*, 3, 5b-6 :

रवि दक्षिणतः कृत्वा दिवा विष्मूत्रसर्जनम् । शिरोऽवकुण्ठनं कृत्वा मौनेन तु विसर्जयेत् ॥

cf. *Kāranāgama*, I, 29, 6b-9 :

उत्थाय च वहिर्ग्रामाच्छङ्खमूर्धं च दण्डधृत् । वाग्यशब्दोपवीती चाप्येकाकी वाग्यमः सुधीः ॥
पूर्वापराह्नयोभ्यनोर्मण्डलं दक्षिणं यथा । दक्षिणाभिमुखो रात्रौ तृणमाधाय भूतले ॥
मूत्रं कृत्वा तु तस्योर्वेन न शीघ्रं विसर्जेन्मलम् । अनावृत्य शिरो मोहायो विश्रो मलमूत्रयोः ॥
उत्सर्गं कुरुते पापी स तु वै ब्रह्मा भवेत् ।

⁴ A, B : निजयाज्ञ pour निजधान्नः ; E : निजमात्र

⁵ B : कण्ठघण्ट pour कण्ठकेन ; E : कण्ठकादैर्

⁶ A : छन्मूर्धोपवीतं तु

⁷ E : मुखम् pour मुखः

⁸ C : विष्मूत्रमथ सर्जयेत्

⁹ B, E : तृणाद्यन्तर्द्दिते ; C : तृणाभ्यन्तर्द्दिते

दिशो 'लिङ्गं मलं चापि न निष्ठीवनमाचरेत् ।

[मलमूत्रविसर्जने परिहर्तव्याः प्रदेशाः^३]

गोत्राभ्याणाप्रिनारीणां तथा देवालयस्य च ॥ ११ ॥

संमुखं परिहृत्यैव यतीनां च विशेषतः । कुशं वालतृणोपेते गोशकुद्धसंयुते ॥ १२ ॥

एकवृक्षसमोपेते ^४कुषे ^५वल्मीकसंयुते । महीपतिसमीपे च ^६गर्ते प्रेतवने तथा ॥ १३ ॥

उद्याने च नदीतीरे ^७कुर्यान्नावश्यकं सुधीः । ^८सम्यगावश्यकं कृत्वा तुणज्ञाया गुदं मृजेत् ॥ १४ ॥

^१ A : लिङ्गमर्लं ; C : लिङ्ग मिलं

^२ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 6-7 :

मार्गशिष्टनदीगर्ततोयगोमयभस्मसु । इमशानारामगोष्ठेकद्वुमश्चाटकादिषु ॥

आवश्यकं न कर्तव्यं स्त्रीगोविप्राकलिङ्गिनाम् । चन्द्रस्य संमुखो भूत्या भूतानां विकृतेस्तथा ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 10-12 :

गोवासे जलतीरे वा नद्यास्तीरे इमशानके । कूपे नैव द्रुमच्छायाचत्वरे च समुद्रके ॥

शैलवृक्षे च वल्मीके हलाकुष्टस्थलेऽपि वा । देवागारे भूधरे च दधदादी च शाद्वले ॥

स्त्रीणां गोविप्रलिङ्गानां संमुखे चन्द्रसुर्ययोः । विष्मूत्रं च न कर्तव्यम् ॥

cf. *Makuṭāgama*, 2, 11 :

गोस्थानादेवतावासादल्मीकाच जलाशयान् । ब्राह्मणानां गवां नृणां स्त्रीणां चान्यत्र सञ्जिधौ ॥

cf. *Yogajāgama*, 2, 2-3 :

वल्मीके च शिवस्थाने जलाश्रये गुरुसंजिधौ । चूक्षसहृष्टे च गोकोष्टे पथि भस्मनि गोमये ॥

देवस्थानसमीपे तु नदीस्थाने विशेषतः । शिलासु पर्वताग्रेषु न कुर्याच्छौचकं वृथः ॥

^३ C : बाण pour बाल

^४ E : कोष्टे

^५ A : वल्मीक pour वल्मीक

^६ C : गर्ते pour गर्ते

^७ A : कुर्यादावश्यकं

^८ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 11 :

तृणलोष्टादिमृत्खण्डमर्लं गुदगतं हरेत् । काष्ठगोमयपायाणकास्थ्यादि परिवर्जयेत् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 14a :

तृणलोष्टोपलेनाथ मृत्खण्डनैव वा गुदम् । प्रसृजेत् ॥

^९ La forme grammaticale correcte est मार्जयेत्

लोष्टकेनाथवा नैतत्काष्टपायाणगोमयैः । 'ततस्त्वक्तमलश्वै लिङ्गं वामेन माणिना ॥ १५ ॥
 संगृह्योत्थाय ^२गत्वाथ शुद्धेण ततः सुधीः । तत्र ^३हत्वा मृदं ^४शुद्धामुपरिष्ठाद्वयोद्य च ॥ १६ ॥
 शौचार्थं मृत्तिकां दक्षहस्तेनैव समादेत् । ^५सेतुवल्मीकवृक्षाम्बुद्रामधान्योत्करस्थिताम् ॥ १७ ॥
 नियुक्तां ^६चान्यशौचाय ^७नाददीत कदाचन । जलाशयमनुप्राप्य तत्र शौचार्थमेव हि ॥ १८ ॥
 क्षालयेत्प्रथमं ^८तीरं ^९तत्र मृत्संनिवेशयेत् । ^{१०}तया^{११} शौचं ततः कुर्यादक्षिणेनोद्धृताम्बुना^{१२} ॥ १९ ॥

^१ Cf *Kāmikāgama*, I, 3, 12-17a :

सवासा वामहस्तेन संगृह्य जननं नरः । शुद्धामशर्करां मृदं शौचार्थमाहरेत् ॥
 वृक्षाम्बुद्रेतुवल्मीकवृक्षामध्योत्करस्थिताम् । मृदवन्यावशिष्टं च शौचार्थं परिवर्जयेत् ॥
 प्रभालिताम्बुतीरे तु विन्यसेस्वस्य दक्षिणे । शौचं सप्ताचरेदेकमृदा जननशोधनम् ॥
 तथैव वामहस्तं तु सप्तमिरुद्दशोधनम् । दशमिर्महस्तं तु सप्तमिश्चोभयं करम् ॥
 पादौ पाणी च संशोध्य मृदा चैव सकृत सकृत । आमलीफलमात्रं तु मृत्पिण्डं योजयेत्सकृत ॥
 सोपर्वातः समुद्धाय तटेऽन्यत्राचमेद्दुधः ।

cf. *Kāranāgama*, I, 29, 14b-19a :

.... वामहस्तेन शेफं संगृह्य वृद्धिमान । दक्षिणेन मृदं ग्राव्यं संप्रविद्य जलाशयम् ॥
 तीरे प्रक्षाल्य तदेशे मृदं क्षिप्त्वाथ शर्कराम् । तृणमूल्यादिकास्त्यक्त्वा जलेनार्दीकृतां तु ताम् ॥
 आमलीफलमात्रेण सव्येनादाय वानके । निक्षिय वामहस्तेन घर्षयेत्तु पुनः पुनः ॥
 जलं नीत्वा तु सव्येन सप्तापाने करे नव । मृदा शौर्यं गृहस्थस्य द्विगुणं ब्रह्मचारिणाम् ॥
 गृहस्थे त्रिगुणं हेयं यतीनां तु चतुर्गुणम् । यावन्मात्रं मनःशुद्धिस्तावच्छौचं विधीयते ॥

^२ A : कृत्वाथ

^३ A : गत्वा ; C : स्नात्वा

^४ E : शुद्धम् pour शुद्धाम्

^५ A : वक्षिक pour वल्मीक

^६ A : ^७ग्रामधान्युत्कृतस्थिताः ; C : ^८ग्रामधान्युत्कृतस्थिता ; E : ^९ग्रामधान्युत्कृतस्थिताम्

^१ A : चाय pour चान्य

^{१०} A : नार्जित pour नाददीत

^{११} A : तीरे

^{१२} C : तत्र मृत्सा निवेशयेत् ; E : तत्र तस्यनिवेशयेत्

¹¹ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 4, 3b-13a :

वामेन शिश्रं संग्रावा मृत्पिण्डं दक्षिणे करे । जले शुद्धे समागम्य पश्चाच्छौचं समाचरेत् ॥
 सकृत्मृत्तिकाया शिश्रमक्षमात्रप्रमाणतः । तथा सर्वत्र संयोज्य पश्चात्पादे तु मृत्तिकाम् ॥
 दशकृत्वः परं वामे सप्त कुर्यात्करदयम् । शौचयेदम्भसा नित्यं गृहस्थानां विधीयते ॥
 एतदुर्क्ष गृहस्थानां द्विगुणं ब्रह्मचारिणाम् । त्रिगुणं वानप्रस्थानां यतीनां तु चतुर्गुणम् ॥
 यावन्मात्रं मनःशुद्धिस्तावच्छौचं समाचरेत् । उत्थाय तीरात्स्माद्वै अन्यत्राचमनं चरेत् ॥

cf. *Kālottarāgama*, 3, 6b-9a :

नालिकेरफलमात्रं शौचार्थं मृदमाहरेत् । दशकृत्वो मृदं दयाद् गुदे वै गृहमेधिकः ॥

मेदे तु त्रिमृदं द्वावादूर्पणे च तथैव च । वामं तु पश्चिमः क्षाल्यं इयोध दश वै भवेत् ॥

आमलीफलमात्रेण पादमेकं तु क्षालयेत् । अन्यथा तावदेवं तु आचम्य च विधानवित् ॥

¹² E : तथा pour तया

¹³ A : उद्धृतां पुनः pour उद्धृताम्बुना

एकधा मृत्तिका^१ मेहे सप्तधापानदेशके । पञ्चधा वामपाणी च सप्तधा चोभयोरपि ॥ २० ॥

^२एकैकधा^३ मृदं पञ्चान्पादयोश्च द्वयोरपि । पुनरप्येकधा^४ पाणी मृत्तिकां प्रक्षिपेदबुधः ॥२१॥

ततश्चोत्थाय^५ गत्वान्पदेशं तत्र समाचरेत् ।

[दन्तधावनम्^६]

आचम्य दन्तकाष्ठेन दन्तधावनमाचरेत् ॥ २२ ॥

दन्तकाष्ठमयो वक्ष्ये दन्तधावनसंमतम्^७ । शिरीषविलव^८ कारजमपामार्गमथाजुनम् ॥ २३ ॥

खादिरं मुक्तये भुक्त्यै^९ जम्बवाप्रककुभोद्ववम् । ^{१०}सत्वक्^{११} सार्द्रमृजु श्रेष्ठ^{१२} समच्छेदमनिन्दितम् ॥

तदृष्टाङ्गुलं मुक्त्यै च भुक्त्यै च द्वादशाङ्गुलम् । दन्तकाष्ठमिति^{१३} प्रोक्तं दन्तानां मलशोधनम्

॥ २५ ॥

^१ A : मेहे

^२ A : एकैकया

^३ C : मृदा pour मृदं

^४ A : एकया pour एकधा

^५ A : गत्वान्पदेशस्तत्र

^६ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 19-22 :

वस्त्रकाङ्गुलमानं तु काष्ठं नैषिकभोगिनोः । साद्रं त्वगन्वितमृजुं समच्छेदमृजुद्वहम् ॥
कनिष्ठाङ्गुलिनाहं तु कर्तव्यमुभयं नृणाम् । करञ्जं विरिविलवं च खदिरं चाजुनं तथा ॥
अपामार्गं च मुक्त्यर्थं जम्बवाप्रककुभादिकम् । भुक्तयेऽथ च धात्री च माकुली निम्बसंभवम् ॥
शिमुखेऽमातकैरण्डपिशाचतहसंभवम् । वर्जयेदन्तकाष्ठं तदन्यहोहविनिर्मितम् ॥

cf. *Diptāgama*, 55, 8b-12a :

शुचौ देशे समासीनः प्राङ्मुखोदङ्गुलः कमात् । प्रक्षेत्रुम्बरनिम्बांश्च अपामार्गं करजकम् ॥
आम्बं वै सर्वसिद्धिः स्यादिशेषात्सर्वकामदम् । पाषाणं चेष्टकाचूर्णं मरीचेन परिच्छदम् ॥
उत्तरे दशने वामे दक्षिणे तदनन्तरम् । अधरे दक्षिणे वामे दन्तशुद्धिः प्रकीर्तिता ॥
निर्मलं दशनं यावत्तावद्देव दन्तधावनम् । ततस्ताङ्गु विशोध्यं तु तैलं विन्द्वेऽति शोधयेत् ॥

^७ A : संमितम् pour संस्तम् ; E : संमदम्

^८ A : करजा pour कारजम्

^९ A : जपतात्रकृतोभवम् ; B : जपतात्रकृतोभवम्

^{१०} A : तदत् pour सत्वक्

^{११} A : सावभ्यजु श्रेष्ठः ; C : सान्द्रमृजु श्रेष्ठः

^{१२} C : समच्छेदन ननिदितम्

^{१३} C : इदं pour इति

तालपत्रादिभिः पश्चात्तालु^१ शोधनमाचरेत्^२ ।

[वारुणस्नाने मलस्नानविधिः^३]

कृत्वा स्य शुद्धिमाचम्य स्नानार्थं शुचिदेशजाम् ॥ २६ ॥

^४ मृत्तिकामस्तः स्नान्त्वा त्यक्त्वोऽध्वें चतुरङ्गुलम् । अथः स्थितां तु ^५ संगृह्य ^६ क्षालिताम्भस्ते ततः ॥

शिरसा तां समादाय शिखया शोधयेत्तः । कवचेन त्रिधा भज्य तासु ^७ चाप्येकया मृदा ॥ २८ ॥

^८ आनाभि क्षालयेद्गुहमन्यया^९ ^{१०} शख्सजसया । ततः ^{११} सर्वाङ्गमालिष्य प्रविश्यान्तर्जले ^{१२} स्थितः ॥

पिधायाक्षाणि पाणिभ्यां दीप्रकालानलप्रभम् । अस्त्रं हृदि ^{१३} तदा ^{१४} ध्यायन् संनिमज्ज्योप-
विश्य च ॥ ३० ॥

^१ A : शोधनमारमेत्

^२ Cf. *Makutāgama*, 2, 14b-15 :

प्रशोदुम्बरनिम्बाहैः कुर्यादै दन्तधावनम् । अब्दमन्त्रेण नासास्यद्वन्तशुद्धि समाचरेत् ॥
अ्यक्षरं तु सकृज्ञत्वा जिह्वाशुद्धिमन्तरम् ।

Cf. *Cintyāgama*, 3, 11 :

मरीचायेष्टिकाचूर्णेदन्ता । जिह्वां च शोधयेत् । जलेन शोधयेत्पश्चाद् गण्डपानं पोडश कमात् ॥

^३ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 25-29a :

विशुद्धमृतलया कुर्याद्वारणं तु चतुर्विधम् । वस्त्रैशुलप्रमाणं तु स्नात्वोदयत्याख्यमुच्चरन् ॥
हृदयेन मुदं ग्रात्य तेन स्नातं प्रपूरयेत् । निधाय जलतीरे तु संभिष्य शिरसैव तु ॥
तृणादि शिखया शोध्य कवचेन त्रिधा भजेत् । नामेरधस्ताङ्गोगेन वान्येनाखं समुच्चरन् ॥
सप्तष्ठा परतः सर्वाष्ट्वानि क्षालयेद्वुधः । हस्ताभ्यामास्यहृनासाश्रोत्रादीनि पिधाय च ॥
प्राणानायम्य हृदयं निमज्ज्याकर्त्युति स्मरेत् ।

^४ A : मृत्तिकामतृतं स्नात्वा ; B : मृत्तिकामत्र तं स्नात्वा ; E : मृत्तिकामात्रतः स्नात्वा

^५ E : संग्रात्य

^६ A : क्षालितां हस्ततटे ततः

^७ C : चाप्यकथा

^८ A : अन्वभि pour आनाभि

^९ E : अन्यथा pour अन्यथा

^{१०} C : चाप्त् pour शख्स

^{११} C : सप्त pour सर्व

^{१२} A : ततः pour स्थितः

^{१३} E : तथा pour तदा

^{१४} A : यावत् pour ध्यायन्

[सन्ध्योपासनम्¹]

स्नात्वोत्तीर्य पुरा ब्राह्मी यजेत्संध्यां तु ^२भौतिकः । नैष्ठिकश्चेद्यजेत्संध्यां केवलं ^३चात्मसंज्ञिताम् ॥
 प्राणायामत्रयं कृत्वा शिवात्माष्टशतं जपेत । सर्वात्महृदयं मन्त्री नमस्कारान्तमुच्चरन् ॥ ३२ ॥
 प्राजलिङ्गिरूपावृत्य चोपस्थानं समाचरेत । अत्मसंध्या तु निर्दिष्टा ^४शैवसाधारणा हिता ॥ ३३ ॥
 सा ^५संध्या विश्वलोकैकवन्द्या भवति भास्त्वा । सा शैवी ^६शक्तिरित्युक्ता संध्या सर्वैकसाक्षिणी ॥
 प्रातः सारुणवर्णा स्यान्मध्याहे च सितप्रभा । ^७श्यामा सायाह्नकाले तु संध्यावन्दनकर्मणि ॥
 ॥ ३५ ॥

¹ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 29b-32 :

जले आत्मैवमुत्तीर्य दीक्षायुक्तविवर्णकः । अविरक्तः पुरा ब्राह्मी सन्ध्यां बन्देत साधकः ॥
 भजेतदन्ते शैवीं तु संक्षेपविधिमात्रितः । सर्वकामप्रसिद्धवर्थं मेलामन्त्रं जपेदवृत्थः ॥
 इतरस्तु विरागात्मा लौकिकार्थपराङ्मुखः । कुर्याद्ब्राह्मी न वा कुर्याच्छैवीमेव नियोगतः ॥
 दीक्षितो गणजातिश्चेदत्वसंध्यामुपासयेत ।

cf. *Srāyambhuvāgama*, 5, 8b-9 :

कृत्वाचम्य पुरा ब्राह्मी भजेत्संध्यां द्विरात्रमी । इतरस्तु विरागात्मा लौकिकार्थपराङ्मुखः ॥
 कुर्याद्ब्राह्मी न वा कुर्याच्छैवीमेव नियोगतः ।

cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 127b-131 :

सकलीकृतदेहस्तु ततः संध्यामुपासयेत । ब्राह्मी ब्रह्मगुणोपेतां ब्रह्मकाले विचिन्तयेत ॥
 मध्याहे वैष्णवीं व्यायेदशेषाच्युतलक्षणाम् । सायं रौद्री तु संध्यायेदुदलक्षणलक्षिताम् ॥
 नियामिकां त्रिमूर्तीनां साक्षिणीं सर्वकर्मणाम् । या शक्तिः परमेशस्य सा संवेति नियमयते ॥
 तदीसिमाच्यगो भूत्वा प्रातः कर्मणि साधयेत् । मेलामन्त्रकमेषैव दाम्भुशक्तिं पुनर्जपेत् ॥
 ततस्तद्वन्दनं कार्यं महात्मजपूर्वकम् ।

cf. *Somasambhupaddhati*, I, 1, 51-53 :

सकलीकरणं कृत्वा प्राणायामेन संस्थितः । तिः समावर्तयेन्मन्त्री मनसा शिवसंहिताम् ॥
 पूर्ववत्पुनराचम्य विधाय थोत्रवन्दनम् । कृत्वा कराङ्गविन्यासमेकचित्तो व्यवस्थितः ॥
 ब्राह्मी च वैष्णवीं रौद्रीं रक्षा शुक्रां सितेतराम् । प्रातमध्याहके सायं संध्या व्यायेदनुकारत ॥

² A : भौतिकान्

³ E : चाल pour चात्म

⁴ A : शैवसाधारणानि तु

⁵ C : बन्द्या pour सन्ध्या

⁶ A : शांकरीत्युक्ता

⁷ C : श्यामच्छायास्तकाले तु

संध्याकाले कृतं 'कर्म यच्छुभं चाशुभं भवेत् । तत्सर्वं तन्मस्काराद्वर्धते^२ क्षीयतेऽपि च॥३६॥
३ तस्माच्छ्रद्धनं 'कुर्याद्यदीच्छेच्छुभमात्मनः ।

[वारुणस्नाने विधिस्नानम्^५]

ततो मृच्छेपमादाय कृत्वा वामकरे सुधीः ॥ ३७ ॥

प्रविश्यान्तर्जलं तत्र 'स्थितो दिनमुखस्ततः । मृत्पिण्डं तु त्रिधा भज्य 'पूर्वमस्त्रेण मन्त्रवित् ॥
४ दक्षिणं तु शिवेनैव ९ तनुत्राणेन चोत्तरम् । सप्तकृत्वस्ततो मन्त्री प्रत्येकमभिमन्त्रयेत् ॥ ३९ ॥
अत्तरजस्तं क्षिपेदिष्टु वर्मजस्तं तनौ ततः । आलिप्य शिरसः पश्चान्तिष्ठवजस्तं^{१०} जले क्षिपेत्॥४०॥

^१ C : यत्तत् शुभं चाशुभं भवेत् ; B : कर्म यत्तच्छुभाशुभम्

^२ A : वध्यते pour वधते ; E : वन्धने ^३ E : तस्मात्तद्वर्तम्

^४ C : कुर्याद्य इच्छेच्छेय आत्मनः

^५ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 33-39 :

अवशिष्टमुदो भागं संग्राव्य जलमध्यतः । स्थित्वा वामकरे कुर्यान्तिभागमुदगाननः ॥

चतुर्हतौः सङ्कहर्दर्शं सप्तस्था हेतिनेन्द्रगम । मूलेन दशषेन्दुस्थं भागमेवं तु मन्त्रयेत् ॥

दिव्यवर्षजस्तं प्रक्षिप्य मूलजस्तं जले न्यसेत् । कल्पयेच्छिवतीर्थं तु बहुत्रमणमात्रतः ॥

पिप्लवाङ्गजस्तमागेन सर्वार्थज्ञानि मस्तकात् । निमज्जय पिहितद्वारो व्यायेच्छिवमनामयम् ॥

सूर्यसोमात्मकौ हस्ती संयोज्य घटसुद्रव्या । मूलमन्त्रादिकर्मन्त्रैः सेकः कार्यः सङ्कृत् सङ्कृत् ॥

सुगन्धामलकाङ्गस्तु स्नात्वाद्राजोपचारतः । राजवद्वेषमपीठादिसुस्थितो हेनकुम्भकैः ॥

स्नात्वा निमज्जनार्थं तु कुर्याच्छिव्यः सुमङ्गलैः । तीर्थं विन्यस्तमन्त्रांस्तु संहत्य स्वहृदि न्यसेत् ॥

cf. *Yogajāgama*, 4, 3b-11a :

जलक्षानं पुरा कृत्वा मृत्स्नानं च ततः परम । संयोजातेन मन्त्रेण मृत्पिण्डं तु त्रिधा भजेत् ॥

पूर्वं च दक्षिणं चैव उत्तरं च प्रकल्पयेत् । पूर्वं तस्मुरुपेणैव अघोरेण तु दक्षिणम् ॥

वामदेवेन मन्त्रेण उत्तरं चापि मन्त्रयेत् । अखेष प्रक्षिपेदिष्टु दशस्थिपि यथाक्रमम् ॥

दक्षिणेन मृदा चैव अङ्गमालिप्य मन्त्रतः । शिरो वक्त्रं च हृदयं गुह्यं पादी विमग्रामः ॥

हृदयेनैव घोरेण सर्वांशुमुपलेपयेत् । उत्तरेण मृदा चैव शिवतीर्थं प्रकल्पयेत् ॥

ज्ञानं राजोपचारेण सुगन्धामलकादिभिः । वज्राद्यायडङ्गीथ अभिषेकं प्रकल्पयेत् ॥

गोमयेन पुनर्वैव ज्ञापयेदुपलिप्य च । कलशमुद्रां तु वज्वा तु प्रासादेनाभिषेवयेत् ॥

तनीर्थं तु समासाद्य रजन्यालेपनं कुरु । पश्चात्स्नानं समासाद्य आचम्य च यथाविधि ॥

^६ B, D, C : स्थितो दीनमुखस्ततः ; le *Kāmikāgama* I, 3, 33 prescrit उदगाननः au lieu de दिनमुखः;

^७ A : पूर्वमन्त्रेण ; B : पूर्वं मन्त्रेण

^८ A : दक्षिणे

^९ A, E : तनुत्राणेनैव ; B : तत्त्वाणेनैव

^{१०} A : जपे pour जप्तं

तत्र ^१वाहुप्रमात्रेण ^२शिवतीर्थं प्रकल्पयेत् । हस्तयोः ^३सूर्यसोमौ तु दक्षिणेतरयोः क्रमात् ॥४१॥
 विन्यस्य कुम्भमुद्रां तु वध्वा मूर्धनि सेचयेत् । पञ्चवक्षपडङ्गैश्च स्मृत्वा देवं त्रियम्बकम् ॥४२॥
 संनिमज्ज्य ततो मन्त्री प्रणवं सम्यगुच्छन् । स्नात्वा राजोपचारेण सुगन्धामलकादिभिः ॥
 समुनीर्थं ^४जलात्पश्चात्तीर्थमुपसंहरेत् । ^५तसेन शीतलेनाथं पवित्रेणाम्बुना शुचौ ॥ ४४ ॥
 देशे स्नानं गृहे वाथ कुर्यादै विधिना सुवीः^६ । शिरःप्रभृति चोन्मृज्य मृदुना शुद्धवाससा ॥

[आचमनविधिः^७]

^८समन्त्रमाचमेद्द्रयः परिधायाम्बरं शुचि^९ । ^{१०}बद्धचूडौत्कुटासीनो ^{११}जानुमध्यकरद्रयः ॥ ४६॥
^{१२}आवेष्टितशिराः पादौ पाणी प्रक्षाल्य ^{१३}वाग्यतः । प्राग्वक्त्रो वाप्युदग्वक्त्रः सपवित्रकरस्तदा^{१४} ॥
 जले ^{१५}चैकं पदं ^{१६}न्यस्य स्थले ^{१७}चैकं पदं न्यसेत् । ^{१८}कृत्वा ^{१९}गोकर्णवद्रस्तं तेनोदधृत्य ततो
 जलम् ॥ ४८ ॥
^{२०}प्रकृतिस्थमसत्त्वं च फेनादिरहितं ^{२१}शुचि । ^{२२}मापमपयो ^{२३}मन्त्रैरात्मविद्याशिवाणुभिः ॥४९॥
^{२४}हङ्गं विप्रस्य निर्दिष्टं ^{२५}कण्ठं स्यान्नृपस्य^{२६} तु । तालुगं विट्सवर्णानां ^{२७}क्रमेणावशानं भवेत्
 ॥ ५० ॥

^१ B : बाहुप्र pour बाहुप्र ; E : जान्वधन् ॥

^२ Pour les détails du शिवतीर्थ voir *Suprabhedāgama*, I, 5, 12b-14a :
 मत्स्यनष्टकसप्तश्चैरन्यैव जलजादिभिः । सेवितं तु जलं नित्यं तस्माददुष्टं विशेषतः ॥
 तदोषशाननाथं तु शिवतीर्थं प्रकल्पयेत् । हस्तमात्रप्रमाणेन परितश्चतुरथकम् ॥

^३ A : सोमगूर्यो तु

^४ E : जलात्पत्र pour जलात्पश्चात्

^५ E : जसेन pour तसेन

^६ cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 40-42a :

अथवा स्वगृहे शुद्धवारण्या शीतलेन वा । तसेन लिप्तमभिस्थपीठस्थः स्नानमाचरेत् ।

नवाष्टपविभिः कुम्भैः शिवमन्त्रप्रकल्पितैः । वाससा परिशुद्धेन भवलेन शरीरगम् ॥

उद्वर्त्यपनयेत्सम्यक् स्नानवारि शनैः शनैः ।

^७ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 110b-120a :

आजानुपादौ प्रक्षाल्य हस्तावामणिवन्धनात् । कुकुटासनसंस्थस्तु जानुमध्यगपाणियुक् ॥

सम्परबद्धशिखो भूत्वा प्राङ्मुखो वाप्युद्भ्युखः । हस्तं गोकर्णवक्तुवा माषमध्यजलं पिवेत् ॥

अग्राणियुगफेनं च बुद्धादिविवर्जितम् । ब्रह्मतीर्थेन मूलेन त्रिः पीत्वा द्विः प्रमार्जयेत् ॥

ओष्ठावङ्गुष्ठमूलेनानामिकाङ्गुष्ठोगतः । ब्रह्मनसां श्रुती बाहू वक्षो नाभि शिरः स्फूर्शेत् ।

समन्त्राचमनं पचादात्मविद्याशिवाणुभिः । खधानैः सलिलं पीत्वा हेतिनोष्ठौ प्रमार्जयेत् ॥

हन्मन्त्रेणाशिसंस्पर्शं कुर्यात्सव्यापसव्यतः । अथवान्यप्रकारेण कुर्यादाचमनं त्रुधः ॥

माषमप्रजलं प्राहा निर्देषं त्रिः पिवेत्पुनः । आस्य द्विः प्रसृजेदखात्सकृनभृत्य मुखं शनैः ॥
 पादावभ्युत्य मूर्धनिमल्लगुष्टानामिकेन तु । सव्यात् चक्षुषी स्पृष्टवा तर्जन्यल्लगुष्टकेन तु ॥
 नासाद्वाराकुमी स्पृष्टवा कनिष्ठाल्लगुष्टयोगतः । थोवे स्पृष्टवा जलोपेताल्लगुष्टकेन तु चाहुकौ ॥
 नाभिमहृषुकेनैव सर्वाङ्गगुल्याप्रसन्निधिः । हृत्प्रदेशे तु संस्पृश्य सर्वाङ्गगुल्या स्वमर्थनि ॥

cf. *Makutāgama*, 2, 36b-47a :

“मन्त्रैराचमनं शृणु । दक्षपादं स्थले कृत्वा वामपादं जलेऽपि वा ॥
 हस्तं संकुचितं कृत्वा पवित्रेण विभूषितम् । माषमात्रप्रमाणेन जलानां प्राशनं भवेत् ॥
 एवं विवारं पीत्वा स्यमल्लगुष्टेन द्विधा स्पृशेत् । मुन्त्रं हस्तेन संस्पृश्य पादावभ्युक्तयेत्पुनः ।
 अल्लगुष्टानामिकाभ्यां तु चक्षुषीं संस्पृशेद्वृद्धः । अल्लगुष्टतर्जनीभ्यां तु स्पृशेजासापुटहयम् ॥
 पथात्कनिष्ठाल्लगुष्टाभ्यां संस्पृशेचक्षुषोत्रयोद्दृश्यम् । अल्लगुष्टमध्यमाभ्यां तु बाहोर्युग्मं पुनः स्पृशेत् ॥
 स्पृशेनस्वत्रुलीभिस्तु नर्मिं च हृदयं शिरः । एवं कृत्वा तु मन्त्रज्ञः प्रत्यज्ञुपसंस्पृशेत् ।
 विशेषाचमनं पथाच्छृणु वैतन्महेश्वर । सव्यतत्पुरुषाधोरमन्त्रैः पीत्वा कमत्रिधः ॥
 संस्पृशेद्वृद्धयेनैव सर्वाङ्गज्ञानिदेशिकः । विशेषाचमनं प्रोक्तम्”

⁸ La forme grammaticale correcte est आमैमेद्.

⁹ A : शृचिः pour शृचि

¹⁰ A : बन्धेष्वचूडो कुकुटासीनो ; E : बदचूडो कुकुटासीनो

¹¹ B : जानुपाये करदयम्

¹² C, E : आवेष्टितशिरो पादौ

¹³ A : वास्यमः

¹⁴ A : सदा pour तदा

¹⁵ E : चैकपदे

¹⁶ A : न्यस्त्वा

¹⁷ B, E : चैकपदे

¹⁸ E : बच्चा pour कृत्वा

¹⁹ A : गोकर्णवन्धं तु

²⁰ A : प्रकृतिस्थमत्वं च ; B : प्रकृतिस्थमसत्वं च ; C : प्रकृतिस्थमसत्वं च ; E : प्रकृतिस्थस्समत्वं च

²¹ A : शृचिः ; E : शृचिम्

²² B : माषमप्रं पयो

²³ C, E : मन्त्री pour मन्त्रैः

²⁴ B, E : हृदलं यस्य

²⁵ B : कण्ठकं

²⁶ A : रूपेण pour रूपस्य

²⁷ A : कमेणावशनं ; B : कमेणावजाशनं ; C : कमेणापाशनं

²⁸ Cf. *Sakalāgamasārasaṃgraha*, p. 24 :

अजिते

हृदतं विप्रनिर्दिष्टं कण्ठगं स्थान्तपस्य तु । तालुगं चैव वैश्यानां शूद्राणामोहुगं भवेत् ॥

विप्रादीनां च वर्णानां कमेणाम्बुगतं भवेत् ।

Mais dans tous les mss. utilisés pour notre édition, les passages शूद्राणामोहुगं भवेत् et विप्रादीनां च वर्णानां sont omis : remarquer les variantes हृदतं विप्रस्य निर्दिष्टं pour हृदं विप्रस्य निर्दिष्टं et कमेणाम्बुगतं pour कमेणावशनं

त्रिः पिवेद्भूतीर्थेन द्विरोष्टौ हेतिना^१ मृजेत् । सर्वात्मना ततो मन्त्री खानि सर्वाणि संस्पृशेत् ॥५१॥
 अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु^२ सब्यवामक्रमेण^३ वै । ^४ नेत्रे स्पृष्टा^५ ततोऽङ्गुष्ठतर्जनीभ्यां च नामिकाम् ॥
 कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन मध्यमाङ्गुष्ठयोगतः । ^६ कणों वाहू च संस्पृश्य नाभिमङ्गुष्ठकेन च^७ ॥ ५३ ॥
 तर्जनीमध्यमानामा^८ कनिष्ठाभिः^९ स्तनाम्तरम् । अङ्गुल्यग्रैस्ततः सर्वैः^{१०} शिरःस्पर्शं समाचरेत् ॥५४॥

[मार्जनम्, अवमर्थणे च^{११}]

एवमाचमनं कृत्वा हित्वा चैव पवित्रकम् । अन्यत्कृत्वा पवित्रं च कुर्यादत्राघमर्थणम् ॥ ५५ ॥
 वामहस्ते जलं स्थाप्य^{१२} स्वदुत्क्षिप्य मस्तके । ^{१३} मन्त्रसंहितया धीमान्मार्जनं सम्यगाचरेत् ॥५६ ॥
 दक्षहस्तस्थितं कृत्वा^{१४} वामपाणेस्ततो जलम् । आघ्राय पूरकेणैव^{१५} कृष्णं पापं विचिन्तयेत् ॥५७ ॥
 रेचकेन पुनः^{१६} पापमत्तेणाशु जलस्थितम् । ध्यात्वा भूमौ क्षिपेदीमांस्तज्जलं चास्त्रमन्त्रतः ॥५८॥

^१ A : मृजौ

^४ E : स्वस्व pour सब्य

^२ A : करेण pour क्रमेण

^५ B, C, E : नेत्रं pour नेत्रे

^३ A : ततोऽङ्गुष्ठं तर्जनीभ्यां च ; E : ततोऽङ्गुष्ठतर्जनीनां तु

^६ A : कणं वाहूं च मंस्पृश्य ; E : कणं वाहूं च मंस्पृश्य^७ C, E : तु pour च

^८ A : अनामी pour अनामा ; B, C, E : अनामि

^९ E : स्तनन्तरम्

^{१०} A : शिरस्सर्वे

^{११} Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 132-136 :

अभ्युक्तणात्मकं कर्म कर्तव्यं तदनन्तरम् । वामहस्ते जलं स्थाप्य स्वच्छिरसि योजयेत् ॥

मूलाङ्गवृद्धभिर्मन्त्रैर्दक्षहस्तेन निव्यथा । भूयोऽपि दक्षहस्तस्थं शेषवारि रविशुति ॥

आहृत्य पूरकेणैव दक्षनासापुटेन तु । दक्षनासासमीपस्यं दक्षहस्तं तु सोदकम् ॥

तस्मात्तोयाच निर्दम्भं पापं देहेऽसितप्रभम् । रेचकादक्षनासान्ताञ्जिर्गच्छत्परिचिन्तयेत् ॥

तदेहे दक्षहस्तस्थं जलं क्षिपेच्छिवाक्षतः । कृत्वैव मार्जनाय तु ॥

Cf. *Kiranāgama*, II, 1, 10 :

मार्जनं संहितामन्त्रैः क्षिवेन सलिलोक्षणम् । कृष्णं ध्यात्वा क्षिपेतोयम् ॥

Cf. *Suprabhedāgama*, I, 5, 27b : पञ्चवृद्धशिवाङ्गैश्च त्रिपदैरघमर्थणम्

Voir aussi, *Mṛgendrāgama*, *kriyāpāda* 2, 14b et le commentaire de Bhaṭṭa Nārāyaṇakanṭha.

Voir aussi, *Somaśambhupaddhati*, I, 1, 67-70

^{१२} A : स्ववादुत्क्षिप्य ; E : स्वदुत्क्षिप्य ^{१३} A : मन्त्रं संहितया धीमान्

^{१४} E : वामपाणिस्थितं जलम्

^{१५} E : तृष्णीं pour कृष्णं

^{१६} B, C, E : पापं मात्रेणाशु

[तर्पणम्^१]

अघमर्षणमेवं^२ स्यात् ; ततस्तर्षणमुच्यते । आचम्य विधिवद्भूत्वा सपवित्रकरस्ततः ॥ ५९ ॥
^३पुष्पदर्भतिलैश्चापि पृथगक्षतसंयुतैः । देवानृषीनिपतंश्चापि^४ तर्पयेत्क्रमशो बुधः^५ ॥ ६० ॥
गृहीत्वाऽवलिना पूर्वं सपुष्पं साक्षतं जलम् । ^६देवानां वक्ष्यमाणानामङ्गुर्वयैश्च^७ तर्पयेत्^८ ॥ ६१ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 137-152a :

देवादीनो यथायोम्यद्रव्यैर्वारेविसर्जनम् । हस्ताभ्यां तर्पणं प्रोक्तं त्रयाणां तर्पणं स्मृतम् ॥
मन्त्राध्य देवता वाणी दिशस्तत्पत्यस्तथा । मुनयोऽथ मनुष्याध्य सिद्धाध्यैव ग्रहास्तथा ॥
भूतानि पितरश्चान्ये ज्ञातयो गुरवस्तथा । तर्पणीया यथान्यायं साधकैः सिद्धिकावृक्षिभिः ॥
स्वाहया मन्त्रदेवानां गरस्त्वल्यास्तथैव च । दिक्पतीनां मुर्मीनां तु नमोऽन्तं ममुजे वयद् ॥
सिद्धानां प्रहसहानां नमोऽन्तं परिकल्पयेत् । भूतानां वौषडन्तं स्यात् पित्रादीनां स्वधान्तकम् ॥
सर्वं हृदयपूर्वं स्यात्कसुमं देवतर्पणम् । कुशो मुर्मीनां विहितः पित्रादीनां तिलं स्मृतम् ॥
शेषाणां मक्षतैः कृत्याविधायोम्योपवीतधृक् । असव्यं सव्यकं सव्यमुपवीतत्रयेण तु ॥
मन्त्रास्तु मूलब्रह्महेतयो मुनिसत्तमाः । शिवेशविष्णुरुद्राद्यभुवा देवाः प्रकीर्तिताः ॥
वास्त्रादिनी भवेद्वाणी दिशबेन्द्रादयः स्मृताः । इन्द्रादयस्तत्पत्ययो ब्रह्मानन्तावसानकाः ॥
अत्रिश विश्वामित्रध्य पुलस्त्यः पुलहः कन्तुः । वसिष्ठश्च मरीचिध्य मुनयः परिकीर्तिताः ॥
ततो मनुष्याः सनकः सनन्दनसनातनी । सनक्तुमारः कपिलो भृगुः पञ्चशिखस्तथा ॥
शिवो रुद्रो भवानी च ब्रह्मविष्णवप्रिवायवः । भर्मः सूर्यश्चन्द्रमाध्य सिद्धाध्यैते प्रकीर्तिताः ॥
आदिल्यसोमावज्ञारवुभौ चैव बृहस्पतिः । शुक्रः शनैर्थरो राहुः केतुर्थेति ग्रहाः स्मृताः ॥
भूतान्यसंस्कृतसंस्कृतानि भूतेभ्य इति योजयेत् । सोमश्च पितॄमाध्यैव अङ्गिरार्थम् एव च ॥
अमित्व कव्यवाहायाः पितरः परिकीर्तिताः । पितॄपत्न्यादिकं सर्वं कमादवृत्वा सगाचरेत् ॥
आचम्य दशात्स्मूर्यध्यं व्यक्षरेण तु मन्त्रतः ।

Voir aussi *Mrgendrāgama*, *kriyāpāda*, 2, 15-21a :

^२ A : एतत् pour ग्राव-

^३ A : पुण्यं pour पुष्प

^४ A : एव pour अपि

^५ B, C, E : मुसमाहितः pour कमशो बुधः

cf: *Kālottarāgama*, 3, 62b-63 :

कुशपुष्पाक्षतैश्चैव देवानां तर्पयेद्बुधः । कुर्वैः सर्वक्षयीणां तु पितॄणां च तिलेन च ।
देवानां च कृषीणां च जलेनैव तु तर्पयेत् ।

^६ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 41b : कनिष्ठाऽग्नश्चमूलाभ्यां देवांस्तर्पयेद्पुष्पयुक्तः ; cf. *Suprabheda-gama*, I, 5, 23b : अङ्गुलीनां तु मूले तु दैविकं तीर्थमुच्यते ; cf. *Somaśambhupaddhati*, I, 1, 65b : “तीर्थं दैवं कराग्रतः”

^७ A : अग्रेण pour अग्रैश्च ; C : अग्रे च

^८ C : तर्पणम् pour तर्पयेत्

* Les *sloka* 62 à 122 et les *sloka* 1 à 117 du *paṭala* XX manquent dans le ms. B.

ब्रह्मविष्णुं ततो रुद्रमीश्वरं च सदाशिवम् । सरस्वतीं ततो लक्ष्मीप्रभां गौरीं मनोन्मनीम् ॥
 भवादीनष्टमूर्तीश्च शक्तीर्वामादिकास्ततः । रुद्रान्वस्तथादित्यान्प्रजेशं च वषट्कृतिम् ॥ ६३ ॥
 इन्द्रादिलोकपालांश्च वज्रादीन्यायुधान्यपि । नवग्रहांस्तथार्कार्दीस्तर्पयेत्स्वस्वनामतः ॥ ६४ ॥
 स्वाहान्तेन हृदा मन्त्री सधारेण यथाक्रमम् । मूलमन्त्रादिमन्त्रांस्तु भवानप्यथ तर्पयेत् ॥ ६५ ॥
 ततः कण्ठोपवीती स्खादितर्पणकर्मणि । कृत्वा जलाञ्जलिं तेषां कुशाक्षतसमायुतम् ॥ ६६ ॥
 १२ आपेणैव तु तीर्थेन क्रषीणां तर्पणं भवेत् । १३ अत्रि क्रतुं वसिष्ठं च विश्वामित्रमतः परम् ॥ ६७ ॥

^१ C, E : तथा pour ततो

^२ C, E : तथा pour ततो

^३ A : इन्द्रादीनायुधान्यपि ; C, E : वज्रादीनायुधानपि

^४ A : नवग्रहास्तथार्कार्दीत्यान्तः ; C : नवग्रहास्तथार्कार्दीस्ता ; E : नवग्रहास्तथादित्यांस्तः

^५ Cf. *Cintyāgama*, 4, 24-45a :

आदिल्यं सोममज्जारं वृद्धं वृहस्पतिशुक्रकौ । वानिं राहुं च केतुं च नामभिस्तर्पयेत्क्रमान् ॥
 व्रश्चा प्रजापतिथैता हिरण्यगर्भं वृत्तुर्मुखः । स्वयम्भूः पद्मोनिव परमेष्ठी पितामहः ॥
 स्वशा च दशानामेति तृष्ण्यत्वन्तेन तर्पयेत् । तदन्तेनेकेशवैव नारायणाथ माधवः ॥
 गोविन्दश्वैव विष्णुष्वं मध्यमूदत्रिविक्रमः । वामनः श्रीधरश्वैव हृषीकेशः पद्मनाभकः ॥
 दामोदर इति नामभिर्दीदशभित्वं तर्पयेत् । महेशं चन्द्रमौलिं च नृत्मूर्तिं तर्पयैव च ॥
 देव्यधूं च वृषारूढं त्रिपुरग्रन्थं यमान्तकम् । दक्षिणामूर्तिं वटुकं श्रीकण्ठं शूलपाणिनम् ॥
 रुद्रानेकादशांश्वैव तर्पयेत् यथाक्रमम् । इन्द्रं चैव तथामिं च यमं च निर्कृतिं तथा ॥
 वर्णं चैव वायुं च सोममीशं च तर्पयेत् । कौशिकः काश्यपश्वैव भारद्वाजोऽथ गौतमः ॥
 अगस्त्यश्वैव पवैतानुमीशं तर्पयेत्था । अत्रिश विश्वामित्रव चुलस्त्वः पुलहः क्रतुः ॥
 वसिष्ठश यरीचित्र भूतयः सप्त तर्पयेत् । . . . यूर्यमूलेन सूर्यस्य अर्थं वारि ददेतिवधा ॥ . . .
 कनिष्ठानामिकामप्ये पवैव्युग्मुष्टसंयुतम् । शिवगायत्रिकां जप्त्वा विधा मूलेन तर्पयेत् ॥
 पवैषु च क्रमणैव जप्त्वा तर्थं पुनः पुनः । मन्त्रमेकादशानां तु तर्पयेतदनन्तरम् ॥
 गणेशं सुव्रद्धाण्डं च क्षेत्रपालं तर्पयैव । आचार्यादि क्रमणैव तर्पयेत्क्रमशो वृधः ॥

^६ C : साधारेण ; E : साधकेन

^७ A : सर्वाणि pour सर्वानि

^८ C : कण्ठोपवीतः

^९ Cf. *Kālottarāgama*, 3, 49a : देवानामुपवीतेन क्रषीणां कण्ठलम्बितम् ।

^{१०} E : कृताञ्जलिः

^{११} C : समायुतः pour समायुतम्

^{१२} Cf. *Kālottarāgama*, 3, 50b et 52a :

आपेणैव तु तीर्थेन क्रषीणां तर्पयेत्पुनः । . . . अग्रेत्तु क्रृपितीर्थं स्यात् ॥

cf. *Kāraṇīgama*, I, 29, 42a : अङ्गस्त्वयेत्प्रण हस्ताभ्यां मुनीस्तर्पयैव कृशेत्प्रथा ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 5, 24a : अङ्गस्त्वयेत्प्रण क्रृपितीर्थम्

cf. *Somasambhupaddhati*, I, 1, 66b : “ क्रषीणां तु समप्रेषु शृङ्गीपर्वनन्ति रपु ।

^{१३} A : अत्रि कृतुं वसिष्ठं च ; C : अत्रिकेतुवसिष्ठं च ; E : अत्रि केतुं वसिष्ठं च

^१मरीचिं च पुलस्त्यं च तथैवागस्त्यमेव च । ओंकारादि स्वनाम्ना तु तर्पणं स्थानमोऽन्तकम् ॥
 अपसब्योपवीती स्थानतश्च पितृतर्पणे^२ । दक्षिणाग्रान्कुशान् ^३भूमावास्तीर्यग्रेषु तर्पणम् ॥६९॥
 तिलाक्षतसमायुक्तं कृत्वा तेषां जलाङ्गलिम् । अपसब्येन हस्तेन पितृतीर्थेन तर्पणम्^४ ॥७०॥
^५सोमादिकान्पितृन्सर्वान्स्वधा नम इति ब्रूवन् । तर्पयेत्तर्पयामीति ^६पितृपत्न्यात्मजांस्तथा ॥
 गणांश्च ^७पितृसंबन्धीस्तर्पयित्वा ततः क्रमात् । ^८स्वपितृनामगोत्राभ्यां तर्पयेत्पूर्ववन्सुधीः॥७२॥
^९पितामहमतश्चापि प्रपितामहमेव च । ^{१०}पितामहीं ततश्चापि तर्पयेत्प्रपितामहीम् ॥७३॥
^{११}ततो मातामहं चापि मातुश्चापि पितामहम् । प्रपितामहं ततश्चापि तर्पयेन्मन्त्रविचमः॥७४॥
 ज्ञातीन्सर्वांस्तथाचार्यांस्तर्पयित्वा समाहितः । त्यक्त्वा पवित्रकं पश्चादाचम्य विश्विपूर्वकम् ॥

[सर्वायोदकदानम्^{१२}]

पवित्रहस्तो भृत्वाथ ^{१३}कृत्वा चैव जलाङ्गलिम् । पठक्षरेण मन्त्रेण सूर्यस्याप्युदकं ददेत् ॥७६॥

^१ A : मरीचं च

^२ E : तर्पणम् pour तर्पणे

^३ C : भूमौ विस्तीर्यत्रैव तर्पयेत् ; E : भूमौ विस्तार्यत्रैव तर्पणम्

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 43 :

यज्ञं ईत्वाप्सब्यं तु जलेस्तु तिलमिश्रके । दक्षिणाङ्कुशतजन्योमूलेनैव पितृनपि ॥

cf. *Kālottarāgama*, 3, 49b, 51a et 52a :

पितृणां प्राचीनावीतीं तर्पयेत्सुरमाहितः । पैतृकेण तु तीर्थेन पितृणां तर्पयेत्पुनः ॥

“पैतृकोऽङ्गुष्ठमूलतः ।

cf. *Suprabheda-gama*, I, 5, 23a : तजन्वङ्गुश्योर्मध्ये पैतृकं तीर्थमुच्चते ।

cf. *Somaśambhupaddhati*, I, 1, 65a : पत्रं मूले प्रदेशिन्याः”

^५ D : सोदकांश्च pour सोमादिकान्

^६ A : पितृपत्न्यां जलांस्तथा

^७ La forme grammaticale correcte est पितृसंबन्धिनस्तर्पयित्वा

^८ A : स्वपितामगोत्राभ्यां ; C : स्वपितृनामगोत्राभ्यां

^९ C : पितामहं ततश्चापि , E : पितापितामहोश्चापि ^{१०} A : पितामहीं pour पितामही

^{११} A : मातामातामहं चापि ; C, E : मातामहीं ततश्चापि

^{१२} Cf. *Kiranāgama*, II, 1, 12b-13a :

कृत्वा हृदाङ्गलि च च्छा त्रीन् बारानुदकेन तु । कृत्वा अग्नि सुपुष्पाख्यं रवेः पश्चाच्छ्रुवं यजेत् ॥

cf. *Kālottarāgama*, 3, 27a : तत्रैव सूर्यमुदित्य पठक्षरेणोदकं ददेत् ।

^{१३} C : त्यक्त्वा pour कृत्वा

जलस्नानमिति प्रोक्तं भस्मस्नानमथोच्यते ।

[आग्रेयस्नानम्¹]

आग्रेयं तद्वेत्स्नानं तच भस्म चतुर्विधम् ॥ ७७ ॥

²चातुर्विध्यमिदं विद्धि कल्पं ³चाप्यनुकल्पकम् । उपकल्पमकल्पं च ⁴प्रथमादीनमुच्यते ॥ ७८ ॥

[कल्पम्⁵]

रोगादिरहितायास्तु युवत्या गोस्तु यद्वेत् । ^६पयस्तिन्यास्तु संगृह्ण प्रणवेनाव्जपत्रके ॥ ७९ ॥

पलाशपत्रके वाथ भूतले पतितं तु वा । अधश्वोध्वं परित्यज्य तत्था शुचि गोमयम् ॥ ८० ॥

तेन पिण्डानि कुर्वाति सर्वात्मानं समुच्चरन् । एकान्ते शोषयित्वा तु निर्देहेच्छववह्निना ॥ ८१ ॥

^७नित्याग्रामै वा शुचिर्धीर्माञ्जिशब्दमन्त्रं समुच्चरन् । ^८कल्पमेवं समुद्दिष्टमनुकल्पमतः^{१०} शृणु ॥ ८२ ॥

¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 3, 42b-44a :

भुक्तिमुक्तिदमाग्रेयं कार्यं शुद्धेन भस्मना । ज्ञानं चतुर्विधं भस्म भवेत्कल्पादिभेदतः ॥

कल्पं चैवानुकल्पं च उपकल्पमकल्पकम् । तेषायां तत उत्कृष्टतममन्यदभावतः ॥

Cf. *Acintyavīśvāsādākhyā*, 10, 67-68a :

चतुर्विधं तु तद्वस्तु कल्पं प्रथममुच्यते । अनुकल्पं द्वितीयं च तृतीयमुपकल्पकम् ॥

अकल्पं तु चतुर्थं स्यात्पूर्वं पूर्वं तथोत्तमम् ।

⁹ C : चतुर्विधमिदं

³ A : चाप्यनुकल्पनम्

⁴ A : प्रथमातनमुच्यते ; C : प्रथमादीनमुच्यते

⁵ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 3, 44b-46a :

रोगादिरहिता या गौः कृष्णा वा कपिलाश्वा । तस्या गोमयगादाय खस्यं पश्चदलादिना ॥

सयेन गोमयं प्रार्थ्यं पिण्डं वामेन कारयेत् । विमले शोषयित्वा तु दहेद्वाराञ्जिवाग्निना ॥

Cf. *Acintyavīśvāsādākhyā*, 10, 68b-74a :

वज्र्यां शुद्धा व्याधिताथ दुर्लक्षणयुतास्तथा । तर्णकेन विहीनाथं बाला मौर्ख्यवतीर्विना ॥

मुलशणाथं कपिला रक्ताः शुक्राः सितेतराः । एतासां गोमयं पश्चपत्रे हृष्मोद्धवे तथा ॥

पालाशपत्रके वापि हस्ताभ्यां व्योग्नि धारयेत् । गोष्ठे वा गोमयं ग्रावां सद्योमन्त्रेण धारयेत् ॥

उपर्युधस्तथा कुर्यादिसुजेन्मध्यमं पुनः । गोलकाकारकं कुर्यादिमदेवादिमन्त्रविना ॥

अधोरेण्यैव संशोष्य शुद्धदेशे दहेत्पुनः । पुरुषेण विशेषेण नवभाष्टं विनिष्पेत् ॥

कर्पूरोदीर्घीरहीवेरकेतकैथम्पैकस्तथा । दमनैरीशमन्त्रेण जपेत्स्माद्विशेषतः ॥

⁶ A : पयस्तिनास्तु

⁷ E : नित्यार्थी pour नित्याग्रामै

⁸ C, E : तु pour वा

⁹ C : अल्पमेवं

¹⁰ C : अथ pour अतः

[अनुकल्पम्¹]

^२आरण्ये गोमयं पूतं चूर्णयित्वा ^३नवे घटे । प्रक्षिप्य पूर्ववदग्धमनुकल्पमिति स्मृतम् ॥ ८३ ॥

[उपकल्पम्^४]

^५अग्निदग्धे तु कान्तारे गोवासे वा गृहादिके । इष्टकामृद्वटार्दीनामापाके वाथ ^६संथितम् ॥ ८४ ॥

गृहीत्वा भस्म ^७गोमूत्रात्कृत्वा वै ^८बद्रपिण्डितम् । ^९संशोध्य पूर्ववदग्धमुपकल्पं च कीर्तिम् ॥

[अकल्पम्^{१०}]

^{११}खीश्वद्रादिजनैरन्यैर्विशुद्धे तु महीतले । दग्धं ^{१२}यत्तदकल्पं स्यानेषु चैकं चतुर्खंपि ॥ ८६ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 46b-47a :

शुक्रं वनगतं यतु गोमयं चूर्णितं तथा । निर्दग्धमनुकल्पास्वयम् ॥

cf. *Acintyavivasādākhyā*, 10, 74b-75a :

अनुकल्पं ततदैव शृणु त्वं ननिदेव्यर । वने शुक्रं शकृदगृह्य कल्पवत्पूर्ववत्कुरु ॥

^२ A : आरण्यगोमयं ^३ A : वने pour नवे

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 47a-48a :

“ आपाकादिगतं तु यत् । वर्णेणान्तरितं भस्म गोमत्रैर्बद्धपिण्डिकम् ॥

दग्धं प्रागुक्तिविधिना भवेद्वस्मोपकल्पकम् ।

cf. *Acintyavivasādākhyā*, 10, 75b-76 :

तृतीयमुपकल्पं स्यादरण्ये शुक्रगोमयम् । चूर्णं कृत्वा तु संयुतं गोमत्रैः पिण्डवत्कुरु ॥

दग्धं पूर्वोक्तिविधिना भवेद्वस्मोपकल्पकम् ।

^५ A : अग्निदग्धेषु ^६ E : तत्स्थितम्

^७ A : गोमत्रैः pour गोमूत्रात् ; C : गोमूत्रान्

^८ A : बद्रपिण्डिकाम् ; E : बलिपिण्डितम् ^९ A : संशोध्य

^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 48b-50, 52-54a :

अन्यैरापादितं भस्म अकल्पकमिति स्मृतम् । जात्यादिदोषनिर्मुकं रोगादिरहितं च यत् ॥

तेन स्नानं प्रशस्तं स्याज्ञान्येन मुनिसन्नमाः । एवेकतममादाय पात्रेषु कलशादिषु ॥

त्रिसंघ्रामाचरेत्स्नानं यथासंभवतोऽयत्वा । . . . जलस्नानं पुरा कृत्वा प्रातरोमेयमभ्यसेत् ॥

संथ्यान्तरे तथामेषं केवलं वा सवाहणम् । शक्तानां विधिरेवं स्यादशक्तानां यथेच्छया ॥

आग्नेयं वाहणस्नानादसंख्येयफलावहम् । तस्माद्वारणमुत्सृज्य स्नानमामेयमभ्यसेत् ॥

cf. *Acintyavivasādākhyā*, 10, 77-78 :

पूर्वोक्तिविधिमुत्सृज्य केवलं भस्मसाधनम् । मंस्कारे पिण्डवत्कुर्यादकल्पमभिधीयते ॥

अन्यैरापादितं भस्म अकल्पमिति पूज्यते । चातुर्विधमिदं प्रोक्तं सर्वपापनिहन्तनम् ॥

^{११} Les slokas 86 à 122 manquent dans le ms. C.

^{१२} E : पक्षमकल्पं pour यत्तदकल्पं

गृहीत्वा शुद्धपत्रेषु^१ तच्चिकिष्य जनार्दन । वस्त्रेणान्तरितं कृत्वा ^२सितं केशादिवर्जितम्॥८७॥
तेन प्रशस्यते स्नानमाग्रेयमधिकं गुणैः^३ । प्रातर्मध्याह्न॑सायाह्नमध्यरात्रेषु^५ सुव्रती ॥ ८८ ॥
जलस्नानोन्नरं ^४पूर्वमनुन्नरमथोन्नरे ।

[उद्गूलने चर्चीम्]

न देवसंनिधौ मार्गे न चाग्निगुरुसंनिधौ ॥ ८९ ॥

उद्गूलनं प्रकर्तव्यं तथाशुद्धे महीतले ।

[उद्गूलनविधि^६]

आचम्य सुखमासीनः प्राइमुखो वाप्युद्गूलमुखः ॥ ९० ॥

^७सब्येन मुष्टिमादाय भस्मनां सुसमाहितः । तिसृभिर्धारणाभिस्तु^{१०} विशोध्यैतजनार्दन ॥९१॥

^१ A : पात्रेण pour पात्रेषु

^२ E : हृतं pour सितं

^३ A : गुणैः pour गुणैः

^४ E : ०सायाह्ने मध्यरात्री तु

^५ A : च प्रति pour सुव्रती

^६ E : पूर्वमनुकारमथोन्नरम्

^७ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 66-67 :

न च गुर्वग्निदेवानां संनिधौ मार्गे एव च । अशुद्धभूतले चैव भस्मस्नानं नयेत्सुधीः ॥
कवचिच्छस्तं हि देवस्य संनिधावग्निसंनिधौ । उद्गूलनविधिः प्रोक्तो विप्रस्य शिवशासने ॥

cf. *Kārnāgama*, I, 30, 52b-53a :

देवाग्निगुरुविद्यानां समीपे यदि दर्शने । अशुद्धभूतले मार्गे कृत्यज्ञोद्गूलनं व्रती ॥

cf. *Acintyavishvasādākhyā*, 10, 99-100a :

गुरुदेवाग्निविद्यानो संनिधौ वान्यदर्शने । महापातकयुक्तानो कृतग्रस्यापि दर्शने ॥
अशुद्धभूतले मार्गे धूलनं न विधीयते ।

^८ Cf. *Mataṅgapārāmeśvara*, *kriyāpāda*, pp. 37-39 :

गृहीत्वा भस्मपात्रं तु गृण्मयं वाथ वैणवम् । अलावुकं वा प्रच्छन्नः कौचेर्याभिमुखः स्थितः ॥
शुचौ प्रदेशे ज्ञानात्मा ध्यात्वात्मं पूर्ववत्पूर्वीः । भस्ममुष्टि गृहीत्वा तु दक्षिणेन करेण तु ॥
शिरो मुखं च ग्रीवां च लेशाधा मज्जयेत्ततः । उरो चाहू च हृदयं पृष्ठं जघनमेव च ॥
यदगम्यं दक्षिणस्य तदामेन तु पाणिना । सम्भगाधूलयेदाह्नं सृष्टवान्योन्यकरावुभी ॥
कटिमुत्थाय गुणं च तथोरुगुणं शृणैः । जडे च कमशः पश्चान्तोऽन्तः पादमुस्तजेत् ॥
अन्यद्वृत्तं तु संगृह्य भस्मना साधकोन्नमः । परिधाय शुचेवर्सिः पाणी प्रक्षालयेत्ततः ॥
सलिलेन च पूर्तेन पादौ मुद्दिस्तु सप्तमिः । आचमेत्यतो भूत्वा हस्ती तु परिशोधयेत् ॥
भूयोऽपि भस्मनो न्यस्य गृहीत्वा मुष्टिमादारात् । किसायां भुवि सौम्यास्यः स्मृत्वा नाथं सदा शिवम् ॥
ईशमन्त्रेण मन्त्रज्ञः शिर उद्गूलयेत्पुरा । वदनं वक्त्रमन्त्रेण हृदयं बहुरूपिणा ॥
गृह्य वामेन सदेन शेषमुद्गूलयेत्सुधीः ।

^९ E : भस्मना pour सब्येन

^{१०} E : विशोऽयेत जनार्दन

पद्मेनाभिमन्त्रयाथ वामहस्ततले न्यसेत् । उद्गुलं ^१ततः कुर्यातेन कादि समाहितः ॥९२॥
 ईशेनोद्गुलयेन्मन्त्री मुखे तत्पुरुषेण तु । हृदये धोरमन्त्रेण वामदेवेन गुद्धके ॥९३॥
 पादयोः सद्यमन्त्रेण पृष्ठे सर्वात्मनाणुना । अखेणोद्गुलयेत्पश्चात्सव्यवामक्रमेण तु ॥९४॥
 सर्वाङ्गानि समुद्गुल्य गत्वान्यत्र ततो बुधः । परिवर्त्य ततो वर्त्म कौपीनं ^२चाचमेत्सुधीः ॥
 गृहिणां वारुणं स्तानमाग्रेयं^३ ब्रह्मचारिणाम् । माहेन्द्रादिचतुष्कं तु यन्मित्तिकमेतयोः ॥९६॥

[भस्मपुण्ड्रविधिः^४]

उद्गुलविधिर्वेदं^५ ब्राह्मणस्य शिवागमे^६ । क्षत्रविद्युद्गुलजातीनां ^७पद्मपुण्ड्रं ललाटके ॥९७॥
^८त्रिपुण्ड्रं यच्चतुर्णा च वर्णानामपि योग्यकम् । ^९पद्मज्ञुलसुविस्तीर्णं ब्राह्मणानां ^{१०}त्रिपुण्ड्रकम् ॥
 नृपाणां चतुरज्ञुलयं वैश्यानां तु ^{११}त्रियज्ञुलम् । शूद्राणामपि सर्वेषां ^{१२}भवेद्यज्ञुलविस्तृतम् ॥९९॥
 सवर्णाद्यनुलोमानां ^{१३}वैश्यवत्तु त्रिपुण्ड्रकम् । ^{१४}द्वात्रिंशत्संधिदेशेषु^{१५} पोडशस्थवा पुनः ॥१००॥

^१ E : ततस्तेन कुर्यात्

^२ Voir p. 182 note 8.

^३ A : माहेन्द्रं pour आग्रेयं

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 62-63 :

पद्मगुलप्रमाणेन ब्राह्मणानां त्रिपुण्ड्रकम् । नृपाणां चतुरज्ञुलयं वैश्यानां तु त्रियज्ञुलम् ॥
 शूद्राणां द्विरज्ञुलं प्रोक्तं स्त्रीणामेकाज्ञुलं भवेत् । अनुलोमादिसर्वेषां त्रिपुण्ड्रं पितृवद् [भवेत्] ॥

^५ Cf. *Makutāgama*, 2, 79b-80 :

ब्राह्मणानां पद्मज्ञुलयं नृपाणां चतुरज्ञुलम् । वैश्यानां द्वयज्ञुलं प्रोक्तं शूद्राणामेकमज्ञुलम् ॥
 अन्येषामपि सर्वेषां त्रिपुण्ड्रं शूद्रवद्ववेत् ।

^६ E : ज्ञेयं pour वेदं

^७ A : शिवाग्रमे

^८ A : पद्मपुण्ड्रललाटकम् ; cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 69a : त्रियज्ञुलजातीनां पद्मपुण्ड्रं ललाटके ।

^९ A : त्रिपुण्ड्रं यच्चतुर्वर्णी वर्णानां परिकीर्तिम् ^{१०} E : स्तानज्ञुलं तु विस्तीर्णं

^{१०} A : त्रिपुण्ड्रकम्

^{११} E : त्रयज्ञुलम् ; la forme grammaticale correcte est त्र्यज्ञुलम्

^{१२} E : भवेद्यज्ञुलविस्तृतम् ^{१३} E : वैश्यवत्स्यात्रिपुण्ड्रकम्

^{१४} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 29, 67b-68 :

द्वात्रिंशत्संधिदेशेषु वाथवा पोडशेषावपि । अष्टसन्धिषु वा मन्त्री त्रिपुण्ड्रं विधिना कुरु ॥

^{१५} Cf. *Acintyaviśvasādākhyā*, 10, 83b-84 :

त्रिपुण्ड्रं कारयेत्पश्चाद्वायाद्विष्णुशिवात्मकम् । द्वात्रिंशत्स्थानके वार्षि पोडशस्थानकेऽपि वा ॥

अष्टस्थाने तथा चैव पवस्थानेऽपि योजयेत् ॥

^{१६} E : देवो वा pour देशेषु

^१कुर्यादृष्टसु चाङ्गेषु मितेन भमितेन च ।

[द्वात्रिशत्संधयः^२]

साम्बुना प्रथमं मूर्भिं ललाटे तु ततः परम् ॥ १०१ ॥

ततश्च हृदये न्यस्य ^३दोर्द्वयेऽतः परं भवेत् । ^४अंसयोश्च ततः कुर्यात्कर्णयोश्च ततो भवेत् ॥ १०२ ॥

गलमध्ये ततः ^५कुर्यादैर्थ्येवं पार्श्ययोर्द्वयोः । वामेतरक्रमेणैव कुक्खां तु ततः परम्^६ ॥ १०३ ॥

त्रिकयोश्च ततः कुर्यात्पश्चात्कूर्परसयोरपि । मणिवन्धद्वये^७ चाथ ततश्चापि ^८कटिद्वयोः ॥ १०४ ॥

^९नामौ कुक्खौ तथा पृष्ठे ऊर्वोरपि ततः परम् । ^{१०}जानुद्वयोस्ततः कुर्याज्ज्ञयोः पादयोरपि ॥

[पोडश संधयः^{११}]

द्वात्रिशत्संधयः प्रोक्ताः ; ^{१२}पोडशेष्वथ चोच्यते । के ललाटे च ^{१३}हृदये दोर्द्वयोः कण्ठमध्यमे ॥

^{१४}कुक्खां कर्णयोश्चैव पार्श्ययोर्नामिदेशके । ^{१५}कूर्परद्वितये चैव मणिवन्धद्वये ^{१६}तथा ॥ १०७ ॥

^१ A : कुर्याचाष्टसु चाङ्गेषु

^२ Cf. Kāmikāgama, I, 3, 70-72a :

मध्ये ललाटे कण्ठां च चक्षुषी ग्राणकौ तथा । आस्थं ग्रीवा तु चामौ च बाहु कूर्परकौ तथा ॥

मणिवन्धी च हृज्ञामिमेहूं पायुस्थैर्व च । ऊर्वे च जानुनी चैव ज्ञेहूं स्फुक्ती तथैव च ॥

पादौ द्वात्रिशदित्येने पञ्चन्ते संधयः क्रमात् ।

cf. Acintyavīśrasādākhyā, 10, 85-87a :

उत्तमाङ्गे ललाटे च करयोर्नेत्रयोस्तथा । नामावक्रमगलेष्वेवमंसद्वयमतः परम् ॥

कूर्परी मणिवन्धी च हृदये पार्श्ययोर्द्वयोः । नामौ गुवाद्वयोश्चैवमर्वाः स्थिरद्वे द्विजानुनी ॥

ज्ञेहूद्वये वा पादौ द्वौ द्वात्रिशत्स्थानमुत्तमम् ।

^३ E : दोर्द्वयोश्च ततः परम्

^४ A : द्विवंसयोस्ततः

^५ E : कुर्यादैर्थ्ये तत्पार्श्ययोर्द्वयोः

^६ A : कुक्खा कर्णां ततः परम्

^७ E : द्वयोः pour द्वये

^८ E : करद्वयोः

^९ E : नामौ पृष्ठे तथा कुक्खौ

^{१०} E : जानुद्वये ततः

^{११} Cf. Kāmikāgama, I, 3, 73-74a :

ललाटे कण्ठां चामौ च बाहु च मणिकूर्परी । हृदयं जठरे चैव नामिः पार्श्ये तथैव च ॥

पृष्ठे च इति विज्ञेयाः संधयः पोडश क्रमात् ।

cf. Kāraṇāgama, I, 29, 72-73a :

ग्रीवा ललाटमंसौ च बाहु च कूर्परी तथा । हृदये जठरे चैव पार्श्ये च मणिवन्धकौ ॥

नामिः पृष्ठे च विज्ञेयाः संधयः पोडश क्रमात् ।

^{१२} A : पोडशत्वय

^{१३} E : हृदये

^{१४} A : कर्णां कर्णद्वयोश्चैव

^{१५} A : कीर्पर pour कूर्पर

^{१६} A : ततः pour तथा

[अष्टसंधयः^१]

योऽशस्यानमुदिष्टः ; स्थानाएकमतः^२ शृणु । मृद्धिं देशे ललाटे च हृदेशे^३ दोर्द्वयोस्तथा॥१०८॥
कर्णयोरुभयोश्चैव गलमध्ये ततः परम् । एवं त्रिविधं उदिष्टत्रिपुण्ड्रस्याननिर्णयः॥१०९॥
‘एतेष्वेकतमं कुर्यादगृहस्थः पापशोधनम् । ब्रह्मचारी^४ त्विदं कुर्याद्भसोदूलनमुत्तमम्’॥११०॥
गृहस्थसापि तत्रोक्तं प्रायश्चित्तविधौ^५ परम् । स्नानद्रव्यमिदं^६ प्रोक्तं जलमसोपलक्षितम्॥१११॥

[माहेन्द्रस्नानम्^७]

माहेन्द्रादिचतुष्कं यत्क्षेण स्नानमुच्यते । आतपे वृष्टिसंयुक्ते प्राङ्मुखश्चोर्ध्वबाहुकः॥११२॥
ईशानं तु जपेन्मन्त्रं^८ गच्छेच्च पदसप्तकम् । स्नानं माहेन्द्रमित्युक्तं ; वायव्यमधुनोच्यते॥११३॥

[वायव्यस्नानम्^९]

वायुना दिवि विस्तीर्ण^{१०} रजो यद्वोकृतं महत् । अनुसृत्य^{११} तु तद्गच्छेजपन्पुरुषमुत्तमम्॥११४॥
यावच्छतपदं तु स्नात्स्नानं वायव्यमुत्तमम्^{१२} ।

^१ Cf. *Ācintyaviśvasādākhyā*, 10, 96b-97a :

शिरःस्थाने ललाटं च कर्णद्रव्यमतः परम् । अंसद्वयं च हृदयं नाभिरित्यष्टकं भवेत् ॥

cf *Kāraṇāgama*, I, 29, 73b-74a :

शिरोललाटकर्ण [ण्ठे?] च बाहू च हृदयं तथा । नाभिः पृष्ठमिति हेयास्त्वष्टौ वै संभयः क्रमात् ॥

^२ B : अष्ट pour अतः

^३ E : दोर्द्वये तथा

^४ A : उदिष्ट त्रिपुण्ड्रस्याननिर्णयम्

^५ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 101b-102a :

वारुणं वा गृहस्थानां यतीनां भम्मना कृतम् । स्नानान्तरं तयोरेव नैमित्तिकमुदाहृतम् ।

^६ E : ततः pour त्विदं

^७ A : नविग्रहम्

^८ A : विधेः pour विधी

^९ E : इति pour इदं

^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 102b-103a :

ऐद्रै चातपवृष्ट्या स्नातप्राङ्मुखेनोर्बपाणिना । स्मरता मृधंजं मन्त्रं गच्छता पदसप्तकम् ॥

Voir aussi *Mṛgendarāgama*, *kriyāpāda*, 2, 30

^{११} E : गच्छेत्

^{१२} Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 103b-104a :

कुर्याद्भ्रूकुलसेवारध्रुलिभिर्युसंभवैः । उरुषेणैव मन्त्रेण स्नानानामुत्तमोत्तमम् ॥

Voir aussi *Mṛgendarāgama*, *kriyāpāda*, 2, 4b et 29

^{१३} E : रजोऽन्यकलुपीकृतम्

^{१४} E : जपन् pour तु तद्

^{१५} E : स पञ्चटपदं तस्माद्वायव्यमितिरितिम्

[मानवक्षानम्¹]

सद्यादिपरिपूतेन वारिणाभ्युक्षणं तु यत् ॥ ११५ ॥

[मानसस्तानम्²]

मूर्धिनं³ तन्मान्त्रमुदिष्टं ; मानसं त्वधुजोच्यते । प्रणवस्य जपेनैव⁴ मानसेन प्रकीर्तिम् ॥ ११६ ॥

अष्टोत्तरशतेनैव प्राणायामयुतेन च ।⁵ मानसं स्तानमेवं स्यात्सनानान्युक्तानि प०मया ॥ ११७ ॥

[वारुणस्ताननिमित्तानि⁶]

⁷ गृध्रवायससंस्पृष्टे शखरोष्टुकपोतकैः । ग्रामसूकरसंस्पृष्टे⁸ ग्रामकुकुटकैस्तथा ॥ ११८ ॥

⁹ वीरहात्रतिसंस्पृष्टे¹⁰ निर्मल्यस्य तु भोजने । रजस्त्वलान्त्यजप्रेतस्त्रिकापतितैरपि ॥ ११९ ॥

अन्यैश्च लिङ्गिभिः स्पृष्टे¹² वारुणं स्नानमाचरेत् ।¹³ विष्णमूत्ररेतः संसर्गे¹⁴ दुर्भुक्तौ वमने तथा ॥ १२० ॥

¹ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 104b-105a :

सद्यादिमन्त्रज्ञेन तोयेन परिवार्जनम् । मानवं तद्वारुणस्नानविधावपि विधीयते ॥

Cf. *Kāranāgama*, I, 29, 93-95 :

प्रक्षाल्य पादावाचम्य पात्रे क्षिप्त्वा जलं तथा । व्योगव्यापिपदैर्थैव घडाँवद्वापबकैः ॥

मूलेनैव तु तत्त्वोयमभिमन्त्र्य सहृत् सहृत् । संस्तुशेतेन तोयेन मूलमन्त्रेण वर्मणा ॥

मूर्धिदिपादपर्यन्तं विधा संस्पर्शयेत्ततः । मन्त्रस्नानं समाख्यातं सर्वपापक्षयो भवेत् ॥

² Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 105b-106a :

प्रणवस्त्वरणोपेतं प्राणायामेन मानसम् । सर्वस्नानेषु कर्तव्यं केवलं वा विधीयते ॥

Voir aussi *Mṛgendarāgama*, *kriyāpāda*, 2, 31b-32a

³ A : तन्मन्त्रमुदिष्टं

⁴ A : मानसं परिकीर्तिम्

⁵ E : मानसस्तानमेवं स्यात्

⁶ Cf. *Kāmikāgama*, I, 3, 106b-110a :

खरवायसगृह्णान्त्यजनध्यग्रानसूकरैः । कुकुटप्रेतभूसङ्गशावसृतकपातकैः ॥

शार्वयनिर्गन्धनिर्मल्यभोजकैरन्यलिङ्गिभिः । अन्यैश्च निन्दितैः स्पृष्टो यदि भानं समाचरेत् ॥ . . .

छर्दितेऽभ्युदिते सुखे इमशुकर्मणि मैथुने । दुःखप्रे दुर्जनस्पर्शे स्नानं पट्टम् विधीयते ॥

Cf. *Somasambhupaddhati*, I, 1, 34-36 :

कपोतकुकुटादैर्थ काककङ्कखरध्यभिः । ग्रामसूकरगृह्णोऽस्तुदुदूताङ्गवैहृतैः ॥

इमशानपतिप्रेतयुतिकामाल्यभोजकैः । तथान्यलिङ्गिभिः स्पर्शं वारुणं स्नानमाचरेत् ॥

शुकविष्णमूत्रसंपर्कं नामेव्यवै करी विना । वपने वमने तोयमवगाहेत शुद्धये ॥

⁷ A : गृधकाकवलस्पृष्टे च खरोष्ट च पातके

⁸ A : संस्पर्शं pour संस्पृष्टे

⁹ A : ग्रामकुकुटजे तथा

¹⁰ A : विरहाप्रस्वासंस्पृष्टे ; E : वीरहामूर्तिसंस्पृष्टे

¹¹ E : निर्मल्येन तु

¹² E : स्नानं वारुणसाचरेत्

¹³ E : विष्णमूत्ररेतसां सर्वे

¹⁴ A : दुर्भक्ते

^१नाभेरुध्वं करौ हित्वा यदञ्जं तु मलादिभिः । दुष्येत्तत्र ^२चरेत् स्नानं शेषं प्रक्षालय शुद्धयति ॥

[भस्मस्नाननिमित्तानि^३]

सुप्त्वा भुक्त्वा जलं पीत्वा कृत्वा चावश्यकं ब्रती । शश्यादाववसाने च भस्मस्नानं समाचरेत्
॥ १२२ ॥

‘इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ‘स्नानविधिर्नाम
एकोनविंशः पटलः ॥

^१ A omet les *sloka* 121 et 122a   ^२ E : वपेत् pour चरेत्

^३ Cf. *Soma\$ambhupaddhati*, I, 1, 40-41 :

संध्यात्रये निशीथे च चर्यापूर्वविसानयोः । सुप्त्वा भुक्त्वा पयः पीत्वा कृत्वा चावश्यकादिकम् ॥

क्षियं नपुंसकं शङ्खं बिडालवक्मूषिकान् । स्फृष्ट्वा तथा विधानेन चाभेष्यस्नानमाचरेत् ॥

^४ E : इत्यजिते स्नानविधिपटलः   ^५ A : स्नानविधिः विंशतितमः पटलः

[विंशः पटलः]

अर्चनाविधि:¹

[अर्चनाप्रशस्तिः²]

अथ नित्यार्चनं वृद्धे सर्वसिद्धिप्रदं³ नृणाम् । सर्वपापहरं चैव सर्वयज्ञोत्तमोत्तमम् ॥ १ ॥

[आत्मार्थपूजा परार्थपूजा च⁴]

आत्मार्थं च परार्थं च⁵ यजनं द्विविधं स्मृतम् । ⁶दीक्षितो गुरुणा तेन ⁷दत्तं लिङ्गं चलात्मकम् ॥

गृहीत्वा तत्र वान्यत्र क्षणिके⁸ स्थण्डिलेऽथवा । ⁹जले वा प्रतिमायां वा मण्डले चित्रकेऽपि वा ॥

¹⁰पटे वा हृदये वाथ भवेदात्मार्थमर्चनम् । ¹¹शिवलिङ्गे स्वयंभूते लिङ्गे वाणार्चितेऽपि वा ॥ ४ ॥

¹²गाणपे दैविके वाथ चार्चे वा¹³ मानुषेऽपि वा । ¹⁴मुखलिङ्गेषु सर्वेषु व्यक्तेष्वपि जनार्दन ॥ ५ ॥

¹ Pour अर्चनाविधि voir *Amśumadāgama*, *ātmārthapūjāvidhi*, *Acintyavishva-sādākhya* 12 et 13, *Kāmika* I, 4 et 5, *Kāraṇa* I, 15, 30 et 31, *Kirāṇa* II, 2, *Cintya* 6, 7 et 8, *Dipta* 23 et 26, *Makuṭa* 3 et 4, *Mataṅgapārameśvara*, *kriyāpāda* 29, *Mṛgendra* II, 3, *Yogaja* 6, *Raurava* II, 10, *Vira* 38, *Sahasra* 4, *Suprabheda* I, 7 et 8, *Sūkṣma* 4, 5, 9 et 45 et *Svāyambhuva* 7 et 8.

² Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 1-2a :

वृद्धे नित्यार्चनं पुण्यं शुभदं पापनाशनम् । सहापातकदोषान्तं सर्वयज्ञफलप्रदम् ॥

आत्मार्थं च परार्थं च पूजा द्विविधसुच्यते ।

cf. *Suprabheda*, I, 8, 1-2 :

अथातः संप्रवश्यामि शिवार्चनविधिकमम् । सर्वपापहरं दिव्यं सर्वलोकसुखावहम् ॥

श्रीप्रदं सर्वविनाशं राजो राष्ट्रविवर्धनम् । तदपि द्विविधं प्रोक्तमात्मार्थं च परार्थकम् ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 1 :

अथार्चनविधिं वृद्धे भुक्तिभुक्तिकलप्रदम् । परार्थं स्वार्थमित्येव द्विविधं तत्प्रकीर्तिम् ॥

³ C, E : सर्वसिद्धिकर

⁴ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 2b-3a :

दत्ते च गुरुणा लिङ्गे स्थण्डिले स्वयमात्मनि । क्षणिके मण्डले तोयेऽप्यात्मार्थयजनं स्मृतम् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 3 :

क्षणिके चललिङ्गे च स्थणिडले मण्डलेऽपि च । कौनुके भित्तिविश्रे वा आत्मार्थेऽर्चनमारभेत् ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 2 :

दीक्षान्ते गुरुणा दत्ते लिङ्गे वा स्थणिडलादिके । यजनं स्वार्थमास्त्वातं स्वस्येष्टफलदं यतः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 12 :

सर्वेषामात्मरक्षार्थमिष्टलिङ्गार्चनं यहे । आत्मार्थमिति विस्त्रातम् ॥

voir aussi *Mṛgendrāgama*, II, 3, 56b-58

cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 3-5 :

ग्रामस्थेष्टपुरादौ वा नद्यां पर्वतं एव वा । अश्यष्टिमहाक्षेत्रेष्वन्यत्र च मनोरमे ॥

स्वयम्भूदैववाणार्थलिङ्गयुक्ते शिवालये । मनुजैः स्थापिते लिङ्गे परार्थयजनं स्मृतम् ॥

तृपत्तेरायुरारोम्यज्यसम्पदितद्वये । ग्रामादीनां विद्वद्यथर्वं परार्थेऽज्या प्रयुज्यताम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 10-11 :

सर्वेषां रक्षणार्थेण ग्रामादिषु विशेषतः । स्थापितं विधिना लिङ्गं सुरेवं मुनिभिर्नरैः ॥

स्वयम्भूतलिङ्गं च प्रतिमा चेवरातिमका । तत्परार्थं सत्त्वास्त्वातं सर्वेषामात्मनः फलम् ॥

^४ C, E : द्विविधं वजनं स्मृतम्

^५ C : दक्षिणो

^६ C : दत्तलिङ्गं pour दत्तं लिङ्गं

^७ E : स्थणिडलेऽपि वा

^८ A omet les demi-*stola* 3b et 4a ^९ A : पादे pour पटे

^{१०} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 14-16 :

स्वयम्भूः स्वयम्भूत्यज्ञं देव्यर्चनं तु देविकम् । दिव्यं देवार्चनं चैव ऋषिपूजितमार्थकम् ॥

मानुषैः स्थापितं लिङ्गं मानुषं परिकीर्तितम् । अमुरै राक्षसैः पूज्यमासुरं राक्षसं भवेत् ॥

बाणं नाम जलं ग्रोकं तज्जातं बाणलिङ्गकम् । बाणेन पूजितं लिङ्गं बाणलिङ्गमिहोच्यते ॥

^{११} A : गाणवे

^{१२} A : आर्थं वा ; E : आर्थके

^{१३} C : ग्रामादिष्वविशेषेण युक्तेष्वपि ; E : ग्रामादिषु विशेषेण युक्तेषु हि

प्रासादादिषु सर्वत्र स्थापितेषु वहुच्चपि । राजा वा राजकल्पैर्वा 'जनैर्जनपदैस्तु वा ॥ ६ ॥

अनुभूय कृतां वृत्तिं क्रियते ^२यद्यदर्चनम् । तत्परार्थमिति प्रोक्तमन्येषां ^३फलदानतः ॥ ७ ॥

[आत्मार्थ-परार्थपूजास्वधिकारिणः^४]

शिवाश्रितस्य तत्प्रोक्तं ब्राह्मणस्य शिवागमे । ^५क्षत्रियादित्रियाणां च वाहानां न परार्थकम् ॥ ८ ॥

सवर्णाद्यनुलोमानां ^६प्रोक्तमात्मार्थमुच्यते^७ । द्वयोः परार्थयजनं शृणु वक्ष्ये जनार्दन ॥ ९ ॥

[पूजामेदाः^८]

भवेदष्टप्रकारं ^९तत् ^{१०}प्रकारस्त्वधुनोच्यते । उत्तमत्रितयेनाथ मध्यमत्रितयेन च ॥ १० ॥

^१ A : जनैर्जनपदैस्तु   ^२ A : इर्वनं तु यत् pour यद्यदर्चनम्   ^३ C : फलदा यतः ; E : फलदे यतः

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 6-10 :

परार्थयजनं कार्यं शिवविप्रेस्तु नित्यशः । धार्मिकः कथ्यते नित्यमादिशैवो द्विजोत्तमः ॥

अन्ये तु स्वार्थकादन्यत् कुर्यादेकतृनाशनम् । शिवसृष्टि विना ये तु जायन्ते ब्रह्मणो मुखात् ॥

ते सामान्या न तेषां तु परार्थेज्याधिकारिता । यदि मोहेन कुर्वीरन् राज्ञो राष्ट्रस्य नाशनम् ॥

सूत्यर्थं ये शिवं विप्राः सामान्यास्त्वर्चयन्ति चेत् । वप्मातात्पतनं यान्ति तस्मातान् परिवर्जयेत् ॥

शिवदीक्षाभिप्रिकस्य शिवविप्रस्य धीमतः । शिवाज्ञावशतस्त्वं परार्थेज्या न दोषभाक् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 17-18 :

विप्रक्षत्रियविद्युद्रा दीक्षिताथ प्रवेशकाः । आत्मार्थयजनं कुर्यात् कुर्यात् परार्थकम् ॥

आत्मार्थं च परार्थं च स्वादिशैवेन पूजितम् । आदिशैव इति प्रोक्तः स शिवब्राह्मणो युरुः ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 14 .

दीक्षितानां हिजातीनामात्मार्थमनुलोभिनाम् । परार्थनादिशैवानामात्मार्थं च समर्चयेत् ॥

cf. *Amṛśumadāgama*, *ātmārtha pūjā vidhi*, 3b-4 :

शिवविप्रेण कर्तव्यमात्मार्थं च परार्थकम् । विप्रक्षत्रियवैद्याथ शूद्राधैव तु दीक्षिताः ॥

आत्मार्थमन्तर्नं कुर्यात् कुर्यात् परार्थकम् ॥

^५ A : क्षत्रियाणां च वर्णानां अर्चनं तु प्रकारार्थकम् । C : .... नोऽर्चनं तु परार्थकम् ।

^६ C, E : उक्तम् pour प्रोक्तम्   ^७ E : आत्मार्थपूजनम् pour आत्मार्थमुच्यते

cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 1-4 :

अर्चनाज्ञविधि वक्ष्ये संभ्रान्तक्षणपूर्वकम् । भास्करोदयमारम्भ्य यावहै भास्करोदयम् ॥

सप्तार्थटिकामानो यामोऽयं संधिरूपते । पष्ठुच्छ्रवासो भवेत्प्राणः पष्ठग्राणो घटिका भवेत् ॥

घटिकापृष्ठहोरात्रमप्तसंध्यं तदुच्यते । अष्टसंध्यासु या पूजा सा भवेत्तमोत्तमा ॥

सप्तपृष्ठभूतवेदाभिवृग्मेन्दुप्रहरेषु च । यामार्थकालसंवृत्ता पूजा नवविधा भवेत् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 5-8a :

साधेन नाडिकाः सप्त यामं तत्संधिरूपते । संधयोऽष्टौ सप्ताख्यातास्त्वहोरात्रं प्रजापते ॥

यजनं प्रतियामं तु उत्तमं त्विति कीर्तिम् । उदये चैव मध्याह्ने प्रदोषे चार्धयामके ॥

यजनं मध्यमं मध्ये उदयेऽस्त्वनेऽध्यम । परार्थे त्वेषु कालेषु पूजयेत् विशेषतः ॥

द्विकालमेककालं च आत्मार्थयजनं स्मृतम् ।

^९ C, E : यत् तत्प्रकारमधुनोच्यते

^{१०} A : प्रकारमधुनोच्यते

अधमद्वितयेनापि पूजैषा शृणुधा स्मृता ।

[उत्तमोत्तमा पूजा¹]

^२अहि यामचतुष्के तु प्रतियामं विशेषतः ॥ ११ ॥

निश्च यामचतुष्के च प्रतियामकृतार्चना^३ । यथोक्तविधिना पूजा सा भवेदुत्तमोत्तमा ॥ १२ ॥

[उत्तममध्यमा^४]

दिवा^५ यामचतुष्केषु पूजनं च विशेषतः । ^६रात्रौ च त्रितये कुर्याद्यार्चा सोत्तममध्यमा ॥ १३ ॥

[उत्तमाधमा^७]

^८अहि संधिचतुष्केषु रात्रिसंधिद्वयेऽपि च^९ । ^{१०}पट्संधिषु कृता पूजा सा भवेदुत्तमाधमा ॥ १४ ॥

[मध्यमोत्तमा^{११}]

प्रातर्मध्याह्नसायेषु रात्रौ^{१२} यामे द्वितीयके । चतुर्थे^{१३} च कृता पूजा सा भवेन्मध्यमोत्तमा^{१४} ॥ १५ ॥

¹ Cf. *Cintyāgama*, 6, 1b-2a et 5a :

अष्टयामं भवेजित्यमुदयाद्युदयान्तकम् । अष्टसंधि यजेच्छम्भुं कमायामं प्रति प्रति ॥ . .

वरसिद्धान्तपूजेति उत्तमोत्तममिष्यते ।

² A : अभिधतुष्कयामे तु ; C : अर्हा चतुष्कयामे ; E : अहतुष्कयामे

³ C, E : प्रतियामं कृतार्चनम्

⁴ Cf. *Cintyāgama*, 6, 5b-6a :

यामेषु सप्तमं त्यक्त्वा सप्तयामेषु पूजनम् । मुनिसिद्धान्तकं प्रोक्तमुत्तमे मध्यमं भवेत् ॥

⁵ A : . . . चतुर्थेषु ; C, E : यामचतुर्थे च

⁶ C : रात्रौ त्रितये क्रियते सार्चा सोत्तममध्यमा ; E : रात्रौ त्रियामं कुरुते सार्चा चोत्तममध्यमा

⁷ Cf. *Cintyāgama*, 6, 6b-7a :

चतुर्थं सप्तमं त्यक्त्वा यामान्त्यकप्रपूजनम् । गणसिद्धान्तकं प्रोक्तमुत्तमे कन्यसं भवेत् ॥

⁸ C : अभिसन्धिचतुष्केषु ; E : अहसन्धिचतुष्केतु

⁹ A, C, E : द्वितीयके pour द्वयेऽपि च

¹⁰ C : पट् बन्धौ च कृता ; E : षट्सन्धौ च कृता

¹¹ Cf. *Cintyāgama*, 6, 7b-8 :

सर्वसिद्धान्तयजनाच्छ्रुत्वा मध्योत्तमादयः । प्रातर्मध्याह्नरात्रौ चार्धयामान्त्ययामकम् ॥

पञ्चसंधि यजेश्चित्यं मध्यमोत्तममुच्यते ॥

¹² A : यामद्वितीयके

¹³ A : चा pour च

¹⁴ E ajoute प्रातर्मध्याह्नसन्धौ च रात्रौ यामद्वये तथा । चतुर्थमें कृता पूजा सा स्यामध्यमध्यमा ॥

[मध्यममध्यमा¹, मध्यमाधमा² च]

अर्धयामार्चनाहीना सा भवेन्मध्यमध्यमा³ । प्रातर्मध्याह्नसायेषु⁴ ⁵या पूजा मध्यमाधमा ॥१६॥

[अधमोत्तमा,⁶ अधमध्यमा⁷]

प्रातःकाले च साये च या पूजा⁸साधमोत्तमा । ^९एकधा तु कृता पूजा सा स्थादधममध्यमा¹⁰ ॥

[अधमाधमा¹¹]

¹²अधमाधमपूजा च ¹³नैव लिङ्गेषु दृश्यते । तस्मादेत्रकारोऽयमिति ¹⁴तन्त्रे विनिश्चितः ॥१८॥

¹ Cf. *Cintyāgama*, 6, 9 :

प्रातर्मध्याह्नरात्रौ च निशान्तं संधिमेव तु । मध्यमे मध्यमं प्रोक्तं चतुःसंध्यमिहोच्यते ॥

² Cf. *ibid.*, 6, 10a :

प्राग्रात्रौ च निशान्ते तु त्रिसंधं मध्यमाधमम् ।

³ C, E : मध्यमाधमा

⁴ E : सायाङे pour सायेषु

⁵ A : सा pour या

⁶ Cf. *Cintyāgama*, 6, 10b :

प्राता रात्रौ द्विसंधी च यजनं कन्यसोत्तमम् ।

⁷ Cf. *ibid.*, 6, 11a :

एकसंधि यजेज्ञित्यं कन्यसे मध्यमं भवेत् ।

⁸ C, E : नाधमोत्तमा

⁹ C, E : एकया pour एकधा

¹⁰ E ajoute यत्र कृत्र कदाचित्स्यात्ता भवेदधमाधमा

¹¹ Cf. *Cintyāgama*, 6, 11b-12a :

निल्पूजां विना यत्र पुष्यकल्पेषु पूजनम् । अधमाधममित्युक्तम् ॥

¹² A : अधमस्याधमा पूजा ; C, E : अधमादधमा पूजा

¹³ C : जान्वै pour नैव

¹⁴ C : तन्त्रेण निश्चितः ; E : तन्त्रेषु निश्चितम्

[त्रिविधा पूजा^१]

शुद्धा मिश्रा ^२ च संकीर्णा त्रिविधा सात्र कथयते । शुद्धा हवि: प्रदानान्ता मिश्रा नित्योत्सवान्तका ॥
 संकीर्णा शुद्धनृत्तान्ता ^३ तासु पूजासु ^४ सर्वदा । प्रातर्मध्याह्नसायेषु या पूजा क्रियते जनैः ॥२०॥
 तां मिश्रां तु प्रकुर्वीत ^५ संकीर्णां वा विशेषतः । संपत्तावपि सर्वासु ^६ चोपसंध्यासु ^७ सर्वदा ॥२१
 मिश्रसंकीर्णयोः प्राप्तिर्व्यतेऽत्र जनार्दन । तासु ^८ शुद्धैव पूजा सादिति शास्त्रस्य निश्रयः ॥२२

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 7, 1b-3 :

पाद्यमाचमनं चार्थं गन्धं पुण्यं च धूपकम् । दीपं चैव निवेद्यं च लिङ्गहनं दर्शव तु ॥

दशाहृस्तु समायुक्ता पूजा खेष्टा शिवस्य तु । दीपान्तमर्चनं प्रोक्तं निवेद्यान्तं तु पूजनम् ॥

शान्तिकं बलिनृत्तान्तं पूजा त्रिविधमुच्यते ।

cf. *Karanāgama*, I, 30, 405b-415a :

अर्चना नववा सम्यक् पूजयेत् विशेषतः । दीपान्तं तु निवेद्यान्तं बल्यन्तं कन्यसत्रयम् ॥

होमान्तमुत्सवान्तं तु स्तोत्रान्तं मध्यमत्रयम् । सौख्यान्तं चुलुकोदान्तं प्राणामिहोत्रमेव च ॥

उत्तमत्रयमाख्यातं सा पूजा फलदायका । दीपान्तमर्चनं प्रोक्तं निवेद्यान्तं तु पूजनम् ॥

बल्यन्तं शान्तिदेव प्रोक्तं फलं वै कन्यसत्रयम् । होमान्तं विजयं प्रोक्तमुत्सवान्तं तु शान्तिकम् ॥

स्तोत्रान्तं पौष्टिकं प्रोक्तं फलं वै मध्यमत्रयम् । सौख्यान्तमुत्सवान्तं विद्वि चुलुकान्तं श्रियावहम् ॥

प्राणामिहोत्रं सकलं त्रिविधं परिमाण्यते । साङ्घोपाङ्गं च प्रत्यक्षं पूजयेत् त्रिविधं स्थृतम् ॥

स्नानतोयं च पाठ्यं च तथा चाचमनीयकम् । बब्रप्रामरणं चैव सुगन्धलेपनं तथा ॥

अर्थं च मन्त्रपुण्यं च साङ्गं चेति प्रकीर्तिम् । उपाङ्गं गन्धभूर्पं स्यात्सायरक्षा तु भस्मना ॥

छत्रनामरकं चैव दर्षयेत्ततः । नृतयोरसमायुक्तमुपाङ्गं चेति कीर्तिम् ॥

निवेद्यं बलिदानं च होमं नित्योत्सवं तथा । चुलुकोदानं च प्रत्यक्षं श्रिविधं समुदाहतम् ॥

cf. *Diptāgama*, 26, 1b-4a :

स्नानं बल्नं च गन्धं च पुण्यं चैव यथाकम् । पाद्यमाचमनं चार्थं धूपदीपं निवेद्यकम् ॥

बलि नित्योत्सवं चैव शुद्धनृत्तं तथैव च । गीतवायसमायुक्तं प्राप्तिकदशं भवेत् ॥

दीपान्तमर्चनं प्रोक्तं हवियान्तं तु पूजनम् । बल्यन्तं शान्तिकं प्रोक्तं नृत्तान्तं सर्वसिद्धिदम् ॥

cf. *Makuṭāgama*, 3, 32-34a :

पाद्यमाचमनं चार्थं गन्धं पुण्यं च धूपकम् । दीपं चैव निवेद्यं च अषाङ्गं संप्रकीर्तिम् ॥

अषाङ्गं समायुक्तं पूजयेद्विश्वरम् । अर्चनायं तु दीपान्तं पूजान्तं तु हविष्यकम् ॥

शान्तिकं चैव बल्यन्तं पूजा त्रिविधमुच्यते ।

^२ C, E : तु pour च

^३ E : सुपूज्या स्युभवेयथा pour तासु पूजासु सर्वदा

^४ C : सर्वथा pour सर्वदा

^५ A, C : संकीर्णा pour संकीर्णा

^६ C : सायं सेव्यातु; E : सोपसेव्यासु

^७ C, E : सर्वथा pour सर्वदा

^८ C, E : अदैव pour शुद्धैव

[महासंध्या, उपसंध्या च]

^१ सूर्योदयात्समारभ्य ^२ यावद्यामं तु या कृता । पूर्वसंध्येति ^३ सा ग्रोक्ता ^४ महासंध्या च सा भवेत् ॥
^५ तदृच्छे ^६ चार्धयामेन या पूजा तु ^७ समर्पिता । ^८ सोपसंध्येति विज्ञेया ^९ मध्याह्ने यामतः कृता ॥ २४
मध्याह्नसंध्या सापि स्यान्महासंध्येति नामतः । तदृच्छे चार्धयामेन या पूजा तु ^{१०} समर्पिता ॥
सापि स्यादुपसंध्यैव ^{११} चाह्नि यामचतुष्टये । महासंध्याद्वयं ग्रोक्तमुपसंध्याद्वयं ततः ॥ २६ ॥
रात्रौ चास्तं समारभ्य ^{१२} यावद्यामान्तमर्पिता । पूजा ^{१३} सापि महासंध्या ^{१४} द्वार्धयामं ततो भवेत् ॥
ततश्चाप्यर्धयामेन तृतीयां परिकल्पयेत् । पञ्चनाडिक्या पञ्चाचतुर्थी^{१५} परिकल्पयेत् ॥ २८ ॥
नाडिकापञ्चकं^{१६} ग्रोक्तमुदयात्पूर्वमेव हि । रात्रौ ^{१७} महती संध्या या भवेदेका ततो हरे ॥ २९ ॥
^{१८} त्रिसंध्याशोपसंध्याः स्युरेव ^{१९} पूजाक्रमो भवेत् । विभवे सति पूजासु ^{२०} क्रम एष उदाहृतः ॥ ३० ॥
एवमष्टविषेष्वेषु^{२१} यजनेष्वेकमाश्रयेत् । यत्र ^{२२} लिङ्गे यथा पूजा क्रियते विधिना पुरा ॥ ३१ ॥
^{२३} तस्मिन्नाते तु वैकल्ये ^{२४} प्रायविनिं विधीयते । इति विज्ञाय यत्नेन विधिनैव समर्चयेत् ॥ ३२ ॥

^१ C, E : सूर्योदयं pour सूर्योदयात्

^२ C : यावद्यामं pour यावद्यामं

^३ C : या pour सा

^४ C : महाबन्ध्या pour महासंध्या

^५ C omet les demi-*stoka* 24 et 25a

^६ E : चार्धयामे च pour चार्धयामेन

^७ A : समाकृता

^८ A : सोपसंध्येति

^९ E : तदृच्छे pour मध्याह्ने

^{१०} E : समर्पिता

^{११} A : अग्नि pour चाहि ; C, E : अहिं

^{१२} E : यावद्यामं तु या कृता

^{१३} A : यापि ; C : चापि

^{१४} A omet हि dans द्वार्धयामं

^{१५} A : चतुर्थं ; E : चतुर्थी

^{१६} A : पञ्चमं pour पञ्चकं

^{१७} A : महत्रिसंध्यायां भवेदेकान्ततो हरे ; C : महती संध्याया पदैका महतो हरे ; E : महितसंध्यायां भवेदेका ततो हरे

^{१८} C, E : तिस्राण्युपसन्ध्याः स्युर्

^{१९} A, C, E : पूजाक्रमं pour पूजाक्रमो

^{२०} A : क्रममेवमुदाहृतम् ; E : क्रमेणाणुदाहृतः

^{२१} A : विषेष्वेष pour विषेष्वेषु

^{२२} A : लिङ्गं pour लिङ्

^{२३} A : तस्माद् pour तस्मिन्

^{२४} C, E : प्रायविनिः

हृदि संहत्य तत्रस्य^१ सान्तवीजमयं हृदा । स्मृत्वा^२ संपुटिं जीवं तनुं पूर्यष्टकान्वितम्^३ ॥४५॥
 'हुंकारस्य^४ शिखान्तस्य शूक्रमात्मानमव्ययम् । कृत्वा कुम्भकमूर्ध्वे तं रेचकेन प्रवर्तयेत् ॥४६॥
 'रन्ध्रैस्तैस्तु पुरा प्रोक्तैहुंकारोद्भात् मन्त्रतः । ततः^५ शिवे शिखाग्रे तु शुद्रस्फटिकसंनिभे ॥४७॥
 द्वादशाङ्गुलमात्रस्य ताररूपे निवेशयेत् । ध्यात्वा देहं स्वकं पश्चादहेद्वै^{१०} तनुरोमतः ॥ ४८ ॥
 ११ अग्निमण्डलमध्यस्थज्वालामालानुसन्ततैः^{१२} । १३ पादाङ्गुष्ठं समारम्भ्य मस्तकान्तं च मन्त्रवित् ॥४९॥
 १४ दग्धनिःशेषपापत्वाद्विमलीकृतमुज्ज्वलम् । सितमसामयं ध्यात्वा भृतशुद्धिं समारम्भेत् ॥ ५०
 [शरीरशुद्धिः, अथवा भूतशुद्धिः^{१५}]

पञ्चभृतसमारम्भं^{१६} शरीरं सर्वदेहिनाम् । तस्मात्तेषु कृता^{१७} शुद्धिर्भृतशुद्धिरिति स्मृता ॥ ५१ ॥

^१ C, E : सान्तं वीजमयं

^२ A : सूचितजीवं तु pour संपुटिं जीवं

^३ C : शिखान्तस्य

^४ A : हुंकारस्य

^५ C : शिखान्तस्य

^६ A : रन्ध्रैस्तैतु pour रन्ध्रैस्तैस्तु ; E : रन्ध्रस्तेन

^७ A : उद्भाट pour उद्भास

^८ A : शिवशिवोग्रे तु ; E : शिवे शिवोग्रे तु

^९ A : शिखाग्रे द्वादशान्तस्य

^{१०} C, E : महाद्वं pour दहेद्वं

^{११} A : अग्निमण्डलमध्यस्थां ज्वालामालानुसन्तताम्

^{१२} E : सन्ततान् pour सन्ततैः

^{१३} Cf. Mrgendrāgama, kriyāpāda, 3, 4-5 :

^{१४} C : दग्धं pour दग्ध

^{१५} Cf. Kāmikāgama, I, 4, 61b-76 :

पञ्चतत्त्वक्रमाद्वये शोधनं देहशुद्धये । निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिश्च नाभसी ॥

एता: कलास्ताभिरेव व्याप्तं सर्वमिदं जगत् । मन्त्राः पदानि वर्णेण व्याप्तानीह समन्ततः ॥

वर्णस्तु भुवनैर्व्याप्तास्तत्त्वव्याप्तानि तानि तु । कलाभिस्तानि तत्त्वानि व्याप्तानीह कलाः क्रमात् ॥

शोधनीया विभाव्यैवं पञ्चपञ्चाध्वर्गभिताः । वर्णचिह्नाकृतिगुणर्मन्त्रमन्त्रेशपूर्वकैः ॥

यद्यानं प्रतिपद्वं तु ग्राणायामसमन्वितम् । तदत्र धारणा ग्रोक्ता विष्णिर्हरणादिवत् ॥

पार्थिवं चतुर्थं तु हेमाभं वज्रालाङ्गिष्ठतम् । लब्धीजं ब्रह्मदैवत्यमजातहृदयात्मकम् ॥

निवृत्त्वारूप्यकलोपेतं हामित्युद्भातपञ्चकम् । आप्तमिन्दुसिताद्वाकु विष्णुदेवं वचीजकम् ॥

वामशीर्षसनायुक्तं प्रतिष्ठाकलायान्वितम् । युक्तं चतुर्भिरुद्धारातैर्हीमित्युच्चारपूर्वकम् ॥

अग्निमूर्त्यश्च सप्तशिवं रक्ताभं रुद्रदेवतम् । राणिधोरशिखायुक्तं विद्यारूप्यकल्यान्वितम् ॥

युक्तं तत्रिभिरुद्धारातैर्हीमित्युच्चारसंयुतम् । वायव्यं रसकोणं तु विनदुष्टकमथासितम् ॥

ईशाधिपत्यं वाणं तत्पुरुषकवचैर्युतम् । शान्त्या युक्तं द्विरुद्धातैर्हीमित्युच्चारपूर्वकम् ॥

आकाशं वर्तुलं त्यक्तलाङ्गुलं धूम्रवर्णकम् । सदेवाधिष्ठितं हारणमीशाक्षातीतसंयुतम् ॥

एकोद्भूतेन हौमुकत्वा यथास्थानं प्रयोजयेत् । पार्थिवं हृदयस्थानवाप्यं कण्ठगतं भवेत् ॥

वाहेयं तालमूले तु भूमध्ये वायुसंभवम् । ब्रह्मग्रन्थियुतं व्योमस्थानं यद्वान्यथा मतम् ॥

आजानु पृथिवी हेया नामेराव्यं निगदते । अनलं कण्ठदेशानु वायुरामुखमण्डलात् ॥

तदूर्धं गगनस्थानं धारणार्थं प्रकीर्तितम् ।

^{१६} A : समारम्भ pour समारम्भं

^{१७} A : शुद्धिर्भृतशुद्धिरिति

^१भूतांशानां शरीरेऽस्मिन्मश्रैभावात्स्थितावपि^३ । ^४व्यवच्छेदस्थितिं तेषां शुद्धयर्थं परिकल्पयेत् ॥
 शुद्धिर्मन्त्रात्मिका ^५यस्मात्सान्मन्त्रेण^६ शोधयेत् । ^७पृथिव्यादिभिस्तो वीजैः पञ्चभिश्च जनार्दनः ॥
 हृदयं च शिरश्चैव शिखा कवचमेव च । अस्त्रं च क्रमशस्त्वेतान्संयोज्य सुसमाहितः ॥ ५४ ॥
^८हुंफडन्तं ततस्तेषु पृथक्सर्वेषु योजयेत् । शोधयेत्पञ्चभूतानि स्मृत्वा तन्मण्डलादिकम् ॥ ५५ ॥
^९चतुरश्रं हरिद्रामं कठिनं वज्रलाञ्छितम् । निवृत्याख्यकलारूपं^{१०} परमेष्ठयधिदेवतम् ॥ ५६ ॥
^{११}आजानु संस्थितं तच्च ^{१२}मन्त्रोद्घातैश्च पञ्चभिः । विशोध्य ^{१३}पार्थिवांशं तमाप्यशुद्धिरतः परम् ॥
 चापाकारं सितं सौम्यं पञ्चलाञ्छनलाञ्छितम् । प्रतिष्ठाशक्तिरूपं^{१४} तं विष्णवीशं तोयमण्डलम् ॥
 आनाभि संस्थितं तच्च ^{१५}चतुरुद्घाततः शुचिः । आप्नेयमण्डलं रक्तं ^{१६}व्यश्रं स्वस्तिकलाञ्छितम् ॥
^{१७}क्रूरं विद्याकलारूपं^{१८} रौद्रमाकण्ठसंस्थितम् । ^{१९}उद्घातैः शोधनं तस्य त्रिभिरेव^{२०} प्रकीर्तितम् ॥ ६० ॥

^१ A : भूतांशास्त्र् pour भूतांशानां ; C, E : भूतांशे तु

^२ C, E : मित्र pour मिथ

^३ A : स्थितामपि pour स्थितावपि ; E : स्थितानपि

^४ A : व्यवच्छेदात् स्थितिं ; C : व्यवच्छेदास्थितं

^५ E : या तु pour यस्मात्

^६ A : तन्मन्त्रेणैव pour तस्मान्मन्त्रेण

^७ A : पृथिव्यादिभिस्तो ; C : हयादिभिस्तो ; E : हृदादिभिस्तो

^८ A : हुंफडन्तस्तर्तस्तेषु

^९ E : चतुरश्रं च हेमामं

^{१०} A : आरूपं pour रूपं

^{११} A : आजानुसंस्थितं

^{१२} A : मन्त्रोद्घारैस्तु

^{१३} A : पार्थिवं शान्तमाप्यशुद्धिर् pour पार्थिवांशं तमाप्यशुद्धिर्

^{१४} A : रूपं pour रूपं

^{१५} A : रुद्रोद्घार ततः शुचिः

^{१६} A : व्यश्रितं स्वस्तिकलाञ्छनम् ; C : व्यश्रुत्वस्तिकलाञ्छितम्

^{१७} C : विद्याकलाख्यरूपं तु

^{१८} A : आरूपं pour रूपं

^{१९} E : उद्घातोत्सारणं तस्य

^{२०} A : एवं pour एव

वायव्यं तु पदश्रं सातकृष्णं पड़विन्दुलाभितम्^१ । चलं शान्तिकलारूपमैश्वरं^२ च 'ललाटके ॥
उद्घातद्वितयेनाथ^३ तस्य शुद्धिरुदाहता । आकाशमण्डलं^४ वृत्तं पाष्ठरं^५ शूललाभितम् ॥६२॥
निर्मलं शान्त्यतीताख्यं सदाशिवाधिदैवतम् ।^६ललाटाद् द्वादशाङ्गुल्यामेकोद्घातस्ततः शुचिः ॥
^७विशुद्धभूतजातेऽस्मिन्^८ देहे धातृश्च शोधयेत् । त्वचोऽसृङ्गमांसयोश्चैव^९ मेदसोऽस्थनस्ततः
परम् ॥ ६४ ॥

मजायाः शुद्धकस्यापि^{१०} शुद्धिं भूरादिसप्तमिः । मन्त्रैः कुर्याद्विलोवकत्र^{११} कण्ठहृदगुद्धजानुपु ॥
^{११}पादयोः संस्थितान्मत्वा^{१२} क्रमेणैव जनार्दन । एवं^{१३} शुद्धं शरीरं तत्^{१४} स्वता परमामृतात् ॥६६॥
^{१५}ताररूपाभितवादसादमृतेनाथं पूरयेत् । ब्रह्मरन्ध्रप्रविष्टेन चन्द्रवीजं समुच्चरन् ॥ ६७ ॥
ततश्च^{१६} संसरेदेहं विमलं भास्यरं तथा ।^{१७}अकलङ्को यथा^{१८} पूर्णश्वन्द्रो नभसि निर्मले ॥६८॥
ईडशीमनयोः शुद्धि^{१९} कृत्वा देहात्मनोरपि ।^{२०}शिवीभूते शरीरेऽस्मिन्दिश्वीभूतस्य^{२१} देहिनः ॥
आसनं हृदि निष्पाद्य साष्टपत्रं सकर्णिकम् ।^{२२}पदं तत्रस्थमात्मानमनामयमनाकुलम् ॥ ७० ॥

^१ A : कलान्वितम् pour लाभितम्

^२ A : कलारूपम् pour कलारूपम्

^३ A : ऐवयं pour ऐवरं

^४ A : ललाटकम्

^५ C, E : एव pour अथ

^६ C : उत्तपाण्डुरे

^७ E : अक्ष pour शूल

^८ A : ललाटे द्वादशाङ्गुल्ये स्थिते कोद्घाततच्छुचिः ; E : ललाटाद्वादशाङ्गुल्यमेकोद्घाततः शुचिः

^९ C : विशुद्धिभूतजाते ; E : विशुद्धिभूतजाते^{१०} A : देहयात्रं सुशोधयेत्

^{११} A : मेदसोऽस्थिततः परम् ; C : मेदसोऽस्त्रा ततः परम् ; E : मेदसो भास्यतः परम्

^{१२} C, E : शुद्धिः pour शुद्धि

^{१३} A : वक्त्रं pour वक्त्र

^{१४} C : पादेव pour पादयोः ; E : पादेषु

^{१५} A : मत्वा pour मत्वा

^{१६} A : शुद्धिशरीरे

^{१७} Le mot स्वता s'accorde avec अस्तेन (67a)

^{१८} C : ताररूपं शिवं तस्माद् ; E : तारकं तु शिवं तस्माद्

^{१९} A : संसरन् pour संसरेद्

^{२०} E : अकलं वा pour अकलङ्को

^{२१} A : पूर्णश्वन्द्रमेव च सुनिर्मले ; C : पूर्णं वन्द्रो भवसि निर्मले

^{२२} C, E : कृत्वा देहयोरपि

^{२३} C, E : शुचीभूते

^{२४} C, E : शुचीभूतस्य

^{२५} A : पदं तत्र मनात्मानम् ; E : पदतनुस्थमात्मानम्

वीजरूपं समानीयं^१ प्रस्फुरद्रशिमण्डलम् । व्योमस्थाद् द्वादशान्ताच्च^२ शिवरूपं निवेशयेत् ॥७१॥
अमृतेनाभिषिञ्चयेन^३ ताररूपं ततः शिवम् । वौषडन्तेन मूलेन कराभ्यां व्योमसंस्थितम् ॥७२॥
आनीयामृतरूपं तमात्मतत्त्वोपरि न्यसेत् ।

[करन्यासः^४]

करन्यासं ततः कुर्यात्तद्विधिश्चयते मया ॥ ७३ ॥

^५ तलके हस्तपृष्ठे च गन्धचन्दनलेपिते^६ । परस्परावधर्णेण^७ सुधूपेन^८ प्रधूपिते ॥ ७४ ॥
शोधयित्वात्ममन्त्रेण^९ मूलेनैव^{१०} च देशिकः । हस्तयोः करशाखासु^{११} पूर्वस्वङ्गुष्ठयोरपि ॥ ७५ ॥
^{१२} विन्यसेत्पञ्चमं पश्चात्पुरुषादिचतुर्ष्यम् । तर्जन्याद्यासु विन्यस्य कनिष्ठान्तासु च क्रमात् ॥
ततः कनिष्ठिकाद्यासु^{१३} पञ्चस्वङ्गुलिषु क्रमात् । हृदादिपञ्चकं^{१४} न्यस्य तलयोर्नेत्रमेव च ॥ ७७ ॥
^{१५} स्थितिन्यासस्त्वयं प्रोक्तो विपरीता तु^{१६} संहतिः । दक्षिणेतरयोः पश्चात्पूर्यसोमौ च हस्तयोः ॥
तत्तन्मन्त्रेण विन्यस्य मध्यमाभ्यां परस्परम् । कवचेनावकुण्ठ्याथ^{१७} ^{१८} करकच्छपिकां ततः ॥ ७९ ॥
^{१९} मुद्रां कराभ्यामावध्य करन्यासं समाप्य च । अङ्गन्यासं ततः कुर्यान्मन्त्रेरेतरैर्जनार्दन ॥ ८० ॥

^१ A : प्रस्फुरद्रशिमण्डलैः; E : प्रस्फुरद्रशिमण्डलम् ^२ A, C : शिवरूपात् pour शिवरूपं

^३ C : ताररूपं

^४ Cf. *Diptāgama*, 23, 12-19a :

हस्तपृष्ठतलौ चैव शिवाल्लैव शोधयेत् । शक्तिहृदयं शिवं चैव द्वयोः संकल्प्य हस्तयोः ॥
कृत्वा मन्त्रात्मकं कायमष्टत्रिशत्कलामयम् । अङ्गुष्ठादि कनिष्ठान्तं सुषित्यासमिति स्मृतम् ॥
कनिष्ठाद्याङ्गुष्ठान्तं यत् संहारन्यासमुच्यते । इशानादि च सद्यान्तं सुषित्यासमिदं परम् ॥
सद्याद्यान्यासपर्यन्तं संहारकम् एव हि । दक्षिणाङ्गुष्ठमादि स्यात्कनिष्ठान्तं तथोत्तरे ॥
दशबीजं न्यसेद्विद्वान् स्थितिन्यासमिदं परम् । मध्यादि देशिन्यन्तं हि शिवाङ्गं विन्यसेत्क्रमात् ॥
नेत्रं हस्ततले न्यस्य अर्थं तर्जन्यां विन्यसेत् । विद्याङ्गमेवं विन्यस्य शिवं पर्वणि विन्यसेत् ॥
गुहायः सुषित्यासेण करन्यासे तु कारयेत् । सप्तबीजो वनस्पदेत्संहारन्यासमाचरेत् ॥
करन्यासं सप्ताख्यातम्^{१०}

^५ A : तलिकौ हस्तपृष्ठौ च

^७ A : सधूपेन

^९ C, E : शोधयेत्पञ्चमन्त्रेण

¹¹ A : पूर्वमङ्गुष्ठयोरपि

¹³ A : पञ्चमाङ्गुष्ठलिषु क्रमात्

¹⁵ A : स्थितिन्यासमिदं प्रोक्तं विपरीतं तु संहतिः

¹⁷ A : अन्तौ pour अथ

¹⁹ C : रद्रं pour मुद्रां; E : रैद्रं

^६ A : लेपितौ pour लेपिते

^८ A : प्रदीपितौ; C : प्रधूपितौ

¹⁰ C, E : स pour च

¹² A : विन्यासं pour विन्यसेत्

¹⁴ E : न्यस्त्वा pour न्यस्य

¹⁶ C : संहदि

¹⁸ A : करकविशुकान्ततः; E : करकविशुकान्ततः

[अङ्गन्यासः^१]

मूर्ध्नि वक्त्रे च हृदये गुह्यदेशेऽथ पादयोः । ईशानादिक्रमेणैव विन्यसेति पृष्ठं पञ्चकम् ॥८१॥
 अङ्गुष्ठाग्रेण मूर्ध्निं विन्यसेद्गद्धुष्टिना । मुखे तत्पुरुणं चैव तर्जन्यङ्गुष्ठयोगतः ॥८२॥
 मध्यमाङ्गुष्ठयोगेन हृदयोरं ततो न्यसेत् । अङ्गुष्ठानामिकायोगाद् गुह्ये वामं च विन्यसेत् ॥८३॥
 कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन सद्योजातं तु पादयोः । पिण्डमन्त्रैरयं प्रोक्तः कलामन्त्रैस्तथोन्यते ॥८४॥

[कलान्यासः^२]

कलाः पञ्च ^{१०} चतुर्स्रश्च ^{११} ततोऽष्टौ च त्रयोदश । ततश्चाष्टौ ^{१२} समादिष्टाः ^{१३} कलाशेशादितः
 क्रमात् ॥८५॥

^१ Cf. *Cintyāgama*, 8, 50b-52 :

करन्यासावसाने तु अङ्गन्यासं समाचरेत् । हस्तयोस्तलकौ भ्रान्त्य अभ्यसन्त्रेण च त्रिधा ॥

ईशानं मूर्ध्नि विन्यस्य मुखे तत्पुरुणं न्यसेत् । अघोरं हृदये न्यस्वा वामदेवं तु गुह्यके ॥

सद्यं च पादयोन्यस्त्वा ॥

Cf. *Karaṇāgama*, I, 30, 132b-134 :

“ अङ्गन्यासं ततः शृणु । मूर्धादि सुषिरत्रोक्तं पादादिः संहतिर्भवेत् ॥
 खमूर्ध्नि विन्यसेद्वाचां वक्त्रे वक्त्रं तु विन्यसेत् । न्यस्वाघोरं हृदि स्थाने वामं गुह्ये तु विन्यसेत् ॥
 सद्यमन्त्रं न्यसेतपादे ”

^२ A : पिण्ड pour पिण्ड   ^३ C : मूर्धीशं   ^४ A : बन्ध pour बद   ^५ A : तत्पुरुणैव

^६ A : तर्जन्याङ्गुष्ठयोगतः   ^७ C, E : तथा pour ततो   ^८ A : पिण्डमन्त्रैरिदं प्रोक्तं

^९ Cf. *Makutāgama*, 4, 82b-94 :

ईशानस्य कलाः पञ्च पुरुषस्य चतुर्ष्कलाः । अघोरस्य कलाश्चाष्टौ वामदेवे त्रयोदश ॥

अष्टौ सद्यकलाश्वैव अष्टत्रिशत्कला इमाः । कलाभिस्तु कलाशक्तिन्यासं वक्त्रे क्रमाञ्छृणु ॥

शशिनी त्वङ्गदा चैव तथेषा च मरीचिका । ज्वालिनीति कलाः पञ्च क्रमादेताः प्रविन्यसेत् ॥

पूर्वे च दक्षिणे पथादुतरे पश्चिमे तथा । ऊर्ध्वे च मूर्धसीमानां स्थानपञ्चमु कथ्यते ॥

शान्तिर्विद्या प्रतिष्ठा च प्रधाना च सुपुर्कला । एताः पुरुषशक्तिस्तु चतुर्वक्त्रेषु विन्यसेत् ॥

पूर्वे च दक्षिणे चैव सीम्ये चैव तु पश्चिमे । तमा मोहा क्षया निशा मृत्युमर्याभया रजा ॥

एताः कलास्त्वघोरस्य हृदयादिषु विन्यसेत् । हृदये चैव कठो च स्कन्धयुम्भे तथैव च ॥

उदरे चैव नाभी च पश्चाद्गो तथैव च । उरसीत्यष्टमिः स्थानैर्वक्त्रयते च यथाक्रमम् ॥

रजा रक्षा रतिश्वै पाली कामा च संयमा । कार्या बन्धा क्रिया धात्री भ्रामणी च तथा पुनः ॥

मोहिनी च भया वामे त्रयोदश कला इमाः । भेदे गुदे च ऊर्ध्वो च जान्मो श्वै तु जहृयोः ॥

पश्चात्प्रथमयोः कलां पार्थयोश्च क्रमान्यसेत् । सिद्धिर्द्विद्युतिश्वै लक्ष्मीमेधा तथैव च ॥

कान्तिः स्खाधा श्वितश्वै सद्योजातकला इमाः । पादयोः करयोश्वै स्तनयोः कक्षयोन्यसेत् ॥

ध्यात्वा शिवमयं स्पृष्टमष्टत्रिशत्कलामयम् ।

^{१०} C, E : च चत्वारः pour चतुर्स्रश्च

^{११} E : तथा pour ततो

^{१२} C, E : समुद्दिष्टः

^{१३} A : कलाशेशादितः

शक्तयश्च तथैव स्युः स्थानानि च तथैव हि । शशिनी चाङ्गदा "निष्ठा मरीची ज्वालिनी तथा ॥
 ३ मूर्धि मध्ये ततः पूर्वे दक्षिणोत्तरयोरपि । पश्चिमे च क्रमेणैव कलाभिः सह विन्यसेत् ॥८७॥
 ४ ईशानस्य कलाः पञ्च विन्यस्यैवमतः परम् । ५ शान्तिर्विद्या प्रतिष्ठा च निवृत्तिश्च क्रमेण वै ॥
 ६ पूर्वे च दक्षिणे वक्त्रे ७ चोत्तरे पश्चिमेऽपि च । एवं ८ तत्पुरुषस्यापि कलाभिः सह विन्यसेत् ॥
 ९ तत्पुरुषकलान्यासे विशेषोऽत्र विधीयते । शान्त्यतीतकलायुक्तं प्रणवं चोर्ध्ववक्त्रके^१ ॥ ९० ॥
 विन्यसेच्छवलिङ्गे तु न शरीरे तदिष्यते । तमो मोहा^{१०} क्षुधा निद्रा मृत्युर्मायाभया जरा ॥
 ११ एता घोरकलाशक्तीर्हदि^{१२} कण्ठेऽस्योरपि । नाभौ कुक्षी च पृष्ठे च वक्षस्यष्टकलायुताः ॥ ९२ ॥
 १३ विन्यसाथ च वामस्य त्रयोदशकला अपि । शक्तिभिर्विन्यसेत्ताथ्य क्रमेण कथयामि ते ॥ ९३ ॥
 रजो रक्षा^{१४} रतिः^{१५} पाली कामा संयमिनी क्रिया । १६ बुद्धिः कार्या^{१७} तथा^{१८} धार्त्री^{१९} आमिणी
 मोहिनी तथा ॥ ९४ ॥
 एताः क्रमेण गुह्येऽथ^{२०} मेद्ये चोर्वोत्तरयैव च^{२१} । २२ जान्योश्च जह्न्योश्चापि स्फिक्तोः^{२३} कथां तथैव च ॥

^१ Pour des détails concernant le *kalānyāsa* voir *Rauravāgama*, vol. I, pp. 22-28, note 20, p. 25-28, et tableau "Les noms des 38 *kalā* dans les textes". Les noms des *kalā* inscrits sous *Ajita* dans ce tableau ont été pris dans le manuscrit A (Kīlvelūr) qui était le seul à notre disposition à ce moment-là. Les autres manuscrits dont nous disposons maintenant, donnent des variantes qui semblent devoir être adoptées de préférence.

^२ C, E : अरिष्टा pour निष्ठा

^३ E : मूर्धमध्ये

^४ C omet les *sloka* 88 et 89

^५ A : शान्तिं विद्यां प्रतिष्ठां च निवृत्तिं च

^६ A : पश्चिमे चोत्तरेऽपि च

^७ A : तत्पुरुषं चापि

^८ A : तत्पुरुषस्य कलान्यासे ; C : ततः पुरुषकलान्यासे

^९ A : मूर्धनि pour वक्त्रके

^{१०} E : रक्षा pour क्षुधा

^{११} A : एते pour एताः

^{१२} C : कर्णे pour कण्ठे

^{१३} C, E : विन्यसेदामकलाः सर्वे त्रयोदशकला अपि

^{१४} A : यतिः pour रतिः

^{१५} A : पाल्या pour पाली

^{१६} A : सिद्धिः pour बुद्धिः

^{१७} Selon d'autres *āgama* il semble que le nom soit क्षया

^{१८} A : पत्री pour धार्त्री

^{१९} A : आमिणी ; C : ग्रामणी ; E : ग्राङ्गणी

^{२०} E : च pour अथ

^{२१} C, E : मेद्योर्वोत्तरयैव च

^{२२} A omet ce demi-*sloka* 95b.

^{२३} C : कार्याः pour कथां

पार्श्वयोश्च^१ कलाभिस्तु विन्यस्याथ^२ कलाटकम् । सद्योजातस्य मन्त्रस्य शक्तिभिः सह विन्यसेत्॥
 ३सिद्धिर्क्रिदिर्युतिर्लक्ष्मीमेधा कान्तिः स्वधा धृतिः । शक्तयस्तु ४समुद्दिष्टाः स्थानानि ५क्रमतः शृणु॥
 ६पादी पाणी च नासा च ७शिरो ब्राहू तथैव च । अष्टत्रिंशत्कला द्येवं^८ ९विन्यसेत्स्वस्यशक्तिभिः ॥
 [अङ्गमन्त्रन्यासः^{१०}]

११निजया मुद्रया पश्चादङ्गान्यज्ञेषु^{१२} विन्यसेत् । हृदयं हृदि विन्यस्य शिरः शिरसि विन्यसेत् ॥
 शिखायां तु शिखां न्यस्य कवचं च तथोरसि । नेत्रं १३नेत्रद्वयोश्चापि विन्यसेदक्षराणि च^{१४} ॥
 [अक्षरन्यासः^{१५}]

अकारं मूर्धिं विन्यस्य^{१६} चाकारं तु ललाटके । १७भ्रुवोरिकारमीकारं दक्षिणेतरयोः १८क्रमात् ॥१०१

^१ C, E : तु pour च

^२ A : अंश pour अथ

^३ E : सिद्धिकद्वी शुतिर्लक्ष्मीर्; C : सिद्धिर्क्रिदिर्युतिर्लक्ष्मीर्

^४ C : समादिष्टः

^५ C, E : क्रमतः

^६ A omet पादी

^७ A : शिरश्च pour शिरो

^८ C, E : कलाशैव pour कला शेवं

^९ C : विन्यस्य स्वस्यशक्तिः ; E : विन्यस्य स्वस्यशक्तिभिः

^{१०} Cf. *Cintyāgama*, 8, 52b-54a :

“हृदयं हृदयेऽपि च । शिरः शिरसि विन्यस्य शिखायां च शिखां न्यसेत् ॥

इस्ताभ्यां विन्यसेद्वामान् कवचं स्तनमध्ययोः । नेत्रं तु नेत्रयोर्न्यस्य दिव्यन्धं चालुमन्त्रतः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 134b-136a :

“ततस्वङ्गानि विन्यसेत् । हृदयं हृदये न्यस्य शिरः शिरसि विन्यसेत् ॥

शिखायां तु शिखां न्यस्य कवचं स्तनमध्यतः । लोचने तु न्यसेज्जेत्रमखमखप्रदेशके ॥

^{११} C : निद्रया pour निजया

^{१२} E : अङ्गे तु pour अङ्गेषु

^{१३} E : नेत्रद्वये चापि

^{१४} C, E : अथ pour च

^{१५} Cf. *Makuṭāgama*, 4, 51-59a :

अकारं मूर्धिं विन्यस्य आकारं तु ललाटके । इकारं दक्षिणे नेत्रे इकारं वामलोचने ॥

उकारं दक्षनासायामूकारं वामके पुटे । इकारं दक्षिणे कर्णे इकारं वामकर्णके ॥

लूकारं दक्षिणे मण्डे लूकारं वामगण्डके । एकारमुतरोष्टे स्थाद ऐकारमधरे तथा ॥

ओकारामूर्धदन्ते तु औकारं दक्षनेष्वधः । अंकारं तालुमध्ये तु अःकारं तालुमस्तके ॥

कवर्गं दक्षिणे हस्ते चर्वर्गं वामहस्तके । टवर्गं दक्षिणे पादे तवर्गं वामपादके ॥

पफ्ती च दक्षिणे पार्श्वे चमी वै वामपार्श्वके । मकारं नाभिदेशे तु यकारं त्वचि विन्यसेत् ॥

रेफं रक्तप्रदेशे तु लकारं मांसदेशके । वकारं मेदसो देशे शकारं चास्थिदेशके ॥

मज्जादेशे यकारं तु सकारं शुक्रदेशके । हकारः प्राण इन्द्रियो भ्रूमध्ये तु प्रविन्यसेत् ॥

ळकारं मेहूदेशे तु शकारं शृणुये न्यसेत् ।

^{१६} A: आकारं

^{१७} C : द्योः pour भ्रुवोः ; E : नेत्रयोः

^{१८} C : अपि pour क्रमात्

^१तथैवोकारमूकारं ^२नेत्रयोरथ विन्यसेत् । ऋकारं तस्य दीर्घं च नासिकापुटयोन्यसेत् ॥१०२॥

^३लुकारद्वितयं तद्दृढं दन्तपङ्गत्योश्च विन्यसेत् । ^४उचरोष्टे तथैकारमैकारमधरोष्टके ॥१०३॥

^५ओकारं चाप्यथौकारं कर्णयोः स्थात्ततः परम् । ^६अंकाराः कारकौ चापि गण्डयोरथ विन्यसेत् ॥१०४॥

कवर्गं दक्षिणे हस्ते चवर्गं च ^७तथोन्तरे । ठवर्गमुदरे न्यस्य ^८तपवर्गं ^९च पार्श्वयोः ॥१०५॥

यवर्गं दक्षिणे ^{१०}पादे शवर्गं वामपादके । ^{११}छवर्णं हृदये ^{१२}न्यस्य ^{१३}मूलमन्त्रं च विन्यसेत् ॥१०६॥

इति मन्त्राक्षरन्यासैः कृत्वा विद्यामर्यां ततुम् । परमीकरणं कृत्वा महामुद्राप्रयोगतः ॥१०७॥

^{१४}प्ररोच्य तेजसा देहमात्मशुद्धि समापयेत् ।

[स्थानशुद्धिः^{१५}]

ततः ^{१६}स्थानविशुद्धचर्थं ^{१७}नाराचाक्षप्रयोगतः ॥१०८॥

^१ A : तथैवोकार ऊकारो

^३ C : नेत्रयोरथाथ ; E : कर्णयोरथाथ

^५ C : लुकारादिद्वयं तद्दृढ़ ; E : लुकारं च द्वितीयं तद्

^६ A : उत्तरेषु pour उत्तरेषे

^८ A : ओकारं चाप्यथौकारं

^७ A : अकार अःकारकौ चापि

^९ C, E : तथैतरे

^{१०} E : तवर्गं चैव पार्श्वयोः

^{११} A : तु pour च

^{११} C, E : पादो pour पादे

^{१२} A : हृदयं ; C, E : छवर्णं

^{१२} C, E : न्यस्त्वा

^{१३} C, E : मूलं तत्रैव विन्यसेत्

^{१४} A : पुरोऽस्य pour प्ररोच्य

^{१५} Cf. *Makuṭāgama*, 4, 123b-127a :

"स्थानशुद्धिकमं शृणु । हस्तमात्रं खनेदभूमिं तां मृद्धिः पूरयेत्कमात् ॥

सम्यक् परीक्ष्य बहुधा अस्थिलोषादिव वर्जयेत् । समं भूमितलं कृत्वा प्रोक्षयेत्पश्चगच्छतः ॥

वितानच्च जसंयुक्तं कदलीकमुकान्वितम् । दर्भमालासमायुक्तं सुक्तादामविभूषितम् ॥

पुष्पमालासमाकीर्णं प्रोक्षयेत्कृशावारिणा । स्थानशुद्धिकमः प्रोक्तः ॥"

cf. *Kāranāgama*, I, 30, 142-146 :

शिवाग्रे स्थ॒ष्टि॒लं कृत्वा हस्तमात्रं तु देशिकः । आवाहयेत्तो भूमि सर्वभरणभ॒षिताम् ॥

द्विभुजां च द्विनेत्रां च करण्डमकुटान्विताम् । हेमयज्ञोपवीताङ्गां पीतनेत्रां सुयौवनाम् ॥

पीताभां पीतवस्त्रां च पुण्डरीकदलेक्षणाम् । कृताङ्गलिपुटोपेतां सनातोत्पलधारिणीम् ॥

सुप्रसज्जां भूमिदेवीं सर्वविवृत्युन्दरीम् । गन्धादिभिः समभ्यचर्थं हृदयैव मन्त्रतः ॥

अखेणैव तु मन्त्रेण दिविवरेचनमारमेत् । स्थानशुद्धिरिति प्रोक्ता ॥"

^{१५} A : स्थापनशुद्धयर्थं

^{१७} A : नाराचाक्षप्रयोगतः

दिव्यन्धं पूर्वमापाद्य ततस्ताल^१त्रयेण च । परितस्तालमखेण कवचेनावकुण्ठनम्^३ ॥ १०९ ॥
कुर्याद्याग^४गृहस्यैवं स्थानशुद्धिरुदाहता ।

[अन्तर्यागः^५]

अन्तर्यागं ततः कुर्याद्यदये च विधानतः ॥ ११० ॥

नाभौ होमविधानेन ललाटे ध्यानयोगतः । द्रव्यशुद्धिं ततः कुर्याद्य तच्छुद्धिरिष्यते ॥

[द्रव्यशुद्धिः^६]

प्रक्षालितेषु पात्रेषु सर्वेष्वस्त्रप्रयोगतः । पाद्यसाचमनीयस्य तथाधर्यस्य च मन्त्रवित् ॥ ११२ ॥

^१ A : तालु pour ताल

^२ A : परितस्तालमखेण ; C : परितस्तालमन्त्रेण ; E : परितस्तालमत्रेण

^३ A : अवगुण्ठनम् pour अवगुण्ठनम्   ^४ A : युग pour याग

^५ Cf. *Acintyavisvasādākhyā*, 12, 114b-121 :

अन्तर्यागं ततः कुर्याद्यथानपूजापुरःसरम् । भावनायैथ पुष्पाद्यहृदमोजे शिवं यजेत् ॥

तज्जाभिकन्दातस्तं भूतं दलाष्टकसमन्वितम् । कर्णिकाकेसरैर्युचं सुपुत्रापार्थिसंस्थितम् ॥

आधारशक्तिमारभ्य शक्त्यन्तं चासनं भवेत् । शिवासनं च मृति च विन्यसेजनिदकेशरं ॥

आवाहनादि बल्यन्तं मन्त्राणां तर्पणं तथा । भावद्रव्यैरहिंसायैगंधगत्या सुपूजयेत् ॥

सदाशिवस्त्रपे तु भक्तिसुक्तो विशेषतः । पिङ्गलानाडिचारेण नाभिकुण्ठं स्वकोदितम् ॥

शिवामि पूजयेतत्र वहिर्यजनवत्कमात् । इडया पूरकाकृष्टसुधया च शिवाणुभिः ॥

द्वादशान्ताभृतेनैव कर्तव्यं ननिदकेशरं । शरदिनुप्रतीकाङ्गं विन्दुरुपं महेश्वरम् ॥

ललाटदेशमध्यसं विमलं विन्तयेत्सदा ॥

^६ A : कुर्याद्यदयेन

^७ C : ललाटध्यानयोगतः

^८ Cf. *Cintyāgama*, 8, 107-111a :

शरावं ताम्पात्रादिजलभाण्डं च वर्धनीम् । पाद्यमाचमनं चार्थपात्रं शाङ्कादिकं कमात् ॥

क्षालबेष्व हृदा मन्त्री निरीक्ष्य घोरमन्वतः । शङ्कं वा वर्धनी वाणि पूरयेत् शिवाम्भसा ॥

पुष्पाक्षतं उक्षाप्रं च प्रणवेन निधाय च । पिशाय दक्षहस्तेन व्रद्धाहैरभिमन्त्रयेत् ॥

दर्शयेत्तिष्ठमुद्रां च सुरभिं चैव मुद्रिकाम् । प्रोक्षयित्वा हृदा सर्वान्पूजोपकरणादिकान् ॥

द्रव्यशुद्धिरियं प्रोक्ता ॥

cf. *Diptāgama*, 23, 25b-31a

पाद्यपात्रं शरावं च शाङ्काचमनार्थकम् । वर्धनी जलभाण्डं च पुष्पात्रार्थपात्रकम् ॥

क्षालयेद्गुण्ठमन्त्रेण हृदयेन निरीक्षयेत् । कवचेनावकुण्ठयापि तर्थैवोन्मीलनं कुरु ॥

शिवाम्भसा तु संपूर्य शङ्कं वै वर्धनी तथा । तोयमध्ये न्यसेद्वापि पाणिमन्त्रं हृदा सदा ॥

निधाय दक्षिणं हस्ते व्योमव्यापि जगद्गुरुः । दर्शयेत्तुरभीमुद्रां शूलसुद्रां च दर्शयेत् ॥

पात्राणि च हृदा प्रोक्षय शङ्कतोयेन सर्वशः । क्षीरं दक्षिणादीनि गन्धपुण्यं च धूपकम् ॥

वर्धनीतोयमादाय प्रोक्षयेत्पुरुषेण तु । द्रव्यशुद्धिर्भवेदेवम् ॥

^९ C, E : प्रक्षाल्य तेषु पात्रेषु

पात्राणि वस्त्रपूतेन पूरयेद्गन्धवारिणा । मन्त्रसंहितया तेषु तत्तद्वयाणि निश्चिपेत् ॥ ११३ ॥

^१प्रणवेनाभिमन्त्र्यैतनमुद्रयेद्वेनुमुद्रया । ^२अवकुण्ठनमेतेषां कवचेनाथ कल्पयेत् ॥ ११४ ॥

गन्धपुष्पादिकं ^३यत्तद् द्रव्यं संप्रोक्ष्य ^४चास्त्रतः । अभ्युक्ष्य कवचेनाथ मन्त्रसंहितयालभेत्^५ ॥

द्रव्यशुद्धिर्विधातव्या^६ ;

[आंभपूजा^७]

स्वशिरस्यर्थ्यसेचनम् । कृत्वाख्वेणाथ ^८मूलेन पुष्पमारोप्य मूर्धनि ॥ ११६ ॥

ललाटे तिलकं कृत्वा चन्दनेन सुगन्धिना । मन्त्रशुद्धिं^९ ततः कुर्यात्तच्छुद्धिरिह^{१०} कथ्यते ॥

[मन्त्रशुद्धिः^{११}]

मौनी भूत्वा शिवं ध्यात्वा मूलमन्त्रादिकानणून्^{१२} । ओंकारदीपितान्सर्वान्^{१३} नादान्तान्
सम्यगुच्छरेत् ॥ ११८ ॥

^१ A : प्रणवेनाभिमन्त्र्यैतान् ; E : प्रणवेनाभिमन्त्र्यैता मुद्रया धेनुमुद्रया

^२ A : अवकुण्ठन pour अवकुण्ठन   ^३ C : व्यक्त pour यत्तद्

^४ E : शास्त्रतः pour चास्त्रतः   ^५ C : आददेत् pour आलभेत्

^६ A : द्रव्यशुद्धिर्विधातव्यं ; E : द्रव्यशुद्धिर्विधातव्यं

^७ Cf. *Somasambhupaddhati*, I, 3, 41 :

“पुष्पं दत्त्वा निजासने । विधाय तिलकं मूर्धि पुष्पं मूलेन योजयेत् ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 221 :

आत्मानमर्चयेद्द्रव्यरेवं भूतैर्यथाकमम् । तिलकं चन्दनं कृत्वा पुष्पं शिरसि विन्यसेत् ॥

^८ A : मूर्धने   ^९ E : विन्ता pour शुद्धि

^{१०} C, E : अथ pour इह

^{११} Cf. *Virāgama*, 38, 20-22 :

पश्चमं मन्त्रशुद्धिं तु कारयेद्विशिकोत्तमः । पञ्चवद्विशिवाऽङ्गध प्रासादेन समन्वितम् ॥

व्योमव्यापिसमायुक्तं विद्युत्वरांश्च एव च । गणेशान्लोकपालांश्च लोकपालान्मेव च ॥

ओंकारमादितः कृत्वा नमस्कारान्तं योजयेत् । मन्त्रशुद्धिं वेदेवम् ॥

cf. *Diptāgama*, 23, 36b-37 :

“मन्त्रशुद्धिं ततः शृणु । ओंकारदीपिता मन्त्रा नमस्कारान्तयोजिताः ॥

अर्चने तु प्रयोक्तव्या मन्त्राध्यामोघशक्तयः ॥

^{१२} C : मन्त्रं pour अणून्

^{१३} C, E : मूलान्तान् pour नादान्तान्

[द्रारपूजा^१]

मन्त्रशुद्धि विधायैव^२ द्वारदेवान्यजेत्तः । सामान्याधर्यं गृहीत्वाथ सोष्णीयः सोत्तरीयकः ॥
 लिङ्गाग्रे तु वृपस्थाने^३ तस्य पूजां "समारभेत् । वृपगायत्रिमन्त्रेण सजलेनाभिषिन्च्य च ॥१२०॥
 अधर्यं दत्त्वाथ शिरसि गन्धपुष्पादिभिर्यजेत् ।^५ प्रासादं संविशेत्तस्य दक्षिणे वामपार्श्वके ॥१२१॥
 नन्दिगङ्गे महाकालयमुने च "क्रमाद्यजेत् । द्वारोधर्वे विघ्नराजं च भारतीं तस्य दक्षिणे ॥१२२॥
 कवाटयोश्च विमलं "सुवाहुं दक्षिणान्ययोः । पूर्वं तारं समुच्चार्य ततो हृद्राजमुच्चरन् ॥१२३॥
 ततो नाम चतुर्थर्यन्तं नमस्कारेण योजयेत् । मन्त्रेणानेन सर्वेषां कृत्वा यजनमुत्तमम् ॥१२४॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 273-277 :

मामान्याधर्यं च संग्राव्य द्वाराग्रे वृपमं यजेत् । लोहजं संयजेद्वारे परिवारे तु शैलजम् ॥
 सप्तवर्गाचतुर्थं तु सप्तस्वरविभूषितम् । विन्दुनाइसमायुक्तमादौ प्रणवपूर्वकम् ॥
 वृपभाय नमस्कारं तस्मिन्ब्रह्माङ्गकल्पना । द्वारमन्त्रेण संप्रोक्ष्य द्वारपानर्चयेत्क्रमात् ॥
 गणं भारतीमध्ये नन्दिनं जाह्नवीयुतम् । महाकालेन यमुनां सव्येऽसव्ये समर्चयेत् ॥
 विमलं च सुवाहुं च तत्पर्योश्च क्रमाद्यजेत् । एते पूज्या नमोऽन्तैस्तु हृदयाद्यर्थाक्रमम् ॥

Cf. *Cintyāgama*, 8, 257b-263, 268-269 :

शिवद्वारार्चनाधर्यं तु महापट्टां प्रताङ्गयेत् । त्रिधा चाक्षेण संताञ्च दैत्यादीनां विनाशनम् ॥
 शङ्खचक्रनिसमायुक्तं वायथोषसमन्वितम् । द्वारे विशेष्वरे पूज्य नालिकेरफलादिभिः ॥
 हे गणेश गुहस्याग्रं शिवसाज्ज्यकारणं । शिवपूजाप्रवृत्ताय निविश्वाय प्रसीद मे ॥
 इति विजाप्य पथात् कवाटमुद्वाटयेद्गुरुः । पूजान्ते रुद्रमभ्यर्थं कवाटेन तु बन्धयेत् ॥
 द्वारस्योऽप्यधर्थैव पतं च भुवङ्गकम् । पतं गणेशं च तस्य वामे सरस्तीम् ॥
 मध्यमे तु महालङ्घमीं पूजयेतु कमेण तु । द्वारस्य दक्षिणे नन्दिगङ्गां च तस्य दक्षिणे ॥
 वामपार्श्वे महाकालं यमुनां तस्य वामके । .... ॥
 द्वारमध्येऽखराजं तु पूजयेतु विशेषतः । विमलं च सुवाहुं च सव्यवामकवाटयोः ॥
 श्रोदंदेवीं च यजेन्मध्ये स्कन्दं च पहिकोपरि । वृषभं चार्चयेदप्रे पूर्णधूर्पैर्यथाक्रमम् ॥

^२ A : एव pour एवं

^३ C, E : वृपस्थानं

^४ E : समाचरेत्

^५ A : प्रासादविगतस्तस्य

^६ C : क्रमान्यसेत्

^७ B : सुवाहुदक्षिणो द्वयोः ; C : सुवाहुं दक्षिणाचयोः

[विष्णोत्सारणम्!]

नाराचाक्षप्रयोगेण प्रासादान्तः प्रविश्य च । पुष्पं ग्रक्षिण्य चाक्षेण पार्णिंधातत्रयं ततः॥१२५॥
कृत्वा दक्षिणपादेन तेनैवान्तःप्रवेशनम् । वामाशाखाश्रयी भृत्वा देहलीमस्पृशंस्तदा ॥१२६॥
देहल्यां ^२विष्णनाशार्थं ^३पुष्पमस्त्रेण निक्षिपेत् । महाघण्टां ततोऽभ्यर्थं ^४हेतिना तेन ताडयेत् ॥
कृत्वा यवनिकां पश्चादेवाभ्याशप्रवेशने । ईक्षणेन ततो दिव्यान् ^५पुष्पक्षेपेण नाभसान्॥१२८॥
भूमिष्ठान् पार्णिंधातेन विष्णानुत्सारयेत्ततः ।

[लिङ्गशुद्धिः?]

ततो लिङ्गान्तिकं गत्वा ^६दत्त्वाधर्यं लिङ्गमस्तके ॥ १२९ ॥
सामान्याधर्येण तां पूजां पूर्वसंध्यार्चितां ततः । गायत्र्याभ्यर्थं निर्मलियं ^७पञ्चत्रैष जपेद्वधः ॥

^१ Cf. *Acintyavishvasādākhyā*, 12, 37b-42a :

अङ्गुष्ठानामिकाभ्याम् ओं हाँ शिवाय नमोऽन्तकम् । नेत्रब्रयेऽपि विन्यस्य निरस्येहिव्यविभकान् ॥
संख्यज्य दिव्यविज्ञांथं पुनर्नाराचमुदया । तर्जन्यङ्गुष्ठपुषेण ओं हः अङ्गुष्ठाय फडिति ॥
अन्तरिक्षकविज्ञानां निरासं नन्दिकेश्वर । सब्यपार्णिंधातेन भूमिष्ठविज्ञनाशनम् ॥
हुं फडन्ताक्षमन्त्रेण विष्णनिस्सरणं भवेत् । परार्थं देहलीं शाखां दक्षिणां संत्रितो यजेत् ॥
दक्षिणैव पादेन प्रविशेदन्तरं पुनः । ओं हामश्चाय फडिति विन्यस्याक्षमुद्भवे ॥

^२ A : विष्णराजार्थं

^३ A : पुष्पमन्त्रेण

^४ A : मेरीनादेन pour हेतिना तेन

^५ A : पुष्पक्षेपेणनाभसान

^६ Dans le ms. D, les *stöka* 1 à 128 manquent.

^७ Cf. *Virāgama* 38, 15-19 :

“लिङ्गशुद्धि ततः शृणु । हृदयैव मन्त्रेण घण्टां चैव तु ताडयेत् ॥
हुंकारेण तु मन्त्रेण यवनिकामपनीय च । पूजापर्युषितानां तु हृदयेन विसर्जनम् ॥
सद्योजातेन मन्त्रेण पुष्पं शिरसि विन्यसेत् । अपनीय च निर्मलियं चण्डेशाय प्रदापयेत् ॥
न शन्यमस्तकं लिङ्गं कृत्वाभिषेकं तु साधकः । लिङ्गं प्रक्षालयेतत्र हृदयेन तु मन्त्रतः ॥
लिङ्गं वा कौतुके वापि भित्तिचित्रे च मण्डले । एवमेव क्रमेणैव लिङ्गशुद्धिमध्याचरेत् ॥

cf. *Diptāgama*, 23, 31-36 :

लिङ्गशुद्धि ततः शृणु । घण्टां तु ताडयेद्वामानघण्टामन्त्रमनुस्मरन् ॥
अपनीय पटं विद्याद्वृद्यं मन्त्रमुच्चरन् । गम्भेहं ततः प्राप्य लिङ्गशुद्धि समाचरेत् ॥
पूर्वसन्ध्यार्चितं पुष्पमीशानेन विसर्जयेत् । कनिष्ठानामिकाभ्ये पुष्पं संगृहा देशिकः ॥
अङ्गुष्ठतर्जनीभ्या तु वामहस्ते विसर्जयेत् । विसर्जनस्य तत्काले पुष्पं मूर्त्रि निपातयेत् ॥
न शन्यमस्तकं लिङ्गं भवेतत्र कदाचन । ऐशान्यां दाययेन्मालां चण्डेशाय हृदा पुनः ॥
लिङ्गं प्रक्षाल्य चाक्षेण पीठं पाशुपतेन तु । लिङ्गशुद्धिर्भवेदेवम्”

^१ A : तदर्थं pour दत्त्वार्थं

^२ A : पवन्नद्वयजपेन तु ; D, C, E : पवन्नमेन जपेद्वधः

कनिष्ठानामिकाभ्यां तु व्यपोद्य शिरसि न्यसेत् । तर्जनीमध्यमाभ्यां तु गृहीतं कुसुमं ^१तु यत् ॥
^२अपनीय तु निर्मल्यं ^३पिण्डकेशानदेशके । चण्डेशायेति निक्षिप्य वाहे चण्डाय दापयेत् ॥
^४अन्यदाभरणं ^५प्रातर्मुक्त्वा ^६द्रव्येण शोध्य च । प्रक्षाल्याख्येण निक्षिप्य ^७लिङ्गशुद्धिं समाचरेत् ॥
^८आवर्तितजलद्रोष्यां चन्दनादिसुवासितम् ^९ । ^{१०}मन्त्रसंहितया वाथ ^{११}पवित्रैरभिमन्त्रितम् ॥
 सुवर्णाद्यैर्यथालाभं कृतेन कलशेन तु । स्वशिरःपरिणाहेन ^{१२} शिवार्धपूरकेण ^{१३} वा ॥ १३५ ॥
 निश्छिद्रेणातिशुद्धेन ^{१४} ^{१५}शोधितेनाख्यमन्त्रतः । गृहीत्वाथ जलं तेन लिङ्गशुद्धिं ^{१६}समाचरेत् ॥
^{१७}कुयोशीरादिमूलेन कृतेन सुहृदेन तु । क्लेंचेन बहुशो लिङ्गं शोधयित्वा ^{१८}सुपीठकम् ॥ १३७ ॥
 अखेण क्षालयेत्सम्यग्वहुशोऽशून्यं ^{१९}मस्तकम् । यथा तथाभिदिच्याथ ^{२०}स्थलशुद्धिं च कारयेत् ॥
^{२१}आत्मानं च स्थलं द्रव्यं मन्त्रं लिङ्गं च पञ्चकम् । विशोध्यैवं ^{२२} ततो मन्त्री यजेण्डिङ्गे^{२३}
 सदाशिवम् ॥ १३९ ॥

[शिवासनपूजा]

पूजार्थमासनं तस्य कल्पयित्वार्चयेच्छिलवम् । उत्तराभिमुखः पार्श्वे समासीनः स्थितोऽथवा ॥ १४०

^१ A : यथा pour तु यत्

^१ A : अपनीतं तु

^२ A : पिटक pour पिण्डका

^४ A : अन्यमाभरणं ; B, C, E : अन्यमाभरणं ; D : अन्यमाहरणं

^५ B : प्रीतं दृश्वा pour प्रातर्मुक्त्वा ; C, D : प्रापं मुक्त्वा ; E : प्राप मुक्त्वा

^६ A : द्रव्यं विशोध्य च

^७ A : लिङ्गशुद्धिमथाचरेत्

^८ A : अवर्जितजलद्रोष्यां ; D, E : आवर्तितं जलद्रोष्यां

^९ A : सुवासितः

^{१०} A : मन्त्रं संचितया चाथ

^{११} B, D, E : पवित्रम् pour पवित्रैर्

^{१२} D : परिणामेन pour परिणाहेन

^{१३} A : शिवार्धपूरकेण वा ; D : शिवार्धं पूरकेण वा

^{१४} C, D : विशुद्धेन pour अतिशुद्धेन

^{१५} A : शोधितोऽपि pour शोधितेन

^{१६} B, C, D, E : समारम्भेन pour समाचरेत्

^{१७} B, E : काश pour कुश

^{१८} E : सुपीठकम्

^{१९} A : धन्य pour अशून्य ; B : न्यस्त

^{२०} A : जल pour स्थल

^{२१} A : आत्मस्थानमय द्रव्यस्थानं व्रक्षं च पञ्चकम् ; B : आत्मानं च स्थलं ब्रह्मसन्ति लिङ्गं च पञ्चकम् ; C : आत्मनव स्थलद्रव्यं मन्त्रलिङ्गं च पञ्चकम्

^{२२} B, E : एव pour एवं

^{२३} C, D : लिङ्गं pour लिङ्गे

^१ कल्पयेदासनं पीटे ^२ भवेदाधार आसनम् । आधेयस्तु शिवस्त्र मूर्तिमानुपरि स्थितः ॥ १४१ ॥
 आसनं शब्दवत्प्रोक्तमर्थवत्सात्सदाशिवः । आसनं विन्दुवत्तत्र नादवच्छिव ^३ इत्यते ॥ १४२ ॥
 एवं तदविनाभावः शिवशक्त्योः प्रतीयते । शक्तिरेव भवेद्विष्यमासनं तद्वामि ते ॥ १४३ ॥
^४ लिङ्गमूले यजेत्पूर्वं शक्तिमाधारस्त्रिणीम्^५ । ^६ तदृष्ट्वेऽनन्तमभ्यद्वर्य सिंहं तस्योद्धर्वतो यजेत्^७ ॥
 धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च चतुष्टयम् । आग्रेयादिषु कोणेषु सिंहरूपाणि कल्पयेत् ॥ १४५ ॥

^१ Cf. *Cintyāgama*, 8, 274-275a :

आधार आसनं प्रोक्तमाधेयः परमः शिवः । नादो लिङ्गस्त्रूपं तु विन्दुः पीठाकृतिर्भवेत् ॥
 आधार आसनं तस्मादाधारः शक्तिरेव च ।

^२ A : भवेदाधारसासनम्   ^३ B, C, D, E : उत्त्यते pour इत्यते   ^४ D : लिङ्गं मूले

^५ L'ordre ascendant des *āsana* dans les textes āgamiques est le suivant :
 selon *Kāmika*, *Kāraṇa*, *Kirāṇa*, *Makuṭa* et *Raurava* : अनन्त, सिंह, योग,
 पद्म et विमल ; selon *Acintyaviśva* : अनन्त, योग, सिंह, पद्म et विमल ; selon *Ajita* : अनन्त,
 सिंह, योग, विमल et पद्म

^६ Voici comment le *Virāgama*, 38, 25b-33a conçoit l'*anantāsana* :

शक्त्यक्षरसमायुक्तं नवमा लक्ष्मसंयुतम् । बीजाक्षरसमायुक्तं नालान्तं परिकीर्तितम् ॥
 मध्ये नालसमायुक्तं पद्माशत्कर्णिकायुतम् । पद्मासनान्तकैऽर्थ्येत्तदूर्ध्वं कर्णिका न्यसेत् ॥
 अनन्तं पूर्वतो भागे वायुक्तिं चामिगोचरे । तक्षकं दक्षिणे स्थाप्य कार्कोटकं तु नैर्कृते ॥
 शङ्खगालं च वाहयां गुलिकं वायुगोचरे । पद्मं तु सौम्यदिग्भागं महापद्ममीशगोचरे ॥
 अनन्तासनं प्रदद्यात्कूर्मस्योपरि संश्रितम् । मध्यस्य नैव नालं तु शिवाङ्गं वेष्टयेत्तः ॥
 आधारं चाप्यते विप्र देवानां च शृणुव्व च । अनन्तेशाश्रम सूक्ष्मश शिवोल्लमध्यक्षेत्रकः ॥
 एकहृद्विभूर्तिश्च श्रीकण्ठश्च शिखाण्डिकः । पूर्वदीशानपर्यन्तं कमादिन्यस्य देशिकः ॥
 शेषवैव तु नागेन्द्रं गुलिकांश्च चतुर्दिशि । अनन्तासनमिह प्रोक्तम् ॥

voir aussi *Makutāgama*, 4, 326 :

अनन्ताश्चासनं त्रृत्युपर्युपरि संस्थितम् । अष्टाग्रासमायुक्तमनन्तासनमुच्यते ॥

^७ Cf. *Virāgama*, 38, 40-45 :

मोगासनोपरिष्ठातु सिंहासनमिहोच्यते । आग्रेयो धर्मं विन्यस्य नैर्कृत्या ज्ञानमेव च ॥
 वैराग्यं चैव वायव्यामैश्वर्यमीशगोचरे । चतुर्कोणे महासिंहासनं पादनिर्मितम् ॥
 शङ्खस्तक्टिकपीतं च रक्षं सिंहस्य वर्णकम् । अधर्मं पूर्वतो भागे अज्ञानं दक्षिणे तथा ॥
 अवैराग्यं पथिमे न्यस्यानैश्वर्यं चोत्तरे दिशि । कृष्णवर्णसमायुक्तामिलिकां तत्र विन्यसेत् ॥
 अव्यक्तो नियतिः कालः कला चेति चतुष्टयम् । महादिष्कु न्यसेदेनं मध्यपादस्तु केशवः ॥
 त्रिग्रेत्रान् भीमसंकाशान् विदित्तभिमुखांस्तथा । एवं सिंहासनम् प्रोक्तम् ॥

Cf. *Makutāgama*, 4, 327b-331a :

धर्मज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च चतुष्टयम् । धर्मं च भूतस्त्रूपं तु ज्ञानं वैराग्यसूक्ष्मकम् ॥
 वैराग्यं सिंहस्त्रूपं स्यादैश्वर्यं चाश्रमपकम् । कोटिभिः कोटिभिः सिंहैः प्रत्येकं परिवारितम् ॥
 राजावर्तस्त्रूपेण सर्वेषां सिंहमेव वा । अव्यक्तो नियतिः कालः कला चेति चतुष्टयम् ॥
 चतुर्भागे तु कलके महादिष्कु कमान्यसेत् । केशवो मध्यपादः स्यादित्थं सिंहासनं शुभम् ॥

^१शुक्लं रक्तं तथा पीतं कृष्णं ^२तदूपमुच्यते । विपरीतमधर्मादि महादिक्षु चतुष्टयम् ॥ १४६ ॥
 राजावर्तनिभै प्रोक्तमिन्द्रादिषु यथाक्रमम् । ज्ञानाग्रेऽधश्छदं ^३यष्ट्वा यजेदृच्छदं ततः ॥ १४७ ॥
 ऐश्वर्याग्रे च ^४तावेतावधश्चोर्ध्वे च कल्पयेत् । मध्ये तमो रजश्चैव सर्वं चैव क्रमान्त्यसेत् ॥
 एवं सिद्धासनं ^५यष्ट्वा ततो योगासनं यजेत् । अव्यक्तो ^६नियतिः कालः ^७कला चेति
 चतुष्टयम् ॥ १४९ ॥

पूर्वादिषु यजेन्मन्त्री^९ तदृणं ^{१०}प्रथमं सितम् । कृष्णं रक्तं तथा ^{११}भूम्रं ततो विमलमन्त्येत्^{१२} ॥

^१ C, D, E : शुक्लं पीतं तथा रक्तं

^२ E : तत्रैवमुच्यते

^३ La forme grammaticale correcte est इष्ट्वा

^४ A : ता वेदा यज्ञं चोर्ध्वे च

^५ Voir note 3

^६ Cf. *Virāgama*, 38, 33-39 :

“योगासनमिहोच्चते । चतुरध्नं तु योगं स्याच्छेष्योपरि विन्यसेत् ॥

प्राणं तु पूर्वतः स्थाप्य अपानं वज्ञिगोचरे । व्यानं च यमदेशे तु उदानं नैर्कृते तथा ॥

मंसानं पथिमे न्यस्य नागं चैव तु वायवे । कूर्मं चैव तु सौम्ये तु कृकरं त्वीशगोचरे ॥

देवदत्तघनज्यौ मध्यमे च विधीयते । आधारं तु मया प्रोक्तं देवतानां शृणुव च ॥

प्रणवं मध्यदेशे तु आकारं पूर्वदेशके । इकारं वज्ञिदेशे तु ऊकारं दक्षिणे ततः ॥

अंकारं चैव नैर्कृत्यामःकारं वारुणे न्यसेत् । अकारं वायुदेशे तु इकारं सौम्यदेशके ॥

उकारमीशदिग्भागे ओकारं पूर्वसंस्थितम् । अधश्चाधोर्ध्वच्छदनं योगासनमिति स्मृतम् ॥

cf. *Makuṭāgama*, 4, 332-334 :

शुद्धरूपवदाकारमग्निवर्णं तदासनम् । प्रणवं पूर्वतो न्यस्य अकारं चानले तथा ॥

आकारं याम्यभागे तु इकारं नैर्कृते तथा । इकारं पथिमे भागे ऊकारं वायुदेशके ॥

ऊकारं सोमदिग्भागे ऊकारं त्वीशदेशके । लकारं मध्यभागे च न्यसेयोगासनं भवेत् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 10, 33b-34 :

^७ B, C : नियतः

^८ A : कलाचेति

^९ A : मन्त्रे pour मन्त्री

^{१०} B, C, D, E : प्रथमोदितम्

^{११} B, C, D, E : पीतं pour भूम्रं

^{१२} Cf. *Virāgama*, 38, 53b-55 :

चतुर्वेदस्वरूपं तु विन्यसेद्वाच्चर्चमवन् । इलिकोपरि विन्यस्य देवताध शृणुव च ॥

अमिकां पूर्वतः स्थाप्य गणाम्बिकां च दक्षिणे । गौरी च पथिमे न्यस्य प्रज्ञां चैवोत्तरे दिशि ॥

विमलासनमिदं प्रोक्तम् ॥

cf. *Makuṭāgama*, 4, 338-339a :

गणाम्बिकामुत्तरे तु महादेवीं च पूर्वके । तज्जो गौरी तु याम्ये च वाहणे तु प्रत्योदयान् ॥

एताभिः शक्तिभिः कान्तं कल्पयेद्विमलासनम् ।

आत्मतत्त्वं तदृधर्वे तु^१ विद्यातत्त्वं तदृधर्वतः । शिवतत्त्वं तदृधर्वेऽथ^२ यष्ट्वा पद्मासनं यजेत् ॥

[पद्मासनम्^३]

तन्मध्ये कर्णिकां^४ यष्ट्वा दलेष्वष्टसु च क्रमात् । वामादिशक्तीरण्डौ चापीन्द्रादिषु^५ समर्चयेत् ॥

मध्ये मनोन्मनीं देवीं^६ ततश्चोपदलेषु च । मूर्यमण्डलमभ्यर्थ्य तदृधर्वे^७ मण्डलाधिपम् ॥१५३॥

ब्रह्माणं पूजयित्वाथ^८ केसराग्रेषु च क्रमात् । सोममण्डलमभ्यर्थ्य तदृधर्वे मण्डलाधिपम् ॥

^९विष्णुमभ्यर्थ्येदिक्षु चतसृष्टवे मन्त्रवित् । मध्येऽग्निमण्डलं^{१०} पश्चात्कर्णिकायां तदृधर्वतः ॥१५५॥

^१ A : अथ pour तु

^२ Le ms. A omet विद्यातत्त्वं तदृधर्वतः । et शिवतत्त्वं तदृधर्वेऽथ et lit आत्मतत्त्वं तदृधर्वेऽथ यष्ट्वा पद्मासनं यजेत्

^३ Voir page 218, note 3

^४ Cf. *Virāgama*, 38, 46-53a :

पृष्ठीं पूर्वदले चैव आपवैवामिगोचरे । तेजोरूपं तु दक्षिणां वायुरूपं च नैक्षते ॥

आकाशं चैव विग्रेन्द्र वारण्यां दल उच्यते । सत्त्वं वायव्यके न्यस्य रजो विन्यस्य सोमके ॥

इशाने तु दले विप्र तमोरूपं प्रकल्पयेत् । तत्त्ववर्णसमायुक्तमाधारं चोच्यते मया ॥

मूलं संयेन मन्त्रेण नालं वामेन कारयेत् । अघोरे दलमेवादुस्तत्पुरुषं गुणदेशके ॥

सुषिरमीशमन्त्रेण कुर्याद्वै देशिकोत्तमः । देवताः संप्रवश्यामि कालीं पूर्वं तु विन्यसेत् ॥

कलविकरणीं चाम्रेये रौद्रीं चैव तु दक्षिणे । बलकरणीं नैक्षत्यां वामां पश्चिमतो न्यसेत् ॥

बलप्रमधनीं वायव्ये ज्येष्ठां चैवोत्तरे दिशि । सर्वभूतदमनीमीशान्ये मनोन्मनीं तु मध्यमे ॥

एवं पद्मासनं प्रोक्तम् ॥

^५ cf. *Makutāgama*, 4, 335-337b :

वामा ज्येष्ठा च रौद्रीं च ज्ञालीं कलविकरणी । तथा बलविकरणी बलप्रमधिनी तथा ॥

सर्वभूतदमनी या च मध्ये चैव मनोन्मनी । विन्यसेत्केसराग्रेषु कर्णिकायां यथाक्रमात् ॥

इत्यं पद्मासनं प्रोक्तम् ॥

^६ Voir p. 218 note 3

^७ B, D, E : वामादिशक्तयश्चाण्डौ ; C : वामादिशक्योऽण्डौ तु

^८ D, E : समाचरेत्

^९ E : तस्य चोपदलेषु च

^{१०} B : कुण्डल pour मण्डल

^{११} B, C, D, E : मण्डलाग्रेषु

^{१२} A : विष्णुमण्डलमभ्यर्थ्येदिक्षु च मन्त्रवित् ^{१३} B, C, D, E : पूज्य तदृधर्वे मण्डलाधिपम्

^१ मण्डलाधिपति रुद्रं ^२ सर्वोद्धर्वे च शिवासनम्^३ । स्वनामपदमन्त्रैस्तानर्द्यं^४ गन्धादिभिस्तथा ॥
^५ पूजयेदासनीभूतदेवान्सर्वान्यथाक्रमम् । धरादिशुद्धविद्यान्ततत्त्वजातमयं ततः ॥ १५७ ॥

^१ R : अध्यचर्चाधिपति रुद्रं

^२ E : तदूर्ध्वे

^३ Pour les détails concernant les quatre mandala Surya-, Soma-, Agni-, et Sakti- (ou Śivāsana) et le rituel différent, voir *Acintyavīśvasādākhya*, 13, 47-61a :

मण्डलब्रयमायासामूर्खोद्धर्वे कल्पयेत्कमात् । कोश्यादित्यप्रतीकाशं शिवसुर्यस्य मण्डलम् ॥
 आदित्यं चैव ब्रह्माणमात्मतत्त्वस्वरूपिणम् । पववकत्रं चतुर्बाहुं प्रतिवकत्रं त्रिलोचनम् ॥
 तपसकार्त्तस्वरामासं स्फटिकाक्षधरं परम् । नमोमुद्रान्वितं देवं सुषिकारणकारणम् ॥

ओ हां पूर्वं समुच्चार्यं सूर्यमण्डलाय नमः । मण्डलान्तं पुनश्चोक्त्वा त्वधिपतये ब्रह्मणे नमः ॥

ओ हां सूर्यमण्डलाय नमः । ओ हां सूर्यमण्डलाधिपतये ब्रह्मणे नमः ॥

एवं क्रमेण विष्णुं च सोममण्डलनाथकम् । तथैव वहिकीजं च रुद्रं तत्रैव मन्त्रयुक् ॥
 ब्रह्माणश्चोर्वामौली च चन्द्रविम्बं सुभावयेत् । कोटिचन्द्रयुतियुतं कोटिचन्द्रसुक्षीतलम् ॥

ओ हां सोममण्डलाय नमः ।

तन्मध्ये चादिविष्णुं च नीलजीमूतसंनिभम् । भस्मोदूलितसर्वाङ्गं सर्वाभरणभूषितम् ॥
 एकवकत्रं दिनेत्रं च कर्णकुण्डलभूषितम् । चतुर्भुजं शङ्खचक्रनमस्कारसमन्वितम् ॥
 धोताम्बरधरं विष्णुं चित्तिकारणकारणम् । किरीटमकुटोपेतं विद्यातत्त्वस्वरूपिणम् ॥

ओ हां सोममण्डलाधिपतये विष्णवे नमः ॥

आग्रेयमण्डलं तस्य विष्णोमूर्धनि विश्वसेत् । अनन्ताग्निसमप्रख्ये शैवाङ्गि तत्र कल्पयेत् ॥

ओ हां अग्निमण्डलाय नमः ।

रुद्रं माणिकयवण्मिमेकास्यं च त्रिलोचनम् । चतुर्भुजं जटाजटमिन्दुरेखाप्रसुनकम् ॥
 भस्मोदूलितसर्वाङ्गं त्रिपुण्डण विराजितम् । नमोमुद्रान्वितं देवं लयकारणकारणम् ॥

ओ हां वहिमण्डलाधिपतये रुद्राय नमः ।

तत्त्वत्रयाधिपतयैव सर्वशक्तिसमन्वितान् । सर्वाभिषणसंयुक्तान् प्रत्येकं भावयेत्कमात् ॥
 विमलासनमेवोक्तं विम्बवत्यसमन्वितम् ।

चिच्छक्तिमण्डलं पश्चासवेतेजोमयं परम् । दलैः सहस्रैः संकीर्णमिन्दुगोक्षीरसंनिभम् ॥
 गौरीगायत्रिसंयुक्तमिक्षुज्ञानक्रियात्मकम् । किर्त्यादिशुद्धविद्यान्तं तत्त्वव्याप्तकमासनम् ॥

ओ हां शक्तिमण्डलाय विवासनाय नमः । ओ हां इच्छाशक्तये नमः । ओ हां क्रियाशक्तये नमः । ओ हां
 ज्ञानशक्तये नमः । ओ हां गणाम्बिकायै विद्यहे । महातपायै धीमहि । तजो गौरी प्रबोदयात् ।

उत्तरादिचतुर्दिश्चु गौरीगायत्रिमन्त्रतः । आत्मत्रये च संपूज्यं प्रणवाक्षरमध्यमे ॥

प्राप्तादीजं तन्मध्ये विवासनमिदं परम् ।

ओ हां विवासनाय नमः ।

^४ E : पाय pour गन्ध

^५ E : पूजयेदासनं कृत्वा सर्वान् देवान् यथाक्रमम्

[मूर्तिध्यानम्^१]

शिवासनं प्रकल्पयैव ततो मूर्ति विचिन्तयेत् । पुष्पैरजलिमापूर्य स्थिरधीः संयतेन्द्रियः ॥
 बद्धपद्मासनां दिव्यां शुद्धस्फटिकसंनिभाम् । पञ्चवक्त्रशिरोयुक्तां सुप्रसन्नां स्मिताननाम् ॥
 मूर्यकोटिप्रतीकाशां प्रत्यग्रोदाम^२ यौवनाम् । दशहस्तां पिण्डोर्ध्वं जटाचूडविराजिताम् ॥१६०॥
 प्रतिवक्त्रं ^३लसत्तारशक्तिवितयलोचनाम् । ज्ञानचन्द्रकलाचूडां सर्वकारणकारणाम् ॥१६१॥
 दक्षिणैरभयं शूलं परशुं खड्गमेव च । वक्त्रं ^४तथेतरैर्हस्तैः ^५पाशं नागाङ्कुशौ तथा ॥१६२॥
 वह्नि घण्टां क्रमेणैव वहन्तीं ^६पारमेश्वरीम् । सर्वलक्षणसंयुक्तां सर्वाभरणभूषिताम् ॥१६३॥
 दिव्याम्बरधरां ^७रम्यां ^८दिव्यस्त्रगन्धलेपनाम् । ^९मूर्ति संचिन्त्य ^{१०}पूर्वोक्ते तस्मिन्नेव शिवासने॥

^१ Cf. *Acintyavishvasādākhyā*, 13, 61b-68a :

तन्मध्ये देवदेवेशं परमेशं तु भावयेत् । सदाशिवस्वरूपेण शुद्धस्फटिकसंनिभम् ॥
 पञ्चवक्त्रयुतं तेषु प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनम् । जटामकुटसंयुक्तं दशदर्भिः समन्वितम् ॥
 शूलं परशुखड्गं च वज्राभये च दक्षिणे । पाशानागाङ्कुशं चैव घण्टां वह्नि च वामके ॥
 सर्वविवरसंपूर्णं दिव्याम्बरधरं शुभम् । दिव्यगन्धानुलिङ्गं दिव्यपुष्पैरलंकृतम् ॥
 सर्वाभरणसंयुक्तमधेन्दुकृतशेखरम् । द्वात्रिशालक्षणोपेतं युवानं पुष्करशरजम् ॥
 प्रसन्नवदनोपेतं प्रशान्तं सर्वकारणम् । बद्धपद्मासनासीनं देवदेवं विचिन्तयेत् ॥
 एवं सदाशिवं न्यस्य मूर्तिशक्त्यन्तगोचरम् । ओं हां हं हो शिवमूर्तये नमः ॥

cf. *Virāgama*, 38, 62-67 :

शुद्धस्फटिसंकाशं स्फुरन्तं दीपतेजसम् । अङ्गं दशभुजं चैव चन्द्राधंकृतशेखरम् ॥
 जटामकुटसंयुक्तं चारुगात्रसमायुतम् । पञ्चवक्त्रं च देवेशं पञ्चमूर्धसमन्वितम् ॥
 सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् । मकुटं कुण्डलं चैव केयूरकटकं ततः ॥
 कटिसूत्रोदरबन्धं मेखलानुपुरैर्युतम् । दिव्याम्बरधरं देवं दिव्यगन्धानुलेपितम् ॥
 पाशं परशुखड्गं च वज्रं चाभयं दक्षिणे । वामेऽङ्कुशं च वरदं घण्टां नामं च वह्नि च ॥
 एवं सदाशिवं ध्यात्वा सर्वलोकसुखावहम् ॥

^२ A : उत्काम pour उदाम

^३ A : जटामकुटराजिताम्

^४ A : लसत्तार pour लसत्तार

^५ C, D : दक्षिणो त्वमयं; E : दक्षिणेनामयं

^६ C, D, E : तथेतरे हस्ते

^७ D : पाशानागाङ्कुशौ, E : पाशं नागाङ्कुशं

^८ A : परमेश्वरीम्

^९ C, D : सौम्यां

^{१०} B, E : दिव्यगन्धानुलेपनाम्

^{११} B : मूर्ति pour मूर्ति

^{१२} A : पूर्वोक्तो अस्मिन्नेव

तेनैव पूष्पाङ्गलिना मन्त्रेणानेन ^१पूजकः । आवाहयेत्ततो ^२मूर्तिमन्त्रं शृणु जनार्दन ॥ १६५ ॥
तारं पूर्वं समुच्चार्य हृद्री च ततस्त्रिधा । ^३शिवमूर्तिपदं पश्चाच्चतुर्थ्यन्तं ततो हरे ॥ १६६ ॥
नमस्कारेण संयुक्तं मूर्तिमन्त्रमुदाहतम् ।

[सूक्ष्मतनुकल्पनम्^४]

एवं मूर्ति समावाह ततः स्फटिकमन्त्रिभे ॥ १६७ ॥
^५न्यसेदीशानमूर्ध्वास्ये कर्णिकारसमयुतौ^६ । ^७पुरुषं पुरुषं चैव भिन्नाङ्गनसमप्रभे^{१०} ॥ १६८ ॥
अघोरे वहृहृषं च जपाकुसुमसंनिभे^{११} । वामे वामं ततो मन्त्री कुन्दचन्द्रसमयुतौ^{१२} ॥ १६९ ॥
पथिमे विन्यसेन्मन्त्री सद्योजातं^{१३} समुद्रया । ^{१४}अष्टत्रिंशत्कलान्यासमपि पूर्ववदाचरेत् ॥ १७० ॥

[विद्यातनुकल्पनम्^{१५}]

विद्यामर्यां ततः कुर्यात्तनुं तां पारमेश्वरीम् । ^{१६}तदर्थं मन्त्रमुद्दिष्टमिदमेव^{१७} जनार्दन ॥ १७१ ॥
द्वादशान्तं समुच्चार्य ततो हृद्रीजसंपुटम् । ^{१८}हौंकारमपि तस्यान्ते^{१९} विद्यादेहपदं सुधीः ॥ १७२ ॥

^१ B : पूजयेत्

^२ A : मन्त्रमूर्ति ; B, D : मूर्ति मन्त्रं ; C : मूर्ति मन्त्रणं

^३ C, D : शिवमूर्ति परां ; E : शिवमूर्ति ततः

^४ Cf. Kāmikāgama, I, 4, 340b-341 :

इशः स्फटिकवन्मध्ये पूर्वे कुड्कुमवज्जरः । दक्षिणेऽङ्गनवद्वोरः सौम्ये वामः कुसुमवत् ॥
चन्द्रांशुनिर्मलं सर्ववक्त्रं पथिगदिभगतम् ।

cf. Rauravāgama, vol. I, II, 10, 41-43 :

योक्षीरसदृशं पूर्वे दक्षिणे त्वञ्जनप्रभम् । पथिमे तु तटिज्ज्योतिरूतरे कुड्कुमप्रभम् ॥

कुर्व्ये स्फटिकसेकाशमेवं सादाच्छ्वकल्पनम् । एवं सूक्ष्मतनुं भ्यात्वा तस्मिन्नानि कल्पयेत् ॥

प्रत्यज्ञोपाङ्गकं पश्चान्यस्य मूलं च विन्यसेत् । मकुटात्पादपर्यन्तमष्टत्रिंशत्कला न्यसेत् ॥

^५ B : तन्त् pour ततः

^६ A : न्यसेदीशानमूर्ध्वास्ये ; C, D : न्यसेदीशानमूर्ध्वास्ये ; D : न्यसेदीशानमूर्ध्वास्ये

^७ A : समयुतौ pour समयुतौ

^८ D omet les *stola* 168b et 169

^९ A : पुरुषेण pour पुरुषे

^{१०} E : प्रभम् pour प्रभे

^{११} E : संनिभम् pour संनिभे

^{१२} E : श्रुतिः pour श्रुतौ

^{१३} B, C, D, E : विशेषतः pour समुद्रया

^{१४} B, C, D, E : षिष्ठमन्त्रं कलामन्त्रमपि

^{१५} Cf. Kriyākramadyotikā, p. 99 :

“ओं हां हाँ विद्यादेहपदं नमः” इति ब्रह्मरन्त्रान्तव्यापकं प्रासादमुच्चार्य, शिवतत्त्वान्तव्यापिकं सौदामिनीचिर्मं
खगञ्जलावाचिर्मं भ्यात्वा, लिङ्गारोहे विद्यादेहं समुदितरूपं विन्यस्य...”

^{१६} A : तदर्थं pour तदर्थं

^{१७} A, C : एवं pour एवं

^{१८} A : हौंकारमपि, D : शौंकारमपि

^{१९} A : विद्यादेहं पदं

चतुर्थ्यन्तं समायोज्य नमस्कारपदं पठेत् । अनेन मन्त्रवर्णेण 'दत्तेऽधर्ये शिवमस्तके ॥१७३॥
२भवेत्सर्वसुराराध्या तनुर्विद्यामयी तदा ।

[आवाहनम्^१]

ततोऽप्यज्जलिमापूर्य पुण्यर्विकसितैः शुभैः ॥ १७४ ॥

ततो 'हृत्पद्मसुषिरे 'विन्दुस्थानस्थितं शिवम् । 'परमात्माभिधानं तं परात्परतरं प्रस्तुम् ॥१७५॥
द्वादशान्तेन संयोज्य वाच्यवाच्कभावतः । चिन्मात्रं सर्वभूतस्यं सर्वकारणकारणम् ॥ १७६ ॥
ध्यात्वा 'प्राणपथानीय ततो लिङ्गस्य मूर्धनि । मूलमन्त्रं समुच्चार्यं सद्योजातपुरःसरम् ॥१७७॥
तेनैव पुण्यज्जलिनावाहन्या मुद्रया सुधीः । ^३आवाह्य स्वापनादीनि ततः कर्माणि कारयेत् ॥

[आवाहनक्रियाविवरणम्^२]

सर्वदा संस्थितस्यापि ^४शिवस्यावाहनक्रिया । लिङ्गमूर्तौ तु या नित्यमाविर्भावाय सा भवेत् ॥१७९॥

^१ E : दत्त्वाध्यं

^२ D : भवेत्सर्वसुराराध्यतनुर्विद्यामयी ; E : भवेत्सर्वसुराराध्यतनुर्विद्यामयी

^३ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 111b-115a :

पुण्यरज्जलिमापूर्यं तदावाहनमुद्रया । प्रविष्टं हृदयाये तु शिवरूपं विचिन्तयेत् ॥

प्रणवं मनसोचार्यं सर्वज्ञादिगुणंयुतम् । सर्वपापिविनिर्मुक्तं कारणानां तु कारणम् ॥

अतकथंमप्रमेयं च धृतमव्ययमीधरम् । विन्दावभ्युदितं भ्यायेत्स्थिरधीः पुरतः स्थिरे ॥

सदाशिवात्ममध्यस्थं विन्यसेदेशिकोत्तमः । आवाहनादिभिर्भक्त्या परमेषां सुपूजयेत् ॥

^४ A : हृत्पद्मसुषिरे

^५ D : विन्दुस्थानं स्थितं

^६ A : परमार्थविधानं तं

^७ A : प्रणवमानीय ; B, C : प्रणवयानीय

^८ B, C, D, E : आचार्यः pour आवाह्य

^९ Cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 354b-362 :

सर्वज्ञस्य शिवस्येह कथमावाहनं प्रभो । यद्यावाहनमिष्टं स्यात्सर्वगःवं विहन्यते ॥

ईश्वर उवाच—

आमूलाग्रस्थितस्याप्त्रभिव्यक्तिर्था तरी । तद्वदेकत्र विद्युषकिर्वर्यपिकस्य न वाच्यते ॥

व्यथात्मनस्तनुद्वारा स्यात्मामिह गमागमी । तद्वन्मन्त्रतनुद्वारा शिवस्येष्टगमागमी ॥

अचिन्त्यशक्तियुक्तवाइचापकोऽव्यापकशः । सतनुस्तनुहीनो वा सर्वकृत्सर्वगः शिवः ॥

एवं विन्दुगतस्त्वीयो हस्तपुण्यगतं स्मरेत् । तच्च प्राणपथा कार्यं नात्या ज्योतिस्यरूपया ॥

तस्माददाय लिङ्गस्थं भ्यापिन्या विन्यसेत्तनौ । येन सामर्थ्येत् शम्भोः स्वयं स्वखामिता भवेत् ॥

तच्छक्तिप्रकटीभावः संज्ञिधानं स्वमुद्रया । संनिधेयपरित्यागे यो वा कालावसानकः ॥

संनिरोधो निरोधिन्या विभोरपि विभाव्यते । लोके सुखात्मकं वस्तु गोपनीयं यथा तथा ॥

तस्यावकुण्ठनं कार्यमवकुण्ठनमुद्रया ।

¹⁰ E : शिवस्यावाहनं वृथा

[स्थापन-संनिधान-निरोध-स्वागत-पाद्य-आचमन-अधर्यादि^१]

^२आविभृते तु ^३वामेन ^४स्थापन्या स्थापयेत्ततः । वहुरूपेण मन्त्रेण ^५संनिधीकृत्य मुद्रया॥१८०॥
संनिधानं ततश्चापि पुरुषेण निरोधयेत् । निष्ठारां दर्शयित्वाथ पुष्पमीशानमुच्चरन् ॥ १८१ ॥
^६दत्त्वा स्वागतमुद्दिश्य^७ ततः पाद्यं तु पाद्योः । मुखेष्वाचमनं ^८दद्यादधर्यं शिरसि विन्यसेत् ॥
मध्येन वहुरूपेण पञ्चमेन यथाक्रमम् ।

[अभिपेकः^९]

ततश्च घण्टां संताङ्गं ^{१०}हृत्वा यवनिकामपि ॥ १८३ ॥
ततस्तु देवदेवेशं सर्वात्महृदयेन तु । मन्त्रसंहितया चैव ^{११}पवित्रैश्चाभिषेचयेत् ॥ १८४ ॥
पञ्चगच्छविधानेन पञ्चगच्छाभिषेचनम् । ^{१२}सर्वात्महृदयेनैव कृत्वा पश्चाज्ञार्दन ॥ १८५ ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 115b-118:

आवात्य सद्यमन्त्रेण स्थापयेद् गुह्यमन्त्रतः । वहुरूपेण साक्षिधर्यं पुरुषेण निरोधनम् ॥
सर्वाविद्यवसंपूर्णमीशानेन तु भावयेत् । आवहनारूप्ययावाहा स्थापयेच्छान्तमुद्रया ॥
वजास्त्रयया तु साक्षिधर्यं रोधनं निष्ठुरास्त्रयया । पाद्यं हृदाणुना दत्त्वा वक्त्रेणाचमनं ततः ॥
अधर्यं तु शिरसा दत्त्वा पवस्त्रम् चुदिमान् ।

Voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 10, 37b-39a :

- ^२ A : आविभवितु
^३ B, C, D, E : स्थापन्या:
^४ A : गत्वा pour दत्त्वा
^५ A : चैव विरःस्वर्थं निरेशयेत्

- ^६ D : गानेन
^७ A : संनिधीकृतमुद्रया
^८ E : आवेद्य pour उद्दिश्य

^९ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 273-279a :

पञ्चवक्त्रपद्मैर्थं व्योमव्याप्तिं समुच्चरन् । जलेन स्तापयेत्पथाद्विक्षीरघृतैरपि ॥
नालिकेरोदकेनैव मधुना ब्रह्मपत्रकैः । हृदा वै शालिपिणेन घर्षयेत्तिङ्गमादरात् ॥
शिवाभ्यसा तु संस्नाप्य घर्षयेदामलेन तु । लेपयेद्रजनीं पथात् स्तापयेद्वन्धवासिणा ॥
आचमनं ददेत्पथात्पत्रवत्रेषु चुदिमान् । वर्णेण लिङ्गधोठे तु कारणेलम्बनं चुधः ॥
हृदयेन तु मन्त्रेण पुष्पं मर्जिन निधापयेत् । घण्टां तु ताडयेत्तत्र क्षिपेयवनिकां ततः ॥
वस्त्रोपवीतं गन्धं च मकुटं कुण्डलं तथा । हारकेयूरमालाथं हृदयेन प्रदापयेत् ॥

धूपदीपं हृदा दत्त्वा ”

^{१०} E : इत्वा pour हृत्वा

^{११} D : पवित्रे वा pour पवित्रैश्च

^{१२} A : सर्वस्त्रा हृदयेनैव

^१शुद्धोदेनाभिविच्याथ ^२शिवगायत्रिमुचरन् । शालिगोधूमनीवास्यवमापादिपिष्टकैः ॥ १८६ ॥
 लिङ्गमालिष्य वहुशः ^३सहवेदिकया क्रमात् । रुक्षयित्वाभिविच्येशः ^४शुद्धोदेन पुनः पुनः ॥
^५लक्ष्म्यामलकयोस्तद्वक्षोदेनालिष्य मन्त्रवित् । अभिविच्याथ तोयेन ततश्चापि हरिद्रिया ॥
 आलिष्य गन्धतोयेन ^७पवित्रैरभिषेचयेत् । मुखेष्वाच्मनं द्यात्तत्त्वमन्त्रमुदाहरन्^९ ॥ १८७ ॥
 स्थलशुद्धिं ततः ^{१०}कुर्यात्कृत्वा यवनिकां वृथः^{१०} । ^{११}महाघण्टाग्रहारेण दत्त्वाधर्यं लिङ्गमूर्धनि ॥
 प्रणवेन ततो मन्त्री कार्पासिमयवाससा । ^{१२}उन्मृज्यापनयेद्वारि लम्भं ^{१३}तद्विलिङ्गीठयोः ॥ १९१

[वस्त्र-गन्ध-पुष्प-धूप-दीप-उपवीत-मृषणादि]

दुकूलपद्मदेवाङ्गकार्पासादिषु संभवम् । वत्तं प्रधूपितं द्याद्वेमाम्बरमयोपरि^{१४} ॥ १९२ ॥
 चन्दनागरुक्षरौः ^{१५}श्लक्षणपिष्टैः सकुडुमैः । ^{१६}लिङ्गं पर्यासमालिष्य केवलं चन्दनेन वा ॥ १९३ ॥
 प्रणवेन सकुदत्त्वा ^{१७}शिरःस्वधर्यं सपुष्पकम् । मूलमन्त्रेण देवेण पूजयेलिङ्गमूर्धनि ॥ १९४ ॥
 तत्रैव पञ्चमेनाथ ^{१८}पुरुषास्त्वयेण पूर्वतः । दक्षिणे वहुरुपेण वामदेवेन चोत्तरे ॥ १९५ ॥
^{१९}सद्योजातेन मन्त्रेण पश्चिमेऽप्यथ पूजयेत् । आप्नेयां हृदयं पश्चादैशान्यां तु शिरो यजेत् ॥
 नैऋत्यां तु शिखां ^{२०}यष्ट्वा ^{२१}वायव्यां कवचं यजेत् । ^{२२}दक्षिणेऽस्त्वं तु संपूज्य नेत्रमीशानगोचरे ॥
^{२३}पूजायामधर्यदानं स्यात्प्रथमं तदनन्तरम् । ^{२४}गन्धं पुष्पं च धूपं च दीपं द्याव्यथाकमम् ॥ १९८

^१ A : शुद्धोदेनाभिविच्य

^२ A : शिवगायत्रिमन्त्रतः ; C : शिवगायत्रमन्त्रतः

^३ C, D : सहवेदि यथाक्रमात् ; E : सहादेवी यथाक्रमात्

^४ C : इत्थं pour ईशं ^५ A : शुद्धोदेवं

^६ B, C, D : लक्ष्म्यामलक pour लक्ष्म्यामलक

^७ B, C, D, E : पवित्रगाभिषेचयेत् ^८ C : उदीरयन् pour उदाहरन्

^९ C, D : कृत्वा कृत्वा ; E : कृव्यकृत्वा ^{१०} B, C, D, E : पुनः pour वृथः

^{११} A : महाघण्टाग्रहारेण ; C, D : महाघण्टो ग्रहारेण

^{१२} C : उन्मृच्य वारयेद्वारि ; D : उन्मृज्यापानयेद्वारि

^{१३} C : तं लिङ्गीठयोः ^{१४} C, D, E : ततोपरि pour अथोपरि

^{१५} B : श्लक्षणैः पिष्टैः ^{१६} E : लिङ्गवर्यक्तिमालिष्य

^{१७} B : शिरसाधर्यं ; C, E : शिरसाधर्यं

^{१८} A : पुरुषाधर्येण

^{१९} A : सद्योजातेति मन्त्रेण

^{२०} Voir p. 218 note 3

^{२१} E : वायव्ये

^{२२} C : दक्षिणे तु सुसंपूज्य

^{२३} A : पूजायामप्रदानं स्यात्

^{२४} B, C, D : गन्धपुष्पर्यं

सोपवीतं ततो दद्याद्भूषणं ^१सर्वमेव हि । सुगन्धपुष्पमालाभिरलंकारं प्रयोजयेत् ॥ १९९ ॥

[आमन्त्रणहविर्दानविधिः^२]

^३आमन्त्रणहविः पश्चादद्यादभिमुखे मुखे । ^४आदाय च महाघण्टां ^५ताडयित्वा शिवाग्रतः ॥

हविःप्रदानकालेऽपि दत्त्वा चाचमनीयकम् । हृदयेनाथ संप्रोक्ष्य हविरस्त्रं समुच्चरन् ॥ २०१ ॥

^६नाराचास्त्रप्रयोगेण चतुर्दिक्षु कृतेन वा । ^७प्रोच्य चामृतीकृत्य मुद्रया धेनुसंज्ञया ॥ २०२ ॥

पुष्पहस्तो हविर्दद्यान्मूलमन्त्रं समुच्चरन् । तदनन्तरतो नीत्वा ^८निशासानां तु पञ्चकम् ॥ २०३ ॥

दत्त्वा चाचमनं तत्र हृदयेन ततोऽर्चयेत् । चण्डेशाय विसृज्याथ ताम्बूलं तु हृदा ददेत् ॥ २०४ ॥

^१ B : सर्व एव हि

^२ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 388b-399 :

नैवेद्यं पुरतो न्यस्त्वा चतुःसंस्कारसंस्कृतम् । कृत्वा सुरभिमुद्रां चायज्ञमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

परिषेचनं ततः कृत्वा मेरुमुद्रां प्रदर्शयेत् । दधिमुद्रां क्षीरमुद्रां धृतमुद्रां तथैव च ॥

माक्षिकाख्यां च मुद्रां च मुष्टिमुद्रां प्रदर्शयेत् । इव्याभावे तु नैवेद्यं दर्शयेदव्यमुद्रिकाम् ॥

अजस्योष्णोपशान्त्यर्थं शङ्खमुद्रां प्रदर्शयेत् । पूजाकाले तु नैवेद्यं सर्वलोकस्य शान्तये ॥

दापयेद्विधिगानेनाप्यहमस्मीति मन्त्रतः । तदभावे च नैवेद्ये लोकस्यान्मक्षयेद्वरः ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेनायच्छनान्ते निवेदयेत् । पश्चवक्त्रेषु नैवेद्यं दद्याद्यदमुद्रया ॥

अथवाप्यूर्ध्ववक्त्रे वा नैवेद्यमणि कारयेत् । हविःप्रदानकाले तु दत्त्वा चाचमनीयकम् ॥

पाययस्वेति पश्चानामास्ये तर्पणमाचरेत् । तत्परं लिङ्गान्वेद्यं सप्तपञ्चविकारकम् ॥

अथवाप्येकवारं वा नैवेद्यं दापयेत्कमात् । आचार्यो हस्तमुद्भूत्य गौरीहस्ते निवेदयेत् ॥

गौरीहस्तं समुद्भूत्य शिवहस्ते निवेदयेत् । शिवहस्तं समुद्भूत्य पुत्रोच्छिष्ठं तु [कारयेत्] ॥

तस्माच्छिष्ठवस्य नैवेद्यं भक्तानां तु निवेदयेत् । जलेनाचमनं दत्त्वा द्विवन्धं च ततः कुरु ॥

पुनराचमनं दत्त्वा चण्डेशाय निवेदयेत् ।

^३ B : आमन्त्रणं हविः

^४ A : आदाय च हविर्घण्टां ; B : आदाय च हविर्दद्यात्

^५ A : ताडयित्वाथवाग्रतः ; B : घण्टयित्वा शिवाग्रतः

^६ A : नानाशास्त्रयोगेन

^७ A : प्रचोच्य

^८ B, C, D, E : विशासानां pour निशासानां

[धूप-दीपविधिः^१]

ततश्च घण्टानादेन ^२हृत्वा यवनिकामपि । धूपदीपौ तदा दद्यात्तयोर्विधिरथोच्यते^३ ॥२०५॥
 ‘निर्धूमज्वलदङ्गारं ^५धूपपात्रोदरे हृतम् । दद्यमानेन धूपेन दद्याद्दूपं स च त्रिधा ॥ २०६ ॥
 धूपः कृष्णागस्त्रूद्धतः कर्पुरेण प्रशस्यते । ^६शीतार्शिवात्र धूपाय ^७सघृतो वाथ गुग्गुलः ॥२०७॥
^८दीपस्तु गोघृताक्तेन भवेत्कर्पूरवर्तिना^९ । धूपदीपप्रदाने तु घण्टां वामेन ^{१०}वादयेत् ॥२०८॥
 धूपमख्लेण ^{११}संप्रोक्ष्य ^{१२}तन्मन्त्रेण प्रदापयेत् । दीपं चापि तथा दद्यादीपपात्रेण ^{१३}दीपयेत् ॥

[व्यजन-दर्पण-च्छत्र-चामर-गीत-नृत्यादुपचाराः^{१४}]

^{१५}व्यजनं दर्पणं चैव च्छत्रचामरमेव च । हन्मन्त्रेण ^{१६}क्रमादत्त्वा स्तोत्रैः स्तुतिसमन्वितैः ॥२१०

^१ Kāraṇāgama, I, 31, 90-101 :

“ धूपस्य लक्षणम् । चन्दनं चैव निर्यासं कुन्दुरुक्तं च कुड्कुमम् ॥

मेघं च कृष्णालोहं च कर्पुरं च कमेण तु । सप्तधूभूतवेदांशानग्न्यधिन्यम्बरांशकान् ॥

आहृत्य चूर्णयित्वा तु मधुना च परिषुतम् । एतच्छीतारिधूपं तु शिवप्रीतिकरं शुभम् ॥

कृष्णालोहं च निर्यासं चन्दनं च कमेण तु । व्योजपक्षाश्विनीभागमीषत्कर्पूरमिथ्रितम् ॥

उत्तमं धूपमाख्ल्यातं मधुना च परिषुतम् । चन्दोनोशीरसंयुक्तं लघुयुक्तं मधुमूतम् ॥

भागं तु पूर्ववत्प्रोक्तं मध्यमं धूपमुच्यते । गुग्गुलं घृतसंयुक्तमधमं धूपमुच्यते ॥

दीपाङ्गारकसंयुक्तं घण्टां वामकरेण तु । धूपपात्रं समादाय दापयेद्विवद्वृष्टः ॥

कपिलाधृतेन दीपं स्यात् सितरकासितासु वा । अजाधुतमलाभे तु शुद्धतैलं तु कन्यसम् ॥

कपिलाया धृतं श्रेष्ठवन्यासां मध्यमं भवेत् । अधमं स्यादजासर्पि शुद्धतैलं तु कन्यसम् ॥

सार्विकं राजसं चैव तामसं च कमेण तु । कर्पूरावर्तितं दीपं दापयेद्सर्वसिद्धिदम् ॥

श्रेष्ठं युगा इगुलज्वालं मध्यमं तु गुणाइगुलम् । अधमं द्रथइगुलज्वालं दीपमेवं प्रकीर्तितम् ॥

वृक्षबीजोद्भूवैः खेहैः शिवदीपं तु वर्जयेत् । माहिष्येण षुतेनैव शिवदीपं न कारयेत् ॥

^२ B : सृत्वा pour हृत्वा

^३ A : यथोच्यते pour अथोच्यते

^४ B, C, D, E : निर्धूमज्वलनाङ्गारधूपपात्रोदरे

^५ A : पूर्ण pour धूप

^६ E : शीतारि वात्र

^७ C : सर्वतो वाथ गुग्गुलम्

^८ C, D, E : दीपं तु

^९ Le mot वर्ति se trouve ici au masculin (ou neutre) au lieu du féminin normal.

^{१०} D : वापयेत् ^{११} A : संयोक्ष्य ^{१२} C, D, E : तत्तन्मन्त्रेण दापयेत् ^{१३} C : दापयेत्

^{१४} Cf. Kāmikāgama, I, 4, 500b-501a :

श्रीमत्पञ्चमहाशब्ददर्पणच्छत्रचामरैः । गेयनृत्यजपस्तोत्रैस्तदा तमभिनन्दयेत् ॥

^{१५} B : अज्ञनं ; D : व्यजनं

^{१६} D : क्रमादत्र

गीतनृत्तेश सातोदैर्जयशब्दादिमङ्गलैः । तोपयेदेवदेवेशं लिङ्गस्यं भुवनेश्वरम् ॥ २११ ॥

[पञ्चवक्त्रेषु हविःप्रदानम्^१]

ततो हविःप्रदानं स्यात्पञ्चवक्त्रेषु चैव हि । ^२ईशानके तु शुद्धान्नं गौलं तत्पुरुषे ^३तथा ॥ २१२

^४कुसरं दक्षिणे वक्त्रे मुद्धान्नं च तथोत्तरे । पश्चिमे पायसं चैव स्वस्वनाम्ना समाहितः ॥ २१३

दापयेत्स्वस्वदिग्भाग ईशानस्याग्रके भवेत् । अलाभे पञ्चहविषामग्रे शुद्धान्नमुच्यते ॥ २१४ ॥

[बलिदानम्^५]

^६ततो बलिप्रदानं स्याद् ^७वृषेन्द्रस्य च ^८नन्दिनः । महाकालस्य ^९च द्वारि ततो ^{१०}बाष्पे बलिं क्रमात् ॥

परिवारविधौ प्रोक्ता ये देवास्तु मया हरे । तेषां शुभ्रोत्तरीयेण पुत्रकेणैव दापयेत् ॥ २१६ ॥

ताम्बूलं च ततो दद्यान्मुखवाससमन्वितम् । सामान्याध्यं गृहीत्वाथ कुर्यादावरणार्चनम्

॥ २१७ ॥

^१ Cf. *Rauravāgama*, vol. I, II, 10, 36b-38a :

शुद्धौदनं हरिद्रानं पायसानं गुलौदनम् । मुद्रौदनं क्रमेणैव चेशपञ्चमुखे यजेन् ॥

तेष्वेवं तु यथालाभं पूर्वे वा पश्चिमे मुखे । हृदा निवेदयेद्वीमान्पानीयादि च पञ्चमु ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 35b-36 :

कुसरानं सद्यवक्त्रे वामवक्त्रे गुलौदनम् । पायसमधोरवक्त्रे तु शुद्धान्नं पुरुषस्यके ॥

मुद्रान्नमीशवक्त्रे तु पश्चवक्त्रे निवेदयेत् ।

^२ A : ईशानस्य तु ; C : ईशानेन तु   ^३ A : ततः pour तथा

^४ A : कुसरान्नं pour कुसरे ; C : कुसरं

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 30, 400-401 :

द्वारस्य दक्षिणे पाश्वे नन्दिने बलिमाचरेत् । महाकालाय वामे तु वृषभाय तदमृतः ॥

ताम्बूलं दापयेत्पथात्सयेन तु विशेषतः । परिवारविधि दत्त्वा ॥

^६ B, E : तदन्ते बलिदानं ; C : अतो बलिप्रदानं

^७ E : वृषेन्द्राय pour वृषेन्द्रस्य

^८ B, C, D, E : नन्दिने pour नन्दिनः

^९ A : चत्वारि pour च द्वारि

^{१०} A : बाष्पवलिं

[आवरणाच्चनम्^१]

अनन्तेशं च सूक्ष्मं च ^२शिवोत्तमं चैकनेत्रकम् । एकरुद्रं त्रिमूर्तिं च ^३श्रीकण्ठं च शिखण्डिनम्॥
 “अग्रादारभ्य संपूज्य ^५तथोमां चण्डमेव च । नन्दिनं च महाकालं वृषं विघ्नेशमेव च ॥२१९॥
 महासेनं च मृद्गीशं ^६वामादारभ्य पूजयेत् । ^७अथेन्द्रामी यमं चैव निर्झृतिं ^८वरुणं तथा॥२२०
 वायुं सोमं ^९तथेशानमनन्तं कमलासनम् । पूजयित्वाथ^{१०} वज्रं च शक्तिं दण्डं तथैव च ॥२२१
 खड्गं चैव तथा पाशं सृष्टिं पश्चाद्दामपि । त्रिशूलं ^{११}पद्मचक्रं च ^{१२}स्वदिग्भागे तु पूजयेत् ॥
^{१३}पद्ममिन्द्रेशयोर्मध्ये ब्रह्मवाह्ये समर्चयेत् । रक्षोवरुणयोर्मध्ये चक्रं ^{१४}केशववाह्यतः ॥२२३॥

^१ Cf. *Virāgama*, 38, 121-132 :

“विदेशावरणं शृणु । अनन्तं पूर्वतः पूज्य सूक्ष्मं चै दक्षिणेन तु ॥

शिवोत्तमं पवित्रे पूज्यैकनेत्रं तथोत्तरे । एकरुद्रं तथेशान्यां त्रिमूर्ति त्वं शिखण्डिनोत्तरे ॥

श्रीकण्ठं चैव नैर्झृत्यां त्रिखण्डिं वायुगोत्तरे । विदेशावरणं होतद् गणेशावरणं शृणु ॥

उमादेवीं चोत्तरे देशे पूजयेदेशिकः सदा । चण्डेशामीशादिग्भागे नन्दीशां पूर्वतो यजेत् ॥

महाकालं वह्निदेशो वृषभं दक्षिणे यजेत् । विघ्नेशं निर्झृतौ चैव मृद्गीशं वायुणे यजेत् ॥

महासेनं च वायव्यां जयेन्द्रन्धुपकैः । गणेशावरणं हेतलोकपालाङ्गुष्ठं च ॥

इन्द्रं तु पूर्वतः पूज्य वह्निं चाप्नेय एव च । याम्यायां तु यमं पूज्य नैर्झृत्यां निर्झृतिं यजेत् ॥

वारुण्यां पूज्य वरणं वायव्यां वायुमेव च । सौन्यायां सोमं संपूज्यैवान्यामीशमेव च ॥

ब्रह्माणं नैर्झृते भाग ईशान्यां विगुरुच्यते । लोहेशावरणं हेतलोकपालाङ्गुष्ठमुच्यते ॥

पूर्वं तु वज्रं संपूज्य शक्तिं चाप्नेय एव च । याम्ये दण्डं यजेतत्र खड्गं निर्झृतिगोत्तरे ॥

वारुण्यां तु यजेत्पाशाशमङ्गुष्ठं वायुगोत्तरे । गदादुधं चोत्तरे पूज्य शूलमीशानगोत्तरे ॥

पथं तु नैर्झृते भागे चक्रं त्वीशानगोत्तरे । गन्धैः पुण्यैव शूपैव दीपैवैव तु पूजयेत् ॥

^१ C : शिवोत्तमं

^२ B : शितिकण्ठं pour श्रीकण्ठं च

^३ E : अग्न्यारभ्य च संपूज्य

^४ A : ततोमां

^५ A : वामादारभ्य

^६ B, C, D, E : नहेन्द्रामी

^७ A : वरुणमेव च ; B : वारुणं तथा

^८ I. : तथैशानमनन्तं

^९ A, B, C, D : च pour अथ

^{१०} A : पादचक्री च

^{११} B : वेदमागे तु ; E : स्वदिग्भागेषु

^{१२} A : पदम् pour पदम्

^{१३} B, C, E : केशववाह्यके ; D : केशवमायके

एवं पीठे क्रमादेवांश्चतुरावरणं स्थितान् । ^१ वाहे वाहे क्रमेणैव पूजयित्वा ततः सुधीः ॥ २२४ ॥
^२ पूर्वोक्तेन स्वनाम्ना तु सर्वेषामर्चनं भवेत् ।

[नित्याग्निकार्यम्^३]

महाघटानिनादेन ^४ हृत्वा यवनिकामपि ॥ २२५ ॥

सामा याध्यकरो भूत्वा प्रविश्य च ^५ महानसम् । आग्रेष्यां दिशि कुप्ते तु वेदाश्रे हस्तसंमिते ॥
 त्रिमेखलासमायुक्ते दक्षिणे योनिसंयुते । ^६ प्रलिपेद्वोमयेनाथं चतुर्भिर्विश्वर्युते ॥ २२७ ॥
 उपविश्योत्तरास्तु समिद्धं पावकं ततः । ^७ नमस्कृत्याध्यमायोज्यं परिपित्य ततः क्रमात् ॥
 दिवपतीनर्चयेदध्यगन्धाद्यै^८ रुपूर्वशः । ततः शिवासनं चाप्नौ ^९ पद्मेकं प्रकल्पयेत् ॥ २२९ ॥
 पद्मासनायेत्युच्चार्यं नमस्कारसमन्वितम् । ^{१०} तत्र लिङ्गे यथा ^{११} देवः सदाशिव इतीरितः ॥ २३० ॥

^१ C, D, E : चतुर्भिरुरण pour चतुरावरण

^२ E : वाह्यवाह्यक्रमेणैव

^३ A : सर्वोक्तेन

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 15, I-4a; 6-12a:

अतः परं प्रबृश्यामि नित्याग्नियजनकम् । आग्रेष्यां स्थापयेदग्निं विधिना देशिकोत्तमः ॥

चतुरथे वाथ कृतं वा मेखलात्रयसंयुतम् । अरतिनमात्रविस्तारं तन्मानं विलम्ब्यते ॥

पवित्रे दक्षिणे वापि योनिरथत्पत्रवत् । कुण्डे तु स्थापयेदग्निमविच्छिङ्गं तु कारयेत् ॥

यावन्मूलोपचारं तु तावदग्निं सुपूजयेत् । ... ... ॥

शिवाग्रे वाथ कर्तव्यं सर्वशानितकरं परम् । मार्जनं प्रोक्षणं तत्र गोमयेनोपलेपयेत् ।

अघोराक्षेण मन्त्रेण शोधयेत्तु विशेषतः । गन्धैः पुष्ट्यैश्च धूपैर्वा दीपैररथ्यैश्च पूजयेत् ॥

परिलरेद् द्विदर्भेशं परियेकमथाचरेत् । कृत्वा चैवाज्यसंस्कारं पथादाधारमेव च ॥

आज्ञये हुत्वा हृदा मन्त्री हविर्वैवाक्षमात्रतः । अग्नं आयाहि मन्त्रेण शोधयेत्तु विशेषतः ॥

प्रत्येकं घोडशं वारं द्वाविंशत्त्रा समाचरेत् । प्रणवेनैव हुत्वा तु पश्चादिष्माहुति चरेत् ॥

चक्रं हुत्वा तदन्ते तु व्याहृतिं जुहुयातः । ब्रह्माज्ञानि ततो हुत्वा स्थिष्ठानं हि न कारयेत् ॥

प्रणीताधारसमिधो ब्रह्मकूर्चं विना चरेत् ।

^५ B : स्त्रा pour हृत्वा

^६ A : महासनः

^७ La forme grammaticale correcte est प्रलिपेद् ; A : प्रलिपेद्

^८ B : नमस्कृत्वा समायोज्य ; C, D : नमस्कृत्यास्यमायोज्य ; E : नमस्कृत्य समायोज्य

^९ A : अर्थं गन्धाद्यैर् pour अर्थगन्धाद्यैर् ; E : अर्थंगन्धाद्यैर्

^{१०} A : परमेकं

^{११} E : यत्र pour तत्र

^{१२} B : देवं सदाशिवमुदीरितम् ; C, D, E : देवः सदाशिव उदीरितः

तथा इयात्वात्र तं देवं पञ्चवक्षाङ्गसंयुतम् । आवाहनादिकं सर्वं कृत्वा होमं 'समारभेत् ॥२३१॥
 संस्कारं सर्पिषः कृत्वा प्रोक्षयित्वा 'समिच्चरूप् । व्याहृतिं सर्पिषा हुत्वा ^३संपूज्य च पुनः शिवम् ॥
 समिदाज्यचरुणां तु प्रत्येकं पञ्चविंशकम् । दशकं ^४वाहृतीनां तु ^५मूलेन जुहुयात्क्रमात् ॥२३२॥
 पञ्चवक्षशिवाङ्गेस्तु प्रत्येकं पञ्चसंख्यया । सर्पिषा जुहुयात्पश्चादनन्तादि यथाक्रमम् ॥२३४॥
 'एकैकमाहृतिं दद्यादथवाञ्चसमन्विताम् । ^६तिलेन चरुभिः कुर्यादाज्येन चरुणापि वा ॥२३५॥
 ततो होमं समाप्त्यैवं ^७संपूज्य परिविच्य च । अग्निधाम्नस्ततो मन्त्री प्रविश्याभ्यन्तरं ततः^८ ॥

[नित्योत्सवः, जपः^{१०} प्रदक्षिणं च]

नित्योत्सवं ^{११}ततः कुर्याद्यथाशास्त्रविनिश्चितम् । नित्योत्सवसमाप्तौ तु जपं कुर्यात्स्वशक्तिः ॥
 त्रिविधेषु जपेष्वेकं मानसादिषु पूजकः । जपं कृत्वा समुत्थाय कृत्वा ^{१२}च त्रिः प्रदक्षिणम् ॥
 सब्यापसब्यमार्गेण ^{१३}दद्याच्च चुलुकोदकम् ।

[चुलुकोदकविधिः^{१४}]

चुलुकोदविधिं वक्ष्ये ^{१५}तच्छृणु त्वं जनार्दन ॥ २३९ ॥

^१ E : समाचरेत्

^३ B : समुच्चरन् ; D : समिच्चलम्

^२ A : संपूज्येव

^४ B, E : व्याहृतीनां तु

^५ C : अनले pour मूलेन

^६ C, D, E : एकैकमाहृतिं

^७ B : तिलांश्च pour तिलेन ; C, D : तिलाश्च ; E : तिळैश्च

^८ A : एव pour एवं

^९ C ajoute इत्यजिताख्ये महातन्त्रे निलार्चनविधिपटलः समाप्तः

. ^{१०} Cf. *Kirāṇāgama*, II, 2, 42-44 :

जपेद्यावदसुद्धिर्भावं न द्रुतं न विलम्बितम् । नास्पष्टं न मनोन्नान्तं जपं कुर्यात्समाहितः ॥

त्रिविधः स च विहेयो मानसो मनसैव तु । उच्चार्यः स्यात्से यो भाष्यो इयोऽन्यथवणात्मकः ॥

परिवर्त्याक्षमालां तां नागेन्द्रपरिवर्त्वत् । एवं इत्वा जपेन्मन्त्री व्यायेहेवं कलातनुम् ॥

^{११} A : तु कुर्वत् pour ततः कुर्याद्

^{१२} C : तु pour च

^{१३} E : दस्त्वात्र pour दद्याच्च

^{१४} Cf. *Karāṇāgama*, I, 30, 447b-448 :

अञ्जिं दक्षिणं हस्तं कृधितं चतुरङ्गुलम् । पुण्यवारि गृहीत्वाध पादमूले प्रदापयेत् ॥

चुलुकोदमिति स्थातं पूजयेत् प्रजापते ।

^{१५} A, B, C, D : तच्छृणुष्व pour तच्छृणु त्वं

अध्योदकं ^१समापाद्य दक्षिणे हस्तसंपुटे । ^२गन्धपुष्पाक्षतैर्देवं ^३हृदि तं संनिवेश्य च ॥२४०॥
 पठेन्मन्त्रमिमं^४ मन्त्री ^५तच्छृणु त्वं समाहितः । ^६गुह्यातिगुह्या गोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ॥
 सिद्धिर्भवतु^७ मे येन ^८त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा । ^९यत्किंचित्कर्म हे देव सदा सुकृतदुष्कृतम् ॥
 तन्मे शिवपदस्थस्य भुड्डक्ष्व क्षपय शंकर । शिवो दाता शिवो ^{१०}भोक्ता शिवः सर्वमिदं जगत् ॥
 शिवो ^{११}यजति सर्वत्र यः शिवः सोऽहमेव तु । ^{१२}एवं मन्त्रं^{१३} समुच्चार्य स्वनाममूलमन्त्रतः ॥२४४
 लिङ्गमूले समायोज्य क्षमस्वेति विसर्जमेत् । प्रातः संध्यां समाप्यैवमुपसंध्यां ^{१४}समारमेत् ॥२४५
^{१५}द्वारदेवार्चनं ^{१६}कृत्वा प्रविश्यान्तर्गृहं ततः । तत्र ^{१७}शुद्धिषु सर्वासु लिङ्गशुद्धिं ^{१८}समाचरेत् ॥२४६
 आसनावाहनं ^{१९}मन्त्रैर्ब्राह्मैः शिवमर्चयेत् । अथ मध्याह्नसंध्यायां विशेषोऽयं च कथ्यते ॥ २४७
^{२०}गव्याभिषेककाले तु पञ्चामृतविधिर्भवेत् । मध्याह्नादूर्ध्वसंध्यायां^{२१} द्वितीयार्चनवद्वेत् ॥२४८
 रात्रौ प्रथमसंध्यायां^{२२} द्वितीयायां च कथ्यते । विशेषोऽयं सुरश्रेष्ठ कुर्यादारात्रिकं तयोः^{२३} ॥२४९

^१ B, E : समापाद्य

^२ A : गन्धपुष्पाक्षतोपेतं

^३ A : हादितं; B, C, E : हृदिकं; D : हृदितं

^४ A : इदं pour इम्

^५ E : तच्छृणुष्व pour तच्छृणु त्वं

^६ Cf. *Kāmikāgama*, I, 4, 512-514 :

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् । सिद्धिर्भवतु मे येन त्वत्प्रसादात्त्वयि स्थिते ॥

यत्किंचित्कर्म हे देव सदा सुकृतदुष्कृतम् । तन्मे शिवपदस्थस्य भुड्डक्ष्व क्षपय शंकर ॥

शिवो दाता शिवो भोक्ता शिवः सर्वमिदं जगत् । शिवो यजति सर्वत्र यः शिवः सोऽहमेव तु ॥

^७ A : भवति pour भवतु

^८ C : त्वत्प्रसादात्त्वमीधर ; D : त्वत्प्रसादात्त्वमीधरम् ; E : त्वत्प्रसादात्त्वमीधर

^९ B : यत्किंचित्कर्मदेहे च

^{१०} D : ग्रोक्ता

^{११} A : जयति pour यजति

^{१२} E : शिवो यज्ञो जपद्वैव स्वनाममूलमन्त्रतः । ^{१३} A : मन्त्रान् pour मन्त्रं

^{१४} A : अतः शृणु pour समारमेत्; D, E : अथारमेत्

^{१५} C : omet ce *śloka* 246

^{१६} E : हिंस्वा pour कृत्वा

^{१७} B : शुद्धि च

^{१८} D : समारमेत्

^{१९} A : मन्त्रं pour मन्त्रैर्

^{२०} B, E : द्रव्य pour गव्य

^{२१} C : संध्यायाः pour संध्यायाः

^{२२} A : द्वितीयां चैव कथ्यते

^{२३} Pour les détails concernant le आरात्रिक, voir le *Sūksmāgama*, 9, 4-9 :

मष्टपे स्वेष्टदेशो वा स्थिण्डिलं शालिना कुरु । पुण्याहं वाचयेत्तत्र ग्रोक्तयेत्पुण्येण तु ॥

त्रिपातृष्ठं न्यसेद्वामानम्यच्चारात्रिकं हृदा । बहुरूपेण मन्त्रेण दीपमारोप्य देशिकः ॥

गन्धपुष्पादिनाम्यच्चर्य धूपदीपाक्षवन्नन्त्रतः । गर्भेण हृप्रविश्यात्प्र पूर्वांकविधिना यजेत् ॥

धूपदीपं ददेच्छम्भोः पथादारात्रिकं ददेत् । सर्वपं च तिलं निष्पवत्रं कार्यांसवीजकम् ॥

लवणेन समायुक्तं ग्रामयेत्तिङ्गम्यन्ति । निष्पिष्यारात्रिकं मध्ये तदन्ते भसितं ददेत् ॥

आरात्रिकं तु संप्रात्य वायवोपसमन्वितम् । वृषाप्ते तु विनिष्पिष्य पादप्रक्षालनं कुरु ॥

^१तस्मैव तु पूजायां विशेषोऽयमुदीरितः । ^२शक्तिस्थानात् तां देवीं सर्वालंकारसंयुताम्॥२५०॥
गीत^३नृत्तादिभिर्युक्तैः शङ्खदुन्दुभिनिस्वनैः । आलयान्तर्गृहे ^४लिङ्गवामपाश्चेन निधाय च॥२५१॥
पूजयित्वाएषपुष्टेण देवं देवीं च ^५पूजकः । ^६शिवाभ्यां तु हविर्दत्त्वा^७ पूजामैवं समपयेत्॥२५२॥

[पादुकाराधनम्^८]

अथवा पादुके रम्ये ^९खण्डिभिर्विनिर्मिते । खलिकायां तु विन्यस्य ^{१०}तयोदेवं समर्चयेत् ॥
शिरसा वाहयित्वा ^{११}ते शङ्खदुन्दुभिनिस्वनैः । पिञ्छचामरसंयुक्ते^{१२} शक्तिस्थानं समानयेत् ॥
शयने ^{१३}नितरां रम्ये शिवयोः परिकल्पिते । ^{१४}शिवया शिवमभ्यर्थ्यं पादुके ^{१५}वाममन्त्रवित्॥
^{१६}शयनाभ्याशके न्यस्य चक्रवर्त्युपचारतः । शिवयोश्च हविर्दत्त्वा^{१७} तत्रापूपादिकं तथा॥२५६॥

^१ B : तस्यां वामे तु ; C, D, E : तस्यां यामे तु

^२ A : शक्तिस्थानात्कृतां ; B, D : शक्तिस्थाने तु तां

^३ C, D, E : वाय pour रुत ^४ A : लिङ्गं वामपाश्चेन

^५ B : पूर्वकम् ; E : पूर्वतः ^६ A : शिवाभ्यां तु

^७ E : दद्यात् pour दत्त्वा

^८ Cf. *Sūkṣmāgama*, 45, 1-8 :

पादुकाराधनं वक्ष्ये शृणु त्वं तटप्रभञ्जन । अर्धयामस्य पूजान्ते पूजयेत्पादुके उभे ॥

स्थलिकोर्ध्वे तु विन्यस्य तन्मध्ये वृषभं लिखेत् । तस्योर्ध्वे शिवमावाह्य गन्धपुष्टस्त्रगादिभिः ॥

यिविकोर्ध्वे समारोह्य शङ्खघोषसमन्वितम् । सर्वालिंकारसंयुक्तं सर्ववाद्यसमन्वितम् ॥

सोत्रगीतसमायुक्तं शक्तिस्थानं समाविशेत् । पादप्रक्षालनं कृत्वा पायमाचमनं ददेत् ॥

हस्ते वारि यहीत्वा तु विकिरेच्छयनोपरि । देवीमभ्यर्थ्यं विधिवदरूपेणावाह्य देविकः ॥

शयनोपरि विन्यस्य तस्योर्ध्वे शिवमव्यर्थेत् । पायमाचमनं दत्त्वा भक्ष्यापूपादिकं ददेत् ॥

धूपदीपादिकं दत्त्वा ताम्बूलं दापयेद्दूदा । दशालं परितोऽभ्यर्थ्यं पादुके विन्यसेत्स्थले ॥

बलेणीव यिधानं च कुर्यात्कपाठवन्धनम् । चण्डेभ्युरं समभ्यर्थ्यं स्वरूपं प्रविशेद् युरुः ॥

^९ C, D, E : सुवर्णादिभिर्निर्मिते ^{१०} E : तयोदेवै

^{११} A : तौ ; B, C, D, E : तां

^{१२} A : संयुक्तौ pour संयुक्ते ; B, C, D, E : संयुक्तां

^{१३} A : निर्मिते pour नितरां ^{१४} A : शिवाया ; E : शिवाय

^{१५} A : वाहमन्त्रवित्

^{१६} A : शयनाभ्याशो हि विन्यस्य ; B, E : शयनाभ्याशके न्यस्त्वा ; C : शयनाभ्यांशके न्यस्त्वा

^{१७} E : दद्यात् pour दत्त्वा

गीतनृत्तादिभिश्चैव शङ्खदुन्दुभिनिस्वनैः^१ । ^२एवं रात्रौ द्वितीयायां पूजां सम्यक्समापयेत् ॥२५७
^३तृतीयामुपसंध्यां च पूर्ववत्परिकल्पयेत् । ^४चतुर्थायां तु पूजायां शङ्खदुन्दुभिनिस्वनैः ॥२५८॥
कुर्यात्प्रोधकं^५ शंभोरतः^६ पूजां समारभेत् । तत्काले^७ स्थलिकायां तु^८ पूर्ववत्पादुके तथा ॥
^९विन्यस्यातोद्यसंयुक्तमानीयान्तः प्रविश्य च । संपूज्योद्वासयेदेवं लिङ्गे पूजार्थमव्ययम् ॥२६०॥
तत्काले^{१०} चात्मशुद्धयादीन्पूजकः संप्रयोजयेत् ।

[अष्टपुण्पविधिः^{११}]

पञ्चस्युपसंध्यामु यदि वा स्त्रपनादिकम् ॥२६१॥

हित्वा दत्त्वाष्टपुण्पं तु हविर्दत्त्वा समापयेत् । मूलेन मृत्तिमन्त्रेण^{१२} पठन्नैरपि च क्रमात् ॥२६२॥
अष्ट्यानन्तरतः पुण्पं^{१३} दत्त्वा स्यादष्टपुण्पिका ।

^१ Le ms. B place ici les *slokas* 261b et 262a

^२ B : एवं चामद्वितीयां तु

^३ B : द्वितीयाम् pour तृतीयाम्

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 34-37a :

रात्रान्तके विशेषण सर्वदैवप्रियार्थकम् । कुर्यात्प्रथमहाशब्दं तथाशुभनिवृत्ये ॥
दाहजं पृथिवीजातं शङ्खजं चाच्चमुच्यते । आभेयं लोहजं प्रोक्तं वायव्यं वंशजं भवेत् ॥
गेयं गगनजातं स्यात्पैतृते शब्दं उच्यते । सुषिरं गायनं नैव चर्मवन्वं तथैव च ॥
तन्त्रीवायसमायुक्तः शब्दः पवस्महास्यकः ॥

^५ A : प्रबोधिकां pour प्रबोधकं ; E : प्राबोधकं

^६ E : ततः pour अतः

^७ A : स्थलिकायान्ते

^८ A : पूर्ववत्पादुकाकुमी

^९ B, C, D, E : विन्यस्त्वा pour विन्यस्य

^{१०} D : चात्मशुद्धयादि पूजकः

^{११} Normalement, dans la pratique, नेत्रमन्त्र est omis parmi les six अङ्गमन्त्र et आसनमन्त्र est ajouté. Cf. *Sakalāgamasārasamgraha*, sl. 1040-1044 :

पूजाकेपलाशं च नन्द्यावतं च महिका । करवीरवकं चैव नीलोत्पलमधारकम् ॥
आसने प्रथमं पुण्पं दातव्यं शुद्धतेजसा । मृत्तिदानं हृदा कार्यं पुण्पेणवापरेण तु ॥
पञ्चपुण्पप्रदानेन पक्षाऽनि प्रपूजयेत् । शिवं तथाष्टमेनैव नेत्रहीनाष्टपुण्पिका ॥
एतानि चाष्टपुण्पाणि सर्वसाधारणानि तु । प्रातर्नेत्र्याद्वासायाहे तथा चान्तरिते रवौ ॥
पूजयेत्परया भक्तया ताष्टपुण्पविधानतः ।

Cf. *Śaivaparibhāṣāmūñjari*, 8, 67 : आसनमृत्तिमूलाऽनेत्रहीनाष्टपुण्पिका ।

^{१२} B : संचारैरपि च

^{१३} A : दत्त्वा स्यादष्टपुण्पिकाम् ; C, D : दत्त्वार्थादिष्टपुण्पकम् ; E : दत्त्वार्थादिष्टपुण्पकम्

[कालविधिः^१]

^२कालातिक्रमणे दोषे ^३नैव हासे तु विद्यते ॥ २६३ ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन 'काले काले समर्चयेत् । 'शुद्धयर्थं नाडिका 'प्रोक्ता नाडिकैकाभियेचने' ॥

अर्चने ^४च तथा प्रोक्ता तथालंकारकर्मणि । हविःप्रदाने^९ ^{१०}चार्धा स्याद्वलिदाने तथैव च ॥ २६५ ॥

तथैवावरणार्चायां शेषं नित्योत्सवं^{११} भवेत् । ^{१२}एवं मिश्रेऽथ संकीर्णे हविरादिचतुष्टयम् ॥ २६६ ॥

कृत्वा नाडिक्यान्यानि^{१३} ^{१४}नृत्तान्तमुपकल्पयेत् । एवं कालविधिः प्रोक्तो महासंध्यात्रयस्य च^{१५} ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 5-9 :

पूजारम्भात् नृत्तान्तं कुर्यात्संध्यावसानकम् । संध्यातिक्रमणाद्यो न्यूनायां तु न दोषभाक् ॥

गुह्यवारपूजायां विधिरेषः प्रकीर्तिः । घटिकाद्वितयं स्नाने घटिकैकार्चने भवेत् ॥

घटिकार्धं निवेद्यार्थं बलिदानं तु तत्समम् । नित्याभिकार्यमर्थं च नित्योत्सवे द्विनाडिका ॥

घटिकैका तु नृत्तार्थं काल एषः प्रकीर्तिः । एवं कालविधिः प्रोक्तो महासंध्यात्रयस्य तु ॥

लघूपचारे संध्यायां हीनं चेतु न दूषकम् । यथासंभवकाले तु यथासंभवनाडिका ॥

cf. *Cintyāgama*, 6, 2b-4 :

द्वारार्चयं नाडिकापादं तत्समं लिङ्गशोधनम् । स्नानकं मन्त्रविन्यासमेकमेकं प्रति प्रति ॥

शिवावृतार्चने चार्धं निवेद्यमर्थनाडिका । तत्समं होमकमेति बलिदानं द्वयार्धकम् ॥

एकं वा धूपदीपादि यजेयामं प्रति प्रति ।

^२ E : कालातिक्रमणाद्यो ^३ A : न हासे तु न विद्यते

^४ B, E : सर्वकाले pour काले काले ; C : पूर्वकाले ; D : सर्वं काले

^५ A : शुद्धयर्थनाडिका ^६ D : प्रोक्तं

^७ A : अभियेचयेत् pour अभियेचने

^८ B, C, D, E : तु pour च ^९ C : प्रधाने pour प्रदाने

^{१०} A : चतुर्थं pour चार्धा

^{११} Le mot नित्योत्सव se trouve au neutre au lieu du masculin ; voir *Rauravā-gama*, vol. I, p. 69, note 6.

^{१२} Voir les *śloka* 19 à 22 de ce *paṭala* pour les détails concernant les मिश्र et संकीर्ण

^{१३} A : अन्योन्यो pour अन्यानि ; C, E : अन्योन्यौ ; D : अन्यान्यौ

^{१४} A : नृत्तार्थम् pour नृत्तान्तम् ^{१५} A : तु pour च

[यवनिकाविधि:^१]

पञ्चशुद्धिविधौ पूर्वमर्चलंकारकर्मणि । हविःप्रदाने सर्वत्र तथा चावरणार्चने ॥ २६८ ॥
ताम्बूलादिप्रदाने च कुर्याद्यवनिकां त्रुधः ।

[वायघोषकालः^२]

स्नाने यवनिकोद्धारे हविर्दानान्तिमे तथा ॥ २६९ ॥

आरात्रिके बलौ तद्विष्ट्योत्सवविधावपि । कुर्यादातोद्यवाद्यं तु केवलं शङ्खनिस्वनम् ॥ २७० ॥
हविरानयने चैव ताम्बूलानयने तथा । माल्याद्यानयने चैव भक्ष्यपानीययोस्तथा ॥ २७१ ॥
‘कारयेद्यजने नित्यमाचार्यः शास्त्रपारगः । परार्था स्यादियं पूजा ;

[आत्मार्थपूजायां विशेषः^३]

चात्मार्थं तु जनार्दन ॥ २७२ ॥

एककाले द्विकाले वा त्रिकाले वा विधीयते । ^४न द्वारपूजा ^५त्रोक्ता ^६न चण्डेशनिवेदनम् ॥ २७३ ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 77b-79a :

निर्मल्योद्धासने काले स्नानान्ते तु विशेषतः । हविष्यादौ च शृणान्ते कुर्याद्यवनिकां ततः ।
स्नानारम्भे तथा धूपे हविष्यान्ते तथैव च । नित्योत्सवादिकाले च पटप्रच्छादनं त्यजेत् ॥

^२ E : पूर्वे pour पूर्वम्

^३ A : ततः pour त्रुधः

^४ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 10, 15b-16a :

स्नाने भोजनके याने प्रच्छलपटमार्जने । बलिदानेऽप्युपःकाले वायघोर्यं तु कारयेत् ॥

^५ B, C, D, E : यवनिकाद्धारे

^६ A : कारयत्यजने

^७ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 8, 10b-13 :

दीपान्तं वा हविष्यन्तमात्मार्थं तु परार्थके । सामान्यमिदमास्त्रातं परार्थं तु विशेषतः ॥

नित्योत्सवं तु नित्याभियजनं पादुकार्चनम् । नीराजनं रजन्यां च गीतं शृणं च वायकम् ॥

तेषु कुर्याद्यथाशक्तये लिह्वे स्थावरसंबन्धके । उक्तेषु तेषु सर्वेषु विना नित्योत्सवं ततः ॥

पादुकाभ्यर्चनं त्यक्त्वा शेषाण्यात्मार्थं आचरेत् ।

^८ Les sloka 273b à 275 sont cités dans la *Kriyādipikā*, pp. 26-27

^९ E : तद्वारपूजा

^{१०} B : न चण्डेशं निवेशयेत् ; C : न चण्डेशेन वेशयेत् ; E : न चण्डेशनिवेशनम्

^१नामन्त्रणहविस्तत्र न ^२नित्योत्सवमेव हि । महाघटा ^३च नोदिष्टा ^४न तिरस्करिणीक्रिया ॥
शुद्धत्वविधिनोर्मोक्षं विन्नं गुरुं तथा । संपूज्य यजनं कुर्यादात्माथं मन्त्रविच्चमः॥२७५॥

^५इत्यजिताख्ये ^६महातन्त्रे [क्रियापादे] ^७अर्चनाविधिनर्माम

विशः पटलः ॥

॥१॥ नामन्त्रणहविस्तत्र न नित्योत्सवमेव हि । महाघटा नोदिष्टा न तिरस्करिणीक्रिया ॥
शुद्धत्वविधिनोर्मोक्षं विन्नं गुरुं तथा । संपूज्य यजनं कुर्यादात्माथं मन्त्रविच्चमः॥२७५॥

^१ A : नामन्त्रणहविस्तत्र ; E : नामन्त्रणा हविस्तत्र; *Kriyādīpikā* : न मन्त्रेण हविस्तत्र

^२ Voir p. 235 note 11   ^३ A : न चोदिष्टा ; D : अर्चनोदिष्टा

^४ B : नन्दिनात्मरणीक्रिया

^५ B : सूर्यविन्नं pour सूर्यं विन्नं

^६ E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^७ E omet महातन्त्रे

^८ A : अर्चनाविधिरेकविशः पटलः ; B : अर्चनाविधिपटलः ; C : नित्योत्सवविधिपटलः समाप्तः ;
E : अर्चनाविधिपटलः १९

॥ अग्निकार्यविधि च १७ त्रिपुरा द्विषत्प्रसादम् । श्री अग्निकार्यविधि १८ त्रिपुरा द्विषत्प्रसादम् ॥२॥ [एकविद्वः पटलः]

[अग्निकार्यविधिः^१]

^२अग्निकार्यमयो वस्ये ^३भोगमोक्षैकसाधनम् । ^४हविषां हवनं त्वप्राविकार्यमिति स्मृतम् ॥ १ ॥

[लिङ्गेऽग्नौ च शिवस्य यजनम्^५]

^६पूजां गृह्णाति लिङ्गस्यो वद्विस्यो हविषा ^७हुतम् । एक एव शिवस्तसादुभयत्र ^८समः शिवः ॥ २ ॥

इति संचिन्त्य यतेन ^९लिङ्गेऽग्नौ च शिवं यजेत् ।

^१ Pour अग्निकार्यविधि, voir *Kāmika* I, 8, *Kāraṇa* I, 22 et II, 20, *Kiraṇa* II, 4, *Cintya* 30, *Dipta* 33, *Makuṭa* 6, *Mataṅgapārameśvara*, *kriyāpāda* 30, *Mrigendra* II, 6, *Yogaja* ms. pp. 347-356, *Raurava* vol. I, II, 15, *Vīra* 39, *Suprabheda* I, 11, *Sūkṣma* 6 et *Svāyambhuva* 50; pour कुण्डलक्षणविधि, voir *Kāmika* 7, *Kāraṇa* I, 21, *Kirana* II, 5, *Raurava*, vol. I, II, 14, *Vīra* 54 et et *Suprabheda* I, 12

^२ E : अग्निकार्यविधि वस्ये

^३ A : भोगमोक्षप्रसादकम् ; B : भोगमोक्षे च साधनम्

^४ A : हविषा वहनं ; B : हविषावाहनं

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 23, 3b-6 :

कर्मणादिप्रतिग्रन्थे प्रतिष्ठायुत्सवान्तके । प्रायधिते तथान्यस्मिन्मङ्गले शान्तिकर्मणि ।

कर्मस्मेषु सर्वेषु वडिष्यो महेश्वरः । पूजनीयो विशेषेण स्पष्ट्यानपुरःसरम् ॥

सर्वदेवमयो वहि सर्वमन्त्रमयस्तथा । सर्वाविद्यात्मकथासी सर्वज्ञानात्मकस्तथा ॥

तस्मात् सर्वेषु कार्येषु व्यातव्यो विधिनामंतः ।

^६ A : पूजागृहादिलिङ्गस्यो

^७ A : हुतम् ; E : हुतः

^८ B : शिवः समः

^९ A : लिङ्गेऽग्नौ

[कुण्डविविः^१]

इष्टकाभिः सुपकाभिरपकाभिरसंभवे ॥ ३ ॥

^२कुण्डं कृत्वा थ तत्कुण्डे होमं कुर्याद्विचक्षणः । त्रिमेखलं भवेत्कुण्डमेकमेखलमेव वा^३ ॥ ४ ॥

विस्तारसमखातं^४ च ; तस्य लक्षणमुच्यते । ^५शतार्थशतहोमे तु ^६मुष्ठिरनिमितं भवेत् ॥ ५ ॥

^७सहस्रायुतहोमस्य हस्तं हस्तद्वयं क्रमात् । लक्षे च दशलक्षे च ^८चतुर्हस्तं च पट्करम् ॥ ६ ॥

^९कोटिहोमेऽष्टहस्तं स्यात्स्माद् धर्वं न कारयेत् । ^{१०}सहस्रकोटि वा तत्र होमयेद्इष्टहस्तके ॥ ७ ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 20a : मुधापकेष्टकाभिर्बां मृदा चैव तु कारयेत् ।

cf. *Kāmikāgama*, I, 7, 4-5a :

नित्यनैमित्तिके चैव काम्ये कल्पप्रत्योदितम् । इष्टकाभिः सुपकाभिरपकाभिरसंभवे ॥

कुर्यात्कुण्डं तु शास्त्रोर्कं मन्त्रहोमानुरूपतः ।

^२ C : कुण्डीकृत्वा थ

^३ Cf. *Kiraṇāgama*, II, 5, 3-5a :

शतार्थशतहोमे तु मुष्ठिरनिप्रमाणकम् । सहस्रायुतहोमे तु हस्तहस्तद्वयं क्रमात् ॥

स्यालक्षप्रयुते होमे चतुर्हस्तं च पट्करम् । कोटिहोमेऽष्टहस्तं स्यात्स्माद् धर्वं न कारयेत् ॥

त्रिमेखलं भवेत्कुण्डमेकमेखलमेव वा ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 3-6 :

कोट्याहुत्यष्टहस्तं स्यालक्षहोमं तु पट्करम् । अयुतस्य चतुर्हस्तं तथैवाष्टसहस्रकम् ॥

द्विहस्तं पञ्चसाहस्रे हस्तं साहस्रहोमके । रन्निमात्रं शताहुत्यां मुष्ठिमात्रं शतार्थके ॥

मुष्ठिमात्रमधोमानमष्टहस्तात्परं न हि । मात्राङ्गुलेन कर्तव्यमन्यमाने न कारयेत् ॥

कुण्डविस्तारमानेन कुर्यादवटकं ततः । कुण्डं त्रिमेखलोपेतमेकमेखलमेव वा ।

^४ B : थातं pour खातं

^५ A : शतार्थं शतहोमे तु

^६ A : मुष्ठिरनिमिदं भवेत् ; C : मुष्ठिरनिमितं भवेत्

^७ A : सहस्रायुतहोमेऽर्धहस्तद्वयं क्रमात्

^८ A : चतुर्हस्तद्विषट्करम्

^९ C : कोटिहोमेषु हस्तं स्यात्

^{१०} A : सहस्रकोटी वा ; C : सहस्रकोटि वा

[मेखलालक्षणम्^१]

पञ्चाङ्गुलं तु ^२मुष्टिः स्याद्रत्निस्तु तिथिसंख्यया । मुष्टिमात्रस्य कुण्डस्य प्रथमार्धाङ्गुला मता ॥८॥

एकाङ्गुला तदृधर्वया ^३तृतीया स्याद् द्वियङ्गुला । ^४रत्निमात्रस्य कुण्डस्य प्रथमाङ्गुलसंमिता ॥९॥

मेखला ^५द्वयङ्गुलोर्धर्वा स्यात्तदृधर्वा तु ^६त्रियङ्गुला । ^७हस्तमात्रस्य कुण्डस्य ^८प्रथमा द्वयङ्गुला

मता ॥ १० ॥

^१ Cf. *Kiraṇāgama*, II, ५, ५b-12a :

मुष्टिमात्रस्य कुण्डस्य मेखला त्वङ्गुलद्वया । मेखलाद्वितयं कार्यं त्वङ्गुलार्धाङ्गुलकमात् ।
अरत्रिमात्रकुण्डस्य नेमिः स्यादङ्गुलैरितिभिः । पूर्वा नेमिद्वयं चान्यद् द्वयङ्गुलाङ्गुलतो भवेत् ॥
हस्तमात्रस्य कुण्डस्य नेमिः स्याच्चतुरङ्गुला । अन्यनेमिद्वयं कार्यं त्वङ्गुलद्वयङ्गुलकमात् ॥
कुण्डस्य द्विकरस्य स्यात्पूर्वनेमिः पठङ्गुला । अन्याङ्गुलचतुष्कणे तृतीया चाङ्गुलैरितिभिः ॥
चतुर्हतस्य कुण्डस्य पूर्वनेम्यङ्गुलाष्टकम् । पठभिरन्याङ्गुलैः कार्या चतुर्भिरपराङ्गुलैः ॥
कर्तव्या मेखला पूर्वा पठद्वतस्य दशाङ्गुला । अङ्गुलैरषभिक्षान्या तृतीया पठभिरङ्गुलैः ॥
अष्टहस्तस्य या पूर्वा मेखला द्वादशाङ्गुला । दशाङ्गुला द्वितीया स्यात्तीयाष्टाङ्गुला मता ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, ७, 25b-32 :

“ मेखलां शृणुत द्विजाः । मुष्टिमात्रस्य कुण्डस्य मेखला त्वङ्गुलद्वया ।
मेखलाद्वितयं कार्यमङ्गुलार्धाङ्गुलकमात् । रत्निमात्रस्य कुण्डस्य नेमिः स्यादङ्गुलैरितिभिः ॥
अन्यनेमिद्वयं तस्य तृतीयार्धाङ्गुला मता । हस्तमात्रस्य कुण्डस्य नेमिः स्याच्चतुरङ्गुला ॥
कर्तव्या मेखला चान्या त्रिद्वयङ्गुलकमात्तथा । कुण्डस्य द्विकरस्य स्यात्पूर्वनेमिः पठङ्गुला ॥
अन्याङ्गुलचतुष्कणा स्यात्तीया त्वङ्गुलैरितिभिः । चतुर्हस्तस्य कुण्डस्य नेमिः पूर्वाङ्गुलाष्टका ॥
पठभिरन्याङ्गुलैः कार्या चतुर्भिरपराङ्गुलैः । कर्तव्या मेखला पूर्वा पठद्वतस्य दशाङ्गुलैः ॥
अङ्गुलैरषभिक्षान्या तृतीया पठभिरङ्गुलैः । अष्टहस्तस्य या पूर्वा मेखला द्वादशाङ्गुला ॥
दशाङ्गुला द्वितीया तु तृतीयाष्टाङ्गुला मता । ”

^२ C : मुष्टि स्याद्रत्नने च ; B : मुष्टि : स्यान्मृतिव ; D, E : मुष्टि : स्याद्रत्निव

^३ A : तृतीयस्य त्रियङ्गुला ; B : तृतीया स्यादङ्गुला ; E : तृतीया स्याद् द्वयङ्गुला

^४ A : अभिप्ति pour रत्रि

^५ A : द्वयङ्गुला चास्य तदृधर्वा

^६ D : स्याङ्गुला ; E : त्रयाङ्गुला

^७ E : हस्तमानस्य

^८ A : प्रथमा स्याद् द्वियङ्गुला

^९ D : द्वयङ्गुला चास्य तदृधर्वा

^१द्वितीया च्यञ्जुला ज्ञेया तृतीया चतुरञ्जुला । द्विकरस्य तु कुण्डस्य ^२त्रिचतुष्पद्भिरञ्जुलैः॥११॥
मेखलात्रितयं कार्यं पूर्ववत्कुण्डसंविदैः^३ । चतुर्हस्तस्य कुण्डस्य प्रथमा चतुरञ्जुला ॥१२॥
^४साञ्जुला द्वितीया स्यादूर्ध्वा वस्यञ्जुला भवेत् । पट्करस्यास्य कुण्डस्य भवेदाद्या पडञ्जुला॥१३॥
^५अष्टाङ्गुला द्वितीया च तृतीया स्यादशञ्जुला । अष्टहस्तस्य कुण्डस्य मेखलाष्टञ्जुला भता ॥१४॥
द्वितीया दशञ्जुला ज्ञेया तृतीया द्वादशञ्जुला ।

[कुण्डयोनि:^६]

^७मुष्टिमात्रस्य कुण्डस्य योनिरक्षञ्जुलायता ॥ १५ ॥

^१ E : द्वितीया न त्रयाङ्गुल्या

^२ D, E : भवेदाद्या पडञ्जुला ; les mss. D et E omettent le passage qui va de त्रिचतुष्पद्भिरञ्जुलैः (11b) à पट्करस्यास्य कुण्डस्य (13b) et donnent la lecture द्विकरस्य तु कुण्डस्य भवेदाद्या पडञ्जुला

^३ A : संविदैः pour संविदैः

^४ A : द्वितीयस्य रसाङ्गे स्यादूर्ध्वा

^५ A : अष्टाङ्गुलद्वितीया च

^६ Cf. *Kāmikāgama*, I, 7, 36b-39 :

मेखलामध्यगा योनिर्यञ्जगुलोच्छायसंयुता । मुष्टिरत्नयेकहस्तेषु योनिमानमुदीरितम् ॥
द्विहस्तादिषु कुण्डेषु विस्तारे घञ्जुलाधिका । अग्न्यघञ्जुलाधिका दैर्घ्यदित्सेधः स्वभुजात्ततः ॥
सा योगिः सर्वकुण्डानां स्वार्थमानेन निर्मिता । अध्यत्थपत्रवद्वाथ गजोष्टसदशायवा ॥
प्रणालेन समायुक्ता कुण्डमानयुतेन तु ।

Cf. *Kiranāgama*, II, 5, 13b-14 :

अध्यत्थपत्रवत्कार्या विस्तारेऽष्टाङ्गुलमता । द्वादशञ्जुलदीर्घं स्यादोषं विस्तरतोऽङ्गुलम् ॥
शेषाणां घञ्जुला इदिविलारायामतोऽपि हि ।

Cf. *Kāranāgama*, I, 21, 11-14a :

अग्न्यघञ्जुलं तु विस्तारं भूताङ्गुलं तु दैर्घ्यकम् । कमेण कृशतां योनि कुर्यात् पिप्पलयत्रवत् ॥
योनिलक्षणमेवोक्तं कुण्डस्यैकरस्य तु । विस्तारस्य त्रिमार्गेकसुत्सेधं परिकीर्तितम् ॥
द्विहस्तादि समारभ्य यावदष्टकरान्तकम् । विस्तारे त्वञ्जुलाधिकरं दैर्घ्याश्विन्यञ्जुलाधिकम् ॥
योनिलक्षणमेवं स्यान्मेवलोपरि कल्पयेत् ।

^७ A : मुष्टिकामात्रकुण्डस्य

वस्वङ्गुलविशाला च १त्थोष्टङ्गुलविस्तृता । २शेषाणामङ्गुलाद् वृद्धिर्विस्तारायामयोरपि ॥ १६ ॥
[कुण्डलक्षणम्^३]

मेरवलालक्षणं प्रोक्तं ; कुण्डलक्षणमुच्यते । चतुरथं धनुर्बृतं पदं ४दिक्षु प्रकल्पयेत् ॥ १७ ॥
५योनिं त्रिकोणं पट्कोणं वस्त्रं च विदिक्षु च । ६चतुरथे तु कुण्डानि सर्वाण्यपि भवन्ति दिः ॥
[चतुरथकुण्डम्^७]

पूर्वसूत्रं ७पुरा कृत्वा द्वितीयं चोत्तरायतम् । चतुरथं समं कृत्वा प्रमाणेन विनिश्चितम् ॥ १९ ॥

^१ A : ततोऽशाङ्गुलविस्तृता

^२ A : शेषाणामङ्गुलां इदिक्षु

^३ Cf. *Kiranāgama*, II, 5, 2 :

शुत्यथयोनिखण्डेन्दुःयश्वृतपदधकम् । पदमष्टाभ्येत्रैयां पूर्वाविकमतः स्थितिः ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 9-11a :

तत्पूर्वं चतुरथं स्यादाग्रेयां तु भगाहृति । अर्धचन्द्रं तु याम्नायां नैक्षंत्यां तु त्रिकोणकम् ॥

वारुण्यां वर्तुलं कुण्डं पट्कोणं चैव वायवे । उत्तरे पदकुण्डं तु ऐशान्यामष्टकोणकम् ॥

ऐन्द्रशाङ्गुरयोर्मीये वृत्तकुण्डं तु कारयेत् ।

cf. *Virāguma*, 54, 8-10a :

पूर्वं तु चतुरथं स्याद् अग्रावश्वृतपत्रवत् । याम्नायामध्यचन्द्रं च नैक्षंत्यां तु त्रिकोणकम् ॥

वारुण्यां वर्तुलं चैव वायव्यां पञ्चकोणकम् । सौम्नायां सप्तकोणं तु ऐशान्यामष्टकोणकम् ॥

एवमेव क्रमेणैव कुण्डानि वर्तयेतः ॥

voir *Rauravāgama*, vol. I, les planches en face des pages 54-55, pour les formes des *kundā*.

^४ A : तत्र pour दिक्षु

^५ A : योनिश्चिकोणपट्कोणं

^६ A : चतुरथानि कुण्डानि

^७ Cf. *Kiranāgama*, II, 5, 15b-16a :

पूर्वसूत्रं पुरा दत्त्वा द्वितीयं चोत्तरायतम् । चतुरथं पुरा कृत्वा योनिं सर्वाधिकृणके ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 15-16 :

चतुरथस्य कुण्डस्य लक्षणं शृणु सांगतम् । प्राइमुखानि त्रिमूत्राणि उद्भूत्यानि तथैव च ॥

एवं विन्यस्यमाने स्याचतुरथं चतुष्पदम् । योन्यादिर्वकुण्डानि चतुरथोद्भवानि हि ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 21-25 :

कुण्डानां वर्तनार्थयि चतुरथं तु साधयेत् । प्राक्सूत्रं तु न्यसेत्पूर्वं मत्स्यं तु दक्षिणोत्तरम् ॥

कुर्यात्पविमपूर्वं तु यावत्कुण्डस्य विस्तरम् । पूर्वापिरायतं सूत्रं नध्यात्प्रागायतं समम् ॥

पूर्वापिरसमानेन सूत्रेणोत्तरदक्षिणे । अहूयेदपराजेनकान्पूर्वानपि तथैव च ॥

तत्तज्ज्ञेमार्थमानेन मत्स्यं कोणेषु साधयेत् । तत्र मृत्युप्रभानेन चतुरथे भवेदिह ॥

चतुरथं पुनः कृत्वा चतुष्कोष्टसमन्वितम् । कुण्डानाभ्यपि सर्वेषां वेदाश्रे योनिहस्तते ॥ -

^८ E : पुनः pour पुरा

[धनुष्कृण्डम्¹]

क्षेत्रे दशांशके तस्मिंश्चतुरश्रेणशमुच्चरे । ^२विसृज्य दक्षिणे ^३चापि भागमेकं परित्यजेत् ॥२०॥
तयोर्मध्ये ^४प्रमाणे तु ^५सूत्रेण सुमिते ततः । ^६उत्तरेऽङ्गितसूत्रे तु ^७न्यस्यावष्टभ्य यत्ततः ॥२१॥
दक्षिणे ^८प्रामयेदङ्गाचापाकारं यथा भवेत् । ज्यारेखामुच्चरे कुर्याद् ^९धनुष्कृण्डमिदं भवेत् ॥२२॥

[वृत्तकृण्डम्¹⁰]

नन्दांशे चतुरश्रेणे तु ^{११}द्येकांशाधौ वहिनेयेत्^{१२} । ^{१३}मध्यार्थेन प्रमाणेन वर्तितं वर्तुलं भवेत् ॥२३
वर्तुलं तु समाख्यातम् :

^१ Cf. *Virāgama*, 54, 13b-15a :

चतुरश्रस्य काँ तु ग्राहयेत् द्विजोत्तमः । ततो विसृज्य क्षेत्राधौ शेषे कुर्यात्तित्रभागिकम् ॥

भागमेकं न्यस्तेत्पूर्वे मध्यात्पूर्वादि प्रामयेत् । वर्तुलं कृतमेवं तु तत्राधौ धनुष्कृण्डयते ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 28-29 :

थोत्राधौ तु परिप्राण्य क्षेत्राधौ तु विनिश्चिपेत् । द्विधा हृत्वाधिकं तत्र याम्येऽन्तरप्रदेशयोः ॥

एकैकांशं न्यस्तेद्वाच्ये सूत्रादभ्यन्तरे ततः । तन्मानेन ब्रमेद्विद्वाचापाभं चोत्तरे कमात् ॥

^१ A : विश्रभ्य pour विसृज्य

^३ E : वापि pour चापि

^४ E : प्रमाणं तु

^५ C, D : सूत्रं तु pour सूत्रेण ; E : सूत्रं तु

^६ A : उत्तरेकैथसूत्रं तु ; C, D : उत्तरेषेवसूत्रे तु ; E : उत्तरास्त्रेन सूत्रेण

^७ A, C, D, E : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^८ A : प्रामयेदेकाचापाकारं ; C, D : प्रामयेदङ्गान् चापाकारं ; E : प्रामयेदकां चापाकारं

^९ A : धनुष्कृण्डमिदं

^{१०} Cf. *Kāraṇāgama*, II, 5, 22 :

नवभागकृतं क्षेत्रमेकांशाधौ वहिनेयेत् । तस्मान्मध्यं गृहीत्वैवं भ्राम्य तद् वर्तुलं स्मृतम् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, 1, 12, 21b-22a :

अष्टादशकृतं क्षेत्रमेकमागं वहिन्यसेत् । तस्मान्मध्यं गृहीत्वैव भ्राम्य तद् वर्तुलं स्मृतम् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 32-33a :

थोत्राधौ तु परिप्राण्य क्षेत्राधौ तु विनिश्चिपेत् । द्विधा हृत्वाधिकं तत्र व्योमांशं बाह्यतो न्यसेत् ॥

वर्तयेत्तेन मानेन वर्तुलं कुण्डमुत्तमम् ।

cf. *Virāguma*, 54, 19b-20a :

लोकेशांशं तु क्षेत्रं स्यात्पूर्वमेकेन विन्यसेत् । तस्मान्मध्यं गृहीत्वा तु वृत्तकृण्डे करोति हि ॥

¹¹ A : एकांशाधौ

¹² E : न्यसेत् pour नयेत्

¹³ A : मध्यान्तेन

[चतुर्दलपद्मकुण्डम्^१]

चतुरश्रेष्ठभाजिते । भागं ^२न्यस्य ^३चतुर्दिक्षु प्रत्येकं ^४वाहतः सुधीः ॥ २४ ॥

तस्मान्मध्यं गृहीत्वाथ^५ स्वत्रेण सुमितं ततः । तयोर्मध्ये चतुर्दिक्षु लाङ्छयित्वा विचक्षणः ॥ २५ ॥

तत्रावश्टम्य स्वत्रं ^६तु दिशासु चतुर्सूष्पयि । आमयेत्कुण्डपर्यन्तं ^७पद्मकुण्डं तु तद्वेत् ॥ २६ ॥

चतुर्दलमिदं ^८पद्मम् :

[अष्टदलपद्मकुण्डम्^९]

^{१०}अथाष्टदलमुच्यते । चतुरश्रे कृते तस्मिंश्चतुर्विंशतिभाजिते^{११} ॥ २७ ॥

एकांशं ^{१२}परितस्त्यक्त्वा जनयेचतुरश्रकम् । ^{१३}मध्यात्कोणं गृहीत्वा तु पश्चादिक्षु च

^{१४}लाङ्छयेत्^{१५} ॥ २८ ॥

^१ Cf. *Karanāgama*, I, 21, 38-39 :

चतुर्मार्गकृतं क्षेत्रमेककांशं न्यसेत्ततः । क्षेत्रात्रै तेन मानेन मत्स्यं कृत्वा विचक्षणः ॥
तस्मध्यमाचतुर्दिक्षु चतुर्सूष्पं तु वर्तुले । विसिनीकुण्डमेवं तु ”

cf. *Kiranāgama*, II, 5, 25 :

पद्मपत्रसमं कार्यं कर्णिकादलसंयुतम् । गम्भीरं कन्दुकं कार्यं दलात्रं दर्शयेद्द्विः ॥

^२ A, C, D, E : न्यस्वा pour न्यस   ^३ C : समुदिक्षु ; D : समिदिक्षु ; E : समं दिक्षु

^४ A : वात्यकं

^५ A : तु pour अथ

^६ A : तदिशासु च चतुर्सूष्प

^७ A : पद् pour पद्म

^८ A : कार्यं pour पद्म

^९ Cf. *Virāgama*, 54, 24 :

पूर्ववद् वृत्तकुण्डं तु कृयादै देविकोत्तमः । अष्टपत्रसमं कृत्वा पद्मकुण्डमिहोच्यते ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 24-25a :

वर्तुले पूर्ववत्कृत्वा मध्यमे कर्णिकां न्यसेत् । योऽशदलसंयुक्तं दलात्रं दर्शयेद्द्विः ॥

पद्मकुण्डमिदं ओर्कं सर्वकामाधिसाधनम् ।

^{१०} A : यथेष्ट pour अथाष्ट

^{११} A : भागिके pour भाजिते

^{१२} C, D : परितो न्यस्वा ; E : परितो न्यस्य

^{१३} C : मध्यात्कोणं

^{१४} A : लापयेत्

^{१५} Le ms. A place le demi-*stoka* 30b après 28b

^१दिक्षेकादशकैः सूत्रैश्चतुर्भिर्शतुरश्रकम् । ^२अपरं जनयेत्तत्र ^३भवेदष्टदलाम्बुजम् ॥ २९ ॥

^४पद्मेवं द्विधा प्रोक्तं ;

[योनिकुण्डम्^५]

योनिकुण्डमयोच्यते । ^६चतुरश्चे समे तत्र चतुष्कोष्ठसमन्विते ॥ ३० ॥

पश्चात्तत्कोष्ठयोर्मध्ये ^७सूत्रेण ^८सुमितं ततः । मध्यात्कोणं गृहीत्वाथ ^९भ्रामयेदुभयोरपि ॥ ३१ ॥

^{१०}क्षेत्रार्थविधिकं ^{११}यावत्तत्स्तत्क्षेत्रवाद्यके^{१२} । पश्चांशं ^{१३}प्राचि विन्यस्य ^{१४}तस्मात्पार्श्वद्वयोरपि ॥

सूत्रेण ^{१५}संगतिं कुर्याद्योनिकुण्डमिदं भवेत् । अश्वत्थपत्रवत्कार्यं ^{१६}तस्याग्रं ^{१७}चोत्तरं भवेत् ॥ ३३

^१ D : दिक्षेकदश तैः सूत्रैः

^२ E : अपनुय नयेत्तत्र

^३ C, D, E : भवेत्तत्र दलाम्बुजम्

^४ A : पद्मेवं द्विधा प्रोक्तं

^५ Cf. *Virāgama*, 54, 10b-13a :

कर्णसूत्रस्य मोक्षांशं पश्चिमे विन्यसेत्ततः । वर्तयेत्तेन मानेन कोणान्तं तु विशेषतः ॥

दक्षिणे चोत्तरे वृत्तं कारयेदेशिकोत्तमः । सप्तांशं विमज्जेत्कर्णमिन्द्रेणैकांशकं न्यसेत् ॥

कोणादि तत्र सूत्रं च विन्यसेदेशिकोत्तमः । एवमेव क्रमेणैव कुण्डं योन्याकृतिर्भवेत् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 17-18 :

कोणे ग्राह्य चतुर्थांशं तद्वागेन तु वर्तयेत् । क्षेत्रस्यार्थविधिवित्तथान्यं भ्रामयेत्कमाद् ॥

कर्णयामस्य सप्तांशं पूर्वांशं दिशि विन्यसेत् । तस्माच्च पातयेत्सूत्रैः भवेदश्वत्थपत्रवत् ॥

cf. *Kiranāgama*, II, 5, 16b-18a :

क्षेत्रार्थं कर्णिका ग्राह्य कर्णधीर्णेन भ्रमेत्युनः । यावत्क्षेत्रावधिस्तावतथा च भ्रामयेत्युनः ॥

पञ्चमार्गीकृतं क्षेत्रं भागमेकं वहिन्येत् । तस्मात्तस्तज्जमाश्योनिकुण्डं पिष्पलपत्रवत् ॥

cf. *Karānāgama*, I, 21, 36b-37 :

अष्टमाग्रकृतक्षेत्रे दिक्षु चैकांशकं न्यसेत् । तस्युत्तमाद्विहिन्यस्त्वा तस्मात् द्रव्यपार्श्वयोः ॥

सूत्रं संयोजिते कुण्डं भवेत् पिष्पलपत्रवत् ।

^६ Voir p. 244 note 15

^७ C : रुद्रेण pour सूत्रेण

^८ A : सुमिते pour सुमितं

^९ A : भ्रामयोरुमयोरपि

^{१०} A : क्षेत्रार्थद्विविके

^{११} C : यावत्तस्मात् pour यावत्ततः

^{१२} A : पार्श्वयोः pour बाल्यके

^{१३} A : प्राचीं pour प्राचि; C : प्राचीः

^{१४} C, D, E : तस्याः pour तस्मात्

^{१५} A : संतति

^{१६} A : तस्याग्रे

^{१७} E : चोत्तरम्

[त्रिकोणकुण्डम्^१]

त्रिकोणमथ वक्ष्यामि चतुरथे समे कृते । तस्य क्षेत्रस्य पश्चांशं दक्षिणोत्तरयोन्यसेत् ॥ ३४ ॥
पार्श्वयोस्तु ततो ^२मध्यान्मानसूत्रं विगृह्य च । निर्क्रेतौ वायुदेशो च ^३कुर्यान्मत्स्यद्वयं ततः ॥
मत्स्यद्वयविनिष्कान्तात्सूत्रादै^४ दक्षिणोत्तरत । दक्षिणोत्तरयोश्चापि पञ्चभागविवर्धनात् ॥ ३६ ॥
आलिख्य पश्चिमां रेखां तन्मानेनैव दक्षिणे । उत्तरे चापि विन्यस्य सूत्रं प्राप्निदिग्नि ^५संगतम् ॥
विलिखेत्तेन मानेन त्रिकोणं ^६व्यज्यते स्फुटम् । कुण्डं त्रिकोणामृद्विष्टं पठश्रमधुनोच्यते॥ ३८ ॥

[पठश्रमकुण्डम्^७]

^८वसुभागकृते क्षेत्रे दक्षिणोत्तरयोरपि । एकेकं भागमादाय ^९वायो ^{१०}कुण्डावधेस्ततः ॥ ३९ ॥

१ Cf. *Virāgama*, 54, 15b-17a :

अष्टमाग्रहकृतं क्षेत्रमेकमांगं तु दक्षिणे । उत्तरे चैकमांगं तु एकमांगं तु पूर्वतः ॥

विन्यसेचैव विप्रनद तेन मानेन सूत्रकम् । एवमेव क्लेषणैव त्रिकोणं ग्रोच्यते कमात् ॥

cf. *Kiranāgama*, II, 5, 20-21 :

पञ्चमाग्रहकृतस्त्वेत्रादाय भागद्वयं भवेत् । तदद्वयोः पार्श्वयोन्यस्य तस्मान्मध्यं प्रगृह्य च ॥

लाङ्घयेत्तेन मानेन कोणयोरुमयोरपि । तत्र सूत्रत्रयं दत्त्वा त्रिकोणं विच्यते स्फुटम् ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 20-21a :

पञ्चमाग्रहकृतं क्षेत्रं हिमाचली पार्श्वयोन्यसेत् । तेन मानेन सूत्रेण द्विसूत्रं चाप्रसंयुतम् ॥

तत्र सूत्रत्रयं कृत्वा तत्रिकोणमिहोच्यते ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 30-31 :

क्षेत्रे तु भृतमांगे तु एककांगं तु पार्श्वयोः । विन्यसेच्छकरं तत्र नैकंते वायुदेशकं ॥

त्रिकोणाम्ब्यन्तरं सूत्रं कृत्वा वै मत्स्यपुच्छके । संयोज्य त्रिगुणानेव त्रिकोणायतने स्मृतम् ॥

३ C : मध्यमानसूत्रं विमृश्य च ; D : मध्या ज्ञानसूत्रं विगृह्य च   ४ A : कुर्यान्मध्यद्वयं ततः

४ E : सूत्रात्र pour सूत्रादै^५   ५ C, D : संस्थितम्   ६ A : वैज्यते७ Cf. *Virāgama*, 54, 21b-23 :

वसुभागकृतं क्षेत्रं दक्षिणे चार्धमागतः । उत्तरे चार्धमांगं तु विन्यसेद्विकोलमः ॥

तस्मान्मध्यं गृहीत्वा तु कृत्वा पट्टकोणमेव च । पूर्वे च पश्चिमे चैव द्वौ द्वौ कोणाविहोच्यते ॥

दक्षिणे चौत्तरे चैकं कोणमित्यभिधीयते ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 35-36a et *Suprabhedāgama*, I, 12, 22b-23 :

तत्क्षेत्रमष्ठा कृत्वा भागैकं पार्श्वयोर्विहः । तयोर्मध्यं गृहीत्वाऽपि सूत्रेणैव *भुजं तथा ॥

पठसूत्रं परितः कृत्वा पट्टकोणं तद्वैविद्यते ।

* *Suprabheda* : पुरा pour भुजं

cf. *Kiranāgama*, II, 5, 23-24 :

अष्टमाग्रहकृतस्त्वेत्रादेकमागविमृद्वितः । उमयोः पार्श्वयोस्तत्र तस्मान्मध्यं विगृह्य च ॥

लाङ्घयेत्तस्वर्वकोषेषु तत्र पठसूत्रपातनम् । कृत्वा तत्र भवेत्कुण्डं पट्टकोणं (फुट्टलक्षणम्) ॥

१ A : वायु pour वस्   २ A : वादं pour वायो   ३ A : वादं pour वायो   ४ C : कुण्डापयेत्ततः

तस्मान्मध्यं^१ गृहीत्वा तु मत्स्यं कोष्ठचतुष्टये ।^२ कृत्वा क्षेत्रेषु तत्त्वेषु कुर्यात्पद्मस्त्रसंगतिम्^३ ॥४०॥
एवं कृते^४ पडश्रं तु कुण्डं व्यक्तमिदं भवेत् । पडश्रं कुण्डमुद्दिष्टमष्टाश्रमयुनोच्यते ॥ ४१ ॥

[अष्टाश्रकुण्डम्^५]

^६ चतुरथे कृते तस्मिंश्चतुर्विंशतिभागिके । एकांशं परितो न्यस्य जनयेचतुरथकम्^७ ॥ ४२ ॥
तस्य कर्णार्धमानेन प्रतिकोणं स्थितेन च । कोणानां पार्श्वयोः कुर्यादैर्षी^८ चाङ्गानि तेषु च ॥
^९ अङ्गादङ्गगतैः सूत्रैः कोणच्छेदं तु कारयेत् । एवं कृतेऽष्टकोणं तत्कुण्डं भवति^{१०} हि स्फुटम् ॥४४

[कुण्डेषु मेखला-योनि-कण्ठादिकरणप्रकारः]

^{११} यादशं तु भवेत्कुण्डं तादशी मेखला भवेत्^{१२} । ^{१३} मेखलोपरि योनिः स्यादक्षिणे पश्चिमेऽपि वा ॥

^१ A : गृहीत्वादा स्वं कोष्ठेषु चतुष्टये ; E : गृहीत्वा तु मध्यकोष्ठचतुष्टये

^२ A : कृत्वाक्षे कोष्ठतत्त्वेषु ; C, D, E : कृत्वाक्षे केषु तत्त्वेषु

^३ A : संगतम् pour संगतिम्

^४ D : पडश्रं तु कुण्डे

^५ Cf. *Virāgama*, 54, 25-27a :

क्षेत्रं चैव चतुर्विंशद्वारां कृत्वा तु देशिकः । अभ्यन्तरे तु विन्यस्य चतुर्दिष्टु विशेषतः ।

मध्यात्कर्णं गृहीत्वा तु चतुर्दिष्टु च लाभ्ययेत् । लाभ्यनं कोणकं गृह्य एतदभ्यन्तरस्य तु ॥

अष्टकोणं प्रकर्तव्यं सूत्रमानेन देशिकः ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 25b-26 :

चतुर्विंशतिभागैकं वासो दिष्टु व्यवस्थितम् । मध्यात्कर्णं गृहीत्वा तु अष्टमूर्त्तं समर्पयेत् ॥

अष्टकोणमिदं प्रोक्तमिति वाङ्मय्य निधयः ।

cf. *Kāraṇāgama*, I, 21, 39b-41a :

“क्षेत्रं गायत्रिभाजिते । तदेकांशं बहिर्न्यस्त्वा परितथतुरथकम् ॥

कर्णार्थं सूत्रमानेन कोणात्कर्णं तु लाभ्ययेत् । चतुर्दिष्टकोणात्कर्णं कुण्डं कुर्यात्सलकणम् ॥

cf. *Kiraṇāgama*, II, 5, 26-27 :

चतुर्विंशतिभागं तु क्षेत्रं कृत्वा पुरा खग । एकमार्गं बहिः पश्चात्सर्वत्रैव विनाशयेत् ॥

मध्यात्कर्णं गृहीत्वैव पश्चातदिष्टु लाभ्ययेत् । तत्र तत्सूत्रसंयोगादश्कोणं भवेत्स्फुटम् ॥

^६ A : चतुरथीकृते

^७ E : चतुरंशकम् pour चतुरथकम्

^८ C : चाङ्गानि ; D : चक्रानि

^९ C : अङ्गादङ्गगतैः ; D : अङ्गादङ्गे गतैः

^{१०} C : विष्कलम् pour हि स्फुटम् ; D, E : विस्फुटम्

^{११} A : यादशी pour यादशं

^{१२} Cf. *Kiraṇāgama*, II, 5, 12b : कुण्डस्य यादशं हृषं मेखलानां तथा भवेत् ।

cf. *Kāmikāgama*, I, 7, 33a : कुण्डस्य यादशं हृषं मेखलानां तु तादशम् ।

^{१३} Cf. *Virāgama*, 54, 30a : योनि प्रकल्पयेद्विदान मेखलोपरि देशिकः ।

^१ मेखलानामधः कुण्डपर्यन्ते तद्गलो भवेत् । सर्वेषामपि तत्कार्यं परितोऽङ्गष्टमानतः^२ ॥ ४६ ॥
 सुधया ^३ च प्रयुक्तीत यदि पक्षेष्टकामयम् । अपक्षेष्टकया कुर्याद्यदि मृत्तिकया भवेत् ॥ ४७ ॥
^४ समा दृढतराः कार्या मेखलास्ताः प्रमाणतः । मेखलानां ^५ समुत्सेधं यत्प्रमाणं प्रकीर्तितम् ॥ ४८ ॥
 विस्तारं च तत्स्तासां तन्मानेनैव कल्पयेत् । ^६ नित्याग्निकार्यकुण्डं तु चतुरश्च प्रकल्पयेत् ॥ ४९ ॥
^७ अन्यत्र कुण्डकलमिस्तु ^८ तत्कल्पोक्तमानतः ।

[स्थिण्डलम्]

यदि वा स्थिण्डले होमं कुर्याद्वै ^९ मैकते शुचौ ॥ ५० ॥^{१०} मैकतं स्थिण्डलं कार्यं हस्तमात्रेण नान्यथा^{११} । उत्सेधमङ्गलं तस्य समन्ताच्चतुरश्चकम् ॥ ५१ ॥

[होमकर्म]

गोमयालेषनं कृत्वा कुण्डे ^{१२} वा स्थिण्डले भवेत् । शिवेन प्रोक्षणं चाथ ^{१३} होमकर्माभिधास्यते ॥
 होमारम्भेषु कुण्डस्य ^{१४} वह्नेः सुक्ष्मुवयोरपि । ^{१५} आज्यस्य चैव कुर्वात ^{१६} तत्संस्कारश्च कथ्यते ॥ ५३
 असंस्कृतेषु तेष्वमौ हुतं भवति निष्फलम् । तस्मात्कुण्डादिसंस्कारं कुर्यान्मन्त्रेण देशिकः ॥ ५४ ॥

^१ A : मेखलानामधः कण्ठपर्यन्ते ; E : मेखलानास्ताः कुण्डपर्यन्ते^२ C : मानतः pour मानतः ^३ E : तु pour च^४ A : समा दृढतरा कार्या मेखला तत्प्रमाणतः^५ C, D, E : तदुत्सेधं प्रमाणं परिकीर्तितम् ^६ C, D : नित्याग्निकार्यकुण्डे तु चतुरश्च^७ A : अन्यकुण्डकलमिस्तु ; C : अन्यत्र कुण्डकारस्तु^८ A : तत्कालोक्तमानतः ^९ C, D, E : मैकते शुचौ^{१०} A : सैकृस्थिण्डलं कुर्याद्वस्तमात्रेण^{११} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 12, 35a : मैकते स्थिण्डलं चेतु म्यात्कुर्यादस्तमात्रकम् ।^{१२} C : तु pour वा ; E : से^{१३} C, D, E : होमकर्म विधास्यते^{१४} A : वह्नौ^{१५} C, D : आज्यस्य चापि ; E : आज्यस्यापि च^{१६} C : संस्कारशाश्र ; D : संस्कारः सोऽत्र ; E : संस्कारं शाश्र

[कुण्डसंस्कारः¹]

निरीक्ष्याख्वेण तत्कुण्डं संप्रोक्ष्य नयनेन च । संताङ्गं च पुनर्स्तेन हेतिनाभ्युक्षयेत्तः ॥ ५५ ॥
 खननं कवचेनैव तेनैवोत्कीर्य देशिकः । पूरयित्वा ^२समीकृत्य हृन्मन्त्रेणाथ सेचयेत् ॥ ५६ ॥
 तेनैव कुद्वयेत्पश्चाद् वौपडन्तेन मन्त्रवित् । ^३संमार्जनोपलेपौ च हेतिना तत्र कारयेत् ॥ ५७ ॥
^४कुण्डार्चनं ततः कुर्यात्कवचेन तु मन्त्रवित् । निवृत्तिं पूर्वदिग्भागे प्रतिष्ठां दक्षिणे ^५पुनः ॥ ५८ ॥
 विद्यां च पश्चिमे चैव शान्तिमुच्चरगोचरे । ^६मध्ये च शान्त्यतीतां तु कलां विन्यस्य पूजयेत् ॥
^७तस्य कुण्डस्य मध्ये तु रेखां ^८पूर्वायतां हृदा । कृत्वा रेखात्रयं^९ पश्चादक्षिणोत्तरयोरपि^{१०} ॥ ६० ॥
^{११}तद्वक्तुत्वा पुनर्मध्ये रेखां तेनोदगायताम् । ^{१२}अख्वेण वा समालिख्य प्रोक्षयेत्तां^{१३} शिवाभ्यसा ॥
^{१४}यच्चोत्तराग्रास्तिस्त्रस्ता रेखां पूर्वायतामपि विलिखेत्कुण्डसंस्कारमेवं कृत्वाथ मन्त्रवित् ॥ ६२ ॥

¹ Cf. *Kamikagama*, I, 8, 41-45 :

असंस्कृते तु वै कुण्डे शिवाभिनैव सिद्धयति । अनिष्टज्ञे शिवामौ तु हुतं भवति निष्कलम् ॥

बीक्षणं शिवमन्त्रेण प्रोक्षणं चाख्यमन्त्रतः । वर्मणाभ्युक्षणं कार्यं ताडनं चाख्यमन्त्रतः ॥

उहेखनावकिरणपूरणं सेचनं तथा । कुण्डं च ततः कुर्यात्संमार्जनमतः परम् ॥

उपलेपः कुण्डस्य परिधानकम् । कुण्डार्चनं च परिधिविष्टरन्यास एव च ॥

रेखाचतुष्टयं वस्त्रकलृतिष्टक्षाटकत्पना । एतत्सर्वं तु मतिमानस्तमन्त्रेण कारयेत् ॥

cf. *Kiranāgama*, II, 4, 7b-10a :

प्रोक्ष्य देवाभ्यसा कुण्डं हुङ्डख्वेण ताडयेत् । वर्मणाभ्युक्षणं कृत्वा पुनरख्वेण भूत्वे ॥

उहिस्त्रयोत्कीर्यं चापूर्यं समीकृत्यापि कुट्टय च । संमार्ज्यं च समालेप्य कलारूपं प्रकल्पयेत् ॥

वर्मणावेष्य सूत्रेण कलाभिः पुनरर्चयेत् । रेखात्रयं तु पूर्वं स्पादेखैका चोत्तरामुखी ॥

² D : समीकृत्याद् pour समीकृत्य   ³ D : संमार्जनोपलेपौ च ; E : संमार्जनं च लेपं च

⁴ A : कुण्डाकभिः ततः ; C : कुण्डरस्मिं ततः ; D : कुण्डरस्मिं ततः ; E : कुण्डेष्वर्षिं ततः

⁵ A : ततः pour पुनः   ⁶ C, D, E : मध्यमे pour मध्ये च

⁷ E : तत्कुण्डकस्य मध्ये तु   ⁸ A : पूर्वमुदाहताम्

⁹ C, D : द्वयं pour त्रयं

¹⁰ E : इतरयोरपि pour उत्तरयोरपि

¹¹ E : तद्वक्तासां pour तद्वक्तुत्वा

¹² C, D, E : मन्त्रेण pour अख्वेण

¹³ E : ताः pour तां

¹⁴ C, D : इयोत्तराग्राः pour यच्चोत्तराग्राः

[वागीश्वरीवागीश्वरयोरावाहनम्]

तत्रैव संस्कृते कुण्डे वागीशीभिमिमातरम् । ^१वागीश्वरं च पितरमावाह ^२स्याय चार्चयेत् ॥६३॥
हृन्मन्त्रेणैव गन्धाद्यैस्तयो रूपमिदं प्रणु । वागीशी सा भवेद्गौरी वागीशः स्थान्महेश्वरः ॥६४॥
^३त्रिनेत्रं ^४चतुर्भुजं देवं पद्मरागसमद्युतिम्^५ । ^६वरदाभयदं चैव ^७शूलपाशधरं करैः ॥ ६५ ॥
^८वागीशीं पुण्डरीकाभां चतुर्हस्तां घनस्तनीम्^९ । व्याख्यानपुस्तकाभ्यां तु कमण्डलवक्ष्यधारिणीम्^{१०}॥
एवं ^{११}ध्यायीत तौ देवौ ;

[अग्निसंस्कारः^{१२}]

संस्कारोऽथ निगद्यते । हविर्भुजस्तु^{१३} ^{१४}सूर्याश्मभव^{१५}शारणिजस्तथा ॥ ६७ ॥

^१ D : वागेश्वरं

^२ La forme grammaticale correcte est स्थापयित्वा

^३ Cf. Kāraṇāgama, I, 20, 374-375 :

त्रिनेत्रं पद्मवक्त्रं च चतुर्हस्तं तथैव च । जटामकुटसंयुक्तं सर्वभूषेन्दुभूषितम् ॥

शूलकपालसंयुक्तमभयं वरदं तथा । वागीशीं पूजयेत् ॥

^४ A : त्रिनेत्रं

^५ A : समन्वितम् pour समद्युतिम्

^६ C, D, E : वरदाभयकौ चैव

^७ C : शूलं पाशधरं करैः ; D : शूलं पाशन्धनं करैः

^८ Cf. Kāraṇāgama, I, 20, 371b-372 :

इवामाभां शूलकवलाशीं जटामकुटमण्डिताम् । यौवनां च क्षतुलातां सर्वाभरणभूषिताम् ॥

अभयवरदोपेतां वागीशीं चैव पूजयेत् ॥

^९ A : वागीशीं पुण्डरीकाभा चतुर्हस्ता घनस्तनी ^{१०} A : धारिणी pour धारिणीम्

^{११} A : धात्रा तु ; C, D, E : ध्यात्वैव

^{१२} Cf. Kāmikāgama, I, 8, 47b-54 :

कल्पमन्थानुसंपातं समिध्यैतयोस्ततः । शुद्धात्मतत्त्वद्विग्रहणं जिते शिष्येत् ॥

सूर्यकान्ताद् द्विजावासात्प्रसूतमथवानलम् । अनुकल्पविधानेन मन्त्रपूर्तं नियोजयेत् ॥

अथ कान्तादितोऽकल्पमथवानीय कल्पवित् । तात्रपात्रे शराचे वा वीक्षणाद्यविशेषयेत् ॥

कल्पादांशं परित्यज्य प्रोक्षयेदख्लवारिणा । कवचेनावकुण्ठाश ऐमुनायेति विन्यसेत् ॥

वह्निबीजं पद्मैषं वह्ने ; संयोजनं नयेत् । मूलेन वौषट्ठनेन ऐनुमुद्रायुतेन च ॥

अमृतीकृत्य संपूज्य कुण्डस्यैव प्रदक्षिणम् । विधा कृत्वा त्र्य ज्ञानुभ्यां विन्यसेदवनीं गतः ॥

वागीशीर्गर्भनाल्लो तु खात्मनः संमुखं यथा । मूलमन्त्रेण निक्षिप्य स्थात्मानं शिववत्सरेत् ॥

तोयविन्दु ततो दत्त्वाच्छादयेत् सदिन्धनैः ।

^{१३} E : च pour तु

^{१४} A : सूर्यात्म pour सूर्याश्म

^{१५} C : लारणि० pour लारणि०

^१विप्रगेहोत्तिथतथापि श्रेष्ठो मध्यश्च^२ कन्यसः । मृत्पात्रे ताम्रपात्रे वा ^३कांस्ये वानीय चानलम् ॥
 कुण्डस्य देशे विन्यस्य निरीक्ष्यैनं हृदा चुधः । प्रोक्ष्य नेत्रेण संतात्य हेतिनाथ ^४हविर्भूजम् ॥
^५वर्मणाभ्युक्ष्य तत्राप्ती क्रव्यादांशं परित्यजेत् । अख्येण चाथ तत्रैव मूर्तिमन्त्रं समुच्चरन् ॥७०॥
 बहिद्वयैकीकरणं कृत्वाथ ब्रह्मपञ्चकैः । अभिमन्त्र्यावकुण्ठ्याथ कवचेन हविर्भूजम् ॥७१॥
 मुद्रया चामृतीकृत्य गोस्तनाकारया^६ ततः । ^७पात्रेण च हृदोदृत्य जानुभ्यामवनौ ख्यितः ॥७२॥
 ब्रामयित्वा त्रिधा कुण्डमाललाटात्समुद्रतम् । वार्गीशीगर्भेनाङ्गां तु ^८बहिर्बीजमनुस्परन् ॥७३॥
 कुण्डमध्ये क्षिपेदग्रिमात्मनः ^९संमुखं यथा । ईशबीजमिति स्मृत्वा ^{१०}दत्त्वा चाम्बुलवं हृदा ॥

[गर्भाधानादिसंस्काराः¹¹]

गर्भरक्षार्थमग्रेस्तु ^{१२}दर्भेराच्छादयेत्तनुम् । आदीप्य कवचेनाप्नि सद्योजातेन पूजितम् ॥७५॥

^१ A : विप्रगेहोत्तिथापि

^४ A : दु pour च

^२ D : कंसे pour कांस्ये

^५ A : हविर्भूजाम्

^३ Les mss. C, D et E omettent les *stoka* 70 et 71

^६ A : आगारया pour आकारया

^७ E : पात्रं च हृदयोदृत्य

^८ C : बहिर्बीजम् pour बहिर्बीजम्

^९ C, D, E : सुमुखं pour संमुखं

^{१०} A : समभिष्ठवनं हृदा ; C : दत्त्वा चाम्बुलवं हृदा ; D : दत्त्वा चाम्बुलर्यं हृदा ; E : दत्त्वा संप्रवन्न हृदा

¹¹ Cf. *Kāmikāgama*, I, 8. 55-62 :

दर्भकुण्डमख्येण जर्तं गर्भस्य रक्षणे । देवीहस्ते हृदा बध्वा गर्भाधाननिमित्तकम् ॥

सद्योजातं समावात्य हृदयेनाहुतित्रयम् । तिलैदत्त्वा पुंसवननिमित्तं वाममर्चयेद् ॥

शिरसैवाहुतिं तद्वत्सीमन्तोऽस्यने पुनः । अधोरेण समभ्यर्च्यं शिखयैवाहुतित्रयम् ॥

दत्त्वा दर्भेण शिखया वक्त्राङ्गानां च कल्पनम् । निष्कृति च तथा कृत्वा जातकर्मं ततो नयेत् ॥

पुष्पेणार्चनं कृत्वा कवचेनाहुतित्रयम् । तिलैर्मैव तदा कुर्यात् सूतकस्य निवृत्तये ॥

कुण्डमकूमिसा प्रोक्ष्य प्रागभ्यानुदग्धकान् । दर्भनिरास्तीर्थं कुण्डस्य समन्तादल्पमन्त्रतः ॥

रक्षार्थं शिववदेस्तु वक्त्राभ्युदाटयेतदा । आहुतित्रितयेनाथ वक्त्राणां पुष्टयेऽपि वा ॥

लालापनोदनार्थं च सदिघ्मान्यज्ञ होमयेत् । चतुर्विशतिसंख्याकान् षोडशाम्बुगुलदैर्घ्यकान् ॥

¹² Les mss. sont corrompus. A lit ततो इक्षादृते तनुम् ; D lit ततो दशादृते सनम् ; C lit ततो धाषुतरेसनम् ; E lit ततोशादृत तेसनम् ; les passages parallèles dans les autres *āgama* et le passage गर्भरक्षार्थम् suggèrent la correction suivante
 दर्भेराच्छादयेत् तनुम् ।

१ गर्भाधानं भवेत्पश्चाद्वामदेवेन पूजितम् । २ भवेत्पुंसवनं पश्चात्सीमन्ते^३ शिरसार्चनम् ॥ ७६ ॥
 घोरेण शिरसा वापि पूजयेद्वक्त्रवल्सये । वक्त्रोद्धाटनकर्माथ^४ ५ शिखया निष्कृतिस्तथा ॥ ७७ ॥
 ६ जातकर्म नरेणाथ^७ कवचेनापि पूजनम् । ततः कुण्डस्य परितः सेचनं हेतिनाचरेत् ॥ ७८ ॥
 कुशास्तरणकर्मापि ततस्तेनैव मन्त्रवित् । ८ इधमहोमं ततः कुर्यादख्मन्त्रेण देशिकः ॥ ७९ ॥
 ९ विष्टरान्पश्चिमीश्वैव प्रागादिष्वथ विन्यसेत् । त्रिशद्भैर्दलैर्गांड^{१०} गृहीता^{११} बाहुमात्रिकाः ॥ ८० ॥
 वेणिका^{१२} वेष्टिका वापि^{१३} विष्टराः परिकीर्तिताः^{१४} । तन्माना ऋजवश्चाद्र्वा^{१५} १६ सत्पालाश-
 लतोऽद्वाः ॥ ८१ ॥
 अङ्गुष्ठपरिणाहेन युक्ताः परिधयः समृद्धाः^{१७} । १८ पूर्वादिष्वथ^{१९} तेनैव^{२०} विष्टरेषु यथाक्रमम् ॥ ८२

^१ C et E omettent ce demi-*śloka*

^२ E : ततः पुंसवनं

^३ A : सीमन्तं pour सीमन्ते

^४ A : अर्षं pour अशं

^५ C : शिखया pour शिखया ; D : शिलायां^६ E : जननार्थं pour जातकर्म

^७ C : कवचेन विपूजनम् ; E : कवचेनाथं पूजितः

^८ E omet ce demi-*śloka*

^९ D : विष्टरात् pour विष्टरान्

^{१०} A : गृहीत्वा

^{११} A : बाहुमात्रकाम्

^{१२} A : वरुणा pour वेष्टिका ; E : वेष्टिता

^{१३} A : विष्टरा परिकीर्तिता

^{१४} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 18, 147b-148 :

सप्तविश्चतिभिर्द्वयैः कलाङ्गुलसमायतम् । व्योमाङ्गुलं भवेद्ग्रन्थिं वेदाङ्गुलं तथाप्रकम् ॥
वेणिका विष्टरा वाऽथ प्रोच्यते प्रोक्षणीं तथा ।

cf. *Mṛgendarāgama*, *kriyāpāda*, 6, 51b : विश्चत्तुङ्गता वेणी चाहिषां विष्टरः स्मृतः ।

^{१५} A : ऋजवश्चाद्र्वा pour ऋजवश्चाद्र्वा ; E : ऋजवश्चात्र

^{१६} C : सपलाशलतोऽद्वाः ; E : पलाशस्थलतोऽद्वाः

^{१७} Cf. *Mṛgendarāgama*, *kriyāpāda*, 6, 50 :

वाजियुग्मजा बाहुमात्राः परिधयः समाः । कनिष्ठिकास्थलमूला इरिता ब्रणवर्जिताः ॥

^{१८} Cf. *Kāmikāgama*, I, 8, 64-65 :

पित्रोर्विसर्जनं कुर्याद् भेखलासु च पूजयेत् । इन्द्रादौङोकपालां च पूजयेत्परिधिष्वपि ॥

विष्टरे च क्षेत्रैव ब्रह्माणं रुद्रमेव च । विष्णुमोश्चरमभ्यन्धर्य प्रागादिचतुर्सूज्वपि ॥

cf. *Somaśambhupaddhati*, I, 4, 24-26 :

ब्रह्माणं शंकरे विष्णुमनन्तं च हृदार्चयेत् । पूर्वायुतरपर्यन्तं परिधिस्थाननुकमात् ॥

इन्द्रादीशरपर्यन्तान् विष्टरस्थाननुकमात् । अमेरभिमुखीभूताज्जिजदिषु हृदार्चयेत् ॥

निवार्यं विष्ट्रसहृतं बालकं पालकिष्वाच । शैवीमाज्ञामिमां तेषां श्रावयेतदनन्तरम् ॥

^{१९} C, D : पूर्वादिष्वथ

^{२०} A : विस्तरेषु

'ब्रह्माणं शंकरं विष्णुमनन्तं चापि पूजयेत् । 'खनामपदमन्त्रैस्तु रक्षार्थं हुतमुक्तिशोः ॥ ८३ ॥
एवं सुसंस्कृते वह्नौ ततः पित्रोर्विसर्जनम् । हृदयेन प्रयुजीत ;

[सुक्त-सूच-संस्कारः^३]

ततः सुक्तसूचयोरपि ॥ ८४ ॥

लक्षणोपेतयोरिधम्^४ प्रक्षालय च पुनः पुनः । निरीक्ष्य हेतिना प्रोक्ष्य 'नेत्राणुना 'पिधाय च ॥
तनुत्राणेन 'चाभ्युक्त्य गृहीत्वा हृदयेन च^५ । प्रताप्यास्त्रौ कुशैः पश्चात्रिधा लेखनमाचरेत् ॥ ८६ ॥
'कुशमूलेन तन्मूलं मध्यं मध्येन योजयेत् । ^६अग्रमग्रेण संयोजय ततो मूलादिषु क्रमात् ॥ ८७ ॥
आत्मविद्याशिवाख्यं ^७तु न्यसेत्तत्त्वत्रयं बुधः । ^८सुचि शक्ति सुवे शंखं विन्यसेच क्रमेण वै ॥
कवचेनावकुण्ठ्याथ^९ गन्धादैः पूजयेद्द्रुदा । दक्षिणे ^{१०}खस्य भागे तु कुशोपरि ततश्च तौ ॥ ८९
नमोऽस्तु ^{११}शक्तिशंभुभ्यामित्युदीर्य^{१२} निवेशयेत् ।

[आज्यसंस्कारः^{१३}]

ततः कापिलमानीय ^{१४}ताम्रपात्रे स्थितं घृतम् ॥ ९० ॥

^४ E : ब्रह्माणमीधरं

^५ C, E : खनामपरिमन्त्रेषु ; D : खनामपरिमात्रेषु

^६ Cf. Kāmikāgama, I, 8, 66-68 :

गृहीत्वा सुकृतुवावलेण त्याभ्युक्त्य कवचेन तु । अवकुण्ठय प्रताप्यामावात्राम्य च तदग्रतः ॥

^७ दर्भाग्रेणैव संस्थृत्य भ्राम्य मध्यं तु मध्यतः । पुनराध्राम्य मूलेन मूलं संस्थृत्य तदद्वयोः ॥

^८ तदक्षयपवकं न्यस्य सुचि शक्ति च विन्यसेत् । सुवे शम्खं समभ्यर्थ्य खात्मनो दक्षिणे न्यसेत् ॥

^९ C : लक्षणोपेतया रीत्या ; E : लक्षणोपेतयोर्हैव

^{१०} A : नेत्रेण च pour नेत्राणुना

^{११} C : विधास्य च ; E : विधास्य च

^{१२} C, D, E : चाभ्यच्चं

^{१३} C, D, E : तु pour च

^{१४} C : कुशं मूलेन

^{१०} C omet les sloka 87b à 90a

^{१५} D : च pour तु

^{११} D, E : शक्ति सुचि pour सुचि शक्ति

^{१६} A : अवकुण्ठ्याथ pour अवकुण्ठ्याथ

^{१२} A : सव्यभागे pour खस्य भागे

^{१७} D : शम्खुशक्तिभ्याम् pour शक्तिशम्खुभ्याम्

^{१८} A : इत्युद्दिश्य pour इत्युदीर्यं

¹¹ Cf. *Kiranāgama*, II, 4, 26b-29 :

ताम्रपात्रेऽथवा भाष्डे स्थापाज्यं कापिलं शुभम् । तस्याधिश्रयणं कुर्यात्पर्वमिकरणं पुनः ॥
पवित्रीकरणं पश्चात्पवित्रेण कुशीश्च तत् । स्वप्रादेशसमं कृत्वा नागपाशकृतास्पदम् ॥
तेनैवोद्धृत्वनं कुर्यात्तेनैवाज्यस्य संषुद्धम् । ततश्चावोक्षणं कृत्वा प्रोक्षणं हृदयेन तु ॥
आज्यमागं च ज्ञाहुयादमिषोमप्रयोगतः ।

Cf. *Kāraṇāgama*, I, 22, 41b-44 :

धूतेन पात्रमापूर्यं नीत्वाङ्गाराणि पवित्रे । तस्योर्खं तु न्यसेत्यात्रे द्विकृशाङ्रं विनिक्षिपेत् ॥
पर्वमिं च कुशाग्रं च कृत्वाग्नीं तु विनिक्षिपेत् । प्रादेशमात्रकूचेन मध्यग्रन्थियुतेन च ॥
हृदयेन तु मन्त्रेण त्रिः संषुद्धनाचरेत् । ग्रन्थिं विसर्ज्य संप्रोक्ष्य वहिमध्ये विनिक्षिपेत् ॥
शृतं प्रदक्षिणं नीत्वा योन्यूर्खं तु निधापयेत् ।

Cf. *Kāmikāgama*, I, 8, 69-78 :

दर्भाणामुपरिष्ठातु पूजयेत् दयेन तु । आज्यमखेण संप्रोक्ष्य कवचेनावकुण्ठ्य च ॥
प्रताप्याङ्गीं शिवाङ्गेणोद्वास्य तत्कवचेन तु । कुण्डसौवोपरिष्ठातु त्रिः प्रदक्षिणमानयेत् ॥
योन्यां संस्थाप्य संग्राहा दर्भग्रिद्यनिर्मितम् । प्रादेशिकपवित्रं चाहुगृहानामिकमध्यमम् ॥
विराज्योद्धृत्वनं कृत्वा कवचेनाग्निसंमुखम् । तदृत्संदृत्वनं कृत्वा हृदयेनात्मसंमुखम् ॥
बहौ पवित्रं निक्षिप्य अखेणोयोत्य तदृष्टतम् । निरित्याज्यं ततो धीमान् नीराजवमथाचरेत् ॥
उल्कामग्नी विनिक्षिप्य ग्रोश्याङ्गैरभिमन्त्रयेत् । अमृतीकुलं मूलेन नेत्रमुदायुतेन च ॥
संपूर्ज्य मूलमन्त्रेण दर्भं प्रादेशनिर्मितम् । ओंकारेणात्र विन्यस्य नाडीनां कल्पयेत्त्रयम् ॥
मध्यादाज्यं समानीय खाहाप्रणवसंयुतम् । अग्नये वामतः सोमायेति मन्त्रेण होमयेत् ॥
अभ्रीषोमसमायुक्तं मध्ये होमं समाचरेत् । चतुर्थीमग्नये स्तिष्ठकृते खाहाहुर्ति चरेत् ॥
तत्सर्पिषो लवक्षेपात्सर्पिषान्यानि शोधयेत् । अयं विभागः शुक्रे स्यात्कृष्णे सूर्यादुर्ति चरेत् ॥

¹² A : ताम्रपात्रस्थितं

१ निरीक्ष्याखेण संग्रोक्ष्य नेत्रेणभ्युक्ष्य च क्रमात् । संताव्याखेण ^३मन्त्रज्ञो गृहीत्वा हृदयेन तु ॥
 अग्रेभ्यां दिशि ^३संस्थाप्य चैशान्यां ^४चाप्यधिश्चयम् । कृत्वाग्रावथ ^५सर्पिस्तद्योन्यामारोपयेद्दृदा ॥
 ६ कृचं तु ^७दिक्कुशाग्रेण ततः प्रादेशसंमितम् । अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु गृहीत्वोभयपाणिना ॥९३॥
 स्वाहान्तमुच्चरन्मन्त्री ^१ त्रिरुत्पुवनमाचरेत् । ^९ततः संपुवनं चैव स्वाहान्तेन हृदा तथा ^{१०} ॥९४॥
 ११ अग्रेभिमुखं पूर्वं द्वितीयं चात्मसंमुखम् । ततः पवित्रीकरणं कुशाग्रस्य निवेशनात् ॥ ९५ ॥
 १२ नीराजनं कुशाग्रेण ^{१३}दीपितेनाथ वह्निना । अवद्योतं तथा तस्य सर्पिषः परिकल्पयेत् ॥९६॥
 १४ शुक्ले कृष्णे च मध्ये च हृदये परिकल्पयेत् । अग्रे: ^{१५}सोमस्य चाप्यंशं ^{१६}तयोश्चापि ^{१७}त्रिधा सरेत् ॥
 तत्र सुवेण होतव्यमाहुतीनां चतुष्टयम् । अग्रये त्वथ सोमाय प्रजानां पतये नमः ॥ ९८ ॥
 १८ इन्द्रायेति च स्वाहान्तं ततस्तदभिमन्त्रणम् ^{१९} । ^{२०}पवित्रैरण्मिः कृत्वाऽमृतीकृत्य हृदा बुधः ॥९९
 कवचेनावकुण्ठ्याथ ^{२१} ^{२२}सर्पिष्येवं सुसंस्कृते । सुवेण घृतपूर्णेन ^{२३}वह्नेवक्त्राभिधारणम् ^{२४} ॥१००॥
 वक्त्रसंधानकर्माथ ^{२५} वक्त्रैकीकरणं ^{२६} ततः । स्वाहान्तेन हृदा ^{२७}हुत्वा पञ्चमेनाग्निमर्चयेत् ॥१०१

^१ C, D, E : निरीक्ष्याखेण नेत्रेण प्रोक्ष्य चाभ्युक्ष्य च क्रमात्

^२ E : मन्त्रेण pour मन्त्रज्ञो

^३ C, D : संताप्य

^४ A : चाप्यधिश्चयम्; D : चाप्यधिश्चयम्

^५ C, D : सर्पिष्व pour ^६ सर्पित्तद्

^६ Cf. *Somasambhupaddhati*, IV, 34

^७ E : विशेषाखेण

^८ A : उच्चरेत्मन्त्री pour उच्चरन्मन्त्री

^९ A omet les *śloka* 94b à 97b

^{१०} E : तदा pour तथा

^{११} C, E : अग्रेभिमुखं; D : अग्रेत्रिमुखं

^{१२} C : नीराजनं

^{१३} C : दापितेनाथ

^{१४} C : शुक्ले कृष्णे च मध्यैव हृदाधः

^{१५} C : सोमस्य

^{१६} E : द्वयोश्चापि

^{१७} E : तथा pour त्रिधा

^{१८} A : इन्द्राय चेति pour इन्द्रायेति च

^{१९} A : ततस्तदभिमन्त्रणः

^{२०} C et D omettent les *śloka* 99b et 100

^{२१} A : अवगुण्ठ्याथ pour अवकुण्ठ्याथ

^{२२} E : सर्पिष्वपि च संस्कृते

^{२३} A : वह्नेवक्त्राभिधारकम्

^{२४} Cf. *Kāmikāgama*, I, 8, 79-81 :

आज्याहुतित्रयेणाग्ने: कुर्यादिक्त्राभिधारणम् । खैः खैमन्त्रैः समोपेतं सर्वं वामेन योजयेत् ॥

वामं घोरण संयोज्य तं च तत्पुरुषेण तु । तं चेशाने तु संयोज्य तं शिवेनैव योजयेत् ॥

कृत्वैवं वक्त्रसंधानमेकीकरणमेव च । स्वस्वमन्त्रसमोपेतं सवोजातादितो नयेत् ॥

^{२५} C : अर्थं pour अर्थ

^{२६} E : तथा pour ततः

^{२७} C, D, E : इत्वा pour हुत्वा

[अग्रेनामकर्म^१]

इतिना च ^२ततश्चाग्नौ नामकर्म कृतं भवेत् । एवं सुसंस्कृते पञ्च संस्कारैर्जातवेदसि^३ ॥ १०२ ॥

^४शिवाग्निस्त्वमित्यामन्त्य तत्राग्निमभिचिन्तयेत् ।

[अग्निच्छानम^५]

‘एकहृदयं द्विक्षत्रं च ^७द्विनासं च षडक्षकम् ॥ १०३ ॥

त्रिमेखलं ^८त्रिपादं च सप्तजिह्वाभिरावृतम् । चतुःश्यञ्जनं ^९सुखासीनं जटामकुटमण्डितम् ॥ १०४ ॥

^{१०}दक्षिणे च चतुर्हस्तं ^{११}वामे चैव त्रिहस्तकम् । सुकृत्सुवौ शक्तिमग्नि च ^{१२}दक्षिणे चापरैः करैः ॥

तोमरं व्यजनं चैव धृतपात्रं ^{१३}तथैव च । ^{१४}वहन्तमभिचिन्तयैवमग्निर्वीजेन ^{१५} पूजयेत् ॥ १०६ ॥

सद्योजातादिभिर्मन्त्रैः पञ्चभिः षडभिरेव च । हृदयाद्यैः पृथक् पञ्च ^{१६}पञ्च चैवाहुतीः क्रमात् ^{१७} ॥

हुत्वा मूलेन मन्त्रेण वौषट्ठन्तेन मन्त्रवित् । ^{१८}पूर्णाहुतिः सुचा कार्या यथाविधिपुरःसरम् ॥

ततोऽग्निं परिपिच्याथ ^{१९}व्याहृत्या होमयेद् बुधः । ^{२०}सद्योजातादिभिर्मन्त्रैराजयेनैकेन ^{२१}केवलम् ॥

एवं निष्पादिते वह्नौ ^{२२}कल्पोक्तं होममाचरेत् । होमारम्भेऽग्निरूपस्य हृदि देवं सदाशिवम् ॥ १०८ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 8, 63 :

ईशानं नामकरणं त्वावाद्याख्येण होमयेत् । शिवाग्निस्त्वमिति ब्रूयान्मूलमन्त्रपुरःसरम् ॥

^२ D : ततश्चाग्निमकर्म ^३ C, D : जातवेदसम् pour जातवेदसि

^४ A : शिवाग्निस्त्वमिति मन्त्रैः ; D : शिवाग्निं त्वमिदं मन्त्र्य ; E : शिवं शिवाग्निमध्यच्छ्रेण्य

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 22, 19b-23a :

हिमुख्यं चैकहृदयं चतुर्श्योत्रं द्विनासिकम् । आसद्वयं च षण्णोत्रं पितृलं सप्तहस्तकम् ॥

त्रिमेखलं त्रिपादं च सप्तजिह्वासमायुतम् । चतुरश्यञ्जनं वृषालुडं बालादित्यसमप्रभम् ॥

उपबोतसमायुक्तं जटामकुटमण्डितम् । सव्यभागे चतुर्हस्तं त्रिहस्तमपसव्यके ॥

सुकृत्सुवौ चाक्षमाला च स शक्तिर्दक्षिणे करे । चामरं व्यजनं चैव धृतपात्रं तु वामके ॥

^६ A : एवं pour एक

^७ A : द्विनासि

^८ C : द्विपादं

^९ C, E : समासीनं

^{१०} C : दक्षिणेन pour दक्षिणेन च

^{११} C, D, E : वामभागे pour वामे चैव

^{१२} A : दक्षिणैश्चोत्तरैः करैः

^{१३} E : तु वामके pour तथैव च

^{१४} A : वहन्तमभिजात्यैवम् ; C, D : वहन्तमभिजान्यैवम् ; E : वहन्तमभिजान्येनम्

^{१५} A : पूजेन pour वीजेन

^{१६} A : पञ्च चैकाहुतिः क्रमात् ; C : पञ्चवाहुतिः क्रमात्

^{१७} Cf. *Mrgendrāgama*, *kriyāpāda*, 6, 9b-10a :

^{१८} A : पूर्णाहुतिः यथा कर्यात् सूचीविधिपुरःसरम्

^{१९} A : व्याहृत्यन्तैस्तु होमयेत् ; C, D : व्याहृत्यैर्होमयेद्बुधः

^{२०} A : युज्ये वाहादिमन्त्रैः ; C, E : युज्यो वहादिभिर्मन्त्रैः

^{२१} E : मन्त्रवित् pour केवलम्

^{२२} D : कर्मकृं pour कल्पोक्तं

^१यथा लिङ्गे तथा ध्यात्वा कुत्वा चावाहनादिकम् । पूजयित्वाथ गन्धाद्यैर्होमकर्म समारभेत् ॥

सर्पिषाथ ^२समित्पूर्वात्कल्पोक्तं जुहुयात्ततः^३ ।

[अग्ने: सप्तजिह्वाः^४]

हिरण्या कनका रक्ता कुण्डा चैव तु सुप्रभा ॥ ११२ ॥

^५अतिरक्ता बहुरूपा सप्तजिह्वा हविर्भुजः । हिरण्या ^६वारुणे जिह्वा कनका मध्यमे स्थिता ॥ ११३ ॥

रक्ता ^७वै चोत्तरा जिह्वा कुण्डा ^८याम्यदिशि स्थिता । सुप्रभा पूर्वजिह्वा ^९सादतिरक्तानले स्थिता ॥

^{१०}बहुरूपेशदिग्भागे ^{११}जिह्वास्थानमुदीरितम् । ^{१२}जिह्वेति यत्र निर्दिष्टा ज्वाला सा स्नाद्विर्भुजः ॥

[आहुतिद्रव्याणि^{१३}]

^{१४}इधमहोमो हिरण्यायां कनकायां घृतं भवेत् । रक्तायां तु यवादीनि कुण्डायां ^{१५}लाजपूर्वकम्

॥ ११६ ॥

^१ A : यथार्थं pour यथा लिङ्गे

^१ A : समित्पूर्वं pour समित्पूर्वात्

^२ A : अथ pour ततः

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 22, 24-27 :

हिरण्या कनका रक्ता कुण्डा चैव तु सुप्रभा । अतिरक्ता बहुरूपा सप्तजिह्वा: प्रकीर्तिता: ॥

हिरण्यादिचतस्तु जिह्वा दक्षिणवक्त्रके । तिसत्तु सुप्रभादा: स्तुर्जिह्वा वै वामवक्त्रके ॥

हिरण्या वारुणे जिह्वा कनका मध्यमस्थिता । रक्ता चोत्तरजिह्वा स्थाकुण्डा याम्यदिशि स्थिता ॥

सुप्रभा पूर्वजिह्वा स्यादतिरक्तामौ व्यवस्थिता । बहुरूपेशजिह्वा स्याजिह्वास्थानं प्रकीर्तितम् ॥

^५ C, E : अतिरिक्ता

^४ A : वरुणा pour वारुणे

^७ E : चोत्तरा pour वै चोत्तरा

^९ A : याम्यां दिशि

^९ C : स्यादतिरिक्तानले; E : स्यादतिरिक्तान्निर्दिक्षिता

^{१०} C : बहुरूपेशजिह्वा स्याद्; D, E : बहुरूपेशजिह्वा स्याद्

^{११} C, D, E : जिह्वास्थानं प्रकीर्तितम् ^{१२} A : या जिह्वा यत्र निर्दिष्टा; D : जिह्वेति यत्र निर्दिष्टा

^{१३} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 22, 64b-66 :

हिरण्यायां हुनेदिर्घं कनकायां घृतं वरुम् । जुहुयाङ्गां च कुण्डायां रक्तायां च यवं हुनेत् ॥

सुप्रभायां हुनेत्सकुमतिरक्तायां तिलाहुतिम् । सिद्धार्थं बहुरूपायां सर्वामूर्त्याहृतिं हुनेत् ॥

द्रव्याण्येतानि सर्वाणि कनकायां हुनेत्सकुमात् ।

^{१४} A : इधमहोमं

^{१५} D : लाजपूपकम्

सुप्रभायां तिलादीनि होमयेच यथाक्रमम् । ^१सिद्धार्थमतिरक्तायामाद्यायां पत्रमेव च ॥११७॥
दधिमध्वादिकं तत्र ^२चरुं सर्वासु बुद्धिमान् । होमयेत्कलभक्ष्यादिवस्तुजातं च मध्यमे ॥११८॥

[आहुतिद्वयाणां प्रमाणम्^३]

^४आज्याद्यं ^५यद् द्रवद्रव्यं ^६मूवपूर्णप्रमाणतः । ^७अन्नमध्यप्रमाणं ^८स्याह्लाजा मुष्टिमितं भवेत् ॥१९॥
तिलसर्पपूर्वाणां ^९शुक्तिमात्रं विशीयते । अखण्डं पत्रजातीनां फलानां च यथोचितम् ॥२०॥
¹⁰दध्नश्च ¹¹शुक्तिमात्रं स्यात्कन्दमूलादि खण्डशः¹² । कर्पूरादीनि ¹³गन्धानि मापमात्रं तु होमयेत् ॥
¹⁴इन्धनानि च शुष्काणि¹⁵ जन्तुवर्ज्यानि ¹⁶साधयेत् । ¹⁷कुशाग्रान् ¹⁸कोमलानाद्रावशुचिदेश-
समुद्धवान् ॥ २२ ॥

समित्कनिष्ठिकामात्रा द्वादशाङ्गुलदैर्घ्यका । ^{१९}रुद्रसंख्या समित्क्षेत्रा निर्वणा त्वग्युता तथा
॥ १२३ ॥

^१ A : सिद्धार्थमतिरक्ताकाम् ; C, D : अतिरक्तायां सिद्धार्थम् ; E : अतिरिक्ता च सिद्धार्थं मध्यायं पत्रमेव हि

^२ C, D, E : सर्वासु च चरुन् चुधः

^३ Cf. *Kiranāgama*, II, 4, 45-47a :

पृतस्य कार्यिको होमः क्षीरस्य मधुनस्तथा । शुक्तिमात्रं हुनेदप्तः प्रस्तुति पश्यसम्य तु ॥

मध्याणामभया मात्रा लाजानां मुष्टिसंमिता । खण्डश्च तु मूलानां फलानां स्वप्रमाणतः ॥

प्रासार्धमात्रमन्नानां वक्त्राणां पत्रके हुनेत् ॥

voir aussi *Mrgendrāgama*, *kriyāpāda*, 6, 68b-74a :

^४ C : आज्याभ्यां

^५ D : यत्र च इव्यं

^६ D : मूवपूर्णं प्रमाणतः

^७ D : अन्यकक्ष्यप्रमाणं

^८ A : स्याह्लाजा मुष्टिमिदं भवेत् ; C : स्याह्लाजमुष्टिमिदं भवेत् ; D : स्याह्लाजमुष्टिमितं भवेत् ; E : स्याह्लाजं मुष्टिमितं भवेत्

^९ A : भुक्ति pour शुक्ति ; E : मुष्टि

^{१०} C, D, E : तीर्थं च pour दध्नश्च

^{११} D : शुद्धि pour शुक्ति

^{१२} C : मूलादिकं दश pour मूलादि खण्डशः ; D : मूलादखण्डशः

^{१३} C, D, E : खण्डानि pour गन्धानि

^{१४} A : इन्धादीनि pour इन्धनानि

^{१५} D : चतुर्ष्काणि pour च शुष्काणि

^{१६} A : शोधयेत्

^{१७} C : कुशश्च pour कुशाग्रान् ; D, E : कुशाश्च

^{१८} C, E : कोमलाधार्द्रां शुचिदेशसमुद्धवाः

^{१९} A, C, D, E : रुद्रसंख्या समाचित्क्षेत्रा पुनः शुष्का प्रशस्यते

^१आद्रा च सरसच्छन्ना पुनः शुष्का प्रशस्यते । एवं संपाद्य संभारान्होमकर्म समारभेत् ॥१२४॥

[सुक्-सुवलक्षणम्^२]

होमार्थं सुक्सुवौ ^३ग्राह्यौ तयोर्लक्षणमुच्यते । पलाशवदिराश्वत्यपुक्षोदुम्बरचन्दनैः ॥ १२५ ॥

वैकङ्गतशमी^४विल्वैर्मधूकपनसाग्रकैः । ^५श्रेष्ठमध्याधमाः स्युत्ते ^६सुक्सुवा होमकर्मणि ॥ १२६ ॥

[तत्र सुक्^७]

पट्ट्रिंशाङ्गुलमंमिता^८ दृढतरा ^९सुक् तेषु ^{१०}नेत्राङ्गुलं

^{११}कुम्भं साक्षमरुद्दिधाङ्गुलकृतो द०डस्ततो ^{१२}गणिडका ।

^{१३}वेदाश्रा त्वथ ^{१४}वेदिका द्विगुणिता ^{१५}कण्ठोऽम्बरगांशस्ततो

वक्त्रं स्यात्स्वर^{१६}मंमितं तदधरे ^{१७}तारत्रिभागैकतः ॥ १२७ ॥

^१ C, D et E omettent ce demi-*stoka*

^२ Cf. *Kiranāgama*, I, 18, 28 :

सुक्सुवौ खदिरेणैव शम्या वैकङ्गतेन वा । अथवा याज्ञिकैरुक्षैः कर्तव्यौ लक्षणान्वितौ ॥

^३ A : यात्य ततो pour ग्राह्यौ तयोर्

^४ C : विल्वं मधूकं pour विल्वैर्मधूकं ; D, E : विल्वमधूकं

^५ C : धेष्ठो मध्याधमी ; E : धेष्ठमध्याधमी ^६ A : सुक्सुवौ

^७ Cf. *Kiranāgama*, II, 4, 31b-38a :

सुक् च वैकङ्गतौ कार्या पुक्षोदुम्बरपिप्पला । चूतचन्दनजाता च पट्ट्रिंशादङ्गुलायता ॥

षडङ्गुलपरीणाहा दण्डे च द्रादशाङ्गुला । कुर्यादिष्टाङ्गुलां वैर्वी पात्रं कुर्यात् पट्टिङ्गुलम् ॥

पुष्करं मध्यदेशम्यं वृत्तं स्याङ्गुलणेन तु । उभयोः पार्श्वयोस्तत्य त्यजेदेकैकमङ्गुलम् ॥

छिद्रार्थं त्यङ्गुलं खातं चतुर्ष्पलमितं भवेत् । तद्वोणमष्टमानेन कण्ठस्तद्विभागतः ॥

द्वौ भागौ वेदिकातुल्यावास्यं सप्ताङ्गुलं भवेत् । तत्सूत्रं ब्रामसंबोगात्तिभागेन प्रकल्पयेत् ॥

अङ्गुलानां च षट्केन गणिडका गणिडवत्कृता । कर्तव्याधिंगुला वृद्धया विवित्रवदनोज्जवला ॥

वेदिकामध्यतो रन्ध्रं विशेषावत्कर्त्तव्यसी । तावत्सातमुखं तद्वृद्धमूले षटो भवेत् ॥

voir aussi *Mrgendrāgama*, *kriyāpāda*, pp. 65-68 :

^८ E : निर्मिता pour संमिता

^९ D : सूत्रेण pour सुक् तेषु

^{१०} A : नेत्राङ्गुला

^{११} E : तुङ्गं तत्समरूपधाङ्गुलसो दण्डं ततो

^{१२} A : दणिडका pour गणिडका

^{१३} A : वेदाश्रास्त्वथ

^{१४} C : वेदिका द्विगुणितां ; E : वेदिकाभिगुणिता

^{१५} C : कण्ठं pour कण्ठं ^{१६} C : सुरं pour स्वरं ; E : त्वर

^{१७} A : तारा त्रिभागैकतः ; D : तारा त्रिभागे गतः

तारं दैर्घ्यसमं ^१मुखे युगमितं ^२कण्ठे ततो वेदिका

तारेण ^३द्विगुणाश्रमानतविलाखाता ^४तदधार्घतः ।

^५तत्रान्याथ च ^६गण्डिका ^७युगमितास्याधार्घीनेऽपरे^८

^९दण्डः स्याद्रसभागनाहसहितः कुम्भं च ^{१०}दिङ्गाहतः ॥ १२८ ॥

^{११}युक्तं ^{१२}तद्वनमाश्रमाङ्गुलमितं वेद्यास्तु पृष्ठं ततः

सम्यक्यक्षुजपृष्ठवद्वसुदलं कुत्वा विलस्याभितः ।

वेदाश्रं यवमात्रकोचतवृत्तिं^{१३} वेत्राकृतिं कारयेद्

आज्यस्याथ विलान्तु यावदधरं मार्गं कनिष्ठामितम् ॥ १२९ ॥

[सुवः^{१४}]

वस्वङ्गुलेत्तिगुणितैः सुवदैर्घ्यमुक्तमृत्वङ्गुलं भवति तस्य तु मूलनाहम् ।

^{१५}आस्य नाहमपि मूलवदेव कुर्यात्कण्ठस्य^{१६} नाहमुदितं ^{१७}समर्थमेव ॥ १३० ॥

^१ A : मुख्युगमिदं ; C : मुखं सगमितं

^२ C : कण्ठं pour कण्ठे ; D, E : कण्ठो

^३ C : द्विगुणाश्रमापितविलाखाता ; D : द्विगुणाश्रमापितपिला खाता ; E : द्विगुणाश्रमपितविलाखाता

^४ A : तदधार्घतः

^५ A : तत्रान्याथ च ; C : तत्रान्यामथ ; D : तत्रान्याशु च

^६ C : गण्डिका

^७ C, D, E : सुगमिता pour युगमिता

^८ A : सा साधीने परे pour आस्याधार्घीनेऽपरे

^९ A : दण्डः स्यादृद्वभागनाभिसहितैः ; C : दण्डस्याप्रसुभागनाहसहितः

^{१०} A : दिग्भागतः

^{११} C : उर्कं pour युक्तं

^{१२} E : तद्वनमिथमङ्गुलमितं

^{१३} E : उर्जतमिदं pour उचतवृत्तिं

^{१४} Cf. Kiranāgama, II, 4, 30-31a :

" सुवः कार्यस्तु खादिरः । अङ्गुष्ठपर्वतस्थूलो हस्तमात्रसमो इदः ।

अङ्गुष्ठमात्रतद्वातकर्यापूरसुपुक्तरः ।

voir aussi Mrgendrāgama, kriyāpāda, p. 65

^{१५} A : अस्यास्य नाहमपि ; C : अस्यग्रनाहमपि ; E : अस्याग्रनाहमपि

^{१६} C : कर्णस्य pour कण्ठस्य

^{१७} C : हितमेध्यमेव

^१नासापुटप्रतिमपुष्करमास्यनाहं^२ कर्पाज्यपूरमनलाङ्गुलदैर्घ्यमुक्तम् ।

मूलात्क्रमेण कृशतामपि तद्वलान्तं कुर्वात ^३सर्वहवनेषु मनोङ्गरूपम् ॥ १३१ ॥

उक्तं सुक्ष्मवयोरेवं समासाङ्गक्षणं मया । लक्षणं यदरण्यादौ तदिदार्नीं विविच्यते ॥ १३२ ॥

[अरणिलक्षणम्^४]

शम्यश्वत्थतस्तद्वा^५ द्विगुणितैरकाङ्गुलैरायता^६

विस्तारेण तदर्धमानसहिता तस्यार्धमानोऽल्पया ।

कर्तव्या ^७हरणिः षडङ्गुलतर्ति ^८वृत्तालिनीं कारयेद्

उत्पत्त्यै ज्वलनस्य मध्यतिलकीभृतां तु ^९तन्मध्यमे ॥ १३३ ॥

^{१०}मध्येऽकाङ्गुलसंमितो भवति तन्नाहस्तदर्धाङ्गुलं

कृत्वा कीलमयोमयं दृढतरं तन्मूर्धिं संयोजयेत् ।

तस्यार्धामरणीं तु मध्यसुविरामकाङ्गुलैरायतां

कुर्यादुक्ततस्तद्वां^{११} दृढतरां ^{१२}नाहेन वस्त्रङ्गुलाम् ॥ १३४ ॥

[आन्युत्पादनम्]

एवं त्रीण्यपि निष्पाद्य ^{१३}प्रक्षालय च पुनः पुनः । पञ्चगच्छेन संप्रोक्ष्य प्रणवं ^{१४}समुदाहरन् ॥

^१ C : नासा pour नासा

^२ C : काहं pour नाहं

^३ A : सर्वमवनेषु

^४ Cf. *Kiranāgama*, II, 4, 2-7a :

शमीपिपलगभात्यां कल्पयेदरणीं दृढाम् । द्विराशाङ्गुलविस्तीर्णीं दीर्घाद् द्विद्रादशाङ्गुलाम् ॥

उच्छ्रायेणाङ्गुलानश्चौ प्रगण्डं स्यात्वदङ्गुलम् । चतुराशाङ्गुलं छत्रमापीडं तत्प्रमाणतः ॥

व्योममात्रं विवृद्धाश्रं गोवालैस्तत्कृतं भवेत् । उद्भुत्वस्तु मध्यायाच्छिवबीजमनुस्मरन् ॥

गायत्र्या रविदीपिः स्यान्मन्थने हृदयाणुना । ऋग्यां कमशो दयाच्छ्रवं खड्गेन योजयेत् ॥

शिखया योक्त्रवं युज्याच्छ्रवसा हस्तवेष्टनम् । एवं कृत्वोरिथतो विद्विजमन्दिरजोऽपि वा ॥

सुर्यकान्तोऽद्वावो वा स्यात्सामान्यगृहजोऽपि वा ।

voir aussi *Mṛgendrāgama*, *kriyāpāda*, 6, 56-58

^५ E : समुद्वा pour तस्तद्वा ^६ A : अवता pour आवता

^७ A : अरणिः pour हरणिः ; C : हरिणी

^८ A : प्रोक्तालिनी ; C : वितालिनी ; E : वृत्तावनि

^९ E : मध्येऽर्वयेत्

^{१०} A : तन्मध्येऽकाङ्गुलिसंमितौ

^{११} C : तन्द्वां pour तस्तद्वां

^{१२} A : नामेनवस्त्रङ्गुलाम् ; C : नामेन वस्त्रङ्गुलाम्

^{१३} C, E : प्रक्षाल्याच्यमनं पुनः

^{१४} C : समुदाहरेत्

गायत्र्या तां समर्थ्यचर्यं^१ मन्थानं प्रणवेन च । हन्मन्त्रेण ततो विद्वान्पूजयेदुत्तरारणिम् ॥
 गोमयालेपिते देशे^२ प्रोक्षितेऽथ शिवाम्भसा ।^३ कुशैरास्तरणं कृत्वा तत्र^४ तामरणं न्यसेत् ॥
 प्राक्षपश्चिमगतं^५ तस्यां मन्थानं विन्यसेद्दृढा । तस्योध्ये^६ योक्त्रमाधाय प्रणवेन समाहितः ॥
 उत्तराभिमुखो भृत्वा^७ गोवालकृतरज्जुना ।^८ त्रिवृता वल्कलोत्थेन शुद्धतन्तुभवेन^९ वा ॥१३९॥
^{१०} मध्रीयाद् दद्माक्रम्य सर्वात्मानं समुच्चरन् । उयोतिज्योतिपदेनाथ संजातं जातवेदसम् ॥१४०
 ताप्रपात्रे^{११} शरावे वा^{१२} संगृह्यामि गृहे क्षिपेत् । अरणीलक्षणं प्रोक्तम् : ॥१४१॥

[बहेर्गुणानुगृह्येन शुभाशुभफलम्^{१३}]

अथ वहेः समाप्तः । शुभाशुभफलं वक्ष्ये^{१४} निमित्तं वहुभिर्गुणैः ॥१४२॥

^१ A : मन्थानं pour मन्थानं

^२ C, E : प्रोक्षयेत्

^३ A : कुशेनास्तरणे

^४ C : तामरणी

^५ C : लास्यं pour तस्यां

^६ A : वक्त्रम् pour योक्त्रम्

^७ C : गोपालं pour गोवालं

^८ A : त्रिवृता pour त्रिवृता

^९ C, E : कृतेन pour भवेन

^{१०} A : वर्जीयाद् pour मध्रीयाद्

^{११} A : शरावे च ; C : शरावेण

^{१२} C, E : संग्रह्यामि pour संगृह्य

^{१३} Cf. Kiranāgama, II, 4, 51b-56a :

शुभाशुभं विजानीयाद्वर्णं गन्धानुरूपतः । पश्चात्गेन्द्रनीलार्कशुद्धस्फटिकहेमवत् ॥

विपरीते न सिद्धये स्यादरितापाण्डुवर्जितः । शिखप्रदक्षिणावर्तः संपिण्डितशिखः शुभः ॥

मध्याज्यक्षीरविलवार्कपूरगन्धव शोभनः । निर्गन्धः पाण्डरो रुक्षो कृष्णाङ्गारनिभव यः ॥

स्तव्यो मार्गप्रवृत्तव सध्वमोऽधिश्वरोऽशुभः । एवं ज्ञात्वा प्रकर्तव्यो होमस्तेन न चान्यथा ॥

जयोऽरिमर्दनं वानिः क्षमा चापि धनागमः । पुष्टिर्वानं च पूर्वादिकमानेयां फलं भवेत् ॥

cf. Suprabhedāgama, I, 11, 45b-53a :

वर्णं गन्धं व्यनि धूमं शिखामझी मुलक्षयेत् । वज्रकाष्ठनरीप्यामि सिन्दूरेन्दुसमप्रभम् ॥

आदित्योदयवर्णमिं हरितालसमप्रभम् । वैहर्ययुतिसंकारां पिङ्गलं च ख्वभावतः ॥

तपायससुवर्णमिं दशवर्णः प्रकीर्तिः । चन्दनागरुक्षुरक्षोलजातिगन्धवत् ॥

मलिकापाटलीगन्धमन्दारं च सुगन्धिकम् । उशीरनागपुञ्चागचम्पकं तु सुशोभनम् ॥

शङ्खमेर्यादिनिघोषे मेघदुन्दुभिनिस्तनम् । सर्वसंपत्करं घोषं धूमं चैव ततः शृणु ॥

कुम्दपुण्यसमाकारं इयामलाक्षाकृति शुभम् । शुकपिण्डिनिभाकारं धूमं चायुतमं भवेत् ॥

स्वस्त्वाकृतिसमाकारा छत्राकारोर्धगामिनी । शिखा शिखिप्रतीकाशा कदम्बवलाकृतिः ॥

यस्य होमे शिखा शेषा तस्य सिद्धिनं संशयः । एवमादि शुमं ज्ञात्वा कारयेत्तन्त्रविन्नमः ॥

voir aussi Mrgendrāgama, kriyāpāda, pp. 76-78 :

^{१४} A : निमित्तं वहुभिर्गुणैः

१ हुतभुजि जलदशह्वभेदिध्वनिमनुकुर्वति सर्वलोकपुष्टिः ।
 २ भवति सततम् धर्मग्रंथं प्रयत्नादुदितशिखे परिमण्डते तथैव^३ ॥ १४३ ॥
 सततमुदितभृगिष्यगन्धे ज्वलितशिखे च हर्वांपि लेलिहाने ।
 जगति भवति हि ४ सदैव वृष्टिर्हुतभुजि भृसुरभृमृतां च तुष्टिः ॥ १४४ ॥
 द्रुतकनकनिभेऽथ पश्चागे मुपितजपासद्ये हुताशने तु ।
 भवति हि यजतां सदा समृद्धिर्वहुधनधान्यकलत्रपुत्रमृत्यैः ॥ १४५ ॥
 कमलकुमुदकुन्दचन्द्रहारैः^५ सद्यशरुचिः ‘शुकपिङ्गलसंनिभो वा ।
 सकलदुरितनाशमाशु कृत्वा जनयति वह्निरशेषवाऽलितार्थम्’ ॥ १४६ ॥
 छत्रचामरसरोजैर्दर्पणस्वस्तिकैरथ रथेन वै पुनः ।
 आकृति दधति पावके समां^६ सिद्धिराशु यजतां प्रवर्तते ॥ १४७ ॥
 प्रवाललाक्षा^७ रसचक्रतो वै गोरोचनाकुङ्कुमशक्त्वापैः ।
 मार्जारपारावतनेत्र^८ कण्ठैस्तुलयद्युतिः सिद्धिद एव वह्निः ॥ १४८ ॥
 श्रुतिपथकटुकध्वनिप्रकीर्णः प्रकटितवर्मविषाटकध्वनिर्वा ।
 परितो दुर्घरविष्फुलिङ्गयुक्तो दुरितकरो यजतां समीरवन्धुः ॥ १४९ ॥
 धृमदुर्दिनितयागमन्दिरे^९ यलतोऽपि महता क्रुतोदयः ।
 पाप^{१०} गन्धसहितोऽपि पावकः कार्यनाशकर एव देहिनाम् ॥ १५० ॥

^१ A : हुतभुजि जलदशीद्रकुर्यादितीन्मनुष्टिसर्वलोकपुष्टः ; C : हुतभुजि तलदं चिप्रेन्द्रकुर्वति ध्वनिमनुकुर्वति सर्वलोकपुष्टिः ; E : हुतभुजि दलदधिप्रेन्द्रकुर्याद्विरिमनुकुर्वति सर्वलोकपुष्टिः

^२ A : भवति सततं चोर्वमग्रयः प्रयत्नादु । ^३ C, E : उदितशिखैरमण्डतके तथैव

^४ A : स एव पुष्टिः ; C, E : सज्जावदेववृष्टिः ^५ A : भारैः pour इरैः

^६ D : कृशिक pour शुक ^७ A : पथिमार्धम् pour वाञ्छितार्थम्

^८ A : दर्पणं pour दर्पण

^९ A : सिद्धिराशि यजतां प्रवर्तते ; C : सिद्धिराशि जयिनां प्रवर्तते ; E : सिन्धुराशि यजतां प्रवर्तते

^{१०} C, D, E : रथ pour रस

^{११} A : कण्ठस्तुल्य pour कण्ठस्तुल्य ; C : कण्ठे तुल्य ; E : कण्ठतुल्य

^{१२} C, D : वर्तितोऽपि महता तपोदयः ^{१३} C, D : विद्ध pour गन्ध

मृद्गाज्जनाम्बुधरहेतिसमानवर्णः^१ सर्वेस्तु कृष्णकुसुमैः समुदीसवहिः ।

वेतालसर्पसरमा^२खररूप^३भृतैराहुत्यनिष्टमसकृद्यजतां विधत्ते ॥ १५१ ॥

शुद्धः सिद्धिकरः प्रदक्षिणशिखशोध्वं गतो पावकः

‘सत्यो भद्रमस्वण्डशैलसदशः श्रीवर्धमानाकृतिः ।

वामावर्तशिखो लिहन्वसुमर्तीं विश्लिष्टकीलो मुहु-

र्मत्यानाकुलयन्करोति यजतामिष्टार्थविघ्नं सदा ॥ १५२ ॥

^१इत्यजिताख्ये ‘महातन्त्रे [क्रियापादे]’^२अग्निकार्यविधिर्नामै-
कविशः पटलः ॥

^१ A : वर्णन् pour वर्णः ; C : वर्तन्   ^२ E : पर pour खर

^३ A : भृता नीडश्यनिष्टम् pour भृतैराहुत्यनिष्टम्

^४ A : सत्यो पत्रमण्डलसैल pour सत्यो भद्रमस्वण्डशैलः

^५ E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये   ^६ E omet महातन्त्रे

^७ A : अग्निकार्यविधिर्द्विविशत्तमः पटलः ; D, E : अग्निकार्यविधिपटलः

[द्वाविंशः पटलः]

अर्चनाङ्गविधिः^१

^२अथ वक्ष्ये अर्चनाङ्गानां द्रव्याणामिह निर्णयम् । स्नानोदकमुखानां तु ^३तच्छृणु त्वं समाप्ततः॥१॥

[स्नानाभ्यःप्रमाणम्^४]

पञ्च^५भारैर्जलैः स्नानमुत्तमोत्तममुच्यते । ^६अधमाधमं भारेण भारार्धहासतो भवेत् ॥ २ ॥
 नव^७प्रकारमुदिष्टं ^८स्नानाभ्यस्तु जनार्दन । ^९यथोक्तपञ्चगव्येन तथा पञ्चामृतेन च ॥ ३ ॥
 कुशाभ्यसा सुगन्धेन क्रमेणैवाभिषेचनम् । प्रातर्मध्याह्नसायेषु श्रेष्ठमित्यभिधीयते ॥ ४ ॥
 प्रातर्मध्याह्नयोस्ताभ्यां मध्यमं समुदाहृतम् । प्रातस्तु पञ्चगव्येन ^{१०}स्नानं कन्यसमुच्यते ॥ ५ ॥

^१ Pour अर्चनाङ्गविधि, voir *Kāmika* I, 5, *Kāraṇa* I, 31, *Cintya* 6, *Dipta* 26, *Makuṭa* 3, *Raurava*, vol. I, II, 9, *Suprabheda* I, 7 et *Sūkṣma* 4.

^२ B omet les *śloka* 1 à 22a   ^३ E : तच्छृणुष्व pour तच्छृणु त्वं

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 20b-23a :

कल्पयेदभिषेकार्थं वारि संसारवारि यत् । भारादिनवभारान्तं नवलिङ्गेऽधमाधमे ॥

एकभारविचुदया तु नेदोऽत्र नवसंख्यया । अष्टदोणैरथाद्विर्वा द्विगुणैस्तिगुणैस्तु वा ॥

खयम्भुवाणलिङ्गादौ प्रोक्तोपूर्वं हि वाञ्छितम् । स्नानोदकप्रमाणं स्यादात्मार्थं हि यथेच्छया ॥

cf. *Diptāgama*, 98, 296b-297 :

स्नानं वद्भारसंयुक्तमुत्तमं चेति कीर्तितम् । मध्यमं च चतुर्भारं द्विभारं कन्यमं भवेत् ॥
 अभिषेकोदकं प्रोक्तम् ॥

^५ A : हारैर् pour भारैर्; D : धारैर्

^६ A : अधमाधमभारेण

^७ E : द्रव्य pour नव

^८ D : प्राकार pour प्रकार

^९ A : स्नानाभ्यसि

^{१०} D, E : यथोक्तं पञ्चगव्येन

^{११} D : स्नानकान्यसमुच्यते

[पञ्चगव्यप्रमाणम्^१]

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिर्यथाक्रमम् । पट्टचतुस्त्रिद्विरेकैस्तु^२ भागैर्योज्यं क्रमेण वै ॥ ६ ॥

[पञ्चगव्ययोग्यगत्वा वर्णः^३]

^४कपिलायास्तु गोमूत्रं ^५रक्ताया गोमयं भवेत् । ^६कृष्णायाः क्षीरमुद्दिष्टं ^७सिताया दधि चैव हि ॥ ७ ॥

^८धूग्रायास्तु धृतं ^९ग्राहं पञ्चगव्योपपादने । सर्वं वा ^{१०}कपिलायास्तु ^{११}नानावर्णयुजोऽथवा ॥ ८ ॥

[पञ्चगव्ययोजनप्रकारः^{१२}]

तस्य योगं प्रवक्ष्यामि गोमयेनोपलेपिते^{१३} । शिवाग्रे भृतले मन्त्री प्रोक्षयित्वा शिवाभ्यसा ॥ ९ ॥

स्थणिडलं कारयेच्छालिं^{१४} प्रत्येकं प्रस्थमाचरेत् । तदर्थेस्तप्तहुलैर्भृत्य तदर्थेश्च तिलैरपि ॥ १० ॥

^{१५}स्यापयेत्स्वपनेनैव ^{१६} स्थणिडले त्रीहिनिर्मिते । मध्यमे सर्पिराधाय^{१७} गोमूत्रं गोमयं पुनः ॥ ११ ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 35, 24-28 :

प्रस्थमाज्यं समाख्यातं दधि द्विप्रस्थमुच्यते । त्रिप्रस्थं चैव गोक्षीरं चतुःप्रस्थं तु गोमयम् ॥

पट्टप्रस्थं चैव गोमूत्रं पलमात्रं कुशोदकम् । द्विप्रादघृतसंयुक्तं दधि प्रस्थमिहोच्यते ॥

प्रस्थार्धक्षीरसंयुक्तं द्विप्रस्थं गोसर्वं भवेत् । त्रिप्रस्थं चैव गोमूत्रं पञ्चगव्यं तु सम्यमम् ॥

एकपादं धृतं चैव दधि पादद्वयं भवेत् । त्रिपादं क्षीरमित्युक्तं चतुर्पादं तु गोमयम् ॥

पट्टपादं चैव गोमूत्रं पलमात्रं कुशोदकम् । एवमेव क्रमेणैव त्रिविधं पञ्चगव्यकम् ॥

^२ A : चतुर्द्विरेकचतुभग्नैर्योज्या क्रमेण वै ; la forme grammaticale correcte est पट्टचतुस्त्रि-द्विरेकैस्तु ।

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 35, 35b-37a :

गोमयं कृष्णवर्णयां नीलायां गोजलं स्मृतम् । कपिलायां धृतं विद्धि शूक्रायां दधि चेष्यते ॥

पञ्चश्च रक्तवर्णयां गवां वर्णः प्रकारितिः । अलामे कपिलायास्तु सर्वं संप्राहयेद् बुधः ॥

^४ A : कपिलायां तु ; C : कपिलायाश्च ; E : कपिलायां च

^५ A : रक्तायां ^६ A : कृष्णायां

^७ A : सितायां दधि एव हि

^८ E : धूमायां तु

^९ A : धृतं

^{१०} C, D : कपिलायां तु

^{११} A : नानावर्णयुता भवेत् ; C, D : नानावर्णैऽथवा भवेत्

^{१२} Pour les détails concernant le पञ्चगव्य voir *Amśumadāgama*, पञ्चगव्यविधिपटल, 21-49a :

गोमयालेपनं कृत्वा गवाग्रे चान्यदेशके । पिष्ठचूर्णं रलंकुलं सोऽणीषः सोत्तरीयकः ॥

उत्तराभिमुखो भूत्वा रुचिरासनसंस्थितः । विश्रेष्टशयजनं पूर्वं पुष्पादं तत्र कारयेत् ॥

प्राक्सत्रं युगमूर्त्रं तु उदक्षमूर्त्रं तथैव च । सूत्रात्सूत्रान्तरं तालं नवकोष्ठं प्रकल्पयेत् ॥
 अथवा भूतमूर्त्रं तु प्राग्मन्त्रमुदगशक्म् । मध्ये चतुष्पदं त्वेकं पूर्वादिद्विकं पदम् ॥
 आम्रेयादीशपर्यन्तमेकेकं पदमेव हि । ग्राहयेच्चवकोष्ठं तु शेषरेखां विलेपयेत् ॥
 एकहस्तं द्विहस्तं वा चतुरथं स्थणिडलं कुरु । उत्तमं तु चतुः प्रस्थं मध्यमं तु तदर्धकम् ॥
 अधमं प्रस्थशालिं तु पदं प्रति पदं प्रति । तण्डुलैस्तिललाजैश्च गन्धैः पुर्णैः परिस्तरेत् ॥
 पूर्वोत्तराग्रानास्तीर्य त्रीन्कुशान्प्रतिरेखगान् । मध्यमे शिवतत्त्वं तु पूर्वके च सदाशिवः ॥
 विद्यातत्त्वं दक्षिणस्यां पुरुषतत्त्वं तथोत्तरे । पश्चिमे कालतत्त्वं तु पृथ्वीतत्त्वं तु पावके ॥
 कं च नैर्कृतिकोष्ठे तु वायुकोष्ठे मस्तकमात् । इशाने प्रकृतिकोष्ठं च कोष्ठरेतैः प्रपूजयेत् ॥
 स्वर्णस्त्रयकपात्रैर्वा पालादैर्मूर्खमयैस्तु वा । त्रिसत्रैवेष्टयित्वा तु धूपितैः स्थापितैः क्रमात् ॥
 मध्यमे मुत्रितिष्ठं च मुशानन्तं पूर्वपात्रके । तेजोवदक्षिणे चैव अमृतपात्रं तथोत्तरे ॥
 रत्नोदं पश्चिमे चैव पश्चिमोषु पूजयेत् । अथवा एकपात्रे च सुप्रतिष्ठादि पूजयेत् ॥
 आम्रेये नियर्ति पूज्य कालतत्त्वं च नैर्कृते । कलातत्त्वं तु वायव्ये अव्यक्तमीशाकोणके ॥
 गन्धपुष्पादिभिर्द्वै व पूजयेत्स्वस्वनामतः । पात्रेषु विधिना पूर्वं मध्यादीशान्तकं क्रमात् ॥
 क्षीरं विन्यस्य मध्ये तु दधि पूर्वं च विन्यसेत् । दक्षिणे तु धूतं न्यस्य गोमूर्तं चोत्तरे तथा ॥
 गोमयं पश्चिमे चैव आम्रेया पिष्टसंसुतम् । नैर्कृत्यामामलकं स्थाप्य वायव्यां रात्रिचूर्णकम् ॥
 चन्दनोदं तथैशान्यां ततः स्थापनमारमेत् । पुष्पकूर्चसमायुकान् धूपदीपादि पूजयेत् ॥
 आप्यायस्वेति च क्षीरं दधिकाङ्गेति चैव दधि । शुक्रमसि ज्योतिरसीत्याजयं सावित्रि गोजलम् ॥
 गन्धद्वारेति मन्त्रेण गोमयोदकपूरितम् । अग्निमोळेति पिष्टं स्थापिते त्वामलकं न्यसेत् ॥
 अग्न आयाहिमन्त्रेण रजनीं स्थापयेत्ततः । देवस्य त्वेति मन्त्रं वा स्थापयेदेशिकोलमः ॥
 इंशानादि च सद्यान्तमन्त्रं जप्त्वा विचक्षणः । एकद्वित्रिचतुष्पद्यष्टकृत्यश्चाभिमन्त्रयेत् ॥
 कुशोदकेन संयोज्य मेलामन्त्रमनुस्मरन् । तत्पुरुषाय विघ्रहे दधि मध्ये सुयोजयेत् ॥
 अघोरेत्यादिमन्त्रेण पूतमेवं सुयोजयेत् । वामदेवेन मन्त्रेण गोमूर्तं च सुयोजयेत् ॥
 सद्योजातेति मन्त्रेण गोमयं च सुयोजयेत् । शकोदेवीति मन्त्रेण कुशोदं च सुयोजयेत् ॥
 शिरगायत्रिमन्त्रेण क्षीरं चैव सुयोजयेत् । त्रियम्बकेन मन्त्रेण मर्दयेत्त्रिः प्रशक्षिणम् ॥
 अष्टोतरशतं चैव मूलमन्त्रं जपेदवृधः । सुरभिं मुकुलं चैव दिवबन्धेनावकुण्ठयेत् ॥
 गन्धपुष्पादिनाभ्यर्थं धूपदीपौ च मूलतः । दर्भेराच्छाद्य तत्पात्रं सापिधानसमन्वितम् ॥
 एवं गव्यं समापाद्य पूजयेत्परमेष्वरम् ।

^{१३} C, D, E : उपलेपयेत् pour उपलेपिते

^{१४} E : कारयेच्छालिं

^{१५} A omet le demi-*skloka* 11a

^{१६} C : स्थपनेनैव ; D : स्वपनेनैव

^{१७} E : आशाम् pour आधाय

क्षीरं दधि क्रमेणैव प्रागादिषु च विन्यसेत् । ईशानादिभिरभ्यर्थ्य मन्त्रैर्मध्यादिषु^१ क्रमात् ॥१२॥
 तत्तन्मुखाणुभिर्मध्ये योजयेत्तान्कमात्सुधीः । प्रणवेन^२ तदेकस्य^३ ब्रह्मभिस्त्वभिमन्त्रयेत् ॥१३॥
 मुद्रयेदथ^४ पात्रस्य मुद्रया चामृताख्यया । एवं^५ भागैः समायुक्तमाढकं तत्प्रकीर्तिं तम् ॥१४॥

[पञ्चामृतम्^६]

पञ्चामृतमयो^७ वक्ष्ये सर्वसंपत्करं नृणाम् । क्षीरं दधि घृतं क्षीद्रं^८ सिता चैवेति पञ्चकम् ॥१५॥
 पञ्चामृतमिति ख्यातं^९ प्रतिप्रस्थं पृथड्न्यसेत् । पादहीनं तु मध्यं स्यादर्धहीनं तु कन्यसम् ॥
 मध्यादि पूर्ववन्न्यस्य^{१०} पूर्ववत्पृजयेत्तः ।^{११} खण्डाभावे तु संग्राहां भवेदिक्षुरसं^{१२} तथा ॥१७॥
 खण्डं चाप्यभियेकाय जलेनालोलितं भवेत् । अभियेकः पृथक् प्रोक्तस्तोयस्तानान्तरान्तरे^{१४}
 ॥ १८ ॥

^१ A : मन्त्रादिषु pour मध्यादिषु

^२ A : तत्तन्मुखादिभिर्मध्ये ; E : तत्तन्मुखास्यभिर्मध्ये

^३ E : तदेवस्य

^४ A : ब्रह्मभिर्वाभिमन्त्रयेत्

^५ C, D : वक्त्रस्य

^६ E : भागैः pour भागैः

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 5-12 :

क्षीरं दधि घृतं क्षीद्रं सितं चैव तु पञ्चमम् । पञ्चामृतमिति ख्यातं प्रतिदिक्ष्यं पृथड्न्यसेत् ।

उत्तमं प्रस्थसंपूर्णं मध्यमं तु तदर्धकम् । तदर्धमध्यमं शेयं विविधं परिकल्पयेत् ।

दुर्घं तु मध्यमे स्थाप्यं पूर्वस्यां स्थापयेदधि । घृतं दक्षिणतो न्यस्य पश्चिमे क्षीद्रमुच्चते ॥

सितमुत्तरदिग्नेत्रे गन्धोदं शांकरे न्यसेत् । रम्मापनसचूतानि अभिनैर्कृतिवायुषु ॥

संस्थाप्याभ्यर्थ्येदीशायुधोरवामसद्यकैः । एकद्वित्रिचतुःपववारमेवभिमन्त्र्य च ॥

हृदयं च शिरथैव शिखाभिर्थं तु विन्यसेत् । कबचेनावकुण्ठथाथ षेनुमुद्रां प्रदशयेत् ॥

खण्डाभावे तु संग्राहां भवेदिक्षुरसत्था । खण्डं चाप्यभियेके तु जलेन लोलितं भवेत् ॥

अभियेकः पृथक् प्रोक्तस्तोयस्तानान्तरान्तकः । मध्ये मध्ये च धूपं च दीपं चैव प्रदापयेत् ॥

^८ E : हृदं pour अथो

^९ C : सितं pour सिता

^{१०} E : प्रतिपादं pour प्रतिप्रस्थं

^{११} A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^{१२} D : खण्डाभावे

^{१३} Les mots इक्षुरस et खण्ड se trouvent au neutre au lieu du masculin ; voir *Rauravāgama*, vol. I, p. 69, note 6.

^{१४} A : अन्तकम् pour अन्तरे

[कुशोदकम्¹]

उशीरचन्दनोपेतं कुशाग्रैश्च² समन्वितम् । कुशाभ्न इति निर्दिष्टं प्रणवेनाभिमन्त्रितम् ॥ १९ ॥

[अभ्यञ्जनम्³]

तिलतैलेन शुद्धेन वासितेन सुगन्धिना । वारेष्विन्दुवुधार्कीणां⁴ श्रेष्ठमभ्यञ्जनं स्मृतम् ॥ २० ॥

अधमं कोणवारेषु मध्यमं वुधकोणयोः⁵ । यवमापशालिपिष्टं⁶ श्रेष्ठमध्येतरं भवेत् ॥ २१ ॥

सुगन्धामलकं⁷ लक्ष्मीहरिद्रिा च तथैव च । त्रिभिरेतैर्वरं स्नानं हरिद्रामलकद्वयात् ॥ २२ ॥

मध्यमं स्नानमुद्दिष्टं कन्यसं स्नाद्विद्रिया ।

[पादम्¹⁰]

चन्दनोशीरहीवंरस्तुटिना¹¹ पादमुत्तमम् ॥ २३ ॥

हीवेरेण विना¹² मध्यमधमं सोशीरचन्दनम् ।

[आचमनीयकम्¹³]

उशीरचन्दनोपेतं लोहकर्षरसंयुतम् ॥ २४ ॥

¹ Cf. *Amśumadāgama*, *pañcagavyavividhipatala*, 19b-20a :

उशीरचन्दनोपेतं कुशाग्रैस्तु समन्वितम् । कुशाभ्न इति निर्दिष्टमधवा कुशतोययुक् ॥

² A : उशीरचन्दनोपेतं

³ C, D, E : तु pour च

⁴ Cf. *Yogajāgama*, ms. p. 346 : शनिवारे वुधवारे च गन्धतैलं क्षिपेदवुधः ।

⁵ C : अकीणां pour अकीणां

⁶ A : गोण pour कोण

⁷ A : वारयोः pour कोणयोः

⁸ C, D : श्रेष्ठं मध्येतरं भवेत्

⁹ A : द्राक्षी भद्रो मुखं तथैव च

¹⁰ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 38-40a :

कुड्कुमं चन्दनं दूर्वा सिद्धार्थोक्तिरकं तथा । जलेनैव समायुक्तं पादमुत्तममुच्यते ॥

उशीरचन्दनं चैव दूर्वा सिद्धार्थकं तथा । उदकेन समायुक्तं मध्यमं पादमुच्यते ॥

चन्दनोशीरसंयुक्तं कन्यसं पादमुच्यते ।

¹¹ A : हीवेरकृटीना pour हीवेरैस्तुटिना

¹² A, D : मध्यमधमोशीरचन्दनम् ; B : मध्यमधमं सोशीरचन्दनात् ; C : मध्यमधमोशीरचन्दनम्

¹³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 42b-44 :

उशीरजातिकर्पूरं त्रुटितनुलवज्जकम् । मुरेण सलिलोपेतं श्रेष्ठमाचमनीयकम् ॥

एलालवज्जकर्पूरमुशीर जातिसंयुतम् । जलेनैव समायुक्तं मध्यमाचमनीयकम् ॥

एलालवज्जकर्पूरं जलैः साध्यं तु कन्यसम् ।

¹⁴ A : उशीरचन्दनोपेतं

^१जातीतकोलसंयुक्तं श्रेष्ठमाचमनीयकम् । कर्पूरलोहौ^२ हित्वा तु मध्यमं समुदाहतम् ॥ २५ ॥
कर्पूरलोहतकोलान् हित्वा कन्यसमुच्यते ।

[अर्थम्^३]

अर्थं तु यवसिद्धार्थशालितण्डुलसंयुतम् ॥ २६ ॥

^४क्षीरकृष्णतिलोपेतं कुशदूर्वाग्रसंयुतम् । उत्तमं त्विति निर्दिष्टं द्राघ्यां हीनं तु मध्यमम् ॥ २७ ॥
अधमं ^५त्रिभिरुद्दिष्टमध्यं चापि त्रिधा स्मृतम् । सर्वद्रव्यसमायुक्तं निष्कं निष्कार्धमेव वा ॥ २८ ॥
^६तदधं वा प्रयुक्तीत ^७श्रेष्ठमध्याधमक्रमात् ।

[विलेपनम्^८]

चन्दनागरु^९कर्पूरकुष्ठकुङ्कुममुत्तमम् ॥ २९ ॥

¹⁰विलेपनार्थमुदिष्टं काश्मीरागरुवर्जितम् । मध्यमं केवलेनैव चन्दनेन तु कन्यसम् ॥ ३० ॥
कुङ्कुमागरुकर्पूरान्यथालाभं प्रयोजयेत् । ^{११}पलद्वयं सपादं तु श्रीखण्डं चोत्तमोत्तमम् ॥ ३१ ॥
ततः पादक्रमेणैव ^{१२}ह्रासेदापादतः क्रमात् । कन्यसात्कन्यसं प्रोक्तं मध्ये सप्तविधं भवेत् ॥ ३२ ॥

^१ B, D : जाति pour जाती

^२ E : लोहे pour लोहौ

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 46b-48a :

आपः क्षीरकृजाग्रेशाप्यक्षतैर्यवतण्डुलैः । तिलैः सिद्धार्थकैश्चैव अर्थमुत्तममुच्यते ॥

मवसर्पशाल्यद्विस्तुलैर्मध्यमार्घ्यकम् । यवतण्डुलशाल्यद्विर्भवेदध्यं तु कन्यसम् ॥

^४ A : क्षीरं pour क्षीर

^५ E : त्रिभिरुक्तमध्यं चापि

^६ A : तदधं वा

^७ B, C, D, E : श्रेष्ठमध्यादिष्टु क्रमात्

^८ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 51-54 :

कर्पूरं कुङ्कुमं पत्रं खडगं चैव पलत्रयम् । चन्दनोशीरलोहं च गन्धमुत्तममुच्यते ॥

उशीरं चन्दनं चैव कर्पूरं च पलत्रयम् । धनं खडगसमायुक्तं मध्यमं गन्धमुच्यते ॥

हिंगं धनं च कर्पूरं कन्यसं गन्धमुच्यते । द्रव्यं प्रति पलं थेषु तस्यार्थं मध्यमं भवेत् ॥

तदधमधमं लैये गन्धद्रव्यं त्रिधोदितम् । स्वाने चार्थे विलेपे च त्रिषु गन्धं तु दापयेत् ॥

^९ A : ०कर्पूरकुष्ठं कुङ्कुमम् ; B, E : ०कर्पूरं कोष्ठकुङ्कुमम्०

¹⁰ E omet les *stoka* 30 et 31

¹¹ A : फलद्वयसमापादं ; C, D : फलद्वयं सपादं तु

¹² B : ह्रासेदापाततः क्रमात्

[अर्चनार्हाणि पुष्पाणि पत्राणि च]

थेतै रक्तस्था पीतैः कृष्णैश्च कुसुमैः शुभैः । अपर्युषितनिश्छद्रैः कुमिकेशादिवर्जितैः ॥ ३३ ॥

^१ सवैरेतैः कृतं यच्च पत्रैश्चैव तथाविधैः । ^२ श्रेष्ठमध्यर्चनं प्रोक्तं ^३ कृष्णः पुष्पैर्बिना कृतम् ॥ ३४ ॥

मध्यमं यजनं प्रोक्तं सितरक्तस्तु कन्यसम् । पुष्पाणि तानि वक्ष्यामि श्वेतादीनि यथाक्रमम् ॥

[श्वेतपुष्पाणि^४]

सितपदं सितरक्तं च मन्दारं करवीरकम् । नन्द्यावर्तं च ^५ पुन्नागं महिला जातिरेव च ॥ ३६ ॥

^६ माधवी कुरवं ^७ चैव ^८ द्रोणं धूतूरमेव च । बकपुष्पं च भद्रा च ^९ गिरिकर्णी तथैव च ॥ ३७ ॥

श्रीपुष्पं वकुलं चैव लोत्रपुष्पं तथैव च । ^{१०} सिन्धुवारं^{११} शमीपुष्पं सितान्युक्तानि तानि तु ॥ ३८ ॥

[रक्तपुष्पाणि^{१२}]

^{१३} रक्तपदं पलाशं च ^{१४} हयमारं च ^{१५} पाटली । ^{१६} रक्तार्कं वृहती चैव ^{१७} पिण्डीतकमतः परम् ॥ ३९ ॥

पट्टिका ^{१८} चोत्पलं रक्तं मुनिपुष्पं तथैव च । कदम्बं ^{१९} चेति रक्तानि पीतानि च ततः शृणु ॥ ४० ॥

^१ A : सर्वरक्तः;

^२ A : श्रेष्ठमध्यर्चितं

^३ B : कृतैः pour कृष्णैः

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 40-43 :

थेतपदं च पुन्नागं शब्दपुष्पं च महिला । नन्द्यावर्तं धियावर्तं मन्दारं बहुकर्णिका ॥

द्विकर्णं कुरवं जाती लक्ष्मीश्च वकुलं तथा । श्वेतार्कमालतीद्रोणमतसीश्वेतलोभ्रकम् ॥

विष्वका सीसकुसुमं भद्रा च महती च सा । व्याघ्री चम्पकपुष्पं च करवीरमशोकजम् ॥

हालिका शतपुष्पं च उन्मनं कुशपुष्पकम् । एतानि श्वेतपुष्पाणि मुख्यामुख्यात्वभाव्यता हि ॥

^५ D : पुन्नागमहिला

^६ D : माधवं

^७ B, C, D, E : चापि pour चैव

^८ A : द्रोणधूतूरमेव च

^९ C, D : गिरिकर्णी

^{१०} B omet les *sloka* 38b à 41a

^{११} C : सिन्धुवारं

^{१२} Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 44-45 :

रक्तपुष्पं पलाशं च रक्तोत्पलं च पाटली । मौसली चैव धुतूरं वृहतीं करवीरजम् ॥

व्याघ्री च रक्तमन्दारं पट्टिका वैजिका तथा । मुनिपुष्पं च तद्रक्तं रक्तान्येतानि निर्दिशेत् ॥

^{१३} A : रक्तपुष्पं

^{१४} A : हयमारं ; C : हसमारं

^{१५} C : पाटलम्

^{१६} B, C, D, E : अर्कं च pour रक्तार्कं

^{१७} A : पिण्डीतं च ततः परम् ; D : पिण्डीतः कमतः परम्

^{१८} E : पाटला चोत्पला रक्तं

^{१९} E : श्वेत pour चेति

[^१पीतपुष्पाणि कृष्णपुष्पाणि च]

चम्पकं कर्णिकारं च तथारग्वधमेव च । ^२हेमधुनूरकं चैव कुरण्डं गोक्षुरं तथा ॥ ४१ ॥
^३असनं शिखिनी चैव ^४पीतपुष्पं ^५प्रकीर्तिम् । नीलोत्पलं ^६विष्णुक्रान्तिरतसीपुष्पमेव च ॥ ४२
^७कुरण्डं कृष्णवर्णं च ^८कृष्णपुष्पं प्रकीर्तिम् ।

[पत्राणि^९]

पत्राण्यर्चनयोग्यानि समासाच्छृणु साम्प्रतम् ॥ ४३ ॥

विलवं शमी मयूरं च ^{१०}तुलसीपत्रमेव च । ^{११}हरिताङ्गोलकं चैव ^{१२}धुनूरं करवीरकम् ॥ ४४ ॥
नन्दावर्तं च मल्ली च द्रोणं चापि ^{१३}तपस्थिनी । ^{१४}सहादेवी च दूर्वा च कुशा ^{१५}भद्रा तथैव च ॥
^{१६}गोक्षुरं ^{१७}शह्नी चैव ^{१८}सिन्धुवारं तथैव च । ^{१९}वकुलारग्वधदूणां पल्लवं चाप्युदुम्बरम् ॥ ४६
विष्णुक्रान्त्येकपत्रं च धातकी ^{२०}दान्तमेव च । यवाङ्गुरार्कपत्रं च ^{२१}पत्रमेवं हि कीर्तिम् ॥ ४७ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 46-47a :

शौनकयं कर्णिकारं च चम्पकं हेमधुनूरम् । आरग्वधं च कोदण्डं शौरीयं गिरिकर्णिका ॥
एतानि पीतपुष्पाणि कृष्णे नीलोत्पलं वरम् ।

^२ A : हेमधुनूरकं चैव

^३ A, C : असनं pour असनं

^४ B, E : पीतं पुष्पं

^५ A : तथैव च pour प्रकीर्तिम्

^६ A : विष्णुक्रान्तिरतसीपुष्पमेव च : C : विष्णुक्रान्तिरतसीपुष्पमेव च

^७ A : करण्डं pour कुरण्डं

^८ B, E : कृष्णवर्णं

^९ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 47b-50 :

विलवपत्रं तपस्ती च महाभद्रा च धातकी । अपामार्गं कुशा दूर्वा : पञ्चविलवः शमी तथा ॥

तुलसी चन्दपो दान्तो जम्बुको नागनन्दिका । एकपत्रारविन्दं च विष्णुक्रान्तिरतथैव च ॥

सहकारस्तथा कृष्णतुलसी गन्धपत्रिका । एवमादीनि पत्राणि पुत्रवृद्धिकराणि च ॥

उशीरहीवेरादिकुलानि शुभदानि हि ।

^{१०} C, D, E : तुलसीपुष्पमेव च

^{११} A : हरितरं गोलकं चैव

^{१२} A : धूर्धरं pour धूत्तरं

^{१३} D : तपस्थिनम्

^{१४} C : महादेवी ; D : महादेवा

^{१५} C : भद्रं

^{१६} D : गोक्षीरं

^{१७} A : कविनी pour शह्नीः E : शह्नकं

^{१८} C, D : सिन्धुवारं

^{१९} B, D : वकुलारग्वधासाणां ; E : वकुलाधत्यपत्राणां

^{२०} A : धातमेव च ; C : धान्तमेव च

^{२१} A : प्रातरेव हि

[प्रातरादिकालेषु देयानि पुष्पाणि^१]

पुष्पैः पत्रैर्यथालाभैः पूजयेत्परमेश्वरम् । ^२कनकानि कदम्बानि जातीपुष्पं तर्थैव च ॥ ४८ ॥
रात्रौ दधाच्छिवे शेषं ^३दधादेवे दिवानिशम् । नन्द्यावर्तं ^४भवेत्प्रातर्मध्याह्ने द्रोणमेव च ॥ ४९ ॥
^५जातिः साये विशेषेण दातव्या स्थाच्छिवाय वै ।

[वर्ज्याणि पुष्पाणि पत्राणि च^६]

निर्गन्धान्युग्रगन्धानि पुष्पाण्यन्यानि वर्जयेत् ॥ ५० ॥

^७अङ्कोलनिम्बवानीरथवधाच्यादिसंभवैः । पिशाचक्षीरवृक्षोत्थैर्वाकुचीनीलिकोद्धवैः^८ ॥ ५१ ॥

^१ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 7, 11 :

नन्द्यावर्तं तु पूर्वहि मध्याह्ने करवीरकम् । साये तु मङ्गिका प्रोक्ता तु धरात्रौ द्विकर्णिका ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 58-59a :

कनकानि कदम्बानि रात्रौ देयानि चंकरे । दिवा शेषाणि पुष्पाणि दिवा रात्रौ च मङ्गिका ॥

प्रहरार्थे स्मृता जाती करवीरमह्निशम् ।

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 9, 6-7a :

^२ E : कनकादि pour कनकानि

^३ A : दधादेवनिवेशनम् ; B, C, D : दधादेवं दिवानिशम्

^४ B, C, D, E ; भवेत्प्रातर्देवं मध्यंदिने तथा ^५ A : साये जातविशेषेण दातव्यं

^६ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 7, 16-20 :

करञ्जं शालमली चैव शिरीषं केतकी तथा । लाङ्गोली च विभीतं च बन्धूकं चैव दाढिमी ॥

किञ्चुकं मदयन्ती च कुमुदानि च वर्जयेत् । अतिपवैरपवैर्वैर्वानि नार्चयेच्छवमध्ययम् ॥

केशकीटापविद्वानि लृतसुत्रावृतानि च । स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेत्पर्युपितानि च ॥

शमीवित्वमपामार्गं कुवादूर्वासिहास्तथा । नामनन्दी रुद्रपर्णी धातकीपत्रमेव च ॥

भट्टी चैव महाभट्टी द्रोणपत्रं तर्थैव च । उग्रगन्धैर्तु निर्गन्धैर्नर्चिवेत् विशेषतः ॥

cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 54b-57 et 59b-60 :

केतकी चातिमुर्त्तं च यूथी च नवमङ्गिका । शिरीषसर्जबन्धूककुसुमानि विवर्जयेत् ॥

अङ्कोलपत्रकुसुमं त्वजेन्तुपतरूद्धवम् । वैभीतकानि पत्राणि कुसुमानि विसर्जयेत् ॥

निर्गन्धान्युग्रगन्धानि कुसुमानि विसर्जयेत् । गन्धवन्त्यपवित्राणि कुसुमानि विसर्जयेत् ॥

गन्धहीनमपि ग्रावं पवित्रं यत्कुशादिकम्..... । केशकीटापविद्वानि वीर्णपर्युषितानि च ॥

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च । सुकुलैर्नर्चियेहेवमपकर्वं न निवेदयेत् ॥

^७ A : आकुलीनिम्बवारीरथवान्यवत्संभवैः ; B : कुलीनीरम्बवाधीरयविधावत्रसंभवैः ; C : आकुलीनिम्बवानीरथवयायत्वसंभवैः ; D : आकुलीनिम्बवारीरथवधायत्रसंभवैः

^८ A : वाशुचीतिलकोद्धवैः pour वाकुचीनीलिकोद्धवैः ; C : गुलचीनीलिकोद्धवैः

एरण्डार्जुनसंभृतैः १ पल्लवैर्ण्येच्छिवम् । जपाकिंशुकवन्धृकैः^२ शेष्मातकरञ्जकैः ॥ ५२ ॥
 ३ भल्लातपारिमद्रोत्यैः कुसुमैश्च तथा भवेत् । पुष्पमेवं समाख्यातं ४ ततो धूपविधि शृणु ॥ ५३ ॥

[धूपः^५]

कृष्णागरु ६ सकर्पै श्रेष्ठं धूपार्थमुच्यते । चन्दनागरुनिर्यासैरीपत्कर्पूरसंयुतैः^७ ॥ ५४ ॥
 ८ मध्यमस्तु भवेद्धूपः ९ कन्यसो गुग्गुलोङ्गवः । एवं^{१०} धूपः समाख्यातस्तो दीपविधि शृणु ॥ ५५
 [दीपः^{११}]
 [दीपसंस्था^{१२}]

गोघृतेनोत्तमं^{१३} दीपं मध्यमं^{१४} चाजमाहिपैः । १५ तिलतैलादिभिः स्त्रोहैः कन्यसं दीपमुच्यते ॥ ५६

अष्टोत्तरशतं दीपमुत्तमोत्तममुच्यते । क्रमाद् द्वादशहीने^{१५} तु द्वादशं कन्यसाधमम् ॥ ५७ ॥
 एवं नवविधि ग्रोक्तं दीपं तु शिवमन्दिरे ।^{१६} सदा उवलत्प्रयोक्तव्यं यावदष्टोत्तरं शतम् ॥ ५८ ॥
 १७ एकमारभ्य^{१८} दीपं तु यथाविभवविस्तरम् । चन्दनागरुकर्पूरचूर्णयुक्तं तु^{१९} यज्ञवेत् ॥ ५९ ॥

१ C : पल्लवैर्ण्येच्छिवम्

२ B : शेष्मात् : pour वन्धृकैः

३ A : भल्लाति pour भल्लात

४ B, C, D, E : अथो pour ततो

५ Cf. Kāraṇāgama, I, 31, 93-95 :

कृष्णलोहै च नियांसे चन्दनं च कमेण तु । व्योमपशाखिनीभागमीपत्कर्पूरभित्रितम् ॥

उत्तमं धूपमाख्यातं मधुना च परिषुक्तम् । चन्दनोशीरसंयुक्तं लक्ष्मीयुक्तं मधुलतम् ॥

भागं तु पूर्ववत्प्रोक्तं मध्यमं धूपमुच्यते । गुग्गुलु घृतसंयुक्तमध्यमं धूपमुच्यते ॥

६ D : सकर्पै श्रेष्ठधूपार्थमुच्यते

७ E : मिथ्रितैः : pour संयुतैः

८ A : मध्यमं तु भवेद् धूपं

९ A : कन्यसं गुग्गुलोङ्गवम् ; C : कन्यसो गुग्गुलमवेत्

१० A : धूपं समाख्यातं ततो

११ Cf. Kāraṇāgama, I, 31, 97-98 :

कपिलाघृतेन दीपं स्यात् सितरक्षासितामु वा । अजाघृतमलामे तु शुद्धतैलेन वा पुनः ॥

कपिलाभा घृतं श्रेष्ठमन्यासां मध्यमं भवेत् । अधमं स्यादजासर्पिः शुद्धतैलं तु कन्यसम् ॥

१२ Le mot दीप se trouve au neutre au lieu du masculin dans ce texte ; voir Rauravāgama, vol. I, p. 69 note 6.

१३ A : त्वज्ञाहिपै

१४ C : तिलदेहादिभिः

१५ Cf. Kāmikāgama, I, 5, 71b-74a :

एकादि दशपर्यन्ते दीपाः स्युरख्याधमाः । शतादि स्तुः सहस्रान्ता गयुतं लक्षसीमकाः ॥

प्रयुताः कोटिसंख्याताभ्युतायुर्बुदान्तकाः । दीपाः स्युरेकर्पूरख्यायाः रात्रौ तद्द्विगुणं भवेत् ॥

अनिर्विणप्रदीपाः स्युतदर्धाः स्युतदर्धकाः । एवं संख्या प्रदीपादौ संख्यैषा परिकीर्तिता ॥

१६ A : हान्या pour हने ; C : हानात् ; D : हान्या १७ A : क्रमाद् pour सदा

१८ B, C, E : एकाद् pour एकम् १९ E : दीपान्तं pour दीपं तु २० A : तद् pour यद्

^१ कार्पासितूलं तेनैव वर्ति कृत्वा ^२युगाङ्गुलाम् । ^३पात्रस्थाया तया दद्यादीपं वै गोघृताक्तया ॥६०॥

^४ कर्पूरवर्तिः श्रेष्ठा स्यान्मध्यमागरुवर्तिका । ^५या तु चन्दनचूणेन कृता सा कन्यसा भवेत् ॥६१॥

[वस्त्रम्^७]

एवं दीपं समाख्यातं ^८वस्त्रयोग्यमतः शृणु । देवाङ्गमुत्तमं प्रोक्तं मध्यमं ^९क्षीममुच्यते ॥ ६२ ॥

कार्पासितन्तुजं वस्त्रमध्यमं परिकीर्तितम् ।

[माला]

^{१०} एकवर्णकृता माला श्रेष्ठेति परिकीर्तिता ॥ ६३ ॥

वहुवर्णस्तथा पुष्पैमध्यमा परिकीर्तिता । ^{११}पत्रपुष्पैः कृता माला कन्यसेति प्रकीर्तिता ॥ ६४ ॥

[भूषणानि]

[तत्र ^{१२}सुवर्णपुष्पं, जटामकुटं च]

^{१३} लक्षणं भूषणादीनामथ वक्ष्ये जनार्दन । मूर्ध्नि पुष्पं ^{१४}तु कुर्वीत पद्माकारं तु शोभनम् ॥६५॥

^१ A : कार्पासि तलतेनैव ; B : कार्पासिकुलनेनैव ; D : कार्पासिकूलं तेनैव

^२ E : दशाङ्गुलम्

^३ A : पात्रस्थाया तथा ; B : पात्रस्थायातया

^४ A : कर्पूरवर्तीः

^५ B, C : धातु pour या तु

^६ Cf. *Sūkṣmāgama*, 4, 65-66a :

“ पद्मकार्पासितूलिकाम् । अथवा चित्रवस्त्रेण वर्तिनीं कारयेद् तु धः ॥

कर्पूरवर्तिको कुर्यात्सिद्धमृगनाभिकाम् ।

^७ Cf. *Kāmikāgama*, I, 5, 24b-26a :

सुवर्णमर्णपूत्रोत्थं कार्पासिऽप्य दुकूलकम् । देवालंकारयोग्येन प्रमाणेन समन्वितम् ॥

देवांशु उत्तमं प्रोक्तं मध्यमं क्षीममुच्यते । कार्पासितन्तुजं वस्त्रमध्यमं परिकीर्तितम् ॥

^८ B, C, D : वस्त्रयोग्यमध्योच्यते ; E : वस्त्राणां क्रममुच्यते

^९ E : क्षीद्रम् pour क्षीमम्

^{१०} A : एवं कण्ठकृता माला ; B, E : एकवर्णं तथा माला

^{११} C, D, E : पुष्पयैः

^{१२} Cf. *Diptāgama*, 98, 373-374 :

“ सौवर्णं पुष्पमुच्यते । वस्त्रङ्गुलं तु वित्तारं तस्याप्यधर्घमेव वा ॥

मध्यमे कर्णिकायुक्तं दलाष्टकसमन्वितम् । नानारक्षसमायुक्तं सौवर्णं पुष्पमेव च ॥

^{१३} E : लक्षणं वै भूषणानामयो वक्ष्ये

^{१४} E : प्रकुर्वीत pour तु इवीत

कर्णिकाष्टदलोपेतं दलैर्वा^१ पोडशैर्युतम् । चतुरङ्गुलमानेन स्वयंभूते च^२ गाणपे ॥ ६६ ॥
 देविके^३ चार्यके लिङ्गे मानुपे चापि^४ देववत् । एकहस्तादिलिङ्गानां^५ नवानामपि तद्वेत् ॥ ६७ ॥
 एकाङ्गुलविवृद्ध्या तु^६ कर्णपुष्पैस्तथैव हि । अथवा मूर्धिन कुर्वीत^७ जटामकुटमूर्च्छम् ॥ ६८ ॥
 गङ्गाचन्द्रसमायुक्तं^८ शिरोनाहेन संयुतम् । ऊर्ध्वमूर्धिन युगाङ्गुलयं सर्वरत्नविचित्रितम् ॥ ६९ ॥

[हारम्, उपवीतम्, उत्तरीयं च^{१०}]

हारं यज्ञोपवीतं च सोत्तरीयं प्रकल्पयेत् । हारं लिङ्गोच्छ्रुत्यसमं नानारत्नविचित्रितम् ॥ ७० ॥
 त्रिगुणं^{११} तूष्पवीतं स्थान्मौक्तिकं तद्रं भवेत् । सौवर्णं वापि कुर्वीत^{१२} वेद्यन्तं^{१३} प्रविलम्बितम् ॥
 उत्तरीयं तथा^{१४} प्रोक्तमधाङ्गुलसुविस्तृतम् । अर्धाङ्गुलविवृद्ध्या तु पूर्ववत्तत्प्रकल्पयेत् ॥ ७२ ॥

[पटम्^{१५}, कटिसूत्रं च]

चतुरङ्गुलविस्तारं लिङ्गनाहसमन्वितम् ।^{१६} हस्तलिङ्गेऽपि^{१७} पटुं स्थाद् द्विहस्ते^{१८} ऋगङ्गुलं भवेत् ॥

^१ B, E : पोडशैर्युतु वा

^२ C, D, E : अथ pour च

^३ A, E : गाणपे pour गाणपे

^४ C, E : चार्यलिङ्गे च

^५ A : देवराद् ; C, D, E : देववत्

^६ A : देवानामपि

^७ C, D : कर्णपुष्पै तथैव हि

^८ C : जटामकुटमूर्च्छितः ; D, E : जटामकुटमूर्च्छितः

^९ C : शिरोनाथेन

^{१०} Pour उपवीत वoir *Sāivāgamasāra*, p. 99 :

चामोकरमयं वापि वरं कार्पसिं तु वा । लिङ्गं शुक्रपीतं वा पश्चस्तादिनिर्मितम् ॥

यज्ञोपवीतं देवाय दत्त्वा वेदान्तगो भवेत् । ब्रह्मसूत्रमिति ख्यातम् ॥

pour उत्तरीय वoir *Diptāgama*, 98, 279-280 :

उत्तरीयाद्यं परिप्राप्तं द्वौ पुच्छौ बन्धयेत्कमात् । यज्ञोपवीतवद्वार्यमुत्तरीयं विचक्षणैः ॥

अप्रिदम्बं ततो जीर्णं छिङ्गं तत्र तु वर्जयेत् । उत्तरीयमिति ख्यातम् ॥

^{११} E : च pour तु

^{१२} A : वेदान्तं ; B, E : वेद्यन्तः

^{१३} B, E : परिसेवितम् ; C, D : परिलम्बितम्

^{१४} C : प्रोक्तमध्याङ्गुलसुविस्तृतम्

^{१५} Cf. *Makutāgama*, 3, 26-27 :

ब्याघ्राजिनमयं श्रेष्ठं मध्यं कृष्णाजिनात्मकम् । अथवा तनुना कार्या त्रिविधा योगपटिका ॥

विस्तारस्त्यङ्गुलं तस्य मानं स्थादुपवीतवत् । योगपटविधि प्रोक्तः ॥

cf. *Diptāgama*, 98, 375a : पटुं पञ्चाङ्गुलं तारं लिङ्गनाहेन च दैर्घ्यकम् ।

^{१६} E : हस्तलिङ्गादि

^{१७} A : पटि: pour पटुं

^{१८} B, C, D, E : तु त्रियङ्गुलम् pour ऋगङ्गुलं भवेत्

^१एवमेकैकवृद्धया तु ^२नवहस्तान्तभिष्यते । अथवान्यप्रकारेण पद्मलक्षणमूच्यते ॥ ७४ ॥
^३त्रिद्वयेकाङ्गुलविस्तारनाहे च ^४चतुरशके । ^५त्रियंशकैदर्थंशकैर्वापि कुर्याज्ञाम्बूनदेन तत् ॥ ७५ ॥
मालाद्रयं गुणाङ्गुलयं ^६लिङ्गोच्छायार्धमायतम् । पद्मवन्धं विधातव्यं ^७विस्तारेऽङ्गुलवृद्धिदम्^८ ॥
प्रतिहस्तं यथापूर्वं नानारब्लविचित्रितम् । कटिसूत्रं तथा कुर्यालिङ्गमूलगतं यथा ॥ ७७ ॥
अर्धाङ्गुलं सालिङ्गस्य वेद्यामग्न्यङ्गुलं^९ भवेत् । पादाङ्गुलाङ्गुलाद् वृद्धिः^{१०} पूर्ववचाङ्गयोर्द्योः ॥ ७८ ॥
लिङ्गनाहेन तत्राहं कल्पयेदेशिकोत्तमः ।

[अंशुकम्]

लिङ्गतारसमायाममंशुकस्य^{११} प्रकीर्तितम् ॥ ७९ ॥

पादाधिकं तु मध्यं स्याच्छेष्टमर्धाधिकं भवेत् । पार्श्योश्च पदङ्गुलयं विस्तारं^{१२} च प्रकीर्तितम् ॥
मध्ये^{१३} गुणाङ्गुलं चापि विस्तारं^{१४} पदमण्डितम् । सर्वरब्लविचित्रं च पार्श्योस्तस्य मध्यमे ॥ ८१ ॥
अर्धाङ्गुलेन^{१५} पादेन वृद्धिः पूर्ववदिष्यते । एवं^{१६} हेमांशुकं प्रोक्तं लम्बांशुकमथोच्यते ॥ ८२ ॥
^{१७}वेद्यर्धमानमुच्छ्रायं विस्तारं चतुरङ्गुलम् । विस्तारशरभाणैकं^{१८} मध्यभागस्य विस्तृतम् ॥ ८३ ॥
^{१९}विस्तारेऽङ्गुलवृद्धिं च यथापूर्वं प्रकल्पयेत् ।

[भ्रमा ।

प्रभाशोभं च सौवर्णं यन्त्रारुढं तु कारयेत् ॥ ८४ ॥

^१ C, D : एकम् pour एवम्

^२ A, E : नवहस्तादिरिष्यते

^३ A : द्विद्वयेकाङ्गुल pour त्रिद्वयेकाङ्गुल

^४ A : चतुरङ्गके

^५ A : त्रियंशैर्दर्थंशकैर्वापि ; B, E : त्रिशकैर्दर्थंशकैर्वापि

^६ A : लिङ्गोच्छायसमायतम्

^७ A, B, C : विस्तारो pour विस्तारे

^८ B : वृद्धिम् pour वृद्धिदम् ; C : वृद्धितः ; D : वृद्धिदः

^९ C : अर्धाङ्गुलं pour अग्न्यङ्गुलं ; E : अङ्गयङ्गुलं

^{१०} A : पूर्ववचाङ्गुलद्वयोः

^{११} A : अंकुशस्य pour अंशुकस्य

^{१२} B, D, E : तस्य कीर्तितम् pour च प्रकीर्तितम्

^{१३} D : गुणाङ्गुलायामं विस्तारे

^{१४} A : पद pour पद

^{१५} A : पदेन वृद्धिः ; B : वृद्धिः स्याद्वृद्धिः

^{१६} A : हेमांशुकं

^{१७} A : वेद्यर्धमानमुच्छ्रायं विस्तारं ; D : वेद्यर्धमानमुच्छ्रायविस्तारं

^{१८} B, C, D, E : इथो पदस्य pour मध्यभागस्य

^{१९} A : विस्ताराङ्गुलवृद्धिं च

प्रभायां ^१पद्मपुष्पं स्यादुत्पलं वा हिरण्यजम् । पार्श्वयोर्मूर्द्धिन् ^२चास्य स्याद्विवरं च पड़ुलम्॥८५॥
 मध्योध्वें तस्य कुर्वीत सौवर्णं ^३चाप्रपल्लवम् । अधोभागे ^४तु कुर्वीत ^५मुक्तालम्बमनोहरम्॥८६॥
^६शुभं पञ्चगुणं ^७कुर्यात्त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् । शिरस्पशि^८ भवेद्यद्वत्था ^९लिङ्गस्य कारयेत् ॥८७
^{११}सौवर्णीं तां प्रभां कुर्यादथवा ^{१२}तोरणात्मिकाम् ।

[गोलका^{१३}]

^{१४}लिङ्गवद्वोलकां कुर्याच्छुद्रजाम्बूनदेन तु ॥ ८८ ॥

लिङ्गस्य परितस्तस्या^{१५} विवरं द्वियवं भवेत्^{१६} । ^{१७}लिङ्गोध्वें विवरं चापि कुर्यादङ्गुलमानतः॥८९॥
 पूर्वे च^{१८} दक्षिणे तस्याः^{१९} पश्चिमे चोत्तरे तथा । ऊर्ध्वे च^{२०} ^{२१}वन्धयेद्रत्नं पुरुषादिमूखेषु वै
 ॥ ९० ॥

^१ A : पद pour पद्म

^२ B : चाप्यर्थाद्विवरं; D : चाप्यर्थं स्याद्विधिरं; E : चाप्यर्थाद्विवरं

^३ C : चात्र पल्लवम्

^४ E : प्रकुर्वीत pour तु कुर्वीत

^५ C, D : मुक्तालम्बमनोरमम्; E : मुक्ताहारं मनोहरम्

^६ C, D : इमं pour शुभं

^७ E : प्रोक्तं द्विगुणं वा चतुर्गुणम्

^८ C : स्पर्श pour स्पर्शि

^९ B : भवेद्यद्वा तथा; E : भवेत्यैव तथा

^{१०} C : लिङ्गं स pour लिङ्गस्य

^{११} A : सौवर्णीनां प्रभां

^{१२} E : तोरणान्तिकाम्

^{१३} Cf. *Diptāgama*, 98, 371-373a :

यावलिङ्गस्य विस्तारं पूजाभागोच्छ्रूयं तथा । अर्धाङ्गुलप्रशुद्धथा तु कुर्यान्मानेन गोलकाम् ॥

कुर्यात्पूर्वोक्तवत्सुत्रं सूत्राप्ये सुविरत्रयम् । नानारब्रसमायुक्ता गोलका लिङ्गवत्कृता ॥

गोलकालक्षणम् प्रोक्तम् ॥

^{१४} A : लिङ्गस्यागोलका

^{१५} B, D, E : तस्य pour तस्या:

^{१६} B, E : विवरद्वितयं भवेत्

^{१७} B, D : लिङ्गोर्ध्वविवरं चापि

^{१८} E : वा pour च

^{१९} C, D, E : तस्य pour तस्या:

^{२०} E : अपि pour च

^{२१} A : वश्रीयत्तत्; E : पश्चकं रत्नं

पूर्वे^१ माणिक्यमेवोक्तं महानीलं तु दक्षिणे ।^२ मुक्ताफलमधश्चापि^३ सद्योजाते तु गन्धयेत् ॥९१॥
प्रवालमुत्तरे^४ विष्णो स्फटिकं चोर्ध्वदेशतः^५ । पिण्डिकायां^६ च कुर्वाति गोलकां^७ रजतेन वै ॥
अग्रमागेऽथवा कुर्याद्यथापीठ^८ व्यवस्थितम् ।^९ एवमाभरणं प्रोक्तं हविरश्च निगद्यते ॥ ९२ ॥

[हविषे योऽवानि धान्यानि^{१०}]

गोधूमो^{११} गन्धशाली च^{१२} यवः कलम एव च । व्रीहयस्तु सिताशान्ये क्रमान्त्रेष्टा उदाहृताः ॥
[धान्यानां मानम्^{१३}]

व्रीहीणां^{१४} पञ्चविंशतिः^{१५} शतद्वयसमायुतैः । पूरितं शुक्तिरित्युक्तं मानं तेनैव कल्पयेत् ॥९५॥
तद्दद्यं^{१६} तलमित्युक्तं^{१७} प्रकुञ्चः सात्तलद्वयम् ।^{१८} प्रसुतिस्तद्दद्यं प्रोक्तं^{१९} कुडवं प्रसुतिद्वयम् ॥९६ ॥

^१ E : माणिक्यम् pour माणिक्यम्

^२ C : मुक्ताफलमयं चापि

^३ B, E : सद्योजातेन पूजयेत्

^४ B, C : विष्णोः pour विष्णो

^५ B, C, D, E : देशके pour देशतः

^६ B, E : प्रकुर्वाति pour च कुर्वाति

^७ B, E : राजतेन वा

^८ B : पीठं pour पीठ

^९ B : सर्वमाहरणं ; E : सर्वमाभरणं

^{१०} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 3-6 :

हेमशाली महाशाली रक्षाशाली तथेव च । सितशाली कृष्णशाली सौभाग्यिकगत्योत्तमम् ॥

वैष्णवं च यवं नैव ईच्छाशाली च माधुरी । कुस्तुम्बरी च नीवारं मध्यमं चेति कीर्तितम् ॥

विलाली सारिणी व्रीहीष्वत्कृष्णं च पष्ठिकम् । तथा वै सूकरी व्रीहिर्ख्यवक्त्री च कन्यसम् ॥

एतेषां तण्डुलं खेणुं नैवेद्याद्य शिवस्य तु ।

¹¹ A : गन्धशालीथ

¹² C, D : यवनीकल एव च

¹³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 8-10a :

द्विशतैः पञ्चविंशत्या व्रीहिभिः शुक्तिरूप्यते । तलं प्रकुञ्चः प्रस्तुतिः कुडवं च तथाजलिः ॥

प्रस्तुतं पात्राङ्की शैवं द्रोणं स्वारि कमेण तु । शुक्ला च गणयेन्मन्त्री दिगुणं तु पृथक् पृथक् ॥

खारित्रयं तु भारं स्पादेवं हि परिमाणकम् ।

Pour le tableau concernant les différents noms des unités de poids ou capacité utilisées pour mesurer les grains etc., voir *Rauravāgama*, vol. I, en face de la page 49.

¹⁴ D : पञ्चविंशं हि

¹⁵ A : एते pour शत

¹⁶ A : नीलम् pour तलम्

¹⁷ A, D : प्रकुञ्चं pour प्रकुञ्चः

¹⁸ A : तद्दत्प्रसुतिमध्योक्तं

¹⁹ A : कुमुमं pour कुडवं ; D : कुडवं ; E : कुडवं

अजलिस्तद्द्रयं प्रोक्तं ^१प्रस्थः सादजलिद्वयम् । चरु प्रस्थद्रयं प्रोक्तमाढकं ^२तद्द्रयं भवेत् ॥ ९७ ॥
तद्द्रयं शिवमित्युक्तं द्रोणं विद्याच्छिवद्वयम् । द्रोणद्रयं ^३भवेत्स्वारी भारं ^४खारीत्रयं भवेत् ॥ ९८ ॥

[हविःप्रमाणम्^५]

उत्तमोत्तममित्युक्तं हविरस्तोत्तरैः^६ शतैः । ^७प्रस्थैराद्वादशान्तं स्याद् द्वादशैर्दर्दिशैः क्रमात् ॥ ९९ ॥
हासे तु कल्पिते तत्र नवधा दृश्यते हविः । ^८अभावेऽन्यप्रकारेण हविरेव^९ प्रकल्पयेत् ॥ १०० ॥
^{१०}आढकं तु समारभ्य ^{११}यावत्स्यात्तन्नवाढकम् । आढकाढकवृद्धया ^{१२}तु नवधा परिकल्पयेत् ॥
^{१३}न भवेदाढकाढीनं हविर्लिङ्गस्य केशव । चरु प्रस्थद्रयं तच होमकर्मणि कल्पयेत् ॥ १०२ ॥
अधमं तद्वेदोमे द्विगुणं मध्यमं भवेत् । त्रिगुणं चोत्तमं प्रोक्तं नवपात्रे प्रकल्पितम् ॥ १०३ ॥
प्रस्थं ^{१४}कुडवसंयुक्तं ^{१५}पिशाचाद्येषु दापयेत् ।

^१ A : आढकं तद्द्रयं भवेत्

^२ A : तेन द्रयं pour तद्द्रयं

^३ A, B : भवेत्स्वारी

^४ A, B : खारीत्रयं

^५ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 10b-19a :

नैमित्तिकं काम्यं नैवेद्यं त्रिविधं भवेत् । निल्यं नवविधं प्रोक्तं तथा नैमित्तिकं नव ॥
यथेष्ट काम्यमित्युक्तं तेषां मेदस्तथोच्यते । आढकेनैव नैवेद्यमधमाधममुच्यते ॥
कनिष्ठमध्यमं शैवं द्रोणं स्यादधमोत्तमम् । खारी मध्याधमं चैव सार्थार्थमध्यमम् ॥
मध्यमोत्तममित्युक्तं चतुर्दोणैः कृतं हविः । उत्तमाधममित्युक्तमष्टदोणैस्तु तण्डुलैः ॥
षट्दोणैस्तण्डुलैः सिद्धं भवेत्तममध्यमम् । उत्तमोत्तममित्युक्तमष्टदोणैस्तु तण्डुलैः ॥
एवं विशेषतः प्रोक्तं निल्यं नवविधं तथा । अष्टदोणमधारभ्य यावद्वृद्धया नवोदिताः ॥
यावद्वादशभारान्तमधमादि त्रयं त्रयम् । नैमित्तिके तु नैवेद्यं नवधा समुदाहतम् ॥
प्रार्थितं यत्प्रमाणेन तत्प्रमाणं तु काम्यकम् । ततः कुडवयुक्तं प्रस्थं पिशाचाशनमुच्यते ॥
पात्रं तु नवरैत्युक्तमाढकं हविरुच्यते । न कल्पयेत्तु नैवेद्यमाढकाधं न तण्डुलैः ॥

^६ A : अष्टोत्तरं pour अष्टोत्तरैः

^७ B, E : प्रस्थैर्द्वादशान्तं

^८ C, E : अलामे pour अभावे

^९ B, C, E : एव pour एवं

^{१०} C : आसने pour आढकं

^{११} A : समारभ्यात् pour यावत्स्यात्

^{१२} B, C, D, E : च pour तु

^{१३} A : नवभेदाढकाढीमन्; B : न भवेदाढकासीनं

^{१४} A : कुडवं pour कुडव ; D : कुडव्य ; E : कुडप

^{१५} A : पिशाचाद्येषु पात्रयेत् ; B, E : पिशाचान्येषु संयुतम्

[पञ्च हर्वीषि^१]

शुद्धाचं ^२पायसं गौलं मुद्राचं कुसरं तथा ॥ १०४ ॥

^३हर्वीषि पञ्चवर्णानि तेषां लक्षणमुच्यते । शुद्धाचं तु हविः शुद्धैस्तण्डुलैरेव कलिपतम् ॥ १०५ ॥
 तण्डुलेन समे क्षीरे ^४पाचितं पायसं भवेत् । तण्डुलार्थेन पयसा तदर्थेन गुलेन ^५च ॥ १०६ ॥
 पाचितं गौलमाख्यातं मुद्राचमधुनोच्यते । ^६तण्डुलेन समैर्वार्थं मुद्रैमुद्राचमुच्यते ॥ १०७ ॥
^७शुद्धाचे पूर्ववत्सद्वे तिलसर्वयोः क्षिपेत् । ^८दण्डं यत्सूक्ष्मचूर्णं तु तण्डुलात्योडशांशयोः ॥ १०८ ॥
 तयोः पादमितं तत्र ^९मरीचं ^{१०}जीरकेण ^{११}युक् । ^{१२}तदर्थं रजनीचूर्णं ^{१३}पाकान्ते तु विनिक्षिपेत्
 कुसराचमिति प्रोक्तं ; ॥ १०९ ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 25b-35a :

[शुद्धाचम्]

केशकीटापविदं च शर्करातुषकम्बुयुक् । अतिपक्वमपक्वं च नैवेदं परिवर्जयेत् ॥

मेयं तु वर्णगन्धार्थैः शीतलं न निवेदयेत् । केशेन मरणं विद्धि कीर्तेन रिपुवर्धनम् ॥

शर्करा सस्यहानि: स्यातुषेण ग्रामनाशनम् । कम्बुना ज्वरपीडा चाप्यतिपक्वर्दिदला ॥

अपक्वेन प्रजानाशः शीतलेन धनक्षयः । अत्युषेण भवेद् दुःखं भिस्सटा सर्वनाशनम् ॥

अत्युषाणाशहीनं यत्तद्वं परिकल्पयेत् । शुद्धौदनकमो हेवम् ॥

[पायसाचम्]

“ पायसाचं ततः शृणु । तण्डुलत्रिगुणं क्षीरं बीराधौं तोयमाहरेत् ॥

तोयाधं मुद्रमित्रं हि धृतयुक् पायसाचेकम् ।

[कुसराचम्]

तण्डुलाधं समाख्यातं मुद्रसारं तु निर्मलम् । पक्वाचं लवणोपेतं मरीचस्य तु चूर्णयुक् ॥

तिलचूर्णकमित्रं तत्कुसराचमिति स्मृतम् ।

[मुद्राचम्]

तण्डुलस्य त्रिभागैङ्क मुद्रसारविमित्रितम् । मुद्राचं पक्वमित्युक्तम् ॥

[गौलाचम्]

“ प्रागुक्पयस्यान्वितम् । क्षीराधौं गुलत्वण्डं तु गुलाधौं धृतमित्रकम् ॥

कदलीफलमत्रैव संमित्रं तदगुलौदनम् । एवं पञ्चहविः प्रोक्तं नैवेदाय प्रजापते ॥

^२ B : पायसाचं च pour पायसं गौलं

^३ A : हविर्वा pour हर्वीषि

^४ A : पायसं पाचितं

^५ C : वा pour च

^६ E : तण्डुलात्योडशांशं तु मौद्रं धृतमुद्राहृतम्

^७ B, C, D, E : गन्धयेत् pour दर्थं यत्

^८ E : कुसराचं हवि.सिद्धे

^९ C : जीर्णकेन pour जीरकेण

^{१०} A : मरीचीं pour मरीचं ; E : मरीचि

^{११} E : मरीचीजीर्णकाचूर्णं

^{१२} B, E : यत् pour युक् ; D : दु

^{१३} E : मरीचीजीर्णकाचूर्णं

^{१४} A : प्रातःकाले pour पाकान्ते तु

[व्यञ्जनानि^१]

उच्यन्ते व्यञ्जनानि च । ^२तण्डुलात्पोडशांशं तु मौद्रं ^३श्रेष्ठमुदाहृतम् ॥
 तस्मात्पादार्धहीनं तु^४ मध्यमन्त्यं च^५ कल्पयेत् । कृष्णमुद्रकुलत्थं^६ च ^७मसूरं तुवरी तथा ॥
 सतुषं वितुषं चापि पूर्वत्परिकल्पयेत् । कदलीं वृहतीं चापि कृष्माण्डोर्वारुकं तथा ॥ ११२ ॥
 अलावृं ^८कर्करीं चैव पनसं नालिकेरकम् । ^९तिन्त्रिणीं चाप्रकं चैव कारवल्लीद्वयं तथा ॥ ११३ ॥
^{१०}क्षुद्रां व्याघ्रीं च निष्पावं यथालाभं समाहरेत् । ^{११}कन्दानि ^{१२}भक्ष्यपर्णानि व्यञ्जनानि प्रकल्पयेत् ॥

[व्यञ्जनानां मानम्^{१३}]

उत्तमं तु प्रतिप्रस्थं व्यञ्जनं स्यात्पलत्रयम् । द्विपलं मध्यमं ग्रोक्तं पलं कन्यसमुच्यते ॥ ११५ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, I, 6, 44-47a :

“प्रवस्याम्युपदंशकान् । मुद्रमापकुलुत्थांशं शिष्म्बानिष्वावमेव च ॥

राजमाषाढकं चैव वितुषं सतुषं तथा । कृदमाण्डं पनसालाखुकालिङ्गं वृहतीहृयम् ॥

त्रपुषं कर्करीं चैव सतुषं वितुषं तथा । कदलीं कार्वीं व्याघ्रीं आम्लमुवरुकं तथा ॥

वल्लीमूलं तथा कन्दं मूलमन्यद्रसैर्युतम् ।

^२ E : तण्डुलं pour तण्डुलात्

^३ E : श्रेष्ठं प्रकीर्तितम्

^४ A : चा pour तु

^५ B, C : अन्यच्च pour अन्यं च

^६ A : कुलत्थं pour कुलत्थं ; B, E : कुलत्थं ^७ A : मयूरं चरितं तथा

^८ B : कर्करीं

^९ C, D : तिन्त्रिणीमाषकं चैव ; E : तिन्त्रिणीमाषकं चैव

^{१०} A : क्षुद्रां व्याघ्रं च ; C : क्षुद्रव्याघ्रीं च ^{११} E : अज्ञानि pour कन्दानि

^{११} A : भक्ष्यवर्णानि ; B, E : भक्ष्यपूर्णानि

^{१२} Cf. *Kāmikāgama*, I, 6, 47b-56 :

एकमुपदंशानां प्रस्थस्मैकपलं भवेत् । प्रत्यग्राणि पवित्राणि सर्वदोषोरित्यानि च ॥

पृष्ठं धूतेन संयुक्तं नालिकेरफलादिभिः । मरीचीजरकावैस्तु सत्कृतं तत्प्रशस्यते ॥

लवणाज्ययुतानि स्युरुपदंशानि तानि हि । आम्लसंस्कारयुक्तानि मरीचादियुतानि च ॥

विशत्पलं स्यालवणं प्रस्थं प्रस्थं समीरितम् । त्रिवतुषांशमानेन मरीचः परिकीर्तितः ॥

सर्पिषो द्विगुणं मानं मरीचात् प्रशस्यते । कलंशो मुद्रभिजस्तु तदर्थं वा तु तण्डुलात् ॥

मुद्रभिजं समं प्रोक्तमधिकं गुणमेव वा । कलकंसंस्कारयुक्तानि मरीचादियुतानि च ॥

सिद्धार्थकलनुकानि रसवन्ति च पाचयेत् । तान्येवापूर्युष्मैश्च संरक्षतानि च कानिचित् ।

कुलत्पर्यधान्यचूर्णं च मरीचं प्रोषितं कमात् । निषिद्ध्य मधिते लक्षणं पाचयेन्मूदुवहिना ॥

गुलेन सह संयोज्य रसवन्ति फलानि च । एवं तु पाचयेत्सूपमन्यदेवंविधं तु शत् ॥

विविधानि चापूपानि योग्यद्रव्यैः कृतानि च ।

तत्वार्थित्पलानां तु ^१कुडवं लवणं क्षिपेत् । ^१कुडवं मरीचकं चापि ^२थ्रेषुकं तु पलं स्मृतम् ॥
 तदधं मध्यमं प्रोक्तं तदर्थमधमं भवेत् । तदधं जीरकं प्रोक्तमाज्यमानमतः^३ शृणु ॥ ११७ ॥
 द्वात्रिशदंशकं सर्पिस्तण्डुलस्योत्तमं भवेत् । तदधं मध्यमं प्रोक्तं तदर्थमधमं भवेत् ॥ ११८ ॥
 ‘आढकस्य पलं थ्रेषु तदधं मध्यमं भवेत् । गुलं तदर्थमधमं यथालाभं ‘सिता भवेत् ॥ ११९ ॥
 अर्धाशं ^५तण्डुलाच्छ्रेष्टुं ^६दधि मध्यं ^७तदर्थतः । तदर्थमधमं प्रोक्तं नैवेद्यं परिकल्पितम् ॥ १२० ॥
 कदलीपनसाम्राणां यथालाभं फलानि च । व्यञ्जनानि ^९पवित्राणि ^{१०}जन्तुवर्ज्यानि कल्पयेत् ॥
^{११}उक्तान्येतानि सर्वाणि शुष्काण्याद्राणि चाहरेत् । उपदंशानि रम्याणि शिवाय परमात्मने ॥
 भक्त्याथ^{१२} मूलशाकाद्यं स्वादु भक्ष्यं च शोभनम् । दयात्सुसंस्कृतं सम्यङ् नैवेद्येन समन्वितम् ॥

[पचनम्^{१३}]

सर्वदोपविनिर्मुक्तांस्तण्डुलाच्छुद्धपात्रगान^{१४} । भाण्डेषु प्रक्षिपेत्तेषु^{१५} प्रतिमानां पृथक् पृथक् ॥ १२४ ॥
 आढकं तु शिवं वापि द्रोणं ^{१६}वा प्रोक्ष्य पात्रकम् । पञ्चधा वा चतुर्धा वा त्रिधा वा क्षालनं
 भवेत् ॥ १२५ ॥
 अखेण क्षालनं कुर्यात्सद्येन प्रक्षिपेज्जलम् । तण्डुलेन समं पश्चाद्वामदेवेन ^{१७}चोदरेत् ॥ १२६ ॥

^१ B : कुडुम्बं ; E : कुडुपं

^१ B, E : थ्रेषु शतपलं ; C, D : थ्रेष्टांशं तु पलं

^२ C, E : अथ pour अतः

^१ B : आढकं तु पलं थ्रेषु

^३ C : विना pour सिता

^२ A : तण्डुलं थ्रेषु

^४ B : दधिमधं

^३ B, C : तदर्थकम्

^५ E : विवित्राणि

^४ A : गहडादीनि

^६ E : उक्तानि तानि

^५ B, E : वद् pour अथ ; D : अयं

^७ Cf. *Kāmikāgama*, I, 6, 29-36a :

प्रागुक्तविधिना पूर्वं स्नात्वाथ परिचारकाः । शुक्वब्लधराद्यैव शुक्यज्ञोपवीतिनः ॥

पवित्रपाणयः कुरुत्वरुपाकं यथा तथा । वस्त्रपूतैश्च तोयैश्च जलद्रोणीं प्रपूरयेत् ॥

पात्रशुद्धिं ततः कृत्वा क्षालयेत्तण्डुलानहृदा । जलेन्द्रवं तु षट्कृत्वो निष्पीच्य च मुहुर्मुहुः ॥

पठ्ठान्तः क्षालनं कृत्वा सद्येन प्रक्षिपेज्जलम् । ज्ञात्वा तु युक्तिः सम्यग्व्यर्थं जलमेव वा ॥

स्थालीं मध्यमयीं ध्यात्वा दर्भान्कष्टे तु बन्धयेत् । प्रलिपे गोमयाद्यस्तु प्रोक्षितेऽत्र महानसे ॥

धर्मधर्मभुजां चुडां तण्डुलेनाचयेद्ददा । उद्धृत्य वामदेवेन रोपयेद्ददयेन तु ॥

विन्यस्यामिमध्योरेण अखेणात्मि प्रदीपयेत् । पिपीलिकादिसंजुष्टैः कोटरकिमिसंयुतैः ॥

विस्कुलिज्ज्वुतैथापि काष्ठरक्षिन दीपयेत् ।

^{१४} A : पात्रकात् pour पात्रगान्

^{१५} B, C, D, E : प्रतिमासु

^{१६} B, E : वायेकपात्रके ; C, D : वायेकमात्रके

^{१७} A : चोत्तरे pour चोदरेत्

^१घोरेण चुल्लीमारोप्य हेतिना चेन्धनं क्षिपेत् । ^२घोरेणामि च संदीप्य पाचयित्वा नरेण तु ॥
अवतार्य मृजेत्सर्वानस्त्रैवार्द्धपाणिना^३ ।

[पात्राणि^४]

मृद्धाण्डानि नवान्येव हविषां पूजितानि हि^५ ॥ १२८ ॥
लोहपात्रमपि श्रेष्ठमयः पित्तलवर्जितम् । ^७मृद्धाण्डमधमं प्रोक्तमसकृत्पात्रतां गतम् ॥ १२९ ॥
मासि मासि त्यजेद्धाण्डं ^८मार्तिकं सर्वमेव हि । ^९निर्माल्यसंकरादौ तु सद्य एव परित्यजेत् ॥
[निवेदनम्^{१०}]

^{११}एवं हविः समाप्य ^{१२}ततो देवान्तिकं नयेत्^{१३} । ^{१४}परिचारस्तु तत्काले ^{१५}बद्धोष्णीषः सदा
भवेत् ॥ १३१ ॥

^१ B : अघोरे चुल्लीमारोप्य ; D : घोरेण चुल्लिका रोप्य   ^२ B, C, D : अघोरेणामि संदीप्य

^३ A : अन्नपाणिना pour आर्द्धपाणिना ; C : अप्रपाणिना

^४ Cf. *Kāmikāgāma*, I, 6, 27-28 :

स्थाली ग्रतिदिनं शुद्धा पक्षमासावसानिका । श्रेष्ठमध्याधमास्त्रद्विधिनावृ विधीयते ॥

सुवर्णतरात्रादिपात्रं शुद्धं लयान्तिकम् । नवमृद्धाण्डकं वापि प्रतिसंध्यं प्रकल्पयेत् ॥

^५ A : हविषा pour हविषां   ^६ D : च pour हि   ^७ C, D : मृद्धाण्डमधमं प्रोक्तम्

^८ A : मार्तिकं ; B, E : मौर्तिकं ; D : मार्तिकं   ^९ A : निर्माल्यं संकरादौ तु

^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, I, 6, 51-71 :

शङ्खचनिसमायुर्फ छत्रदीपादिसंयुतम् । नैवेद्यसुपदंशालयं मुसिद्धमवतारयेत् ॥

प्रलिमे भूतले शुद्धे पञ्चचूर्णरलंकृते । तप्ताभिधारमाज्येन पवित्रैः परिकल्पयेत् ॥

शीताभिधारमङ्गेत्सु शुतेनैवाहुतित्रयम् । पात्राणि शोधयेत्सोयैख्यपुण्ड्रं परिकल्पयेत् ॥

त्रिपाशुपरि विन्यस्य शुद्धवक्त्रहतानि च । शङ्खचनिसमायुर्फ छत्रदीपादिसंयुतम् ॥

निरुद्धावृतकश्यास्थजने मार्गेऽम्भसा क्षिपेत् । पात्राण्युद्धस्य सर्वाणि विन्यसेन्मुखमण्टपे ॥

पानीयमप्यनेनैव स्थानात्संग्राहयेत्कमात् । करणाद्यायसंसिद्धलक्षणैर्लक्षितेषु च ॥

स्थालिकादिषु वा शुद्धकदलीपत्रकादिषु । न्यस्तेषु शुद्धवस्त्रोऽवै दर्वर्या लक्षणयुक्त्या ॥

न्यसेत्संपूर्णचन्द्राभमोभिति व्यक्तरं जपेत् । उपदंशानि सर्वाणि नैवेद्योपरि विन्यसेत् ॥

प्रत्यग्रगोचृतं खण्डशर्करारसवत्कलम् । बालचूलफलं चापि दध्यादिकमनिन्वितम् ॥

शिवं ग्रे मण्डपे शुद्धे शुभ्रवस्त्रादिविस्तृते । त्रिपाशुपरि विन्यस्य स्थालिकादिगतं हविः ॥

पेत्रं लेहं च शोध्यं च युक्तियुक्तं तु विन्यसेत् । संप्रोक्त्य हृदयेनैव शोधयित्वा तु हेतिना ॥

अमृतीकृत्य गोस्तन्या नैवेद्ये कुसुमं न्यसेत् । नैवेद्य दक्षिणे हस्ते दद्यात्पानीयमुत्तमम् ॥

अन्तरावृतिसंस्थानां देवानां तु पृथक्पृथक् । कृत्वा हविश्चतुर्थाशमूर्च्छां तु शिवाय च ॥

तदधस्त्रवभिकार्यार्थमधस्ताद्वलिकर्मणे । यदंशं पात्रसंस्थिष्ठं पूजकाय प्रदापयेत् ॥

अभिकार्याविशिष्टं च बलिशिष्टं च यद्विः । तत्सर्वं पूजकार्यैव प्रोक्तमन्त्र यथाधुना ॥

^{११} A : भावं हविः समात्रं तु ; D : एवं बहिः समाप्यात्य

^{१२} A : तत्तदेवान्तिकं ; C : ततो देवान्तिकं ; D : ततो देवान्तिको

^{१३} D : यजेत्

^{१४} A : परिचारकस्तु ; C, D : परिचारकं तु

^{१५} E : बन्धोष्णीषः सर्वं भवेत्

तस्यानयनकाले तु ^१पटाद्याच्छादितं तु ^२तत् । ^३अभ्युक्ष्य पुरतः कृत्वा शङ्खध्वनिसमायुतम्^४ ॥
हेमादिनिर्मिते पात्रे ग्रोक्कद्रव्यैस्तु ^५शोधिते । ^६ग्रोक्षिते तु ^७शिवाख्येण ^८निक्षिपेत्प्रणवं सरन् ॥
सर्वोपदंशसंयुक्तं यथोक्तं तन्निवेदयेत् । हविर्भाण्डेष्वधोभागे चतुर्भागैकभागकम्^९ ॥ १३४ ॥
^{१०}न्यस्य बलिप्रदानाय तत्र किंचित्समाहरेत्^{११} । शेषं तु परिचाराणां भोजनाय प्रकल्पयेत् ॥ १३५

[ताम्बूलम्^{१२}]

ततो देवाय ताम्बूलं दद्यात्तछक्षणं शृणु । प्रतिप्रस्थं तु गृहीयात्क्रमुकस्य फलद्रव्यम् ॥ १३६ ॥
^{१३}एकं वापि तदर्थं वा ^{१४}पर्णानां ^{१५}च चतुष्टयम् । ^{१६}त्रितयं मध्यमं ग्रोक्तं ^{१७}द्वितयं त्वधमं भवेत् ॥
[मुखवासः^{१८}]

^{१९}लवङ्गत्रुटिजातीनां चूर्णं तकोलजं तथा । कर्पूरेण समायुक्तं पञ्च ^{२०}सौगन्धिकं स्मृतम् ॥ १३८

^१ B, C, D, E : पिञ्च pour पठ

^२ B, C, D, E : यत् pour तद्

^३ C, D, E : अभ्युक्षणं पुरस्कृत्वा

^४ E : समन्वितम् pour समायुतम्

^५ A : शोधिते pour शोधिते

^६ B, E : ग्रोक्षितेन pour ग्रोक्षिते तु ; C, D : ग्रोक्षितैस्तु

^७ A : शिखाख्येण

^८ E : निक्षिपेदृदद्यं

^९ A : भागिकम् pour भागकम्

^{१०} A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^{११} E : समाचरेत् pour समाहरेत्

^{१२} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 146-147 :

ताम्बूलं दापयेच्छम्भोः प्रत्येकं प्रस्थसंख्यया । फलाचतुर्गुणं पत्रं जिह्वाप्राणविवर्जितम् ॥

अश्मचूर्णसमायुक्तं कमुकस्य कलद्रव्यम् । तद्विज्ञतैलसंमिश्रं दापयेत् शिवाय च ॥

cf. *Sakalāgamasārasamgraha*, p. 103 :

कमलालये—पूर्गमेकं प्रतिप्रस्थं द्विगुणं त्रिगुणं तु वा । अवादितः कमेणैव पत्रं ततित्रिगुणं भवेत् ॥

शैलचूर्णं शङ्खचूर्णं कर्पूरेण च मिश्रितम् ।

^{१३} A : एवं pour एकं

^{१४} C : वर्णानां

^{१५} C, D : तु pour च

^{१६} A : तृतीयं pour त्रितयं

^{१७} A : द्वितीयं pour द्वितयं

^{१८} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 31, 104b-105a :

एलालवङ्गकर्पूरं जातीतकोलचूर्णकम् । मधुषट्खण्डसंमिश्रं मुखवासमिहोच्यते ॥

cf. *Sakalāgamasārasamgraha*, p. 103 :

शिवधर्मे—पञ्चसौमन्विकोपेतं ताम्बूलं यो निवेदयेत् । .....

Cf. *ibid.* मातुलङ्गफलादीनि सुपक्वानि निवेदयेत् ।

^{१९} C : लवाङ्गं तु द्विजातीनां

^{२०} C : संग्रन्धिकं ; E : सौगन्धिकं

^१मुखवासं तु तच्छ्रेष्ठं कर्पूरेणौव मध्यमम् । लवज्ञेनाधमं प्रोक्तमेव^२ सौगन्धिकं ^३त्रिधा ॥१३९॥
मातुलज्जफलं एकं नालिकेरफलं तथा । ^४संस्कृत्य सम्यक् ताम्बूलसहितं तच्चिवेदयेत् ॥१४०॥
^५चूर्णं ^६प्राण्यज्जञ्जं वापि ^७ताम्बूले न तु दृष्ट्यते । ^८यथा प्राण्यज्जञ्जं ^९मुक्ताशङ्खादि शुचि दृश्यते ॥

[भक्ष्यफलादिनिवेदनम्]

अन्नाच्छतगुणं श्रेष्ठं पिष्टं तु धृतपाचितम् । ^{१०}गुलखण्डेन संमिश्रं तस्मात्तच निवेदयेत् ॥१४२॥
फलानि च सुपकानि भक्ष्याणि विविधानि च । हविःप्रदानादूर्ध्वं तु ^{११}पुरा नित्योत्सवस्य तु ॥
हविषा सह वा नित्यं पृथक्पात्रे निवेदयेत् । ^{१२}यथालाभं ततश्चापि ताम्बूलं ^{१३}दाषयेच्छिवे ॥१४४

^{१३}इत्यजितारूपे ^{१४}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१५}अर्चनाङ्गविधिर्नाम
द्वाविशः पटलः ॥

^१ Le mot मुखवास se trouve au neutre au lieu du masculin dans ce texte ; cf. *Rauravāgama*, vol. I, p. 69. note 6

^२ C : एकं pour एवं

^३ C : किया pour विधा

^४ A : संस्कृत्य सहितं सम्यक् ताम्बूलसहितं तथा ^५ B : वाण्यज्जञ्जं pour प्राण्यज्जञ्जं

^६ A : ताम्बूलं तु तदिष्यते ; E : ताम्बूलेन तु तुष्ट्यते

^७ C et E omettent ce demi-*śloka* ^८ A : मुक्तं pour मुक्ता

^९ B, E : गुलखण्डसुसंमिश्रं ; C : गुलखण्डसमं मिश्रं

^{१०} E : पूर्वं pour पुरा

^{११} A : यथाभक्तजनैवापि

^{१२} B : दाषयेततः

^{१३} E : इत्यजिते pour इत्यजितारूपे

^{१४} E omet महातन्त्रे

^{१५} A : अर्चनाङ्गविधिः त्रयोविंशतितमः पटलः ; B, E : अर्चनाङ्गविधिपटलः ; C : अर्चनाङ्गो नाम द्वाविशतपटलः ; D : अर्चनाङ्गो नाम द्वाविशतपटलः अन्थं १४४.

[त्रयोविंशः पटलः]

आरात्रिकविधि^१

[दीपपात्राणि^२]

आरात्रिकं ^३ ततो वक्ष्ये सर्वदोपप्रशान्तये । नवदीपयुतं श्रेष्ठं ^४ पञ्चदीपैस्तु मध्यमम् ॥ १ ॥
 कन्यसं त्वेकदीपेन ^५ युतं ^६ पात्रं क्रमाच्चरेत् । दीपाधाराणि लोहानि कारयेत्पिटजानि वा ॥ २ ॥
 दीपाधारेषु सर्वेषु गोघृताक्तां^७ तु विन्यसेत् । ^८ वर्तिमन्येषु पात्रेषु निम्बपत्रं^९ च सर्वपम् ॥ ३ ॥
 कार्पासबीजं लवणं ^{१०} चतुष्पलं च विन्यसेत् । ^{११} गौरीधान्नस्तु तत्सर्वं यागमण्टपतोऽपि वा ॥ ४ ॥
 पुष्पमण्टपतो वापि समाहृत्य ^{१२} समानयेत् । मण्टपाभ्यन्तरे वाथ तत्सर्वं परिकल्पयेत् ॥ ५ ॥

^१ Pour आरात्रिकविधि, voir *Kāraṇāgama* I, 32 et II, 52, *Cintyāgama* 19 et *Sūkṣmāgama* 9

^२ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 32, 8-14 :

मण्डपस्येशादिगभागे मण्डपं चतुरश्चकम् । कृत्वा तु भूतपात्राणि संगृह्यात्रैव विन्यसेत् ॥
 सौवर्णं राजतं ताम्रं मृणमयं कांसमेव च । विशत्यङ्गुलविस्तारमोष्मेकाङ्गुलं भवेत् ॥
 प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव ऐनुमुद्रां प्रदर्शयेत् । दीपाधारं ततः कुर्याच्छालिपिष्टमयेन तु ॥
 चतुरङ्गुलविस्तारमुत्सेधं चाङ्गुलं भवेत् । ओष्मधारिङ्गुलं प्रोक्तं पूर्णचन्द्रवदाकृतिः ॥
 पञ्चदीपसमायुक्तमथवा चैकदीपकम् । तन्मध्ये निक्षिपेद्वैं गोघृतेन समायुतम् ॥
 विन्यसेद्वैपमेके तु तिलमेके तु निक्षिपेत् । सर्वपूर्णं चैकपात्रे तु राजिकालवणं तथा ॥
 कार्पासबीजमेके तु निक्षिपेद्वैदयेन तु । दीपं संपूज्य विधिवदभिनीजेन बुद्धिमान् ॥

^३ B, C, D, E : अथो pour ततो

^४ A : पञ्चदीपं तु

^५ E : युक्तं pour युतं

^६ B, C : पात्रं क्रमादरेत् ; E : पात्रकमं चरेत्

^७ A : गोघृताक्तां

^८ A : वर्तिमध्ये तु ; C : वर्तिमन्येषु

^९ C : पात्रं pour पत्रं

^{१०} A : चतुष्पादं च ; B : चतुष्पथं च

^{११} A : हौर pour गौरी

^{१२} B, E : समापयेत्

^१रुद्रायतनयोषिद्विरथवा^२ परिचारकैः । तानि सर्वाणि पात्राणि ^३वाहयित्वा ^४शिरोपरि ॥ ६ ॥
समानीय ^५शिवस्याग्रे कृत्वा तद्विर्तिदीपनम्^६ । त्रिपाद्यां तु शिवस्याग्रे विन्यसेत्पात्रपञ्चकम् ॥ ७ ॥
शिवस्याचमनं दत्त्वा संपूज्य शिवमन्त्रतः । ततो दीपार्चनं कुर्याद्वधपुष्पादिभिः क्रमात् ॥ ८ ॥

[दीपाविदेवता:^७]

^९नवग्रहा नवानां तु पञ्चानां भूतपञ्चकम् । एकस्य वह्निरेवोक्तो ^{१०}दीपानामविदेवता: ॥ ९ ॥

[दीपपूजा]

^{१०}नवदीपेषु सूर्यं तु मध्ये दिक्षु समन्ततः । ^{११}गुरुशुक्रज्ञचन्द्रांस्तु भौममर्कसुतं तथा ॥ १० ॥
^{१२}राहुं केतुं च संपूज्य विदिक्षु क्रमशस्तथा^{१३} । ^{१४}पञ्चखण्डिं यजेन्मध्ये प्रागादिषु यथाक्रमम् ॥ ११ ॥

^१ Cf. *Kāranāgama*, I, 32, 27b-31 :

वाहयित्वा तु नारीभिः पात्राणि भूमुरैस्तु वा । सर्वलिंकारसंयुक्तं सर्वतोषसमन्वितम् ॥
आलयं तु परित्राम्य परिवेषकमेण तु । पीठाग्रे वा ज्वालाग्रे वा प्राकाराणां तु बाह्यके ॥
निक्षिपेत्तत्र दीपं तु तिलं चैव तु सर्वपम् । राजिकालवणं चैव कार्यासवीजसंयुतम् ॥
दीपाग्निना दहेतत्राप्यश्चिन्नजेन बुद्धिमान् । लोकोत्पत्तिस्थितिकरं सर्वसंपत्करं वरम् ॥
पादप्रक्षालनं कृत्वा प्रविशेदालयं प्रति ।

^२ A : आवर्यतनयोषिद्विरथवा ; B, E : रुद्राय तनवे पद्मिरथवा

^३ C : वाहयित्वाग्निनोपरि

^४ Le mot शिरस् se trouve quelquefois terminé par अ sous la forme शिर ; cf. शिरोपस्थान, शिरोपनिषद् etc.

^५ E : शिवाग्रे तु कृत्वा

^६ A : दीपकम् pour दीपनम्

^७ Cf. *Kāranāgama*, I, 32, 38-40a :

नीराजनस्य पात्रे तु त्रृते स्यात्सूर्यमण्डलम् । मध्ये च वह्निदैवत्यमारादिके तथेव च ॥
नवदीपे नवशक्ति सप्तदीपे च मातरः । पञ्चमे पञ्चभूतं स्यात्तत्त्वशयं त्रिदीपके ॥
स्वाहादेव्येकदीपे च पूजयेत् स्वनामतः ।

^८ A : नवग्रहानां पञ्चानां

^९ B, C, D, E : तत्तत्त्वनाममन्वतः

^{१०} B : पात्राये सूर्यमभ्यर्थ्य ; C, D : गन्धायैः सूर्यमभ्यर्थ्य ; E : पात्रादौ सूर्यमभ्यर्थ्य

^{११} A : गुरुशुक्रवृद्धं चन्द्रभौमावर्कसुतं तथा ; B : गुरुशुक्रेन्दुचकांस्तु भौममर्कसुतं तथा ; C, D, E : गुरुशुक्रेन्दुचन्द्रांस्तु भौममर्कसुतं तथा ।

^{१२} A : राहुकेतु च

^{१३} A : ततः pour तथा

^{१४} C : पञ्चलनं pour पञ्चत्वमिं ; D : पञ्चसरं ; E : पञ्चदीपे

आकाशं च ^१तथा ^२वायुमपः पृथ्वीं च पूजयेत् । ^३वह्निमेवैकदीपे तु ^४प्रोक्षयेचास्त्रमन्त्रतः॥१२॥
नाराचास्त्रप्रयोगेण दिक्षु चास्त्रं प्रयोजयेत् । वध्वा तु सुरभिं पश्चादीपस्योपरि दर्शयेत् ॥१३॥
उद्भूत्योपरि देवस्य त्रिः परिभ्रामयेद्गुदाऽ ।

[द्रव्यपात्र-भ्रामणम्^६]

अन्यानि द्रव्यपात्राणि भ्रामयेच पृथक् पृथक् ॥ १४ ॥

अथवा तेषु पात्रेषु ^७किञ्चित्किञ्चिद्विगृह्य चै । तत्तद्वयं समस्तं तु गृहीत्वा दक्षमुष्टिना ॥१५॥
अत्थेण भ्रामयित्वा तु निक्षिपेदीपपात्रके ।

[भस्मभ्रामणम्^८]

ततो भस्म सुसंगृह्य कर्पूरादिसुगन्धितम् ॥ १६ ॥

^१ C, D, E : यथा pour तथा

^२ E : वायुरापः

^३ A omet les *śloka* 12b et 13

^४ B : प्रोक्षयेचास्त्रमन्त्रतः ; C : प्रोक्षयेच्छास्त्रमन्त्रतः

^५ C : तदा pour हृदा

^६ Cf. *Sūkṣmāgama*, 9, 7b-8a :

सर्धं च तिलं निम्बपत्रं कार्पासीजकम् । लवणेन समायुक्तं भ्रामयेहिङ्गमूर्धनि ॥

cf. *Kāraṇāgama*, II, 52, 19b-21a :

सर्धं च मरीची च कार्पासं वीजमुच्यते । शुक्गोमयमेवोक्तं निम्बपत्रं विभूतिं च ॥

पृथक् पृथक् मुष्टिमात्रान्वेष्टयेत्त्रिः प्रदक्षिणम् । अग्निपात्रेषु निक्षिप्य भस्म चैव ततः गृणु ॥

^७ E omet le passage qui va de किञ्चित्किञ्चिद्विगृह्य चै ^८प्रक्षिपेदीपपात्रे तु (§. 17b) et lit
अथवा तेषु पात्रेषु ततो लिङ्गस्य मूर्धनि

^८ C, D : किञ्चिद्ग्राह्य विचक्षणः

^९ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 32, 18-26a :

भस्मानि दापयेच्छास्मोर्दिग्बन्धं चास्त्रमन्त्रतः । ललाटे नयनस्योर्धं उणीये पट्टबन्धके ॥

वर्तुलं चोर्वक्त्रे च त्रिपुण्ड्रं पूर्ववक्त्रके । त्रिशूलं दक्षिणे वक्त्रे पश्चिमे चतुरथ्रकम् ॥

उत्तरे दीपमेवं तु सर्वांगोद्भूलनं कुरु । मूर्धिं चैव ललाटे च कर्णे च हृदये तथा ॥

बाहुद्वये च नाभौ च पादद्वये च दापयेत् । गङ्गाचन्द्रमपस्मारं नागकूर्मं तु दापयेत् ॥

सर्वाङ्गं लेपयित्वा तु बृहत्सामेति मन्त्रतः । दर्पणं दर्शयेदन्ते तदन्ते छत्रदर्शनम् ॥

तदन्ते चामरं चैव तदन्ते व्यञ्जनं तथा । व्यञ्जनं चाष्टपुर्णं च स्तोत्रं चैव निवेदयेत् ॥

अथवा द्रव्यवर्जं तु दीपमेवं प्रयोजयेत् । तद्रस्य च समादाय स्वल्पं चण्डेश्वरस्य तु ॥

ततो भक्तजनेभ्यव्य दयादेविकपूर्वकम् ।

गृहीत्वा मुद्रया ^१मृग्या भ्राम्य लिङ्गोपरि त्रिधा । प्रक्षिपेदीपपात्रे तु ततो लिङ्गस्य मूर्धनि ॥
अस्त्रेण विन्यसेदिक्षु^२ दक्षिणेतरयोस्ततः । पार्श्वयोर्हृदये चैव विन्यसेद्वस्त्रा मन्त्रवित् ॥ १८ ॥

[दीपदानकाले वाचघोषादिः]

अथवा 'द्रव्यवर्जं तु दीपमेव प्रयोजयेत् । तत्काले तु प्रयुजीत स्तोत्रमङ्गलवादनम्^३ ॥ १९ ॥
जयशब्दं सशङ्खं च 'वेदध्वनिसमायुतम् । विसर्जयेत्ततः सर्वं दीपादिद्रव्यसंचयम् ॥ २० ॥
विसर्जनं महापीठे^४ लिङ्गे वाथ प्रकल्पयेत् । एवमारात्रिकं दत्त्वा ^५दद्यादाचमनीयकम् ॥ २१ ॥
^६ताम्बूलं दापयेन्मन्त्री मुखवाससमन्वितम् ॥ २२ ॥

^{१०}इत्यजिताख्ये महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{११}आरात्रिकविधिर्नाम
त्रयोविश्वः पटलः

^१ A : सूख pour मृग्या

^२ B, C, D, E : इषद् pour दिक्षु

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 32, 15-17 :

शङ्खदुन्दुभिनिर्वैष्टतो मङ्गलवाचकैः । स्तोत्रध्वनिसमायुक्तं वेदध्वनिसमन्वितम् ॥

पायं दयात्पुराख्येण नेत्रेणाचमनं ददेत् । द्रव्याण्यथ क्रमेणवाप्यावृत्यावृत्यलिङ्गके ॥

दीपेनैव त्रिधा भ्राम्य शिखामन्त्रेण तुदिमान् । नीराजनं तु कर्तव्यं क्रमेण देशिकोत्तमः ॥

^४ B, E : द्रव्यवर्त्यादि pour द्रव्यवर्जं तु

^५ A : वादिनम् pour वादनम्

^६ D : घटा pour वेद

^७ A : जले वाथ pour लिङ्गे वाथ ; C : लयो यथा

^८ A : दत्त्वा च pour दयाद्

^९ D : यथालाभं ततधापि मुखवाससमन्वितम्

^{१०} Le colophon manque dans les manuscrits A, B, D et E

^{११} C : आरात्रिकविधिपटलः

[चतुर्विंशः पटलः]

[नीराजनविधिः^१]

^१नीराजनविधिः^३ वक्ष्ये काम्यं नैमित्तिकं च तत् । आत्मजक्षेत्रवित्तादि^५ काम्यमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १ ॥

^७उत्पातपरचक्रादि निमित्तं स्वाजनार्दनं । पूर्ववत्कलिपते पात्रे दीपाधारे सुशोभने ॥ २ ॥

[दीपाधारपात्रम्^६]

^९हेमरूप्यादिसंसिद्धे ^{१०}कुष्ठचन्दनजेन वै । श्वोदेन शालिगोधूमयवमापोऽङ्गवेन वा ॥ ३ ॥

^{११}पिष्टेन कुर्यात्सुव्यक्तं दीपस्य परितः क्रमात् । ^{१२}त्रिशूलवज्रशङ्खाद्यश्रीवत्सस्वस्तिकान् क्रमात् ॥

छत्रचामर^{१३} संयुक्तानष्टदिक्षु क्रमेण वै । गोमयं श्वेतसिद्धार्थं यवं कृष्णतिलं तथा ॥ ५ ॥

दधि ^{१४}गोरोचनां विलव^{१५} वटपिण्डलसंभवान् । ^{१६}प्रवालान्विकिरेत्पात्रे ^{१७} सुगन्धिकुसुमानि च ॥

गोघृताक्तां ततो वर्तिं दीपाधारेषु योजयेत् । कर्पूरागरुचूर्णेन युक्ता वर्तिः प्रशस्यते ॥ ७ ॥

¹ Pour nीराजनविधि, voir *Kāmikāgama* II, 7, *Kāraṇāgama* I, 143 et *Diptāgama*, 92

² Cf. *Kāraṇāgama*, I, 143, 1-3 :

अथ वक्ष्ये विद्येषेण नीराजनविधिकमम् । सर्वकृतिमनाशार्थं सर्वलोकहितावहम् ॥

नित्यं नैमित्तिकं चैतद् द्विविधं तदुदाहृतम् । रात्रौ लिङ्गाय तुत्तान्ते कर्तव्यं नित्यमुच्चते ॥

अन्ते च मङ्गले कार्ये चोत्सवे परिवेष्टके । रात्रौ विम्बाय कर्तव्यं नैमित्तिकमिति स्मृतम् ॥

³ C : नीराजनविधिः

⁴ B, C, E : काम्ये नैमित्तिके च तत्

⁵ D : चित्तादि pour चित्तादि ; E : व्यक्त्यादि

⁶ A, E : काम्यमन्तं pour काम्यमत्र ⁷ A : उत्पाद pour उत्पात

⁸ Cf. *Kāmikāgama*, II, 7, 11b-15a :

एकत्र तिलमन्यत्र सर्वपं लवणं तथा । कापसबीजमन्यत्र गोमयं पिष्टमेव वा ॥

वर्णभूक्तहित्यार्थं च वटाश्वत्थदलानि च । चतुर्दिक्षु च कोणेषु क्रमेण परिकल्पयेत् ॥

मध्यमे दीपात्रं तु पश्च वा परिकल्पयेत् । गन्धमध्यं च पुर्यं च भस्म चाम्रप्रोणतः ॥

सर्वव दीपान्वा कुर्यात्त्वं संख्यान् समुज्ज्वलान् । घृताद्रास्तेलसंयुक्तान् ॥

⁹ E : हेमरौप्यादिसंसिद्धैः

¹⁰ A : कुष्ठं pour कुष्ठ

¹¹ E : पिष्टे कुर्यात्सुमन्यकं

¹² A : त्रिशूलवज्रशङ्खाद्यश्रीवत्सस्वस्तिकं क्रमात्

¹³ A : संयुक्तम् pour संयुक्तान्

¹⁴ A : गोरोचना pour गोरोचनां

¹⁵ A : विट pour वट

¹⁶ C : प्रवालान् विकर्षयेत्पात्रे ; D : प्रवालान् कर्षयेत्पात्रे

¹⁷ C, D, E : सुगन्धं pour सुगन्धिः

[नीराजनप्रकारः^१]

^२नवदीपमिदं प्रोक्तं ^३नीराजनविधि प्रति । ^४इति संपादितं पात्रं शिवाये स्थिष्ठिलोपरि ॥८॥
 पद्ममष्टदलं ^५कृत्वा तत्र ^६पात्रं निधाय च । पुण्याहं वाचयित्वा तु ^७दीपानारोप्य तत्र वै ॥९॥
 पूर्ववत्पूजयित्वाथ शङ्खदुन्दुभिनिस्त्रैः । खानकाले प्रयुज्जीत शिवस्योपरि पूर्ववत् ॥ १० ॥
 भस्मादिकं ^८तथान्यच्च ^९तत्र तत्परितो यजेत् । विसर्जनं च तस्यापि पूर्ववत्परिकल्पयेत् ॥११॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 143, 4-22a :

प्रासादस्याग्रतः कुर्वन्मण्टपं चतुरथकम् । संप्रोक्ष्य हृदयेनैव पात्रं तत्रैव विन्यसेत् ॥
 पूर्वकल्पणोपेतं नीराजनाय पात्रकम् । संप्रोक्ष्य पुरुषैर्णवं दीपामारोपयेत्ततः ॥
 रन्द्राधारे चराधारे चैकाधारे तथैव च । कपिलाज्येन दीपं तु छिङ्गवर्णसमायुतम् ॥
 रोपयेद्दूदयेनैव चाभिवीजेन बुद्धिमान् । दर्शयेत्पद्ममुद्रां च शूलमुद्रां तथैव च ॥
 दीपपात्रं समुद्रत्य प्रविशेद्वर्गेहकम् । देवेशं गन्धपुष्पादैः पूजयित्वा विशेषतः ॥
 लिङ्गस्य मूर्त्रिं दीपैश्च त्रिधा संध्राम्य वर्मणा । दर्शयेलिङ्गसुद्रां च बीजसुद्रां तथैव च ॥
 नित्यमेवं समाख्यातं नैमित्तिकमयं शृणु । प्रासादाये तु कर्तव्यं मण्टपं चतुरथकम् ॥
 पात्राणि शुद्धतोयैश्च संप्रोक्ष्य हृदयेन तु । विन्यसेन्मण्टपे मध्ये नीराजनाय पात्रकम् ॥
 गन्धपात्रं तथामौ तु नैकंते त्वर्ध्यपात्रकम् । वायव्ये पुण्यपात्रं तु इशाने भस्मपात्रकम् ॥
 दीपं चारोपयेत्पद्मादभिवीजेन पूजयेत् । रुद्रस्य गणिकाभिर्वा त्राहाणैर्वा विशेषतः ॥
 वाहयित्वा तु पात्राणि सर्वतोद्यसमायुतम् । खस्तिसूक्ष्मसमायुक्तं तेषां मङ्गलवाचकैः ॥
 हर्म्बप्रदक्षिणं कृत्वा प्रविश्यास्थानमण्टपम् । विजाप्य देवदेवाय देवस्याये विशेषतः ॥
 स्थापयेद्दीपपात्रादि पूजयेन्मण्डपोपरि । पादं दस्वा तु सदेन हृदा चाचमनं ददेत् ॥
 गन्धं दयात् शिरसा चार्धमीशेन दापयेत् । पुण्यं तु शिखया दयादूपं नेत्रेण दापयेत् ॥
 अस्तमुद्रां च शूलाख्यां पद्ममुद्रां प्रदर्शयेत् । पुनराचमनं दस्वा दिशबन्धं चाखमन्त्रतः ॥
 पात्रेण दीपमादाय देवस्य तु शिरोपरि । परिगृह्य त्रिधा मन्त्री विखामन्त्रनुस्मरन् ॥
 तदन्ते दापयेद्दूस्म नेत्रमन्त्रं समुच्चरन् । दर्पणं दर्शयेत्पद्माग्रणम्य विधिपूर्वकम् ॥
 ताम्बूलं दापयेत्तस्मै मुखवाससमन्वितम् । पीठाये वा स्थलाये वा दीपं चैव विसर्जयेत् ॥
 एवं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमाप्नुयात् ।

^२ C, D, E : नैकं दीपमिहं प्रोक्तं

^३ C : नीराजन pour नीराजन

^४ D : इति स्म पादितं पात्रं

^५ A : प्रोक्तं pour कृत्वा

^६ B, C, D, E : पात्रे pour पात्रं

^७ A : दीपाधारोऽपि तत्र वै

^८ A : तथान्यच्च

^९ A, C, D : तत्र तत्परियोजयेत्

अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पञ्चदश्यां च पक्षयोः । ^१आद्र्यामर्कवारे ^२च योजयेत्काम्यसिद्धये॥१२
अद्भुतादिषु सर्वेषु ^३दृष्टमात्रेषु योजयेत् ॥ १३ ॥

^१इत्यजितारूपे ^२महातन्त्रे [क्रियापादे] ^३नीराजनविधिर्नाम
चतुर्विंशः पटलः^४ ॥

^१ D : आश्याम् pour आद्र्याम्

^२ A : तु pour च

^३ E : दृष्टमात्रं तु योजयेत्

^४ E : इत्यजिते pour इत्यजितारूपे

^५ E omet महातन्त्रे

^६ A : आरात्रिकविधिविश्वतुर्विंशः पटलः ; B, D : नीराजनविधिपटलः ; C : नीराजनविधिः समाप्तः

^७ D ajoute ग्रन्थं १३

[पञ्चविंशः पठलः]

'नित्योत्सवविधिः²

³अथ नित्योत्सवं⁴ वक्ष्ये सर्वारिष्टनिवारणम् । ⁵लोकपुष्टिप्रदं ⁶सम्यङ् नित्यार्चङ्गं तथैव च ॥१॥
तसानित्योत्सवं शास्त्रे ⁷त्रैसंध्यमिति कीर्तिम् । ⁸नवप्रकारमेतत्स्यात् तत्प्रकारमतः⁹ शृणु ॥२॥
[नित्योत्सवे नव प्रकाराः]

विनायकं ततो ¹⁰देवं देवीं पाशुपतेश्वरम् । बलिपात्रस्थितं ¹¹चास्त्रं ¹²गोलकां लिङ्गमेव वा ¹³ ॥३॥
पादुके बृपराजं¹⁴ च चण्डेशं च यथाक्रमम् । शिरसा वाहयित्वा तु क्रियते ¹⁵यत्र नित्यशः ॥४॥
¹⁶नवभिः प्रथमं चाहुरुत्तमोत्तमसंज्ञितम् । ¹⁷चण्डं हित्वाद्भिर्देवैर्भवेदुत्तमसंध्यमम्¹⁸ ॥५॥

¹ Pour नित्योत्सवविधि, voir *Amśumad* 73, *Acintyavirśvasādākhyā* 61, *Kāmika* II, 5, *Kāraṇa* I, 140, *Raurava*, vol. I, II, 16, *Vira* 40, *Suprabheda* I, 13 et *Sūkṣma* 8

² Dans le manuscrit de KîLvelûr (A) le महोत्सवविधिपटल se trouve après le नीराजनविधिपटल. Nous avons cependant suivi les autres mss. B, C, D et E qui donnent le नित्योत्सवविधिपटल après le नीराजनविधिपटल, et le महोत्सवविधिपटल ensuite. Le नित्योत्सव fait partie du rite quotidien du temple et il convient qu'il soit décrit après le नित्यार्चन et les rites qui sont en relation avec ce dernier, avant le महोत्सवविधि qui est un rite occasionnel (नैमित्तिक).

³ Cf. *Virāgama*, 40, 2-3 :

श्रूयतामभिधास्यामि नित्योत्सवं विशेषतः । सर्वपापहरं पुण्यं सर्वलोकमुखावहम् ॥

सर्वशान्तिकरं चैव सर्वारिष्टविनाशनम् । नित्यं नित्यार्चनान्ते तु नित्योत्सवमधाचरेत् ॥

⁴ Le mot नित्योत्सव (ou उत्सव) se trouve au neutre au lieu du masculin dans ce texte ; voir *Rauravāgama*, vol. I, p. 69 note 6.

⁵ C, D : लोकपुष्टि प्रदं

⁶ C, D : रम्यं pour सम्यङ् ; E : प्रोक्तं

⁷ A : त्रिसंध्यामिति

⁸ D, E : नवप्रकारः सोऽपि स्यात्

⁹ B, E : ततः pour अतः ; E : अथ

¹⁰ C, D : देवदेवीं pour देवं देवीं

¹¹ D : शास्त्रं pour चास्त्रं

¹² A : गोलका ; B, E : गोलकं

¹³ A : वा pour च

¹⁴ B : रञ्जुं pour राजं

¹⁵ A : यस्तु pour यत्र

¹⁶ A : नवमु प्रथमं चामुरुतमोत्तमसंज्ञितम् ; B, C, D, E : नवभिः प्रथमेऽपि स्यादुरुत्तमोत्तमसंज्ञितम्

¹⁷ C omet les *śloka* 5b et 6

¹⁸ E : मध्यमः pour मध्यमम्

चण्डं पाशुपतेशं च हित्वा स्यादुत्तमाधमम् । चण्डपाशुपताभ्यां तु ^१हित्वा विघ्नेशमेव हि ॥ ६ ॥
 २ तद्ग्रवेन्मध्यमश्रेष्ठं त्रिभिस्तैर्गोलकां^३ विना । ‘मध्यमध्यमिदं ज्ञेयं ^५तैश्चतुर्भिर्वा पादुके ॥ ७ ॥
 ६ हित्वा यत्क्रियते ^७तनु ^८मध्यमाधममिष्यते । ^९पूर्वोक्तैस्तैर्वृषं हित्वा ^{१०}कृतं स्यात्कन्यसोत्तमम् ॥
 ११ पूर्वोक्तैस्तैरुमां हित्वा ^{१२}भवेत्कन्यसमध्यमम् । उमामहेश्वराभ्यां ^{१३}वा कुर्यादधमध्यमम् ॥ ९ ॥
 एकासनस्थयोर्भेदः शिवयोरत्र नेष्यते । पूर्वोक्तैस्तैर्महेशं च हित्वा केवलमस्तः ॥ १० ॥
 १४ अधमाधममेवं तु ^{१५}प्रोक्तं नवविधोत्सवम्^{१६} । अग्निकार्ये कृते कुर्यान्नित्योत्सवमतन्द्रितः^{१७} ॥
 हित्वा वा नित्यहोमं तु नित्योत्सवमथाचरेत् । ^{१८}महोत्सवं तु कुर्वीत विना वा नित्यमुत्सवम् ॥
 १९ अतोऽर्चनक्रमो होषां सर्वेषामभिधास्यते । ^{२०}पूजकः कृतहोमस्तु प्रविश्याभ्यन्तरं ततः ॥ १३ ॥
 गन्धपुष्पादिभिः सम्यग् देवान्विघ्नेश्वरादिकान् । क्रमेण पूजयेन्मन्त्री सर्वाश्च स्वस्वमन्त्रतः ॥

[पाशुपताल्पम्^{२१}]

स्थलिकाकर्णिकामध्ये यजेत्पाशुपताल्पकम् । ^{२२}त्रिनेत्रं चतुर्भुजं चैव ^{२३}श्लक्षणपिङ्गोर्ध्वकेशकम्
 ॥ १५ ॥

^१ B : विघ्नं हित्वा तु यः कृतः ; D : विघ्नं हित्वा तु यत्कृतम्

^२ B, E : सो pour तद् ^३ B : गोलकं pour गोलकां

^४ B : मध्ये मध्ये स जुषः ; C, D : मध्ये मध्ये समुहिष्टः ; E : मध्ये मध्यः स जुषस्तैः

^५ E : चतुर्भिस्तैश्च पादुके

^६ B : हित्वातः pour हित्वा यत् ; C : हित्वाधः ; D : हित्वा यः ; E : हित्वा तत्

^७ B, C, D, E : सोऽत्र pour तनु ^८ B, C, D, E : मध्यमाधम इष्यते

^९ A : पूर्वोक्ते वृषभी ^{१०} B, C, D : भवेदधम उत्तमः

^{११} A : पूर्वोक्तस्तैरुमां ; B : पूर्वोक्तैस्तैरिमां ^{१२} B, E : भवेदधममध्यमम्

^{१३} A : तु pour वा

^{१४} B, C, D : कृतोऽधमाधमः प्रोक्तः ; E : कृतोऽयमधमं प्रोक्तं

^{१५} B, C, D, E : होषं नवविधोत्सवः ^{१६} voir p. 294 note 4

^{१७} D : अतन्वतः pour अतन्द्रितः ^{१८} A : महोत्सवस्य विधिना न कुर्यान्नित्यमुत्सवम्

^{१९} A : अतोऽर्चनक्रमा होषाः ; B, E : अतो बलिक्रमो होषाः

^{२०} A : पूर्वकं कृतहोमं तु

^{२१} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 13, 16b-18a :

अब्दं पाशुपतं न्यस्त्वा ह्यं तत्र विचिन्तयेत् । त्रिणेत्रं चतुर्भुजं रौद्रं शिखाकोटिसमुज्जवलम् ।

वरदाभयदं हस्तं वामं सन्ध्याक्षशङ्खात् । एवं पाशुपतं भ्यात्वा बलिलिङ्गे सुपूजयेत् ॥

^{२२} B, C, D, E : त्रिणेत्रं

^{२३} A : कृष्ण pour श्लक्षण ; B, C : श्लक्षण

वरदाभयहस्तं च वामसव्याक्षशूलधृतं^१ । एवं पाशुपतं ध्यात्वा ^२बलिलिङ्गे समर्चयेत् ॥ १६ ॥
^३पूर्वाह्वे ^४पुष्पलिङ्गं स्यान्मध्याह्वे चान्नलिङ्गकम् । ^५सायाह्वेऽक्षतलिङ्गं स्यादाढकार्धप्रकल्पितम् ॥
^६पुष्पलिङ्गं तु वा प्रोक्तं रात्रावपि तदुत्सवे । गोलकायां ^७भवेदेवं ^८पादुकाद्वितये यजेत् ॥ १८ ॥
धर्मयज्ञी ^९तु संपूज्य महाघण्टां तु ताढयेत् ।

[उत्सवः¹⁰]

पुत्रकैरतु ततो देवाञ्छुचिभिः¹¹ सुसिताम्बरैः¹² ॥ १९ ॥

^१ A : धृक् pour धृत्

^२ A : बलिमंगे pour बलिलिङ्गे ; B : बलि लिङ्गे ; C, D : बहिलिङ्गे

^३ Cf. *Kāmikāgama*, II, 5, 11b-12a et 22-23a :

त्रिकालमन्त्रलिङ्गं वा प्रातर्मध्याह्वोस्तु वा । मध्याह्वे वाथ पूर्वाह्वे पुष्पलिङ्गमुदाहृतम् ॥

प्रदोषेऽक्षतलिङ्गं स्यातप्त्रं पाशुपतं यजेत् । .....

सर्पीठे गोलकाकारे पीठे वाथ समर्चयेत् । अन्नलिङ्गप्रमाणे तु मूलाप्रसमविस्तरे ॥

हत्तावधिप्रमाणान्ते सर्वलक्षणलक्षिते ।

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 16, 1-2

^४ A : पुष्पलिङ्गस्य मध्याह्वे

^५ B, D, E : साये चाक्षतलिङ्गं

^६ A et D omettent ce demi-sloka

^७ B, C, E : भवेदेवं

^८ A : पादुकद्वितये ; C : पाद्यकं द्वितयोः ; D, E : पादुकानां तयोः

^९ B, C, E : सुसंपूज्यी ततो घण्टां

^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, II, 5, 29b-42a :

रत्ते वा शिखिकायां वा परिचारकमूर्त्यु । आरोप्यालंकृतं नो चेद्वितानेन समन्वितम् ॥

छत्रवामरसंयुक्तं नानाव्यजसमन्वितम् । गीतदृत्तसमायुक्तं वायव्यनिसमन्वितम् ॥

धृपदीपसमायुक्तं प्रदक्षिणं समाचरेत् । आर्द्धं प्रदक्षिणं कुर्यान्मत्तिणीतालसंयुतम् ॥

तृष्णभस्य ब्रह्मतालं स्यादेभेस्तालं तु भृङ्गिणी । मातृणां चण्डवाद्यं स्त्रद्विद्वाराजस्य ढकरी ॥

एषमुखस्योद्दृटं चैव ज्येष्ठायाः कुशितालकम् । तटप्रहारं दुर्गाया विषमं छिक्षं चण्डके ॥

ग्रामे वा नगरे वापि तथा प्राकार एव वा । द्वितीयग्रमणं हेतन्महाधीठप्रदक्षिणम् ॥

एकं वापि द्वयं वापि त्रयं स्याच्छब्दरीयुतम् । अथवा बलिपीठं तु ब्रह्मतालसमन्वितम् ॥

मण्टपालेन संयुक्तं द्वयं कुर्यात्प्रदक्षिणम् । पैशाचे त्वेकमेवं स्याच्छब्दरीतालसंयुतम् ॥

गोपुरे वायहीनं वा शङ्खव्यनिसमन्वितम् । इन्द्रस्य समतालं स्याद् गान्धारस्वरसंयुतम् ॥

बद्धापणं भवेदमेऽक्षिणीतालं कौशिकेन समन्वितम् ॥

मङ्गलतालं समारूपातं नैर्कृत्यां नद्यमापया । पवित्रे नवतालं तु कामरव्यनिसंयुतम् ॥

वायव्यां बलितालं तु तकेशीखरसंयुतम् । सौम्यायां कोटिः प्रोक्तस्तर्करागसमन्वितः ॥

शालापणिसमायुक्तं शांकरे ढकरी मता । एवं प्रदक्षिणं कृत्वा तृतीयं धाम संविशेत् ॥

¹¹ A : चञ्चुभिः pour शुचिभिः

^{१२} A : सविताम्बरैः ; B : सुस्थिताम्बरैः

^१सोष्णीपैः सोन्तरीयैश सपवित्रकरैस्तदा^२ । कृतं त्रिपुण्ड्रकैश्चैव मालादिभिरलंकृतैः ॥ २० ॥
 वाहयेच ततो देवान्कमेणानेन देशिकः । पूर्वं विनायकं चाग्रे देवं तदनु वाहयेत् ॥ २१ ॥
 देवीं तदामभागे तु ततः पाशुपतेश्वरम् । ततोऽत्थं बलिपात्रस्य वितानेन समन्वितम् ॥ २२ ॥
 गृहीत्वा वाहयेद्वस्ते दक्षिणे हस्तसंमितम् । वैष्णवं वेत्रजं वापि दण्डं खण्डादिवर्जितम् ॥ २३ ॥
 गोलकामानयेत्पश्चात्पादुके च^{१०} ततो नयेत् । ^{११}वृषं ^{१२}तदनु तस्यानु चप्टेशं च समानयेत् ॥ २४ ॥
 शङ्खदुन्दुभिः^{१३} निर्घोर्विर्घृपदीपसमाङ्गुलम् । छत्रचामरसंयुक्तं पिञ्चाध्वजसमायुतम् ॥ २५ ॥
 गीतनृत्समायुक्तं^{१४} मङ्गिणीतालसंयुतम् । आद्यं प्रदक्षिणं कृत्वा^{१५} विनिष्क्रम्य वहिस्ततः ॥ २६ ॥
 निःशब्दं गोपुरे कृत्वा ततो वाह्ये प्रदक्षिणम् । ^{१६}गत्वा^{१७} वाह्यमहापीठं^{१८} कृत्वा तत्र प्रदक्षिणम् ॥
^{१९}कारयेत्त्रयमेकं वा यातुधानादि^{२०} गीतये^{२१} । ततः प्रविश्य निःशब्दं^{२२} द्वारि कृत्वा^{२३} पुनः
 क्रमात् ॥ २८ ॥

^१ A : सोष्णीपैः सोन्तरीयैश सपवित्रकरैस्तदा   ^२ E : मुदा pour तदा

^३ A : त्रिपुण्ड्र pour त्रिपुण्ड्र

^४ A : मालादिभिरलंकृतम् ; C, D, E : बलिपात्रसंयुक्तैः

^५ C, E : चाग्रे pour चाग्रे   ^६ A : तदनुभाषयेत्

^७ B, C, D, E : तु pour तत्

^८ Cf. *Virāgama*, 40, 34b-37a :

स्थलिकां चैव बोद्धत्य हृदयेन तु मन्त्रतः । शिरोमन्त्रेण संयुक्तं तस्यां शिरसि निक्षिपेत् ।

जपेत्पशुपताञ्च च शर्नर्गच्छेत्प्रदक्षिणम् । न तिष्ठन्वै न शीघ्रं च गच्छेत्पदे पदे ततः ॥

पुरस्तात्प्रतिमा गच्छेत्पित्रं तु तदनुवजेत् । आयान्तु पृष्ठतो वापि पादुका च ब्रजेत्ततः ॥

^९ B : दक्षिणेन तु संमितम्   ^{१०} C, D : पादुकेन pour पादुके च

^{११} D : प्रेषं pour वृषं

^{१२} A : तदनुगस्यानु

^{१३} B, C, D, E : निर्घोर्विर्घृपदीपसमायुतम्

^{१४} C : मङ्गलं pour मङ्गिणी ; D, E : अङ्गिणी

^{१५} C : विनिःकृत्य

^{१६} B, C, D, E : कृत्वा pour गत्वा

^{१७} B, E : वाह्यं pour वाह्य

^{१८} B, C, D, E : गत्वा pour कृत्वा

^{१९} C : कारयेत्ततमेकं वा

^{२०} C, D, E : गीतये pour गीतये

^{२१} Cf. *Virāgama*, 40, 4-5 :

राक्षसाश्चासुराद्यैव पिशाचाच ब्रह्मराक्षसाः । उच्चिष्ठाद्यैव वेतालाः कृदमाण्डाहृतथागताः ॥

तथा मारप्रहर्वैव भूताश्चान्ये मरुदणाः । नित्योत्सवस्य शब्दोद्य श्रुत्वा गर्जन्ति तत्र वै ॥

^{२२} A : द्वारे pour द्वारि

^{२३} E : चहिः pour पुनः

^१ अन्तः प्रदक्षिणं कुर्याचालैरेतैः ^२ समन्वितम् । ^३ इन्द्रस्य समतालं स्यादग्नौ बद्धावर्णं भवेत् ॥२९॥
 यसस्य भृङ्गिणीतालं नैर्कृत्यां महितालकम् । ^५ वारुण्यां नवतालं तु ^६ वायोश्च बलितालकम् ॥
 सोमे तु ^७ कोटिशिखरमैशान्यां टङ्करी तथा । ^८ एतानश्चौ तदा तालानिदक्षु सर्वासु वादयेत् ॥
 ततः प्रवेशयेद्वान्वृष्टे ^९ तालसमन्वितम् । वाहनानां तु सर्वेषां ^{१०} पादं प्रक्षालयेत्तदा ^{११} ॥ ३२ ॥
 प्रविष्टेषु ^{१२} च देवेषु पूर्ववत्पूजयेत्सुधीः । ^{१३} अस्त्रं ^{१४} च बलिपात्रस्यमध्यन्यदाय मन्त्रतः ॥३३॥
 लिङ्गस्य दक्षिणे पार्थै योजयेत्तेन मन्त्रतः । ^{१५} आसारे ^{१६} महति प्राप्ते प्राप्ते वा चण्डमारुते ॥३४॥
 परचक्रभयादौ च केवलाख्येण चोत्सवम् । कारयेदेशिको धीमानन्तर्गर्भगृहेऽपि वा ॥ ३५ ॥

^१ A : एवं pour अन्तः;

^२ A समन्वितः pour समन्वितम्

^३ Cf. *Virāgama*, 40, 48-50a :

इन्द्रस्य बलितालं तु अग्रमध्यवर्णं भवेत् । यसस्य भृङ्गिणीतालं नैर्कृत्यां महितालकम् ॥
 वारुण्यां नवतालं तु वायोश्चां नागतालकम् । सौम्ये च कोटिका प्रोक्ता ऐशान्यां ढङ्करी तथा ॥
 एवमेव क्रमेणैव प्रापादं त्रिः प्रदक्षिणम् ।

^४ B et E omettent les *stoka* 29b, 30 et 31a

^५ A : स्यादमेमावरणं भवेत्; D : स्यादग्नौ बद्धवर्णं भवेत्

^६ C, D : वरुणं pour वारुण्यां

^७ A : वायव्यां चपुर्टं तथा

^८ A : कोदरं प्रोक्तमैशान्यां

^९ A : एतान्यष्ट हि तालानि

^{१०} A : रुषं pour रुष

^{११} A : पादौ pour पादं

^{१२} Cf. *Rauravāgama*, vol. I, II, 16, 18b-22a :

द्वारानितके तु संप्राप्ते पादप्रक्षालनं कुरु । आलयाभ्यन्तरं गत्वा विष्टरे तु निधापयेत् ॥
 पादुको विन्यसेदग्रे वृषभमन्त्रेण पूजयेत् । पाद्यमाचमनं चाध्यं गन्धं पुष्टं सधूपकम् ॥
 दीर्घं चैव तु ताम्बूलं हृदयेन प्रदापयेत् । अखेण चालुराजं च पुनरालयमाविशेत् ॥
 प्रतिमापादुकादीनि पूर्वस्थाने निधापयेत् । गर्भागारेऽखुराजं चाप्यखस्थाने सुयोजयेत् ॥

^{१३} B, E : जनान् देवान् pour च देवेषु

^{१४} D : अत्र pour अस्त्रं

^{१५} B, C, E : तद् pour च

^{१६} Cf. *Rauravāgama*, vol. I, II, 16, 29-30a :

वर्षाकाले महावाते स्थानकं वायमाचरेत् । वर्षे छत्रसमायुक्तमस्त्रमत्येव मुत्सवम् ॥
 अधवा लिङ्गमात्रल्य विना पीठप्रदक्षिणम् ।

^{१७} A : आधारे pour आसारे; C : आस्थाने

पादुकाभ्यां विनाभृते तस्मिन्नित्योत्सवे^१ सुधीः । अन्तः प्रविष्टे देवे तु ^२पूर्वाभिमुखसंस्थिते ॥
गोमयालेपिते देशे तसाग्रे ^३पादुके न्यसेत् । ^४तत्र देवं समभ्यचर्य ^५पूर्वोक्तं मन्त्रविच्चमः ॥३७॥
देवं पाद्यादिभिर्यद्या^६ ^७प्रविश्यान्तर्गृहं ततः । उपवेश्यासने देवं देवाग्रे पादुके न्यसेत् ॥३८॥

^८इत्यजिताख्ये ^९महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१०}नित्योत्सवविधिर्नाम^{११}
पञ्चविंशः पटलः ॥

^१ C : नित्योत्सवं pour नित्योत्सवे

^२ B, C, D, E : पूर्वाभिमुखमास्थिते ^३ A : पादुकं

^४ C et D omettent les *sloka* 37b et 38a

^५ A : पूर्वोक्तं pour पूर्वोक्तं ; E : पूर्वोक्तौ

^६ La forme grammaticale correcte est इष्टद्वा

^७ A omet les passages प्रविश्यान्तर्गृहं ततः et उपवेश्यासने देवं et lit : देवं पाद्यादिभिर्यद्या देवाग्रे पादुकं न्यसेत्

^८ E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^९ E omet महातन्त्रे

^{१०} A : नित्योत्सवविधिः वद्विश्यतितमः पटलः ; B, E : नित्योत्सवविधिपटलः

^{११} C et D omettent नाम

[पद्मिः पटलः]

[मुद्रालक्षणविधिः^१]

^२मुद्राया लक्षणं वक्ष्ये तया सर्वार्थसिद्धये । ^३यया सिध्यति मन्त्राणां फलं सर्वमभीप्सितम्॥१॥

[मुद्राशब्दनिर्वचनम्^४]

मुद्रं ददाति देवानां द्रावयत्यसुरानपि । मोदद्रावणं धर्मित्वं मुद्राशब्देन^५ कथ्यते^६ ॥ २ ॥

[चत्वारिंशमुद्रा:^७]

शोधनी^८ कालकर्णी च मुकुली शशकर्णिका । ^९निष्ठुरा पद्ममुद्रा च ^{१०}नमस्कारा मनोरमा॥३॥

^{११}शान्ता च लिङ्गमुद्रा च धजा चावाहनी^{१२} तथा । ख्यापनी^{१३} रोधिनी चैव ^{१४}संनिधीकरणी तथा ॥

गायत्री च तथा नेत्रा ^{१५}चास्त्रा चैव ^{१६}तथापरा । सुधा पञ्चमुखी चैव संहाराख्या तथैव च ॥५॥

वज्राख्या ^{१७}शक्तिमुद्रा च दण्डा खड्गा^{१८} तथैव च । ^{१९}पाशमुद्राङ्कुशाख्या च ^{२०}गदा शूला तथैव च ॥

पश्चाख्या चक्रमुद्रा च द्रव्याख्या^{२१} करकच्छष्टी । नाराचास्त्रा मृगी चैव महामुद्रा तथापरा ॥७॥

^१ Pour मुद्रालक्षणविधि, voir *Kāranya* I, 28, *Kālottara* 13, *Kiranya* II, 3, *Dipta* 70, *Mrgendra*, *kriyāpāda* 5, *Yogaja* 8, *Raurava* vol. I, *vidyāpāda* 5, *Vira* 33, *Suprabheda* I, 9 et *Svāyambhuva* 13

^२ B, C, D, E : मुद्राणां pour मुद्राया   ^३ A : यथा सिध्यन्ति

^४ Cf. *Kāranāgama* I, 28, 1-2a :

अथ वक्ष्ये विशेषेण मुद्राणां लक्षणं परम् । मुद्रं करोति देवानां द्रावयत्यसुरांस्तथा ॥

मोदनाद् द्रावणाचैव मुद्रेण संप्रकीर्तिता ।

^५ C : धर्मत्वाद्   ^६ D : शब्देति pour शब्देन   ^७ B, C, E : शब्द्यते pour कथ्यते

^८ Cf. *Kāranāgama*, I, 28, 2b-7a :

लिङ्गमुद्रा नमस्कारा तालाख्या शङ्कमुद्रिका । सुरभी मुकुली चैव वाराही चैव निष्ठुरा ॥

चीजाख्या पञ्चमुद्रा शिखाख्यका । संहारमुद्रिका चैव सादाख्या चैव मुद्रिका ॥

आसनी च महेशाख्या वज्राख्या शक्तिमुद्रिका । दण्डमुद्रा तथा खड्गा पाशमुद्राङ्कुशाख्यका ॥

गदामुद्रा च शलाख्या पद्ममुद्रा तथैव च । चक्रमुद्रा तथा टङ्गा महामुद्रा तथैव च ॥

घण्टामुद्राङ्गमुद्रा च शरमुद्रा भनुत्तथा । मुद्राणामुच्यते चैव द्वात्रिशत्कषणं परम् ॥

^९ B : कालकर्णी

^{१०} C : निष्ठुरा ; E : नेष्ठुरा

^{११} E : नमस्कार

^{१२} E : कान्ता

^{१३} E : आवाहनी

^{१४} B, C, D, E : रोधनी

^{१५} A : संनिधीकरणी

^{१६} D : या चाला वै

^{१७} A : तथा परम्

^{१८} B, E : शक्तिमुद्राख्या

^{१९} C : खण्डा pour खड्गा

^{२०} E omet ce demi-*sloka*

^{२१} A, E : गदश्ले pour गदा शूला

^{२२} A : करकथैवी ; B, E : करकच्छला ; C : करकच्छष्टीः

गङ्गमुद्रा^१ तालमुद्रा^२ वाराही^३ त्रासिनी तथा । शिवयागे समुद्रिष्टाथत्वारिशदिमाः^४ क्रमात्॥८॥

[^५ शोधनी, कालकर्णी, मुकुली, शशकर्णी च]

^६ मणिवन्धौ तु^७ संलग्नौ^८ पाणी कृत्वा जनार्दनं । हृदेशे त्वथ विन्यस्य ताडयेच्च^९ परस्परम्॥९॥

शोधनी^{१०} तु भवेदेषा मुद्रा शोधनकर्मणि । कराभ्यां मुष्टिमावध्य योजयेन्मणिवन्धकौ ॥१०॥

^{११} मुष्टी कृत्वा ततोत्ताने^{११} ततो नाङ्गुलि योजयेत् । ^{१२} अङ्गुष्ठाग्रौ च संलग्नौ कृत्वा स्यात्कालकर्णिका॥

^{१३} कालकर्णी प्रयोक्तव्या द्रव्यलक्षणकर्मणि । कराभ्यामङ्गलि कृत्वा मध्ये तु सुधिरं नयेत् ॥१२॥

सरोजमुकुलाकारा^{१४} मुकुली^{१५} द्रव्यसंचये । ^{१६} तर्जन्यौ कुञ्चिते कृत्वा^{१७} त्वङ्गुष्ठाभ्यां समाक्रमेत् ॥

शेषा क्रज्वीर्थनाः कृत्वा^{१८} मणिवन्धे नियोजयेत् । ^{१९} शशकर्णीति विज्ञेया सर्वेषामृद्रिकारिणी॥

१४ ॥

^१ C, D : तालमुद्रा

^१ A : वाराही pour वाराही

^२ A, C : त्रासनी

^४ D : इति pour इमा:

^५ Cf. *Yogajāgama*, 8, 1a : हस्ताभ्यां ताडयेत्तालं शोधयेच्छोधनी भवेत् ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 9 :

पाणिमूले तु संलग्नौ हृदेशे तु परस्परम् । कृत्वैव ताडयेत्पाणी मुद्रेयं शोधनी भवेत् ॥

^६ A lit मणिवन्धौ तु संलग्नौ हृदेशे तु परस्परम् । कृत्वैव ताडयेत्पाणी मुद्रेयं शोधनी भवेत् au lieu des *śloka* 9 et 10a.

^७ E : संलग्नोपरि कृत्वा जनार्दनं

^८ B पारीकृत्वा ; C, D : पाणि कृत्वा

^९ B : ततः क्रमात् ; E : ततः परम्

^{१०} C, D, E : मुष्टि pour मुष्टी

^{११} Les mss. corrompus ; corrigé après *Suprabhedāgama*, I, 9, 33 ; A : तत गुलि योजयेत् ; B, E : तननङ्गुलि योजयेत् ; C : तानङ्गुलि योजयेत् ; D : ततनङ्गुलि योजयेत्.

^{१२} E omet les *śloka* 11b, 12 et 13a

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 33 :

कृत्वा मुष्टी ततोत्ताने तदा नाङ्गुलियोजिते । अङ्गुष्ठाग्रौ च संलग्नौ कालकर्णी तु दर्शयेत् ॥

^{१४} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 12b-13a :

संयोज्यं तेन दृसे तु चान्तरे सुधिरं तयोः । विसिनीमुकुलाकारा स्नानान्ते तु प्रदर्शयेत् ॥

cf. *Virāgama*, 33, 11 :

द्वौ हस्तावेकदा कृत्वा मध्ये सुधिरमुच्यते । सरोजमुकुलाकारं मुद्रेयं मुकुली भवेत् ॥

cf. *Svāyambhuvāgama*, 13, 6 :

द्वौ हस्तावेकतः कृत्वा मध्ये च सुधिरं तयोः । सरोजमुकुलाकारां मुकुलीं तु प्रदर्शयेत् ॥

^{१५} A : यद्वद्रव्यसंबये

^{१६} A : तर्जनी कुञ्चितौ कृत्वा

^{१७} A omet तु

^{१८} C : मणिवन्धेन योजयेत्

^{१९} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 18-19 :

तर्जन्यौ कुञ्चिते चैव तयोरये निधाययेत् । द्वयोरङ्गुष्ठशिरसि तेषां मध्यधनाः समाः ॥

कृत्वा तु मणिवन्धे तु वामे सम्बयं तथा न्यसेत् । मुद्रेयं शशकर्णी तु विज्ञेया योगकर्मणि ॥

[निष्ठुरा^१, पमा च]

^२मणिवन्धे च संविष्टी करौ कृत्वा ततस्तयोः । ^३अङ्गुष्ठौ गर्भगौ^४ कृत्वा मुष्टिवन्धे कृते सति ॥

निष्ठुरेयं भवेन्मुद्रा सर्वेषां तु निरोधने । ^५पूर्वोक्तमुकुली या तु सा हृदये निवेशिता ॥ १६ ॥

^६व्याकोचकमलाकारा^७ विश्लिष्टप्रसुताङ्गुलिः । ^८पदमुद्रा भवेदेषा^९ प्रोक्ता^{१०} हासनकल्पने ॥ १७ ॥

[^{१२}नमस्कारा, मनोरमा च]

हस्ताभ्यामञ्जलि कृत्वा ^{१३}हृदये तु समाश्रिताम् । अङ्गुष्ठेन तु सव्येन वामाङ्गुष्ठं तु पीडयेत् ॥ १८ ॥

नमस्कारा भवेदेषा सर्वेषां बन्दनोचिता । ^{१४}अङ्गुलीवलनं^{१५} कृत्वा हस्तयोरुभयोरपि ॥ १९ ॥

^{१६}कनिष्ठिके तु संयुक्ते^{१७} कृतोत्ताने तथा वहिः । ^{१८}वामे कृत्वा तले^{१९} लग्नं^{२०} कृत्वा चानामिकाद्वयम् ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 14b-15a et *Yogajāgama*, 8, 8 :

मुष्टि कृत्वा तु हस्तौ तु करपृष्ठे तु योजयेत् । कनिष्ठी विस्तौ दीर्घौ निष्ठुरा संनिरोधने ॥

^२ B, C, D, E : मणिवन्धी सुसंगिली

^३ Les *śloka* 15b à 35 manquent dans le ms. D

^४ D : अङ्गुष्ठगर्भगौ   ^५ B, C : पूर्वोक्ता मुकुली

^६ A : व्याकोश pour व्याकोच   ^७ E : आकारौ pour आकारा

^८ B : विश्लिष्टः pour विश्लिष्ट ; C : विश्लिष्टा

^९ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 37b-38 :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा वैर्णीबन्धं तु कारयेत् । मध्यमे कुञ्चिताङ्गुष्ठौ शेषाः प्रविरलास्तथा ॥

पदमुद्रा भवेदेषा ॥

cf. *Svāyambhuvāgama*, 13, 10 :

पूर्वोक्तमुकुली या तु हृदये निस्पृताङ्गुलिः । व्याकोचकमलाकारां पदमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

^{१०} C : प्रोक्तं pour प्रोक्ता   ^{११} B : स्याज्ञवकल्पने

^{१२} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 8b-9a :

मणिवन्धी तु संयोज्य चाङ्गुल्योर्थोर्खगाः कमात् । संनिवेश्य हृदि स्थाने नमस्कारेति चोच्यते ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 35-36a :

सतताङ्गुलिसंलग्नी हस्तौ हृदयमाश्रितौ । सर्वेषां बन्धनं कार्यं वामाङ्गुष्ठनिषीडनम् ॥

नमस्कारेति विज्ञेया सर्वकर्मणि कारयेत् ।

^{१३} A : हृदयेषु

^{१४} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 24b-27a :

वलितं हस्तयोः कार्यमुत्तानौ तु कनिष्ठकौ । तयोर्वामाङ्गुलिङ्गेया वलिते मध्यमेऽपि च ॥

कुञ्चितेऽनामिकाग्रे च स्याग्नितलयोजिते । देशिन्यौ प्रसृतौ कृत्वा तयोरग्रे नियोजयेत् ॥

अङ्गुष्ठौ मूलपर्वस्थी तयोरेव हि कुञ्चितौ । मनोरमेति विश्ल्याता शिवसायुज्यदायिका ॥

^{१५} A : चलनं pour वलनं

^{१६} E : कानिष्ठिके

^{१७} C : कृतोत्तानेन यो वहिः ; E : कृतोत्तानो तयो त्वमिः   ^{१८} A : वामो pour वामे

^{१९} A : लग्नी

^{२०} E : कृत्वा कुर्यान्मनोरमाम्

मध्यमे प्रसृते युक्ते कृत्वा 'तदेशिनीदयम्^२ । अङ्गुष्ठमूलपर्वस्थं^३ कृत्वा अङ्गुष्ठद्वयं 'तथा ॥ २१ ॥
अनामिकापृष्ठलग्नं^५ कृत्वा कुर्यान्मनोरमाम् । पूजकेन प्रयोक्तव्या शिवसायुज्यकर्मणि ॥ २२ ॥
[शान्ता^६]
कुर्यादङ्गुष्ठलग्नाग्रां^७ तर्जनीं^८ हस्तयोर्द्वयोः । एवा शान्तेति विस्त्याता मन्त्रस्थापनकर्मणि ॥ २३ ॥

[लिङ्गमुद्रा^९]

शिथिलं^{१०} दक्षिणां मुटिं वस्था तस्योदरे^{११} श्विषेत् । ^{१२}वामाङ्गुष्ठं ततोऽङ्गुष्ठं दक्षिणं चोच्छ्रुतं नयेत् ॥
वामहस्ताङ्गुलीभिश्च सव्यमुटिं च वेष्येत् । ^{१३}लिङ्गमुद्रा भवेदेषा लिङ्गस्थापनकर्मणि ॥ २५ ॥

[रवजा^{१४}]

^{१५}वामहस्ततले^{१०} हस्ततलमन्यं प्रयोजयेत् । वामहस्ताङ्गुलीभिस्तु ततपृष्ठमभिवेष्येत् ॥ २६ ॥
अङ्गुष्ठं वामहस्तस्य^{१७} ^{१८}दक्षिणेनाथं पीडयेत् । दक्षिणस्याङ्गुलीरन्याः^{१९} शिष्टास्तिर्यगवस्थिताः^{२०} ॥
चालयेद् ध्वजसंज्ञेया^{२१} मुद्रा वायोः प्रियावहा ।

[आवाहनी^{२२}]

हस्ताभ्यामञ्जिं कृत्वा संमुखं तु तयोः पुनः ॥ २८ ॥

^{२३}कनिष्ठामूलगे ततदङ्गुष्ठाग्रे च कारयेत् । आवाहनी^{२४} भवेदेषा मुद्रावाहनकर्मणि ॥ २९ ॥

^१ B, E : तदर्थनी   ^२ E : खयम् pour दयम्   ^३ E : सर्वस्थं pour पर्वस्थं

^४ B, E : ततः pour तथा   ^५ A : संलग्नं pour लग्नं

^६ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 23a : तर्जन्यवृग्गुष्ठलग्ना शान्तेयं संप्रकीर्तिता

^७ A : लग्नाग्रा pour लग्नाग्रां ; B : लग्नान्तं ; E : लग्नं तत्   ^८ A : तर्जनीहस्तयोरपि

^९ Cf. *Karanāgama*, I, 28, 7b-8a :

अङ्गुष्ठं चोच्चर्वं सुष्टि कृत्वा वामेन वेष्येत् । लिङ्गमुद्रा तु विस्त्याता प्रच्छुषेति प्रदर्शयेत् ॥

^{१०} B, E : दक्षिणामुटि   ^{११} B, E : उत्तरे pour उदरे

^{१२} A : वामाङ्गुष्ठा ततोऽङ्गुष्ठं   ^{१३} E omet ce demi-*sloka*

^{१४} Cf. *Rauravāgama*, vol. I, p. 175, sl. 8b-9a et note 4.

^{१५} E omet ce *sloka* 26   ^{१६} C : हस्ततलमन्यत्प्रयोजनम्

^{१७} A : हस्ताभ्यां pour हस्तस्य   ^{१८} A : दक्षिणे पीडयेत्ततः

^{१९} B, E : रम्याः pour अन्याः^{२०} B, C, E : व्यवस्थिताः pour अवस्थिताः^{२१} A : संज्ञेया pour संज्ञेया

^{२२} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 23b-24a :

हस्ताङ्गुलानकौ कृत्वा कन्यसऽङ्गुष्ठी न्यसेत् । मूलपर्वं समी कृत्वा मुद्रैयावाहनी स्मृता ॥

cf. *Kiranāgama*, II, 3, 6b-7a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा अङ्गुष्ठौ तलमध्यग्रौ । आवाहनी तिवर्य स्थाता मुद्रावाहनकर्मणि ॥

^{२३} A : कनिष्ठमूलग्रौ   ^{२४} A : भवेन्मुद्रा वेष्यावाहनकर्मणि ; B : भवेनेषां मुद्रावाहनकर्मणि

[१स्थापनी, निरोधिनी च]

स्थापनी २सैव निर्दिष्टा प्रयुक्ताधोमुखं ३यथा । ४शोधिनी ५निष्टुरेव स्यात्सर्वेषां तु ६निरोधिनी॥
[संनिधीकरणी⁷] ३० ॥

७शोधिनी ८सैव संक्षिद्योच्छ्रुताङ्गुष्ठा यदा भवेत् । सैव स्यात्संनिधानी च मनिधीकरणोचिता ॥
[गायत्री¹⁰] ३१ ॥

११करयोः सुपिरोपेता मुष्टिवन्धे कृते सति । १२गायत्रीयं भवेन्मुद्रा १३गायत्र्यां १४तां प्रयोजयेत् ॥
[नेत्रा¹⁵] ३२ ॥

या शान्तेति पुरा प्रोक्ता सैव १६नेत्रा त्वधोमुखी । दर्शने तु प्रयोक्तव्या सर्वेषां तु जनार्दन ॥
[अखा¹⁷] ३३ ॥

१८करयोः शिथिलां मुर्दिं १९कृत्वाङ्गुल्यः प्रसारिताः । सहसा तु २०भवेदेषा मुद्राख्ता २१चालकमर्मणि॥

¹ Cf. *Kiranāgama*, II, 3, 9b : मुर्दिं वचोर्धतोऽङ्गुष्ठी कृत्वेयं स्थापनी भवेत् ॥

² B, C, E : सर्वं pour सैव ³ B, E : तथा pour यथा

⁴ C, E : रोधनी pour रोधिनी ⁵ C : निष्करैव ⁶ A : निरोधनी

⁷ Cf. *Mudrānighantu*, sl. 27 : उच्छ्रुताङ्गुष्ठमुष्ट्योथ संयोगात्संनिधापनी ।

⁸ C, E : रोधनी pour रोधिनी ⁹ B, E : सर्वं pour सैव

¹⁰ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 31-32 :

अन्योन्यान्तरसाः सर्वाः करपृष्ठायोजिताः । अङ्गुष्ठाङ्गुल्यः कुर्यामुष्टिरं तत्करान्तरे ॥

पूजकमर्मणि गायत्री गायत्र्यां तु प्रयोजयेत् ।

¹¹ A : कारयेत् pour करयोः ¹² A : गायत्री त्रितयं त्वेव

¹³ A, B, E : गायत्र्या pour गायत्र्यां ¹⁴ A : तन् pour तां

¹⁵ Cf. *Diptāgama*, 70, 50 :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा तर्जन्यङ्गुष्ठसंयुतौ । शेषा कृजुघनावैव नेत्रमुद्रेति कीर्तिता ॥

cf. *Virāgama*, 33, 28-29a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा मणिवन्धं तु कारयेत् । तर्जनी मध्यमां चैव अधोमुखं तु कारयेत् ॥

अङ्गुष्ठी द्वौ तु संगोप्य नेत्रमुद्रा प्रकीर्तिता ।

¹⁶ A : नेत्रमधोमुखी

¹⁷ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 43b-44a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा हस्तयोस्तत्परस्परम् । अङ्गुष्ठतर्जनीभ्यां तु स्फोटनं चालमुद्रिका ॥

cf. *Virāgama*, 33, 29b-30a :

द्वौ हस्तौ च प्रसार्याथ कनिष्ठाङ्गुष्ठकान्मितौ । अलमुद्रा भवेदेषा सर्वशात्रुविमर्दिनी ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 5 :

द्वौ मुर्दी संहतीकृत्वा शीघ्रं हस्तौ प्रसारयेत् । अलमुद्रेति विस्त्रयाता सर्वेषां तु भयंकरी ॥

cf. *Svāyambhuvāgama*, 13, 23 :

दिमुर्दि सहितं कृत्वा शीघ्रं हस्तौ प्रसारयेत् । अलमुद्रेति विस्त्रयाता सर्वेषां तु भयंकरी ॥

¹⁸ A : कारयेत् pour करयोः

¹⁹ A : कृत्वाङ्गुल्यप्रसारितः

²⁰ B : भवेत्तेषां

²¹ B, E : शब्दं pour चाल

[सुधा, अथवा धेनुः^१]

^२द्वयोस्तु ^३वलिताः कृत्वा इन्द्रियाः^४ सर्वाः परस्परम् । कनिष्ठानामिके ऊर्ध्वं ^५देशिनी मध्यमे तथा॥

^६अङ्गुष्ठौ मध्यगौ कृत्वा मुद्रेयं धेनुसंज्ञिता । अमृतीकरणे योग्या द्रव्याणां यज्ञकर्मणि॥३६॥

[पञ्चमुखी^७]

वलिताः पृष्ठतः ^८सर्वाश्चाङ्गुल्यस्तु परस्परम् । ^९अङ्गुष्ठाभ्यां कनिष्ठाग्रात्मकामे मध्यमे तथा॥३७॥

तर्जनीभ्यां समाक्रम्यानामिके ^{१०}चोच्छ्रिते उमे । एषा पञ्चमुखी रुयाता वक्त्रक्लूप्तौ प्रयोजिता

[^{११}संहतिः, वज्रा च]

३८ ॥

^{१२}विश्विष्टाङ्गुलिके हस्ते क्रमादङ्गुष्ठमूलगाः^{१३} । कनिष्ठानामिकामध्यातर्जन्यः^{१४} संहतिभवेत्॥३९॥

^१ Cf. *Kāranāgama*, I, 28, 11-12a :

मणिवन्धं ततः कृत्वा चाङ्गुष्ठौ तलमध्यगौ । तर्जनीमध्यमे लम्बे कनिष्ठाभ्यामनामिके ॥
मुद्रेयं सुरभिः रुयाता द्रव्यशुद्धयर्थकारिणी ।

cf. *Kiranāgama*, I, 3, 4-5a :

अङ्गुल्यश्च मिथः कृत्वा कन्यकेऽनामिके युते । मध्यमे तर्जनीयुक्ते चाङ्गुष्ठौ मूलपर्वगौ ॥
कृत्वेयं धेनुमुद्रारुया दिव्या चाभृतवर्णिणी ।

cf. *Kalattarāgama*, 13, 75b-76 :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा समौ लिष्टौ परस्परम् । मध्यमा तर्जनीगोप्या कनिष्ठानामिका तथा ॥
अङ्गुष्ठौ द्वौ प्रसायथि सुरभिमुद्रा प्रकीर्तिता ।

^२ A omet les *sloka* 35 et 36   ^३ C : वलितां ; E : वलिता

^४ E : अङ्गुल्यः pour अङ्गुलीः   ^५ E : देशिनी मध्यमा तथा

^६ C : अङ्गुष्ठौ मध्यमौ ; E : अङ्गुष्ठमध्यगौ

^७ Cf. *Kāranāgama*, I, 28, 16b-17 :

द्वौ हस्तलिङ्गकौ योज्य मध्याङ्गुल्यग्रसंयुतौ । तर्जन्यानामिके योज्ये चाङ्गुष्ठाभ्यां कनिष्ठके ॥
इयं पञ्चमुखी रुयाता दर्शयेद्वक्त्रकर्मणि ।

- cf. *Kiranāgama*, II, 3, 2-3 :

कृत्वान्योन्यगताङ्गुल्योः पृष्ठतो हस्तयोर्द्वयोः । तिर्यकस्थौ कन्यसौ कृत्वा अङ्गुष्ठाभ्यां समाप्तेत् ।
देशिनीमध्यमे रुद्धेऽनामिके चोच्छ्रितेऽङ्गुले । कृत्वा पञ्चमुखी रुयाता मुद्रेयं शंकरस्य तु ।

^८ B : सर्वां अङ्गुल्यस्तु ; C : सर्वमङ्गुल्यास्तु

^९ B : अङ्गुष्ठानां pour अङ्गुष्ठाभ्यां ; C : अङ्गुष्ठाग्राभ्यां

^{१०} A omet च dans चोच्छ्रिते

^{११} Cf. *Virāgama*, 33, 16b-17a :

प्रसार्य दक्षिणं हस्तमङ्गुष्ठं चोर्जसंयुतम् । मुष्टिं कृत्वा तु विप्रेन्द्र एषा संहार उच्यते ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 10 :

प्रसार्य दक्षिणाङ्गुल्यस्तवङ्गुष्ठं मूर्खं संस्थितम् । मुष्टिवत् सततं कृत्वा शेषा संहारिणी स्थृता ।

^{१२} A : विशिष्ट pour विशिष्ट   ^{१३} A : मूलका pour मूलगा:   ^{१४} A : सहर्दिमवेत्

^१विसर्जने तु सर्वेषां योक्तव्या मन्त्रविचर्मैः । ^२कनिष्ठां ^३करयोस्ततदङ्गुष्टाभ्यां समाक्रमेत् ॥४०॥
^४शेषाथैव स्थिराः ^५शिष्टाः कृत्वा तन्मणिवन्धकौ । ^६वामेतरावधोर्धर्वस्थौ तिर्यकस्यौ च प्रकल्पयेत् ॥
वज्रमुद्रा भवेदेषा ^७वज्रकल्पसौ प्रयोजिता ।

[शक्तिः^९, दण्डा, खड्गा च]

^{१०}सैंवोक्ताङ्गुलिविशेषपाञ्चक्तिमुद्रा प्रकीर्तिता ॥ ४२ ॥

^{११}शक्तिमुद्रा भवेदेषा ^{१२}वह्नैः प्रीतिकरी सदा । ^{१३}उद्रते दक्षिणे मुट्ठौ^{१४} ^{१५}तर्जन्यन्तरिते कृते ॥४३॥
^{१६}दण्डाख्या सा यमसैषा सदा प्रीतिकरी ^{१७}स्मृता । ^{१८}पाणी ^{१९}परस्परं शिष्टौ कृत्वा सर्वाङ्गली-
युतौ^{२०} ॥ ४४ ॥

^१ A : विसर्जनेषु सर्वेषु

^२ Cf. Kāraṇāgama, I, 28, 28-29a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा कनिष्ठाङ्गुष्टाभ्यां । तर्जन्यनामिका मध्या प्रसृता च तथा भवेत् ॥
 सव्योपरि स्थिता या च वज्रमुद्रा प्रकीर्तिता ।

cf. Virāgāma, 33, 34 :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा कनिष्ठाङ्गुष्टीडितौ । उभौ परस्परं हस्तौ वज्रमुद्रा ॥

^३ A : कारयेतत्र अङ्गुष्टाभ्यां ^४ A : तेषां चैव pour शेषाथैव ^५ D : स्थिराः pour शिष्टाः

^६ A : वामेतरावधोर्धर्वस्थौ ; B, D : वामेतरावधोर्धर्वस्थौ

^७ La forme grammaticale correcte est अध ऊर्धर्वस्थौ pour अधोर्धर्वस्थौ

^८ A : यज्ञ pour वज्र

^९ Cf. Kāraṇāgama, I, 28, 29b-30 :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा चाङ्गुष्टौ तलमध्यगौ । शेषाः परस्परं प्रेष्व तर्जनी प्रसृतौ युतौ ॥
 शक्तिमुद्रेति विस्त्याता ॥

cf. Suprabhedāgama, I, 9, 20 :

तर्जनी कुञ्चयेदेकामङ्गुष्टे तु तथा पुनः । शक्तिमुद्रेति विस्त्याता शक्तीनां च प्रकल्पयेत् ॥

^{१०} B : सैंवोक्ताङ्गुलशेषाच्च ^{११} E : शक्तिमुद्राकरी योषा ^{१२} A : वह्नौ तु प्रीतिकारिणी

^{१३} Cf. Kāraṇāgama, I, 28, 30b-31a :

^{१४} मुष्टिं कृत्वा तु दक्षिणम् । तर्जनी प्रसृतौ दीर्घो दण्डेण परिकीर्तिता ॥

^{१५} A : मुष्टिः pour मुट्ठौ ^{१६} A : तर्जन्यन्तरिते

^{१७} A : दण्डाख्यायां तु मुद्रैषा ^{१८} A : शुभा pour स्मृता ; E : सदा

^{१९} Cf. Liptāgama, 70, 37b-38a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा युम्भौ शिष्टौ परस्परम् । प्रसार्य तर्जनी द्वौ तु शेषा मुष्टिस्वसिर्मता ॥

cf. Virāgāma, 33, 37b-38a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा तर्जनी द्वौ च तिष्ठतः । शेषा मुष्टिं तु संबद्धा खड्गमुद्रा स्मृता ततः ॥

cf. Kāraṇāgama, I, 28, 31b-32a :

पताकादक्षिणं कृत्वा बाह्योच्चवलनं तथा । खड्गमुद्रेति विस्त्याता पूजादौ तु प्रदर्शयेत् ॥

^{२१} C, D : परस्परशिष्टौ ; E : परस्परौ शिष्टौ ^{२०} A : युतम् pour युतौ

'दक्षिणस्योन्नतश्लिष्टौ तर्जनीमध्यमे ^१उमे । खड्गमुद्रा भवेदेषा छेदने निर्विनिप्रिया ॥४५॥

[पाशाख्या^३, अङ्कुशाख्या, गदा च]

हस्तयोस्तर्जनीयुग्ममङ्गष्टाभ्यां तु वेष्येत् । ^४शेषाः प्रसारयेत्सर्वा 'विश्लिष्टाः पाशसंज्ञिता ॥४६॥

वन्धने तु प्रयोक्तव्या वरुणप्रीतिदा सदा । ^५मुष्टिवन्धे कृते हस्ते 'दक्षिणे तु ^६समुद्रते ॥४७॥

^७विसृज्योधर्वस्थिते कृत्वा तर्जनी मध्यमे ^{१०}उमे । ^{११}श्लिष्टाभ्यां कुञ्चयेत्ताभ्यां तर्जनीमङ्कुशा^{१२} भवेत् ॥

एषा ^{१३}श्लाकर्षणे प्रोक्ता वायुप्रीतिकरा सदा । ^{१४}उच्छिते दक्षिणे हस्ते मुष्टिवन्धे कृते सति ॥४९॥

तिर्यक्चलनसंयोगान्मुष्टेषुद्रा गदा भवेत्^{१५} । सोमप्रीतिकरी मुद्रा सर्वाध्यायनकर्मणि ॥५०॥

[शलमुद्रा^{१६}]

हस्ताभ्यामङ्गलि कृत्वा ^{१७}कुञ्चितेऽथ कनिष्ठके । वामाङ्गुष्ठं समाक्रम्य ^{१८}दक्षिणेतराः समाः ॥५१॥

^१ A : दक्षिणस्योन्नतं श्लिष्टौ ; E : दक्षिणस्योन्नते श्लिष्टौ ^२ A : शुमे pour उमे

^३ Cf. *Diptāgama*, 70, 38b-40a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा मुष्टि वध्वा विशेषतः । प्रसार्य चाङ्गुष्ठतर्जन्यावधश्चोऽवं प्रयोजयेत् ॥

इतराङ्गुष्ठतर्जन्यावितराङ्गुष्ठयोगतः । पाशमुद्रा भवेदेषा पाशच्छेदनहेतुना ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 32b-34a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा मुष्टि वध्वा विशेषतः । प्रसार्य चाङ्गुष्ठतर्जन्यावधश्चोऽवं प्रयोजयेत् ॥

इतराङ्गुष्ठतर्जन्यावितराङ्गुष्ठयोगतः । पाशमुद्रा भवेदेषा पाशच्छेदनहेतुका ॥

^४ A : शेषान् प्रसारयेत्सवनि

^५ A : विश्लिष्टामपसंज्ञिता ; C : विश्लिष्टाः पादसंज्ञिताम् ; D : विश्लिष्टाः पादसंज्ञितम्

^६ Cf. *Diptāgama*, 70, 40b-41a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा तर्जनी कुञ्चिता भवेत् । शेषा कञ्जुघनावैव स्वाङ्कुशाख्या उदाहृता ॥

cf. *Kāraṇāgama* : I, 28, 34b-35a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा कुञ्चिता वामतर्जनी । प्रसार्य तर्जनी सब्यां न्यस्त्वा मुष्टि यथाङ्कुशा ॥

^७ A : दक्षिणां तु

^८ B : समुच्छ्रुते

^९ C, E : विसृज्योऽवं स्थिते

^{१०} A : शुमे pour उमे

^{११} D : शिष्टाभ्यां pour शिष्टाभ्यां

^{१२} A : अङ्कुशो pour अङ्कुशा

^{१३} C : व्याकर्षणे pour श्लाकर्षणे ; D : वाकर्षणे

^{१४} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 35b-36a :

उत्तानौ तु करौ कृत्वा मध्यमौ प्रस्तौ युतौ । अन्या वकाः समायुक्ता गदाख्येयं प्रकृतिता ॥

^{१५} A : मुष्टिमुद्रा कृता भवेत्

^{१६} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 36b-37a :

द्विहस्ताङ्गुलयश्चोऽवं मध्यतर्जन्याविका । कनिष्ठाङ्गुष्ठकालग्रां मुद्रेयं शलसंज्ञका ॥

cf. *Virāgama*, 33, 35 :

दक्षिणे च प्रसार्यन्या कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगिता । शलमुद्रा भवेदेषा सर्वशत्रुविमर्दनी ॥

^{१७} D : कुञ्चितेति

^{१८} A : दक्षिणेतराः समाः

तर्जन्यनामिकामध्याः^१ संयुक्तास्तु परस्परम् । ^२विशिष्टाः ^३शूलमुद्रेण सर्वदृष्टभयंकरी ॥५२॥

[चक्र^४]

बध्या तौ पद्मवत्पाणी चक्र ^५स्याद्गुणात्योः । सेनास्तम्भे प्रयोक्तव्या विष्णुप्रीतिकरी^६ सदा॥

[पद्मास्त्वा]

५३ ॥

पद्ममुद्रेति ^७या प्रोक्ता ^८पद्मास्त्वा सैव कीर्तिता । सुष्ठिकर्मणि निर्दिष्टा ब्रह्मप्रीतिकरी^९ सदा॥

[द्रव्यमुद्रा^{१०}]

५४ ॥

अनामिकामूलपर्वे^{११} कृत्वा चाङ्गुष्टसंगतिम् । द्रव्यमुद्रा भवेदेषा ^{१२}हीनद्रव्यस्य पूरणी ॥५५॥

[करकच्छपिका^{१३}]

वाम^{१४}पाणितलोध्वं तु दक्षहस्तं तु योजयेत् । तिर्यकस्थं संपुटं कृत्वा ^{१५}सर्वाङ्गुल्यः सुमंगताः॥५६॥

करशुद्धौ विधातव्या ^{१६}करकच्छपिका सदा ।

^१ E : मध्य pour मध्याः   ^२ D : विशिष्टा pour विशिष्टाः   ^३ A : कूल pour शूल

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 38b-39a :

“तलोपरि तलं न्यसेत् । कनिष्ठाऽगुष्टसुव्यक्तौ चकमुद्रा प्रकीर्तिता ॥

cf. *Mudrānighantu*, §I. 40-41a :

हस्तौ तु संमुखौ कृत्वा सञ्चतप्रोदिष्टाऽगुष्टौ । तलान्तमिलिताऽगुष्टौ सुभुद्रौ सुप्रसारितौ ॥

कनिष्ठाऽगुष्टकौ लम्बौ सुदैषा चकसंज्ञका ।

cf. *Mudrāvidhi*, p. 32 :

वामहस्ततले दक्षिणहस्तमूले संनिवेश्य करवाखा विरलाङ्गुल्य प्रसारयेदिति चकमुद्रा प्रतिष्ठादौ दुष्टोचाटने च सर्वदोषनिवारणे च”

^५ C : स्याद्गुणात्योः   ^६ A : करा pour करी   ^७ B : वा pour या

^८ A : पद्मास्त्वा pour पद्मास्त्वा ; C, D : पद्मात्र ; E : पद्मा सैव प्रकीर्तिता

^९ A : करा pour करी

^{१०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 15 :

कृत्वाङ्गुलिं कराभ्यां तु अङ्गुष्टानामिकान्वितम् । प्रसारयेत्तः शेषा शुद्धेण द्रव्यस्त्रैणी ॥

^{११} B : पूर्वे pour पर्वे   ^{१२} A : हीने द्रव्यप्रपूरणी

^{१३} Cf. *Tantrasāra* (cité dans le *Sāddakalpadruma* sous कूर्ममुद्रा) :

वामहस्तस्य तर्जन्यां दक्षिणस्य कनिष्ठया । तथा दक्षिणतर्जन्यां वामाऽगुष्टेन योजयेत् ॥

उक्ततं दक्षिणाऽगुष्टं वामस्य मध्यमादिकाः । अङ्गुलीयोजयेत्पृष्ठे दक्षिणस्य करस्य च ॥

वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिके तथा । अधोमुखे च ते कुर्यादक्षिणस्य करस्य च ॥

कूर्मपृष्ठसम्म कुर्यादक्षिणाणि च सर्वतः । कूर्ममुद्रेयमास्त्वाता देवताप्रायानकर्मणि ॥

^{१४} B, C, D, E : पाद pour पाणि

^{१५} B, C : सर्वाङ्गुल्या सुसंहताः ; D : सर्वाङ्गुल्या तु संहताः

^{१६} A : करकथविका ; B : करकच्छपिका ; E : करकच्छलिका

[नाराचाल्ला¹]

कृत्वा दक्षिणहस्तेन मुष्टि दृढतरं तथा ॥ ५७ ॥

अङ्गुष्ठाग्रेण तर्जन्याः³ सम्यग्ग्रं निर्षीव्य च ।⁴ प्रक्षिपेत्तर्जनी⁵भेदे यथा 'शब्दोदयो भवेत् ॥ ५८ ॥

'नाराचाल्लसमाख्येयं मुद्रा दिग्बन्धकर्मणि ।

[मृगी⁶]

दक्षिणाङ्गुष्ठशिरसि मध्यमानामिके उभे ॥ ५९ ॥

संयोज्य दर्शयेनमुद्रा⁷मृगी गोचृदिकारिणी ।

[महामुद्रा¹⁰]

अधोमुखाभ्यां¹¹ पाणिभ्यामापादान्मस्तकान्तकम् ॥ ६० ॥

१२क्रमात्संस्पर्शनादेषा महामुद्रा प्रकीर्तिता¹³ ।

[शङ्खमुद्रा¹⁴]

अपमव्यं पूर्ट कृत्वा दक्षिणस्य करस्य तु ॥ ६१ ॥

¹ Cf. *Mudrānighantu*, sl. 35 :

नाराचमुष्ट्युदृष्टत्वाहुयुक्तमकाङ्गुष्ठतर्जन्युदितो विनिरस्तु । विष्वविष्वतः कथिताल्लमुद्रा ॥

cf. *Mudrāvidhi*, p. 49 :

दक्षिणाङ्गुष्ठेन तर्जनीमध्यमे समाकम्य पुनर्मध्यमामोक्षणेन नाराचमुद्रा, दुष्टरिषुनिघ्रहे प्रतिष्ठायां दृष्टोष्ठ-निवारणे च ॥

² A : ततः pour तथा

³ A : तर्जन्या pour तर्जन्याः

⁴ A : निक्षिपेत् pour प्रक्षिपेत्   ⁵ B, E : हेते pour भेदे   ⁶ A : शब्दोदये pour शब्दोदयो

⁷ A : नाराचाल्लसमाख्याया ; B, E : नाराचाल्लसमाख्यैव

⁸ Cf. *Mṛgendrāgama*, *kriyāpāda*, comm. de Bhattanārāyanakantha, p. 79 :

"उन्मुखकनिष्ठतर्जनीका पिण्डितमध्यानामिकाङ्गुष्ठा मृगी "

Cf. *Mudrānighantu*, sl. 74 :

मिलितानामिकाङ्गुष्ठे मध्यमाग्रं तु योजयेत् । शिष्टाङ्गुल्युच्छ्रूते कुर्यान्मृगमुद्रेयमीरिता ॥

⁹ C : मृदं pour मृगी ; D : मुदं

¹⁰ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 41 et *Diptāgama*, 70, 54 :

हस्ताभ्यां संस्पृशेद्दीमान्कादिपादान्तकं यथा । एषा मुद्रा महामुद्रा करसंस्कारकर्मणि ॥

cf. *Suprabhedāgama*, I, 9, 8 :

हस्ताभ्यां संस्पृशेत्यादौ द्वौ हस्तौ मस्तके न्यसेत् । एषा मुद्रा महामुद्रा करसंस्कारपञ्चिमे ॥

¹¹ A : पाणिभ्यां पादादामस्तकान्तकम्   ¹² E : कामात् pour क्रमात्

¹³ Les *śloka* 61b à 66 de cet *paṭala* et les *śloka* 1 à 35 de *paṭala* suivant (महोत्सवविष्विष्टल) manquent dans le ms. D.

¹⁴ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 10 :

तर्जनीमूलपर्वत्यावङ्गुष्ठावज्ञलीकृतौ । एषा हि शङ्खमुद्रा स्यास्त्रानकाले प्रदर्शयेत् ॥

देशिन्यन्तं कनिष्ठायां ^१योजयेत्रिमङ्गलीः । शङ्खमुद्रा भवेदेषा ^२त्वभिषेकविधौ परा ^३ ॥ ६२ ॥

[तालमुद्रा^४]

दक्षिणाङ्गुलिभिर्वामहस्तस्य तलताडनात्^५ । अङ्गुष्ठवर्जिताभिः ^६स्यात् तालमुद्रा तु शुद्धिदाः ॥ ६३ ॥

[वाराही^७]

मध्यानामिकयोरग्रे दक्षिणस्य करस्य तु । ^८अङ्गुष्ठोदरमायोज्य तर्जनीं च कनिष्ठिकाम् ॥ ६४ ॥

^९उच्चमेच वराहाख्या मुद्रेयं शुद्धिकर्मणि ।

[त्रासिनी^{१०}]

तर्जनीमध्यमाख्यां तु शिष्ठाख्यां दक्षिणस्य तु^{११} ॥ ६५ ॥

वामहस्ततले कृयात्ताडनं^{१२} सकुदेव हि । ^{१३}त्रासिनी स्यादियं मुद्रा त्रासने ^{१४}परियोजिता ॥ ६६ ॥

^{१५}इत्यजिताख्ये ^{१६}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१७}मुद्रालक्षणविधिर्नाम
षट्ठिशः पटलः ॥

^१ B, C, E : भाजयेद् pour योजयेद्

^२ A omet तु

^३ A : विधौ पुरा pour विधौ परा

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 28, 9b : इसाख्यां ताडयेत्रालमुद्रां कृयत् शोधने ।

^५ B : ताडनम् pour ताडनात्

^६ B, E : तु pour स्यात्

^७ Cf. *Mudrānighantu*, §1. 59-60 :

दक्षीपरि करे वा मैं कृत्वोत्तानमधः सुधीः । आमयेदिति संप्रोक्ता मुद्रा वाराहसंशिका ॥

दक्षहस्तं चोर्वमुखं वामहस्तमधोमुखम् । अङ्गुष्ठ्यग्रं तु संयुक्तं मुद्रा वाराहसंशिका ॥

^८ A : अङ्गुष्ठो मध्यमां योज्य ; E : अङ्गुष्ठोदरमाविद्य

^९ A, C : उच्चमे च pour उच्चमेच

^{१०} Cf. Bhojadeva, cité dans le commentaire (*prabhā*) du *Kriyakramayotikā*, p. 49 :

“ बद्मुष्ठेदक्षिणहस्तस्य प्रसारिततर्जन्या वामहस्तताडनख्या त्रासनी ॥ ”

^{११} B, C, E : च pour तु

^{१२} A : त्रासने pour ताडने

^{१३} B, C, E : सा त्रासिनी स्याद् मुद्रा

^{१४} B, C : परियोजयेत्

^{१५} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१६} E omet महातन्त्रे

^{१७} A : मुद्रालक्षणविधिः सप्तविंशतितमः पटलः ; B, E : मुद्रालक्षणपटलः ; C : मुद्रालक्षणं नाम षड्विंशति-पटलः समाप्तः ।

[सप्तविंशः पटलः]

[‘महोत्सवविधिः’²]

[उत्सवशब्दार्थः³]

अथोत्सवविधिं वक्ष्ये सर्वलोकहितावहम् । ⁴सवः कल्याणमित्युक्तं ⁵सर्वजन्तुसुखावहम् ॥ १ ॥
‘उद्भूतस्तु सवो ⁷यस्मात्सादुत्सव उच्यते⁸ । नवप्रकारस्तस्यायं⁹ क्रमाद्वेदो विधीयते ॥ २ ॥

[उत्सवमेदा:¹⁰]

¹¹शैवो ¹²गौणोऽथ भौतश्च ¹³प्रथमत्रितयं भवेत् । भौवनश्च चतुर्थश्च ¹⁴शाक्तः पञ्चम एव च ॥
रौद्रः पष्टस्था सौरः सप्तमः परिकीर्तिः । अष्टमो मानवः ग्रोक्तो नवमः पक्ष एव हि ॥ ४ ॥

¹ Pour le उत्सवविधि, voir *Kāmika* II, 6, *Kāraṇa* I, 141 et II, 24, *Candra-jñāna* 21, *Dipta* 83 à 97, *Makuta* 5, *Yogaja* pp. 171-243, *Raurava* vol. I, II, 18, *Vira* 51, *Sahasra* 6, *Suprabheda* I, 14, *Sūkṣma* 13 et *Svāyambhuva* 37.

² Dans le ms. A, ce *paṭala* se trouve après le नीराजनविधिपटल (*paṭala* 24); voir page 294 note 2

³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 1-2a :

उत्सवस्य विधिं वक्ष्ये सर्वसिद्धिप्रदं शुभम् । सव इत्युच्यते मुष्टिसादुत्सवाच्छब्दभाषितम् ॥

उद्भूतस्त्रिकारत्वादुत्सवः कथितो मया ।

⁴ A : सर्व pour सवः

⁵ A : सर्वलोकहितावहम्

⁶ A : उद्भूतस्तस्वो ; B : उद्भूतस्तद्वो

⁷ B : पृष्ठात् pour यस्मात्

⁸ E : उत्सवमुच्यते

⁹ E : तत्प्रोक्तो pour तस्यायं

¹⁰ Cf. *Sūkṣmāgama*, 13, 14 :

शैवं गौणं भौतिकं च भौवनं दैविकं तथा । पैतृकं चैव कौमारं सावित्रं चान्द्रमेव च ॥

cf. *Kāraṇāgama*, II, 24, 45b-47a :

“साकल्यं नवमेदकम् । सौरोत्सवं तु प्रथमं चान्द्रोत्सवं द्वितीयकम् ॥

सावित्रं चैव कौमारं दैविकं भौवनं स्मृतम् । भौतिकं गौणमित्युक्तं शैवं नवविधं भवेत् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 18, 7-8 et note.

¹¹ A lit शैवो गौणोऽथ भौतश्च भौवनः शाक्त एव च । रौद्रः सौरस्था चैव मानवः पक्ष एव हि ॥ au lieu des *śloka* 3 et 4

¹² B : गोणकभूतश्च ; C : गुणोऽथ भूतश्च ; E : गौणं च भूतश्च

¹³ B : प्रथमं वितयं भवेत्

¹⁴ B : शक्तिः pour शाक्तः ; C : शक्तः

^१एकाहस्तु^२ भवेच्छैवत्तियहो^३ गौण उच्यते । पश्चाहो^४ भौत उदिष्टः सप्ताहो भौवनः स्मृतः ॥५॥
नवाहः 'शक्त इत्युक्तो रौद्र एकादशाहकः । ^५द्वादशाहस्तु सौरः स्यान्मानवः स्याच्चतुर्दशा ॥६॥
पक्षः पञ्चदशाहस्तु^७ नामान्येतानि^८ योगतः । ^९तीर्थार्थमुत्सवारम्भस्तमान्तीर्थक्षमुच्यते ॥७॥

[तीर्थयोग्यानि नक्षत्राणि तिथयश्च^{११}]

चैत्रे^{१२} त्वाष्ट्रभमुदिष्टं वैशाखे^{१३} शूर्पमुच्यते । ज्येष्ठे मूलमथापादे वैश्वदेवमिति स्मृतम् ॥८॥
श्रावणे तु^{१४} अविष्टास्यात्प्रोष्टपदे त्वजैकपाद^{१५} । ^{१६}अश्विनी चाश्वयुद्धमासे^{१७} कार्तिके मासि कृत्तिका ॥
^{१८}मार्गशीर्षे तथा मासे रौद्रनक्षत्रमुच्यते । वार्हस्पत्यं भवेत्पुष्ये माघे^{१९} पैत्रमिति स्मृतम् ॥१०॥
फालगुने मासि चार्यमणो नक्षत्रं^{२०} तीर्थमें भवेत् । मासक्षाण्येवमुक्तानि तीर्थार्थं तु जनार्दन ॥११॥

^१ Cf. *Sūksmāgama*, 13, 15-17a:

शैवमेकाहमित्युक्तं त्रियाहं गौणमुच्यते । पश्चाहं भौतिकं प्रोक्तं सप्ताहं भौवनं स्मृतम् ॥
नवाहं दैविकं प्रोक्तं रुद्राहं पैतृकं तथा । त्रयोदशाहं कौमारं पक्षं सावित्रमेव च ॥
चान्द्रं सप्तदशाहं स्यादुत्तमादिकमादिह ।

cf. *Kāraṇāgama*, II, 24, 47b-49:

सप्तविंशतिनं सौरं चान्द्रं सप्तदशाहकम् । पक्षं सावित्रमित्युक्तं कौमारं तु त्रयोदशम् ॥
नवाहं दैविकं प्रोक्तं सप्ताहं भौवनं स्मृतम् । पश्चाहं भौतिकं प्रोक्तं त्रयाहं गौणमुच्यते ॥
एकाहं शैवमित्युक्तमुत्तमादिकमान्तिकम् ।

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 18, 9-10a:

^२ B, E: एकाहं तु

^३ La forme grammaticale correcte est च्यहो (pour त्रियहो).

^४ C: भूत pour भौत

^५ C: शक्त pour शक्त

^६ B, C, E: द्वादशाहं तु

^७ B, E: पञ्चदशाहं तु

^८ A: कर्षयते pour योगतः

^९ A: तीर्थान्तम् pour तीर्थार्थम्

^{११} Cf. *Sūksmāgama*, 13, 9-11:

पुष्यमासे तु पुष्यान्तं माघमासे मधान्तकम् । फालगुने चोत्तरान्तं तु चैत्रे चित्रान्तमुच्यते ॥
वैशाखे तु विशाखान्तं मूलान्तं ज्येष्ठमासके । आषाढे चोत्तराषाढा श्रावणे अविणान्तिकम् ॥
भाद्रे तन्मासक्षुकं तु चाश्वान्तधाश्वमासके । कार्तिके कृत्तिकान्तं हि शैवान्तं मार्गशीर्षके ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, II, 18, 1-6 et note

^{१२} A: त्वाष्ट्रमुदिष्टः; E: त्वाष्ट्रम उदिष्टः   ^{१३} C: धूर्पमुच्यते; E: शूर्प उच्यते

^{१४} B: अविष्टः; C: अविष्टः

^{१५} A: पूर्वाषाढे जपादिकम्; C: पूर्वाषाढे जपादहम्; E: पूर्वाषाढेऽजपादिकः

^{१६} A: अविनः; pour अविनी; C, E: अविनं   ^{१७} E: मासि pour मासे

^{१८} A: मार्गशीर्षकमासे तु

^{१९} B, C: पैतृकमीरितम्

^{२०} B: तीर्थदं pour तीर्थमें

^१पूर्णमासीयुतान्येव^२ नक्षत्राणि^३भवन्ति हि । वियुक्तेष्वपि^४ मेष्वेषु नद्यादौ तीर्थमुच्यते॥१२॥
^५युक्ते वाथ वियुक्ते वा मासक्षेण^६ तु पर्वणि । समुद्रतीर्थमुहिष्टं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ १३ ॥
^७चैत्रादिः^८ सर्वमासेषु रौद्रक्षं तीर्थम् भवेत् । ^९षष्ठी माघे तथा ज्येष्ठे चाष्टमी^{१०} कृष्णपक्षके॥ १४ ॥
^{११}तीर्थार्थं तु^{१२} तिथी प्रोक्ते^{१३} सर्वकामफलप्रदे । उभयोः पक्षयोश्चापि^{१४} पर्वं तद्वच्चतुर्दशीम्॥१५॥
सर्वमासेषु तीर्थार्थं कल्पयेत्कल्पवित्तमः । यजमानस्य जन्मक्षं ग्रामादीनां तर्थैव च ॥ १६ ॥
लिङ्गस्थापननक्षत्रं^{१५} तथा चैवायनद्वयम् । ^{१६}विषुवद्वयं जन्मक्षं भूपतीनां विशेषतः ॥ १७ ॥
^{१७}नक्षत्रतीर्थं संकल्प्य^{१८} तिथ्यादिषु न कारयेत् । नक्षत्रं मुरुल्यमेवं स्यात्तिथ्यादिः^{१९} गौणमेव च ॥
तमान्नक्षत्रसंकल्पे^{२०} तिथ्यादितीर्थकं न हि । यदि मोहाच्च कुर्वीत^{२१} तत्कर्तुः सर्वदोषकृत ॥१९॥
^{२२}तीर्थर्क्षद्रयसंप्राप्तौ^{२३} ^{२४}चैकमासे परस्परम् । ध्वजारोहादितीर्थान्तमेकमासे प्रशस्यते ॥ २० ॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, II, 24, 57b-59a :

पर्वयुक्तमयुक्तं वा मासक्षेण प्रधानकम् । .....पर्वं प्रधानं सामुद्रे अन्ये चक्षुप्रधानकम् ॥

^२ E : पूर्णिमासंयुतान्येव

^३ A : तीर्थैव pour भवन्ति

^४ C : मेष्वेषु pour मेष्वेषु

^५ E : युक्तो वाथ वियुक्तो वा

^६ A : च pour तु

^७ Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 3b-5 :

मासमेवं तीर्थनक्षत्रमाद्विन्तं सर्वमासके । राजां जन्मावसानक्षमभियेकक्षमेव वा ॥

माघमासे तु षष्ठ्यन्तं पर्वन्तं सर्वमासके । विषुवद्वयनपर्वन्तं ग्रहणान्तं तु तीर्थम् ॥

भूताष्टम्यन्तमन्येषां स्वखतीर्थविसाज्ञकम् ।

cf. *Sūkṣmāgama*, 13, 12b-13 :

चतुर्दश्यामावासां षष्ठ्यपूर्विशेषतः । राजाभियेकजन्माक्षेण युद्धारम्भावसानके ॥

अन्यपुष्ट्यदिनान्तेषु चोत्सवं संप्रकल्पयेत् ।

^८ A : चैत्रादि pour चैत्रादि

^९ A : षष्ठ्यमासे pour षष्ठी माघे

^{१०} A : अष्टमे pour अष्टमी

^{११} A : तीर्थन्ते pour तीर्थार्थे

^{१२} A : तिथिप्रोक्ते ; C : तिथिप्रोक्ता

^{१३} B : सर्वकामप्रदो भवेत् ; C : सर्वकामफलप्रदा

^{१४} voir p. I34 note 3 ; A : सर्वं pour एव

^{१५} A : यथा pour तथा

^{१६} A : विषुवद्वयजन्मक्षः ; B, C : विषुवद्वयं च जन्मक्षः

^{१७} B : नक्षत्रतीर्थसंकल्पे ; C : नक्षत्रतिथिसंकल्पे ; E : नक्षत्रतीर्थं संकल्पे

^{१८} A : तीर्थादिषु ; B : तीर्थमासं ; E : तिथिमासं

^{१९} A, E : तीर्थादि pour तिथ्यादि

^{२०} A : तीर्थादितीर्थकं न हि

^{२१} B : तत्कर्तुसर्वदोषकृत् ; E : तत्कर्तु सर्वदोषकृत्

^{२२} Cf. *Kāraṇāgama*, II, 24, 58 :

ध्वजारोपादि तीर्थान्तमेकमासे प्रशस्यते । द्विमासे चोत्सवं कुर्यान्मध्यमं परिकीर्तितम् ॥

^{२३} A : तीर्थद्वये तु संप्राप्ते

^{२४} A omet च

^१यागारम्भादि मध्यं ^२स्यादन्यतीर्थाच केवलात् ।

[नवविधोःसवस्त्रहृपम्^३]

उत्सवेषु ^४नवस्वेषु ^५शैवाद्यैस्तु भवेत्त्रिभिः ॥ २१ ॥

अधमत्रितयं पश्चाद्गौवनाद्यै खिभिस्तथा । मध्यमत्रितयं प्रोक्तमथ सौरादिभित्तिभिः ॥ २२ ॥

उच्चमत्रितयं तेषु प्रथमत्रितयस्तु । न ध्वजारोहणं ^६प्रोक्तमन्ययोरेव कल्प्यते^८ ॥ २३ ॥

प्रथमत्रितयस्यापि पञ्चाहवियहोत्सवम् । ^९मध्यमत्रितयस्यापि ^{१०}सप्ताहं वा नवाहकम् ॥ २४ ॥

^{११}अङ्कुरानर्पयित्वादौ भेरीं संताज्ज्व चारमेत् । ^{१२}एकाहमारमेद्विमानभेरीताडनपूर्वकम् ॥ २५ ॥

[पुनर्लसवानां त्रिधा विभागः^{१३}]

^{१४}भौवनात्पक्षपर्यन्तं ये स्युरत्र महोत्सवाः । ध्वजारोहणपूर्वाश्च भेरीताडनपूर्वकाः ॥ २६ ॥

अङ्कुरार्पणपूर्वाश्च त्रिविधास्ते भवन्ति हि । त्रैविध्यं तेषु यत्प्रोक्तं ^{१५}तदिदानीं विविच्यते ॥ २७ ॥

[ध्वजारोहणपूर्वविधिः^{१६}]

पण्णामप्युत्सवानां तु प्रोक्तानां तीर्थम्^{१७} तु यत् । ^{१८}विगणाय्य ततः पूर्वं त्रिगुणोऽहनि निश्चिते ॥

^१ B : प्रागारम्भादि

^४ A : स्यादन्तितीर्थान्तु

^२ Cf. *Sūkṣmāgama*, 13, 17b-18 :

शैवं गौणं भौतिकं चाप्युच्यते कन्यसत्रयम् । भौतनं देविकं चैषं पैतृकं मध्यमत्रयम् ॥
कौमारं चैव सावित्रं चान्द्रं चैवोलमत्रयम् ।

^३ A : नवेष्वेषु

^५ B, E : शैवमाद्यैभवेत्तिभिः

^४ C : भौवाद्यः pour भौवनाद्यः

^६ A : प्रोक्तमध्ययोरथः ; C : प्रोक्तमनयोरेव

^५ Cf. *Diptāgama*, 83, 18 :

उत्सवानां कनिश्चानां केतुं नारोपयेद्वृद्धः । आरोपयेत्तो धीमान्मध्यमे चोत्तमेऽपि वा ॥

^६ E omet ce demi-sloka

^{१०} A : सप्ताहेऽथ नवाहके

^७ B, E : अङ्कुरार्पयित्वादौ

^{११} B : एकाहं नारमेद् pour एकाहमारमेद्

^८ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 11 :

आरम्भं त्रिविधं तेषां केतुरोहणपूर्वकम् । भेरीताडनपूर्वं स्यादङ्कुरार्पणपूर्वकम् ॥

cf. *Diptāgama*, 83, 13 :

केतुरोहणपूर्वं तु भेरीताडनपूर्वकम् । अङ्कुरार्पणपूर्वं च त्रिविधं समुदाहतम् ॥

^९ A : भौमवारात् pour भौवनात्

^{१५} A : तदिनावधिरुच्यते

^{१०} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 12 :

पूर्वं तु ध्वजमारोप्य भेरीं तु ताडयेत्कमात् । ततोऽङ्कुरार्पणं चैव केतुरोहणपूर्वकम् ॥

cf. *Diptāgama*, 8¹, 14-15a :

ध्वजमारोपयेत्पूर्वं भेरीघोषस्तः परम् । उत्सवस्यादिरात्रौ तु वीजनिर्वापिमुच्यते ॥

^{११} A : तीर्थाहि pour तीर्थम्

^{१२} A : द्विगुणार्थं pour विगणाय्य ; C : विगणाय्य ; E : द्विगुणार्थं

ध्वजमारोप्य तद्रात्रौ कृत्वा १भेर्यादिताडनम् । ततः प्राप्तदिने २रात्रावृत्सवारम्भ उच्यते॥२९॥
[मेरीताडनपूर्वविविः^३]

ध्वजारोहणपूर्वोऽयं प्रोक्तोऽथ विधिरुच्यते । ४भेरीताडनपूर्वस्य पूर्ववन्निश्चिते सति ॥ ३० ॥
द्विगुणीकृत्य दिवसं ५तद्रात्रौ ताडनं पुरा । ६भेर्याः कृत्वा ध्वजारोहं कारयेत्तदनन्तरम्॥३१॥
ततः प्राप्तदिने ७रात्र्यामुत्सवारम्भ उच्यते । मेरीताडनपूर्वश्च प्रोक्त एवं जनार्दन ॥ ३२ ॥
[अङ्कुरार्पणपूर्वविविः^४]

९अङ्कुरार्पणपूर्वे तु प्रोक्ताहस्यादिमे निशि । १०अङ्कुरार्नपर्यित्वाथ^५ ध्वजमारोप्य ताड्य च ॥३३॥

१२भेरी सदेवताहानमारभेदुत्सवं ततः । अङ्कुरार्पणपूर्वश्च प्रोक्त एव १३विधिर्मया ॥ ३४ ॥

ध्वजसोत्थापनं भेर्यास्ताडनं चाङ्कुरार्पणम् । सर्वेषामुत्सवानां स्याद्वयत्यासोऽत्र विवक्षितः ॥

[उत्सवारम्भकालः^{१४}]

एकाहस्यादिमे रात्रौ त्रियहस्य चतुर्थके । पञ्चाहस्योत्सवस्यापि निशि पष्टे जनार्दन ॥ ३६ ॥

भौवनस्याष्टमे रात्रौ १५शाकस्य दशमे निशि । रौद्रस्य द्वादशाहे तु सौरस्यापि त्रयोदशे ॥ ३७ ॥

चतुर्दशस्य तत्पूर्वे निशि पञ्चदशे भवेत् । पक्षस्य पोडशाहे तु १६निश्यारम्भ उदाहृतः ॥ ३८ ॥

रात्रावेवोत्सवारम्भो दिवावमृथ उच्यते ।

^१ C : भेर्यां च ताडनम्

^२ B : रात्रम् pour रात्रौ

^३ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 13 :

भेरीमादौ समुत्तात्य ध्वजारोहणमारभेत् । अङ्कुरार्पणपर्येत्पश्चाद्वेरीताडनपूर्वकम् ॥

cf. *Diptāgama*, 83, 15b-16a :

भेरीं तु ताड्येत्पूर्वं ध्वजमारोपयेत्ततः । अङ्कुरार्पणपर्येत्पश्चाद्वेरीपूर्वकमात्कृतम् ॥

^४ A omet les *śloka* 30b, 31 et 52a

^५ E : तत्रादौ pour तद्रात्रौ

^६ C : भेर्यां pour भेर्याः

^७ C : रात्रौ pour रात्र्याम्

^८ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 14 :

पूर्वोऽङ्कुरार्पणं कुर्यात्पश्चाद्वेरीं तु ताड्येत् । १८ध्वजमारोपयेत्पश्चात्कुर्वेत् प्रथमे निशि ॥

^९ B : अङ्कुरार्पणपूर्वं तु प्रोक्तं तस्यादिमे निशि ^{१०} E : अङ्कुराणि pour अङ्कुरान्

^{११} A : च pour अथ

^{१२} A : भेरीं pour भेरी

^{१३} A : विधौ मया ; B, E : विधौ मया

^{१४} Cf. *Diptāgama*, 83, 27b-29 :

शेषादि चोत्सवादीनां यावत्संख्या विधीयते । तत्पूर्वरात्रिमारम्भ कारयेदुत्सवं बुधः ॥

प्रतिष्ठां चोत्सवं यामं सायादिदिवनमारभेत् । प्रात आले शब्दमृथं सायंकाले समारभेत् ॥

रात्रिः सायं दिवा प्रातरिति शाखस्य निश्चयः ।

^{१५} B : शक्ते च pour शाकस्य ; C : शाक्ते च ; E : शक्तौ च

^{१६} C : निश्यारम्भ pour निश्यारम्भ

[वलिसंख्या¹]२पक्षे त्रिशद्रलिः प्रोक्तो मानवे चाष्टविंशतिः² ॥ ३० ॥सौरे वलिश्चतुर्विंशो रौद्रे द्वाविंश एव हि । 'शाकेऽष्टादश उद्दिष्टा भौवने स्युश्चतुर्दश ॥ ४० ॥
भौते दशवलिं विद्धि' गौणे पड्बलिरुच्यते । शैवे वलिद्वयं चैव निश्चि 'चाह्नि प्रकल्पयेत् ॥[ध्वजवस्त्रम्⁷]एवं त्रैविध्यमत्रोक्तम्; ध्वजादिविधिरुच्यते । उत्तमं दशहस्तं स्यान्मध्यमं नवहस्तकम् ॥ ४२ ॥
अधमं 'चाष्टहस्तं स्याद्वत्तं प्रोक्तं ध्वजाय वै⁹ । चतुःपञ्च¹⁰पडंशैकविस्तारं स्यात्सुदैर्ध्यकात् ॥ ४३ ॥
¹¹श्रेष्ठमध्यकनिष्ठं तदिस्ताराधीं¹²शिरो भवेत् । पार्थ्योस्तु¹³शिरोमानात्कल्पयेत् भुजद्वयम् ॥ ४४ ॥
¹⁴विस्तारेण समं पादं त्रिपादं¹⁵चार्धमेव वा¹⁶ । जयदं शान्तिदं चैव पुष्टिदं च क्रमान्वयेत् ॥¹ Cf. *Diptāgama*, 83, 30-32 :

पक्षोत्सवविधाने द्वा त्रिशद्रलिं समावरेत् । अष्टाविंशत्तुर्दशयां पड्बिंशत्यात्वयोदशे ॥
द्वादशाहे चतुर्विंशत्याहेऽष्टादशाहरेत् । चतुर्दश स्यात्सप्ताहे पञ्चाहे दश एव च ॥
त्यहे च पड्बलिं ददादेकाहे द्वितयं लिः । एतच्छैविकमित्युक्तम् ॥

² A omet les *stola* 39b à 42a³ La forme grammaticale correcte est अष्टविंशतिः; mais cette forme ne s'accorde pas avec le mètre.⁴ D : शाकेऽष्टादशभिर्दिष्टो⁵ B : वलिवीची pour वलि विद्धि ; E : वलिश्वैव⁶ B : चाह pour चाहि ; E : चाहः⁷ Cf. *Diptāgama*, 83, 12-14a :

सप्तहस्तध्वजपटमधमं परिकीर्तिम् । अष्टहस्तपटं मध्यमुक्तमं नवहस्तकम् ॥

आयाममेवमारुत्यातं पञ्चभागैकविस्तृतम् । विस्तारेण समं पुच्छं पुच्छाधीं शिखरं भवेत् ॥

सुरिधरं सुरुमसुरुलक्षणं पटं कार्पाससंयुतम् ।

cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 7-10a :

पवहस्तादिविधानं वजदेध्यं प्रकल्पयेत् । मानमेतत्समाख्यातं शिरःपुच्छान्तरे द्विजाः ॥

तत्संयुक्तं च वा प्राणां चतुःसप्तसमावधि । भागं कृत्वैकभागेन पटविस्तार उच्यते ॥

विस्तारेण समः पुच्छशिरादो वार्धमुच्यते । विस्ताराधीं शिरो ज्ञेयं पुच्छद्वयसमवितम् ॥

वेत्रद्वयसमायुक्तं तन्मध्ये वृथभं लिखेत् ।

⁸ C, D, E : चाष्टहस्तेन pour चाष्टहस्तं स्याद् ⁹ A : च pour वै¹⁰ B : ०पञ्चशाश्वां pour ०पञ्चशैक॒ ; C, D : पञ्चशैक॑¹¹ C : श्रेष्ठमध्यकनिश्चान्तं विस्ताराधीं ; E : श्रेष्ठं मध्यं कनिष्ठं च विस्ताराधीं¹² A : शिरोदयम् pour शिरो भवेत् ; B, E : शिरो भवेत्¹³ A : शिरोमानं pour शिरोमानात्¹⁴ A : विस्तरेण¹⁵ B, E : पादमेव pour चार्धमेव¹⁶ A : च pour वा

पादयोद्वितयं ^१कृर्याच्चितयं वा ^२यथेच्छया । कार्पाससूत्रनिष्पत्तम् ^३सुशक्षणं सुहृदं सितम्॥४६॥
नातिस्थूलं ^४नातिसूक्ष्मं केशवैवर्ण्यवर्जितम् । एवं निष्पाद्य वस्त्रं ^५तन्मध्ये च ^६विलिखेद् वृषम्॥

[ध्वजवक्षे वृषलेखनम्^७]

^८कलाङ्गलसमुत्सेधमुच्चमोत्तममुच्यते । ^९अङ्गलत्रितयहासाद्यावन्मन्वङ्गुले कृते ॥ ४८ ॥
^{१०}अधमाधममुक्तं स्यादुत्सेधं नवधा वृषे । ^{११}ककुञ्चन्तमतिश्वेतं विधिना कारयेत्ततः ॥ ४९ ॥
^{१२}आत्मं श्रुते ^{१३}खुराः कणीं सास्त्रा च ^{१४}वृषणावपि । ^{१५}ओष्ठौ च सर्वे रक्ता ^{१६}स्युः श्वेतकृष्णे च लोचने॥
^{१७}वालः पीतनिभः प्रोक्तो रक्तपीतनिभं गुदम् । क्षुद्रधण्टामर्यां मालां ^{१८}पीतामस्य प्रकल्पयेत्॥
छत्रचामरसंयुक्तं पद्मविट्ठरमास्थितम्^{१९} । शान्त्यै ^{२०}शयानं पुष्टयर्थं ^{२१}स्थितं दीपद्वयानितम्॥५२॥
पूर्णकुम्भसमायुक्तं मालादिभिरलंकृतम् । ^{२२}कृताक्षिमीलनं चापि विधिना वृषभेश्वरम् ॥५३॥

^१ E : कृर्याद्वितयं

^४ C : यथोच्छ्रया

^२ A : सुलक्षणं हृदं सितम्; C : सुशक्षणं सुहृदस्थितम्

^५ A : न सूक्ष्मं च

^३ Entre नातिस्थूले नातिसूक्ष्मं et केशवैवर्ण्यवर्जितम्, le ms. A répète le passage qui va de भेरीताडनपूर्वकम् (25b) à भौवनस्याष्टमे (37a); les sloka 30b, 31 et 32a omis (voir page 315 note 4) se trouvent dans le passage ci-dessus.

^४ C : तं तन्मध्ये pour तन्मध्ये च

^७ B, E : लेखयेद् इडम्; D : लेखयेद् वृषम्

^८ Cf. *Diptāgama*, 84, 14b-18a:

नेत्रद्रव्यसमायुक्तं घट्यानादविभूषितम् । दीपचामरचित्राद्वयं वृषभं लेखयेत्कमात् ॥

श्वेतं पीतं तथा रक्तं कृष्णं इयाममवं वजम् । वृषे श्वेतमयं रुद्धातं श्रुतौ रक्तौ प्रकीर्तितौ ॥

रक्तवर्णः खुराः सर्वे वालः पीतेन शोभितः । अक्षिणी श्वेतकृष्णे च कणीं रक्तमयौ वृधः ॥

मध्ये वृषभमालिङ्ग्य स्थितं वा शयितं तु वा । किञ्चिणीमालया भूष्य पद्मपीठोपरि स्थितम् ॥

^९ A : कलशसे समुत्सेधम्; B, E : कलाङ्गुलतदुत्सेधम्; C : कलाङ्गुलं समुत्सेधम्; D : तर्वाङ्गुल-
तदुत्सेधम्

^{१०} A : अङ्गुलत्रितयोत्सेधो यावन्मन्वङ्गुले कृते; B : अङ्गुलत्रितयं हासो यावद्वाराङ्गुलाकृते; D : अङ्गुल-
त्रितयहासी यावदकाङ्गुले कृते

^{११} B, E : अथवा सममुक्तं स्याद्

^{१२} A : कृकृमाक्षमिति श्वेतं

^{१२} A : तथ्यश्रुतौ; C, E : तस्य श्रुतौ

^{१४} E : खुरारन्द्री

^{१५} E : वृषणद्रव्यम्

^{१६} A : ओष्ठे pour ओष्ठौ

^{१७} A : स्यात् pour स्युः

^{१८} A : वाला पीतनिमास्तोका ; B, C : वाला; पीतनिमा; प्रोक्ता;

^{१९} A : पीताभास्य

^{२०} D : आसितम् pour आस्थितम्

^{२१} A : शायन pour शयानं

^{२२} B : स्थितपर्यं च पावितम्; E : स्थितपादद्वयानितम्

^{२३} A : तत्थशुरुन्मीलनं चापि

[ध्वजाधिवासः^१]

तमानीय शिवस्याग्रे दक्षिणे^२ चोन्तरेऽपि वा । मण्टपेऽलंकृते रम्ये विधिना स्थिण्डले कृते॥५४॥
 तन्मध्ये विन्यसेत्कुम्भं^३ बृपदैवतमूर्तम् । पोडशप्रस्थसंपूर्ण पक्वविभवफलप्रभम्^४ ॥५५॥
^५शोधितं क्षालितं चैव सितमूत्रविचित्रितम् । गन्धोदपूरितं सम्यक सहिरण्यं सवस्त्रकम्॥५६॥
 सकूर्चं सापिधानं च तदर्धपरिमाणकान्^६ । तादशान्कलशानष्ट^७ दलाग्रेष्वभितो न्यसेत्॥५७॥
^९तदग्रे स्थिण्डलं कृत्वा ध्वजं तत्रैव विन्यसेत् । तदग्रे सैकतं कृत्वा स्थिण्डलं मुष्टिमात्रकम्॥५८॥
 तत्र वह्नि^{१०} समाधाय शास्त्रदेतेन कर्मणा । पुण्याहं वाचयित्वादौ^{११} बृपकुम्भे बृं पं यजेत्॥५९॥
 परितो लोकपालांश्च यथास्थानं समर्चयेत् । मुद्रान्तं तु बृपेन्द्राय दत्त्वा कुम्भस्थिताय तु^{१२}॥६०॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 84, 1-11 et 18b-22 :

अतः परं प्रवक्ष्यामि शृणु वह्ने विशेषतः । ध्वजारोहणपूर्वे तु निशायामधिवासयेत् ॥
 शिवं संपूर्ज्य विधिवद्विजाप्योत्सवमूर्तम् । बृपस्थानमलंकृत्य वितानध्वजचामरैः ॥
 फलपुष्पादिभित्रैव धूपदौपैरलंकृतम् । उत्तराभिमुखो भूत्वा स्वासीनो देशिकोन्तमः ॥
 अहन्यासं करन्यासं पूर्वोक्तविधिना कुरु । अर्चयित्वा बृं पं सम्यग्नधपुष्पादिना बृधः ॥
 दद्यान्मुद्रौदेनं तस्मै विजाप्य विधिपूर्वकम् । तस्याग्रे स्थिण्डलं कृयत्पिवतालप्रमाणकम् ॥
 अष्टदोणैस्तदधैर्वा तदधैस्तण्डलैरपि । आलिख्य मध्यमे पद्ममृष्टवृं सकर्णिकम् ॥
 तिलैः पुण्ये कुशैस्तीर्य बृं बीजेन पूजयेत् । तन्मध्ये तु न्यसेत्कुम्भं वारिरञ्जसमन्वितम् ॥
 पादं पूर्वं तु संस्थाप्य यमे चाचमनीयकम् । पश्चिमे विन्यसेच्छाप्यं पञ्चगव्यं तथोन्तरे ॥
 शेषाणि शुद्धतोयेन मूर्यकुम्भानि विन्यसेत् । वर्षेण वेष्टयेत्सर्वान्तस्त्रूपान्कुशसंयुतान् ॥
 पूजयित्वा यथान्यायं नैवेद्यान्तं विशेषतः । स्थिण्डलं कारयेत्पश्चाद्दस्तमाश्रेण शालिना ॥
 तन्मध्ये पद्मालिह्य साप्तपत्रं सकर्णिकम् । तन्मध्ये विन्यसेद्दीमान्वजं वै लक्षणान्वितम् ॥.....
 ध्वजं संप्रोक्ष्य वामेन स्थिण्डलोपरि विन्यसेत् । पूजयित्वा वितानेन बृषगायत्रिमन्त्रतः ॥
 ओं तीक्ष्णश्यामाय विद्यहे । वेदपादाय धीमहि । तश्चो बृषभः प्रचोदयात् ।
 अम्यद्यैः लोकपालांश्च परितः स्थिण्डलोपरि । तस्याग्रे स्थिण्डलं बृयद्वाहृकंहस्तमाऽवम् ॥
 शिवाभिं जनयेद्दोमानविकार्यकिर्मार्गतः । पश्चवद्वृष्टवृष्टवृष्टगायत्रिमन्त्रतः ॥
 चतुर्मध्यं तदधैं वा जहुयाहंशिकोन्तमः ।

^२ A : वा pour च

^३ D, E : बृपदैवत pour बृपदैवत

^४ A : प्रदम् pour प्रभम् ; C : प्रभुम्

^५ A : शोधितं pour शोधितं

^६ A : परिमाणकात् pour परिमाणकान्

^७ C, E : अष्टौ pour अष्ट

^८ C : दलान्येषु pour दलाग्रेषु

^९ B et E omettent ce demi-sloka

^{१०} A : समाधाय

^{११} A : तु pour आदौ

^{१२} A : च pour तु

वृष्मूलेन मन्त्रेण सर्वं तस्य प्रकल्पयेत् । वृषगायत्रिमन्त्रेण ध्वजं चाथ समर्चयेत्^१ ॥ ६१ ॥
^२ होमयेत् ततो मन्त्री विधिना तत्र षावके । ^३ समिदाज्यचरुङ्गाजान्मृद्गमाप^४ कुलत्थकान् ॥ ६२ ॥
^५ तिलांश सर्वपान्मन्त्री प्रत्येकं जुहुयाच्छतम् । तदधं वा तदधं वा वृष्मूलेन देशिकः ॥ ६३ ॥
 समिदाज्य^६ चरुन्वापि ^७ होमयेत्तानथापि वा । सर्पिषा ^८ च ततो मन्त्री वृषगायत्रिमन्त्रतः ॥ ६४ ॥
^९ होमं कृत्वाथ मूलेन दद्यात्पूर्णाहुतिं सुधीः । ततो वृषेन्द्रमग्रस्थमचलं चलमेव च^{१०} ॥ ६५ ॥
^{११} संस्खाप्याभ्यर्थ्य गन्धार्थैर्विस्तस्यापि दापयेत् । ततः प्रतिसरं^{१२} वेरे शूले वापि प्रयोजयेत् ॥
 विशेषादर्चनं चाथ ^{१३} तयोर्लिङ्गे च ^{१४} कारयेत् । ध्वजाधिवासनं कृत्वा रात्रौ तस्योत्सवं ततः ॥ ६७ ॥

[परेदुः प्रातरुः सबः^{१५}]

प्रभाते विमले ^{१६} धीमन् ^{१७} विधिरेवं प्रदद्यते । मालाभरणवस्त्राद्यैरलंकृत्य ध्वजं ततः ॥ ६८ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 16b-28:

अस्त्रतोयेन संप्रोक्ष्य शिवाग्रे मण्डपेऽपि वा । मनोरम्येऽन्यदेशे वा स्थिष्ठिलद्वयसंयुते ॥
 स्थलिकोऽवे न्यसेत्पात्रं त्रिपात्रुपरिसंस्थितम् । ध्वजं नवघटं वस्त्रहेमरक्षं सकृचकम् ॥
 सापिधानं समुत्रं च मध्यमे वृषभपूर्वकम् । कलशैरशसंस्थापैः सापिधानैः सबलकैः ॥
 सलोकपैः सकृचैस्त्वा वृत्तं वृषभपूर्वकम् । आधारारात्र्यमनन्तं च घर्मर्दिं च चतुष्टयम् ॥
 वृषासनपदं चोकत्वा चतुर्थ्यन्तं हृदान्वितम् । ग्रणवादिनमोऽन्तं च कृत्वोक्षासनमत्र हि ॥
 वृकारं इत्युटं कृत्वा वृषमूर्तिं प्रकल्पयेत् । ऊर्वे ब्रह्माणि विन्यस्य मूलं तत्कलिपतं न्यसेत् ॥
 संकलिपतहृदार्दीशं क्लेषेण विनिवेशयेत् । तस्वत्त्वेष्वरोपेतं मूर्तिमूर्तिराम्यसेत् ॥
 आवाहनादिकं पूर्वं प्रमुखं वृषमूलतः । कृत्वा वृषभगायत्र्या गन्धार्थैः क्रमशोऽर्चयेत् ॥
 मध्यकुम्मेऽपि संपूज्यं लोकपान्परितो यजेत् । कुण्डे वा स्थिष्ठिले वापि पूर्ववत्परिकलिपते ॥
 निरीक्षणादिसंस्कारैः शिवाग्नि संप्रकल्पयेत् । तनम्ये वृषमावाह्य साङ्गं संतर्पयेत्तदा ॥
 समिदाज्येन चरणा शेतनाष्टोत्तरेण च । तस्वत्त्वेष्वरादीशं होमयेत्तदनन्तरम् ॥
 पूर्णं दत्त्वा समूलेन सर्वकामप्रपूरणीम् । संपूज्यं गन्धपुष्पार्थमुत्त्राञ्जं तु निवेदयेत् ॥
 पटस्थाय घटस्थाय वृषायासनरूपिणे ।

^२ A : होमयेत्ततो मन्त्री

^३ A : समिदाज्यचरुङ्गाजान्

^४ A : कुलत्थकान्

^५ A : तिलं च सर्वपं मन्त्री

^६ B : चरुं pour चरुन्

^७ A : होमयेत् यथापि वा ; C : होमयेत् तथापि वा

^८ A : वा pour च

^९ B, C, D, E : होमयेद् वृष्मूलेन

^{१०} E : चलं चाचलमेव वा

^{११} B, E : संस्खाप्य pour संस्खाप्य

^{१२} A : चला pour वेरे

^{१३} B, E : ततो लिङ्गे च ^{१४} B : दापयेत्

^{१५} Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 29-32:

प्रातः संपूज्यं गन्धार्थैः पटं कुम्मं यथाक्रमम् । मुखवासनताम्बूर्लं वृषभाय निवेदयेत् ॥

पुनः पूर्णहुतिं दत्त्वा सर्वमङ्गलसंयुतम् । सवर्तितोवसमायुक्तं नृत्वायासमन्वितम् ॥

रहे वा विविकायां वा समारोत्थं दत्त्वजम् । त्रिश्वलेन समायुक्तं देवेशेन युतं तु वा ॥

प्रामप्रदक्षिणं नीत्वा प्रविशेदालयं प्रति । दण्डं संस्थापयेत्पश्चात्सर्वलक्षणसंयुतम् ॥

^{१६} A : धीमान् pour धीमन्

^{१७} A : विधि एष pour विधिरेवं ; B, C, D : विधिरेव

अर्चयित्वाथ^१ गन्धाद्यैरुत्सवार्थमतन्द्रितः । रथे वा शिविकायां वा ^२समारोप्यानयेत्सुधीः ॥
अथवानयनं प्रोक्तं केवलं ^३परिचारकैः । ^४शूलमग्रे नयेत्तत्र सर्वालंकारसंयुतम् ॥ ७० ॥
बलिदानयुतं वाथ तस्यानु ध्वजमानयेत् । ^५ध्वजस्यानूत्सवेशं च सर्वालंकारसंयुतम् ॥ ७१ ॥
आनयेद्वाथ चण्डेशं ^६ग्रामादिषु यथाक्रमम् । गीतनृत्समायुक्तं सर्वातोद्यसमन्वितम् ॥ ७२ ॥
संप्रविश्यालयं ^७पश्चाद्वृजमारोपयेत्ततः । ^८आरोहणविधिशापि वक्ष्यते क्रमशोऽधुना ॥ ७३ ॥

[ध्वजदण्डाद्विक्षा:^९]

^{१०}सालस्तमालः क्रमुको मधूकः सचम्पकश्चैव^{११} सवेणुकश्च ।

अशोकपुच्छागशिरीषविलवा दशाप्यमी स्युर्ध्वजदण्डयोग्याः ॥ ७४ ॥

[तत्र वज्री वृक्षाः]

वकाश दुष्टाः कुमिकोटराद्यैर्दुःस्यानजाता ^{१२}स्वयमेव शुष्काः ।

^{१३}वज्रादिभग्नाः ^{१४}प्रविदारिताथ वृक्षास्तु सर्वे परिवर्जनीयाः ॥ ७५ ॥

[ध्वजदण्डलक्षणम्^{१५}]

^{१६}प्रासादसमदैर्घ्यं वा ^{१७}शिखरावधिकं तु वा । नामिकावधिकं चापि गोपुरावधिकं तु वा ॥

^{१८}प्रस्तरान्तं गलान्तं वा ध्वजदण्डं प्रकल्पयेत् ॥ ७६ ॥

^१ A : तु pour अथ

^२ A : समारोप्य नयेत्सुधीः

^३ A : परिचारकैः

^४ A : शूलमग्रे नयेत्तत्र

^५ B,C,D,E : ध्वजं तथोत्सवेशं च

^६ C : वामादिषु ; D : क्रमादिषु

^७ C, D : पश्चाद्ध्वजमारोप्य यन्तः

^८ B : आरोहं च विधिशापि

E : आरोहस्य विधिशापि

^९ Cf. *Diptāgama*, 85, 7b-9 :

“ध्वजदण्डमय शृणु । चन्दनं क्रमुकं वापि खादिरं वैष्णवं तथा ॥

स्तम्भकं जातिविलवं च चम्पकं देवदारकम् । त्वक्सारमन्तःसारं वा दण्डं संश्राण्य देशिकः ॥

सवक्षयन्तिसंयुक्तकुमिकोटरवर्जितम् । voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 72

^{१०} A : जात्वः pour सालः ; C : बालः ; ^{११} C, D, E : अपि pour एव

^{१२} A : अथ चैव pour स्वयमेव ^{१३} A : वकारिभग्नाः ; B : वज्राभिभग्नाः

^{१४} A : प्रविदारिताथ ; C, D : प्रविदारिताथ

^{१५} Cf. *Diptāgama*, 85, 10-17 :

प्रासादस्य समं वापि अध्यर्धद्विगुणं तु वा । त्रिगुणं चतुर्गुणं वापि अल्पप्रासादरूपकम् ॥

प्रासादशीवमानं वा दृश्यत्वसमं तु वा । वितलं द्वितान्तं वा गोपुरशीवमानकम् ॥

विशदस्तप्रमाणं वा द्वादशं दशहस्तकम् । आशामं ध्वजदण्डस्य ग्रोक्तं मात्राद्वृगुलेन तु ॥

सप्तत्रिशाद्वृगुलं नाहं ध्वजदण्डमधोत्तमम् । मध्ये तु वा चतुर्विशादद्वाविशःकन्यसं भवेत् ॥

वैष्णवस्तु ततो ग्राणं पट्टालं पश्चतालकम् । स्कन्धन्त्रयं तु दण्डाद्वे हस्तमानमध्यान्तरे ॥

सुविरहयसंयुक्तं मध्यचिठ्ठदमध्यकतः । अष्टपद्मपश्चमात्रं वा वेणुदण्डस्य नाहकम् ॥

स्कन्धन्त्रयसमायुक्तं तत्संस्थं वेणुदण्डकम् । कृशानो ध्वजयष्टपद्मे यन्त्रमेकं निवेशायेत् ॥

मध्ये रज्जुं च संग्रोक्तं द्विगुणं मूलमाधितम् । कनिष्ठाद्वृगुलिपरीणाहं विवृतं कारयेत्कमात् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 73

^{१६} B, C, D, E : प्रासादस्य समं दैर्घ्यं ^{१७} A : शिखरावधिकं तु वा ^{१८} A : प्रस्तरान्तं

दिग्मुद्रसूर्येऽर्वजदण्डमानं हस्तैः क्रमात्कन्यसपूर्वमुक्तम्^१ ।

^२द्वाविंशदङ्गुल्यममुष्य नाहं ^३मूलेऽधमे मध्यवरिष्टयोश्च ॥ ७७ ॥

^४द्विद्विज्ञुलाद् वृद्धिरथाग्रनाहं ^५तत्तत्त्वियंशेन मितं विदध्यात् ।

तत्रोपदण्डं^६ दृढवेणुजातं^७ स्कन्धत्रयं संप्रतियोजयेच ॥ ७८ ॥

ध्वजदण्डोच्छ्रुये^८ तस्मिन्थतुः पञ्चपदंशकैः । एकांशेनोपदण्डं^९ तु कल्पयेत्कल्पविच्चमः ॥ ७९ ॥

सप्तपद्मभावं स्यादुपदण्डस्य नाहकम् । ^{१०}तत्त्विभागैकभागेन नाहमग्रे प्रकल्पयेत् ॥ ८० ॥

अश्वत्थचूतप्रभवं तु तस्य स्कन्धत्रयं^{११} चापि मधूकजं वा ।

^{१२}दण्डोपदण्डप्रतिवन्धनाय न्यग्रोधजं वा पनसोङ्गवं वा ॥ ८१ ॥

स्कन्धत्रयस्य चायामं विशदङ्गुलमुक्तम् । अङ्गुलाङ्गुलहानिः^{१४} स्यान्मध्यमे^{१५} चाधमेऽपि च ॥

विस्तारं तु भवेत्तस्य चायामे वह्निभागकम्^{१६} । नेत्रभागेन^{१७} तस्यापि घनं नेत्राङ्गुलं भवेत् ॥ ८३ ॥

^{१८}सरोजमुकुलाकारं स्कन्धत्रयमुदीरितम् । सुषिरं दण्डमानं स्यादण्डोऽध्वं तत्त्वितिः समा ॥ ८४ ॥

दण्डपार्श्वेऽर्थः स्कन्धेऽप्युपदण्डस्थितिर्भवेत्^{१९} । शेषयोस्तप्रवेशार्थं सुषिरं तत्प्रमाणतः ॥ ८५ ॥

^{२०}उपदण्डाग्रदेशे तु हित्वा^{२१} वस्तङ्गुलं दृढम् । ^{२२}आयसे वलये^{२३} वद्वे यन्त्ररज्जुं प्रवेशयेत् ॥ ८६ ॥

ध्वजदण्डाग्रदेशे^{२४} स्यादथाधो वलयस्थितिः । वलयं सुहृदं कार्यमुपदण्डाग्रनाहतः^{२५} ॥ ८७ ॥

^१ B, E : पूर्वमुक्तं pour पूर्वमुक्तं

^२ B, E : भिञ्जं शराङ्गुल्यममुष्य नाहं

^३ C : मूलेऽधमे परिनिष्टयोश्च ; D, E : मूलेऽधमं मध्यवरिष्टयोश्च

^४ A : द्विद्विज्ञुलं pour द्विद्विज्ञुलाद् ; B, D, E : द्विद्विज्ञुला ; C : वृद्धिङ्गुला

^५ B, C, D : तत्तत्त्वियोजमितं ; E : तत्तत्त्वियोजमितं

^६ A : दण्डाद् pour दण्डं

^७ A : वन्धं pour जातं

^८ B, D, E : स्कन्धत्रयस्थं प्रति योजयेत् ; C : स्कन्धत्रयस्थं प्रति योजयेच

^९ D : तस्मिन् तन्तु pour तस्मिन्थतुः

^{१०} A : दण्डे pour दण्डं

^{११} B, D, E : तत्र pour तत्रि

^{१२} C, D : वा pour च

^{१३} A : दण्डोपदण्डं प्रतिवन्धनाय

^{१४} B : हीनं pour हानिः

^{१५} C : वा pour च

^{१६} A : भागिके pour भागकम् ; E : भागके

^{१७} E : नेत्रभागेऽपि

^{१८} D : सरोजमुकुलाकारस्कन्ध-

^{१९} D : दण्डेऽर्थं तद्धवेत्

^{२०} C, D, E : उपदण्डस्य वेशार्थं

^{२१} C : खराङ्गुलं pour वस्तङ्गुलं

^{२२} A : आयसं वलयं

^{२३} A, C : वन्धं

^{२४} C : स्यादयोवलयसंस्थितिः ; E : स्यादधोवलयसंस्थितिः

^{२५} B : नाहकः pour नाहतः ; E : नाहकम्

कार्पासतन्तुजो^१ रजुभेद् ददतरः समः । ^३ तदण्डद्विगुणायामत्रिवृद्ग्रन्थि^४ विवर्जितः ॥६८॥
 कनिष्ठानामिकाङ्गुष्ठनाहात्सोऽपि^५ त्रिधा स्मृतः । प्रदक्षिणक्रमेणैव वेदितं दर्भमालया ॥८९॥
 मालापल्लवसंयुक्तं^६ यन्त्ररजुसमन्वितम् । ध्वजदण्डं^७ तु संपाद्य सर्वलक्षणसंयुतम् ॥९०॥
 [ध्वजस्थानम्^८]

प्रासादाग्रे^९ ततो धीमान्प्राकाराभ्यन्तरेऽपि वा^{११} । पीठाग्रे गोपुराग्रे वा वृपाग्रे^{१२} वृपपृष्ठके ॥
 पीठगोपुरयोर्मध्ये वृपगोपुरयोस्तु वा । मर्यादिमध्यमे वापि महामर्यादिमध्यमे^{१३} ॥९२॥
 [ध्वजदण्डस्थानम्^{१४}]

चतुर्स्तालमितं खात्वा^{१५} तस्मिन्कूर्मं वृषं तु वा^{१६} । हेमोद्गृतं हृदा न्यस्य दण्डं तस्योपरि क्रमात् ॥
 स्थापयेद्वलवद्विस्तु^{१७} देवाभिमुखसंस्थितम् । तन्मूले वेदिकां कुर्याच्चतुर्स्तालप्रमाणतः ॥९४॥
 सा भवेदधमा पश्चाद् पद्मण्डलवृद्धितः^{१९} । मध्यमामुच्चमां चैव कुर्यात्पक्षेष्टकामर्यीम् ॥९५॥

^१ A : तन्तुतो pour तन्तुजो ; C : तन्तुना

^२ Le mot रञ्जु se trouve au masculin au lieu du féminin ; voir *Rauravāgama*, vol. I, p. 69 note 6

^३ B : तदण्डाद् pour तदण्ड

^४ B : अव्यामव्रतग्रन्थि pour आयामत्रिवृद्ग्रन्थि ; E : आयामं व्रतग्रन्थि

^५ C : नाभासोऽपि pour नाहात्सोऽपि ; D : नाभात्सोऽपि

^६ A : एला pour माला

^७ A : तत्र pour यन्त्र

^८ C, D, E : समापाद्य pour तु संपाद्य

^९ Cf. *Diptāgama*, 85, 6-7 :

ध्वजस्थानमहं वक्ष्ये शृणु वहो विशेषतः । पीठगोपुरयोर्मध्ये पीठाग्रे वा वृपाग्रके ॥

मर्यादिमध्यमे वाच महामर्यादिमध्यमे । ध्वजस्थानमिदं प्रोक्तम् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 71

¹⁰ D : समाधीमान् pour ततो धीमान् ^{११} A : तथा pour अपि वा

^{१२} B : वृथवाहके ; E : वृथवाकांके ^{१३} D : मध्यके pour मध्यमे

^{१४} *Suprabhedāgama*, I, 14, 30-33a :

भूमि खात्वोरुमात्रं तु हैमं तत्रैव विक्षिपेत् । दण्डं संस्थाप्य पूर्वं तु दर्भमालासमावृतम् ॥

चतुर्स्तालं तु विस्तारादुत्सेधं द्वितलान्तकम् । दर्पणोदरसंकाशं ध्वजपीठं विधीयते ॥

पञ्चलालं तु विस्तारामुत्सेधं तु त्रितालकम् । उत्तमोत्तमपीठस्य मध्यमस्तोर्ध्वमूलतः ॥

तयोर्मध्येऽष्टवा भज्य ध्वजपीठा नव स्थृता ।

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 74

^{१५} B : तस्मिन् कूर्मं तु दैवतम् ; E : तस्मिन् कूर्मं च दैवतम्

^{१६} B, C, D et E ajoutent : तन्मध्ये विन्यसेद्वीमान् हेमकूर्मं वृषं तु वा

^{१७} B, C, D, E : देवाभिमुखमास्थितम् ^{१८} A : स pour सा

^{१९} A : विवृद्धिम् pour वृद्धितः ; B, D, E : वृद्धिदः ; C : वृद्धिदम्

अपकाभिरलामे^१ सादिष्टकाभिस्तु वेदिका । विस्तारार्थसमुच्छायां^२ तत्त्वभागाब्जं मण्डिताम् ॥
शैलजां वा स्थिरां कृत्वा 'तस्यां वा दण्डसंस्थितिः । गोमयेनोपलिप्याथ पुण्याहं तत्र कारयेत् ॥

[खजारोपणम्^३]

९७ ॥

तदग्रे^४ स्थिण्डलं कृत्वा शालिभिर्विमलैस्ततः । परिस्तीर्य कुशैः पश्चाद् ध्वजं तत्रैव विन्यसेत् ॥
ध्वजपीठसमीपस्ये स्थिण्डले विन्यसेद् तुधः । ^५पूर्वाधिवासितं कुम्भं वृष्टराजाधिदैवतम् ॥९९॥
कर्णिकायां तु विन्यस्य परितः कलशान्न्यसेत् । उभयत्रापि संपूज्य पूर्ववहेशिकोच्चमः ॥१००॥
कूर्चाम्भसा^६ घटस्थेन ^७वृष्टमूलमनुस्मरन् । ^८वृषेन्द्रे प्राणभूतं तं वृषमन्त्रं प्रयोजयेत् ॥१०१॥
तस्याङ्गानि यथास्थानं मन्त्ररूपाणि कल्पयेत् । ^९ततो ध्वजं समुद्रत्य ^{१०}वन्धयेद्यन्त्ररज्जुना ॥
शुद्रघण्टासमायुक्तं वृष^{११}गायत्रिमुच्चरन् । सुमुहूर्ते सुलप्ते ^{१२}तु सर्वातोद्यसमन्वितम् ॥१०३॥
आरोपयेद् ध्वजं सम्यग्नीतनृत्यसमन्वितम् । ^{१३}ततः प्रदक्षिणेनैव रज्जुना वेष्टयेत्सुधीः ॥१०४॥
आरोपितं च संपूज्य सर्वात्महदयेन तु । नमस्कृत्वा महादेवं ^{१४}वृषेन्द्रं कलशे ततः ॥१०५॥

^१ B, E : स्वर् pour स्याद्

^४ E : समुत्सेधां pour समुच्छायां

^२ B, E : अर्थ pour अञ्ज

^५ C : तस्या वा ; D : तस्य वा

^३ Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 75b-82 et 87b-91 :

पुण्याहं वाचयित्वा तु अखेणाभ्युक्त्य वेदिकाम् । दर्भेदण्डं समावेष्य वृषकुम्भं च तत्पटम् ॥

त्रिशुलेन समायुक्तं मङ्गलाङ्कुरशोभितम् । धामनः प्रदक्षिणवशाङ्गीत्वा दण्डस्य संनिधिम् ॥

आधारारथ्यमनन्तं च कूर्मे तु विनिवेशयेत् । कोणमध्ये च धर्माद्वीनधर्माद्वीनप्रकल्पयेत् ॥

दलेष्वष्टु वामाश्चाः कर्णिकायां मनोन्मनीम् । दण्डे सदाशिवं चैष्टवा गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥

त्रिवर्गमहिता सा च स्नपनोक्तविधानतः । वृष्वा वृषपटं रज्जुवा वृषगायत्रिमन्त्रतः ॥

शुद्रघण्टां समायोज्य शश्वमन्त्रमनुस्मरन् । कुम्भाद्वीजं समादाय वृषरूपं स्मरन् गुरुः ॥

वृषेन्द्रहृदये न्यस्वा गन्धपुष्पादिभिर्यजेत् । आरोपयेद् वृषं शीघ्रं वृषमूलेन देशिकः ॥

आदौ स्पृष्टवा खयं चान्यं प्रेरयेद्रोहणाय वा । ... वृषकुम्भस्थतोयेन प्रोक्षयेद्वृष्टमूलवम् ॥

वृषं वियोधरानष्टौ कमेण प्रोक्षयेद् गुरुः । गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्यं मुद्रां विनिवेदयेत् ॥

पुण्याहं तत्समारभ्य यावज्ज्ञेवदानकम् । सर्वातोद्यसमायुक्तं गानध्वनिसमन्वितम् ॥

चतुर्दिव्यन्तरं कुर्याद्विशेषाच्चुद्धन्तरानम् । अतः प्रभूति तीर्थान्तमवरोहावसानकम् ॥

एकाकाले द्विकालं वा त्रिकालं पूजयेद् वृषम् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 76

^४ A : स्थिण्डलौ pour स्थिण्डलं

^७ A omet les *stoka* 99 et 100a

^५ B : पूर्वाधिवासनं

^८ B : वृषस्तेन

^६ A : वृषं pour वृथ

^{११} A : वृषेन्द्रप्राणभूतान्तं

^७ B, C, D, E : ततो वै खजमुद्रत्य

^{१२} A : वन्धयेन्मन्त्ररज्जुना

^८ D : गायत्र pour गायत्रि

^{१३} A : च pour तु

^९ A : ततः प्रदक्षिणं कृत्वा ; E : ध्वजं प्रदक्षिणेनैव

^{१४} A : वृषेण pour वृषेन्द्रं

कृचाम्भसा तु संग्रोह्य ध्वजदण्डस्य मूलके । ^१दिगीशकलशाद्विस्तु मन्त्रान्स्थानेषु योजयेत् ॥
 अथवा ध्वजमूले तु ^२चण्डाष्टवसुदेवतान् । कलशान्पूर्ववत्स्थाप्य संपूज्याथ च मन्त्रवित् ॥१०७॥
 दण्डमूले च परितो विन्यसेदनुपूर्वशः^३ । ^४चण्डेशं दण्डमूले तु दण्डमध्ये ध्रुवं तथा ॥१०८॥
 स्कन्धेषु सूर्यसोमामीनुपदण्डेऽनिलं तथा । ^५ध्वजे च धृष्टमेन्द्रं तमर्चयित्वा क्रमेण तु ॥१०९॥
 मुद्रान्मं ^६पायसान्मं वा दृष्टेन्द्राय निवेदयेत् । यन्निवेदितमध्यं ^७तद् वन्ध्यस्तीणां प्रदापयेत् ॥
 अथवा ध्वजदण्डेन बध्वा संस्थाप्य पूजयेत् । एवमारोपयित्वाहि^८ रात्रौ मेरीं ^९तु ताडयेत् ॥

[मेरीताडनम्^{१०}]

१११ ॥

ग्रासादाग्रे ततो धीमान्मण्टपेऽलंकृतेऽथवा । ध्वजमूले तु संलिङ्गे गोमयेन यथाविधि ॥११२॥
 स्थण्डलद्वितयं कृत्वा शालिभिर्विमलैस्ततः । लिङ्गस्याभिमुखं^{११} तत्र ध्वजस्याभिमुखं तु वा ॥
 अह्नराजं ^{१२}समाधाय मेरीं तस्याग्रतो न्यसेत् । वेष्टयेन्द्रवत्स्तेण ^{१३}मेरीं स्थण्डलसंस्थिताम् ॥११४॥
 पुण्याहं वाचयित्वाथ^{१४} प्रोक्षयेत्तेन वारिणा । ततः शूलाखपूजा स्यात्सापीदानीं^{१५} निगद्यते ॥

^१ A : दिगीशकलशेऽभ्यत्तमन्त्रान्^२ A, E : दण्ड pour चण्ड^३ D, E : आनुपूर्वशः pour अनुपूर्वशः^४ E : दण्डेशं^५ A : ध्वजेऽपि^६ A : परमाणं वा^७ B, C, D, E : तत्त्वीणां पुत्रप्रदं भवेत्^८ C : हि pour अहि^९ C : हि pour तु^{१०} Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 96-110 :

मेरीसंताडनं रात्रौ कर्तव्यं तु यथाविधि । स्थण्डलद्वितयं कुर्याद् देवदेवस्य संनिधौ ॥
 पदुत्थमासनं कुर्याच्छूले मेरीं गुरुतमः । एकत्र विन्यसेच्छूलं मेरीं तत्संनिधौ न्यसेत् ॥
 पूर्वपिरायतं पूर्वस्थितं दक्षानान्वितम् । पुण्याहं वाचयित्वादौ विशूले देवता न्यसेत् ॥
 मध्यपत्रे भवेद्वौ ब्रह्मा दक्षिणपत्रके । वामे विष्णुः समावाशः पालिकाणां तु पार्वती ॥
 सेनानीः कुम्भदेशे तु तदास्ये विश्वराजकः । दण्डाग्रे मदनो ज्ञेयो भास्करो दण्डमध्यमे ॥
 दण्डमूले तु चण्डेशो लक्ष्मीः पूर्वदलाघ्रके । मातरः सप्त दक्षे तु ज्येष्ठा पञ्चमदिवदले ॥
 काल्यायनी तु कौबीयाँ शूलमूले मता इमे । रुद्राक्षवस्वोऽविन्यावशादशगणाथ ये ॥
 तानाहूयाशिष्यथोक्त्वा मेरीं तदेवता न्यसेत् । मेरीं वस्त्रेण संवेष्य मये रुद्रं समर्चयेत् ॥
 ब्रह्माणं दक्षिणे वक्त्रे विष्णुं वाममुखे गजेत् । वलये दक्षिणे सूर्यनितरे चन्द्रमव्ययेत् ॥
 सप्तकीलेषु मातृश्च नवपक्षीले नवप्रहान् । रुद्रांस्तसंस्तुत्यके न्यस्त्वा चर्मसूखेषु वासुकिम् ॥
 प्रहारे पूष्मुखं पूर्वं मस्तकेऽभ्यर्चयेत्क्षमात् । गन्धपुण्यादिभिर्द्वयैन्देवशान्तैः पृथग्धृदा ॥
 मेर्याः संताडनं कुर्याद्ब्रह्ममन्त्रमनुस्मरन् । एकप्रहारतः पूर्वं द्वितीयं द्विप्रहारतः ॥
 तृतीयं त्रिः प्रहारेण त्रयं वैकप्रहारतः । संताड्न वादकं प्रोक्ष्य मन्त्रं पशाक्षरे स्परन् ॥
 वस्त्रं गन्धं च माल्यं च सोत्तरीयं सप्तमकम् । तदस्ते कुसुमं दद्यात्तन्मन्त्रं समग्नुस्मरन् ॥
 मेरीं पुर्णं विनिक्षिप्य देविकानुज्ञया तदा । मेरीं स्कन्धे समारोप्य वादयेत्सर्वतालवित् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 76¹¹ A : अभिमुखे pour अभिमुखं¹² A : समाधाय¹³ B, C, D : मेरीमभिमुखस्थिताम्¹⁴ A : तु pour अथ¹⁵ A : सापीदानीं pour सापीदानी

[तत्र शूलपूजा]

शूलस्य मध्यमे पत्रे पूजयेत् महेश्वरम् । ब्रह्माणं दक्षिणे पत्रे वामे विष्णुं समर्चयेत् ॥ ११६ ॥
पालिकायां भवार्नीं च कुम्भे विघ्नेशमेव च । दण्डाग्रे पृष्ठमुखं तत्र दण्डमध्ये रवि तथा ॥ ११७ ॥
दण्डमूले शशाङ्कं च तदधर्थण्डमेव हि^१ । लोकपालान्यथास्यानं ^२शूलपीठे समर्चयेत् ॥ ११८ ॥
एवं गन्धादिभिः शूलं समभ्यचर्य विधानतः । नैवेद्यं चापि ताम्बूलं दत्त्वा देवस्य मध्यमे ॥

[मेरीपूजा]

११९ ॥

^३भेर्याश्च स्वार्चनं पश्चात्तदिधिश्च निगद्यते । नन्दिनं ^४'मध्यमे पूज्य दक्षिणेतर'पार्श्वयोः ॥ १२०
सूर्यचन्द्रमसौ ^५'पूज्य भेर्या तत्र यथाविधि । कोणे चण्डं समभ्यचर्य दिक्पालान्पर्षितो यजेत् ॥
नैवेद्यं दापयेत्तत्र नन्दिने तु विशेषतः । ताम्बूलं च ततो ^६'दद्याद् देवाह्नानं ततो भवेत् ॥
शिवादिसर्वदेवांशं साष्टादशगणानपि^७ । ^८नक्षत्रादीशदीशापि समुद्रान्पर्वतानपि ॥ १२३ ॥
^९द्वीपाँल्लोकान्सपातालान् समाहूय विशेषतः । ^{१०}उत्सवावस्थौ पश्चान्छ्रावयेत्सकलं जनम्^{११} ॥
वायकं च समाहूय ^{१२}प्रोक्षयित्वा त्वनन्तरम् । तस्य हस्ते ^{१३}तु सलिलं कुसुमं चापि दापयेत् ॥
सोऽपि पुष्पं ^{१४}विनिक्षिप्य भेरीमुद्रुत्य वादयेत् । वादयित्वात्र दिक्कालान्गानवृत्तमन्वितम् ॥
^{१५}वृष्टतालं ततश्चान्ते सर्वेषामपि वादयेत् । नृत्यं चैवादिग्भागे संस्थिताभिर्भवेदिह^{१७} ॥ १२७ ॥
शिवायतनयोविद्धिः सर्वातोद्यसमन्वितम् । ^{१८}चतुर्विधं ^{१९}भवे दद्यादातोद्यमिति कीर्तितम् ॥

^१ B, C, D, E : च pour हि

^२ B, C, D, E : मेरीसमर्चनं पश्चात्

^३ E : उत्तर pour इतर

^४ A, C, D, E : दत्त्वा pour दद्याद्

^५ B : नक्षत्रं विश्रांतापि ; C : नक्षत्रापि प्रहांशापि ; D, E : नक्षत्राणि ग्रहांशापि

^६ A, E : दीपाँल्लोकांशं पातालान्

^७ A : उत्सवाप्रे स्थितं ; C : उत्सवावस्थूङ् ; D : उत्सवाय प्रथं ; E : उत्सवाग्रे तु तार्

^८ C : सलिलं जनम् pour सकलं जनम् ; E : सकलान् जनान्

^९ C : प्रेषयित्वा pour प्रोक्षयित्वा ^{१०} B : फलं चैव pour तु सलिलं ^{११} E : सुनिक्षिप्य

^{१०} B et E omettent les *śloka* 127 et 128a

^{११} A : भवेदिहिः pour भवेदिह

^{१२} Cf. *Nātyasāstra*, 28, 1-2 :

ततं चैवावनदं च घनं सुषिरमेव च । चतुर्विधं तु विशेषमातोशं लक्षणान्वितम् ॥

ततं तन्त्रीकृतं ज्ञेयमवनदं तु पौष्करम् । घनं ताळस्तु विशेषः सुषिरो वंश एव च ॥

Cf. *Amarakośa*, I, 7, 4-5a :

ततं वीणादिकं वाद्यमानदं सुरजादिकम् । वंशादिकं तु सुषिरे कांस्यतालादिकं घनम् ॥

चतुर्विधमिदं वार्यं वादित्रातोद्यनामकम् ।

^{१३} B, C, D : गवे दद्यादातोद्यमिति ; C, D : भवेदाद्यमातोद्यमिति

ततं च विततं चैव घनं सुपिरमेव च । ततं वीणादिकं प्रोक्तं विततं ^१मुरजादिकम् ॥ १२९ ॥
घनं च कांस्यतालाद्यं वंशादि सुपिरं स्मृतम् । एतैश्चतुर्भिः ^२संयुक्तेर्गतिः ^३शब्दैस्तु तच्छ्रुतः ॥
^४स हि पञ्चमहाशब्दः शिवप्रियकरः सदा । ^५त्रिसंध्यं कारयेत्तेन ^६चोत्सवेषु शिवालये ॥

[बलिक्रिया]

मेरीमेवं तु संतात्य ग्रामादिष्वथ देशिकः । बलिप्रदानं कुर्वीत विश्वलेन समन्वितम् ॥ १३२ ॥
वेरेण सहितं वापि ^७बद्धप्रतिसरेण हि^८ । अशलिङ्गयुतं वापि सर्वालंकारसंयुतम् ॥ १३३ ॥
^९ब्रह्मादीशानपर्यन्तदिक्पालेभ्यो बलिं ददेत् ॥ ^{१०}तांश्चापि स्वस्वदिग्भागे स्थित्वा तु ^{११}स्तुतिपूर्वकम् ॥
आहृय तीर्थदिवसं श्रावयित्वा ^{१२}जनार्दनं । स्वस्वनाम^{१३}पदोपेतैर्मन्त्रैर्द्याद्वालिं ततः ॥ १३५ ॥
^{१४}अथ चैकं बलिं दत्त्वा दिक्पालाहानवर्जितम्^{१५} । देवालये प्रयुज्मीत ^{१६}प्रोक्ता ह्येवं बलिक्रिया ॥

[अङ्कुरार्पणम्^{१८}]

१३६ ॥

उत्सवारम्भकालस्य सायाह्ने तु विशेषतः । विघ्नेण सर्वविघ्नानां शान्त्यर्थमभिपूज्य च ॥ १३७ ॥
मालाभरणवस्त्राद्यैर्भृष्ययित्वा विनायकम् । रथे वा शिविकायां वा समारोप्य च भक्तिः ॥

^१ A : मुरजादिकम्

^२ E : संयुक्ते pour संयुक्तेर्

^३ B : शब्दैस्तु तच्छ्रुतः; C, D : शब्दस्ततः श्युण; E : शब्दैस्तु तच्छ्रुतम् ॥

^४ A : स हि पञ्चमहाशब्दशब्दप्रियकरः सदा ^५ E : त्रिसंधि pour त्रिसंध्यं

^६ A omet च dans चोत्सवेषु

^७ Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 111-114a :

गान्धारादिस्वरोपेत समतालादितालकम् । गीतनृतसमायुक्तमलिङ्गसमायुतम् ॥

प्रतिमासहितं वापि चण्डेश्वरयुतं तु वा । संगीतवाल्लाजानं वितानचण्डत्रसंयुतम् ॥

धूपदीपसमायुक्तं धण्टात्वनसमन्वितम् । प्रविश्य नगराद्यं तु ज्ञात्यानादितः क्रमात् ॥

इन्द्रस्थानादितो वापि बलि दद्यात्स्वनामतः ।

^८ A : बन्ध pour बद्ध

^९ B, C, D, E : तु pour हि

^{१०} B, C, D, E : ब्रह्मादीशानपर्यन्तं दिक्पालानां बलिं हरेत्

^{११} E : ततं वापि स्वदिग्भागे

^{१२} A : स्थिति pour स्तुति

^{१३} B, C, D, E : जनार्दनपि pour जनार्दन

^{१४} A : पदैरेतैर् pour पदोपेतैर्

^{१५} A : अथवाज्ञबलिं दत्त्वा

^{१६} B, D, E : दिक्पालानपि वर्जितम्

^{१७} A : प्रोक्तं ह्येवं बलिक्रमात्; E : प्रोक्तान्येवं बलिक्रमात्

^{१८} Cf. *Diptāgama*, 87, 1-3a et 11b-31 :

अतः परं प्रवश्यामि मङ्गलाङ्कुरमुत्तमम् । उत्सवे स्नपने चैव स्थापने प्रोक्षणे तथा ॥

अन्ये च मङ्गले कायें मङ्गलाङ्कुरमुत्तमम् । प्रथमं ज्वालाङ्कुरं प्रोक्तं द्वितीयं चोत्सवाङ्कुरम् ॥

तीर्थाङ्कुरं तृतीयं स्यादुत्सवस्य विधीयते । .... सर्वेषु यागपूर्वे तु नवमे सप्तमेऽथवा ॥

पञ्चमऽहि विश्वे पूज्यं सर्वदीजानि वापयेत् । दीजानामधिष्ठन्द्रस्तस्माद्दै निर्विष्ट निर्वपेत् ॥

वास्तुप्रदक्षिणं कुर्यादुत्सवाङ्कुरे क्रमात् । अन्येषां चैव सर्वेषां वर्जयेत् प्रदक्षिणम् ॥

प्राक्मुखोदव्युखो वाथ निर्वजेत्सह देशिकः । सर्वदेवमयं शुल्मलंकृत्य विशेषतः ॥

^१ग्रामादावुत्सवं कुर्यात्सर्वालंकारसंयुतम् । तदग्रे ^२शूलमखेशमुत्सवेशं च पृष्ठतः ॥ १३९ ॥
^३आनयेदा सचण्डेशं केवलं वा विनायकम् । विनायकानु मुद्रादिवीजद्रव्याणि ^४चानयेत् ॥
^५अङ्गराथैः मृदं गृह्ण चण्डेशं तदनु क्रमात् । ^६मृत्संग्रहणकं वक्ष्ये ^७तच्छृणु त्वं जनार्दन ॥ १४१
^८समुद्रसरितां तीरे ^९तटाकस्य च तीरके । पुष्करिण्यास्तटे वापि^{१०} वने ^{११}वोद्यानकेऽपि वा ॥
शुद्धस्थानमनुप्राप्य ^{१२}शुद्धिं कृत्वाथ^{१३} भूतलम्^{१४} । संप्रोक्ष्याख्येण^{१५} मन्त्रेण^{१६} भूमि^{१७} यष्टा स्वनामतः
खात्वा च पुनरख्येण ^{१८}खनित्रेणोक्षितेन च । कुर्येन च ^{१९}परिस्तीर्थं प्राढ्मुखो वाप्युद्धमुखः ॥

सोष्णीषः सोत्तरीयथ धारयेच्छूलमुत्तमम् । तदन्ते पालिकादीनि धारयित्वा वजेदनु ॥
सवलिंकारसंयुक्तं सवलिंकारसमाकुलम् । नानावजसमायुक्तं नानापिण्डसमन्वितम् ॥
नानाछत्रसमायुक्तं प्रतिमा तदनुवजेत् । एवं प्रदक्षिणं कृत्वा शुद्धस्थानं प्रवेशयेत् ॥
अभ्यर्थ्य भूतलं सम्यग् हृदयेन तु मन्त्रतः । शूलमभ्यर्थ्यं विधिना गन्धपुण्यादिना तुधः ॥
दर्शयेच्छूलमुद्धारं च खड्गमुद्धारं प्रदर्शयेत् । खानयेदख्यमन्त्रेण मृदं संग्राह्य वामतः ॥
मृदमभ्यर्थ्यं विधिना प्रविशेदालयं प्रति । प्रासादस्याश्रतो वाय दक्षिणे चोत्तरेऽथवा ॥
गोमयालेपिते शुद्धे मण्डपे समलङ्घते । स्थापिङ्गलं कारयेद्वीमानश्वेषेन शाळिना ॥
तस्य मध्ये लिखेत्पद्मशृण्यत्रं सकर्णिकम् । वोदशाङ्गुलमात्रेण मध्यमे कर्णिकां लिखेत् ॥
परित्स्तत्स्तमं ब्राह्म्यं दलानष्टसमन्वितम् । तन्मात्रं दलमानं स्याइलाङ्गं स्यातथैव हि ॥
स्थापयेत्कर्णिकामध्ये चन्द्रकुम्भं नवं शुभम् । सकूचं सापिधानं च सवलः वारिपूरितम् ॥
गन्धाद्यैरर्चयित्वा तु नैवेद्यं तु प्रदापयेत् । पालिका विन्यसेदद्वौ केसरेषु विशेषतः ॥
तद्वाये घटिकावाही दलमध्ये तु विन्यसेत् । न्यसेदद्रेश शरावाणि पूर्वादिकमयोगतः ॥
दर्माद्वैर्वा कुशाद्वैर्वा निश्चिद्रं सुषिरे न्यसेत् । वालुकर्गमर्यैर्मृद्धिः पालिकादीनि पूरयेत् ॥
पूजयित्वा यथान्यायं पुण्यादं तत्र कारयेत् ।
नीवारसुद्धतिलसर्वपमाधिशिवुक्तुलस्थनिपापवक्सर्वपाणि । क्षीरेण संक्षात्य हृदा तुधथ निर्विपयेत्तात्तिशब्दीजमन्त्रैः ॥
आचार्यो वापयेद्वीजान्त्राङ्गमुखो दण्डमुखोऽथवा । चन्द्रकुम्भोदकं ग्राह्यं पालिकादीनि सेचयेत् ॥
वातातपविनिर्मुक्ते मूषिकादिविवर्जिते । देशे संस्थाप्य संरक्ष्य हरिद्राभ्युक्तं कुरु ॥
यावद्विसर्जिता देवास्तावत्संपूजयेत् क्रमात् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 65-67

^१ C : ग्रामादिपूत्सवं

^२ B : शूलमखेण समुत्पन्नत पृष्ठतः ; C : शूलमखेशमुत्सवाच्च च पृष्ठतः ; D : शूलमखेशमुत्सवार्थात् पृष्ठतः ;
E : शूलमखेण समुत्सर्वथ पृष्ठतः

^३ A : आनयित्वा सचण्डेशं ; B : पूजयेदा सचण्डेशं ; C, D : आनयेद्वाथ चण्डेशं

^४ B, C, D, E : दापयेत् pour चानयेत्   ^५ B : अङ्गराथ्य तदर्थं च ; C, D : अङ्गराथ्य मुदार्थं च

^६ B, C, D, E : मृत्संग्रहणं   ^७ A : तच्छृणुष्व pour तच्छृणु त्वं

^८ B, C, D, E : समुद्रे सरितस्तीरे   ^९ A : नदीतीरेऽथवा पुनः   ^{१०} A : अथ pour अपि

^{११} A : च pour वा

^{१२} A : अनुसृत्य pour अनुप्राप्य

^{१३} B : च pour अथ

^{१४} A : भूतले

^{१५} B, E : अख्यादि pour अख्येण

^{१६} D : भूतिं pour भूमि

^{१७} La forme grammaticale correcte est इष्टवा ; voir aussi page 218 note 3

^{१८} A : खात्वाख्येण क्षितेन च

^{१९} A : परिस्तीर्थं

मृत्तिकां वालुकां वापि पाणिभ्यां पुरुषेण तु । स्थाल्यां कुशोपरीशेन मन्त्रेणाहृत्य निश्चिपेत् ॥
 पुनः ^१प्रोक्ष्य हृदा मन्त्री पुष्पं ^२तस्यां तु विन्यसेत् । शङ्खदुन्दुभिः निघोषेग्नीति वाद्यसमाकुलैः ॥
 एवं मृदग्रहणं कृत्वा ^५तथा चोत्सवमाचरेत् । अथवा मृत्तिकामेनामुत्सवान्ते ^६समाहरेत् ॥
 प्रविश्य भवनं पश्चाद् भक्ष्यादैस्तु विनायकम् । संपूज्य चाङ्गुरार्थं तु ^७बीजावापनमाचरेत् ॥
 तीर्थार्थमङ्कुरं ^८कुर्यात्तस्थानं यागमण्टपे । शिवाग्रे मण्टपे ^९वा स्यादक्षिणे ^{१०}वाथ चोत्तरे ॥
^{११}तद्विधिप्रोक्तमार्गेण कुर्यात्तर्वर्मतन्द्रितः । ^{१२}ततोऽधिवासनं कुर्यात्तिवयज्ञाय मण्टपे ॥१५०

[यागमण्टपः^{१४}]

^{१५}ऐशान्यामग्रिदेशे ^{१६}वा पार्श्वयोरुभयोस्तु वा । उच्चमं दशहस्तं स्यामध्यमं सप्तहस्तकम् ॥
 अधमं पञ्चहस्तं तु ^{१७}चतुरश्च मनोरमम्^{१८} । चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुर्स्तोरणभृष्टिम् ॥ १५२ ॥
 पोडशस्तम्भसंयुक्तं ^{१९}द्वादशस्तम्भकं तु वा । पङ्कित्रयसमायुक्तं ^{२०}पङ्कितमानसमुच्छ्रयम् ॥ १५३

^१ E : पूज्य pour प्रोक्ष्य

^३ A : तस्यास्तु विन्यसेत्; E : तस्यां तु निश्चिपेत्

^२ B, C, E : धोवैथ pour निघोषेत्

^४ B, C, D, E : दृत् pour वाय

^५ A : यथा pour तथा

^६ Dans le ms. D l'ordre des *stoka* est le suivant : 147a, 149, 147b, 148, 150, etc.

^७ A : समारमेत्

^८ A : बीजावापं ततो भवेत्

^९ B, C, D, E : तस्य तस्थाने pour कुर्यात्तस्थाने

^{१०} B, E : वास्य pour वा स्याद्

^{११} B, E : चोत्तरेऽथवा pour वाथ चोत्तरे

^{१२} A : तत्रोक्तं विधिना मार्गे

^{१३} A : ततो शिवानने pour ततोऽधिवासने

^{१४} Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 133-142 :

यागशालां ततः कुर्यादिग्रे वा त्वप्रपार्थयोः । वामेऽवामे तथा पञ्चशालानामिष्टेशेशके ॥

मध्यागारे विशेषेण पञ्चहस्तप्रसाणतः । एकहस्तविश्वदधा तु तिथिहस्तसमावधि ॥

पङ्कित्रयसमायुक्तां पञ्चपङ्किसमन्विताम् । समानपङ्कयो वा स्युमांशादेकोशवर्धनात् ॥

नवाङ्गुलोद्धतमानेन त्वधिका: पञ्चपङ्कयः । एकपङ्किस्तां वापि चतुर्द्वार्महीयसीम् ॥

एकद्वारयुतां वापि मण्डपाकारसंस्थिताम् । शालाकूटनिमां वापि नवपञ्चामिसंयुताम् ॥

एकामिसहितां वापि वितानभ्यजसंयुताम् । दर्भमालासमायुक्तां मुकुदामप्रलम्बिताम् ॥

नालिकेरफलोपेतां सर्वमण्डनमण्डिताम् । मध्यमे वेदिकोपेता वसुमात्रप्रमाणतः ॥

एकाङ्गुलविश्वदशाश्वित्वात्पञ्चगुलावधि । वेदिकोत्तेष्ठ उदिष्टो विश्वारस्य व्रिमागतः ॥

अथवा पङ्कितमानेन चोपवेदीसमन्विताम् । मुष्टिरत्निमिते कुण्डं करमानं तु वा भवेत् ॥

युगात्रं वर्तुलं वापि विमेखलसमन्वितम् । मण्टपे मालिकादौ वा कुर्याद्यागाधिवासनम् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 77

^{१५} E : इशे वायग्रिदेशे

^{१६} A : च pour वा

^{१७} B : चतुरश्च pour चतुरश्च

^{१८} D : मनोहरम् pour मनोरमम्

^{१९} A : द्वादशस्तम्भमेव वा

^{२०} B : पङ्कितमानसमुच्छ्रयम्; C : पङ्कितमानस्तोच्छ्रयम्

तन्मध्ये वेदिकां कुर्यान्नवभागैकभागतः^१ । विस्तारार्थसमृत्सेषां^२ दर्पणोदरसंनिभाम्^३ ॥१५४॥
 परितश्चाएकुण्डानि चतुरथाणि दिक्षु वै । विदिशु वृत्तरूपाणि पञ्चकुण्डं प्रधानकम्^४ ॥१५५॥
 ईशानशक्योर्मध्ये तस्य देश उदाहृतः । 'उच्चमत्रितयस्यैवं' शुत्सवस्य' विशेषतः ॥१५६॥
 मध्यमत्रितयस्यापि^५ पञ्चाप्रिविधिरुच्यते । दिक्षु चत्वारि कुण्डानि^६ पञ्चमीश्चे प्रधानकम् ॥१५७॥
 अधमत्रितयस्याथ^७ कुण्डमेकं विधीयते । यथेष्टदेशे^८ कर्तव्यमाशासु चतसृष्ट्यपि ॥१५८॥
 उत्सवानां तु सर्वेषामेको^९ वा^{१०} होम उच्यते । गोमयेनोपलिप्याथ^{११} मण्डपं वेदिकुण्डयुक्तं ॥
 वितानाशाध्वजैर्युक्तं दर्भमालाभिवेदितम् । मुक्तादामसमायुक्तं फलपल्लवशोभितम् ॥१६०॥
 मङ्गलाङ्कुरसंयुक्तं मङ्गलाष्टकशोभितम्^{१५} ।^{१६} द्वारकुम्भसमायुक्तं^{१७} द्वारशोभासमन्वितम् ॥१६१॥
 स्तम्भवेष्टनसंयुक्तं कृत्वा^{१८} तन्मण्डपं सुधीः । पुण्याहं वाचयित्वादौ^{१९} कृत्वा वै वास्तुहोमकम् ॥

[स्थिण्डिलकल्पनम्, देवताभ्यर्चनं च^{२०}]

पेदिकायां ततः कुर्यात्स्थिण्डिलं शालिभिः समम् । अष्टद्रोणैर्भवेच्छ्रेष्ठं तदधैर्मध्यमं भवेत् ॥१६३॥

^१ E : भागकम् pour भागतः

^२ A, B, D : समृत्सेषं pour समृत्सेषां

^३ A, B, D : संनिभम् pour संनिभाम्

^४ Dans le ms. D, l'ordre des *stloka* est le suivant: 155b, 158a, 156, 157, 158b, 159 etc.

^५ B et E omettent les *stloka* 156b et 157

^६ C, D : अपि pour एवं

^७ A : शुत्सवस्य विशेषतः

^८ C, D : मध्यमं त्रितयस्यापि

^९ A : पदम् pour पदम्

^{१०} B, C, D, E : अपि pour अथ

^{११} A : कर्तव्यं महाशासु चतुर्वर्षी

^{१२} A : एकं pour एको

^{१२} A : होमसुच्यते^{१३} ^{१४} A : मण्डपं pour मण्डपं

^{१५} Pour les détails d'*astamāngala* voir *Rauravāgama*, vol. I, p. 79, note 9.

^{१६} C : मङ्गलाङ्कुरसंयुक्तं द्वारशोभासमन्वितम् ^{१७} A : सर्वं pour द्वार

^{१८} B : तु मण्डपं ; C, D, E : तु मण्डपं ^{१९} A : तु pour आदौ

^{२०} Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 143b-153a et 180-187 :

पुण्याहं वाचयित्वान्ते वास्तुहोमं समाचरेत् । भूरिग्रहकं वापि सर्वाधिकारशिरोयुतम् ॥

स्थिण्डिलं वेदिकामध्ये कुर्यादिक्षणसंयुतम् । द्रोणाद् द्रोणविशृद्धया तु नवद्रोणावसानकम् ॥

तदर्थतण्डुलोपेतं तदर्थतिलसंयुतम् । तद्वल्लाजसमोपेतं मध्यमे नलिनं लिखेत् ॥

विचित्रकर्णिकोपेतं प्रज्वलिलशोभितम् । तिललाजादिरेखालाल्वा दर्भवेष्टनसंयुतम् ॥

पञ्चायोगविशृद्धया तु तत्त्वदभान्तसंख्यया । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भं शिवाख्यं वर्धनीयुतम् ॥

अष्टविशेशरोपेतं कुम्भावरणसंयुतम् । सर्वे समूत्रवस्त्राख्या हेमपङ्कजभूषिताः ॥

सापिधानाः सकूचविष्वकूलप्रभाः । स्नपनाध्यायसंसिद्धप्रमाणेन समन्विताः ॥

तदधीरधमं चापि तन्मध्ये पद्मालिखेत् । कर्णिकाष्टदलोपेतं तःहुलैः समलंकृतम् ॥ १६४ ॥
 तिलैलैजैः कुशेश्वापि^१ शोभितं सुमनोहरम् । कर्णिकायां^२ तु संपूज्य गन्धार्दैस्तु मनोन्मनीम् ॥
 वामादिशक्तीः शक्रादिदलेष्वष्टु पूजयेत् । अन्तस्तम्भचतुष्के तु^३ धर्मादीन्परितो यजेत् ॥
 वेदिकायां भूवं पूज्य परितश्चाष्टमङ्गलम्^४ । पूर्वादिदिक्षु संपूज्य स्वनाम्ना देशिकोत्तमः ॥ १६७ ॥
 द्वारकुम्भेषु पूर्वादि वस्त्रनष्टौ तु पूजयेत् ।^५ कुण्डेषु परितश्चाथ प्रागादिषु यथाक्रमम् ॥ १६८ ॥
 भवादिकांस्तु संपूज्य प्रधाने तु शिवं यजेत् ।^६ पञ्चहोमविधाने तु पञ्चवज्ञाण्यनुक्रमात् ॥ १६९ ॥
 पुरुषं पूर्वकुण्डे तु दक्षिणाऽघोरमेव च । सद्यं पश्चिमकुण्डे तु^७ वामदेवं तथोत्तरे ॥ १७० ॥
 ईशानं च^८ प्रधाने च पूजयेत्तु विधानतः । एकहोमविधाने तु^९ गिवमेकत्र पूजयेत् ॥ १७१ ॥
 भद्राख्यं विजयं चैव^{१०} विजृम्भं लोहितं तथा । पूर्वादि^{११} तोरणेष्वेतानर्चयेत् यथाक्रमम् ॥ १७२ ॥
 वैकर्तनादिकान्वाद्ये यजेत्स्तम्भेषु^{१२} पूर्वतः । विताने^{१३} चन्द्रमभ्यर्च्यं लोकपालान्धवजेष्वथ ॥
 वासुकिं दर्ममालायां संपूज्य च विधानतः । एवमभ्यर्च्यं देवांस्तु कलशस्थापनं^{१४} ततः ॥ १७४ ॥

शिवाख्ये नवरत्नं स्याद्वर्धन्यां पञ्चरत्नकम् । लोकेशादिषु हेमानि शिपेद्वात्यष्टेष्वपि ॥
 आख्येनैवं प्रकृतव्यं वस्त्रयुग्मं च मध्यमे । तोरणद्वारकुम्भांश्च लोकपालघटानपि ॥.....
 हित्वा विवेशसहितश्च शक्तिसमन्वितम् । मङ्गलाष्टकसंयुक्तं दशाख्यं विनिवेशयेत् ॥.....
 देशिको मूर्तिपैः साधं सकलाङ्कुतविश्वः । द्वारपूजां ततः कृत्वा यागशाळां प्रविश्य च ॥
 व्रद्धेष्टि भूतश्चादिं च सकलीकरणं पुनः । पाण्डादित्रियं कृत्वा प्रोक्षयेदर्घ्यवारिणा ॥
 यागशाळां ततः कृत्वा स्थिष्ठिद्वे तु शिवासनम् । कृत्वा विवरेषे मूर्ति मूर्तिमन्त्रेण कल्पयेत् ॥
 पवज्ञाणि विन्यस्य कल्पयेत्तत्कलामयम् । विवादेहेवं च संकल्प्य प्रणवं विन्यसेच्छिवम् ॥
 हृदयादैनि विन्यस्य पाण्डाद्यैरचयेत्ततः । एवं मनोन्मनी न्यस्त्वा शक्तिमन्त्रेण पूजयेत् ॥
 विवेशान्परित्वेष्वद्वा लोकपालान्पूजयेत् । तदस्त्राणि च संपूज्य दर्षणादैनि पूजयेत् ॥
 तानि वा वेदिकाबाहो स्थिष्ठिलोक्वेष्ट्वा स्थिष्ठिद्वे स्थिष्ठिद्वपि वा । अष्टदिक्षु च वा पूज्य महादिक्षु द्वयं द्वयम् ॥
 तदन्ते चावराजानमष्टदिक्षस्थिष्ठिले स्थितम् । एवं क्रमेण संपूज्य ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 78-79

^१ A : एव pour अपि

^१ A : सुसंपूज्य pour तु संपूज्य

^२ A : वामादिशक्तिकं तु दलेष्वष्टु

^१ E : चतुर्क्षेषु pour चतुष्के तु

^३ A, B, E : शक्रादीन् pour धर्मादीन्

^१ A ajoute : पूर्वादिदिक्षु संपूज्य परितश्चाष्टमङ्गलम्

^४ B et E omettent le passage qui va de स्वनाम्ना देशिकोत्तमः à भवादिकांस्तु संपूज्य (169^a) et les donnent la lecture पूर्वादिदिक्षु संपूज्य प्रधाने तु शिवं यजेत् ।

^५ A : कुण्डे तु परिवाराणि

^१ D : पवज्ञानुविधानेन

^६ B : वा pour तु ; E : च

^१ A : तत्प्रधानेन pour च प्रधाने च

^७ A : विवरेषं प्रपूजयेत्

^१ A : विष्णुम् pour विजृम्भं

^८ A : तोरणेष्वद्वे pour तोरणेष्वेतान्

^१ A : कुम्भेषु pour स्तम्भेषु

^९ C : वज्रम् pour चन्द्रम्

^१ A : तथा pour ततः

[कुभस्थापनम्]

'सौवर्णन्नाजतान्वापि ताम्रजान्मृण्मयांस्तु वा । निर्दोषान्सर्वतो रम्यान् कलशांस्तु ^१समाहरेत् ॥
 पोडशप्रस्थसंपूर्णं शिवाख्यं कलशं स्मृतम्^२ । ^३तदर्घपरिमाणः स्यान्छक्तिकुम्भो जनार्दनः ॥
 'शेषाश्च तत्समा ज्ञेयास्ते च विद्येश्वरात्मकाः । ^४श्लालिताङ्गशोधितांश्चैव प्रोक्षितान्कुशवारिणा ॥
 सूत्रेण वेष्टितान्सम्यक् ^५पुनरभ्युक्षितान्हृदा । गन्धोदपरिपूर्णांश्च ^६सहिरण्यान्सवस्त्रकान् ॥१७८॥
 सकूचान्सापिधानांश्च गन्धचन्दनचर्चितान् । सर्वनिकत्र ^७संसाध्य सर्वात्मानं समुच्चरन् ॥१७९॥
 शिवकुम्भं न्यसेन्मध्ये शक्तिकुम्भं^८ च दक्षिणे । दलेष्वष्टु पूर्वादि विद्येशकलशान्म्यसेत्^९ ॥
 एवं विन्यस्य कुम्भांस्तु ततो देवान्समर्चयेत् । ^{१०}पश्चिमाभिमुखं स्थाप्य वेदीमध्ये विशेषतः ॥
 ध्यात्वा सदाशिवं देवं शिवकुम्भे समर्चयेत् । आदिशक्ति च तत्कुम्भे विद्येशान्परितो यजेत् ॥
^{११}गन्धादिभिः समभ्यन्त्य नैवेद्यान्तं विशेषतः । लोकपालान्यथास्याने ^{१२}साखान्सर्वान्समर्चयेत् ॥

[होमः^{१३}]

ततोऽपि विधिवत्स्वाप्य देशिकः शान्तमानसः । सर्वकुण्डेषु होमार्थे ^{१४}मूर्तिपानादिशेषतः ॥
 सोणीषः सोचरीयश्च नववासो वसञ्चुचिः । ^{१५}देशिकस्तादशाः सर्वे साधका वात्र पुत्रकाः ॥

^१ A : सौवर्ण राजतं वापि ताखं वा मृण्मयं तु वा   ^२ C : समाहरेत्

^३ B, C : मतम् pour स्मृतम् ; D : नवम् ; E : ततः

^४ A : तदर्घपरिमाणं स्यान्छक्तिकुम्भं ; B : तदर्घपरिमाणस्य शक्तिकुम्भो ; C : तदर्घपरिमाणं स्यान्छक्तिकुम्भे

^५ A : तेषां च pour शेषाश्च

^६ A : श्लालितं च विधानं च

^७ A : पुनरभ्युक्ष्य तान् हृदा

^८ E : संरब्धवस्त्रवर्णकान्

^९ A : संसाध्य

^{१०} A : तथोत्तरे pour च दक्षिणे

^{११} B : यजेत्, pour न्यसेत्

^{१२} A, C et D omettent ce demi-*sloka*

^{१३} A omet ce *sloka* 183

^{१४} C : शाखान् pour साखान्

^{१५} Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 187b-195 :

" यायात्कुण्डान्तिकं शुरः । संस्कृत्य विधिना कुण्डं शिवाग्नि विधिना नयेत् ॥

नवधा पश्चधा कृत्वा स्वस्वकुण्डे स्वदिगतम् । न्यस्त्वावात्य शिवं साहं सत्रद्वाङ्गं च तर्पयेत् ॥

नतुदिक्षु नराद्या स्वर्हदिव्याद्या विदिक्षु वै । स्वस्वमन्त्रं प्रधाने तु सर्वैर्मन्त्रैश्च तर्पयेत् ॥

वेणुचिलव्यवा वापि सकूकीरयवं गुलम् । तिलसर्वप्रसुद्रा वा होमकर्मणि संस्थिताः ॥

ब्रह्मशालियवा वापि माषशालियवैः सह । तिलसर्वप्रसुद्राश्च सकुवेणुगुलं मधु ॥

चतुर्धैवं समाख्यातं होमद्रव्यं मुनीधरा: । समिदाज्याज्ञलाजांस्तु चतुर्वर्गेषु होमयेत् ॥

शतमण्डोत्तरं होमं शिवेनाहैर्दशांशतः । प्रधाने त्वन्यकुण्डेषु कलाधं तुहुयुः कमात् ॥

द्रव्यमेदेन मन्त्रास्तु कचिदुक्ता: शिवागमे । तत्र मेदेन मन्त्राणां भेदो नात्र विधीयते ॥

होमान्त्ये तु हविर्दद्याद्दोमादौ वा हविर्भवेत् ।

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, p. 80

^{१६} A : मूर्तिपानां विशेषतः ; B : मूर्तिपांश्चादिशेषतः

^{१७} A : देशिकस्तादशान् सर्वन् साधकान् वात्र पुत्रकान्

अष्टौ वा ^१चतुरो वाथ होतारस्ते भवन्ति हि । ^२प्रधाने स्यमेव स्यादेकहोमविधावपि॥१८६॥
^३अध्येतुभिश्चतुर्भिश्च प्रागादिकमयोगतः । क्रगादिसामर्पयन्तं ^४कुर्यादध्ययनं ततः ॥१८७॥
होमयेच ततो धीमान्मूर्तिपैः ^५साधकैः सह । अग्निकार्यं विधिप्रोक्तं कृत्वा कर्मास्तिलं वृधः ॥
समिदाज्यचर्णल्लाजान्सर्पांश्च यवांस्तिलान् । मुद्रशालिसमायुक्तान्वेषु मापांश्च होमयेत्॥१८९॥
अथत्योदुम्बरं पूष्कवटाः पूर्वादितः क्रमात् । शमीविलवखदिराका^६ विदिक्षु परिकल्पिताः ॥
^७समिदर्थं पलाशस्तु प्रधानस्य प्रकीर्तिः । तैस्तैः परिधयः प्रोक्ताश्चत्वारो ^{१०}विष्टराः समाः ॥
सर्वत्रौदुम्बरी वात्र ^{११}समिद् ग्राहा विचक्षणैः । पञ्चत्रष्णपदञ्जस्तु समिदादीनक्रमेण तु॥१९२॥
ईशानादिशिरोऽन्तं ^{१२}स्यात्सप्तद्व्यहुतं क्रमात् । सद्यादि^{१३} हेतिपर्यन्तैहोमयेन्मन्त्रविच्चमः॥१९३॥
प्रतिद्रव्यावसाने तु^{१४} ^{१५}व्याहृत्या जुहुयात्ततः । सहस्रं वा तदधं वा तदर्घार्घमथापि वा॥१९४॥
^{१६}अष्टोत्तरशतं वापि तदधं वापि होमयेत् । उत्तमत्रितये सर्वैः^{१७} सप्तभिर्मध्ययत्रये ॥१९५॥
अधमत्रितये ^{१८}पद्मिर्द्रव्यहोमोऽत्र कथयते । ^{१९}उत्तमे त्रष्णमूलाङ्गेहोमं कुर्याद्विचक्षणः ॥१९६॥
मध्यमे मूलपूर्वेन्स्तु^{२०} होममये प्रकल्पयेत् । कन्यसे ^{२१}ब्रह्मभिस्तद्व्यसमिदादिक्रमेण तु ॥१९७॥
ततः पूर्णाहुतिं दद्याच्छिवमन्त्रेण देशिकः । ^{२२}ततो वह्नि समर्प्यन्त्य ^{२३}परिविच्य ^{२४}समापयेत् ॥

^१ La forme grammaticale correcte est चत्वारो; mais cela ne conviendrait pas au mètre

^२ A : प्रधानः स्यमेवं स्यादेकहोमविधावकः

^३ A : माये त्रिभिः pour अत्येतुभिः ; E : अत्युभिः

^४ La forme कुर्याद् est utilisée ici au sens du causatif कारयेद्

^५ B : सर्पकैः pour साधकैः

^६ B, C, D : विधौ pour विधि

^७ A : इक्षा वटाः pour इक्षवटाः

^८ A : खरोकर्णांश्च pour खदिराकाः

^९ C : समिदेन पलाशं तु; B, E : समिदस्तु पलाशस्य ; D : समिदित्यं पलाशस्तु

^{१०} B, C, D, E : विष्टरैः pour विष्टरैः

^{११} A : समिदगृहा विचक्षणः

^{१२} E : स्यात्पञ्चद्व्याहुतिं क्रमात्

^{१३} E : होम pour हेति

^{१४} A : अवसानेषु pour अवसाने तु

^{१५} B, E : व्याहृति pour व्याहृत्या ; C, D : व्याहृतीः

^{१६} B, C, D : शतमष्टोत्तरे वापि

^{१७} A : सर्वैः pour सर्वैः

^{१८} A : पद्मिर्द्रव्यहोमोऽत्र

^{१९} B, C, D, E : उत्तमत्रितये चैव संहितामन्त्रमुच्चरत

^{२०} A : वा pour तु

^{२१} A : ब्रह्मभिस्तत्र pour ब्रह्मभिस्तद्वत्

^{२२} Ie ms. D omet les *stola* 198b à 243

^{२३} E : होमकर्म pour परिविच्य

^{२४} B, C, E : समाप्य च

[कौतुकबन्धनम्^१]

ततः शूलं समानीय शांकरे वाथ मारुते । खण्डिले शाप्य तं देवं ^२पूज्य गन्धादिभिस्तदा^३ ॥
 बन्धयेत्कौतुकं ^४मन्त्री विधिस्तस्य च^५ कथ्यते । शूलाप्रे खण्डिलं कुत्वा शालिभिर्विमलैस्तथा^६ ॥
^७तन्मध्ये पद्ममलिख्य श्वालीं तत्रैव विन्यसेत् । पूरवित्वा ततः श्वालीं तण्डिलैरादकैस्ततः ॥
^८तत्र पश्चं समालिख्य ^९हैमं वा राजतं तु वा । कार्पासतन्तुजं वापि सूत्रं तत्रैव विन्यसेत् ॥
 भस्म चापि ^{१०}ततस्तत्र विन्यसेदेशिकोत्तमः । पुष्प्याहं वाचयित्वाथ^{११} ^{१२}शूलं संपूज्य पूर्ववत् ॥
 कौतुकं च हृदाभ्यर्थं सर्वात्मानमुदाहरन्^{१३} । ^{१४}अस्त्रमध्यमपत्रस्य मूले तद्वन्धयेत्सुधीः ॥२०४॥
 अस्ति चेत्प्रतिमा तत्र ^{१५}तद्वस्ते दक्षिणे भवेत् । भस्म ^{१६}चाप्यस्त्रमन्त्रेण वन्धिते कौतुके न्यसेत् ॥
^{१७}उत्सवप्रतिमायां च तद्वदेवं प्रवन्धयेत् । ^{१८}विशेषेष्वपि वेरेषु ^{१९}यदा येनोत्सवं भवेत् ॥२०६॥
 तस्मिस्तस्मिस्तदा वेरे पूर्वमेव प्रवन्धयेत् । देवीनां गौरिगायत्र्या^{२०} भवेत्कौतुकबन्धनम्^{२१} ॥२०७॥
 लवणोपरि तासां तु विन्यसेद्वाथ^{२२} कौतुकम् । अन्येषां खस्वनाम्नैव प्रोक्तः ^{२३}प्रतिसरे विधिः ॥

^१ Cf. *Diptāgama*, 93,4b-11 :

“रात्रौ तु कौतुकबन्धनम् । हैमैर्वा राजतैर्वापि क्षौर्मः कार्पासकैस्तु वा ॥

रक्षावन्धं हृदा दत्त्वा शूलयागेन मूर्तिनः । कौतुकं तु खजे चाक्षे बन्धयेद्युदयेन तु ॥

आलयस्याग्रतः कुर्याद्विमयालेपयनं कमात् । खण्डिलं कारयेत्तत्र शालिभिर्शतुरङ्गुलम् ॥

तण्डुलैः पूरयेत्पात्रं तन्मध्ये कौतुकं न्यसेत् । शिवगायत्रिमन्त्रेण गन्धपुष्पादिनार्चयेत् ॥

गायकैवर्यकैव्यैव नतंकर्गणिका सह । सर्वालंकारसंयुक्तं कुर्याद् ग्रामप्रदक्षिणम् ॥

आलयं वा परित्राम्य दीपेष्व बहुभिः सह । आस्थानमण्डपे गत्वा रक्षासूत्रं तु बन्धयेत् ॥

शूलस्य मध्यमे पत्रे बन्धयेदखमन्त्रतः । यागेत्वा च खजे चाक्षे बन्धयेत्स्त्रमन्त्रतः ॥

भस्म दत्त्वा हृदा मन्त्री यजमानाय दापयेत् ।

^२ C : पूजा pour पूज्य

^३ A : तु ता: pour तदा

^४ E : कर्म pour मन्त्री

^५ A : तस्यैव pour तस्य च

^६ B, C, E : ततः pour तथा

^७ A omet ce *śloka* 201

^८ C omet ce *śloka* 202

^९ E : हैमं pour हैमं

^{१०} B : च ततन्त्रं pour ततस्तत्र ; E : च तथान्त्रं

^{११} A : तु pour अथ

^{१२} A : सूत्रान् pour शूलं

^{१३} A : उदाहरेत् pour उदाहरन्

^{१४} A : अलं मध्यमपद्मस्य

^{१५} C : बन्धयेदक्षिणे तथा ; E : बन्धयेदक्षिणेतरे

^{१६} A : संजाप्य मन्त्रेण बन्धयेत्कौतुकं न्यसेत्

^{१७} A : उत्सवं प्रथमायाथ

^{१८} C omet les demi-*śloka* 206b et 207a

^{१९} E : येन येनोत्सवे नयेत्

^{२०} E : गायत्री pour गायत्र्या

^{२१} E : बन्धने pour बन्धनम्

^{२२} A : वायु pour वाथ

^{२३} E : प्रतिसरो विधिः

[बलिविधि:^१] ।

वन्धनान्ते च सर्वेषां ^२विधिना बलिरुच्यते । ततो बलिप्रदानं स्यात्तद्विधिशात्र कथ्यते॥२०९॥
^३अख्यराजादिशस्त्राणि सेशराणि यजेत्क्रमात् । ^४तत्तद्विशोत्तमाङ्गस्यान्यथवा केवलानि च॥२१०॥
^५लोहानि वा सबृक्षाणि तानि कृत्वा यथाविधि । ^६बल्यर्चयापि वा सार्थं कुर्यात्तां च बलिक्रियाम्
^७तत्थाप्यबलिङ्गं तु कारयेत् ^८विचक्षणः । अन्नेन शालिसिद्धेन दध्याज्याभ्यां प्लुतेन च^९ ॥
उक्तलक्षणसंयुक्ते^{१०} स्थलिकामध्यमसंस्थितम् । द्वादशाङ्गुलविस्तीर्णमुत्तमं तद्वेदिह ॥ २१३ ॥
^{११}अङ्गुलाङ्गुलहान्या तु^{१२} मध्यमं चाधमं भवेत् । विस्तारेण समोत्सेषं^{१४} ^{१५}मूलादग्रे क्रमात्कृशम् ॥
^{१६}तत्र पाशुपतं देवं सर्वदोषनिकृन्तनम् । ^{१७}त्रिनेत्रं ^{१८}चतुर्मुखाकारं शिखाकोटिसमुज्ज्वलम् ॥
वरदाभयहस्तं च वामसव्याक्षशूलधृतं^{१९} । एवं ध्यात्वा समभ्यर्थं गन्धपुष्पादिमिः क्रमात् ॥
216॥

^१ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 124b-133a et 156b-160:

सार्थं प्रातर्बलि दयाद्वोमान्ते विधिना पुरा । द्वोनं वापि तदधं वा बल्यर्थं तण्डुलं पचेत् ॥
कठाहं स्थालिकं वापि पात्रं प्रकाश्य निक्षिपेत् । तत्पात्रे निक्षिपेदक्षमञ्जद्रव्यसमायुतम् ॥
पात्रतण्डुलकं पक्षमञ्जलिङ्गाय बुद्धिमान् । बलिपात्रं भामादाय प्रोक्षयेदखमन्त्रतः ॥
तेन चाज्ञेन लिङ्गं तु कारयेत्क्षणान्वितम् । द्वादशाङ्गुलमायामं नाहं तु द्विगुणं भवेत् ॥
अग्रे पक्षाङ्गलं तारमापूर्यं कुशलस्तथा । तदिङ्गस्यं ततो ध्यात्वा रौद्रं पाशुपतं यजेत् ॥
परिचारान्समाहृय मुम्भाताशुक्रवस्त्रकान् । सोाणीषः सोत्तरीयश्च पवित्रपाणिकः शूचिः ॥
शूलाङ्गं चाचलिङ्गं च बलिपात्रं तथायुधान् । गन्धपुष्पादिभिर्भूषीपसमायुतम् ॥
यन्त्रोपरि नयेद्वाथ वा हृषित्वा गर्हैरपि । वितानल्लत्रसंयुक्तं पिङ्गलचामरसंयुतम् ॥
तालकाहलसङ्घेत्वं वार्यार्चजेत्वं संयुतम् । व्यजादिबलिपीठान्तं बलि दयाद्विशेषतः ॥
ब्रह्मायैश्चान्यपर्यन्तमिन्द्रादीशानमेव वा । तत्तस्थानेषु सर्वेषु विश्वराजादिमन्त्रकैः ॥
अर्चयित्वा तु पूर्वोक्तमिन्द्रस्यैवं बलिं क्षिपेत् । प्रणवादित्वतुर्ध्यन्तं स्वनामपदमध्यमम् ॥
स्वाहान्ते बलिनिर्देशः सर्वेभ्य इति चोजयेत् । सर्वदेवाल्याग्रेषु बलि दयाद्विशेषतः ॥
एवं बलिक्रमं कुर्याद्विलिपीठे बलि क्षिपेत् । यागशालां प्रविद्याथ अखादीन्स्थापयेत्क्रमात् ॥
लिङ्गमूर्ति विश्वज्यान्बलिङ्गं चैव क्षिपेत्जले ।

voir aussi *Rauravāgama* vol. I, pp. 80-81 (बलिविधि:)

^१ C, E : विशेषाद्विविष्यते	^३ E : अख्यराजेति शब्दाणि
^४ A : तत्तद्विशोत्तमं स्थाननयथवा केवलानि च	^५ C, E : लोहं वाप्यथ वृक्षाणि
^६ A : बल्यर्चयापि वा सार्थं	^७ A : ततः स्थाप्याचलिङ्गं तु
^९ E : युतेन वा pour प्लुतेन च	^{१०} C : संयुक्तं pour संयुक्तं
^{११} E : स्थालिका pour स्थलिका	^{१२} E : अङ्गुत्त्वा pour अङ्गुल
^{१३} E : हीनात् pour हान्या तु	^{१४} C : समोत्सेषे
^{१५} E : मूलादग्रे च pour मूलादग्रे	^{१६} E : ततः pour तत्र
^{१७} C, E : त्रिपेत्रं	^{१९} C, E : छक् pour छन्
	^{१८} A : चतुर्मुखं रूपं

अर्चितांस्तु ततो देवान्सर्वांस्तान्परिचारकैः । ^१सोष्णीपैः सोत्तरीयैश्च सप्तवित्रकरैस्तथा^२ ॥२१७॥
^३धृतै^४त्रिपुण्डैकैश्चापि^५ वाहयित्वा क्रमेण तु । सोष्णीपैः सोत्तरीयैश्च बलिदानाय साधकः ॥
अत्थस्य ^६पुरतो गच्छेदधर्यहस्तः समाहितः । ^७वज्रादैः सात्तदेवैस्तु ^८परितश्च क्रमात्ततः ॥२१९॥
^९तेषां ^{१०}पृष्ठेऽबलिङ्गं च प्रोक्तलक्षणलक्षितम्^{११} । वितानध्वजसंयुक्तं पिञ्छलामरसंयुतम् ॥२२०॥
भूपदीपसमायुक्तं सर्वातोद्यसमन्वितम् । आनयेद्वलिदानार्थं ^{१२}वल्यन्नमपि वक्ष्यते ॥२२१॥
शुद्धतण्डुलसंनिद्रं^{१३} ^{१४}शिवं वापि तदर्थकम् । हेम^{१५}रूप्यादिपात्रस्यमूक्तद्रव्यसमन्वितम् ॥२२२॥
^{१६}पिधाय तद्विधानेन वस्त्रेण सुसिनेन च । साधकस्तु समाहृत्य गन्धपुष्पादिसंयुतम् ॥२२३॥
पार्थे^{१७} समानतं तस्य सोऽपि^{१८} मौनव्रतस्थितः । ^{१९}ततो बलिं पुरा दद्याक्षित्यवन्मन्त्रवित्तमः ॥
^{२०}तत्तदिशाधिपानां च महापीठे^{२१} बलिं क्षिपेत् । गन्धपुष्पादिभिः सम्यक् कुकुटाऽङ्ग्रमाणतः ॥
अथवा^{२२} तद्विनेशानां समाप्तौ वा बलिक्रियाम् । ग्रामादिषु ततो दद्याद् ब्रह्मादीशान्तमेव च^{२३} ॥
^{२४}बलिपीठेऽथवा शुद्धे भूपृष्ठे वा बलिक्रियाम् । बलिदानविधौ तत्र ये देवा^{२५} वीथिपार्थगाः ॥
तेषामग्रे बलिं दद्यात् स्वनामपदमन्त्रतः । अथवा^{२६} वीथिमध्ये तु तानुहित्य प्रदापयेत् ॥२२८॥
चतुष्पथे पिशाचेभ्यस्त्रिपथे^{२७} रक्षसां भवेत् । सभास्थाने सरस्वत्यै ज्येष्ठायास्तु जलाशये ॥२२९॥
न्यग्रोधे क्षेत्रपालस्य विशेषस्यापि पिप्पले । चैत्यवृक्षे गुहस्यापि कूपे कुम्भोदरस्य च^{२८} ॥२३०॥
गोस्थाने चण्डुरुद्रस्य भीमरुद्रस्य गोपुरे । एवं^{२९} बलिविधिः प्रोक्तो दिनेशानप्यथ शृणु ॥२३१॥

^१ A : सोष्णीपैः सोत्तरीयैश्च

^१ E : ततः pour तथा

^२ C, F : कृत pour भूत

^२ A : त्रिपुण्डैकैः pour त्रिपुण्डैकैः

^३ E : एव pour अथि

^३ A : पुरतोऽथ भूत pour पुरतो गच्छेद्

^४ A : शुकादैर्थ्यैव देवैस्तु ; E : वज्रादैः वज्रदेवैस्तु ^४ E : परतश्च

^४ C : पृष्ठेन लिङ्गं च

^५ E : तथा pour तेषां

^५ A : वल्यर्थमपि

^६ E : लक्षितः pour लक्षितम्

^६ A : अथवापि pour शिवं वापि

^७ A : संयुक्तं pour संसिद्धं

^७ A : विधाय तद्वितानेन

^८ E : रूप्यादि pour रूप्यादि

^८ C : मौनव्रते स्थितः

^९ C, E : समानयेत्स्य

^९ A : तत्तदीशाधिपानां च ; E : तत्तदाशाधिपानां च

^{१०} C, E : अन्तर्बलिं भूत ततो बलि

^{१०} C : तद्विनेशानसमाप्तौ

^{११} A : प्रकल्पयेत्

^{११} A, E : गन्धं pour बलि

^{१२} C, E : वा pour च

^{१२} C : स्त्रीपदे pour त्रिपथे

^{१३} A : वीथिपार्थकैः ; C : विधिपार्थगाः ; E : वीथिपार्थकाः

^{१३} A : वलिकर्मं प्रोक्तं

^{१४} A : काममध्ये ; C : विधिमध्ये

^{१४} C : वीथिपार्थगाः

^{१५} C, E : तु pour च

[दिनाधिपाः, बलिद्रव्याणि च^१]

एकाहस्य शिवो देवो ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । त्रियहस्याथ पञ्चाहे मूर्तयः पञ्च^२चैव हि ॥२३२॥
 उत्सवानां^३ तथान्येषां वक्ष्ये देवान्दिनेश्वरान् । सर्वेषु प्रथमाहस्तु^४ विघ्नेश्वस्य प्रकीर्तिः ॥२३३॥
 अन्तिमस्तु शिवस्य स्वातत्पूर्वो रक्षसो^५ भवेत् । उत्सवस्य तु^६ निर्दिष्टो भौवनस्य जनार्दनः ॥
 द्वितीयाहस्तु वैरिश्वस्त्रीयो^७ भौत उच्यते ।^८ गान्धर्वस्तु चतुर्थश्च पञ्चमः^९ शाक उच्यते ॥
 भौवने देवताः प्रोक्ताः^{१०} शाके चाथ महोत्सवे । पषुस्य सप्तमस्यापि मुनयो विष्णुरेव च ॥२३६॥
^{११} पूर्वोक्तैः सह निर्दिष्टा दिनानामधिपाः क्रमात् ।^{१२} रौद्रस्याप्याधिके चाह्नि चाएमे नवमेऽपि च ॥
^{१३} वसवो मरुतश्चैव क्रमादेवाः प्रकीर्तिः ।^{१४} सौरे चाप्यधिके चाह्नि चन्द्रो देव उदाहृतः ॥२३८॥
^{१५} मानवस्योत्सवस्याथ^{१६} यौ दिनावधिकौ तु तौ^{१७} ।^{१८} एकादशद्वादशयो रुद्रा रवय एव च ॥
 ततः पञ्चदशांहस्य यो दिनस्त्वधिको भवेत् ।^{१९} त्रयोदशाहस्तस्यापि पितरो देवताः स्मृताः ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, II, 6, 219-232:

मुद्राङ्गं लहूडुकं सर्पिः कदलागुलसंयुतम् । प्रथमेऽहनि दातव्यं विघ्नमन्त्रमनुस्मरन् ॥
 रक्षाङ्गं मांससंयुक्तं कृसरापूर्पसंयुतम् । धृतमत्स्यसमायुक्तं जपाकुमुमसंयुतम् ॥
 द्वितीयेऽहनि दातव्यं पैशाचं मन्त्रमुच्चरन् । पायसं सकूपूर्णं च पद्मपुष्पसमन्वितम् ॥
 तृतीयेऽहनि दातव्यं ब्रह्ममन्त्रमनुस्मरन् । कृसराङ्गं धृतं सकूलहूडुकैश्च समन्वितम् ॥
 चतुर्थेऽहनि दातव्यं गान्धर्वं मन्त्रमुच्चरन् । इन्द्रवलीहरिद्राङ्गं सधृतं लाजसंयुतम् ॥
 पञ्चमेऽहनि दातव्यं भूतमन्त्रमनुस्मरन् । गुलाङ्गं धृतसंयुक्तं नालिकेरफलान्वितम् ॥
 पछेऽहनि प्रदातव्यं स्वकन्दमन्त्रमनुस्मरन् । कुदाङ्गं धृतसंयुक्तं शुदाङ्गं दधिसंयुतम् ॥
 सप्तमेऽहनि दातव्यमूर्धीणां मन्त्रमुच्चरन् । क्षीराङ्गं शालिपिण्ठं च इष्टुखण्डसमन्वितम् ॥
 अष्टमेऽहनि दातव्यं नागमन्त्रमनुस्मरन् । दधिकाङ्गं गुलोपेतं मातुलापलं तथा ॥
 नवमेऽहनि दातव्यमैन्द्रमन्त्रमनुस्मरन् । गुलाङ्गमाज्यसंयुक्तं कदलीपनसान्वितम् ॥
 दशमेऽहनि दातव्यं विष्णुमन्त्रमनुस्मरन् । रक्षाङ्गं मांससंयुक्तमपूर्णं तिलचूर्णयुक्तं ॥
 एकादशाहे दातव्यं रक्षसां मन्त्रमुच्चरन् । शाल्याङ्गं दधिसंयुक्तं गुलखण्डसमन्वितम् ॥
 द्वादशेऽहनि दातव्यं शिवमन्त्रमनुस्मरन् । सप्तमाहे वाथ पञ्चाहे त्रिदिने व्योमरात्रिके ॥
 पूर्वं त्यक्त्वा परं प्रोक्तं दिनद्रव्याथ देवताः । दिनदेवबलिद्रव्यं कथितं मुभिसत्तमाः ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, ii, 18, 91b-101a et les notes (pp. 81-83)

^२ A omet च dans चैव

^३ D : अथ pour तथा

^४ A : विघ्नेश्वस्तु

^५ A : पूर्वं राक्षसा pour पूर्वो रक्षसो

^६ A : निर्दिष्टौ

^७ A : होतमुच्यते

^८ A : गन्धर्वस्तु चतुर्थस्य

^९ A : शक pour शाक

^{१०} A : शाके pour शाके

^{११} A : पूर्वोक्तं pour पूर्वोक्तैः

^{१२} A : रौद्रस्याधमधोरहौ

^{१२} A : पश्चात् pour वसवो

^{१३} A : सौरे चाप्यध्य कथाहौ ; C : सौरे चाप्यधिकस्याह ; E : सौरे चाप्यधिकस्याहौ

^{१४} A : दानवस्य pour मानवस्य

^{१५} A : ये pour यौ

^{१६} A : यौ pour तौ

^{१७} A : ऐशो द्वादश यो रुद्रा

^{१८} A : त्रयोदशाहं तस्यापि

एवं दिनाधिपा देवाः क्रमेण परिकीर्तिः । एकाहस्य तु शैवस्य शुद्धमन्बं ततः परम् ॥ २४१ ॥
^१ हारिद्रं कृसराजं च गोणे यवभवं तथा । ^२ मुद्रमापकुलत्थाजं ^३ वेणुनिष्पावजं तथा ॥ २४२ ॥
 भौतोत्सवस्य निर्दिष्टं क्रमेण दिनपञ्चके । अपूपयवगोधूम^४ तिलखण्डाज्यमेव च ॥ २४३ ॥
^५ आढकी च क्रमाद् द्रव्यं भौवनाहेषु समसु । प्रियङ्गवरकौ^६ चापि शाक्तस्याप्यधिकौ मतौ ॥
^७ रोद्रस्य गुलनीवारावधिकौ तु ततः परम् । सक्तुः सौरेऽधिकः प्रोक्तस्तः पनसलाजकौ ॥
^८ मानवेऽप्यधिके द्रव्ये पक्षे स्याच्च पयोऽधिकम् । शुद्धतण्डुलसंसिद्धे^९ सर्पिषाच्चे परिष्ठुते ॥
¹⁰ यद्यद्रव्यं दिनेषुक्तं तत्त्विक्षिप्य दापयेत् । सायं प्रातर्वलिं दद्यादथवापि^{११} मधुप्लुतम् ॥

[उत्सवक्रमः^{१२}] २४७ ॥

एवं द्रव्यं समाख्यातमुत्सवक्रम उच्यते^{१३} । ^{१४} ग्रामादौ यत्र देवानां दीयते बलिकर्म तत् ॥

- ^१ A : हरिद्रं pour हारिद्रं   ^३ E : मुद्राजमपि कुलत्थाजं   ^५ A : वण्ठ pour वेण
^४ A : त्रिलखण्डानि च तत्र वै pour तिलखण्डाज्यमेव च   ^६ C, E : आढकं च
^६ A : वरको pour वरकौ   ^७ E : रोद्रस्य pour रोद्रस्य   ^९ A : मानवेऽप्यधिकौ द्रव्यौ
^९ E : सर्पिषा च pour सर्पिषाच्चे   ^{१०} A : अन्यद्रव्यं pour यद्यद्रव्यं
^{११} A : अथवा च pour अथवापि ; C : दधिना च

^{१२} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 141, 163b-179a :

संमार्जनविधि कृत्वा प्रोक्षयेच्छुद्वारिभिः । कदलीक्रमकैर्थैव सफलैः पूर्णकुम्भकैः ॥
 मुक्तादामैश्च दौपैर्थं भवनं प्रति भूषयेत् । खजैर्थं विविधैर्थैव पताकाभिस्तथैव च ॥
 नानादीपैः समायुक्तं व्रजेयुत्सुद्धातः पुरा । तदन्ते वारणारुद्धास्तदन्ते वाजिवाहनाः ॥
 वाजियन्नन्नास्तदन्ते तु डोलायन्नन्नास्तदन्तके । दौषधन्नास्तदन्ते तु नृत्यन्नन्नास्तदन्तके ॥
 नानातोद्यसमायुक्तं नृत्येयसमाकुलम् । छत्रैः पिण्डैर्थं विविधैर्थामरव्यजनैर्युतम् ॥
 रथे वा रङ्गके वापि शिविकां रोप्य बिस्मकान् । नानावस्त्रसायायुक्ताक्षानापुष्पोपशोभितान् ॥
 पुष्पप्रभासमायुक्तान्सर्वालिंकारसंयुतान् । कौतुकशक्तियुक्तसौधमन्ते गच्छेच्छर्मः क्रमात् ॥
 प्रतिमादादशानां तु एकं वापि द्रव्यं तु वा । त्रयं वाप्यथवा सर्वं यथावित्तानुसारतः ॥
 महाशैवास्तदन्ते तु तदन्ते भूमुरास्तथा । सर्वेषां पृष्ठो गच्छेत्तथा चण्डेश्वरस्तथा ॥.....
 चातुर्वर्णद्विवा भक्ता व्रजेयुथं क्रमेण तु । ये तत्रैवानुगच्छन्ति भक्तियुक्ता महाजनाः ॥
 प्राप्नुवन्त्यथमेधस्य कलमेवं न संशयः । कृत्वा प्रदक्षिणां श्वेतं प्रविद्यास्थानमण्टपम् ॥
 देशिकः सव्यभागे तु स्वासने वामके रूपः । तयोः पृष्ठप्रदेवे तु शिष्यसुत्याश्च संस्थिताः ॥
 महाशैवद्विजाथैव सव्यभागे तु संस्थिताः । देवसाप्रे विशेषणं तु त्वं कुर्यात्संगोयकम् ॥
 सर्वालिंकारसंयुक्तं कारयेत् विशेषतः । पटं तत्रापनीयाथ शङ्कघोपसमन्वितम् ॥
 तत्काले चात्मतर्त्वं च पूजयेत्प्रतिमन्त्रतः । नीराजनं ततः कुर्वात्त्रात्रौ परिवेषके ॥
 ततो नैवेद्यकं पद्मासाम्बूलं दापयेद् दुधः । सायं प्रातः क्रमेणैव बल्यन्ते तु दिनं प्रति ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 83-84 (वात्रा)

^{१३} C : उत्सवं तु समुच्चयते pour उत्सवक्रम उच्चयते ; E : यानमुत्सवमुच्चयते

^{१४} A : ग्रामान्ते pour ग्रामादौ

तत्रैवोत्सवयानं स्यात्सर्वालंकारसंयुतम् । ^१वीथीनां शोधनं ^२पूर्वं ^३मार्जनं चापि कारयेत्॥२४९॥
 शुद्धतोयेन ^५सर्वापि वीथीः सर्वत्र सेचयेत् । ^६गृहश्रेष्यां च सर्वत्र वभीयाद्विविधान् ^७व्यजान् ॥
 सभास्थानेऽपि विधिना ^८वभीयाद्वा वृषध्वजान् । पूर्णकुम्भं प्रतिद्वारं मङ्गलाङ्कुरसंयुतम्^९॥२५१॥
^{१०}दीपयुक्तं समायोज्य दर्भमालावलम्बनैः^{११} । रथे वा शिविकायां वा प्रतिमां वद्धकीतुकाम् ॥
 सर्वाभरणसंयुक्तां^{१२} ^{१३}चित्रहृदयांशुकैर्युताम् । मालापुष्पप्रभायुक्तां सर्वालंकारसंयुताम् ॥२५३॥
 छत्रचामरसंयुक्तं^{१४} पिञ्छध्वजसमन्वितम्^{१५} । ^{१६}धृपदीपसमायुक्तं^{१७} सर्वातोद्यसमन्वितम्^{१८}॥२५४॥
 गीतनृत्समायुक्तं^{१९} ^{२०}ग्रामादावानयेच्छनैः । चण्डेशं च तथाभृतं^{२१} तस्याशानु समानयेत् ॥
^{२२}डोलादीनि च यन्त्राणि ^{२३}वृषाश्वगजयन्त्रकान् । गायकान्तकांश्चैव^{२४} तथा^{२५} वन्दिजनानपि॥
^{२६}माळाभरण^{२७}हृद्याङ्ग^{२८}शिवायतनयोषितः । शैवांश्चतुर्विधांश्चापि देशिकादीस्तथैव च ॥२५७॥
^{२९}ब्राह्मणांश्च स्वकर्मस्थानक्षत्रियादीलथैव च । भक्तानन्यान्वृश्चापि सेवार्थं तत्र कल्पयेत्॥२५८॥
 उत्सवान्ते प्रविश्यान्तः संस्थाप्यास्थानमण्टपे । वितानध्वजसंयुक्ते स्तम्भवेष्टनसंयुते ॥२५९॥
 पायमाचमनं चाद्यं^{३०}हृच्छिरश्चूलिकाणुषिभिः । ^{३१}दत्त्वा देवस्य देव्याश्च ततः स्त्रिपनमाचरेत्^{३२}॥

^१ C, D : वीथीनां pour वीथीनां   ^२ A : पूर्वे pour पूर्वं   ^३ C : आर्जनं pour मार्जनं

^४ A : शुद्धतोयेन संप्राप्तमर्त्तैः सर्वकुशोशये

^५ La forme grammaticale correcte est सर्वा अपि

^६ A : अहशेषं च

^७ A : विधिना pour विविधान्

^८ C : वभीयाद्वृषभध्वजम्; E : वभीयाद्वा वृषध्वजम्

^९ C, E : शोभितम् pour संयुतम्

^{१०} A : उपयुक्तं pour दीपयुक्तं

^{११} A : अवलम्बितम् pour अवलम्बनैः

^{१२} A : संयुक्तं pour संयुक्ता

^{१२} A : द्विग्रहांशुकैर्युतं तथा

^{१४} D, E : संयुक्तां pour संयुक्तं

^{१५} E, D : समन्विताम् pour समन्वितम्

^{१६} E omet ce demi-*sloka*

^{१७} C, D : समायुक्तां pour समायुक्तं

^{१८} C, D : समन्विताम् pour समन्वितम्

^{१९} C, D, E : समायुक्तां pour समायुक्तं

^{२०} A : ग्रामादौ वा नयेच्छनैः

^{२१} A, C, E : तस्य चानु pour तस्याशानु

^{२२} A : डोलादीवाश यन्त्राणि; C, D, E : डोलायन्त्रादियन्तांश्च

^{२३} C, D : वृषाश्व pour वृषाश्व

^{२४} C, D : तत्सकांश्चैव pour नत्सकांश्चैव

^{२५} A : वाश्य pour वन्दिः; C : वादि

^{२६} A : नाना pour माला

^{२७} A : वस्त्रादि pour हृद्याङ्गः; D : हृद्याङ्गः

^{२७} A : संयुक्ताः शिवयोषितः pour शिवायतनयोषितः

^{२९} L'ordre des *sloka* dans le ms. C est le suivant : 257 ; 281 à 297; 272 à 280 ; les *sloka* 258 à 271 manquent

^{३०} E : हृच्छिरश्चिखराणुषिभिः

^{३१} A : तत्वा देवस्य देव्याश्च

^{३२} A : आचरेत् pour आचरेत्

शङ्खदुन्दुभिनिधोर्जयशब्दादिमङ्गलैः । ततः 'सिंहासनादौ तु देवमारोप्य भक्तिः ॥२६१॥
 पादादीन्पूर्ववदत्त्वा गन्धाद्यैर्चयेद्गदा । वस्त्राभरणं माल्यादींस्तेन मन्त्रेण दापयेत् ॥ २६२ ॥
 प्रभृतं च हविर्दत्त्वा मुखवाससमन्वितम् । ताम्बूलं च ततो दत्त्वा शङ्खध्वनिसमन्वितम् ॥२६३॥
 प्रचलादनपठं चाथ देवाग्रे प्रेरयेत्तदा^३ । शीतनृत्तादिभिः 'पश्चाद्विनोदं सम्यगाचरेत् ॥२६४॥
 देशिकः सव्यभागे तु स्वासीनो वामके नृपः । तयोः 'पृष्ठप्रदेशे तु 'शिष्या मृत्याश्च संस्थिताः ॥
 'मृदङ्गाद्या महाशब्दा देवस्य पुरतः स्थिताः । पञ्चपत्रवदाकारं शुद्धकांस्यमयेन तु ॥ २६५ ॥
^४तालमध्येऽवठं कुर्यात्सुपिरे रज्जुयोजनम्^{१०} । ग्रन्थिपुच्छयुता रज्जुश्चैवं तालद्वयं कुरु ॥२६७॥
 तालहस्तयुतो^{११} वामभागे^{१२} गान्धर्वसंस्थितेः । मदलं च मृदङ्गं वा^{१३} सव्ये पार्श्वं इति स्मृतम् ॥
 नृतं गेयसमायुक्तं विम्बाग्रे भरतोक्तवत्^{१४} । उच्चर्येत्प्रदीप्यस्तु^{१५} ^{१६} रात्र्युत्सवमथाचरेत् ॥२६९॥
 आरात्रिकं च कुर्वीत रात्रावास्यानमण्टपे । सर्वेष्वेषु दिनेष्वेष्वं^{१७} ^{१८} कृत्वा बलयुत्सवक्रियाम् ॥

[मृगयात्रा^{१९}]

^{२०}तीर्थक्षर्दह्नि पूर्वे तु मृगयात्रा भवेत्ततः । ^{२१}तत्पूर्वेऽह्नि न देवेशं नृत्तरूपं महेश्वरम्^{२२} ॥२७१॥

^१ A : सिंहासने देवं देवीमारोप्य

^२ D, E : मालादीन् pour माल्यादीन्

^३ A : ततः pour तदा

^४ E : चैव pour पथाद्

^५ A : त्रिप्ता pour पृष्ठ

^६ A : शिष्यसृत्याश्च

^७ D : मृदङ्गाद्यमहाशब्दं

^८ A : कंस pour कांस्य

^९ A omet les *sloka* 267 à 269a

^{१०} E : योजयेत् pour योजनम्

^{११} E : वामे भागे

^{१२} C, D, E : गान्धर्वसंस्थितः

^{१२} C, E : सव्ये पारशबः स्मृतः

^{१४} A repête ici les *sloka* 262b, 263 et 264a

^{१५} E : च pour द्वा

^{१६} D, E : रात्रावुत्सवमाचरेत्

^{१७} D : एषु pour एवं

^{१८} E : बलयुत्सवविधि

^{१९} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 14, 135b-136a :

ततस्तीर्थदिनात्पूर्वे मृगयात्रां समारमेत् । युद्धारम्भप्रभावेण ग्रामं गत्वा प्रदक्षिणम् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 84-85 (मृगयात्रा)

^{२०} D, E : तीर्थक्षर्दह्नि पूर्वे तु

^{२१} A, E : तत्पूर्वे वह्निदेवेशं

^{२२} D : नृत्तरूपमहेश्वरम्

^१कुण्ठगन्धं समालिप्य कारयेच महोत्सवम् । व्यत्यासेनाथवा ^२चेते कल्पयेत्कल्पविचमः ॥

[तीर्थसंग्रहः^३]

२७२ ॥

तीर्थार्थं कौतुकं शूले प्रतिमायां यथाविधि । बन्धयेत्पूर्वमुत्सृज्य ^४तीर्थक्षसादिमे निशि ॥
 प्रत्यूषे च^५ ततो धीमान्कुर्याचीर्थस्य संग्रहम्^६ । यागधान्नि शिवाग्रे वा जलतीरेऽथवा सुधीः ॥
 स्थण्डिलद्वितयं कृत्वा शालिभिर्विमलैस्तयोः^७ । पद्ममण्डलं कृत्वा ^८तण्डुलैरुपशोभितम् ॥२७५॥
 परिस्तीर्थं कुशैस्तत्र शूलमेकत्र विन्यसेत् । तदग्रे कलशान्सोदान्सर्वलक्षणलक्षितान् ॥२७६॥
 मध्यात्प्रमृति विन्यस्य नव तेषु समर्चयेत् । नवशक्तीस्तु^९ संपूज्य गन्धपूष्पादिभिः क्रमात् ॥
 त्रिशूलं चाथ संपूज्य पूर्ववदेशिकोत्तमः । ततस्तैः कलशैः शूलमभिपित्य यथाक्रमम् ॥२७८॥
 अवगाह जले पथाच्छूलमभ्यर्थ्य देशिकः । सर्वाञ्मैवा^{१०} समोपेतः संनिमज्य यथाविधि ॥
 प्रविश्य यागगेहं तं^{११} शूलं संस्थाप्य पूजयेत् । तीर्थार्थं कौतुके बद्धे तत्र वा कलशांस्तु तान् ॥
 शूलेऽभिपित्य कृत्वा तु^{१२} धाम चाथ प्रदक्षिणम् । यागधान्नि ततः शूलं स्थाप्य समर्चयेत् ॥
 एवं कौतुकतीर्थं^{१३} तदैकलिपकमुदाहृतम् । प्रभाते दिवसे कृत्वा पूजाहोम^{१४} वलिक्रियाम् ॥२८२॥

^१ A : गन्धमाप्यवमालिप्य ; D : गन्धमाहिषमालिप्य   ^२ A : चैतो ; D : चेते

^३ Cf. *Suprabhedgāama*, I, 14, 136b-142a :

कौतुकं बन्धयेदीमांस्तस्मिन् रात्रौ विशेषतः । सौवर्णं राजतं सूत्रमधं कार्पासमेव वा ॥

स्थण्डिलोपरि संस्थाप्य त्रिशूलं स्थण्डिलोपरि । यागमण्डपमध्ये तु शूलं कौतुकबन्धनम् ॥

हृदयेनैवं कृत्वा तु पुण्याहं तत्र कारयेत् । उत्सवप्रतिमां चधा कौतुकं हृदयेन तु ॥

स्थण्डिलोपरि संस्थाप्य कलशाङ्कवसंस्थया । पिधानकूर्चवल्लाङ्गाणिष्ठविदेश्वरान्वितान् ॥

गन्धादिभिः समभ्यर्थ्य शूलं तैः स्नानमाचरेत् । नवां वाप्यां तटाके वा हृदे स्नानं समाचरेत् ॥

अथ नवादिषु स्नानं विना वा शेषमाचरेत् । होमवल्युत्सवान्प्रातः कृत्वा ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 85-86 (तीर्थोत्सवः)

^४ A : तीर्थक्षेऽप्यादिमे निशि ; E : तीर्थसादिमके निशि

^५ E : तु pour च

^६ E ajoute : यद्यद्वयं दिनेषूतं तेषां निक्षिप्य दापयेत्

^७ A : ततः pour तसोः ; E : तथा

^८ C, D : तण्डुलैर्धैव शोभितम् ; E : तण्डुलैर्धोपशोभितम्

^९ A : च pour तु

^{१०} C, D, E : समोपेतं

^{११} C : कुलं pour शूलं

^{१२} E : च pour तु

^{१३} A : दु pour तद्

^{१४} C, E : वलि क्रात् pour वलिक्रियाम् ; D : वलीन् क्रमात्

[चूर्णोत्सवः^१]

उत्सवं च समाप्त्यैवं^२ चूर्णोत्सवमथाचरेत् । सुशुष्कां रजनीं^३ शुद्धां शुद्धपात्रे^४ विगृह्य च॥२८३
आस्थानमण्टपे तत्र शिवाये वाथ^५ मण्टपे । स्थण्डिलद्वितयं कृत्वा^६ विधिना तत्र विन्यसेत् ॥
शूलं तदग्रे विन्यस्योलूखलं मुसलेन युक् । आवेष्याहतवस्त्रेण शूलं संपूज्य पूर्ववत् ॥२८५॥
७लूखलं मुसलं चैव हेतिना सम्यगर्चयेत् । ^८लूखले^९ रजनीं तत्र निक्षिपेददयेन तु ॥२८६॥
चूर्णयेन्मुसलेनैव^{१०} घोरमन्त्रं समुच्चरन् । यजमानादिभिः पश्चाच्चूर्णयेद्रजनीं^{११} तदा ॥२८७॥
^{१२}ततश्चूर्णीकृतं सर्वं पात्रे स्वर्णादिनिर्मिते । निक्षिप्याख्येण मन्त्रेण ततस्तच्च त्रिधा^{१३} भजेत् ॥
शिवलिङ्गाभिषेकार्थं^{१४} तथाचार्चिलयोरपि । ^{१५}जनानामपि सर्वेषां भागमेकं^{१६} प्रकल्पयेत् ॥२८९

^१ Cf. *Diptāgama*, 95, 1-18:

अतः परं प्रवस्थामि चूर्णोत्सवविधिकम् । तीर्थसंग्रहणस्यान्ते प्रभाते समये पुनः ॥
पूर्वोक्तवलिदानं च प्रदक्षिणमधाचरेत् । पश्चाच्चूर्णोत्सवं कुर्याद् विधिवदेन कर्मणा ॥
प्रासादस्याग्रतो वापि कौतुकस्याग्रतोऽपि वा । याम्ये वा पापके वाथ गोमयालेपने कुरु ॥
स्थण्डिलं कारयेतत्र शालिभिर्विमलैस्तथा । अष्टदोणीस्तदधैर्वं तदधैस्तप्तुलैरपि ॥
तन्मध्ये पदमालिख्य साष्टपत्रं सकर्णिकम् । तस्याप्ते स्थण्डिलं कुर्यात्पूर्वोक्तविधिना सह ॥
शूलं तत्रैव संस्थाप्य अघोरेणासनोपरि । तस्याप्ते स्थण्डिलं स्थाप्योलूखलं वस्त्रवेष्टितम् ॥
दर्खया सहवेद्या च बन्धयेलूखलं हृदा । यत इन्द्रेति मन्त्रेण पवमानसमन्वितम् ॥
लूखलं मुसलं चैव प्रोक्षयेत्तु विवाह्मसा । गन्धाद्यैरर्चयेन्मन्त्रैः लूखलं मुसलं ततः ॥
शूलत्वं दक्षिणे भागे उत्तराभिमुखो गुहः । गन्धादिभिरशाभ्यर्च्यं तत्तन्मन्त्रैः समाहितः ॥
घृतं शिरोऽर्घ्यं कुर्याद् हेमदूताङ्कुराक्षते । लूखलस्य तु तन्मध्ये रजनीं निक्षिपेदुदा ॥
सुशुष्कां रजनीं शुद्धां द्रोणं द्रोणाधीमेव वा । व्योमव्याधिनमुच्चार्यं चूर्णयेदशिकोत्तमः ॥
ततो भक्तजनैः साधैः चूर्णयेद्रजिकागणैः । ततः शूर्णेण संप्रोक्ष्य गणिकाभिविशेषतः ॥
चूर्णमादाय विधिना मूलबीजं नयेदगुहः । चूर्णैः संत्वापयेद्वमाचार्यः शिवमन्त्रतः ॥
आस्थानमण्टपं प्राप्य कौतुकाय निवेदयेत् । इत्यन्त्रोऽद्वयं तैलं कौतुके विरसि न्यसेत् ॥
चूर्णेन स्नापयेत्पश्चादुत्सवप्रतिमादयः । शूलस्य दापयेच्चूर्णमाचार्योऽत्रं समुच्चरन् ॥
चूर्णमादाय हृदिना यजमानाय दापयेत् । दशाच्चूर्णं तु भक्तेभ्यः पर्याणिपरिचारकैः ॥
आचार्यं पूजयेतत्र सर्वातोयसमन्वितम् । ग्रामप्रदक्षिणं कुर्याद्याद् ग्रामजनस्य च ॥
दद्यादै वास्तुदेवेभ्यो ग्रामादीनां प्रवृत्तये । प्रविश्य भवने पथातीर्थस्नाने समाचरेत् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, vol. I, pp. 86-87 (चूर्णोत्सवः)

^२ C, E : एव pour एवं   ^३ C, D, E : कृत्वा pour शुद्धां   ^४ C, D, E : प्रगृह्य च

^५ C : मण्टले pour मण्टपे   ^६ A : विपानैकत्र विन्यसेत्

^७ A, C, E : उलूखलं pour लूखलं ; voir *Rauravāgama*, vol. I, p. 86 note 17

^८ A, C : उलूखले pour लूखले   ^९ A : रजनीचूर्णं pour रजनीं तत्र

^{१०} D : अघोर pour घोर   ^{११} A : ततः pour तदा   ^{१२} C, D, E : ततश्चूर्णं तु तत्सर्वे

^{१३} A : भवेत् pour भजेत्   ^{१४} E : तत्थं pour तथाचार्य

^{१५} C omet les *sloka* 289b et 290a   ^{१६} A : एवं pour एकं

अथवा रजनीचूर्णं तैलेन ^१ च समन्वितम् । तीर्थकाले प्रयोक्तव्यं प्रतिमाशूलयोरपि ॥२९०॥
जनानामपि सर्वेषां तस्मिन्काले ^२प्रयोजयेत् ।

[तीर्थविधिः^३]

आस्थानमण्टपे रम्ये शिवाग्रे वाथ मण्टपे ॥ २९१ ॥

^४जलतीरेऽथ शुद्धे च निस्त्रोब्रतविवर्जिते । गोमयालेपिते ^५रम्ये शालिभिः स्थॄपिण्डलद्वयम् ॥
कृत्वा तत्र त्रिशूलं तु स्थाप्यैकत्र ^६तदग्रके । स्थॄपिण्डले कलशान् ^७रम्यान्पूर्ववत्संस्कृतानपि ॥
नवयंस्त्वयान्समादाय ^८मध्यादीशान्तमेव च । ततस्त्रिशूलमभ्यर्थ्य गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥
कलशोप्त्वा सर्वेषु गङ्गाद्यास्तीर्थदेवताः^९ । पूजयेन्मध्यमारभ्य तासां नामाभिधीयते ॥२९५॥
गङ्गा च यमुना चैव नर्मदा च सरस्वती । सिंधुगोदा च कावेरी ^{१०}शोणा पुष्करमेव च ॥२९६

^१ D, E : एव pour च

^२ A : प्रदापयेत्

^३ Cf. *Diptāgama*, 96, 1-19 :

ब्रतः परे प्रवद्यामि तीर्थकर्मविधिकमम् । प्रासादस्यादृतं कुर्यान्मण्टपं शालिकामयम् ॥
तण्डुलैः शोभितं कुर्यात्तिलदर्भैः परित्तरेत् । नवं कुम्भान्समादाय सूचेण परिवेष्येत् ॥
पूर्येद्वन्धतोयेन वस्त्रकूर्चसमन्वितान् । स्थापित्वा विशेषेण विद्येश्वरशिवात्मकान् ॥
पूजयित्वा यथान्यायं स्वस्वनामना यथाविधि । संग्राह्य कलशांस्त्वैव चाक्षणि चाष्टमज्ञ्ञः ॥
गन्धादिकं ततो ग्राह्य धूपदीपसमायुतम् । ततः शङ्खनिनादैश्च गीतरूपसमाकुलम् ॥
वितानच्छवसंयुक्तं पिण्डचामरसंयुतम् । स्वस्तिमङ्गलवारिभव ब्रह्मघोषसमायुतम् ॥
ग्रामप्रदक्षिणं कृत्वा शूलेन सह कौतुकम् । गच्छेद्वृक्षजनैः साध्यं ततस्तीर्थं तु देशिकः ॥
समुद्रे वाथ नद्यां वा तटाके वा नदेऽपि वा । तीरे समतले सम्यक् प्रपां कृत्वातिमुन्दराम् ॥
तन्मध्ये विन्यसेदेवं परिवेषकमान्वितम् । तस्याग्रे स्थॄपिण्डले स्थाप्य कलशान्नवसंस्थया ॥
अर्चयेद्वन्धपुष्पादौ शूलं वै कलशांस्ततः । गणानाहृष्य देवोऽव लोकपालांस्त्वैव च ॥
गङ्गां च यमुनां चैव नर्मदां च सरस्वतीम् । सिंधुं गोदावरीं चैव कावेरीं च विशेषतः ॥
आवाय मध्यमे चैव कलशे देशिकोत्तमः । विसूज्य कौतुकं सूत्रं शूलं वै स्नापयेत्ततः ॥
जलक्रीडां प्रकुर्वात् ततो भक्तजनैः सह । त्रिशूलेन सहैवात्र तीर्थं कुर्वन्ति ये नराः ॥
मुच्यन्ते सर्वपापेभ्यो दृढ़लोकं प्रयान्ति च । पूजयित्वा यथान्यायं गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥
ततो देवगृहे गत्वा स्वस्तिमङ्गलवाचकैः । यागस्थानं नयेत्पथाच्छ्रुतः पूर्णाहुतिं हुनेत् ॥
अन्ते त्रिशूलाहुतिं हुत्वा शिवाग्निं च विसर्जयेत् । यागेवं पूजयेत्पथाद् गन्धपुष्पादिना दुधः ॥
साधिते वेदिकामाये कलशे स्थापयेच्छिवम् । नपनं कारयेत्तत्र पूर्वाङ्गविधिना सह ॥
विशेषपूजनं कृत्वा शूलं वै कौतुकं तथा । दिनोऽवेतेषु सर्वेषां सर्वेषां च विभावसो ॥
दीपकैश्च हविर्भिर्द्विगुणं त्रिगुणं तु वा । विशेषपूजनं कुर्याद् विभवस्यानुरूपतः ॥

^४ C, D, E : जलतीरे शुद्धदेशे

^५ E : देशे pour रम्ये

^६ C : तदाश्रके pour तदग्रके

^७ A : सम्यक् pour रम्यान्

^८ E : पूर्वाद् pour मध्याद्

^९ C, E : देवताम् pour देवताः

^{१०} A : गोणा pour शोणा

^१प्रणवादिचतुर्थ्यन्तस्वनामपदमन्त्रकैः । देवताहानमप्यत्र कुर्याद्वा पूर्ववत्सुधीः ॥ २९७ ॥
 ततः स्तानोचितं द्रव्यं सर्वं ^२शूलाय दापयेत् । दन्तकाष्ठं ^३च दत्त्वास्य हृन्मन्त्रेण विचक्षणः ॥
 सुमुहूर्ते सुलग्ने तु 'कलशैर्मध्यमक्रमात् । अभिपित्त्याख्यराजानं^५ ततस्तीर्थेऽवगाह्य च ॥ २९९ ॥
 अख्यराजं समभ्यचर्य गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् । ^६साक्षान्दिगीथरान्वापि परितस्त्र पूजयेत् ॥
^७आचार्यो मज्जनं कुर्यात्तिश्वलेन समाहितः । ^८ये तत्र सह ^९मज्जन्ति जना भक्तिसमन्विताः ॥
 ब्रह्महत्यादिभिः सर्वमुच्यन्ते ^{१०}पापराशिभिः । समुत्तीर्थं जलात्पथात्^{११} कुत्वा धामप्रदक्षिणम् ॥

[पूर्णाहुतिः^{१२}]

^{१३}ततो यागगृहं गत्वा दद्यात्पूर्णाहुतिं ^{१४}तदा । पूर्णाहुतिविधिं वक्ष्ये ^{१५}ततः शृणु जनार्दन ॥
^{१६}अभ्युक्ष्य सूचमख्वेण सर्पिषापूर्य ^{१७}तद्विलम् । प्रणवेन ततः पुष्पं साक्षतं सकुशं सुचि^{१८} ॥ ३०४
 विन्यस ^{१९}सुवमाशोप्य तन्मध्ये चाप्यधोमुखम् । दण्डमूलाग्रयोः पश्चाद्गृहीत्वा ^{२०}सुकसुवौ च तौ
 सव्येतराभ्यां पाणिभ्यां ^{२१}विन्यसास्यं तु शङ्खवत् । क्रजुकायः समुत्थाय ^{२२}स्थितः समपदान्वितः ॥

^१ E : प्रणवादैश्चतुर्थ्यन्तैः स्वनाम ॥

^२ E : शूलाखे

^३ C, D, E : तु pour च

^४ E : कलशान् pour कलशैः

^५ La forme grammaticale correcte est अख्यराजं

^६ C : वज्रादीनीधरांशापि ; D : वज्रादीनीधरांशापि ; E : वज्रा दिनेधरांशापि

^७ A : आचम्य यजनं कुर्यात् ; E : आचार्यो मार्जनं कुर्यात्

^८ A : एकत्र pour ये तत्र ^९ E : मज्जन्तः

^{१०} C, D : पातकादिभिः ; E : किलिव्यादिभिः ^{११} A : तस्मात् pour पथात्

^{१२} Cf. *Somasambhupaddhati*, I, 4, 52b-57 :

धृतेन सूचि पूर्णं तु निधायाधोमुखं सुखम् । सुग्रे पुष्पमाशोप्य पथाद्वामेन पाणिना ॥

पुरः सव्येन तौ धृत्वा शङ्खसंभिमुख्या । समुद्रोद्धर्कावयव समपादः समुद्धितः ॥

नामौ तन्मूलमाधाय लूग्रव्यव्यग्रलोचनः । ब्रह्मादिकारणत्यागाद्विजिःस्तथ सुषुमनया ॥

वामस्तनान्तमानीय तयोर्मूलमतिन्द्रितः । मूलमन्त्रमतिस्पष्टं वैष्णवनं समुच्चरन् ॥

तदर्मौ जुहुयादाज्यं यवसंगुतधारया । आचार्यं चन्दनं दत्त्वा ताम्बूलप्रसूतीनपि ॥

भक्त्या तद्भूतिमावर्थं विदध्यात्प्रणति पराम् ।

^{१३} C omet ce demi-*stloka*

^{१४} D : ततः pour तदा ; E : तथा

^{१५} C, D, E : तच्छृणुष्व जनार्दन

^{१६} A, E : अभ्युक्ष्याख्वेण मन्त्रेण

^{१७} A : तद्विलम्

^{१८} E ajoute : खण्डेन नारिकेलेन कदलीफलसंयुतम् । जन्मीरफलसंयुक्तं ताम्बूलेन समन्वितम् ॥

उशीरच्छुदकाशीरग्नंधव्यसमायुतम् । हौवेरचन्दनोपेतं सूक्ष्मक्षौमसमायुतम् ॥

स्वर्णपुष्पसमायुक्तं सुगन्धकुसुमान्वितम् ।

^{१९} D : सूचम् pour सूखम्

^{२०} D : सुक्ष्मसूक्ष्मेण युक्त्

^{२१} A : विन्यसाभ्यां तु शङ्खवत् ; E : विन्यस्य शङ्खमुख्या

^{२२} A : स्थितः पादस्मो दुधः ; C, E : स्थितः संपच्चमस्त्रवित्

नाभिदग्नं तयोः कृत्वा १मूलं तु करयोस्ततः । २दक्षिणेतरयोः कुर्यादुच्चत्यवनतिं तयोः^३ ॥ ३०७ ॥
 यथा ४धाराग्रिमध्ये तु ५पततील्येकधा सुधीः । ६पूर्णाहुतिं तु मूलेन सम्यकपथात्समापयेत् ॥
 ७होमान्ते तु पुरा दयादनेन विधिना गुरुः । शिवयोः कुम्भमुद्भूत्य कलशानितरानपि ॥ ३०९ ॥
 स्कन्धे ८संवाहयित्वाथ प्रासादे तु प्रदक्षिणम् । उपावृत्य प्रविश्याथ शिवमन्त्रमनुस्मरन् ॥ ३१० ॥
 श्रेवेन ९शिवलिङ्गं तु कुम्भेनैवाभिषेचयेत् । शक्तिकुम्भेन १०पीठं तु तद्वायत्रीमुदाहरन् ॥ ३११ ॥
 ११वेदिस्यैः कलशैः पथात् १२कुर्यालिङ्गेऽभिषेचनम् । अथवा ताननुद्रूत्य योजयित्वा शिवे घटे ॥
 शिवयोः कलशावेव समुद्रत्याभिषेचयेत् । ततश्च स्थपनं कुर्यात्सहस्रादिषु संभवैः ॥ ३१३ ॥
 १३कलशैस्तु विधानेन ततो नैवेद्यमुत्तमम् । दत्त्वा देवस्य सर्वेषां सकलानां च देशिकः ॥ ३१४
 स्थपनं च पृथक् कृत्वा नैवेद्यं च प्रदापयेत् । उत्सवेष्वेषु सर्वेषु कुर्यात्सर्वदिनेष्वपि ॥ ३१५ ॥
 १४सायं प्रातर्विशेषेण^{१५} शिवलिङ्गे जनार्दनं । सकलानां १६च सर्वेषां यथावित्तानुसारतः ॥ ३१६

[ध्वजावरोहणम्^{१७}]

तस्मिन्निश्च तृतीये वा पञ्चमे वाथ सप्तमे । ध्वजावरोहणं कुर्याच्छण्डयागसमन्वितम् ॥ ३१७ ॥

^१ A : तन्मूलं कारयेत्तः ; D : शर्लं तु करयोस्ततः ; E : मूलं तु कारयेत्तः

^२ E : वामस्तनान्तं तं कुर्याद्

^३ C : उच्चम्य वरणं तयोः pour उच्चत्यवनतिं तयोः ; D : उच्चम्यावनतं तयोः

^४ E : आया pour धारा

^५ A : पतन्ती pour पतति

^६ A : पूर्णाहुतिं पूर्वेनैव दत्त्वा पथात्समापयेत्

^७ A : होमान्ते वा पुरा दयाद् ; E : होमान्ते पुनरादयाद्

^८ D : संवादयित्वाथ

^९ E : शिवलिङ्गं तु

^{१०} C, D, E : पीठे च

^{११} C, D, E : विशेषकलशैः

^{१२} E : कुर्यालिङ्गाभिषेचनम्

^{१३} A : कुशीस्तु pour कलशैस्तु

^{१४} Les sloka 316 à 336, et le patala 28 manquent dans le ms. D.

^{१५} C : विशेषाच्च pour विशेषेण ; E : विशेषाच्च ^{१६} C, E : तु pour च

^{१७} Cf. Diptāgama, 97, 1-17 :

अतः परं प्रवद्यामि ध्वजानामवरोहणम् । कृत्वा तीर्थं दिवाकाळे रात्रौ वजविद्युत्तमम् ॥

विरात्रे पञ्चरात्रे वा सप्तरात्रे चत्यवा पुनः । अवरोहणं प्रकर्तव्यं चण्डयागसमन्वितम् ॥

चण्डप्रचण्डविकान्तचण्डेशाथ चतुर्विधाः । महाज्वाला महाप्राज्ञा रुद्रां रुद्रसमप्रभाः ॥

युगे युगे क्रमाद्वाहे चण्डत्वं प्राप्तितास्तु मे । तस्मादीशविद्याधार्थीयं चण्डपूजां समाचरेत् ॥

चण्डस्याभिसुखे कुर्याच्छालिभिष्वतुरल्लगुलम् । तण्डुलैः शोभितं कृत्वा तिलदर्भैः परिसरेत् ॥

प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव कलशान्साधयेचत्वान् । पूजयित्वा यथान्यायं कलशांश्च वज्रं तथा ॥

लोकपालाधिदैवत्यास्तन्मध्ये वृषदेवतान् । पूजयित्वा यथान्यायं कलशांश्च वज्रं तथा ॥

वृषभं पूजयित्वा तु नैवेद्यान्तं विचक्षणः । वज्रमूले स्थितान्कुम्भाभिश्वांशेतो विसर्जयेत् ॥

चण्डयागमथो वस्ये सर्वकामार्थसाधनम् । गणानामपि सर्वेषां चण्डानां नायकस्तु यः ॥
 चण्डेशस्तु भवेत्सोऽयं तस्य पूजाप्रकरणना । ^१चण्डयागः स्मृतः सोऽत्र समासेनाभिधास्यते ॥
 धान्नि चण्डेशस्याचार्मभिपिच्य समाहितः । गन्धोदकेन तस्याग्रे कलशान्त्यण्डलेऽथ वा^२ ॥
 पूर्ववस्थापयित्वाऽथ तेषु मध्ये यजेत्सुधीः । चण्डेशमथ शेषेषु ^३वसूनष्ट यजेत्क्रमात् ॥३२१॥
 गन्धादिभिः समभ्यर्थ्य तैश्चण्डमभिषेचयेत् । हविर्दत्त्वाथ^४ ताम्बूलं ^५दद्याच्छण्डे समाहितः ॥
 ध्वजान्तिकं ततो गत्वा ^६तन्मूले स्थण्डलं ततः । शालिभिर्विधिना कृत्वा तत्र ^७संस्थापयेत्वा ॥
 कलशांसेषु मध्यस्थे वृपेन्द्रं देवमर्चयेत् । परितो लोकपालांश्च ^८ध्वजे वापि वृषं यजेत् ॥३२४॥
 ततस्तैः कलशैः ^९सर्वैर्दण्डमूलेऽभिषेचयेत् । ततो वृषभदेवस्य मुद्राणां तु ^{१०}निवेदयेत् ॥३२५॥
^{११}ततश्चण्डेश्वरं चैव ध्वजस्य वृषभेश्वरम् । ^{१२}सूर्यसोमाग्निकांश्चैव क्रमेणैव जनार्दनः ॥३२६॥
^{१३}पूजयित्वाथ गन्धादैस्तत्तस्थानाद्विसर्जयेत् । ध्वजावरोहणं ^{१४}कुर्यादस्त्रमन्त्रं समुच्चरन् ॥३२७॥
 ततश्चापि त्रिशूलेन सर्वातोद्यसमन्वितम् । ग्रामादिषु वर्लि ^{१५}दद्यात्संधिदेवान्विसर्जयेत्^{१६} ॥३२८॥
 प्रासादे वा वर्लि दत्त्वा विना शूलं ^{१७}विसर्जयेत् । शिवोत्सवेषु मातृणां वल्युत्सवविधि सुधीः^{१८} ॥

नृत्येयसमायुक्तं सर्वातोद्यसमन्वितम् । स्तपनं कारयेत्केतुवृषगाथत्रिमन्त्रतः ॥
 सुद्राङ्गं दापयेत्पश्चाद् वृषबीजमनुस्मरन् । दिग्बलिं च ततः कृत्वा दिग्देवांश्च विसर्जयेत् ॥
 हरिद्रादविसंयुक्तं सोपदंशं वर्लि ददेत् । सर्वभृणसंपूर्णं ब्रह्माचारिवते स्थितम् ॥
 चण्डेशं साधयेद्वामानर्चनोक्तं विसर्जयेत् । अवरोहणं च तेजैव वृषस्थं तं विसर्जयेत् ॥
 अखेणैव तु मन्त्रेण ध्वजवेदी विसर्जयेत् । हरिद्रं बलिसंयुक्तं सोपदंशबलिं ददेत् ॥
 प्रदक्षिणं ततः कृत्वा ग्रामं शूलसमन्वितम् । सन्दिवेवात् समभ्यर्थ्य वर्लि दद्यात्स्थानामतः ॥
 विसर्जनं ततः कुर्याद् ब्रह्मादि परितः स्थितम् । प्रविश्य भवनं पश्चाद् बलिषीटे बलिं शिपेत् ॥
 पापप्रक्षालनं कृत्वा गर्भगेहं प्रवेशयेत् । आचार्यं पूजयेत्तत्र वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ॥
 भक्तानां परिचाराणां वस्त्रादीनि प्रदापयेत् । एवं यः कुरुते मर्त्ये उत्सवं विधिपूर्वकम् ॥
 कुलैकविशत्युत्तार्यं रुदलोके महीयते ।

Le mot निश् dans le sloka 317a se trouve au neutre ou au masculin au lieu du féminin

- ^१ A : चण्डयागस्थितिस्तत्र
- ^२ E : वसूनष्टी दिविक्रमात्
- ^३ A : दत्त्वा चण्डं समाहितः
- ^४ A : संस्थापने तव ; E : संस्थापयेत्वान्
- ^५ C : सर्वे pour सर्वैर्
- ^६ A : तन्मध्ये pour तन्मूले
- ^७ C : यजेत्सोऽपि वृषध्वजे ; E : यजेत्वापि वृषध्वजे
- ^८ C, E : ग्रदापयेत्
- ^९ A, E : ततश्चण्डधुवं चैव ; C : ततश्चण्डं धुवं चैव
- ^{१०} C : सूर्यसोमाग्निवच्चैव
- ^{११} A : कृत्वा च pour कुर्याद्
- ^{१२} E : दत्त्वा pour दद्याद्
- ^{१३} C : विवर्जयेत् pour विसर्जयेत्
- ^{१४} E : समर्चयेत् pour विसर्जयेत्
- ^{१५} E : शूण pour सुधीः

वर्जयेदन्यदेवानां ^१बल्युत्सवविधावपि । ^२यौगपद्यं तु शैवेन ^३भवेत्तत्र दिने दिने ॥ ३३० ॥
^४शैवं प्राधानिकं कुर्यादेशिकः शास्त्रचिन्तकः । देवताहानकाले तु भूत्वा ^५तीर्थदिनं जनः ॥
^६यस्तीर्थसेवां नो ^७कुर्यात्तस्याधिव्याधिसंभवः । ^८कल्याणं देवकल्याणे न कुर्वीत तथा भवेत् ॥
^९तस्मात्तौ परिहर्तव्यौ नरेण हितमिच्छता । एवं शिवोत्सवे सम्यङ् निर्वृते ^{१०}विधिना ततः ॥
 दक्षिणां देशिकस्यापि विभवस्यानुरूपतः । होतृणां जापिनां चैव^{११} ^{१२}दद्याद्वस्त्रादिभिस्तदा^{१३} ॥
 शिवभक्तांश्च संपूज्य प्रीयतां मे सदाशिवः । इत्युक्त्वा प्रणमेद्यो भृयो ^{१४}देवं सदाशिवम् ॥
 इति यः कारयेन्मर्त्यः शिवोत्सवमनुच्चमम् । सर्वयज्ञफलं प्राप्य शिवेन सह मोदते ॥ ३३६ ॥

^{१५}इत्यजिताख्ये ^{१६}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१७}महोत्सवविधिर्नाम
 सप्तविशः पटलः^{१८} ॥

^१ A : बल्युत्सवमुदीर्यते ; E : बल्युत्सवविधानकम् ^२ C : योगपश्चाशैवेन

^३ E : भवेत्तत्रादिसे दिने

^४ C : शैवं प्राथमिकं ; E : शैवप्रधानकं

^५ A : तीर्थं यदिनम् ; C : तीर्थं जनं जनाः

^६ A : यत् pour यः ; E : ये

^७ E : कुर्युः pour कुर्यात्

^८ C : कल्याणदेविकल्याणे

^९ E : तस्माते परिहर्तव्ये

^{१०} A : विधिनाश्चतः

^{११} E : अपि pour एव

^{११} E : दद्याद्वस्त्रादिकांस्तदा

^{१२} A : सदा pour तदा

^{१२} E : देवः सदाशिवः

^{१३} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१३} E omet महातन्त्रे

^{१४} C : उत्सवविधिर्नाम सप्तविशतिः पटलः ; E : शिवोत्सवविधिपटलः

^{१५} Dans le ms. A le नित्योत्सवविधिपटल se trouve après ce *paṭala* ; dans C le उत्सवविधिपटल se trouve après ce *paṭala* ; le डोलोत्सवविधिपटल se trouve dans le ms. E seulement et est placé après ce *paṭala* ; nous avons suivi cet ordre dans notre édition.

[अष्टाविंशः पटलः]

[डोलोत्सवविधिः^१]

[डोलोत्सवफलम्]

२ डोलोत्सवविधिं वक्ष्ये श्रुणु सम्यग्जनार्दनं । आयुरारोग्यधनदं राजराष्ट्रविवर्धनम् ॥ १ ॥
ग्रामशान्तिकरं पुण्यं सर्वपापहरं शुभम् । मङ्गलार्थं जयार्थं च राजां ग्रीतिकरं शुभम् ॥ २ ॥
नित्यमारोग्यफलदं पुत्रपौत्रविवर्धनम् । धर्मार्थकाममोक्षार्थं^३ कुर्यान्मन्त्री यथाविधि ॥ ३ ॥

[डोलोत्सवकालाः]

धनुर्मासे महाविष्णो डोलानां कर्म चोत्तमम् । आद्रानक्षत्रमुद्दिश्य तत्पूर्वे^४ व्रतमुत्सवम्^५ ॥ ४ ॥
पुष्ये वा कुम्भमासे वा इषे त्वाए वृषेऽथवा । याम्ये वाथ शुचौ विष्णो कुर्वीत श्रवणेऽपि वा ॥
कुर्यात्प्रोक्तेषु मासेषु तत्त्वामासर्कान्तकम् । पूर्णिमायामथान्तं वा भृताष्टम्यन्तमेव वा ॥ ६ ॥
राजां त्रिजन्मनक्षत्रे यजमानदिनेऽपि वा । ^६प्रोक्ता मङ्गलदाः काला डोलारोहणकर्मणि ॥ ७ ॥

[डोलोत्सवमेदाः]

गुणसंख्ये भृतसंख्ये ऋषिसंख्यदिनेऽपि वा । ^७नवाहे केवले रौद्रे कर्तव्यो मधुष्टदन ॥ ८ ॥
पञ्चधा च ^८समाख्यातो डोलारोहो जनार्दन । एकत्रिपञ्चदिवसे चोत्सवे तु विना ध्वजम् ॥
सप्ताहे च नवाहे च ध्वजयुक्तं तु कारयेत् । अङ्कुरार्पणपूर्वं च मेरीताढनपूर्वकम् ॥ १० ॥

¹ Le डोलोत्सवविधिपटल se trouve dans les manuscrits B et E seulement ; quelques détails du डोलोत्सव se trouvent dans le *Kāmikāgama*, II, 9 et le *Kāraṇāgama*, II, 30 ; mais on ne trouve pas de description aussi longue, ni le traitement dans un *patala* séparé dans les autres *āgama* dont nous disposons.

² Les *sloka* 1 à 15 manquent dans le ms. B ; comme l'édition de ce passage est basée sur un seul manuscrit qui est corrompu, nous avons du faire quelques corrections ; les lectures du manuscrit sont données en note.

³ E : कार्यं मन्त्री pour कुर्यान्मन्त्री

⁴ E : व्रत चोत्सवम्

⁵ Cf. *Kāraṇāgama*, II, 30, 8b-11a :

उद्यावुदयान्तं च आद्रानक्षत्रमेव वा । तीर्थं व्रतं च मध्याहे तद्रात्रौ स्नानदर्शनम् ॥

पूर्वरात्रं समारभ्य परे चास्तमनान्तकम् । आद्रक्षणं प्रकुर्वीत पूर्वरात्राभिषेचनम् ॥

व्रतं परेऽहनि चैव मध्याहे तीर्थमाचरेत् । सायाहे डोलपूजां च चरेदाद्रीत्सवं ततः ॥

⁶ E : प्रोक्ता मङ्गलदास्य तडोलारोहणकर्मणि ⁷ E : नवाह कवल रुद्र कर्तव्यं ⁸ E : समाख्यातं डोलारोह

ध्वजारोहणपूर्वं तु कुर्याच्छास्त्रोक्तवत्तमना । उत्सवारम्भकालस्य सायाह्ने तु विशेषतः ॥ ११ ॥

[अनुज्ञाप्रार्थना]

विश्वेशं सर्वविज्ञानां शान्त्यर्थं चार्चयेद् बुधः । आवाहनाधर्यपाद्यादैः पोदशैरुपचारकैः ॥ १२ ॥
विश्वेशं पूजयेन्मन्त्री यथाशास्त्रं जनार्दनं । विश्वेशरस्य पूजान्ते मूललिङ्गस्य संनिधौ ॥ १३ ॥
संकल्पं चैव पुण्याहं ततो विज्ञाप्य पूजनम् । सामान्याधर्यं तु संकल्प्य सकलीकृतविग्रहः ॥
अष्टपुष्पाचर्चनान्ते तु प्रार्थयेत्परमेश्वरम् । भगवन् देवदेवेश सर्वदेववरप्रद ॥ १५ ॥
दोलोत्सवविधौ सम्यग्नुज्ञां कुरु शंकर । प्रार्थयेत्परमेशानं ततो मृत्संग्रहाय वै ॥ १६ ॥

[मृत्संग्रहणम्]

विश्वेशं चास्त्रराजानं चण्डेशं चार्चयेद् गुरुः । वस्त्राभरणमाल्यादैर्भूषयित्वा^२ विनायकम् ॥ १७ ॥
^३धूपं दीपं च नैवेद्यं ताम्बूलं च प्रदापयेत् । छत्रचामरसंयुक्तं^४ ध्वजपिण्डसमन्वितम् ॥ १८ ॥
नृत्तगीतसमायुक्तं गणिकासंघसंयुतम्^५ । शङ्खकाहलं^६ संनादभेरीधोपसमन्वितम् ॥ १९ ॥
उद्याने वा नदीतीरे पुष्करिण्यास्तटेऽपि वा । चिल्वमूले च मन्दारे तथा तुलसिमूलके ॥ २० ॥
पिप्पले राजबृक्षे^७ वा पलाशे^८ यज्ञबृक्षके । तत्तद्बृक्षसमीपे तु^९ पुण्याहप्रोक्षणं हरे ॥ २१ ॥
हस्तमात्रप्रविस्तारं निश्चोन्नतविवर्जितम् । स्थपिण्डलं कल्पयेद्वीमानष्टपत्रं^{१०} कुशेशयम् ॥ २२ ॥
ततोपरि^{११} परिस्तीर्य चतुर्दिशि जनार्दनं । मध्ये ब्रह्मणमभ्यन्ध्यानन्तं^{१२} वै पूर्वदिग्गतम् ॥ २३ ॥
विजयं^{१३} चाप्रिदेशे तु भद्रं याम्यप्रदेशके ।^{१४} जयन्तं नैऋते भागे^{१५} ऋमरं वारुणे तथा ॥ २४ ॥
^{१६} वायव्ये प्रस्थितं चैव जृम्भकं सोमदेशके । ईशानं^{१७} शूलिनं चैव ब्रह्मादिप्रपूजयेत् ॥ २५ ॥
शुद्धौदनबलि दद्यात्तत्त्वामपुरःसरम्^{१८} । ताम्बूलं दापयेत्पश्चाद्गूपदीपं जनार्दनं ॥ २६ ॥
बलि विसर्जयेद्वीमांस्तत्तदिग्नि^{१९} समर्चयेत् । पुनः प्रोक्ष्य हृदा मन्त्री कुशगोमयवारिणा ॥ २७ ॥
आवाहयेत्ततो भूमिं गन्धादैरर्चयेत्ततः । दिशां पर्तीस्ततश्चाणौ पूजयेत्पुरुषोपम् ॥ २८ ॥

^१ B : च pour वै

^२ E : तोषयित्वा pour भूषयित्वा

^३ B : धूपदीपं च

^४ B : पिण्डध्वज pour ध्वजपिण्ड

^५ B : संयुक्तम् pour संयुतम्

^६ B : संनादं pour संनादः

^७ E : च pour वा

^८ B : याज्ञ pour यज्ञ

^९ B : पुण्याहं प्रोक्षणं

^{१०} B : कुम्भे pour कुशे

^{११} La forme grammaticale correcte est तत उपरि

^{१२} B : विनन्दं pour विजयं

^{१३} B : नन्दां pour अनन्तं

^{१५} B : ऋमरी

^{१४} B : जयन्तान् नैऋते

^{१७} B : जृम्भरी pour शूलिनं

^{१६} B : वायव्ये ऋमरीं चैव प्रस्थितां सोमदेशके

^{१९} B : समुद्ररेत्

^{१८} B : पुरसरैः pour पुरसरम्

पूजितेन खनित्रेण ^१हैमपात्रे त्रिराहरेत् । श्रव्ये हृदाहरेन्मृद्ग्निः पूरयेत् विचक्षणः ॥ २९ ॥
पुनः प्रोक्ष्य हृदा मन्त्री पुष्पकूर्चं तु निक्षिपेत् । पूर्ववृद्धपदीपं च ^२ संछाय क्षौमवाससा ॥ ३० ॥
मालां तदुपरि न्यस्य शिष्यहस्ते प्रदापयेत् । गजस्योपरि ^३यानस्य धारयेच्छिष्य ^४ एव च ॥ ३१ ॥

[अङ्कुरार्पणम्]

गीतवायैस्तथा दीपैश्छत्रचामरतूर्यकैः । वास्तुप्रदक्षिणं कृत्वा निशायामङ्कुरार्पणम् ॥ ३२ ॥
[ध्वजरोहणम्]

देवाग्ने स्थण्डिलं कृत्वा ^५चाष्टपत्रं सकर्णिकम् । ^६उक्षं च गोपतिं चैव श्रुद्गिणं नन्दिनं तथा ॥
पशुपतिं गन्धवाहं ^७ शङ्कुकर्णं महोदरम् । बृपेन्द्रं नवकुम्भेषु पूर्वादिषु दले ^८ न्यसेत् ॥ ३४ ॥
सद्यो वृषाधिवासस्य गव्येन प्रोक्षणं कुरु । मण्टपं पूजयेत्पश्चात्पटस्याराधनं ^९हरे ॥ ३५ ॥
नयनोन्मीलनं पश्चाजलाधिवासनं तथा । विदध्यात्पश्चशयनं वेशोधनकर्म च ॥ ३६ ॥
वृषस्य ^{१०}स्थापितस्यैवं शृङ्गे प्रतिसरं कुरु । ततो होमं च नैवेद्यं देवतावाहनं तथा ॥ ३७ ॥
मेरीं संपूज्य विधिवत्ताडनं ^{११}समाचरेत् । ध्वजमुद्धत्य देवेशमख्त्राजसमन्वितम् ॥ ३८ ॥
ग्रामप्रदक्षिणं कृत्वा संधिदेवान्समाहयेत् । ^{१२}दण्डमूलं ततो गत्वा पुण्याहप्रोक्षणं कुरु ॥ ३९ ॥
दण्डमूलेऽभिविच्याथ सपयां च नरोत्तम । कूर्चाम्भसा घटस्थेन पटस्य प्रोक्षणं ^{१३}चरेत् ॥
देशिकः सुप्रसन्नात्मा ^{१४}नृपतेर्दक्षिणां ददेत् । ततो ध्वजं समुद्धत्य रोपयेदेशिकोत्तमः ॥ ४१ ॥
^{१५}दण्डे ^{१६}सव्यक्रमेणैव मूले रञ्जुं सुवन्धयेत् । दिगीशकलशानष्टौ दण्डमूलेऽभिषेचयेत् ॥ ४२ ॥
^{१७}भवादिकाष्टमूर्तीनां दलाग्रेषु वलिं क्षिपेत् । धूपदीपं ददेत्पश्चादेशिको मन्त्रपुष्पकैः ॥ ४३ ॥

[यागशाला]

ततो ^{१८}नीराजनं कृत्वा ^{१९}देवदेवे शिवालये । ततो यागगृहं गत्वा मण्टपं समलंकुरु ॥ ४४ ॥
पूर्ववत्कल्पयेत्कुण्डं यथाविधि जनार्दनं । पुण्याहं वाचयित्वा तु कृत्वा ^{२०}वै वास्तुपूजनम् ॥

^१ E : हेम pour हैम

^२ Il nous semble bon d'ajouter कृत्वा après च, et हैमपात्रं avant संछाय pour obtenir un sens convenable.

^३ यानस्य peut-être apposé à गजस्य ; il semble bon de corriger यानस्य en तन्यस्य

^४ B, E : शिष्यम् pour शिष्यः

^५ B et E omettent च dans चाष्टपत्रं

^६ La forme grammaticale correcte est उक्षाणं

^७ B ajoute च

^८ E : दलैः pour दले ; दले doit se comprendre comme s'il y avait दलेषु.

^९ B : हरेत् pour हरे

^{१०} B : स्थापनस्यैव ; E : स्थापनस्यैवं

^{११} B : समारभेत्

^{१२} B : मूलदण्डः ; E : मूलदण्डं

^{१३} B : हरेत् pour चरेत्

^{१४} नृपते: doit être compris comme un ablatif, et ददेत् comme s'il y avait आददेत्

^{१५} E : दण्डं pour दण्डे

^{१६} B : सर्वं pour सव्य

^{१७} B, E : भवादैनष्टमूर्तीना

^{१८} B : नीराजनी

^{१९} B, E : देवदेवं

^{२०} B : चैवात्मु �pour वै वास्तु ॥

उत्सवाङ्कुरार्पणं^१ च तथा तीर्थाङ्कुरार्पणम् । पूर्ववच्छालिमानेन नलिनं^२ वेदिकां लिखेत् ॥
 तिलपद्मुलरेखाश्च^३ लाजैः पूष्यैः परिस्तरेत् । मध्यमे शिवकुम्भं तु वर्धनीं वामपार्श्वके ॥४७॥
 सहूर्चान्पल्लोपेतान्सवस्त्रान्सापिधानकान् । मध्यमे^४ हेमनिष्कं तु वर्धन्यां^५ वा तदर्थकम् ॥
 अष्टविद्येश्वरान्कुम्भान् ग्रागदलादिषु पूजयेत् । द्वारादिकलशानस्याप्य पूर्वादिषु यथाक्रमम् ॥४९॥
 पञ्च^६ चैकचतुर्खीणि^७ भूतद्वक् च चतुरख्यः । शान्तिनन्दिमहाकाला चलारातिश्च पूर्वके ॥५०॥
 इन्द्रागन्योरन्तरे भानुराग्नेय्यामग्निपूजनम् । विद्यां^८ मृडिगणेशौ च यमं याम्ये प्रपूजयेत् ॥५१॥
 विदिष्ठु^९ निर्झर्तौ^{१०} विष्णो^{११} वास्तुब्रह्म न्यसेत्कमात् । निवृत्तिं वृषभं स्कन्धं^{१२} वारुणे च हरिप्रियाम्
 पवनं च गणेशं च पश्चिमोत्तरदिष्ठु^{१४} वै । प्रतिष्ठां गौरिचण्डेशौ^{१५} धनदं सौम्यदेशके ॥५३
 ऐश्वान्यामीशलोकेशगुरुपङ्किं न्यसेत्कमात् । प्रागादीशानपर्यन्तमस्त्रराजं क्रमान्यसेत्^{१६} ॥५४
 नैवेद्यं दापयेत्पश्चाङ्कुटस्याय निवेदयेत् । पश्चामिवार्थं कर्तव्यं एकाग्निं वापि^{१८} कारयेत् ॥५५॥
 ततो होमं प्रकुर्वात् यथाविधिपुरःसरम् । उत्सवेशं च संपूज्यं^{१९} हेमनिष्कसकौतुकम् ॥५६॥
 नैवेद्यं^{२०} दापयेद्वीमानपूपादिसमन्वितम् । ताम्बूलं दापयेद्वीमानधृप^{२१} दीपपुरःसरम् ॥५७॥
 यागवीक्षां^{२२} प्रकुर्वात् यथाविधि जनार्दनं । ग्रामप्रदक्षिणं^{२३} कृत्वास्यानमण्डपसंस्थिते ॥५८॥
 उत्सवेशरमारोप्य ततः सिंहासने कुरु । विनोददर्शनं चैव स्नापयेदुत्सवेशरम् ॥५९॥
 वस्त्राभरणमाल्याद्यरूपं कृत्य जनार्दनं । चित्रान्नापूपनैवेद्यं ताम्बूलं च प्रदापयेत् ॥६०॥

^१ B : चैव pour च

^२ Le mot वेदिका doit se comprendre comme s'il y avait वेदिकायां

^३ B : रेखायां pour रेखाश्च ; E : रेखा॑ च ^४ B : हैम pour हेम

^५ B, E : वर्धनीं pour वर्धन्यां ^६ B et E omettent च

^७ B, E : भूतद्वक् चतुरख्यः ^८ B : शान्तिनन्दी महाकालौ चलारातिश्च पूर्वके

^९ B : विद्यां मृडिगणेशं च ; E : विद्यामृडिगणेशं च

^{१०} B, E : निर्झर्ति pour निर्झर्तौ ^{११} E : विष्णु pour विष्णो

^{१२} E : वास्तुब्रह्म ^{१३} B : वारुणं च

^{१४} Le mot दिष्ठु doit se comprendre comme s'il y avait दिशि

^{१५} B : चण्डेशं pour चण्डेशौ

^{१६} B : अखराजकमान्यसेत् pour अखराजं क्रमान्यसेत्

^{१७} B : पश्चामिसाध कर्तव्यम् pour पश्चामिवार्थं कर्तव्यम् ; E : पश्चामिवार्थं कर्तव्यम्

^{१८} B : अथ pour अपि

^{१९} B : दापयेद्वीमानाप्तपाटिनि दापयेत्

^{२०} B : दीक्षा॒ pour दीक्षां

^{२१} B : दीपौ॒ pour दीप

^{२२} B : दीक्षां॒ pour दीक्षां

^{२३} B, E : हेमनिष्कलकौतुकम्

^{२४} B : दीपौ॒ pour दीप

^{२५} B : कृयात्॒ pour कृत्वा

भृपदीपादिभिर्तैव पाद्याद्यैरुपचारकैः । ^१सायाह्ने साद्वोमकर्माप्यस्तदेवं विचिन्तयेत् ॥ ६१ ॥
वाहनादि ^२यथादेवं तत्तदेवान् सुपूजयेत् । होमान्ते यागवीक्षायां^३ डोलामण्टपसंनिधौ ॥ ६२ ॥

[डोलामण्टपः^४]

मण्टपं कारयेद्वीमानायताश्रं^५ तु कल्पयेत् । द्वित्रिहस्तं समारभ्य पट्पड्हस्तविवर्धनात् ॥ ६३ ॥
^६स्यात्पञ्चदशहस्तान्तमायादिशोधनं कुरु । पड्विस्तारं ^७चतुर्भागं एकांशं तु धरातलम् ॥ ६४ ॥
तत्समं तु त्रिपादं वाप्यधस्तात् सोमपीठकम् । ^८स्तम्भोच्चस्य विधिः स्तम्भगविष्टानत्रियंशकः^९ ॥
अधिष्ठानत्रिभागे तु^{१०} पञ्चभागेन चैव हि । ^{११}डोलास्तम्भस्य चोत्सेधं कल्पयेचैव केशव ॥ ६६ ॥
^{१२}स्तम्भोच्चस्याष्टमे भाग एकभागेन विस्तृतम् । ^{१३}विस्तारादशहीनं तु ^{१४}स्तम्भाग्रस्य विशालकम् ॥
एकांशमुच्चरोत्सेधं प्रपालंकृतं^{१५} माधव । तत्स्तम्भपञ्चभागे^{१६} तु त्रिभागं तोरणोदयम् ॥ ६८ ॥
ब्यालहंसादिसंयुक्तं नासिकायां तु तोरणम् । स्वर्णं वा रजतं वापि ताङ्रं वाप्यथ कल्पयेत् ॥
नानालंकारसंयुक्तं डोलानां मधुसूदन । तन्मण्टपमलंकृत्य वितानध्वजचामरैः ॥ ७० ॥
नानापिञ्छसमायुक्तं नाना^{१७} छत्रसमन्वितम् । पाटलैः कर्णिकारैश्च चम्पकैः केसरैस्तथा ॥ ७१ ॥

^१ B : सायाह्ने होमकर्म च अल्पदेवं विचिन्तयेत् । ^२ E : यथा देवान्

^३ B : दीक्षायां pour वीक्षायां

^४ Cf. *Kāmikāgama*, II, 9, 5-13:

डोलारोहं ततः कुर्यात्सायाहसमये द्विजाः । सवलिंकारसंयुक्तं कृत्वा स्तम्भद्वयं तथा ॥
स्तम्भलक्षणसंयुक्तं तबोर्यर्थं निवेशयेत् । तन्मण्ये विन्यसेऽप्तोलां चतुर्हस्तसमन्विताम् ॥
चतुर्भाग्हुसमायुक्तामूर्खप्रच्छादनान्विताम् । नानालंकारसंयुक्तामय बाहुद्वयान्विताम् ॥
एकहंसासनोपेतां पुण्याहप्रोक्षणान्विताम् । अख्तोयेन संप्रोक्षय कल्पयेदासनं यथा ॥
फलकायां यजेद्वंसं हृदा हंसासने यजेत् । ब्रह्माणां दक्षिणे बाहौ वामबाहौ यजेद्वरिम् ॥
विष्टरे रुद्रमिष्टवा तु फलकोष्ठेण शिवं यजेत् । वामे देवीं समभ्यर्थ्य सेनानी मध्यमे यजेत् ॥
गन्धाद्यैरध्ववा देवीमर्चयेत्कलकोपरि । नानागानसमायुक्तं नानानृतसमन्वितम् ॥
नानावायसमोपेतं तदा संतोषयेद्वरम् । अन्यत्रापि च कर्तव्यं डोलारोहणमिष्टदम् ॥
प्रत्यहं वा विधेयं स्यात्सर्वकामार्थसिद्धये । डोलाचलनमिष्टं स्याद्वरस्यारोहणेन वा ॥

^५ B : अग्रं pour अश्रं

^६ B : पवदशस्य हस्तान्तमायादिशोधने कुरु

^७ B, E : चतुर्भग्मेकांशं

^८ E : स्तम्भोच्चं तु विधिः

^९ E : क्रियांशकम् pour त्रियंशकः

^{१०} B : त्रिभागेन pour त्रिभागे तु

^{११} B : डोलास्तम्भं तदुत्सेधं

^{१२} B : स्तम्भोच्चं चाष्टमे भागे

^{१३} B : विस्तारं दशहीनं तु

^{१४} B : स्तम्भाग्रं तु pour स्तम्भाग्रस्य

^{१५} B : अलंकृत pour अलंकृतं

^{१६} E : भागं pour भागे

^{१७} B : घज pour छत्र

^१भूपदीशिवमालयैस्तु^२ पुच्चागमल्लिकैस्तथा । ^३मागधीकरवीरैश्च हेमधुत्तूरकैस्तथा ॥ ७२ ॥
 ‘कुशेशयप्रतीहासै रुद्रपुष्पकटीमुरैः । पूर्णिफलादिरभाग्रनारङ्गलिकुचैस्तथा’ ॥ ७३ ॥
 तन्मण्टपमलंकृत्य चाषट्ट्रोणैश्च शालिभिः । ^४शाल्यर्धतण्डुलान्त्यस्य तण्डुलार्धतिलान्त्यसेत् ॥
^५तिलार्धलाजा एवोक्ता दभैः पुष्पैः परिस्तरेत् । तत्र विभेशपूजां च संकल्पं चैव बुद्धिमान् ॥
 पुण्याहप्रोक्षणं कृत्वा ^६डोलामखेण देशिकः । तस्यामभ्यर्चयेच्चैव^७ यथाविधि जनार्दनः ॥ ७६ ॥
 धर्मे ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं चार्चयेद् गुरुः । पिनाकं विष्टरेऽभ्यर्च्य वलये कुण्डलीं तथा ॥ ७७ ॥
 ज्ञानशक्तिं क्रियाशक्तिभिर्च्छायाशक्तिं तथैव च । डोलायां वलये ^८चैवाभ्यर्च्य कुण्डलीं तदा ॥
 मृद्घुलायां वृवं चैव विन्दुं तदलये न्यसेत् । शुद्धविद्यां मनोन्मन्या फलकायां न्यसेत्क्रमात् ॥ ७९ ॥

[डोलोत्सवः]

उत्सवेश्वरमारोप्य डोलोध्वं तु ^{१०}दृढं तथा । वामे शक्तिं समारोप्य धूपदीपादिनार्चयेत् ॥ ८० ॥
 आरात्रिकं ततो ^{११}दद्यादेव विज्ञापनं कुरु । स्तोत्रध्वनिसमायुक्तं शङ्खध्वनिसमन्वितम् ॥ ८१ ॥
 गीतवाद्यैश्च नृत्यैश्च ^{१२}विज्ञाप्य तोषयेच्छिवम् । महाहविर्विवेद्याथ धूपदीपादिकं ददेत् ॥ ८२ ॥
 ग्रामप्रदक्षिणं कृत्वा नीत्वा ^{१३}देवं ^{१४}शिवालयम् । देवं संस्नाप्य संपूज्य ^{१५}नैवेद्यादीशिवेदयेत् ॥
 मन्त्रपुष्पं ततो दद्यादुदकेन ददेद् बुधः । एवं प्रतिदिनं कुर्यात्सायं प्रातस्तु चोत्सवम् ॥ ८४ ॥
^{१६}तीर्थाहात्पूर्वदिवसे नरेशस्तपनं कुरु । कौतुकं कुण्डलगन्धैश्च ^{१७}तत्तत्स्थाने न्यसेत्क्रमात् ॥ ८५ ॥
 नैवेद्यं धूपदीपं च ततो धामप्रदक्षिणम् । प्रदक्षिणाय ^{१८}सागे तु ^{१९}देवदेवे शिवालये ॥ ८६ ॥
^{२०}तदोपशमनार्थाय कर्षरालेपनं हरे । मध्यहारे ^{२१}निवेशश्च वेदगीतादिभिः सह ॥ ८७ ॥
 धूपदीपं च नैवेद्यं देवया सह निवेशनम् । प्रत्युपे कौतुकं तीर्थमस्तुराजस्य देशिकः ॥ ८८ ॥

^१ B : भूषति pour भूपदी

^२ E : मालो तु pour माल्यस्तु

^३ B, E : पुच्चागम मृलिका तथा

^४ E : मागधी करवीरै च

^५ E : हेमधुत्तूरकं तथा

^६ E : कुशेशयं प्रतीहासै क्षुत्रपुष्पकटी मुरा

^७ E : लिकुचैं तथा pour लिकुचैस्तथा

^७ E : शाल्यर्धं तण्डुलं न्यस्य तण्डुलार्धं तिलान्त्यसेत्

^८ E : तिलार्धं लाजमेवोक्तं

^{१०} B : डोलामन्त्रेण

^९ B : एव pour एवं

^{११} B : चैव कुण्डलाभ्यर्च्यनं तथा

^{१०} E : दद्या pour दृढं

^{१२} B : दद्यादेव विज्ञापनसंयुतम्

^{११} B : विज्ञापः pour विज्ञाप्य

^{१३} B : देवं pour देवं

^{१२} B : शिवालये

^{१४} B : नैवेद्यादि pour नैवेद्यादौन

^{१३} B : तीर्थाहपूर्वदिवसे

^{१५} E : तत्तत्स्थानं

^{१४} La forme grammaticale correcte est सागसि; E : साये तु

^{१५} E : देवदेवं

^{१६} E : तदुष्ण pour तदोष

^{१७} E : निवेशं

अरुणोदयवेलायां न टेशभ्रमणं हरे । देवस्य 'दर्शनं वीथ्यां देव्याः क्रोधसमन्वितम् ॥ ८९ ॥
रम्भादण्डैश्च^३ क्रोधेन भक्तानां^३ प्रहरस्तथा । देव्याश्च क्रोधशान्तिः स्यादेवयोश्च प्रदक्षिणम् ॥
^४आरात्रिकं विधानेन प्रविश्य भवनं^५ कुरु । होमान्ते चैव कर्तव्यं पूर्वं वा वलिमारमेत् ॥ ९१ ॥

[तीर्थकर्म]

सोमास्कन्देश्वरं देवमस्त्रेण सह देशिकः । ततो भक्तजनैः सार्धं^६ नद्यादौ स्नानमाचरेत् ॥ ९२ ॥
तीरे समतलं कुत्वा प्रपायामुत्सवेश्वरम् । स्त्रपनैः पञ्चगव्यैश्चाप्युत्सवेश्वरपूजनम् ॥ ९३ ॥
स्नानान्ते चैव कर्तव्यं कौतुकं मुच्य देशिकः । वस्त्राभरणमालयादैरलंकृत्य जनार्दन ॥ ९४ ॥
धूपदीपं निवेद्याथ ततो ग्रामप्रदक्षिणम् । प्रविश्य भवनं षश्वात्ततो यागगृहं गतः^७ ॥ ९५ ॥
यागादिकुम्भानुत्सृज्य पूर्णाहुतिमथाचरेत् । पादप्रक्षालनं कुत्वा पश्चादाचार्यमर्चयेत् ॥ ९६ ॥
हारकेयूरकटकैर्मयज्ञोपवीतकैः । गन्धपुष्पैश्च धूपैश्च यजमानोऽर्चयेद् गुरुम् ॥ ९७ ॥
वेद्यैश्च स्थापितान्कुम्भान्परिचारकमूर्धनि ।^८धामप्रदक्षिणं कुत्वा शुद्धवाद्यसमन्वितम् ॥ ९८ ॥
अर्धमण्ठपे संख्याप्य^९ त्रिपाद्यपरि तान्वटान् । सामान्याध्यं तु संकल्प्य तुष्ण्याहप्रोक्षणं कुरु ॥
मूललिङ्गेऽभिपिच्याथ स्त्रपनादैर्विशेषतः । महाहविर्विवेद्याथ पाद्यादैरुपचारकैः ॥ १०० ॥
धाम्नि^{१०} चण्डेश्वरे ग्रोक्तनैवेद्यादीनि दापयेत् । ध्वजदण्डान्तिकं गत्वा चण्डेशास्त्रसमन्वितम् ॥

[ध्वजावरोहणम्]

ध्वजावरोहणं कुत्वा चास्त्रमन्त्रं समुच्चरन् । अवलार्य^{११} पटस्यं च योजयेद् वृपभं वृषे ॥ १०२ ॥
चण्डेशं चास्त्रराजानं^{१२} ग्रामादिषु वलिं क्षिपेत् । वलिं विसर्जयेद्वामाण्डोकपालान्विसर्जयेत् ॥
प्रविश्य भवनं पश्चाद्वलिपीडे वलिं क्षिपेत् । पादप्रक्षालनं कुत्वा प्रविशेदालयं प्रति ॥ १०४ ॥
इति यः कारयेन्मत्यो डोलोत्सवमनुचमम् । सर्वयज्ञफलं प्राप्य^{१३} शिवेन सह मोदते ॥ १०५ ॥

^{१४}इत्यजिताख्ये^{१५} महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१६}डोलोत्सवविधिर्नाम

अष्टाविंशः पटलः ॥

^१ B : दक्षिणे pour दर्शनं

^४ B : दण्डस्य pour दण्डैश्च

^२ B : प्रहरं तथा

^५ E : आरात्रिकविधानेन

^३ E : तथा pour कुरु

^६ B : नद्यादिवासमाचरेत्

^७ B : कुरु pour गतः

^७ B : प्राम pour धाम

^९ B : त्रिपादौ नादसंस्थितम्

^{१०} B : चण्डेश्वरं ग्रोक्तं नैवेद्यादीनि

^{११} B : घटस्थं pour पटस्थं

^{११} B : ग्रामादीनां

^{१३} B : शिवलोके महीयते

^{१४} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१५} E : ओमेत महातन्त्रे

^{१५} E : डोलोत्सवविधिपटलः

[एकोनत्रिंशः पठलः]

[स्नपनविधिः^१]

[स्नपनफलम्^२]

अतः परं ^३प्रवक्ष्यामि शिवस्य स्नपनं हरे । अकालमृत्युशमनं^४ सर्वं रोगं^५ भयापहम् ॥ १ ॥
सर्वपापप्रशमनं शोकमोहं^६ विनाशनम् । सर्वाभीष्टप्रदं^७ पुंसां सर्वारिष्टनिवारणम् ॥ २ ॥
आयुःश्रीकीर्तिजयदं^८ तुष्टिपुष्टिप्रदं सदा । अवग्रहहरं^९ लोके सर्वोपद्रवं^{१०} नाशनम् ॥ ३ ॥

[स्नपनकालः^{१३}]

विषुवायनकालेषु तथा विष्णुपदीषु^{१४} च । षडशीतिमुखादेषु^{१५} द्वयेन्दुग्रहणे तथा ॥ ४ ॥
अष्टम्यां च^{१६} चतुर्दश्यां पञ्चदश्यां च^{१७} पक्षयोः । आद्रायामर्कवारे च^{१८} तीर्थक्षेपृत्सवेषु च ॥
प्रतिष्ठान्ते पवित्रे^{१९} च कृत्तिकादीपरोहणे । नवनैवेद्यकाले तु घृतस्नानोत्तरे तथा ॥ ६ ॥
घृतकम्बलके चैव वसन्तोत्सवकर्मणि । प्रायश्चित्तेषु सर्वेषु जीर्णोद्धारविधौ तथा ॥ ७ ॥

^१ Pour स्नपनविधि, voir *Kāmika* II, 4, *Kāranya* I, 36-39 et 48, *Dipta* 61 et 62, *Makuṭa* 9, *Raurava* vol. I, ii, 20-24, *Vira* 77-85, *Sahasra, sahasrasnapana-paṭala*, *Suprabheda* I, 15, *Sūkṣma* 26 et *Svāyambhuva* 18-19.

^२ Cf. *Diptāgama*, 61, 1-2a:

अतः परं प्रवक्ष्यामि महान्नपनमुत्तमम् । अपमृत्युप्रशमनमायुरारोग्यवर्धनम् ॥

दुःखत्रयनिहृत्यर्थं सर्वशत्रुविनाशनम् ।

^३ B, C, D, E : इदं वक्ये pour प्रवक्ष्यामि ^४ C, D : मथने pour शमने

^५ D : लोक pour रोग

^६ A : भयापहम् pour भयापहम्

^७ C : निवारणम् pour विनाशनम्

^८ D : पुण्यं pour पुंसां

^९ C, D : विजयं pour जयदं

^{१०} C : दुष्टपुष्ट pour तुष्टिपुष्टि

^{११} A : करं pour हरं

^{१२} A : उत्पात pour उपद्रव

^{१३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 1-6 :

अधातः संप्रवस्थामि स्नपनस्य विधिकमम् । पश्यम्यां च नवम्यां च चतुर्दश्यां तु पर्वणोः ॥

संकान्तौ विषुवे चैवाप्यने ग्रहणे तथा । पश्यम्यादिग्रहणान्तं दशशृद्धयतरं वरम् ॥

दीक्षान्ते च प्रतिष्ठान्ते प्रोक्षणे चोत्सवान्तके । यागान्ते च सुनक्षत्रे कृत्तिकादीपकर्मणि ॥

कर्तव्यं जन्मनक्षत्रे मङ्गले मन्त्रसाधने । राजाभिषेकसमये मरणान्तेऽध जन्मनि ॥

अतिवृष्टावनाश्रृष्टी दुर्भिक्षे दुनिभितके । भूमिकम्पे दिशां दाहे ज्वरमार्यादिपीडने ॥

सर्वरोगे समुत्पज्जे शत्रुभिः पीडनेऽपि च । प्रायश्चित्तादिकालेषु शिवं संकापयेद् गुरुः ॥

^{१४} A : पदेषु pour पदीषु

^{१५} A, B, C, D : आङ्ग्ये तु pour आयेषु

^{१६} B, C, E : तु pour च

^{१७} B, E : पर्वयोः pour पक्षयोः

^{१८} C : तीर्थज्ञेयोत्सवेषु च

^{१९} A : वा pour च

^१दिव्यान्तरिक्षमौमानामद्वातानां च दर्शने । अवग्रहे च जन्तुनां ^२ज्वरमार्यादिवर्तने ॥ ८ ॥
^३परचकाङ्गयोत्पत्तौ यज्ञारम्भे ‘द्विजन्मनाम् । विद्यारम्भे विवाहे च राजां चैवाभिषेचने ॥
युद्धारम्भे पुरारम्भे कृषिवाणिज्ययोस्तथा^५ । शताभिषेककाले च गवां ‘रोगप्रदर्शने ॥ १० ॥
यौवराज्याभिषेके च ^७पुण्यस्नाने च भृभुजाम् । ^८गजाश्वरोगसंभृताविदं स्नपनमारम्भेत् ॥

[स्नानमण्टपः^{१०}]

कलशस्थापनार्थाय मण्टपं कारयेत्पुरा । त्रयोदशकरैः^{११} श्रेष्ठं मध्यं सप्तकरैरपि ॥ १२ ॥
अधमं पञ्चहस्तैश्च^{१२} चतुर्षष्ठ्यद्विसंयुतम् । ^{१३}प्रथमं मध्यमन्त्यं च द्वादशस्तम्भसंयुतम् ॥ १३ ॥
रुद्रतालोच्छ्याः^{१४} स्तम्भाः प्रथमस्य प्रकीर्तिताः । शेषयोर्नवं^{१५} तालोच्चा^{१६} मण्टपानां तलोच्छ्यम्
पोडशाङ्गुलमानं^{१७} स्यादर्पणोदरसंनिभम् । कलशस्थापने योग्यः प्रासादाग्रे तु^{१८} नो भवेत् ॥
मण्टपो यदि^{१९} तत्रासौ मण्टपानां विधिभवेत् । गोमयालेपिते^{२०} रम्ये सविताने^{२१} सदिग्धवजे ॥
यज्ञवृक्षैश्चतुर्दिक्षु द्वारस्थापितोरणे^{२२} । मङ्गलाष्टकसंयुक्ते^{२३} दर्भमालाभिवेष्टिते ॥ १७ ॥

^१ A : दिव्यान्तरिक्षे pour दिव्यान्तरिक्ष । ^२ C : त्वरमात्रादै वर्तते

^३ A : परचकमयोत्पत्तौ; C : भयवक्तमयोत्पत्तौ; D : परचकमयोत्पत्तौ

^४ A : द्विजन्मने   ^५ A : तदा pour तथा   ^६ B,D, E : रोगप्रवर्तने; C : रोगः प्रवर्तते

^७ B : पुण्य pour पुण्य   ^८ A omet les *sloka* 11b et 12a   ^९ C, E : रोद pour रोग

^{१०} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 11-15 :

प्रासादस्याग्रतः कुर्यान्मण्टपं चतुरश्चकम् । विशाख तिथिहस्तं च भानुदिक्षरमेव च ॥

नवाहस्रप्रद्यशहस्तैर्नवविधे स्मृतम् । अष्टसाहस्रकं पादं नवानां मण्टपाः स्मृताः ॥

षट्प्रिंशत्रात्रसंयुक्तमुत्तमानां विधीयते । पोडशस्तम्भसंयुक्तं मध्यमानां तु कारयेत् ॥

द्वादशस्तम्भसंयुक्तमधमानां प्रकल्पयेत् । कृटं वा मण्टपं वाणि कारयेत्प्रमाणतः ॥

चतुर्द्वारसमयुक्तं चतुर्स्तोरणभूषितम् । वितानव्यजसंयुक्तं दर्भमालोपशोभितम् ॥

^{११} D : करं pour करैः

^{१२} D : इत्ते च pour हस्तैश्च

^{१३} A : प्रथमं मध्यमन्त्यं च; B : प्रथमं मध्यमान्तं च; E : प्रथमान्मध्यमान्तं च

^{१४} A : हस्ताः pour स्तम्भाः

^{१५} C, E : नवं pour नव

^{१६} A omet le passage qui va de मण्टपानां तलोच्छ्यम् à मण्टपो यदि तत्रासौ (16a) et lit:
शेषयोर्नवतालोच्चं मण्टपानां विधिभवेत्

^{१७} C, D : वा pour स्याद्

^{१८} D : ना pour नो

^{१९} C : तत्रासौ pour तत्रासौ

^{२०} D : आलेपने pour आलेपिते

^{२१} A : सहजे

^{२२} C, D : तौरंजे pour तोरणम्

^{२३} A omet le passage qui va de दर्भमालाभिवेष्टिते à मङ्गलाङ्गुरसंयुक्ते (18a) et lit:
मङ्गलाष्टकसंयुक्ते ग्रोक्षयित्वा शिवाम्भसा

मङ्गलाङ्कुरसंयुक्ते प्रोक्षयित्वा शिवाभ्यसा । ^१त्रिवृत्स्त्रेण ^२तत्रैव पिष्टाक्तेन प्रमाणतः ॥ १८ ॥
पुण्यादृं वाचयित्वादौ^३ सूत्रपातं^४ प्रकल्पयेत् । नवप्रकारं^५ तत्प्रोक्तं^६ कलशैः स्नपनं हरे ॥ १९
[स्नपनभेदाः?]

अष्टाधिकसहस्रैस्तु कलशैरुत्तमोत्तमम् । ^७साष्टाधिकसहस्रार्थैरुत्तमे मध्यमं भवेत् ॥ २० ॥
पोडशद्विशतैः^८ प्रोक्तमुच्चमस्याधमं तु यत्^९ । मध्यमोत्तममुद्दिष्ट^{१०} मष्टाधिकशतैरपि ॥ २१ ॥
^{११}अष्टोन्नरचत्वारिंशन्मध्यमध्यमध्यमुच्यते । चतुर्विंशतिभिर्शैव मध्यमस्याधमं भवेत् ॥ २२ ॥
^{१२}पोडशैरधमे^{१३} श्रेष्ठमष्टमिर्हीनमध्यमम्^{१४} । चतुर्भिरधमं हीने^{१५} कलशैः स्नपनं भवेत् ॥ २३ ॥
शिवयोः कलशावेतौ सर्वत्राप्यधिकौ मतौ । नवानामपि^{१६} चैतेषां^{१७} स्नपनानां जनार्दन ॥ २४
त्रैविध्यमिह^{१८} निर्दिष्टं कलशस्थापनं क्रमात् । उत्तमानां त्रयाणां साञ्चेषु स्थापनं क्रमात्^{१९} ॥
पदेषु मध्यमानां च त्रयाणां परिकीर्तितम् । त्रयाणामपि चान्यानां^{२०} भवेत्पद्मदलेषु^{२१} च ॥

[कलशलक्षणम्^{२२}]

सर्वेषां स्थापनं वक्ष्ये^{२३} शृणु तत्त्वं जनार्दन । सौवर्णी राजता वाथ ताम्रजा मृण्मयास्तु वा ॥

^१ B : विषु pour विवृत्

^२ A : तेनैव

^३ A : द्वा pour आदौ

^४ C : पादं pour पातं ; D : पात्रं^५ B, C, D, E : तस्योक्तं^६ E : कलश pour कलशैः

^७ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 7-10a :

नवधा स्नपनं तत्र संक्षेपेण शृणु कमात् । पञ्चमिर्हीनविर्शैव पञ्चविंशतिभिस्तथा ॥

कन्यसत्रितव्यं त्वेषु शृणु मध्यमक्रत्रयम् । पश्चाशन्त्यूनमेकं चायेकाशीतिस्ततः परम् ॥

शतमष्टोत्तरं श्रेष्ठं मध्यमत्रितव्यं त्विह । पोडशद्विशतं चैवाप्यष्टोत्तरशतत्रयम् ॥

अष्टाधिकसहस्रं चेत्युत्तमादिषु लाखिकम् ।

^८ D, E : साष्टाधिस्तु pour साष्टाधिको । ^९ A : द्विशतं pour द्विशतैः

^{१०} A : अथ मध्यतः pour अधमं तु यत् । ^{११} A : इत्युक्तं pour उहिष्ट

^{१२} B, C, E : अष्टोन्नरचत्वारिंशैर्मध्यमे मध्यमुच्यते ; D : अष्टोन्नरचत्वारिंशैर्मध्यमान्मध्यमुच्यते

^{१३} Les sloka 23 à 96a manquent dans le ms. D

^{१४} C : अधम pour अधमे^{१५} C, E : अष्टहीनं तु मध्यमम् pour अष्टमिर्हीनमध्यमम्

^{१६} B, C, E : अधमे हीने pour अधमं हीने^{१७} A : वै तेषां

^{१८} B, C, E : स्नपनं तु^{१९} A : इति pour इह

^{२०} B, C : स्थापनक्रमम् ; E : स्थापनं क्रमम्^{२१} B, C, E : अन्तानां pour अन्यानां

^{२२} C, E : दलेन pour दलेषु

^{२३} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 16b-20

कलशानि ततो ग्रावा साधयेदादिशैवकैः । सौवर्णी राजतं वापि तथा ताम्रमयैरपि ॥

शत्रूंवा शुकिकैर्वापि गवां श्वारथापि वा । अथवा मृग्नयैर्वापि सर्वलक्षणसंयुतैः ॥

सुपकैः सुत्वरैः स्तिरध्यविंशत्प्रभसमन्वितैः । एतैर्लक्षणसंयुक्तैः स्नापयेत्परमेष्वरम् ॥

उत्तमं द्वाणसंपूर्णं मध्यमं तु तदर्थकम् । अधमं चाधमं प्रोक्तं सर्वेषामाडकं तु वा ॥

शत्रूशुकिकमध्याणां स्वप्रभागेन पूरयेत् ।

^{२४} B, C : तच्छृणु त्वं समाहितः ; E : तच्छृणु त्वं समाहितः

वेदाग्निनयनप्रस्थैः^१ संपूर्णाः स्युर्यथाक्रमम् । ^२ श्रेष्ठमध्यकनिष्ठास्तु कलशाः स्नपनोचिताः ॥
सर्वेषां कलशानां तु ^३ शिवकुम्भश्चतुर्गुणः । ^४ शक्तिकुम्भश्च कलशद्विगुणः^५ स्यात्प्रमाणतः ॥ २९ ॥
शिवयोः ^६ कुम्भकौ यत्र सौवर्णो राजताः स्मृताः^७ । ^८ कलशा यदि तौ स्यातां^९ राजतौ ताप्रजाः परे ॥
१० ताप्रजौ यदि तौ तत्र कलशा मृण्मयास्तदा^{११} । ^{१२} सर्वेषां वाथ शिवोमाभ्यां^{१३} कुम्भाभ्यामेकवस्तुना ॥
मृण्मयास्तु विशेषेण कलङ्करहिताः शुभाः । पक्विम्बोपमाः सर्वे श्लालयेत्तान्विशेषतः ॥ ३२ ॥
अख्यजसेन^{१५} तोयेन स्वत्रेणाप्यथ^{१६} वेष्टयेत् । निर्दोषेण सितेनैव समेन श्लालितेन च ॥ ३३ ॥
त्रिगुणद्विगुणैकेन शिवोमारुदकुम्भकान् । दर्भोपरि^{१७} ततः सर्वान्विन्यस्याधोमुखान्सुधीः ॥ ३४ ॥

[गन्धोदकम्^{१८}]

प्रोक्षयेद्वदयेनाथ पूरयेद्वन्धवारिणा । नवमृद्धाण्डपूर्णेन शीतलेन सुगन्धिना ॥ ३५ ॥
नादेयेनाथ कौपेन शुचिना स्वच्छवारिणा । उशीरत्रुटि^{१९} हीवेरचन्दनागरुकोष्ठजैः^{२०} ॥ ३६ ॥
जाति^{२१} तकोलजैश्वापि^{२२} निर्दोषैर्जन्तुवर्जितैः । ^{२३} चूर्णरालोलितं सर्वं^{२४} गन्धोदमिति संज्ञितम् ॥

[स्थणिडलम्^{२५}]

कलशस्थापनार्थं तु^{२६} स्थणिडलं शालिभिर्भवेत् । निर्दोषैः सुसितैश्वापि धान्यैः कृष्णविवर्जितैः ॥

^१ A : प्रस्थं pour प्रस्थैः

^२ A : संपूर्णं स्याद् pour संपूर्णाः स्यूर्

^३ C : ज्येष्ठ pour श्रेष्ठ

^४ A : शिवकुम्भं चतुर्गुणैः ; B : शिवकुम्भं चतुर्गुणम्

^५ A : शक्तिकुम्भं च

^६ A : द्विगुणं pour द्विगुणः

^७ A : कुम्भयोः pour कुम्भकौ

^८ A : तु वा pour स्मृताः

^९ C : कलशायोदितौ स्यातां

^{१०} B, E : राजताः pour राजतौ

^{११} A : ताप्रजाः pour ताप्रजौ ^{१२} C : तु ताः pour तदा ; E : तु वा ^{१३} B, C, E : सर्वेषां च शिवाभ्यां तु

^{१४} A : कुम्भानामेव वस्तुना ; B : कुम्भाभ्यामेकवस्तुजः ; E : कुम्भाभ्यामेकवस्तुजम्

^{१५} C : जन्मदेन pour जन्मेन

^{१६} B, C, E : अथ च pour अप्यथ

^{१७} A : स्थितान् pour ततः

^{१८} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 68b-69 :

उशीरागरुक्पूरचन्दनैव सुपुष्टितम् । शुद्धतोयेन संमिश्रमुपस्तानोदकं स्मृतम् ॥

उपस्तानानि तत्संख्या सप्ततीर्थानि यानि तु ॥

^{१९} C, E : चोचानां pour हीवेर

^{२०} C, E : कुष्ठकैः pour कोष्ठजैः

^{२१} A : तकोलकैः pour तकोलजैः

^{२२} E : एव pour अपि

^{२३} C : गन्धैरालोलिताः सर्वे ; E : गन्धैरालोपिताः सर्वे

^{२४} C : गन्धादिमन्तसंज्ञितम् ; E : गन्धादिमन्तसंज्ञितम्

^{२५} Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 23-24a :

स्थणिडलं तत्र कुर्वीत शालिभिर्विमलैस्तथा । आडकं च तदधै वा कलशानां पृथक् पृथक् ॥

तदधै तण्डुलैर्भूष्य तदधै तिलसंयुतम् ।

^{२६} C, E : स्थापनार्थाय় pour स्थापनार्थं तु

ग्रत्येकं कलशानां तु द्विप्रस्थेन कृतं परम् । स्थिण्डलं मध्यमुद्दिष्टं सार्धप्रस्थेन 'निर्मितम्॥३९॥
प्रस्थेनैवाधमं ग्रोक्तं शिवाख्यस्य जनार्दनं । ^२स्थिण्डलं द्विगुणं चापि त्रिगुणं च चतुर्गुणम्॥४०॥
कन्यमं मध्यमं श्रेष्ठं ^३तत्तदर्थमुमात्मके । ^४तत्तत्तुर्याशकैश्चापि तण्हूलैः पोडशांशकैः ॥ ४१ ॥
तिलैश्चापि समायुक्तं शुभ्रलाजसमन्वितम् । दर्भविर्कीर्णं सर्वत्र ; तिथिसंख्यैः ^५कुशैरथः॥४२॥

[कूर्चम्]

'कूर्चं साञ्छिवकुम्भस्य पञ्चविंशाङ्गुलायते?' । दशभिर्मध्यमं ^६तद्वत्सप्तमिश्चाधमं भवेत्॥४३॥
नवमिः सप्तभिर्वैव पञ्चभिश्च यथाक्रमम् । गौरीकुम्भस्य ^७कूर्चं साञ्छेष्टुमध्यकर्णीयसम्॥४४॥
सप्तमिः पञ्चभिर्वैव ^८त्रिभिश्चापि क्रमेण तु । पूर्ववत्कूर्चमुद्दिष्टं कलशानां जनार्दनं ॥ ४५ ॥

[पिधानम्]

विंशाङ्गुलं ^९साञ्छल्लक्षेस्तु ^{१०}शेषं तिथ्यङ्गुलं भवेत् । ^{११}चतुरङ्गुलप्रमाणेन पिधानं साञ्छरावकम्
[वल्लम्]

सप्तप्तपञ्चहस्तं स्यात्कुम्भवेष्टनवत्त्वकम् । पञ्चभागैकविस्तीर्णं नीरोमं सुसितं भवेत् ॥ ४७ ॥
^{१४}श्रेष्ठमध्यकनिष्ठं च क्रमेण परिकीर्तितम् ।

[रत्नानि]

^{१५}शिवकुम्भस्य रत्नाम्बुपञ्चकं श्रेष्ठमुच्यते ॥ ४८ ॥

चत्वारि त्रीणि रत्नानि मध्यमाधमयोरपि । माणिक्यं मुक्ता वैदूर्यमिन्द्रनीलं प्रवालकम् ॥४९॥
पञ्चरत्नमिति ग्रोक्तं गौरीकुम्भे तु काञ्चनम् । अधमं माषमात्रं सादृ द्विगुणं मध्यमं भवेत्॥५०॥
त्रिगुणं श्रेष्ठमित्युक्तं शेषेषु द्रव्यमेव हि । सर्वसाधारणं चैव साधनं परिकीर्तितम् ॥ ५१ ॥

[^{१६}अष्टोत्तरसहस्रस्नपनम् ; तत्र सूत्रपातः^{१७}]

^{१८}अथो नवप्रकाराणां^{१९} वक्ष्यामि स्वापनं क्रमात् । पूर्वोक्तमण्टपे सम्यक् सूत्रपातं तु कारयेत् ॥

^१ B, E : संमितम्   ^२ A : स्थिण्डलद्विगुणं   ^३ C : तत्तदर्थक्रमात्मके ; E : तत्तदर्थक्रमात्मकम्

^४ E : तत्तु तुर्मश्चकैश्चापि

^५ B : कुशैस्तथा

^६ A : कूर्चः pour कूर्च

^७ A : आयतम् pour आयतैः

^८ A : तत्त्वात् pour तद्वत्

^९ C : कूर्चस्य pour कूर्च स्यात्

^{१०} C : त्रिभिश्चाभिक्रमेण वै ; E : त्रिभिश्चापि यथाक्रमम्

^{११} A : साञ्छाङ्गुलं ; B : अशक्तेस्तु ; C : तत्त्वात्क्षेत्तु ; E : तु तत्त्वात्क्षेत्तु

^{१२} C : शेषे तीर्थाङ्गुलं   ^{१३} C : चतुरङ्गुलप्रमाणेन पिधानस्य शरावकम्   ^{१४} B : श्रेष्ठं pour श्रेष्ठ

^{१५} Les sloka 48b à 51 manquent dans les mss. C et E

^{१६} Pour les détails d'astottarasahasrasnapana voir Rauravāgama vol. I, ii, 24

^{१७} Cf. ibid., pp. 144-115, sl. 1b-9 et note 7

^{१८} E : अतो pour अथो

^{१९} C : प्रकारेण pour प्रकाराणां

Aṣṭādhikasahasra snapana

N

978	979	980	981	982
977	965	966	967	963
976	964	920	960	968
975	963	961	961	963
974	973	972	971	970

803	804	805	806	807
807	790	791	792	808
801	793	794	795	792
800	798	793	796	794
799	798	797	799	792

829	830	830	831	832
827	915	916	917	833
824	914	909	910	912
825	913	912	911	919
826	923	922	921	920

653	654	655	656	657
652	640	641	642	659
651	639	634	635	643
650	638	637	636	644
649	848	847	846	845

878	879	880	881	882
877	865	866	867	863
876	864	865	860	861
875	863	862	861	869
874	873	872	871	870

903	904	905	906	907
902	890	891	892	908
901	889	884	885	883
900	888	887	886	894
899	898	897	896	895

1003	1004	1005	1006	1007
1002	993	991	992	1008
1001	989	984	985	983
1000	988	987	986	989
999	988	987	986	985

778	779	780	781	782
777	765	766	767	763
776	764	759	760	766
775	763	762	761	769
774	773	772	771	770

278	279	280	281	282
277	265	266	267	269
276	269	268	266	268
275	268	267	266	263
274	273	272	271	270

105	104	105	106	107
102	290	291	292	108
101	299	298	295	293
100	298	297	296	294
99	299	297	296	295

328	329	330	331	332
327	315	316	317	333
326	314	309	310	318
325	313	312	311	319
324	323	322	321	320

353	354	355	356	357
352	340	341	342	358
351	339	334	335	343
350	338	337	336	344
349	346	347	346	345

378	379	380	381	382
377	365	366	367	383
376	364	359	360	368
375	363	362	361	369
374	373	372	371	370

428	429	430	431	432
427	415	416	417	433
426	414	409	410	418
425	413	412	411	419
424	423	422	421	420

753	754	755	756	757
752	740	741	742	758
751	738	734	735	743
750	738	737	736	744
749	748	747	746	745

253	254	255	256	257
252	240	241	242	258
251	238	234	235	243
250	238	237	236	244
249	24			

सकूर्चौ^१ रक्षेमाहयौ गन्धचन्दनचर्चितौ । ^२वस्त्रेणावेष्टितग्रीवौ सापिधानौ च साक्षतौ ॥ ६८ ॥
 मालापल्लवसंयुक्तौ शिवयोः कुम्भकावुभौ । अत्थेण प्रोक्षयित्वाब्जं^३ कर्णिकायां शिवेन तु ॥ ६९ ॥
 गौरीमन्त्रेण^४ जाप्यौ तु स्थापयेत्स्थापकोत्तमः । शिवकुम्भोत्तरे^५ भागे^६ वर्धन्याः स्थानमुच्यते ॥
 ७उत्तराभिमुखां तस्या नासिकां परिकल्पयेत् । पाद्यमाचमनं चाध्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् ॥
 क्षीरं दधि धृतं चैव दलाग्रेषु च विन्यसेत् । ^८चत्वारिंशत्सु चान्येषु^९ व्यूहेषु पुरतः क्रमात् ॥
 प्रतिव्यूहं शतार्धार्धान्कलशान्स्थापयेत्सुधीः । क्षीद्रमिक्षुरसं चैव^{१०} यवं दर्भोदकं तथा ॥ ७३ ॥
 तिलं कदलिकायास्तु फलं सर्पपमेव च । नालिकेरफलं रात्रिरजो वै^{११} मातुलङ्घकम् ॥ ७४ ॥
 लामजं दाढिमां^{१२} लाजचूर्णं पनसमेव च । भस्म^{१३} चाम्रफलं चैव^{१४} पोडशैतान्कमेण हि ॥ ७५ ॥
 पूर्वादि विन्यसेद्विष्णो स्वरावरणमध्यमे । ^{१५}तेषामेतत्तथैवेह प्रथमावरणस्य च ॥ ७६ ॥
 द्रव्याणि क्रमशो वक्ष्ये^{१६} तानि संक्षेपतः शृणु । काश्मीरं^{१७} रोचना कुष्ठं कर्पूरं च लवङ्गकम् ॥
^{१९}एला जातीफलं चान्यत्पत्रमष्टमं^{२०} मुच्यते । प्रथमावरणस्योत्तं द्वितीयसाधुनोच्यते ॥ ७८ ॥
 सहा दूर्वा तथा लक्ष्मीर्भद्रा^{२१} विष्णुवध्युता । इन्द्रवल्ली तथा काशं वाराही^{२२} शृङ्गमेव च ॥ ७९ ॥
 गोक्षुरं च शमीपत्रं^{२३} तथैवाङ्गलिकारिका । अपामार्गद्वयं चैव^{२५} गिरिकर्णिद्वयं तथा ॥ ८० ॥
 पोडशैतानि^{२६} वस्त्रूनि द्वितीयेषुदके न्यसेत् । द्वितीयावरणेष्वेवं^{२७} स्वराणां परिकीर्तितम् ॥ ८१ ॥
 वाह्यस्यापि दृतीयस्य^{२८} मध्यस्य वक्ष्यते^{२९} धुना । पद्मं नीलोत्पलं चैव^{२९} रक्तमुत्पलमेव च ॥ ८२ ॥

^१ B, C, E : हेमस्तनाङ्गौ   ^२ E : वस्त्रेण वेष्टितग्रीवौ   ^३ B : अप्तौ pour अब्जं ; E : अथ

^४ B, C, E : चांकौ pour जाप्यौ   ^५ C, E : देशे pour भागे   ^६ E : वर्धनी pour वर्धन्याः

^७ B, C, E : उत्तराभिमुखश्चैव   ^८ E : चत्वारिंशत्सुरान्येषु

^९ A : व्यूहः परिवृतः क्रमात् ; C, E : व्यूहेषु परतः क्रमात्

^{१०} A : यवदर्भोदकं ; E : यवोदशोदकं   ^{११} A : मातुलङ्घकम्

^{१२} A : लाजाचूर्णं   ^{१३} B : चाम्रफलं

^{१४} A : पोडशैताः pour पोडशैतान् ; C, E : पोडशैते

^{१५} Les sloka 76 à 316 de ce patala manquent dans le ms. B

^{१६} A : तेषामेव तथैवेह   ^{१७} C, E : नाति pour तानि   ^{१८} E : रोचनं

^{१९} A : लाजा तिलफलं ; B, C : एला जातिपत्रं ; E : एलं जातीफलं

^{२०} A : अष्टक pour अष्टम

^{२१} C, E : सृङ्ग pour शृङ्ग

^{२२} C : गोक्षुरा

^{२३} E : गोक्षुरा

^{२४} C : तथैका pour तथैव

^{२५} E : गिरीयं कर्णिकारकम्

^{२६} C : वाह्याणि ; E : पत्राणि

^{२७} A : स्वरावरणकीर्तिता ; C : नराणा परिकीर्तितम्

^{२८} E : द्रव्यं च pour मध्यस्य

^{२९} C : रक्तमुत्पलकं न्यसेत्

^१एतैश्चिभिः समायुक्तं ^२ककारे पूर्ववारि तत् । तुलसीचिल्व^३धुत्तूरपत्रैः^४ पत्रोदकं ^५खके ॥८३
 पलाशाश्वत्ययोश्चापि कपित्यस्य च वलक्लैः । वलक्लोदकमुहिष्टं गकारपदमध्यमे^६ ॥ ८४ ॥
 आम्राश्वत्यपलाशानां ^७पलुवैः पलुवोदकम् । ^८घकारे विन्यसेऽन्तद्विरोशीरमुस्तकैः ॥८५॥
 मूलोदकं ^९डकारस्य ^{१०}तदुकं पूर्वपञ्चकम् । नारज्जलिकुचाम्राणां फलैयुक्तं फलोदकम् ॥८६॥
 चकारे विन्यसेच्छालि^{१२}नीवाराभ्यां^{१३} प्रियज्ञना । वीजोदकं ^{१४}छकारस्य ^{१५}विदार्युत्पलपञ्चकैः ॥
 कन्दैः कन्दोदकं ^{१६}तत्त्वं जकारे विन्यसेद् तुधः । चन्दनागरुकरौयुक्तं^{१७} गन्धोदकं ^{१८}तथा ॥८८
^{१९}झकारे^{२०} विन्यसेद्वीमान्गन्धोदकमिति स्मृतम् ।^{२१}जकारे तिलसिद्धार्थ^{२२}यवैः सिद्धोदकं^{२३} तथा^{२४}
^{२५}एवं याम्यगतं प्रोक्तं व्युहानां पञ्चकं ^{२६}पदम् । माणिक्यमुक्तावैद्यैषकारे रक्तवारि तत् ॥
 ताम्ररूप्यसुवर्णस्तु^{२७} युक्तं लोहोदकं भवेत् । ठकारे विन्यसेत्पश्चाहुकारे^{२८} कान्तवारि च ॥९१॥
 सूर्यकान्तमयस्कान्तं चन्द्रकान्तमिति^{२९}त्रिभिः । माक्षिकत्रयसंयुक्तं माक्षिकाम्भो^{३०} डकारके ॥
^{३१}अप्रकाम्भो णकारे तु युक्तं तत्त्विभिरञ्चकैः^{३२} । सौराष्ट्राजनताक्षयैस्तु^{३३ ३४}तकारे श्वारवारि तत्
^{३५}धातृदकं ^{३६}थकारे सादातुसिन्दूरगैरिकैः । रक्तचन्दनसंयुक्तं हरितालसमन्वितम् ॥ ९४ ॥
^{३७}मनश्शिलायुतं चापि दकारे^{३८} रक्तवारि तत् । समित्पति^{३९}सरित्तीरक्षेत्रसंभवया मृदा ॥९५॥

^१ C : यद्वा एतैः pour एतैश्चिभिः ; E : एतैः पुर्यैः

^२ A : अकारे pour ककारे

^३ A : धुधूरं pour धुत्तुर

^४ A : पत्र pour पत्रैः

^५ A : कखम् pour खके ; C : खगम्

^६ A : मध्यमम् pour मध्यमे

^७ A : वलक्लैः pour पलुवैः ; C : पल्वलैः

^८ A : घकारे ; C : खकारे

^८ A : तत्त्वं pour तद्वद्

^{१०} A : द pour द

^{११} C, E : उक्तं पूर्वस्य pour तदुकं पूर्वं

^{१२} A : शाली pour शालि

^{१३} E : नीवारं च pour नीवाराभ्यां

^{१४} A, C, E : च pour छ

^{१५} A : विन्दारी pour विदारी

^{१५} C : तद्वद् pour तत्त्वं

^{१७} C : उक्तं pour युक्तं

^{१८} C : लक्षप् pour तथा ; E : च तम्

^{१९} C et E omettent ce demi-*sloka*

^{२०} A : वकारे pour शकारे

^{२१} A : त्रै pour ज ; E : ज

^{२२} A : सिद्धार्थं pour सिद्धार्थं

^{२३} C, E : यवस्तुदोदकं pour यवैः सिद्धोदकं

^{२४} C : भवेत् pour तथा ; E : जके

^{२५} C : एतदामगतः प्रोक्तं ; E : एतद्वाम्यगतं प्रोक्तं

^{२५} C, E : उनः pour पदम्

^{२६} A : धकारे pour डकारे

^{२७} E : त्रूत्यैत्यु त्रूत्यैस्तु

^{२०} A : डकारकान्

^{२१} A : अप्रकाम्भो

^{२१} A : अग्रकैः pour अग्रकैः

^{२२} E : धातुत्रयं pour धातृदकं

^{२४} A : श्वं pour त

^{२३} C, E : मनश्शिलाया युक्तं च

^{२५} A : धं pour थ

^{२४} C : ०सरित्क्षेत्रसंभवा या तथा मृदा ; E : ०सरित्क्षेत्रसंभवया तथा मृदा

^{२६} A : रक्तवारिदम् ; C, E : वारि रक्तकम्

युक्तं^१ मृदम्भ इत्युक्तं^२ धकारे तत्समादिशेत् । त्रिफलासंयुतं^३ वारि कथायोदं नकारके ॥९६॥
पकारे विन्यसेत्क्षीरं फकारे दधि विन्यसेत् ।^४ वकारे विन्यसेत्सर्पिर्भकारे^५ तैलमुच्यते ॥९७॥
वाहस्थेषु पदेष्वेवमुक्तद्रव्यं तु मध्यमे ।^६ तदनन्तरमष्टानां^७ कथ्यतेऽत्र समासतः ॥ ९८ ॥
फेनं^८ च देवदारुच मांसी तालीसपत्रकम् ।^९ कुष्ठं^{१०} वक्त्रं तथा^{११} रास्ना नाशकेसरमेव च ॥
प्रथमावरणस्यैतान्पूर्वादिकमशो न्यसेत् । चम्पकं जाति^{१२} पुञ्चागमल्लिकाकरवीरकम् ॥ १०० ॥
श्वेताकं वक्तुलं चैव^{१३} चतुरझुलसंयुतम् । माधवी कुरवं चैव केतकी पाटली तथा ॥ १०१ ॥
नन्द्यावर्तं च^{१४} वन्धूकजपाहेमाख्यमेव^{१५} च । प्रागादिकमशो^{१६} द्रव्यं पोडशेष्वपि विन्यसेत् ॥

[देवतान्यासः^{१७}, होमशः]

एवं द्रव्यं समाख्यातं प्रणु देवानतः परम^{१८} । द्रव्यन्यासावसाने तु^{१९} देवतान्यास उच्यते ॥
पुण्यादं वाचयित्वा तु प्रोक्षयेच्छिवमन्त्रतः । परितः शिवकुम्भस्य स्थिण्डले तु^{२०} विधानतः
समिदाज्यचरूप्लाजांस्तिलांश्च^{२१} ब्रह्मपञ्चकैः । प्रत्येकं शतमधीं वा तदधीं वाथ होमयेत् ॥ १०५ ॥
^{२२}पूर्णाहुतिं तु मूलेन सर्वत्र जुहुयात्ततः । होतारश्वैव^{२३} चत्वारः समकालं समुत्थिताः ॥ १०६ ॥
स्पृशेयुर्दक्षं^{२४} हस्तेन^{२५} शिवकुम्भं मुखाणुभिः । ततः^{२६} शैवपदाभ्याशे^{२७} समासीनो^{२८} गुरुस्तमः ॥
^{२९}दक्षिणे मन्त्रविन्यासमुदगवक्त्रः^{३०} प्रयोजयेत् । श्वेतं^{३१} त्रिलोचनं शम्भुं जटामकुटसंयुतम् ॥
चन्द्रावयवलक्ष्माणं सर्वाभरणभूषितम् । चतुर्सुजं प्रसन्नास्यं वरदाभयहस्तकम् ॥ १०९ ॥

^१ C : मृदम्भ

^२ C : य pour ध

^३ C, D, E : रुक्षा pour वारि

^४ A : भ pour व

^५ D : तैलोदमुच्यते

^६ A : तदनन्तरतोऽष्टानां; C : तदन्तरतोऽप्यष्टानां; D : तदन्तरन्तोऽप्यष्टानां

^७ C : D : अबुना कथ्यते न वै; E : कथ्यते चाबुना य वै

^८ A : च देवदारुं च; C, D : चन्द्रनदारुं च ^९ A : अर्धवक्त्रं; C : कर्ण वाकं; D : कपित्थकं

^{१०} Cf. *Vaidyakaśabdasindhu*, p. 846 : वक्त्रम् = तगरपुण्यम्

^{११} A : स्तानागरे रसमेव च ^{१२} A : पुञ्चागं pour पुञ्चाग

^{१३} Cf. *Vaidyakaśabdasindhu*, p. 380 : चतुरझुलः = आरम्भविशेषः

^{१४} A : जम्बूकं pour बन्धूक ^{१५} A : हि pour च ^{१६} E : कमतो pour कमशो

^{१७} Pour les détails du देवतान्यास voir *Rauravāgama*, vol. I, pp. 122-133, et p. 133, note 9

^{१८} C, D : कमात् pour परम्

^{१९} E : देवतान्यासपूर्वतः

^{२०} E : विधिः क्रमात्

^{२१} A : तिलं च pour तिलोद्ध

^{२२} A : पूर्णाहुतिस्तु सर्वत्र सर्वत्र

^{२२} A : अपि pour एव

^{२४} A : दश pour दक्ष

^{२५} A : शिवकुम्भमुखाणुभिः

^{२६} C : चैव pour शैव ^{२७} A : समाधानो

^{२८} C : गुरुः स्मृतः; D : गुरुस्मृतः

^{२९} C : दक्षिणे मन्त्रं विन्यसम्; D : विन्यस दक्षिणे मन्त्रम्

^{३०} A : उदरवक्त्रं pour उदरवक्त्रः

^{३१} A : त्रिलोचनांशं तु pour त्रिलोचनं शम्भुं

कृष्णापरशुसंयुक्तं ध्यात्वा चावाहनादिभिः । पूजयेद्ग्रन्थपुष्पाद्यैनैवेद्यान्तं ^१स्वमन्त्रतः ॥११०
 हेमवणां दिनेत्रां च पूर्णचन्द्रनिभाननाम् । द्विषुजां सर्वहृदयाङ्गां सर्वाभरणभूषिताम् ॥१११ ॥
 वर्धन्यां तु यजेद्दीर्गं स्वनामपदमन्त्रतः । ^२कालकणीं ततो मुद्रां शिवयोः कुम्भयोरपि ॥११२
 लिङ्गमुद्रां शिवे चाथ वर्धन्यां ^३च ^४मनोरमाम् । ^५उभयोः सुरभीमुद्रां दर्शयेद्देशिकोच्चमः ॥
 पाद्यादिषु ततोऽष्टौ च ^६ विद्येशांश्च प्रपूजयेत् । स्वनामपदमन्त्रैस्तान् ^७स्वरस्यांस्तु ततोऽर्चयेत् ॥
^८अकारब्यूहमध्ये तु शम्भुं गन्धादिभिर्यजेत् । देवदेवं महादीपं वरिष्ठं परमेष्ठिनम् ॥११५ ॥
^९सत्यरूपमनन्तं च ^{१०}परानन्दमनिन्दकम् । प्रथमावरणे तस्य कलशेष्वभितो यजेत् ॥११६ ॥
 द्वितीये कामदं कालनाशनं कपिलाभ्वरम् । ^{११}कपर्दिनं पुराराति ^{१२}खगं ^{१३}खडगधरं विष्वम् ॥
 विवृत्वं ^{१४}विवुधात्मीशं ज्ञानं विज्ञानलोचनम् । ^{१५}श्रीकण्ठमनधं वैद्यं ^{१६}वेदायमिति पोडशः ॥११८
 तद्रावे ^{१७}पोडशस्वेतान्पूर्वादारभ्य पूजयेत् । रुद्रं चाथ महादेवं वामदेवं हरं शिवम् ॥११९ ॥
 ईशानं गिरिशं शर्वं ^{१८}सर्वज्ञममराधिष्ठम् । कपर्दिनं करालाक्षं कालनाशनमव्ययम् ॥१२० ॥
^{१९}त्रिनेत्रं च यजेद्दीमानाकारादिषु ^{२०}मध्यमे । ^{२१}अकारावरणे प्रोक्ता ये रुद्रास्तांस्तथैव च ^{२२} ॥१२१
 अपूर्वेष्वेतेषु सर्वेषु ^{२३}त्वकारादिक्रमाद्यजेत् । तृतीयावरणे पश्चात्पूर्वादिक्रमतो यजेत् ॥१२२ ॥
^{२४}मनोजवं ^{२५}यजेन्मध्ये ततोऽष्टसु यथाक्रमम् । अनन्तमतिरिक्तं च विरक्तं वेदलोचनम् ॥१२३
 वेदान्तसारसन्दोहं विमलं विश्वभावनम् । विश्वेशं चैव पूर्वादिक्रमाद्रुद्रान्समर्चयेत् ॥१२४ ॥
^{२६}द्वितीयावरणे पश्चात् ^{२७}पोडशस्वभितः क्रमात् । स्थाणुं सहस्रवाहुं च धूर्जटिं ज्वलनद्युतिम् ॥

^१ C, E : समन्त्रतः ; D : सुमन्त्रतः

^१ A : कणिकायां pour कालकणी ; C, E : कालकणी

^२ C, D, E : तु pour च

^२ E : मनोरथम्

^३ A : दर्शयेद्दुर्भिं मुद्रामुभयोर्देशिकोच्चमः

^३ C, D, E : अष्टाषु pour अष्टौ च

^४ C : विद्येशानामत्पूर्वसेत् ; D : विद्येशानामन्त्यसेत् ; E : विद्येशानामभिन्नसेत्

^४ D : स्वरगांस्तु

^५ L'ordre des *stoka* dans le ms. D est le suivant : 115a, 117, 115b, 116, 118 etc.

^६ C, D : तस्या रूपम् pour सत्यरूपम् ; E : सौम्यरूपम्

^७ C, D, E : परात्परविश्वदिमः ; E : परात्परमविश्वदिमम्

^८ C, D : कन्दपं रिपुमारस्य ; E : कन्दर्परिपुमारस्य

^९ C, E : खंगं ; D : खडग

^९ C, E : खगरथं

^{१०} C, D, E : विवुधात्मीशं ज्ञानानां ज्ञानलोचनम्

^{११} C, D, E : श्रीकण्ठमनसे विद्येशं

^{११} A : वेदायेयमिति पोडश

^{१२} C, D, E : पोडशेषु pour पोडशम्

^{१२} A : सर्वोक्तम् pour सर्वज्ञम्

^{१३} C, D, E : त्रिग्रेवं

^{१३} A : नकारादिषु pour आकारादिषु

^{१४} C, E : अकारे वरणे ; D : अकारे वरुणे

^{१४} E : हि pour च

^{१५} A : चकारादि pour त्वकारादि

^{१५} C, D : मनोजवं ; E : मृत्युज्ञवं

^{१६} C, D : त्वयेन्मध्ये ततोऽष्टाषु

^{१६} C, D : तृतीय pour द्वितीय ^{१७} E : तृतीय pour द्वितीय ^{१८} C, D : पोडशेषु pour पोडशम्

१ विद्युतिपञ्जजटं भानुं^२ परमेश्वरमुद्रतम्^३ । ४ भग्नं भीमं^५ हिमाभं च सर्वं च विभीषणम् ॥१२६॥
 कृतिवासं समाराध्यं पूर्वं च क्रमाद्यजेत्^६ । ततः^७ खकारवयूहाच्च क्रमाद्रान्समर्चयेत् ॥१२७
 तत्तन्मध्यगतानेतांस्तच्छृणु त्वं^८ समाहितः । महाकायं^९ गकारे तु शूलिनं तु^{१०} घकारके ॥
 ११ डकारे पूजयेद्ग्रीभं^{१२} चकारेऽत्युग्रमेव च । छकारे^{१३} व्यग्रनामानं जकारे चेश्वरं तथा ॥१२९
 १४ झकारे^{१५} पुरनाशं च पुराणं तु^{१६} बकारके ।^{१७} लोकसाक्षी टकारे स्याट्ठकारे त्यम्बको भवेत्^{१८}
 गङ्गाधरं^{१९} डकारे तु^{२०} ढकारे चेन्दुमर्दनम् ।^{२१} णकारे सर्वं गः पूज्यः सर्वदस्तु^{२२} तकारके ॥१३१
 २३ थकारे सद्गमश्वेव^{२४} दकारे शंकरो भवेत् ।^{२५} धकारे शान्तं इत्युक्तः^{२६} शर्मदस्तु^{२७} नकारके ॥१३२
 शाश्वतः स्यात्^{२८} पकारे तु^{२९} फकारे^{३०} शुचिरुच्यते ।^{३१} वकारे भसितप्रीतिं^{३२} भकारे^{३३} वरदं तथा ॥
 ३५ खकारे वृषवाहं च पूज्या रुद्राः प्रकीर्तिः ।^{३६} तेषामनन्तराशासु^{३७} षोडशस्वथं तद्वहिः ॥१३४
 पूर्वोक्तक्रमतो^{३८} रुद्रान् पूर्वोक्तान्पूर्ववद्यजेत्^{३९} ।^{४०} सर्वत्र व्युहमध्यस्थकलशानपि देशिकः ॥१३५

१ C : विद्यात् pour विद्युत्

१ A : जटाभारं pour जटं भानुं; E : जटि भानुं

२ A : उद्गतम् pour उद्गतम्; C : उद्गृहम्

४ A : गर्भं pour भग्नं

५ C, D : हिमाभासं pour हिमाभं च; E : महाभासं

६ C, D, E : न्यसेत् pour यजेत्

७ A : च pour च; C, D, E : य

८ A : संश्लेष्य च pour तच्छृणु त्वं; D : तान् श्लेष्य त्वं

९ C, E : य pour गः D : व

१० A, D : द pour घ

११ A : प pour षः C, D, E : व

१२ C, D : लकारे रुद्रमर्चयेत्; E : छकारे रुद्रमर्चयेत्

१३ A : अत्युप्र pour अय्य

१४ C : र pour ष

१५ A : पुनराशं च

१६ E : षः pour अ

१७ C Comet les *stloka* 130b et 131

१८ D, E : टकारे लोकसाक्षी स्यात्पश्चादावरणकमात्

१९ D, E : ठ pour ड

२० D, E : ड pour ड

२१ D, E : ड pour ण

२१ D, E : ण pour त

२२ C, D : स pour ष; E : त

२२ C, D : त pour द; E : थ

२३ C, D : ष pour ष; E : द

२३ A : सर्वदस्तु; E : शर्वदं तु

२४ C, D : द pour न; E : ष

२४ C, D, E : ष pour प

२५ C, D, E : न pour फ

२५ E : शुद्धिं pour शुचिं

२६ C : ए pour व; D : ह

२६ A : भसितं प्रीतिं; C, D, E : असितप्रीतिं

२७ C, D, E : क pour भ

२७ A : वदनं pour वरदं; C, E : परतः; D : वरतः

२८ A : म pour ख

२८ A : तेषामनन्तरेऽश्यासु; C, D, E : तेषामनन्तरे चाष्टौ

२९ A : षोडशी चाय तद्वहिः; C, D, E : षोडशो चाय तत्पुनः

३० A : रुद्राः pour रुद्रान्

३० C, D, E : न्यसेत् pour यजेत्

३१ A : पूर्वत्र pour सर्वत्र

वत्रेण वेष्टयित्वा तु ततो यजनमारभेत् । एवं ^१रुद्रान्समाराध्य कलशानां ^२सहस्रके ॥१३६॥

[अभिषेकः^३]

वेदधोपसमायुक्तं शङ्खदुन्दुभिनिस्वनैः । शिवकुम्भं समुद्रत्य वर्धन्या सह देशिकः ॥१३७॥
^४अभिविच्य शिवं मन्त्री सर्वात्मानं समुच्चरन् । वर्धनीं पिण्डिकायां तु तद्वायच्याभिषेचयेत् ॥
^५शिवयोः कुम्भयोः पश्चादिव्येशाद्यान्यजेत्क्रमात् । ततः सहस्रमणि तत् क्रमादुद्रूत्य सेचयेत् ॥
^६न्यस्यैवं कलशे मन्त्रान् रुद्राणामणि केशव । अभिषेकं तु तैरेव कारयेत्क्रमशः पुरः ॥१४०॥
 संबत्सरात्मकं मन्त्रमुच्चरन्वाभिषेचयेत् । ^७चत्वारिंशत्सु वृग्नेषु वाह्यस्थेषु यथाक्रमम् ॥१४१॥
 स्थापिताः कलशा ये स्युः पञ्चविंशतिसंख्यया । ^८तेषामुद्गरणं चैव पूर्वादिक्रमयोगतः ॥१४२
 पञ्चविंशेषु मध्यस्थं कलशं पूर्वमुद्गरेत् । ततश्चाष्ट^९ समुद्रत्य^{१०} ततः ^{११}पोडश चोद्गरेत् ॥१४३॥
 स्वरावरणमुद्रूत्य वर्गावरणमुद्गरेत् । ^{१२}उद्गारे कलशानां तु प्रमादात्पतनादिके^{१३} ॥१३४॥
 तत्रान्यं कलशं पूज्य समुद्रत्याभिषेचयेत् । अभिषेकसमाप्तौ तु कृत्वा शुद्धोदसेचनम् ॥१४५॥
 शालिपिण्ठेन वा लिङ्गं मापचूर्णेन वा पुनः । आलिप्योदृतं कृत्वा वहुशश्च ^{१४}सपीठिकम् ॥१४६
^{१५}शुद्धि ^{१६}प्रक्षालनात्कृत्वा गन्धोदैरभिषेचयेत् । अर्चनोक्तं समभ्यर्थ्य यथाविभवविस्तरम् ॥
 प्रभृतं च हविर्दर्शवा^{१७} ^{१८}भारमानसमन्वितम् । मुखवाससमायुक्तं ताम्बूलमथ दापयेत् ॥१४८॥
 ततः प्रदक्षिणं कृत्वा नमस्कृत्वा पुनः पुनः । क्षमस्वेति समुच्चार्य निर्गच्छेत्तदनन्तरम् ॥
 दापयेदेशिकादीनां दक्षिणां श्रद्धया ^{१९}सह । इत्येवं स्नपनं प्रोक्तमष्टाधिकसहस्रकैः^{२०} ॥१५०

^१ C, D, E : रुद्रान्समारभ्य

^२ C, D, E : सहस्रकैः

^३ Cf. *Rauravāgama*, vol I, ii, 24, 165-169

^४ C, D, E : अभिषिष्ठेचित्तवं

^५ C, D et E omettent les *śloka* 139, 140 et 141a

^६ A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^७ A : चत्वारिंशेषु pour चत्वारिंशत्सु

^८ A : तेषामुद्गारितं ; E : तेषामुद्गारणं

^९ C, D, E : अष्टौ pour अष्ट

^{१०} E : संख्यया च pour समुद्रत्य

^{११} A : पोडशमुद्गरेत् ; C : पोडश उद्गरेत्

^{१२} A : उद्गरेत् pour उद्गारे

^{१२} A : आदिषु pour आदिके

^{१४} E : सपीठिकम्

^{१४} A, C : शुद्धं pour शुद्धि

^{१५} A : प्रक्षालनं pour प्रक्षालनात्

^{१५} C, D, E : दशात् pour दत्त्वा

^{१८} C, D : परमार्थ pour भारमान ; E : परमाज्ञ

^{१८}

^{१९} A : ततः pour सह

^{१९} A : सहस्रकैः pour सहस्रकैः

[अष्टाविंशतिसहस्रार्धस्नपनम् ; तत्र सूत्रपातः^१]

अष्टाविंशतिसहस्रार्धस्नपनम् प्रोच्यतेऽयुना । तदर्थं सूत्रपातं तु कुर्यान्मण्टपमध्यमे ॥ १५१ ॥
 पट्सुत्रैर्द्विगुणैश्चैव प्राग्यैर्वृहपञ्चकम् । उदगग्रैस्तथा कुर्याद् व्यूहपञ्चकमेव च^२ ॥ १५२ ॥
^३वीथीव्यूहप्रमाणं तु पूर्ववत्परिकल्पयेत् । एवं कृते तु ^४व्यूहानां भवेत्पञ्चकपञ्चकम् ॥ १५३ ॥
 तेषां मध्ये शिवव्यूहो^५ विद्येशानां तथाष्टकम् । समन्तात्पोडश ^६व्यूहाः स्वराणां परिकीर्तिताः^७ ॥

[स्थणिडलम्]

स्थणिडलं तेषु कर्तव्यं पूर्ववत्प यथाक्रमम् । ^८पञ्चविंशेषु व्यूहेषु वाह्ये दिक्षु व्यवस्थितम् ॥ १५५
 चतुष्टयं तु व्यूहानां होमार्थं परिकल्पयेत् । तेषु च स्थणिडलं कुर्यात्सिकताभिर्विचक्षणः ॥
 [व्यूहेषु मन्त्रन्यासोऽक्षरन्यासश्च]

^९शैवव्यूहे कृतावजे तु प्रासादं मन्त्रमालिखेत् । वाह्येष्वष्टु^{१०} मन्त्रांस्तु विद्येशानां समालिखेत्
^{११}तद्वाह्ये पोडशव्यूहेष्वकारादीनि विन्यसेत् । विन्दुनादयुतान्येव सर्वाण्यपि समालिखेत् ॥
 पूजयेच ततः सर्वे प्रणवादि नमोऽन्तकम् । ततः स्थापनमेतेषु व्यूहेषु ^{१२}ऋग्मशो भवेत् ॥ १५९ ॥

[कुम्भस्थापनम्]

शिवोमारुदकुम्भांस्तु सर्वानपि च केशव । पूर्ववत्संस्कृतान्सम्यग्गन्धतोयेन पूरयेत् ॥ १६० ॥
 सर्वेषां मध्यमे कुम्भं ^{१३}शैवं तत्रैव विन्यसेत् । ^{१४}सकूर्चं सापिधानं च पञ्चरत्नसमायुतम्^{१५} ॥
^{१६}वस्त्रयुग्मावृतं चैव तस्य कुम्भस्य चोत्तरे^{१७} । ^{१८}गौरीबीजं तथाभृतं विन्यसेन्मन्त्रविच्छिन्मः ॥ १६२
 परितश्च तयोः पश्चात्पूर्वादिकमयोगतः । पादमाचमनं चार्घ्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् ॥ १६३ ॥

^१ Cf. *Kāmikāgama*, II, 4, 144-146 :

अष्टोत्तरसहस्रात् ल्यजेद्वाद्यावृति गुरुः । तत्राभेद्यादिकोणस्य चतुर्व्यूहं समाचरेत् ॥

अन्तःकोणत्वाक्षेपु शिवव्यूहस्य बाह्यातः । स्थापयेदिक्षु होमार्थमेतेषामन्तरालके ॥

तद्वाह्ये पोडशव्यूहाः पूर्ववत्संव्यवस्थिताः । अन्यत् सर्वे समानं स्थापयेद्यावृतं भवेत् ॥

^२ C, D, E : हि pour च

^३ A : वीथीव्यूहप्रमाणं तत्पूर्वं परिकल्पयेत्

^४ A : व्यूहास्तु

^५ C, D, E : व्यूहं pour व्यूहो

^६ C, D, E : व्यूहं pour व्यूहो

^७ C, D, E : परिकीर्तितम् pour परिकीर्तिताः

^८ C, E : पञ्चपञ्चेषु

^९ A : शैवे व्यूहे कृतेऽव्यूहे

^{१०} D, E : अष्टासु pour अष्टमु

^{११} C, D : वाह्ये व्यूहेष्वकारादिविसर्गान्तानि लेखयेत् ; E : वाह्ये-व्यूहेष्वकारादिस्वरान् पोडश लेखयेत्

^{१२} C, D, E : कपतो pour कपशो

^{१३} C : शैवमन्त्रेण pour शैवं तत्रैव

^{१४} A : सकूर्चन् सापिधानांश्च

^{१५} A : समन्वितम् pour समायुतम्

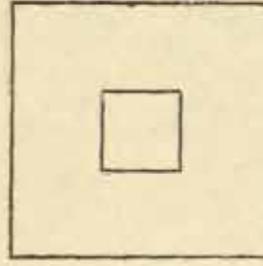
^{१६} A : वस्त्रेण चावृतं चैव

^{१७} C, D, E : तस्याथ च चोत्तरे

^{१८} A : गौरीभृतं

N

403	404	405	406	407
428	429	430	431	432
427	415	416	417	433
426	414	409	410	418
425	413	412	411	419
424	423	422	421	420

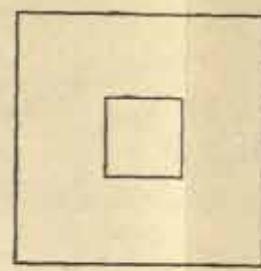
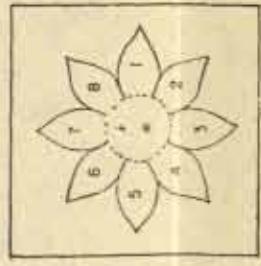

453	454	455	456	457
452	440	441	442	458
451	439	434	435	443
450	438	437	436	444
449	448	447	446	445
474	475	472	471	470

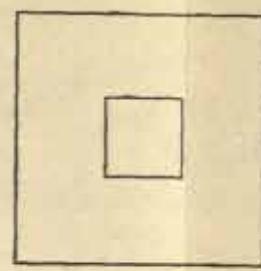
378	379	380	381	382
153	154	155	156	157
152	140	141	142	158
151	139	134	135	143
150	138	137	136	144
149	148	147	146	145

178	179	180	181	182
177	165	166	167	183
176	164	159	160	168
175	163	162	161	169
174	173	172	171	170

203	204	205	206	207
202	190	191	192	208
201	189	184	185	193
200	188	187	186	194
199	198	197	196	195

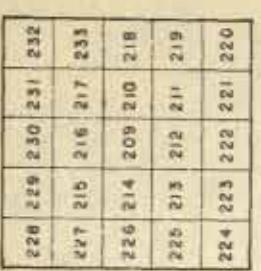

20	29	30	31	32
27	15	16	17	33
26	14	9	10	18
25	13	12	11	19
24	23	22	21	20

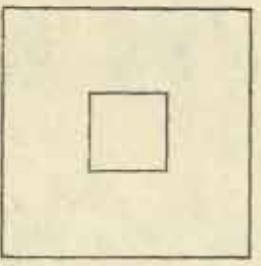
78	79	80	81	82
77	65	66	67	83
76	64	69	60	68
75	63	62	61	69
74	73	72	71	70

53	54	55	56	57
52	40	41	42	58
51	39	34	35	43
50	38	37	36	44
49	48	47	46	45

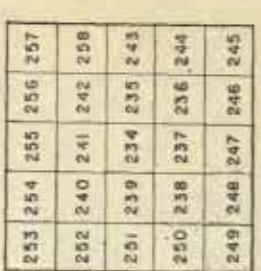

228	229	230	231	232
227	215	216	217	233
226	214	209	210	218
225	213	212	211	219
224	223	222	221	220

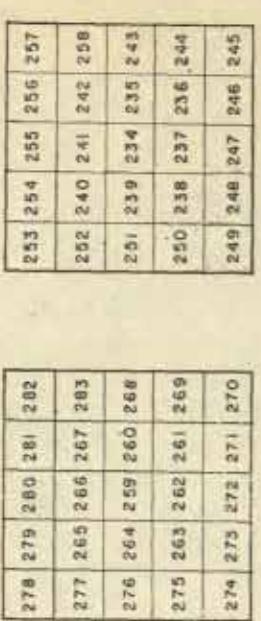
253	254	255	256	257
252	240	241	242	258
251	239	234	235	243
250	238	237	236	244
249	248	247	246	245

278	279	280	281	282
277	265	266	267	283
276	264	259	260	268
275	263	262	261	269
274	273	272	271	270

303	304	305	306	307
302	290	291	292	308
301	289	284	285	293
300	288	287	286	294
299	298	297	296	295

क्षीरं दधि धृतं चैव शिवव्युहे तु विन्यसेत् । ततो विद्येश्वराणां तु व्यूहेष्वष्टुपि^१ क्रमात् ॥
 २ मध्ये मधु पुनर्लाजं लाजचूर्णं ततः सुधीः । ^३निशाचूर्णं तथा भस्म ततश्चेक्षुरसं भवेत् ॥ १६५
 तिलं च सर्पं चैव न्यस्य पश्चात्स्वरेष्वपि^४ । ^५आकारे चन्दनाम्भः स्यादिकारे^६ लवजं^७ तथा ॥
 ८ इकारे^८ कुष्ठतोयं स्वादूकारे^९ ^{१०}रोचनोदकम् । क्रकारे नवनीताम्भ^{१२} ^{१३}क्रकारे^{१४} पत्रतोयकम्
 १५ लूकारे त्रिफलातोयमेकारे^{१६} ^{१७}तु फलोदकम्^{१८} । ^{१९}ऐकारे^{२०} धातुतोयं स्यादौकारे चात्र^{२१} तोयकम्
 अंकारे^{२२} पुष्पतोयं स्याद् अःकारे कुशतोयकम् । एवं प्रधानकलशे सर्वत्रापि क्रमान्यसेत् ॥
 २३ यवं सिद्धार्थकं चैव तिलं कृष्णं तथैव च । नीवारं^{२४} वेणुवीजं च गोधूमं इयाममेव च ॥ १७० ॥
 प्रियङ्गुं क्रमेण पूर्वादि विद्येशावरणे न्यसेत् । पोडशेष्वथ तद्वाहे^{२५} मळिकां चम्पकं तथा ॥
 २६ जातीवकुलपुश्चागमकं श्वेतं च धातकीम् । कुरवं^{२७} कर्णिकारं च चतुरङ्गुलमेव च ॥ १७२ ॥
 २८ धुत्तरं द्रोणपुष्पं च नन्दावर्तं च माधवीम् । ^{२९}मालतीं यूथिकां चापि सर्वत्र परितो^{३०} न्यसेत्
 तद्वाहे^{३१} च स्वराख्ये च रोचनं कुङ्कुमं तथा । ^{३२}द्राक्षां दार्ढीं ततो दूर्वा ज्योतिष्मतीं च सछुकीम्
 वक्त्रं^{३३} चावरणेऽन्तस्थे कलशेष्वष्टुपि तद्वाहे विलवमारीचमाचिकाः^{३४} ॥

^१ C : अष्टु च pour अष्टुपि ; D, E : अष्टासु च

^२ C et E omettent ce *śloka* 165

^३ A : निशि pour निशा

^४ A : सुरेष्वपि pour स्वरेष्वपि

^५ A, C, D, E : अकारे pour आकारे

^६ A : आकारे pour इकारे ; C : उकारे

^७ A : लम्बुजं pour लवजं ; D : लसजं

^८ C : अ ह pour ई

^८ D : विषु pour कुष्ठ ; C : तृष्ण E : कुष्ठ

^{१०} A, C, D : उकारे D : pour ऊकारे

^{११} A, E : चोचतोयकम्

^{१२} C : अ ह pour अम्भम्

^{१२} C : ज pour झ

^{१४} C : पत्रतोयके;

^{१५} A, C, D : लू pour लू

^{१६} A : लूकारे pour एकारे ; E : ऐकारे

^{१७} A : कटुकत्रयम् pour तु फलोदकम्

^{१८} A ajoute : एकारे पुष्पतोयं स्यादैकारे धातुतोयकम्

^{१९} A, E : ओकारे

^{१८} A : मूढ pour धातु

^{२१} A, C, D : अग्र pour अग्र

^{२२} A : कन्द pour पुष्प

^{२३} E : एवं pour यवं

^{२५} C, D : लम्बीकं pour मळिकां ; E : वलीकं

^{२६} E : जातीं pour जाती

^{२७} C, D : कर्णिकानां च

^{२८} A : धुर्घूरे

^{२९} A : मालातियुथिका चापि

^{२९} C, D : लिखेत् pour न्यसेत्

^{३१} E : दु pour च

^{३२} C, D, E : लाक्षां pour द्राक्षां

^{३३} A : चावरणेऽन्तस्थं ; C, D, E : चावरणान्तस्थं

^{३४} E : माजिकम् pour माचिकाः

^१द्वाँ चलं च ^२गोकर्णमिन्द्रवर्णीं च वैष्णवीम् । तुलसीं वटशुङ्गं^३ च जम्बुपामार्गकौ तथा ॥
गिरिकर्णीद्वयं चाथ^४ कपित्थोदुम्बरावपि । एवं द्रव्यं समाख्यातं ^५व्यूहानां कलशेष्वपि ॥
^६शिवव्यूहेऽएकं प्रोक्तं कलशानां तु तद्रहिः विद्येशावरणे^७ व्यूहेष्वद्यास्तपि^८ ततो वहिः ॥१७८
^९स्वरावरणव्यूहे च ^{१०}द्वादशस्वभितो भवेत् । प्रतिव्यूहं तु सर्वत्र ^{११}पञ्चविंशकमुच्यते ॥१७९॥
तेषु ^{१२}मध्ये स्थितं चैकं वस्त्रेणोपरि वेष्येत् । एवं संस्थाप्य कलशान्सहस्राधार्थस्तथाएकान्^{१३} ॥

[कुम्भाधिदेवताः]

ततो देवं च देवीं च शिवयोः कुम्भयोर्यजेत्^{१४} । ^{१५}परितो भवादिकानष्टौ शिवव्यूहे तु देशिकः ॥
परितो मध्यमे पञ्चाद् विद्येशानपि पूजयेत् । विद्येशावरणान्तस्थ^{१६} कलशेष्वेषु क्रमात् ॥१८२
^{१७}सर्वत्र पूजयेन्मन्त्री लोकपालान्यथाक्रमम् । ^{१८}वाह्नेषु कलशेष्वेतानर्चयेत्पोडशानपि ॥१८३॥
ग्रमयेदां महेशं च कपिलं ^{१९}कपिलाम्बकम् । ^{२०}कालमूर्तिं कलामूर्तिं^{२१} खट्टाङ्गधरमुद्धतम्^{२२} ॥
मृकुटीभीषणं^{२३} भीमं महाभैरवरूपिणम् । महाभूजं महादंष्ट्रमनवद्य^{२४} मनिनिदितम् ॥१८५॥
असहां चेति रुद्रांश्च पोडशान्क्रमशो यजेत् । स्वरावरणमध्ये तु^{२५} कलशेषु यथाक्रमम् ॥१८६॥
आदित्यान्द्वादशाभ्यर्थ्य^{२६} तदनन्तरमष्टके । ^{२७}वसूनष्ट समभ्यर्थ्य तद्राह्ये पोडशेष्वपि ॥१८७
^{२८}विद्युजिह्वं विशालाक्षं विद्रुमप्रभमुन्मुखम् । ^{२९}वेत्तारं विवृधाध्यक्षं वीरं वीरेश्वरं^{३०} परम् ॥१८८
^{३१}कुम्भोदरं निकुम्भं च भूतलं भूतिभृपणम् । ^{३२}व्यालयज्ञोपवीतं च टङ्कहस्तं जटाधरम् ॥१८९

^१ C : द्वाविलं pour द्वाँ चलं ; D : द्वाविलं ^२ E : गोकर्णम् pour गोकर्णम्

^३ A : शुङ्गं pour शुङ्गं ^४ C, D : अपि pour अथ ; E : एव

^५ C : कलशेष्वपि योडशे ; D, E : कलशेष्वपि योडशे

^६ A : शिवव्यूहाकं ^७ A : आवरणैः pour आवरणे

^८ E : अष्टस्तपि pour अष्टास्तपि ^९ A : सुर pour स्वर ^{१०} C, D, E : द्वादशस्तपि देव च

^{११} D : पञ्चविंशकमोक्ष्यते ^{१२} D : मध्यस्थितं तेषु वस्त्रेण परिवेष्येत्

^{१३} C : सहस्राधार्थ साहसान् ; D, E : सहस्राधार्थ साष्टकान्

^{१४} A : न्यसेत् pour यजेत् ^{१५} परिदीवारिकानष्टौ ; C : परितो वादिकानष्टौ

^{१६} A : अन्तस्थः pour अन्तस्थ

^{१७} C : सर्वधं pour सर्वत्र ; D, E : सर्वाद्य

^{१८} C, D, E : तद्राह्ये pour वाह्नेषु

^{१९} A : कपिलावहम्

^{२०} A : काम pour काल ; B : कालं

^{२१} C, D, E : नाथं pour मूर्ति

^{२२} C, D, E : उद्धतम् pour उद्धतम्

^{२३} C, D, E : विषमं pour भीषणं

^{२४} C : निरवद्य pour अनवद्य ; D : अनिवेद्य ; E : अनिवार्यं ^{२५} C, D, E : अन्येषु pour मध्ये तु

^{२६} C, D : तदनन्तरकेऽपि च ; E omet les passages तदनन्तरमष्टके et वसूनष्ट तथाभ्यर्थ्ये et lit : आदित्यान् द्वादशाभ्यर्थ्ये तद्राह्ये योडशेष्वपि

^{२७} C, D : वेष्येदा pour वसूनष्ट

^{२८} C, D et E omettent ce demi-sloka

^{२९} C, E : मुखवेरं वृधाध्यक्षं

^{३०} C, E : हरिम् pour परम्

^{३१} C, D : मङ्कोदरं ; D, E : महोदरं

^{३२} D et E omettent ce demi-sloka

Śodas'advīśatasnapana

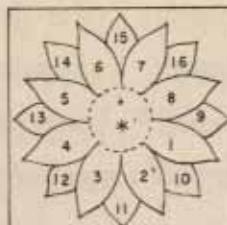
N

161	162	163	164	165
160	148	149	150	166
159	147	142	143	151
158	146	145	144	152
157	155	155	154	153

186	187	188	189	190
185	173	174	175	191
184	172	167	168	176
183	171	170	169	177
182	181	180	179	178

211	212	213	214	215
210	198	199	200	216
209	197	192	193	201
208	196	195	194	202
207	206	205	204	203

136	137	138	139	140
135	123	124	125	141
134	122	117	118	126
133	121	120	119	127
132	131	130	129	128

36	37	38	39	40
35	23	24	25	41
34	22	17	18	26
33	21	20	19	27
32	31	30	29	28

111	112	113	114	115
110	98	99	100	116
109	97	92	93	101
108	96	95	94	102
107	106	105	104	103

86	87	88	89	90
85	73	74	75	91
84	72	67	68	76
83	71	70	69	77
82	81	80	79	78

61	62	63	64	65
60	48	49	50	66
59	47	42	43	51
58	46	45	44	52
57	56	55	54	53

S

* Śivakumāra

* Vardhanī

□ Sthāndilo

Echelle : 1 prādeśa = 1 côté de carré

एवं देवान्समभ्यच्य ततः स्नपनमारभेत् ।^१अष्टाधिकसहस्रैरुक्तं स्नपनमुत्तमम् ॥ १९० ॥

[पोडशद्विशत्स्नपनम् ; तत्र सूत्रपातः^२]

पोडशद्विशत्वैर्वैश्ये कलयैः स्नपनं परम् । प्रागग्रैर्द्विगुणैः^३ सूत्रैश्चतुर्भिश्च तथापरैः ॥ १९१ ॥
उद्दमुखैस्तथाभूतैर्युहानां नवकं^४ भवेत् ।^५सूत्रद्वयान्तरालं तु व्यूहमानं च^६ पूर्ववद् ॥ १९२ ॥
व्यूहेष्वेनेषु^७ नवमु शैवं मध्यममुच्यते ।^८प्रागाद्यास्त्वपरब्यूहा दिक्पालानां भवन्ति हि ॥
स्थण्डिलं तेषु कर्तव्यं पूर्ववल्लक्षणान्वितम् । मध्ये पदां समालिख्य विकारदलसंयुतम् ॥ १९४ ॥
^९अथ तत्कर्णिकामध्ये प्रणवं विन्यसेद् बुधः^{१०} । इन्द्रादीशानपर्यन्तं तच्छ्रीजं^{११} समालिखेत् ॥
गन्धपुष्पादिभिस्त्र पूजयेदक्षराणि च ।

[कुमस्थापनम् ; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च]

शिवोमारुद्रकुम्भांस्तु पूर्ववत्संस्कृताङ्गुभान्^{१२} ॥ १९६ ॥

स्थापयेत्कमशो विद्वान्सर्वलक्षणसंयुतान् । शिवयोः^{१३} कुम्भकौ स्थाप्य दलाग्रेष्वभितः क्रमात् ॥
पाथमाचमनं चार्यं पञ्चगवयं कुशोदकम् । क्षीरं दधि धृतं चैव^{१४} दिग्दलाष्टसु विन्यसेत् ॥
मधु^{१५} तैलेक्षुसाराणि खण्डं पनसमेव च । कदलीफलमात्रं^{१६} च मातुलङ्घं यथाकमम् ॥ १९९ ॥
दलेष्वन्येषु विन्यस्य^{१७} ततश्चेन्द्रादिषु क्रमात् । यवसर्षपलाजांश्च^{१८} लाजचूर्णं ततस्तिलम् ॥ २०० ॥
^{१९}निशागोधूमचूर्णां च भस्म चैव क्रमान्न्यसेत् ।^{२०}अन्यान् गन्धोदकैः पूर्णान्कलशान्स्थापयेत्तः ॥
तेषु^{२१} शातक्रतव्यादिमहादिक्षु^{२२} यथाकमम् ।^{२३}प्रथमावरणस्थेषु कलशेष्वस्तु^{२४} क्रमात् ॥ २०२ ॥

^१ A : साष्टाधिक pour अष्टाधिक

^२ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 15, 36-38 :

विशत्सूत्रं प्रकर्तव्यं प्राज्ञमुखोद्दमुखं क्रमान् । तन्मध्ये पञ्चविंशत्ता संग्राह्य परितो द्रव्यम् ॥

त्वजेद् द्वाराष्टकोपेतं गोमयेन तु वारिणा । दिशश्च विदिशश्चैव पञ्चविंशत्पदं क्रमात् ॥

मध्यमव्यूहमध्यस्थं नवं त्वक्त्वाङ्गमालिखेत् । एवं कुर्यादिधानज्ञः पोडशद्विशत्ते भवेत् ॥

^३ A : सूत्रं pour सूत्रैः

^४ A : यजेत् pour भवेत्

^५ A : सूत्रद्वयान्तरालान्तं ; C, D : सूत्रद्वयान्तरालं तु

^६ A : पूर्वकम्

^७ A : तेषु pour एतेषु

^८ C, D, E : प्रागाद्यास्तु नवव्यूहा

^९ C, D : अथातः pour अथ तत् ; E : अथाथ

^{१०} C, D : सुर्षीः pour बुधः

^{११} E : तु संलिखेत् pour समालिखेत्

^{१२} C, D, E : च तान् pour शुभान्

^{१३} C, D, E : कुम्भयोः

^{१४} C, D, E : दलेष्वस्तु

^{१५} C, D, E : त्रय pour तैल

^{१६} C, D : फलमात्रं pour फलमात्रं

^{१७} A : ततो विद्यादिषु क्रमात्

^{१८} A : राज pour लाज

^{१९} C, D, E : निशागोमययोऽचूर्णं

^{२०} C : अन्य pour अन्यान् ; D, E : अन्यद्

^{२१} A : शकादि संयादि pour शातक्रतव्यादि

^{२२} E : प्रपूजयेत्

^{२३} A : प्रथमावरणे तेषु

^{२४} A : एषु च pour अष्टस्तु

चन्दनं लघु^१ कुष्ठं च^२ व्रटिकपूरमेव च । फलत्रयं च विन्यस्य तद्राद्ये पोडशस्थ ॥ २०३ ॥
 ३ दार्ढा दूर्वा तथा द्राक्षां नागकेसरमेव च ।^४ हीवेरं गुग्गुलं चैव^५ मञ्जिष्ठां लोध्रमेव च ॥ २०४
 अज्ञनं रोचनां चैव^६ तुरुपकं कुकुमं तथा ।^७ विट्ठङ्गं गौरिकं चैव रासनां चैव मनश्चिलाम् ॥
^८ विन्यस्य च विदिक्षेषु चान्येषु च पदेषु च । प्रथमावरणे^९ लक्ष्मीं विष्णुक्रान्ति सहां तथा ॥
^{१०} विलवदूर्वाशमीपत्राण्यपामार्गद्वयं तथा । विन्यस्य परितः पश्चात्पोडशेष्वपि^{११} विन्यसेत् ॥ २०७
 शेतपद्मं च कुमुदं^{१२} धुत्तरं चैव मलिकाम् । करवीरं पाटलीषुप्यं पुन्नामां^{१३} रक्तपङ्कजम् ॥ २०८
 आरग्वधं च शेताकं^{१४} रक्ताकं वृहतीं तथा ।^{१५} चम्पकं कुरवं चैव द्रोणपुष्पं च यूथिकाम् ॥ २०९
 एवमेतेषु सर्वेषु न्यस्य द्रव्याणि मन्त्रवित् ।^{१६} वृद्धानां परितो होमं चतुर्दिक्षु प्रकल्पयेत् ॥ २१०

[कुम्भाधिदेवताः]

शिवकुम्भे^{१७} शिवं पूज्य वर्धन्यां शक्तिमेव च । परितो दिक्षु विद्येशान्विदिक्षु च भवादिकान् ॥
 वाह्यस्येषु च दिक्षालान्मध्यस्थकलशेषु च । संपूज्य दिक्षु^{१८} पूर्वादिचतसृष्टिपि केशव ॥ २१२ ॥
^{१९} मातृवृतं च पिङ्गाळं भूतपालं वलिप्रियम् । सर्वविद्येशरं चैव^{२०} धातारं दुःखनाशनम् ॥ २१३ ॥
 सुखदं चैव विन्यस्य रुद्रानष्टसु पूजयेत् ।^{२१} तद्राद्ये पोडशस्वेतान्^{२२} रुद्रांश्चैव क्रमान्यसेत्^{२३} ॥
 जटाधरं^{२४} रत्नधरं निधीशं^{२५} रूपिणं तथा । धन्यं^{२६} सौम्यं प्रकाशं च प्रमदनमतः परम् ॥
^{२७} सुप्रसादं^{२८} सुलक्ष्माणं कामरूपं तथा^{२९} परम् । श्वेतं च जयभद्रं च दीर्घवाहुं^{३०} वलान्तकम् ॥
 आप्नेयादिषु कोणेषु रुद्रानेतान्समर्चयेत् ।^{३१} वडवामुखं सुभीमं च नैऋतं^{३२} मारणं तथा ॥ २१७

^१ C, D, E : कोष्ठं pour कुष्ठं

^२ A : तुष्टि pour तुष्टि

^३ A : दार्ढा pour दार्ढा

^४ D : श्रीवेरे

^५ D, E : मञ्जिष्ठां

^६ D : तुरुपकं

^७ A : विट्ठङ्ग ; E : मार्गिकं

^८ C, D, E : विन्यसातो विदिकस्थेषु

^९ A : लक्ष्मीविष्णुक्रान्तिः सहा तथा

^{१०} C : विलवदूर्वा pour विलवदूर्वा ; D : विलवदूर्वा

^{११} C, D, E : पोडशेष्वपि

^{१२} A : धुर्भूरे^{१३} E : चम्पकं तथा

^{१४} E : वकुलं pour रक्ताकं

^{१५} E : चित्तुकं pour चम्पकं

^{१६} C, D et E omettent ce demi-*stola*

^{१७} A : शिव, पूज्यो वर्धन्यां शक्तिमेव च

^{१८} C, D, E : आशामु pour दिक्षु

^{१९} A : केशवं मात्रपितं च भूतपालि

^{२०} C, D : वातारि pour धातारे ; E : वातापि

^{२१} A : तद्राद्य pour तद्राद्य

^{२१} C, E : अथ रुद्रान् pour रुद्रांश्चैव

^{२२} C : वजेत् pour न्यसेत्

^{२२} C : रत्नधारे

^{२३} C, D : रूपदं ; E : रूपवान्

^{२३} C : खर्गं pour सौम्यं ; D : खर्गं

^{२४} C, D : सुप्रपादं

^{२४} C, D : लक्ष्मीवन्तं ; E : कुर्वन्तं

^{२५} A : अतः pour तथा

^{२५} A : जलान्तकम् ; D : तलान्तकम्

^{२६} A : वडवामुखभीतं च ; E : वन्धनं सुखं भीमं

^{२६} A : वारुणं pour मारणं

Aṣṭottarasātaśnapana

N

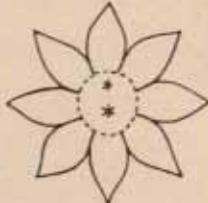
95	96	97
94	58	59
93	57	30

98	99	100	101	102
60	61	62	63	64
31	32	□	33	34

103	104	105
65	66	106
35	67	107

O

92	56	29
91	55	28
90	54	□
89	53	27
88	52	26

11	12	13	14	15
10				
9				16
8				1
7	6	5	4	2
				3

36	68	108
17	37	69
□	38	70
18	39	71
19	40	72

E

87	51	25
86	50	49
85	84	83

24	23	□	22	21
48	47	46	45	44
82	81	80	79	78

20	41	73
43	42	74
77	76	75

S

* Sivakumbha
* Vardhani

□ Sthāndila

Echelle : 1 tāla = 1 cm.

हन्तारं क्रुरद्दिं च ^१भयानकमतः परम् । ^२अर्ध्वकेशं च सर्वेषु प्रथमावरणे क्रमात् ॥ २१८ ॥
द्वितीयावरणे पश्चाद्ग्रुप्तं ^३लोहितदंष्ट्रकम् । ^५याम्यं मृत्युहरं चैव ^६कर्तारं धर्मनायकम् ॥ २१९ ॥
^७योक्तारं ज्वलनं भानुं ^८ब्रुं भस्मविभृप्तिम् । क्षयान्तकं कपालीशमजं ^९बुद्धं च वज्रिणम् ॥
क्रमाद्विन्यस्य संपूज्य ततः स्नपनमारभेत् । पोडशद्विशतैरेव स्नपनं परिकीर्तिम् ॥ २२१ ॥
एवं व्युहक्रमात्प्रोक्तमुच्चमस्नपनत्रयम्^{१०} । पदक्रमेण वक्ष्यामि स्नपनं ^{११}मध्यमत्रयम् ॥ २२२ ॥

[अष्टोत्रशतस्नपनम्^{१२} ; तत्र सूत्रपातः]

^{१३}अष्टोत्रशतर्त्वेष्ये कलशैः स्नपनं परम् । ^{१४}प्रागग्रं मनुसूत्रं स्यादुदग्रं तथैव च ॥ २२३ ॥
नवपठिशतं सम्यक् ^{१५}पदमेकत्र सुस्थितम् । पदप्रमाणं सर्वत्र तालमात्रमिति स्मृतम् ॥ २२४ ॥
तत्र मध्ये नवपदं पदार्थं ^{१६}परिलोपयेत् । ^{१७}वाहो तु पोडशपदैः प्रथमावरणं भवेत् ॥ २२५ ॥
परितश्च ततो वीथी ^{१८}पदपङ्कल्यैकया भवेत् । ^{१९}अष्ट द्वाराणि वीथ्यग्रे कोणपाशेषु कल्पयेत् ॥
त्रिभिस्त्रिभिः पदेरेव^{२०} ^{२१}कृते तत्र भवन्ति हि । ^{२२}पदप्रान्तास्तु मध्यादि नवसख्या जनार्दनं ॥
तेषु पूर्वादिसंख्येषु ^{२३}प्रान्तेष्वय चतुर्वर्षपि । तिथिसंख्यापदेष्वन्तर्वीथीपाशेषु मध्यमम् ॥ २२८ ॥
पदमेकं परित्यज्य स्थण्डिलं तेषु कल्पयेत् । एवं कृते महादिक्षु चतुर्दशपदं भवेत् ॥ २२९ ॥

[कुमस्थापनम् ; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च]

कोणेष्वपि नव प्रोक्तास्ततः स्थापनमारभेत् । प्रोक्षयित्वास्तु^{२४} जसेन वारिणा देशिकस्ततः ॥ २३०

^१ A, C, D : भयान्तक pour भयानक

^२ C, D, E : अग्नि pour अर्ध्व

^३ D : धूमं pour धूमं

^४ A : दंष्ट्रिणम् pour दंष्ट्रकम्

^५ C, D : याम्ये

^६ C : करणी जन्मनायकम् ; D : करणी धर्मचारिणम् ; E : करणं धर्मनायकम्

^७ C, D, E : ओकारं pour योक्तारं

^८ A : ब्रुं भस्मभूषणम्

^९ A : अष्टत्वमन्विणम् pour बुद्धं च वज्रिणम्

^{१०} A : उत्तमधयमेव हि pour उत्तमस्नपनत्रयम्

^{११} C, D : मध्यमं त्रयम्

^{१२} Pour अष्टोत्रशतस्नपन वoir Rauravāgama, vol. I, pp. 102-112

^{१३} C, D : शतैरष्टोत्रर्त्वेष्ये ; E : शतमष्टोतरं वक्ष्ये

^{१४} C, D : प्रागग्रैर्मनुसूत्रैः स्यादुदग्रैस्तथैव च

^{१५} A : पदमेकत्र पण्डितम् ; E : पदमत्र व्यवस्थितम्

^{१६} C, D, E : परितो लिखेत्

^{१७} C, D, E : तद्वाहो pour वाहो तु

^{१८} A : पदं प्रत्येकया भवेत्

^{१९} C : अष्टी चाराणि ; D : अष्टी द्रव्याणि ; E : अष्टी द्वाराणि

^{२०} C, D : एव pour एवं

^{२१} C, D : शिंति pour कृते ; E : त्रिभिः

^{२२} A : पदप्रदास्तु

^{२३} C, D : प्रान्तेष्वपि चतुर्वर्षपि ; E : प्रान्तेषु चतुर्सावपि

^{२४} C, D, E : अश्च pour अश्च

१ तेषु सर्वेषु ^२मध्येषु स्थिटिलं पूर्ववद्वतेर् । ततः ^३शिवाख्यकलशं पूर्ववत्कलिपतं सुधीः ॥२३१
 कर्णिकायां तु विन्यस्य वर्धनीं तस्य चोत्तरे । ^५ततश्चावरणे त्वाद्ये पूर्वादिक्रमयोगतः ॥२३२॥
 पाद्यमाचमनं चार्घ्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् । क्षीरं दधि धृतं चैव दिक्षु चान्येषु^६ विन्यसेत् ॥
 मवु^७ भस्मेश्वसारं च लाजचूर्णमतः परम् । लाजं च रजनीचूर्णं ^८तिलं सर्वप्रभेव च ॥ २३४ ॥
 विन्यस्याथ च सर्वेषु ^९शेषेष्वावरणक्रमात् । गन्धोदपूरितान्^{१०} पश्चात्कलशास्तेषु विन्यसेत् ॥२३५
 ११ द्वितीयावरणे तेतान्वश्यमाणान्यथाक्रमम् । पनसं ^{१२}मातुलङ्घं च ^{१३}दाढिमं चाप्रभेव च ॥
 नालिकेरमतश्चापि^{१४} नारङ्गद्वयभेव च । कदलीं चासितां^{१५} चैव जम्बूफलमतः परम् ॥२३७॥
 १६ द्राक्षां च नवनीतं च हीवेरं ^{१७}मुस्तकं ततः । वक्रं रास्त्रां^{१८} नतं चापि दान्तकं च मुरां तृणम् ॥
 १९ उयोतिष्ठतां द्वितीयेषु विशेषु कलशेषु च । ^{२०}शालिनीवारकी चैव प्रियङ्गयववेणुजम्^{२१} ॥
 २२ रोचनां कुड्हुमं चैव गैरिकं च मनःशिलाम् । तालमजनकं इयामं रक्तचन्दनमेव च ॥२४०
 २३ श्रीवेष्टकं गन्धरसं सल्लकीं च ततः क्रमात् । तुरुष्कं च ^{२४}विडङ्गं च ततश्चेन्द्रयवाह्यम् ॥
 चव्यं सिद्धार्थकं चैव^{२५} जीरकद्वयभेव च । मञ्जिष्ठां च तथा मांसां तालीसं चाप्यवेणुजे^{२६} ॥
 कर्पूरं फलिनीं लोध्रां माक्षिकं च ततः परम् । तृतीयावरणे^{२७} न्यस्य तद्वाद्ये तु जनार्दन ॥२४३
 पद्मं नीलोत्पलं चैव रक्तमुत्पलभेव च । चम्पकं^{२८} जातिपुञ्चागवकुलं चतुरङ्गलम् ॥ २४४ ॥

१ C, D : ते च pour तेषु

२ C, D, E : मध्यादि pour मध्येषु

३ C : शिवाख्यं कलशं

४ A : पूर्ववत्कल्पयेत् सुधीः

५ C, D : ततश्चावरणेष्वाद्ये ; E : ततश्चावरणेष्वन्ये

६ A : अन्यासु pour अन्येषु

७ C : सरैकसारं ; D, E : भस्मैकसारं

८ A : तिलसर्वप्रभेव च

९ C, D, E : शेषेष्वावरणे क्रमात्

१० A : न्यस्त्वा pour पश्चात्

११ C, E : तृतीय pour द्वितीय

१२ C : मातुलङ्घं

१३ C : डाढिमं

१४ A : अधश्चापि pour अतश्चापि

१५ A : सविदं pour चासितां ; C : च सितां

१६ C : द्राक्षं च

१७ C, E : मुस्तमेव च

१८ C, E : ततश्चापि

१९ A : उयोतिष्ठयच

२० E : शालीं नीवारकं चैव

२१ A : वेणु च pour वेणुजम् ; cf. *Vaidyakasabdasindhu*, p. 919 : वेणुजः = वेणुगवः

२२ E : कुड्हुमं गैरिकं चैव लाक्षा सर्जरसं तथा

२३ A : श्रीवेष्टगन्धकरसं

२४ A : विलङ्घं

२५ C, E : अपि pour एव

२६ Cf. *Vaidyakasabdasindhu*, p. 103 : आप्यम् = कृषीष्विः ; *ibid.*, p. 919 : वेणुजम् = मरिचम्

२७ A : न्यस्त्वा

२८ A : जातिपुञ्चागं वकुलं

करवीं तथा द्रोणं नन्दावर्तं च महिकाम् । ^१धुतूरं चैव बन्धूकं जपाङ्गुममेव च ॥ २४५ ॥
^२कर्णिकारं शर्मीं चैव सहां विष्णुवधूं तथा । दूर्वा च मृग्गराजं च ^३चक्रवल्लीं वराहिकाम् ॥ २४६ ॥
 भद्रां लक्ष्मीं च पापाणं गिरिकर्णीद्रयं तथा । अपामार्गद्रयं चैव ^४ गोक्षुरं तुलसीं तथा ॥ २४७ ॥
 नागपृष्ठं च तकोलमुशीरं ^५पत्रमेव च । ^६त्रुटिं चैलाकलं चैव त्वगरुं चन्दनं तथा ॥ २४८ ॥

[कुम्भकलशाधिदेवताः]

एवं द्रव्याणि विन्यस्य चतुर्थावरणे क्रमात् । शिवं गौरीं तयोर्यष्टा कुम्भयोस्तदनुक्रमात् ॥
 प्रथमावरणे दिशु लोकपालान्समर्थेत् । अन्येष्वैष्टु^७ विद्यशान्पदेषु क्रमशो यजेत् ॥ २५० ॥
 वैकर्तनं विवस्वन्तं भवं शर्वमतः^८ परम् । ^९मार्ताण्डं भास्करं चैव ^{१०}रविं रुद्रं तथैव च ॥ २५१ ॥
^{११}उद्गीजमुग्रनामानं लोकभासकमेव च । ^{१२}लोकसाक्षिणमप्यन्यं महान्तं भीममेव च ॥ २५२ ॥
 विविकमं ^{१३}तथादित्यं द्वर्यमंशुमता सह । दिवाकरं तथैशानं द्वितीयावरणे क्रमात् ॥ २५३ ॥
 तृतीयावरणे वाद्ये पूजयेदीशगोचरे । ^{१४}वरदं वीरभद्रं च ^{१५}विमलं विश्वगोचरम् ॥ २५४ ॥
 वेदनिष्ठं ^{१६}परानन्दं परमेशं महाद्युतिम् । महोरस्कं गुरुं ^{१७}रम्यममेयमनवं शुचिम् ॥ २५५ ॥
 विलोचनमनौपम्यं टक्कपाणि ^{१८}महागतिम् । शूलपाणि महोत्साहं महाभैरवरूपिणम् ॥ २५६ ॥
^{१९}दंष्ट्रालं च दुराधर्पं ^{२०}हारभृतिं च वज्रिणम् । दण्डिनं शिपिविष्टं च व्याघ्रचर्मधरं हरम् ॥ २५७ ॥
 अनलास्यमलक्ष्यं च सर्वलक्षणलक्षितम् । ^{२१}दुःसहं च त्रयीरूपं ^{२२}देवारिमथनं तथा ॥ २५८ ॥
 गणेशं च सुरेशं च ^{२३}व्यालयज्ञोपवीतिनम् । ^{२४}दुर्गं च सुरसेनाद्यं ^{२५}पूजयेत्कमशः सुरान् ॥ २५९ ॥
 इत्यभ्यर्थ्य ततो देवान्क्रमांलिङ्गेऽभिषेचयेत् । एवमष्टशतैः प्रोक्तं कलशैः स्त्रपनं हरे ॥ २६० ॥

^१ A : धुतूरे pour धुतूरं

^२ E : इशमूली pour कर्णिकारं

^३ Cf. Vaidyakaśabdasaṅdhū, p. 377 : चक्रवल्ली = लुहीमेदे

^४ C, E : अपि pour एव

^५ A : भद्रमेव च

^६ C, E : तुलसीं च फलं चैव

^७ A, C, E : अष्टाषु pour अष्टमु

^८ C : ततः pour अतः

^९ C : मार्ताण्डं

^{१०} C : हरे pour रवि

^{११} E : उग्रं पशुपतिं चैव लोकप्रकाशमेव च

^{१२} A : लोकसाक्षिणमनन्तं च

^{१३} C, E : व्याघ्रान्तिं

^{१४} E omet les demi-sloka 254b et 255a

^{१५} A : पुरानन्दं

^{१६} C : षिङ्गलं

^{१८} C : महागतम् ; E : महाङ्गदम्

^{१७} A : रम्यमेधमानसुखं शुचिम्

^{२०} C : भूरिभृतिः ; E : भूतिसुरि

^{१९} C : दंष्ट्रिणं चैव दुर्घर्षं

^{२२} A : देवारिमनं तथा ; E : देवारिमनलं तथा

^{२१} E omet ce demi-sloka

^{२४} C : दुर्दरे pour दुर्गं च ; E : उरगं

^{२२} C : व्याघ्रं pour व्याल

^{२३} C, E : पूजयेतु क्रमात्

[अष्टचत्वारिंशत्सप्तम्^१; तत्र सूत्रपातः]

अथाष्टचत्वारिंशत्सप्तम्^२: कलशैर्वक्ष्यतेऽधुना । प्राग्ग्रैर्दशभिः सूत्रैरुदग्रैस्तथैव च ॥ २६१ ॥
एकाशीतिपदं कृत्वा मध्ये नवपदं पुनः । ^३एकीकृत्य तु पदार्थं तद्राव्ये पोडशैः पदैः ॥ २६२ ॥
वीर्योँ कृत्वा तु वीर्यये द्वाराण्यष्टौ प्रकल्पयेत् । ^४एवं कृते पदान्यत्र पद् पद् दिक्षु ^५भवन्ति हि ॥
कोणेष्वपि च चत्वारि खण्डलं पूर्ववद्धवेत् । मध्ये पदां समालिख्य साष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥

[कुम्भस्थापनम्; तत्र निशेष्यद्रव्याणि च]

^६शिवकुम्भं वर्धनीं च पूर्ववद्विन्यसेत्सुधीः । पादमाचमनं चार्ध्यं पञ्चगच्छं कुशोदकम् ॥ २६५
क्षीरं दधि धृतं चैव ^७दलेष्वप्तसु विन्यसेत् । ^८मधुलाजशकुचूर्णं लाजचूर्णं हरिद्रकम् ॥ २६६ ॥
भस्म चेष्टुरसं चैव कदलीफलमेव च । तिलं वै सर्वपं चैव पनसं ^९नालिकेरकम् ॥ २६७ ॥
नारङ्गस्य द्रयं चैव मातुलुङ्गं च ^{१०}दाढिमम् । पोडशैतानि विन्यस्य द्वितीयावरणे ^{११}तथा ॥ २६८ ॥
तृतीयावरणे पश्चाद्वन्धोदपरिपूरितान् । ^{१२}कलशानभितो ^{१३}न्यस्य तेषु द्रव्याणि निश्चिपेत् ॥
चन्दनं लघु ^{१४}कुष्ठं च ^{१५}कचोलपुष्पपत्रकम्^{१६} । कर्परं कुङ्कुमं चैव दिक्षु चान्येष्वपि क्रमात् ॥
चम्पकं तुलसीं चैव पुञ्चागं विलवमेव च । ^{१७}मङ्गिकामप्यपामार्गं जार्ति चैव शमीं तथा ॥ २७१ ॥
वकुलं ^{१८}विष्णुक्रान्तिं च माधवीं च तपस्त्विनीम् । ^{१९}धुत्तूरं गिरिकर्णीं च शह्नीं पदमेव च ॥

[अधिदेवता:]

एवं द्रव्याणि विन्यस्य देवानभ्यर्थ्येत्ततः । शिवयोः कुम्भयोश्चैव पूजयेत्तावुभावपि ॥ २७३ ॥
विद्येशान्प्रथमे यष्टा द्वितीयावरणे ततः । लोकपालान्स्वदिक्संस्थांस्तत्पार्थस्यान्भवादिकान् ॥
^{२४}तृतीयावरणे चापि वज्रादीन् दिक्पदाश्रितान् । वस्त्रं मरुतश्चाएत कलशेष्वपि पूजयेत् ॥ २७५ ॥
^{२५}एवं संपूर्ज्य विधिवत्पश्चात्सप्तमाचरेत् । ^{२६}अष्टाधिकैश्चत्वारिंशैः रूपनं कलशैर्युतम्^{२७} ॥ २७६ ॥

^१ Pour अष्टचत्वारिंशत्सप्तम् voir *Rauravāgama*, vol. I, pp. 97-101

^२ C, E : एवं कृत्वा तु

^३ C : सुखं pour एवं

^४ C : वदन्ति pour भवन्ति

^५ C : शिवकुम्भं च वर्धन्यां

^६ C, E : दलेष्वप्तसु न्यसेत्

^६ E : मधुलाजं शकुचूर्णं

^७ A : नालिकेरकम्

^७ C : डाढिमम्

^८ C, E : ततः pour तथा

^८ A : कलशानि pour कलशान्

^९ A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^{१०} C, E : कोष्ठं pour कुष्ठं

^९ A : कचोलं पुष्पपत्रकम्

^{११} Cf. *Vaidyakasabdasaṃdhū*, p. 625 : पुष्पम् = लवङ्गम् ; p. 574 : पत्रम् = एलादि

^{१२} A : मङ्गिका चाप्यपामार्गं जारी चैव शमीं तथा ^{१३} C : विष्णुकान्तो

^{१४} A : धुधूरं ; C : धूवरं ; E : धुत्तूरं

^{१४} C, E : द्वितीय pour तृतीय

^{१५} C, E : पूजयेत्तवेशं पद्मात्

^{१५} A : साष्टचत्वारिंशत्सिद्धिः ; E : अष्टाधिकचत्वारिंशैः

^{१६} C, E : इदम् pour युतम्

Aṣṭacatvārimśatsnapana

N

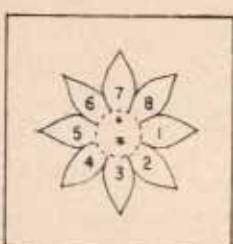
40	41
39	19

42	43	44
20	21	22

45	46
23	47

O

38	18
37	17
36	16

E

24	48
9	25
10	26

35	15
34	33

14	13	12
32	31	30

11	27
29	28

S

* Sivakumbha

* Vardhani

Echelle: 1 tāla=1 cm.

Caturvims'atikalas'asnapana

N

19	20
18	6

21
7

22	23
8	24

O

17	5
----	---

1	9
---	---

E

16	4
15	14

3
13

2	10
12	11

S

* Sivakumbha

* Vardhani

Echelle : 1 tāla = 1 cm.

[चतुर्विंशतिकलशस्त्रपनम्¹; तत्र सूत्रपातः]

चतुर्विंशैश्च कलशैः प्रवक्ष्याम्यधुना परम् । प्राग्ग्रैवसुभिः सूत्रैरुदग्ग्रैस्तथैव च ॥ २७७ ॥
पदान्येकोनपञ्चाशतिपण्डितानि² भवन्ति हि । तेषां मध्ये नवपदं पञ्चार्थं परिलोपयेत् ॥ २७८ ॥
³पदस्य द्वितयं तस्य दिक्षु स्थाप्य विदिक्षु च । स्थाप्य चत्वारि चत्वारि शेषान्योऽश्लोपयेत् ॥
[कुम्भस्थापनम्; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च]

पूर्ववत्स्यण्डिलं कृत्वा मध्येऽष्टदलमालिखेत् । अम्बुजं कर्णिकायुक्तं तत्र शैवं तु विन्यसेत् ॥
पूर्वोक्तलक्षणोपेतं कुम्भं तस्याथ चोक्तरे । गौरीकुम्भं तु विन्यस्य परितश्च क्रमान्यसेत् ॥ २८१
पादमाचमनं चार्थं पञ्चगव्यं कुशोदकम् । क्षीरं दधि घृतं चैव प्रथमावरणे ⁴न्यसेत् ॥ २८२ ॥
मधु चेष्टुरसं चैव गोशकुचूर्णमेव च । ⁵हरिद्राचूर्णं लाजं च तिलं सर्पमेव च ॥ २८३ ॥
लाजचूर्णं ⁶ततशाथ दिक्षवृष्ट्यपि विन्यसेत् । कदलीं ⁷मातुलङ्घं च ⁸दाढिमीं पनसं तथा ॥
पद्मं नीलोत्पलं चैव तुलसीं विवृष्ट्यपत्रकम् । कोणपार्श्वेषु सर्वेषु ⁹वह्न्यादिषु च विन्यसेत् ॥ २८५

[अधिदेवताः]

एवं द्रव्याणि विन्यस्य देवानभ्यर्चयेत्ततः । महेश्वरं महादेवीं कुम्भयोस्तु तयोर्यजेत्¹⁰ ॥ २८६ ॥
प्रथमावरणे ¹¹चैव विद्येशान्यरितो यजेत् । लोकपालान्दितीये तु यथास्थानं समर्चयेत् ॥ २८७
भवादिकांस्तु परितः कोणपार्श्वे तु पूजयेत् । एवं ¹²पदक्रमात्प्रोक्तं स्नपनं मध्यमत्रयम् ॥

[पोडशकलशस्त्रपनम्¹³]

दलक्रमेण वक्ष्यामि स्त्रपनं कन्यसत्रयम् । तत्र पोडशभिः श्रेष्ठं कलशैः स्त्रपनं भवेत् ॥ २८९ ॥

¹ Pour चतुर्विंशतिकलशस्त्रपनम्, voir *Rauravāgama*, vol. I, pp. 94-96

² A : पदानि च pour पिण्डितानि   ³ C, E : पदाद्ययं च तस्यैव

⁴ C, D, E : ततः pour न्यसेत्   ⁵ C, E : हरिद्राचूर्णलाजं च

⁶ A : तथा चाय   ⁷ C : मातुलङ्घं   ⁸ C : दाढिमी

⁹ C : विरिदिषु pour वह्न्यादिषु च ; E : वर्यादिषु च

¹⁰ E : न्यसेत् pour यजेत्   ¹¹ C, D : पदाद् pour चैव   ¹² A : पदक्रमं प्रोक्तं ; D : व्रतक्रमात् प्रोक्तं

¹³ Cf. *Virāgama*, 14, 1-15 :

पितामहः - प्रणम्य भगवन्ते हि पर्यपृच्छतिपातामहः । कलाशान् पोडशान् किं वा वृहि मे परमेश्वर ॥

ईश्वरः - तत्सर्वमयित्वं वस्ये शृणुन् चतुरानन । प्रासादस्याग्रतः कुर्यान्माष्टपं चतुरश्चकम् ॥

दर्मनालाभिरावेष्य चतुस्तोरणभूषितम् । वितानेनोर्ध्वमा च्छाय दिग्घजैश्च प्रलक्षितम् ॥

वल्लीरावेष्येद्विदान् सुकादामैरलंकृतम् । सर्वालिंकारसंयुक्तं सूत्रपातं तु कारयेत् ॥

प्राग्ग्रमष्टुत्रं स्यादुदग्रं तर्हैव च । मध्ये नवपदं शिथावा तस्यावृतपदं त्यजेत् ॥

अष्टवीर्धीसमायुक्तं तद्वालैकपदं स्थितम् । शाळिना विकिरेतत्र पूर्वोक्तविधिना सह ॥

शाल्यधूं तण्डुलं न्यस्य तस्यार्थं तु तिलं न्यसेत् । परिस्तरेव दर्भेश्च गन्धपुष्पादिनार्चयेत् ॥

पूर्वोक्तमण्टपे कुर्यात्स्थण्डिलं १पदिमण्डलम् । २मध्ये पद्म समालिख्य विकारदलसंयुतम् ॥२९०॥
 कर्णिकाकेसरैर्युक्तं ३तिलतण्डुलसंयुतम् । ४कर्णिकायां ततो मध्ये लिखेत्कृटाक्षरं चुधः ॥२९१॥
 स्वराणि च दलाग्रेषु पूर्वादि परितो न्यसेत् ५। शिवयोः ६कलशौ तत्र ७कर्णिकायां तु पूर्ववत् ॥
 ८संख्याप्याथ दलाग्रेषु पूर्वादि परितः क्रमात् । पाद्यमाचमनं चाध्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् ॥
 क्षीरं दधि चृतं चैव ९विन्यसेत्तदनुक्रमात् । गन्धोदपूरितानान्^{१०} शेषेषु कलशान्यसेत् ॥२९४
 एवं संख्याप्य देवांश्च यजेत्पश्चात्क्रमेण ११तु । १२देवं देवीं १३समारभ्य तत्तत्कृम्भे च पूजयेत् ॥
 लोकपालान्भवार्द्धांश्च यजेत्पूर्वादितः क्रमात् । लोकपालान्स्वदिकस्थांश्च १४भवादीनितरस्थितान् ॥
 एवं संपूज्य विधिवत्ततः १५ स्नपनमाचरेत् ।

[अष्टकलशस्नपनम्^{१६}]

१७अष्टामिः कलशैर्वक्ष्ये स्नपनं तत्र १८मण्टपे ॥२९७॥

मध्यमे शिवकुम्भं तु प्राप्तादेन तु विन्यसेत् । गौरीबीजेन वर्धनी स्नापयेदेशिकोत्तमः ॥
 चतुर्णां कलशानां तु चतुर्दिशु च विन्यसेत् । आपेयादिषु कोषेषु चतुरः कलशान्यसेत् ॥
 शिवकुम्भमे शिवं पूज्य चतुरभसमन्वितम् । वस्त्रयुग्मेन संवेषण वेणिकाभिरलंकृतम् ॥
 गौरी च वर्धन्या न्यस्य सवल्लं सहिरण्यकम् । गोमत्रं गोमयं चैव क्षीरं दधि चृतं तथा ॥
 उक्षीरं चतुरदनं चैव कुण्डलेन समन्वितम् । सदादीक्षास्नपर्यन्तं यथाक्रमेण विन्यसेत् ॥
 हुत्वान्ते तु यदस्येति पूर्णाहुतिमथाचरेत् । स्नापयेचिठ्वकुम्भं तु व्योमव्यापि समुच्चरन् ॥
 गौरीबीजेन वर्धनी स्नापयेत् विशेषतः । पञ्चवद्याषड्हेन स्नापयेत्कलशांस्ततः ॥
 नैवेद्यं पायसं दशात्ताम्बूलं तु निवेदयेत् । आचार्यदिक्षिणां दशाद्वारहेमामूर्तीयकः ॥

^१ A : प्रतिमण्डलम् ; C : पदमण्डलम् ; E : पदमण्डलम्

^२ C, D, E : तनमध्येऽम्बुजमालिख्य   ^३ D : तिलं pour तिलं

^४ C, D : कर्णिकायास्ततो   ^५ A : यजेत् pour न्यसेत्

^६ D : कलशौ   ^७ C, D : कर्णिकायास्तु पूजयेत्

^८ C, D, E : ततः स्थाप्य pour संख्याप्याथ

^९ C : विन्यसेत्ताननुक्रमात् ; D : विन्यसेत्तमनुक्रमात् ; E : विन्यसेत्तान्यनुक्रमात्

^{१०} C, D, E : अष्टी pour अष्ट   ^{११} E : वै pour तु

^{१२} C, D : देवदेवी   ^{१३} A : समावाद्य

^{१४} C, D : भवादीनि विदिकस्थितान्   ^{१५} A : तत्तत् pour ततः

^{१६} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 48, 1-6a :

अष्टमिः कलशैर्वक्ष्ये स्नपनं तत्र मण्टपे । चतुर्दोषेणवैः कृत्वा स्थण्डिलं तु सुरूपकम् ॥

कर्णिकाष्टदलोपेतं तत्र पद्म समालिखेत् । कृटाक्षरं लिखेन्माये दलेष्टसु च क्रमात् ॥

यकारादिवकारान्तं शकाशादान्तमेव च । दिविवदिक्षकराण्यष्ट लिखेत्पूर्वादितः सुधीः ॥

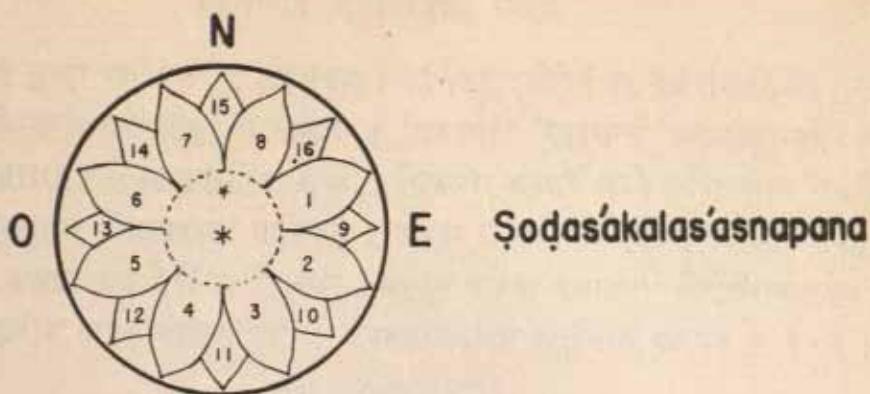
शिवयोः कुम्भयोर्मध्ये पूर्ववत्स्थाप्य तद्वाहिः । दलाग्रेषु क्रमात्स्थाप्य पाद्यादीनां तथाएकम् ॥

पाद्यमाचमनं चाध्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् । क्षीरं दधि चृतं चैव दलाग्रेषु च विन्यसेत् ॥

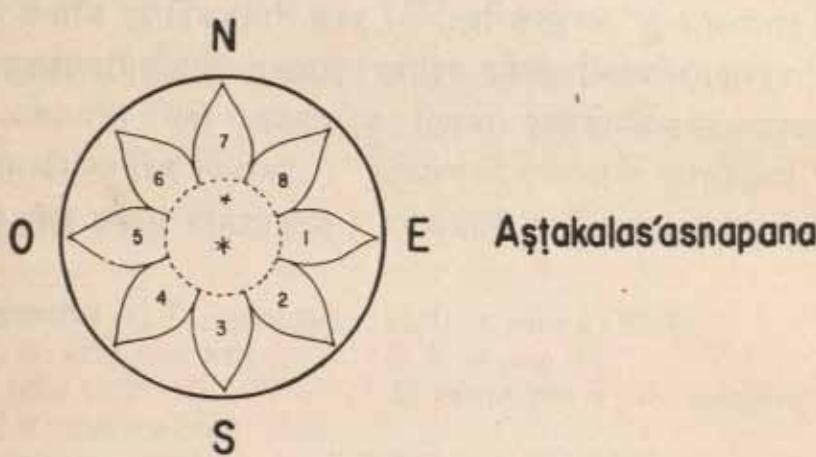
एवमण्डभिरुदिष्टम्”

^{१७} C, D, E : अष्टाकलशं वक्ष्ये

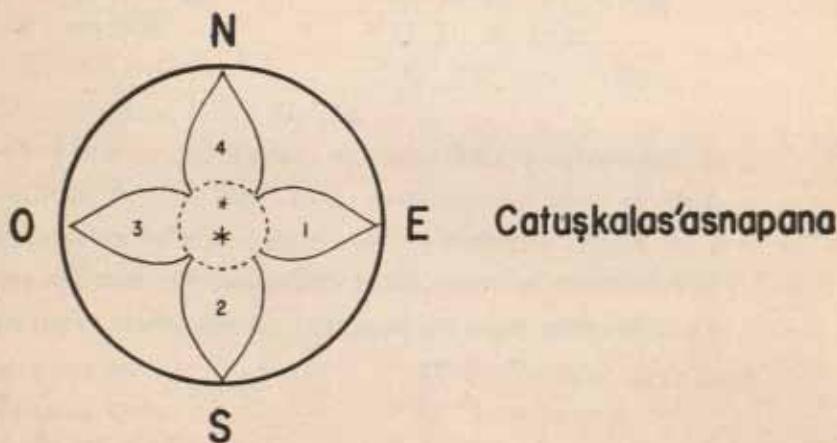
^{१८} C, E : मण्टपे pour मण्टपे

Sodas'akalas'asnapana

Aşṭakalas'asnapana

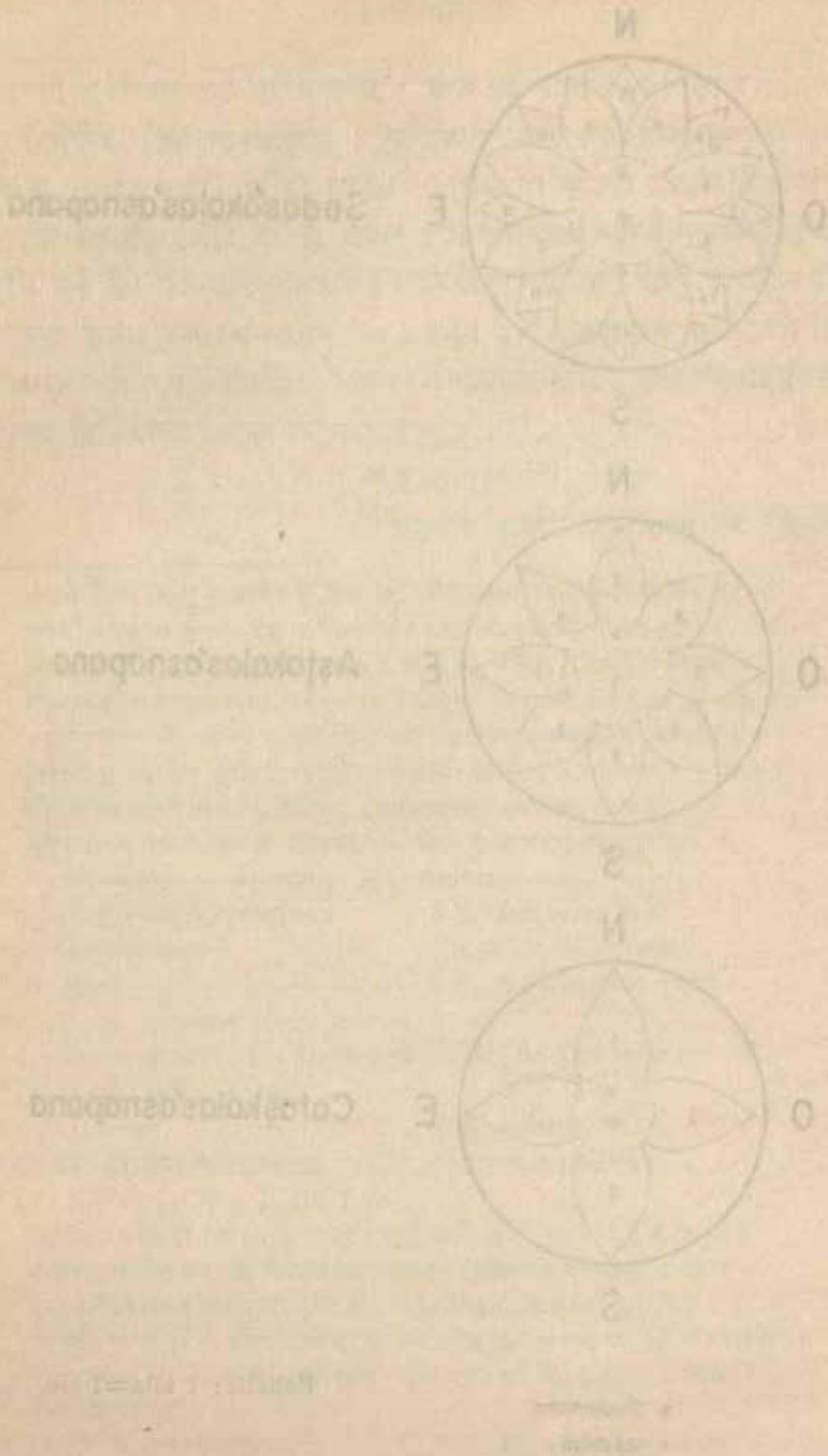

Catuṣkalas'asnapana

* Sivakumbha

* Vardhanī

Echelle : 1 tāla = 1 cm.

^१चतुर्स्तालमितं कृत्वा स्थिण्डलं ^२तु सुवृचकम् । कर्णिकाष्टदलोपेतं तत्र पदं समालिखेत् ॥२९८
 कृताक्षरं लिखेन्मध्ये दलेष्वषट्सु^३ च क्रमात् । ^४यकारादि^५वकारान्तं ^६शकाराद्वान्तमेव च ॥
^७दिग्विदिक्षवक्षराण्यष्ट लिखेत्पूर्वादितः सुधीः । शिवयोः कलशौ^८ मध्ये पूर्ववत्स्थाण्य ^९तद्वहिः ॥
 दलाग्रेषु क्रमात्स्थाण्य ^{१०}पादादीनां तदएकम् । अथवा गन्धतोयेन पूर्णांश्च कलशान्न्यसेत् ॥
 एवं विन्यस्य कलशान्देवं देवीं च ^{११}पूर्ववत् । संपूज्य परितः पश्चादष्ट^{१२} विद्येश्वरान्न्यसेत्^{१३} ॥
 ततः क्रमेण कुर्वीत स्नपनं देशिकोचमः । एवमष्टभिरुदिष्टं चतुर्भिरथं कथयते ॥ ३०३ ॥

[चतुःकलशस्त्रपनम्^{१४}]

पूर्ववत्स्थिण्डलं कृत्वा ^{१५}तत्र पदं चतुर्दलम् । आलिख्य कर्णिकामध्ये व्योमाक्षरमथालिखेत् ॥
 पृथिव्यादीनि वर्णानि पूर्वादिकमशो^{१६} भवेत् । ^{१७}पूर्ववच्छिवकुम्भं ^{१८}तु वर्धन्या सह देशिकः ॥
 विन्यस्याथ ^{१९}घृतक्षीरदधिक्षीद्राणि च क्रमात् । पूर्वादिषु दलेष्वेतान्विन्यसेदथवाम्बुना^{२०} ॥३०६
^{२१}पूरितान्वा न्यसेन्मन्त्री ^{२२}ततो यजनमारभेत् । शिवयोः कुम्भयोस्तौ च पूर्ववत्सम्यगच्येत् ॥
 धर्मादीर्णश्च ^{२३}चतुर्वर्णन्येष्वर्चयेच विधानतः । ^{२४}एवमभ्यर्थ्य तान्पश्चात्तैः कुर्यात्स्नपनं ^{२५}परम् ॥
^{२६}एवं नवविधं प्रोक्तं स्नपनं भोगमोक्षदम् । एषामेकतमं कुर्याद्विभवस्यानुरूपतः ॥ ३०९ ॥

^१ A : चतुर्स्तालभिद् ; C, D : चतुर्स्तालमितां	^२ C, D : च pour तु ; E : च
^३ C, D, E : अष्टाषु pour अष्टु	^४ C, E : द pour य
^५ D : प pour व ; E : फ	^६ A : शकाराधान्तमेव च ; C : शकादीशान्तमेव च
^७ C, D, E : क्रमेण चाक्षराण्यश्चौ	
^८ A : कुम्भयोः pour कलशौ	^९ C : तत्सुधीः ; E : च सुधीः
^{१०} C, D, E : पादादीनि	^{११} C, D, E : पूजयेत्
^{१२} C, D, E : अद्यै pour अष्ट	^{१३} E : यजेत् pour न्यसेत्

^{१४} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 48, 6b-11a :

पूर्ववत्स्थिण्डलं कृत्वा ततः पदं चतुर्दलम् । आलिख्य कर्णिकामध्ये त्वयोऽक्षरमथालिखेत् ॥
 पृथिव्यादीनि वर्णानि पूर्वादिकमशो भवेत् । पूर्ववच्छिवकुम्भं तु वर्धन्या सह देशिकः ॥
 विन्यस्याथ घृतक्षीरदधिक्षीद्राणि च क्रमात् । पूर्वादिषु दलेष्वेतान्विन्यसेदथवा तुधः ॥
 पूरितान्वा न्यसेन्मन्त्री ततो यजनमारभेत् । शिवयोः कुम्भयोर्ध्वं पूर्ववत्सम्यगाचरेत् ॥
 धर्मादीर्णश्च चतुर्वर्णेषु अर्चयेत् विधानतः । एवमभ्यर्थ्य तान् पश्चात्तैः कुर्यात्स्नपनं परम् ॥

^{१५} A : ततः pour तत्र	^{१६} C, D, E : क्रमतो pour क्रमशो
^{१७} C : पूर्वत्र pour पूर्ववत्	^{१८} D, E : च pour तु
^{१९} E : घृतं क्षीरं दधि क्षीद्राणि	^{२०} A : तुधः pour अम्बुना
^{२१} A : पूरिता वा ; C, D : पूरितान्वा	^{२२} A : तयोः pour ततो
^{२३} E : चतुर्कुम्भेष्वर्चयेच	^{२४} C, D, E : एवमभ्यर्थ्यनात्पश्चात्तैः
^{२५} A : वरम् pour परम्	^{२६} E omet ce demi- <i>sloka</i>

[सकलस्नपनम्]

सकलेष्वपि सर्वेषु स्नपनं ^१कारयेद् ब्रुधः^२ । उत्तमत्रयवज्यं^३ तु यस्य स्नात्सनपनं हरे॥३१०॥
 क्रियते ^४तत्र तदेवं मध्यकुम्भे समर्चयेत् । सकलं शक्तियुक्तं चेद्वर्धन्या सह विन्यसेत् ॥ ३११
 अन्यतस्वै यथापूर्वे विधिना कारयेत्सुधीः ।

[नित्ये स्नपनक्रमः]

नित्ये प्रवर्तमाने तु काले प्राप्तं ^५यदा भवेत् ॥ ३१२ ॥

स्नपनं ^६चैव तत्काले तस्मिन्नारभ्य तत्सुधीः । ^७नित्यातिक्रमणं तत्र ^८यथा न भवति ध्रुवम् ॥
 तथा ^९तत्सनपनं कार्यमन्यथा नैव कारयेत् । नित्यावसाने प्राप्तं चे ^{१०}रपूजादि पूर्ववत् ॥३१४॥
 स्नपनं कारयेद्विद्वान् ^{११}यथाशास्त्रविनिश्चितम् । इति यः कारयेन्मर्त्यः स्नपनं विधिपूर्वकम् ॥
 सर्वेयज्ञफलं प्राप्य शिवेन सह मोदते ॥ ३१६ ॥

^{११}इत्यजिताख्ये ^{१२}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१३}स्नपनविधिर्नाम

एकोनत्रिशः पटलः ॥

^१ C, D, E : कारयेत्सुधीः

^२ L'ordre des *Stoka* dans le ms. D est le suivant : 310a, 313b, 314, 315, 310b, 311, 312, 313a, 316

^३ A : वा विधिस्नपनमारमेत्

^४ A यत्र pour तत्र

^५ A : यथा pour यदा

^६ C, D, E : तु महत्काले

^७ A : नित्यादिक्रमणं

^८ A : तथा न भवति ध्रुवम् ; E : यथा च न भवेत्तथा

^९ A : हि pour तत्

^{१०} A : तान्यथाशास्त्रनिश्चितम्

^{११} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१२} E omet महातन्त्रे

^{१३} A : महास्नपनविधिः अष्टाविंशः पटलः ; C : स्नपनविधिर्नाम अष्टाविंशः पटलः समाप्तः ; D : स्नपनविधिपटलः अष्टाविंशत् । प्रथमं ३०४ ; E : स्नपनविधिपटलः ।

['विशेषार्चनविधिः']

[विशेषार्चनविधिः²]

[विशेषार्चनफलम्³]

विशेषादर्चनं वक्ष्ये ⁴तच्छृणु त्वं जनार्दन । अकालमृत्युशमनं⁵ सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ १ ॥
शोकमोहरं पुंसामशेषाधिविनाशनम् । अपस्मारग्रहादीनां शमनं सर्वशान्तिदम् ॥ २ ॥
विषप्रश्रुप्रशमनं सर्वविनाशनम् । परसेनास्तम्भनं च स्वसेनारक्षणं तथा ॥ ३ ॥
जयदं पुष्टिदं लोके ^६दुर्भिक्षभयनाशनम् । अवग्रहरं चैव सर्वसस्यविवर्धनम् ॥ ४ ॥
^{१०}सूर्यादिग्रहदोषाणां शमनं कालवञ्चनम् । सर्वपापहरं पुंसां धनधान्यविवर्धनम् ॥ ५ ॥

[^{११}विशेषार्चनकालः]

अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पक्षयोः पर्वणोरपि । संक्रान्तौ ग्रहणे ^{१२}चापि राजां जन्मदिनेऽपि च ॥ ६ ॥

^{१३}राजजन्मदिने वापि विषदि प्रत्यरे तथा । ^{१४}कर्मान्ते च तथाद्रायामर्कवारे च कारयेत् ॥ ७ ॥

[लिङ्गे प्रतिमायां च विशेषार्चने फलम्]

शिवलिङ्गेऽथवार्चायां^{१५} कर्तव्यं तद्विधानतः । ^{१६}अर्चायां यजने ^{१७}तस्मालिङ्गार्चायां फलं तु यद् ॥

¹ Le ms. B s'achève avec le *paṭala* précédent; voir aussi p. 360, note 15.

² Pour विशेषार्चनविधि, voir *Acintyavisvasādākhyā*, *paṭala* 39 et *Kāraṇāgama*, I, 133

³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 133, 1-3 :

अतः परं प्रवक्ष्यामि विशेषयजनं श्रुणु । सर्वरोगविनाशार्थमायुरारोग्यवर्धनम् ॥

मोक्षदं कामदं पुण्यं सर्वशत्रुविनाशनम् । अनाश्रृष्टौ च दुर्भिक्षे परराष्ट्रप्रवेशके ॥

राजाभिवेकसमये युद्धारम्भे तथैव च । विशेषपूजां यजेन इष्टकाम्यफलप्रदाम् ॥

⁴ A : तच्छृणु च pour तच्छृणु त्वं

⁵ C, E : मथनं pour शमनं ; E : मरणं

⁶ A : भोगमोक्षप्रदं

⁷ A : शत्रु pour शत्रु ; E : जन्म

⁸ E : शत्रु pour विष

⁹ C : दुर्भिक्षे pour दुर्भिक्ष

¹⁰ C et E omettent ce *śloka* 5

¹¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 33, 6b-7 :

संक्रान्तौ च चतुर्दश्यां पर्वण्युभयपक्षयोः । अयने विषुवे राहुप्रसने मासपूजके ॥

एतेष्वन्येषु सर्वेषु नैमित्तिकमिहोच्यते ।

¹² A : वा pour च

¹³ C, D et E omettent ce demi-*śloka*

¹⁴ A : तीर्थान्ते pour कर्मान्ते

¹⁵ A : तथार्चायां pour अथवार्चायां

¹⁶ A : अर्चायां यजनं ; D : अर्चाया यजनं

¹⁷ A : तस्य कृतार्चायां ; C, D : तस्मालिङ्गार्चायाः

भवेन्छतगुणं ^१ ततु लिङ्गेष्वपि यथाक्रमम् । मानुषं चार्षकं दिव्यं ^२ गाणपं च चतुर्विधम् ॥१॥
 स्वयंभूतं ^३ तथान्यच लिङ्गं पञ्चममुच्यते । तेषु ^४ चाद्यात्कलं चापि भवेदशगुणोत्तरम् ॥२॥
 सर्वयज्ञतपोदानतीर्थादिषु च^५ यत्कलम् । तत्कलं लभते मत्यः सकृदिङ्गार्चनेन तु ॥३॥
 मानुषस्य तु लिङ्गस्य फलमेतदुदाहतम् । तसात्सर्वप्रयत्नेन शिवलिङ्गं समर्चयेत् ॥४॥
 'लिङ्गार्चनसमं नास्ति पुण्यं लोकत्रये हरे । यथा ^६ व्योमः परस्यास्य कन्चिदनन्तं न दृश्यते ॥
 तथा ^७ लिङ्गार्चनोदृतपुण्यस्यानन्तं न ^८ विद्यते । भोगमोक्षप्रदं पुंसामिदमेव हि^९ कथ्यते ॥५॥
 शिवस्य परिपूर्णस्य ^{१०} 'लिङ्गार्चनविधेवलात् । देवदेवत्वमापन्ना ब्रह्मविष्णुपुरोगमाः ॥६॥
 मुक्तानां पुरुषाणां तु न हि संख्या प्रदृश्यते । स शाश्वयस्तु भवेन्मत्यः स कुलीनः स बुद्धिमान् ॥
 स शूरः स च विकान्तो ^{१२} यो लिङ्गं सकृदर्चयेत् । ^{१३} लिङ्गे देवो महादेवः ^{१४} साक्षादेव प्रतिष्ठितः ॥
 अनुग्रहाय लोकानां तसालिङ्गं समर्चयेत् । लिङ्गं यत्र भवेद्राट्टे ^{१५} पूजाहीनं चिराय वै ॥७॥
 तत्र व्याधिश्च दुर्भिक्षमनावृष्टिश्च जायते^{१६} । प्रवासी ^{१७} पथि दृष्टा तु पुष्पहीनं तु मस्तकम् ॥८॥
^{१८} शिवलिङ्गस्य गच्छेत्सर्वपापनिधिर्भवेत् । तसात्पूजाविहीनं तु लिङ्गं दृष्टा पथि स्थितम् ॥९॥
 खाप्य पुण्यं च^{१९} पत्रं वा ^{२०} शिवस्याधार्यं यो व्रजेत् । अश्वमेधसहस्रस्य वाजपेयशतस्य च ॥१०॥
 स पुण्यं लभते मत्यो नात्र कार्या विचारणा । ^{२१} दूरं गत्वा तु ^{२२} यो लिङ्गमनाथं पूजयेत्सकृत् ॥
 सर्वयज्ञफलं तस्य दद्यालिङ्गेऽर्चिते^{२३} शिवः । अभिग्रेतार्थसिद्धयर्थं विशेषादर्चनं^{२४} भवेत् ॥११॥
 पूर्वाहे शान्तिकं ^{२५} तत्स्यान्मध्याहे पुष्टिदं भवेत् । ^{२६} सायाहे तु जयार्थं स्यादर्घयामे तु^{२७} सर्वदम् ॥

^१ E : यतु pour ततु

^२ A : गाणवं

^३ C, D, E : तथा व्यन्यं

^४ C, D, E : चान्यत्कलं pour चाद्यात्कलं

^५ C, D : तीर्थवेशेषु pour तीर्थादिषु च ; E : तीर्थवेशेषु

^६ Cf. supra, *paṭala* 18, *śloka* 6a

^७ A : व्योमः

^८ A : लिङ्गार्चनाभूतं pour लिङ्गार्चनोदृतं

^८ A : दृश्यते

^९ D : इष्टमेव हि pour इष्टमेव हि ; E : अष्टमेऽहनि

^{११} A : लिङ्गार्चनविधौ बलम्

^{१०} C, D : तयो लिङ्गं समर्चयेत्

^{१३} E omet les demi-*śloka* 17b et 18a

^{१४} C : साक्षादेवप्रतिष्ठितः

^{१५} A : बलहीनं

^{१६} E : प्रजायते pour च जायते

^{१७} A : पतितं दृष्टा pour पथि दृष्टा तु

^{१८} C, D, E : शिवलिङ्गं च

^{१९} A : तु pour च

^{१९} C, D : शिवस्याराथ्य ; E : शिवमाराथ्य

^{२१} C : पुरा pour दूरं ; D, E : पुरं

^{२२} A : ये pour यो

^{२३} C : लिङ्गेऽर्चितं pour लिङ्गेऽर्चिते ; D : लिङ्गेऽर्चित ; E : लिङ्गार्चनात्

^{२४} C, D, E : यज्ञनं pour अर्चनं

^{२५} C, D : च pour तत्

^{२६} C, D : साये च विजयार्थं

^{२७} E : च pour तु

[विशेषार्चनप्रकारः]

साधकः शान्तचित्तस्तु कृतनित्यः शुचिस्तदा^१ । सोष्णीषः सोत्तरीयश्च ^२नववस्त्रेण वेश्टितः ॥

[स्नानोदकम्]

पञ्चशुद्धिं पुरा कृत्वा पूर्ववत्पूजयेच्छिवम् । स्नानोदकं तु नादेयं नवकुम्भेषु पूरितम् ॥ २६ ॥

एकरात्रोपितं शुद्धं वस्त्रपूतं सुशीतलम् । ^३उशीरेण समायुक्तं त्रुटिचन्दनकोष्ठजैः^४ ॥ २७ ॥

चौणैः कर्पूरसंयुक्तैलोलितं पुष्पगन्धितम् । स्नानार्थमाहरेत्तत्र ^५पञ्चगव्यकमेव च ॥ २८ ॥

[अभिषेकः^६]

^७संवत्सरात्मना पूर्वमुदकेनाभिषेचयेत् । ^८पञ्चगव्याभिषेकं तु^९ पञ्चब्रह्म समुच्चरन् ॥ २९ ॥

पञ्चामृतं सगन्धोदं पड़ज्ञैरभिषेचयेत् । कदलीपनसाम्राणां ^{१०}फलसारसमन्वितम् ॥ ३० ॥

नालिकेरफलोदेनाप्यभिषेकं^{११} ^{१२}हृदा भवेत् । ततस्तैलेन शुद्धेन कर्पूरागरुगन्धिना ॥ ३१ ॥

^{१३}लिङ्गमालिप्य सर्वत्र सपीठं तु शिवास्त्रतः । ^{१४}माषण यवचूर्णेन समुद्रतनमेव च ॥ ३२ ॥

शालिपिष्टेन ^{१५}वा कुर्यादत्त्वमन्त्रं समुच्चरन् । ^{१६}पञ्चब्रह्मोच्चरन्पश्चात्क्षालयेच्छुद्धवारिणा ॥ ३३ ॥

ततो गन्धोदकेनापि वत्सरेणाभिषेचयेत् । स्नपनं चात्र कुर्वीत सहस्रादिषु संभवैः ॥ ३४ ॥

^१ E : तथा pour तदा

^२ C, D : नववासोऽवसंस्थितः ; E : नववासोऽप्य संस्थितः

^३ A : उशीररजसा युक्तं

^४ A : कोष्ठकम् pour कोष्ठजैः ; E : कोष्ठकैः

^५ A : गव्यपश्चकमेव च

^६ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 133, 5-10 :

गोक्षीरेण तु संपूर्यं क्रमेणैव विशेषयतः । धृतेनेवाभिषेकं तु तच्छ्रूणं च विशिष्यते ॥

इक्षुसारफलं कृत्वा शालिभिर्विलैस्तथा । गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्यं हृदयेनैव मन्त्रतः ॥

शरावे ताम्रपात्रे वा स्थापयेत्तु ततोपरि । पञ्चगव्यविधि स्थाप्य पञ्चामृतं तु कल्पयेत् ॥

पुण्यादं वाचयेत्तत्र पूजयित्वा विशेषयतः । त्रियमध्यकेन मन्त्रेण कुर्यात्क्षीराभिषेचनम् ॥

शिवाज्ञैर्बैव विद्याज्ञैर्ब्रह्मपश्चकमुच्चरन् । शिवमन्त्रेण संपूर्यं कुर्यात्तपश्चगव्यकैः ॥

व्योमव्यापि पड़ज्ञेन कुर्यात्पश्चामृतं तथा । जलेन स्नापयेत्पश्चात्प्रासादेन तु मन्त्रतः ॥

^७ C, D, E : संवत्सरात्मकं

^८ C et E omettent les demi-*stola* 29b et 30a

^९ A : अभिषेकस्तु pour अभिषेकं तु ^{१०} C : पश्चैः सार pour फलसार ; D : फलैः सारैः

^{११} C, D : साभिषेकं pour अप्यभिषेकं

^{१२} A : तथाचरेत् pour हृदा भवेत्

^{१३} C : लिङ्गमालेष्य सर्वत्र ; D : लिङ्गमारभ्य सर्वत्र ; E : समारभ्य च सर्वत्र

^{१४} C, D, E : समाधयवचूर्णेन

^{१५} A : तु तथा कुर्यादत्त्वं समुच्चरन्

^{१६} A : पञ्चब्रह्मो वरान् पश्चात्

[अर्चनम् १]

नित्योक्तमर्चनं कुर्यात्पाद्यमाचमनार्थ्यकम् । चन्दनागरुकाक्षीरैः^३ ४शुक्षणपिष्टैः ५परार्थकैः॥
 कर्पूरश्वोदभिश्रैस्तु^६ ६शिवलिङ्गं सपीठकम् । ७क्रमात्पर्यासमालित्य सर्वात्मानं समुच्चरन् ॥२६॥
 सिद्धार्थकास्तिलान्कुण्डानिवलवपत्रसमायुतान्^९ । प्रासादेन तु मन्त्रेण १०निक्षिपेहिङ्गमूर्धनि ॥
 चम्पकोत्पल^{११} जात्यादिसत्पुष्पैश्च समर्चयेत् । तैरेव १२माल्यैराच्छाद्य १३लिङ्गं मूलाच्चतः शनैः ॥
 मस्तकान्तं १४पवित्रैस्तु १५प्रादक्षिण्यक्रमेण तु । वेष्टयित्वा १६तु तन्मूर्धिं स्वर्णपुष्पं तु विन्यसेत् ॥
 घृष्णं १७कुण्डागरुभवं कर्पूरेण च दापयेत् । १८दीपमालां ततः पूर्णा कर्पूरागरुवर्तिना ॥ ४० ॥
 गोष्ठृतेन १९शिवाभ्याशे दापयेत्तौ हृदार्पयेत् । शुद्धाङ्गं पायसं गौलं मुद्रानं कुसरं तथा ॥४१॥
 मवोंपदशसंयुक्तं गुलखण्डाज्यसंयुतम् । २०निवेदयेत्तु देवाय फलैः स्वादुभिरन्वितम् ॥ ४२॥
 ईशानादिषु वक्त्रेषु २१पञ्चस्त्रिय यथा पुरा । गुलखण्डयुतापूर्णं २२ दापयेत्तु २३तथा पुनः ॥ ४३॥
 ताम्बूलं दापयेत्पश्चात्पश्चसौगन्धिकान्वितम्^{२४} । मातुलङ्गफलैश्चापि^{२५} नालिकेरफलैरपि ॥ ४४॥
 दापयेत्पश्चवक्त्रेषु तत्तन्मन्त्रेण मन्त्रवित् । नीराजनं ततः कुर्याच्छाद्य इतेन कर्मणा ॥ ४५॥
 नानासुगन्धकुसुमैः कृत्वा २६मालाः सुशोभनाः । २७नानार्वासमायुक्तास्ताभिरुद्धर्वं मनोरमम् ॥
 लिङ्गस्य २८मण्टपं कुर्यान्मालालम्बनशोभितम्^{२९} । वीणावेणुमृदङ्गाद्यैः शार्व्यवाद्यविशेषकैः ॥ ४७॥

¹ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 133, 11-12 :

आसनावरणादिनि पूर्ववत्परिकल्पयेत् । नित्यपूजावसानान्ते विशेषयंजनं ततः ॥
 पायसाङ्गं दरेत्पश्चात्कदलीकफलसंयुतम् । नैवेद्यं दापयेत्पश्चात्पादाभ्यानुसारतः ॥

² C, D, E : कृत्वा कुर्याद् pour कुर्यात्पाद्यम् ³ C, D, E : कोष्टं च pour काक्षीरैः

⁴ A : क्षण pour लक्षण ⁵ A : वरार्थकम्; C : परार्थकैः ⁶ C, D, E : संमित्रैः pour भिश्रैस्तु

⁷ A : शिवलिङ्गस्य पीठकम्; C, D, E : शिवलिङ्गं ततः क्रमात्

⁸ C : कर्पूरेण समालित्य : D, E : पर्यातं च समालित्य

⁹ C, D, E : समन्वितान् pour समायुतान् १० C, D, E : क्षिपेलिङ्गस्य मूर्धनि

११ A : जात्यादीः गन्धपुष्पं ; C : जात्यादिसत्पुष्पैश्च ; D : जात्यादिसपुष्पैश्च

१२ A : मालामावध्य ; C, D, E : मालामाच्छाद्य

१३ A : लिङ्गपूजा ; C, D : लिङ्गमूलं ; D : लिङ्गमूलं

१४ A : पवित्रस्य १५ A, C : प्रदक्षिण pour प्रादक्षिण्य

१५ A : कृतं मूर्धि १६ A : कृणागरुदूतात्

१६ A : दीपमाला तत्सत्र ; D : दीपमालां ततस्तूर्णं

१७ A : शिवाभ्यां च शिरसारोपयेत्ततः १८ A : निवेदयित्वा ; E : निवेदयेच

१८ C, D, E : हविः पव यथा पुरा

१९ C : यथा पुनः ; D : यथा पुरः ; E : यथा पुरा २० C : यथापूर्णं pour युतापूर्णं ; D : यथापूर्ण

२० C : यथा पुनः ; D : यथा पुरः ; E : यथा पुरा

२१ A : अन्वितान् pour अन्वितम्

२२ A : मालां सुशोभनाम्

२३ C, D : मण्डपे

२३ E : फलं चापि pour फलैश्चापि

२४ A : नानार्वासमायुक्तां स्यापितोऽवे नानोरमाम्

२५ A : शोभनम् pour शोभितम्

गीतनृत्स्तुतिस्तोत्रैर्जयशब्दादिमङ्गलैः । ^१प्रणामैर्दण्डवद्धमौ देवदेवं समर्चयेत् ॥ ४८ ॥
 ततश्चागरुधूपेन ^२प्रासादाभ्यन्तरं सुधीः । धूपयित्वाथ संतात्य ^३घण्टामस्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ४९ ॥
^४प्रच्छादनपटं कृत्वा ^५कवाटावथ चन्धयेत् । प्रदक्षिणत्रयं कृत्वा नत्वा ^६चैव पुनः पुनः ॥ ५० ॥
 प्रसीद देवदेवेति प्रार्थयित्वा ^७समापयेत् । पूजा वैशेषिकी ^८चैषा पवित्राद्यन्तयोरपि ॥ ५१ ॥
^९वसन्ते चापि नैवेद्ये नवे चापि विशेषतः । कृत्तिकारीपकाले च द्वृतकम्बलके तथा ॥ ५२ ॥
^{१०}संप्रयोज्या ^{११}विधिज्ञैस्तु केवलोत्सवसंयुता ^{१२} । ^{१३}ध्वजभेर्यद्गुरैर्हीनो वलिदानादिवर्जितः ^{१४} ॥
^{१५}एकाहश्च दिवारात्रं वेरेणष्टेन वा न वा । केवलोत्सव इत्युक्तो भक्त्या ^{१६}भक्तैः प्रकलिपतः ॥
 एवं यः कुरुते मर्त्यः ^{१७}सकृदा लिङ्गपूजनम् । त्रिसप्तकुलसंयुक्तः शिवलोके ^{१८}महीयते ॥ ५५ ॥
 मोदते चाक्षयं कालमिति शास्त्रस्य ^{१९}निश्चयः ॥ ५६ ॥

^{२०}इत्यजिताख्ये ^{२१}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{२२}विशेषार्चनविधिर्नाम
 त्रिशः पटलः ॥

^१ A : प्रणाम्य pour प्रणाम

^२ A : प्रासादाद्यन्तरं ; E : प्रासादाभ्यन्तरे

^३ A : घण्टामस्त्रेण

^४ A : प्रच्छादान्तःपटं कृत्वा ; C : प्रच्छादनं पुटं कृत्वा ; E : प्रच्छादनं पटं वापि

^५ C : कवाटं वाथ

^६ A : एन् pour एव

^७ C, E : समर्चयेत्

^८ C, D, E : स्थाता pour चैषा

^९ A : वसन्तेनापि नैवेद्ये मासपूजाविशेषतः

^{१०} A : संप्रयोज्य ; C : संप्रयोक्ता ; E : प्रयोक्तव्या

^{११} A : विधिज्ञैः

^{१२} A : संयुते pour संयुता

^{१३} A : ध्वजभेर्यद्गुरैर्हीने

^{१४} A, E : वर्जिते pour वर्जितः

^{१५} A : एकाहार्दिवारात्रौ वेरे चैव सुदेवपि

^{१६} A : भक्त्या pour भक्तैः

^{१७} A : स कृत्वा pour सकृदा ; E : सकृच

^{१८} A : यथा शिवः pour महीयते

^{१९} A : निश्चितम् ; C, D : निश्चितः

^{२०} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{२१} E omet महातन्त्रे

^{२२} A : विशेषार्चनविधिः एकोन्त्रिशः पटलः ; C : विशेषार्चनविधिपटलः समाप्तः ; D : विशेषार्चनविधिपटलः

[एकत्रिंशः पटलः]

क्षीराभिषेकविधिः^१

[क्षीराभिषेकफलम्^२]

क्षीराभिषेकं वस्यामि वाञ्छितार्थप्रदं शुभम्^३ । अकालमृत्युमरणमायुरारोग्यवर्धनम्^४ ॥ १ ॥
श्रीकरं जयदं चैव सर्वसस्यविवृद्धिदम्^५ । अवग्रहहरं^६ लिङ्गे विधिना तत्समाचरेत् ॥ २ ॥
[कुम्हेषु क्षीरपूरणम्^७]

सौवर्णान्नाजतान्वापि ताम्रजान्मृष्मयांस्तु वा । कलशान्पञ्च निष्पाद्य^८ शिवार्धपरिपूरितान् ॥
निदोवान्^९ परिशुद्धांश्च सितमूत्रविचित्रितान्^{१०} । सर्वात्मनैव मन्त्रेण संक्षाल्य^{११} प्रोक्ष्य तान्सुधीः ॥
तेषु^{१२} गव्यं पयः सम्यगापूर्यं प्रणवेन तु । सितपृष्ठाणि^{१३} कूर्चं च कुशोदं तत्र निश्चिपेत् ॥

^१ Pour क्षीरभिषेकविधि, voir *Amśumad* 62, *Kāraṇa* I, 17 et II, 38, *Dipta* 28 et *Vira* 53.

^२ Cf. *Amśumadāgama*, 62, 1-4a :

अथातः संप्रवक्ष्यामि क्षीरस्नानविधिकमम् । क्षीराभिषेकं देवस्य यः करोति सकृचरः ॥

तस्यापस्मारदोषस्तु सहस्रैव विनश्यति । कासश्वासक्षयायैस्तु महारोगैनिषीडितः ॥

संस्नाय पद्मसा शंखं सर्वरोगैविमुच्यते । कीर्तिदं विजयं पुण्यमायुरारोग्यदं सदा ॥

सर्वदानफलं चैव सर्वज्ञफलप्रदम् ।

^३ A : फलप्रदम् pour प्रदं शुभम्

^४ A : आरोग्यदं तथा pour आरोग्यवर्धनम्

^५ A : विवर्धनम् pour विवृद्धिदम्

^६ A : करं pour हरं

^७ Cf. *Virāgama*, 53, 8-16a :

गोक्षीरं गृह्ण सर्वसामेकमाण्डे प्रपूरयेत् । शिवस्य पुरतो विप्रं गोमयेनागुलेपयेत् ॥

शालिना स्थणिडलं कृत्वा पुण्याद्वै वाचयेत्ततः । मृत्रप्रातः प्रकर्तव्यः शालवृष्टेन तन्तुना ॥

चतुर्दशानि मूत्राणि पूर्वं भिमुत्रमेव च । उत्तरात्रं तथा मूत्रं विन्यसेदेशिकोत्तमः ॥

मध्ये नवपदं विष्टवा तद्वात्यैकं परित्यजेत् । तद्वात्यावरणाद्वाये पदमेकं तु ह्रासयेत् ॥

द्वारात्थं च चतुर्दिष्टु पदमेकं तु ह्रासयेत् । मध्यमे च पदे चैव शालिना विकिरेत्ततः ॥

शाल्यर्थं तप्तुलं न्यस्य तप्तुलार्थं तिलं न्यसेत् । परिस्तरेत्तु दर्मेष्व प्रोक्षयेददयेन तु ॥

मुहुर्दान्तिकलङ्घात्य आडकेनैव पूरितान् । कलशान् ग्राहयेत्तेन सूत्रेण वेष्टयेत्ततः ॥

क्षालयेद्वारिणा चैव देशानेन तु प्रोक्षयेत् । मध्यमे शिवकुम्भं तु क्षीरेणैवाभिपूरयेत् ॥

वर्धनीं तस्य वामे तु पूरयेत्क्षीरमेव च ।

^८ A : शिवान्तु pour शिवार्धं

^९ C, D, E : परितः शुद्धान्

^{१०} A : विनिधितान् pour विचित्रितान्

^{११} C, D, E : प्रोक्षितान् pour प्रोक्ष्य तान्

^{१२} A : मध्ये pour गव्यं

^{१३} A : कूर्चार्थं pour कूर्चं च

^१पिधाय च पिधानेन शिवमन्त्रेण देशिकः । शिवाग्रे गोमयालिमे स्थण्डिलं ^२ब्रीहिभिस्तम् ॥

^३विधानात्कल्पयित्वाथ पञ्चं तत्र प्रकल्पयेत् । चतुर्दलसमायुक्तं ^४कर्णिकाशोभितं च तत् ॥७॥

[कुम्भस्थापनम्^६]

तद्रेखां पूरयित्वाथ^७ तण्डुलैस्तु^८ तिलैस्ततः । पृथिव्यादीनि तच्चानि प्रदीपेन समर्चयेत् ॥८॥

मध्यादीनि ^९स्वनाश्नैव कर्णिकायां ततो न्यसेत् । ^{१०}कलशान्तारमुच्चार्य^{११} तदाद्यांश्चापि^{१२} देशिकः

पूर्वादि विन्यसेत्तेन चतुरः कलशानपि । मध्यस्यं शुद्धवस्त्रेण वेष्टयित्वा समाहितः ॥१०॥

तेषु हृन्मन्त्रमुच्चार्यं गन्धपुष्पादिनार्चयेत् । प्रधानकलशं तेषु पञ्चमेनाभिमन्त्रयेत् ॥११॥

पुरुषेणन्द्रदिक्संख्यमधोरेण तु याम्यगम् । वामेनोच्चरदिक्संस्थं ^{१३}पश्चिमं सद्यमन्त्रतः ॥१२॥

^{१४}एवं तानभिमन्त्र्याथ ^{१५}धेनुं तेषु प्रदर्शयेत् । ^{१६}तत्प्राच्यां दिशि देवाग्रे शान्तिहोमं ^{१७}समारभेत् ॥

^१ A : विधाय च विधानेन ; C : पिधाय च विधानेन

^२ A : ब्रीहिसंयुतम् ; C, E : ब्रीहिभिस्तः ; ^३ A : विधानं कल्पयित्वाथ ; E : चतुरश्चं कल्पयित्वा

^४ C, D, E : सुसंयुक्तं pour समायुक्तं

^५ D : कर्णिकाशोभनं च तत् ; E : कर्णिकं शोभनं च तत्.

^६ Cf. *Virāgama*, 53, 16b-23a :

शिवर्बीजेन मन्त्रेण स्थापयेऽच्छिवकुम्भकम् । गौरीर्बीजेन वर्धनीं स्थापयेऽशिकोत्तमः ॥

सवत्रं सहिरण्डं च सूकूर्णं सापिधानकम् । गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्यं स्थापनं तु समारभेत् ॥

प्रथमावरणे चैव कलशानष्टं विन्यसेत् । द्वितीयावरणे चैव विश्विति कलशान्न्यसेत् ॥

तृतीयावरणे चैव पठ्यित्वात्कलशान्न्यसेत् । चतुर्थावरणे चैव चतुर्थत्वारिशकं भवेत् ।

क्षौरेण पूरयेद्वानं सवत्रं सापिधानकम् । विन्यसेत्तु विशेषेण देवतानाम शृणवथ ॥

प्रथमावरणे चैव विशेषरात्रं विन्यसेत् । द्वितीयावरणे चैव विश्वेशस्तत्र देवता ॥

तृतीयावरणे चैव त्रिष्ठा तत्राधिदेवता । गन्धैः पुष्पैश्च धूपैश्च दीपैश्चैव निवेदयेत् ॥

^७ A : तु pour अथ

^८ A : सतिलैः pour तु तिलैः

^९ C, D : स्वनामेन

^{१०} A : कलशान्तरमुच्चार्यं

¹¹ A omet le passage qui va de कर्णिकायां ततो न्यसेत् à तेषु हृन्मन्त्रमुच्चार्य (11a) et lit : कलशान्तरमुच्चार्यं गन्धपुष्पादिनार्चयेत्

¹² E : अथ pour अपि

¹³ C, D : पश्चिमे

¹⁴ C, D, E : इवानेनाभिमन्त्र्याथ

¹⁵ E : धेनुमुद्रां pour धेनुं तेषु

¹⁶ A : ग्राच्यां दिशि च

¹⁷ E : समाचरेत्

[शान्तिहोमः^१]

कुण्डे^२ वा चतुरश्चे तु^३ स्थाणिदले सैकतेऽपि^४ वा । समिदाज्यचरुणां तु प्रत्येकं तु 'शताहुतीः ॥
 जुहुयात्तिलसंमिश्रं तद्वलं च तथा भवेत् । 'आज्याहुतिशतं पश्चाज्जुहुयादेशिकोच्चमः ॥१५॥
 'समिधो हृदयेनाथं^५ चाज्यं तु^६ शिखया हुनेत् । अधोरेण^७ चरुं चैव^८ तिलमस्त्रेण होमयेत् ॥
 सर्वात्मना पुनः सर्पिरेवं कृत्वा समाहितः । अभिषेकं तु तत्काले तैस्तैर्मन्त्रैः समर्पयेत् ॥१७॥

[अभिषेकः^९]

प्रत्येकं धूपमुत्क्षिप्य^{१०} तोयस्तानान्तरान्तरम् । शङ्खभेर्यादिनिधोषैः^{११} स्तोत्राध्ययनमङ्गलैः ॥१८
 १६ नृत्तगीतसमायुक्तमभिषेकं^{१७} समाचरेत् । चन्दनागरुक्पूर्वैर्लिङ्गमालिप्य^{१८} सर्वतः ॥१९॥
 नैवेद्यं^{१९} तु ततो^{२०} दद्यात्ताम्बूलं च निवेदयेत् ।^{२१} नवाहमुत्तमं प्रोक्तं सप्ताहं मध्यमं भवेत् ॥

^१ Cf. *Virāgama*, 53, 23b-30 :

ततो होगः प्रकर्तव्यो नवं पूर्वकमेव वा । कुण्डं वा स्थाणिदलं वापि चतुरश्चे तुत्तमेव वा ॥
 अभिषुर्वं च संकल्प्य पूर्वोजेन कर्मण तु । समिदाज्यचरुणाजा; सर्वपाथ यवास्तिलाः ॥
 सुद्रमाष्टसमायुक्तं नवद्रव्यमिहोच्यते । समिध इश्वरमन्त्रेण आज्यं च पुरुषेण तु ॥
 अधोरेण चरुं हुत्वा लाजान्वामेन चैव हि । सर्वपं सत्यमन्त्रेण यवान्हृदयमन्त्रतः ॥
 तिलान्वै शिरोमन्त्रेण सुद्रं तु शिखया युतम् । मावं नेत्रेण हुत्वाथ यथाकमेण हृयते ॥
 वयोत्तरशतं वापि पश्चाशत्पञ्चिशतिः । हुतसंख्या इति प्रोक्ता द्रव्यान्ते व्याहृति हुनेत् ॥
 षुतमिक्षेति मन्त्रेण जुहुयात्तदनन्तरम् । हुत्वान्ते च यदस्येति पूर्णहुतिमथाचरेत् ॥
 आचार्यं पूजयेत्तत्र पदाथन्यूजयेत्ततः ।

^२ E : तु pour वा

^३ E : वा pour तु

^४ A : च pour वा

^५ A : शताहुतिः

^६ A : समिधं pour समिध

^७ A : आज्याहुतिं शतं

^८ A : समिद्वृदयमन्त्रेण

^८ A : प्राज्यं तु

^९ C, E : शिवयोर्भवत्

^{११} C : चरुं चैव

^{१०} C, D : मिश्रगन्त्रेण ; E : लाजं वामेन

^{१२} Cf. *Virāgama*, 53, 31-32a :

प्रापादेन तु मन्त्रेण स्नापयेच्छिवक्मकम् । गौरीबीजेन मन्त्रेण वर्धनीं स्नापयेत्ततः ॥
 शेषां व कलशां देवं स्नापयेत् यथाकमम् ।

^{१३} A : ततः pour तोय

^{१५} A : तत्र pour स्तोत्र

^{१४} C, D, E : गीतनृत् pour नृत्तगीत

^{१७} C, D, E : समाधं च

^{१५} C, D, E : सर्वशः

^{१९} E : च pour तु

^{१६} C, E : दत्त्वा pour दद्यात्

^{२१} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 17, 14b-15a :

मासं वाप्यर्घमासं वा सप्तवारमथापि वा । पश्चाहं वा त्रिरात्रं वा एकाहं संप्रपूजयेत् ॥

पञ्चाहमधमं ^१चैव प्रोक्तं क्षीराभिषेकतः । ^२देशिकं साधकं चापि स्तोत्राध्ययनपाठकान्^३ ॥ २१ ॥
 'तोषयेद्वेमवस्थाद्यैर्यथाविभवविस्तरम् । अथवान्यप्रकारेण वक्ष्ये क्षीराभिषेचनम् ॥ २२ ॥

[क्षीराभिषेके प्रकारान्तरम्^५]

^६गा: शिवाग्रे समानीय प्रोक्षयित्वा शिवाभ्यसा । ^७मार्त्तिके नवपात्रे वा काञ्चनादिविनिर्भिते ॥
^८क्षालिते प्रोक्षितेऽखेण दोहयित्वाथ सत्वरम् । धारोणेन ततस्तेन वत्सरेणाभिषेचयेत् ॥ २४ ॥

[दध्याज्याभिषेकः]

^९पूर्वोक्तेन प्रकारेण ^{१०}पञ्चभिः कलशैस्तु वा । ^{११}दध्याज्यमपि संखार्य पूर्ववद्वोमसंयुतम् ॥ २५ ॥
 तद्वदेवाभिषिच्यैवं सर्वयज्ञफलं ^{१२}लभेत् ।

[गोप्रशंसा^{१३}]

^{१४}गोभ्यः पवित्रं लोकेऽस्मिन्न किंचिदपि^{१५} विद्यते ॥ २६ ॥

^{१६}गवामूर्धसि गङ्गाद्या वेद्यज्ञाः समन्त्रकाः । संस्थिताः सर्वदेवाश्च तासामङ्गानि संश्रिताः ॥

^१ C, D, E : प्रोक्तमेवं pour चैव प्रोक्तं

^२ A : देशिकः साधकवापि

^३ C, D, E : पारगान् pour पाठकान्

^४ C, D, E : तोषयेद्व �pour तोषयेद्वेम

^५ Cf. *Virāgama*, 53, 5-7 :

नन्दा भद्रा च मुरभिः द्विशीला मुमनास्तथा । पञ्च गावः समुत्तसा लोकानुग्रहकाभ्यया ॥

तासां वर्णेषु जातानां क्षीरं संगृह्य देशिकः । क्षीरस्नानं त्रिधा प्रोक्तमुत्तमं मध्यमाधमम् ॥

धारोणपयसा चैव स्नापयेद्वद्येन तु । अधमं चैतदुद्दिष्टम् ॥

^६ A : गां pour गा:

^७ C : मुक्तिकेन तु पात्रे; D : मूर्तिकेन ते पात्रे; E : मौक्तिके चैव पात्रे

^८ C, D, E : क्षालितेऽखेण तस्मिस्तु ^९ A : पूर्वमुक्तप्रकारेण; C, D : पूर्वोक्तस्य प्रकारस्य

^{१०} A : फलं च विकलं भवेत्

^{११} A : दध्यात्मावपि

^{१२} A : भवेत् pour लभेत्

^{१३} Cf. *Diptāgama*, 28, 4-9 et 11-12a :

देवानां यजनाथर्थं सर्वलोकहिताय च । गावो माता स्मृता भूमी स्नानार्थं तु शिवाज्ञया ॥

गोषु देवा: शिवा नित्यं गोभिर्यजः प्रवर्तते । ब्रह्मविष्णु स्थितौ नित्यं शङ्खमूले व्यवस्थितौ ॥

शङ्खाग्रे तु स्थितं तौर्थं स्थावरं जग्नमं तथा । ललाटे यमुखः प्रोक्तो श्रीवामध्ये स्थितौ हरः ॥

कम्बलाश्वतरौ नागौ नासापुटसमाधितौ । कर्णयोरश्विनीदिवौ चन्द्राकौ चक्षुषिः स्थितौ ॥

दन्तेषु मरुतो देवा जिह्वायां वरुणः स्थितः । सरस्वती च हुंकारे यमयक्षौ च गणहयोः ॥

खुरमध्ये च गन्धर्वाः खुरायेषु च पञ्चगाः । चूराणां पश्चिमाग्रे तु खुरेषु गण एव च ॥...

श्रीरपाने गवां नित्यं राशयोऽशुलिसंस्थिताः । आदित्यरसमयो वाले गोमृते जाह्वी तथा ॥

कठप्रयश तथा सर्वे रोमकूपे व्यवस्थिताः ।

^{१४} A : योग्यः pour गोभ्यः

^{१५} A : किंचिदन्यं न pour न किंचिदपि

^{१६} A : गावं मूलेऽथ गङ्गाद्यदेवयज्ञाः समन्त्रकान्

[गव्यैः षड्भिरभिषेके फलम्]

तस्माद्गोदेहजैः षड्भिर्मूत्रादौ रोचनान्तर्कैः । शिवप्रियैर्विशेषेण शिवपृजां समाचरेत् ॥ २८ ॥
 पञ्चगव्यविधानेन 'पञ्चभिर्वा पृथक् पृथक् । पूर्वाहे चैव मध्याहे लिङ्गे कृत्वाभिषेचनम् ॥ २९ ॥
 'गोरोचनामथाभ्यर्थ्य चन्दनक्षोदमिश्रिताम्^१ । 'शिवलिङ्गे तु यो भक्त्या 'सकृदापि 'समर्चयेत् ॥
 सोऽनन्तफलमाप्नोति शैवं धाम गमिष्यति ॥ ३१ ॥

जलं पयो दध्यपि 'सर्पिरस्यलिङ्गे सकृदा विधिना प्रयुक्तम् ।

^१एनांसि पुंसः क्रमशः शताधीः शतोत्तरं ^२संहरतीति विद्धि ॥ ३२ ॥

यः पञ्चगव्येन सकृत्करोति लिङ्गेऽभिषेकं शुचिरप्रमत्तः ।

स सप्तजन्मप्रभवैश्च पापैर्विमुच्यते नात्र हि^३ संशयोऽस्ति ॥ ३३ ॥

^४तस्माच्च गोदेहभवैश्च षड्भिर्भक्त्या ^५च यत्तेन शिवं सकृदा ।

समर्चयेद्यो विधिवन्मनुष्यस्तस्यापि च स्थात्सफलं तु जन्म ॥ ३४ ॥

इदं सर्वेषु ^६कर्तव्यं सकृदा ^७विधिवन्नरैः । अष्टम्यां च चतुर्दश्यां ^८कृष्णे पर्वणि ^९चादरात् ॥
 ॥ ३५ ॥

^{१७}इत्यजिताख्ये ^{१८}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१९}क्षीराभिषेकविधिर्नाम

एकत्रिशः पटलः^{२०} ॥

^१ A : पञ्चगव्याः

^२ A : गोरोचनम् pour गोरोचनाम्

^३ A : मिथ्रकान् pour मिथ्रिताम्

^४ A : शिवलिङ्गः

^५ A : सकृदापि ; C : सकृत्सापि

^६ C, D : समाचरेत्

^७ A : सर्पिकं वा लिङ्गे

^८ A : एवं हि pour एनांसि

^९ C, D, E : वै सहतीति विद्धि

^{१०} C : द्वा pour हि ; E : च

^{११} E : तस्मात्

^{१२} E : युतः साम्बशिवं सकृदा

^{१३} C, D, E : देवेश pour कर्तव्यं

^{१४} C : विधिना नरैः

^{१५} A : कृष्णपर्वणि

^{१६} C, D : वाचरेत् ; E : कारयेत्

^{१७} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१८} E omet महातन्त्रे

^{१९} A : क्षीराभिषेकविधिः त्रिशः पटलः ; C, E : क्षीराभिषेकविधिपटलः ; E : क्षीराभिषेकविधिलिंगशतपटलः

^{२०} C ajoute समाप्तः

[द्विंशः पटलः]

'लिङ्गपूरणविधिः²

[लिङ्गपूरणफलम् ; पूरणद्रव्याणि च³]

'लिङ्गपूरणविधिं वक्ष्ये सर्वकामार्थसाधनम् । यत्र राष्ट्रे तु विधिना क्रियते लिङ्गपूरणम्⁴ ॥ १ ॥
तत्र 'मृष्टान्पानादीँभन्ते सततं प्रजाः । शालि⁵नीवारगोधूमयवाद्यन्नं⁶ सुसंस्कृतम् ॥ २ ॥
नवमृतपात्रं⁷ संसिद्धं⁸ दध्याज्याभ्यां परिप्लुतम् । संपाद्य तेन कुर्वात⁹ तथा वै तद्गुलैर्नवैः ॥

¹ Les détails concernant le लिङ्गपूरणविधि viennent dans les मासपूजाविधिपटल des autres ागम ; cf. *Amśumad* 8, *Kāmika* II, I2 et 16, *Kārana* I, 111, 116, 119, 124 et 128 et II, 36, 37 et 41, *Cintya* 22, *Sahasra* 15, 22, 24 et 25 et *Svāyambhuva* 27, 28 et 32

² C : लिङ्गपूजाविधि :

³ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 118, 1-3 :

अथातः संप्रवक्ष्यामि अचपूजाविधिकमम् । अचं प्राणात्मकं श्रेष्ठं सर्वजन्तुप्रतिष्ठितम् ॥

तस्मादशामिषेकं तु मम प्रतिकरं शुभम् । अच्छूर्पं विजेषेण मम रूपमिति स्मृतम् ॥

शाल्यञ्चमुत्तमं प्रोक्तं त्रीशाखं मध्यमं भवेत् । चरुपाकविधानेन अर्चनार्थं हि विग्रहे ॥

cf. *ibid*, I, 124, 3b-4 :

तिलपूजाफलसमो न भूतो न भविष्यति । भारादिदशभारान्तं पूजनार्थं प्रगृह्य च ॥

क्षालनं शोधनं कृत्वा शोषयेचाञ्चनन्त्रतः ।

cf. *ibid*, I, 116, 1-2 :

अथातः संप्रवक्ष्यामि गन्धपूजाविधिकमम् । श्रीकरं विजयं पुण्यं सर्वरोगनिवारणम् ॥

गन्धं शतपलं प्रोक्तमगरं कृष्णगन्धकम् । कुदुमं मूगनामि च कर्पूरं हिमतोयकम् ॥

cf. *ibid*, I, 119, 3-4 :

नानापूर्यसमोपेतैश्चम्पकोत्पलजातिभिः । नीडोत्पलप्रामूर्त्यै पूर्वोक्तपुर्यजातिभिः ॥

पुर्यैः पवैः सनाहृत्य संपातं सम्यगाचरेत् ।

cf. *Svāyambhuva-vāgama*, 28, 1 :

ज्येष्ठमासे तु कर्तव्यं फलपूजाविधिं शृणु । पनसाम्बकदत्यादि सुपक्वं फलमानयेत् ॥

⁴ A : लिङ्गपूरणविधि ; C : लिङ्गपूजाविधि   ⁵ C, D, E : पूरकम् pour पूरणम्

⁶ A : मृष्टान्पानादि लभते ; E : मृष्टान्पानादीन् भजनते   ⁷ A : गोधूमनीवार pour नीवारगोधूम

⁸ A : तु pour मु   ⁹ A : पिण्ड pour पात्र   ¹⁰ A : दध्याज्यं परितः मुतम् ; C : दध्याज्यामपरिप्लुताम्

¹¹ A : तेषां pour तथा

तिलैः कृष्णैश्च सिद्धार्थैः १क्षालितैः २शोधितैस्ततः । गव्येन नवनीतेन सर्वगन्धमयेन वा^३॥४॥
४क्षोदेन पञ्चगन्धैश्च ५पुण्यर्नानाविधैरपि । फलैः स्वादुतरैश्चापि पत्रैर्विलवादिस्त्रिलतः ॥५॥

[अन्नादिद्रव्यपूरणविधिः^७]

^८नित्यावसाने चाप्यह्नि ^९सहस्रादिषु संभवैः । कलशैरभिपिच्येशं^{१०} कृत्वा पूजां विशेषतः ॥६॥
मूर्तिहोमं दिशाहोमं शान्तिहोममथापि वा । कारयित्वा हविर्दत्त्वा परमान्म ^{११}घृतप्लुतम्॥७॥
प्रभृतं चाथ ताम्बूलं मुखवाससमन्वितम् । दत्त्वा ^{१२}देवस्य पार्थ्यं तु तद्दृव्यैः पूरणं भवेत् ॥८॥
तानि पात्रेषु ^{१३}संगृह्य प्रोक्षयित्वा शिवाभ्यसा । पुण्याहं वाचयित्वाथ चालभ्यास्त्रेण मन्त्रवित्॥
स्वलशुद्धिं ततः कृत्वाभ्युक्ष्य^{१४} गन्धोदकेन च । चम्पकोत्पलजात्यादिनाना^{१५}पुण्याभिरामया॥

^१ C : क्षालिते pour क्षालितैः

^२ A : सूचितैः pour शोधितैः ; C : शोधिते ^३ A : च pour वा

^४ C : क्षोदे चारिगन्धैश्च ; D : क्षोदेन वारिगन्धैश्च ; E : क्षोदैश्चागस्त्रगन्धैश्च

^५ C, D, E : पूजां: pour पुर्णैः ^६ A : ज्वाला pour विलव

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 118, 4-11a [अन्नपूरणविधिः] :

सद्योऽधिवासनं कुर्यात्संकरम् समाचरेत् । पवसा स्नापयेद्धना घृतेन मधुना ततः ॥
खण्डशर्करया पश्चात्कल्पुष्परसैस्ततः । स्नानं मूलेन कर्तव्यं प्रत्येकं नववारिणा ॥
शतमष्टतरं देयं कलशानां क्रमेण तु । संपूज्य धूपदीपादि दत्त्वा अज्ञलिपूर्वकम् ॥
पश्चादन्नेन संपूर्य लिङ्गं पीठं क्रमेण तु । दद्यादित्तानुसारेण भारादि दशभारकम् ॥
संपूज्य मूलमन्त्रेण दत्त्वाप्यैः हृदयेन तु । नैवेद्य दापयेत्यशादूयजनादिसमन्वितम् ॥
हस्तोदर्तनताम्बूलं मुखवाससमन्वितम् । श्रीमत्प्रभुमहाशब्दैदर्पणचृष्टचामरैः ॥
गेयवृत्तकरस्तोत्रैः संतोष्याप्यभिवन्द्य च । आचार्यं पूजयेत्यशाइयिणां संप्रदाय च ॥
अन्नापूजाविधिः ग्रोक्षः ॥

cf. *ibid.*, I, 124, 6b-12a [तिलपूरणविधिः] :

कुण्डमण्डलहोनादि पूर्ववत्सर्वमाचरेत् । द्वारपूजां ततः कृत्वा लिङ्गशुद्धिं समाचरेत् ॥
क्षीरे वा गन्धतोयं वा पश्चामृतमथापि वा । यथेष्ट स्नापयेद्दीमाज्जव मन्त्रमनुस्मरन् ॥
पूजोचेन विधेनैव स्नापनं कारयेत्ततः । व्योमव्यापि समुच्चार्यं तिलवज्ञाद्वितं तुधः ॥
शक्तिमन्त्रं विधेषेण भूमुराणां जपेत्ततः । प्रभृतहविषं दत्त्वा ताम्बूलं च निवेदयेत् ॥
धूपदीपसमायुक्तमुपचारेण संयुतम् । इत्येवं शिवपूजायां शनिदोषनिकृतनम् ॥
आचार्यं पूजयेत्तत्र बलहेमाङ्गुलीयकैः । एवं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमाप्नुयात् ॥

cf. *ibid.*, I, 116, 3-6 [गन्धपूरणविधिः] :

नानापुष्टसमायुक्तमविवासनमारभेत् । यागशालामलंकृत्य कुण्डमण्डलसंयुतम् ॥
पूजयेतु विशेषेण होमकार्यं समाप्तं च । वायोपसमायुक्तं प्रविशेद्रभंगेहकम् ॥
नित्यपूजावसाने तु लेपयेतु सुगन्धकैः । नैवेद्यं भूपदीपादीनकलयेतु चतुर्मुखः ॥
एवं यः कुरुते मर्ल्यः पुत्रांत्रविवर्धनम् । गन्धपूजाविधिः प्रोक्तः ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 119, 1-2 et 4b-8 [पुष्टपत्रपूरणविधिः]

अथ वक्ष्ये विशेषेण पुष्टपूजाविधिकमम् । सर्वपापहरं चैव सर्वदोषनिकृन्तनम् ॥
विशेषस्तप्तनोपेतं पशामृतसमन्वितम् । विशेषहोमसंयुक्तं समिदाज्याज्ञकैः सह ॥
पूर्ववद्विधिना सर्वं कारयेतु विचक्षणः । लिङ्गमापूर्वेद्विदानुक्तपुष्टिर्विशेषतः ॥
लिङ्गमूर्धांदि पीठान्तं स्थलान्तं वा समाचरेत् । वक्त्रराभरणैर्माल्यैरलंकृत्य विशेषतः ॥
नैवेद्यं दापयित्वाऽथ प्यज्ञनेन समन्वितम् । पानीवाचमनं दयात्मामूलं दापयेत्ततः ॥
भूपदीपसमायुक्तं दर्पणछत्रचामरैः । गीतवायसमायुक्तं नृतान्तं सम्यगाचरेत् ॥
एवं संपूज्य विधिवत्कर्तुरिष्टफलं भवेत् ।

cf. *Kāmikāgama*, II, 16, 1b-6a [पत्रपुष्टपूरणविधिः] :

विशेषस्तप्तनोपेतं पशामृतसमन्वितम् । विशेषपूजासंयुक्तं पायसेन समन्वितम् ॥
विशेषहोमसंयुक्तं समिदाज्याज्ञकैः सह । नानाफलसमायुक्तैर्द्वयैः पूर्णां विधाय च ॥
पीठादिलिङ्गमूर्धान्तं कलमूर्लेन वा नयेत् ॥ कृत्वान्तहिंतलिङ्गं तु तद्वहिः पूरणं तु वा ॥
वक्त्राम्ब्यां वेष्येत्विङ्गं पीठं कवचमन्त्रतः । सन्ध्यन्तरे परे वाहि तानि तस्माद्विर्नयेत् ॥
क्रियान्ते पूजयेत्कर्ता देशिकं वक्त्रकाज्ञैः । यद्यदिष्टफलं कर्तुसत्तच्छीघ्रं भविष्यति ॥

⁸ A : नित्यादिविदितेऽप्यहि

⁹ C : संखावादिषु

¹⁰ A : एवं pour ईशं

¹¹ C : षट् पूतम् ; E : परिपूतम्

¹² A : देवं च पश्चात्

¹³ A : संग्रात्य

¹⁴ E : प्रोक्त्य pour अन्युक्त्य

¹⁵ A : पुष्टाणि अद्या pour पुष्टाभिरामया

मालया वेष्टयेलिङ्गमभितः सर्वतः समम् । ^१वेष्टयित्वा तथा पीठं पश्चादस्त्रार्थमुच्चमम् ॥११॥
 दत्त्वा चाचमनं तत्र ततः पूरणमाचरेत् । पूरयेद्वर्भेह^२ तु यथा लिङ्गं न दृश्यते ॥ १२ ॥
^३सवेदिकं ततश्चापि मालाभिः परिवेष्टयेत् । संवत्सरात्मकं मन्त्रं ततः सर्वात्मसंज्ञकम्^४ ॥१३॥
^५पठेन्मन्त्रं तदा मन्त्री नमस्कृत्वा मुहुर्मुहुः । स्तोत्रमङ्गलवाद्यैस्तु गीतनृत्समाकूलैः ॥ १४ ॥
 शङ्खमेयादिनिवोैस्तत्कालेऽध्ययनं^६ भवेत् । कवाटयोगं^७ कृत्वाथ कृत्वा चैव प्रदक्षिणम् ॥१५॥
^८पतित्वा दण्डवद्ग्रामौ^९ निर्गच्छेदेशिकोत्तमः । अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पञ्चदश्यां^{१०} सितेतरे ॥
 आद्रायामर्कवारे^{११} ^{१२}चाप्येवं कुर्वन्सकुचरः । सर्वयज्ञतपोदानतीर्थवेदेषु^{१३} यत्फलम् ॥ १७ ॥
 तत्फलं सकलं लब्ध्वा शिवेन सह मोदते । फलपूरप्रदाने तु^{१४} फलं दशगुणोत्तरम् ॥ १८ ॥
 भक्त्या वित्तानुसारेण चललिङ्गेऽथवाचले । तुल्यमेव हि तत्प्रोक्तं फलमाद्यदरिद्रियोः ॥१९॥

^{१५}इत्यजिताख्ये ^{१६}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१७}लिङ्गपूरणविधिर्नाम
 द्वात्रिंशः पटलः ॥

^१ C, D, E : वेष्टयित्वाथ पीठान्तं

^१ A : गेहे pour गेहं

^२ C : वेदिकं च ; E : वेदिकां च

^२ A : संस्थितम् pour संज्ञकम्

^३ A : पीठे मन्त्रं

^३ C : तत्कालाध्ययनं pour तत्कालेऽध्ययनं

^४ E : कृत्वा वै कुर्यादथ

^४ E : निपत्य pour पतित्वा

^५ C, D, E : निर्गच्छेदेशिकः सुधीः

^५ A : सिते नरैः

^६ E : इन्दुवारे pour अक्षवारे

^६ A : वा pour च

^७ A : देवैवं pour वेदेषु ; E : देशेषु

^७ A : प्रदानस्तु pour प्रदाने तु ; E : प्रदानेन

^८ E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^८ E omet महातन्त्रे

^९ A : पूरणविधिः एकत्रिंशः पटलः ; O : लिङ्गपूजाविधिपटलः समाप्तः ; D : लिङ्गपूरविधिरेकत्रिंशत्पटलः ।

प्रथमं १३ ; E : लिङ्गपूरणविधिपटलः

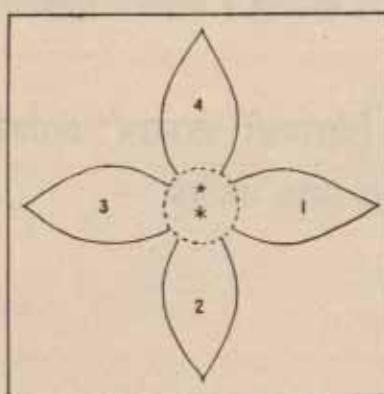
Sahasraprasthaghrtasnapana
N

86	87	88
85	49	50
84	48	20
83	47	19
82	46	18
81	45	17

89	90
51	52
21	22

91	92
53	54
23	24

93	94	95
55	56	96
25	57	97
26	58	98
27	59	99
28	60	100

80	44	16
79	43	15
78	42	14
77	41	13
76	40	39
75	74	73

12	11
38	37
72	71

10	9
36	35
70	69

5	29	61
6	30	62
7	31	63
8	32	64
34	33	65
68	67	66

S

* Sivakumbho

* Vardhani

Echelle: 1 tāla = 1 cm.

[त्रयस्तिशः पटलः]

वृतस्नानविधिः¹

[वृतस्नानकालः, तद्वेदाथ्]

²वृतस्नानमथो³ वक्ष्ये सर्वशान्तिकरं परम् । ⁴इषोर्जयोस्तु पूर्णायां सहस्राहस्योस्तथा ॥ १ ॥

आद्रीयामर्कवारे च कर्तुर्जन्मदिनेऽपि ⁵च । नूतनं तु ⁶वृतं गव्यं सर्वदोषविवर्जितम् ॥ २ ॥

⁷मार्गशीर्षकमासे⁸ तु ह्याद्रीयां च विशेषतः । ⁹सहस्रप्रस्थमध्ये¹⁰ वा शतप्रस्थमथापि वा ॥ ३ ॥

¹¹संगृह्य खापयेत् ¹²कृष्णे चतुर्दश्यां तु देशिकः । उत्तमं मध्यमं चान्यत्विविधं तत्प्रकीर्तितम् । सौवर्णादिपु संख्याप्य कलशेषु विधानतः । स्नपनं तु ततः कुर्यात्स्यापनं चायुनोच्यते ॥ ५ ॥

[सहस्रप्रस्थवृताभिपेकः; तत्र सूत्रपातादि¹³]

¹⁴पूर्वोक्तमण्टपे ¹⁵सम्यग्मोमयेनानुलेपिते । प्राङ्मुखैर्मनुसूत्रैस्तु तथैवोदाङ्मुखैरपि ॥ ६ ॥

¹ Pour वृतस्नानविधि, voir *Kāmika*, II, 9, *Kāraṇa* I, 126, *Dipta* 27, *Sahasra* 20 et *Sūkṣma* 28.

² Cf. *Diptāgama*, 27, 1-2a :

अतः परं प्रवक्ष्यामि वृतस्नानविधिं परम् । आयुरारोग्यदं चैव पुत्रश्रीकीर्तिवर्धनम् ॥
राजा विजयमाप्नोति सर्वराष्ट्रविवर्धनम् ॥

³ A : वृतस्नानं ततो

⁴ A : मुषोज्ययोस्तु पौर्णम्यां

⁵ A : वा pour च

⁶ C : न गन्तव्यं pour वृतं गव्यं

⁷ Cf. *Kāmikāgama*, II, 9, 1 :

मार्गशीर्षस्थमासे तु यजेदाश्वङ्गुके विवम् । वृतस्नानसमोपेतं ग्राहकविधिना सह ॥

⁸ D : मार्गशीर्षे तु मासे तु

⁹ Les *sloka* 3b, 5, 12b, 13, 14a, 19b, 20a, 35a, 47b, 48, 50b, 51, 52, 53, 55a, 57b, 58 et 59b sont cités dans le *Samgrahaśāraratnāvalī-kriyādipikā* (ms. de Svāmināthaśivācārya, Dharmapuram, [S])

¹⁰ A : आज्यं pour अर्धं ¹¹ A : संग्राह्य ¹² A : कृष्णचतुर्दश्यां

¹³ Cf. *Diptāgama*, 27, 2b-10a :

प्रासादस्याप्रतः कर्यन्मण्डपं चाष्टहस्तकम् । चतुर्द्वारसमामुक्तं चतुर्त्तोरणभूषितम् ॥
पूर्णकृमयुतं च अपि वितानवजशोभितम् । दर्भमालासमायुक्तं मुक्तादामैविभूषितम् ॥
पुष्पमालासमायुक्तं तस्मानां परिवेष्टितम् । दर्पणोदरसंकाशामण्डलशोभितम् ॥
गोमयालेपनं कृत्वा सूत्रं च तनुं कारयेत् । त्रयोदशानि सूत्राणि प्राङ्मुखोदाङ्मुखकमात् ॥
शताधिकानि चत्वारि चत्वारिंशत्पदं भवेत् । मध्यमे पोडशपदं वायमेकावृतं त्यजेत् ॥
अष्टद्वाराणि संकल्प्य चतुर्विंशत्पदं भवेत् । दिव्यासु द्वादशशपदं विदिव्यासु नवं भवेत् ॥
एवं कृते पदे सम्यक् स्थपित्तलं कारयेद्द्वयः । चतुःप्रस्थोत्तमं ब्रीहिष्ठिप्रस्थं मध्यमे भवेत् ॥
द्विप्रस्थमध्यमे ग्रोत्तं तदधं तण्डुलं भवेत् । तदधं तिलमेवं तु लाजदमैः समन्वितम् ॥

¹⁴ D : पूर्वोक्ते मण्टपे ¹⁵ A : सम्यग्मोमयेनोपलिप्यते ; C : सम्यग्मोमये ननु लोप्यते

पदानि शालिपिष्टाकसूत्रेण परिकल्पयेत् । तालमात्रप्रमाणानि १पिण्डितानि २च तेष्वपि ॥७॥
 पञ्चविंशत्पदं ३ मध्ये कुर्यादेकपदं ततः ४ । तद्वाहे परितो वीर्थीं महादिक्षु ५च मध्यमे ॥ ८ ॥
 द्वारार्थमपि तत्रैव ६पदेनैकेन कल्पयेत् । कोणपार्श्वेऽथ ७ वीर्थयग्रे ८द्वाराणि परिकल्पयेत् ॥९॥
 स्थण्डिलं पूर्ववत्कृत्वा शालिभिर्विमलैस्ततः ९ । सर्वेषां मध्यमे १०रन्ध्रपदे पदार्थमत्र तु ॥१०॥
 संलुप्त्य ११ स्थण्डिलं कृत्वा कर्णिकाकैसरैर्युतम् । चतुर्दलसमायुक्तमब्जमालिख्य शोभनम् ॥११॥

[कुम्भस्थापनम् १२]

प्रोक्षयित्वा शिवास्त्रेण ततः स्थापनमारभेत् १३ । शिवयोः १४कलशौ द्वौ तु द्रोणद्रोणार्थपूरितौ १५ ॥
 १६तथान्ये कलशाः सर्वे दशप्रस्थेन १७पूरिताः । ८निर्दोषाः सुसमा ग्राह्याः क्षालयेत्ताङ्गिशिवाम्भसा॥
 सितसूत्रेण तान्सर्वान्मसमावेष्य १९समन्ततः । प्रोक्षयित्वाथ २०तान्सर्वाङ्गिशिवयोः कलशौ ततः॥
 पञ्चगव्येन युक्तेन यथाविधि जनार्दन । २१आपूर्य च ततो रत्नं काञ्चनं चापि निश्चिपेत् ॥१५
 २२कूर्चावपि पिधायैतौ वस्त्रयुग्मेन वेष्येत् । ततश्च रुद्रकलशान्दशप्रस्थाज्य २३पूरितान् ॥ १६ ॥
 सर्वानपि समानीय प्रोक्षयित्वा शिवाम्भसा । स्थापयेत्कर्णिकामध्ये २४शिवकुम्भं च वर्धनीम् ॥
 २५तयोर्वाह्ये २५च चतुरः कलशांस्तु दलेषु च । स्थापयेच ततः २७सर्वान्पूर्वाद्यावरणकमात् २८ ॥१८॥

^१ C : पिण्डितानि ; E : स्थण्डितानि

^२ A : तेष्वपि

^३ A : पदे pour पदं

^४ A : पदस्थितः pour पदं ततः

^५ C, D, E : अथ pour च

^६ C, D, E : पदमेकेन

^७ A : द्वुं pour अथ

^८ A : द्वारार्थं pour द्वाराणि

^९ A : तथा pour ततः

^{१०} C, D, E : रन्ध्रे पदे pour रन्ध्रपदे

^{११} C, D, E : विलिङ्ग्य pour संलुप्त्य

^{१२} Cf. *Diptāgama*, 27, 10b-11 :

शातकुम्भं शतं चैव विम्बप्रमसनन्वितम् । ततुना चित्रितान्कुम्भाङ्गिद्विरेकक्षेण तु ॥

क्षालयेद्वितिमान्वन्त्रो साधयेत्तु विशेषतः ।

^{१३} C, E : आचरेत् pour आरभेत्

^{१४} C : कलशोदृतं pour कलशौ द्वौ तु

^{१५} A : पूरिते pour पूरितौ ; C : पूरितम् ; S : श्रोणं तु शिवकुम्भं स्याद् द्रोणार्थं वर्धनी भवेत्

^{१६} A : नान्येकं pour तथान्ये ; S : ततश्च रुद्रकलशान् शतप्रस्थाज्यपूरितान्

^{१७} A : पूरितान्

^{१८} S : निर्दोषांश्च च संगृह्य क्षालयेत्तु शिवाम्भसा

^{१९} C : समन्तरम् ; D, E : समान्तरम्

^{२०} C, D : सर्वास्तान् pour तान्सर्वान् ; E : ता; सर्वा;

^{२१} A : आचार्यस्तु pour आपूर्य च

^{२२} A : कूर्चावपि पिदयेदेतौ ; C : कूर्चावपि विधायैतौ ; E : सकूर्चपत्रवावेतौ

^{२३} A : आदि pour आज्य

^{२४} A : शिवकुम्भस्य

^{२५} A : ततो pour तयोः

^{२६} E : द्वुं pour च

^{२७} E : सर्वानाद्यावरणसंस्थितान्

^{२८} C, D : स्थितान् pour कमात्

[देवतायजनम्¹]

पुण्याहं वाचयित्वाथ² प्रोक्ष्य घोराख्मन्त्रतः । ³शिवार्थ्ये पूर्ववद्याटा ⁴शिवं देवीं तथोच्चरे ॥
 'तयोर्वाह्ये यजेदेतान् ⁵रुद्रान्मन्त्री शतेष्वपि । शम्भुं विभुं गणाध्यक्षं त्रियक्षं ⁶च चतुर्थपि ॥
 पूर्वादिदलसंस्थेषु⁷ रुद्रान्कुम्भेषु पूजयेत् । द्वितीयावरणे चाथ प्रागादिषु समर्चयेत् ॥ २१ ॥
 देववन्द्यं च संवाहं विवाहं च ^८नभोलिहम् । विचक्षणमनन्तं च पावकं धीरमेव च ॥ २२ ॥
 पातालाधिपतिं चापि वृपं वृपमेव च । ^९उग्रनासं च शुभ्रं च लोहितं सर्वतोमुखम् ॥ २३ ॥
^{१०}विद्याधिपतिं ज्ञानभुजं सर्वज्ञं वेदपारगम् । ^{११}मातृवृतं ^{१२}पिङ्गलाक्षं भूतपालं बलिप्रियम् ॥ २४ ॥
^{१३}सर्वविद्याधिपतिं चापि पूजयेत्कमशस्तथा^{१४} । तृतीये चापि धातारं सर्वदुःखहरं तथा ॥ २५ ॥
 शीत्रं लघुं वायुवेगं सूक्ष्मं तीक्ष्णं क्षयान्तकम् । ^{१५}पञ्चाननं^{१६} पञ्चशिखं^{१७} कपर्दिमेघवाहनौ ॥ २६
 बलं चातिवलं^{१८} चैव पाशहस्तं महाबलम् । श्वेतं च श्वेतरूपं च श्वेतवासं^{१९} जलान्तकम् ॥ २७ ॥
^{२०}वडवामुखं च भीमं च भूतिदं भूतिभूषणम्^{२१} । हन्तारं कूरटदिं च^{२२} भवमन्तकमेव च ॥ २८ ॥
^{२३}ऊर्ध्वकेशं विरूपाक्षं^{२४} धूब्रं लोहितमेव च । पूर्ववत्पूजयेदेतान्^{२५} प्रागादिषु^{२६} यथाक्रमम् ॥ २९ ॥
 चतुर्थावरणे चापि^{२७} यमं^{२८} मृत्युहरं तथा । ^{२९}धातारं च विधातारं^{३०} कर्तारं कालमेव च ॥ ३०
 धर्ममीशं तथा रुयातं संयोक्तारं यमप्रियम् । अपि रुद्रं हुताशं च पिङ्गलं^{३१} खादकं गुरुम् ॥ ३१

¹ Cf. *Diptāgama*, 27, 12-13a :

शतरुद्राधिदैवत्यमेकैकं चार्चयेत्कमात् । प्रणवादिचतुर्थन्तस्वनामायेन पूजयेत् ॥

गन्धपुष्यादिना पूज्य ॥

² A : तु pour अथ

³ C, D : प्रोक्ष्य घोरेण मन्त्रतः ; E : प्रोक्ष्य चाघोरमन्त्रतः

⁴ S : शिवार्थ्ये

⁵ A : अधिदेवीं ; C, S : शिवां देवीं

⁶ C, D, E, S : ततो वाऽये

⁷ S : रुद्रान्मन्त्रशतैरपि

⁸ E : चतुर्थपि

⁹ A : संस्थे तु pour संस्थेषु

⁹ A : नभोऽनिलम्

¹⁰ C, D, E : उप्रनामं

¹⁰ C, D, E : विद्यापतिं ज्ञानपतिं

¹¹ A : मातृवृत्तं ; C : मात्रा वृत्तं

¹¹ A : च लिङ्गाक्षं भूतपालिं

¹² A : सर्वविद्याधिपतिं

¹² C : तदा pour तथा ; D, E : ततः

¹³ C, E : पञ्चशिखं कपर्दिं च निधीशं मेघवाहनम्

¹³ D : पञ्चान्तकं

¹⁴ A : कपर्दी मेघवाहनम्

¹⁴ E : चापि

¹⁵ A : जलान्तरम्

¹⁵ A : वडवामुखभीमं च ; E : वडवामुखभीशं च

¹⁶ C : लक्षणम् pour भूषणम्

¹⁶ A : भगवन्तकमेव च

¹⁷ E : ऊर्ध्वशेषं

¹⁷ C, D, E : नीललोहितमेव च

¹⁸ C, D, E : देवान् pour एतान्

¹⁸ E : पूर्वादिषु

¹⁹ A : याम्यं

¹⁹ E : मृत्युं हरे

²⁰ C : यातारं

²⁰ A : कर्त्रलंकारमेव च

²¹ C : खादयं ; D : जातदं

ज्वलनं दहनं ^१वश्रुं ^२भस्मान्तं च भयान्तकम् । कपालीशमजं बुद्धं वज्रदेहं ^३पुरार्दनम् ॥३२॥
जटामकुटयुक्तं च नानारत्नधरं तथा । ^४निधीशं रूपवन्तं च ^५धन्यं सौम्यं ^६प्रमर्दनम् ॥३३॥
^७सुप्रसादं प्रसादं च ^८लक्ष्मीशं वान्धवं तथा । कामरूपं सुदंष्टं च पूजयेत्कमशः पुनः ॥३४॥

[अभिषेकः^९]

एवं संपूज्य गन्धादैः स्वनामपदमन्त्रकैः । स्नापयेदेवदेवेशं ^{१०}कलशैस्तैर्यथाक्रमम् ॥३५॥
^{११}आज्यं सर्वं तदादाय बहिरग्नौ विनिश्चिपेत् । तदर्थैः स्नपनं कुर्यात्प्रस्थैः पञ्चशतैरपि ॥३६
[पञ्चशतप्रस्थवृत्ताभिषेकः]

मध्यमं तु समृद्धिष्ठं तस्य च स्थापनक्रमः^{१२} । पूर्ववदेवपूजा च विशेषोऽयं ^{१३}प्रदद्यते ॥३७॥
तत्संख्याः कलशाः सर्वे तदर्थपरिमाणकाः । शेषं सर्वं समं विद्धि ; कन्यसं यत्प्रकीर्तितम् ॥
[शतप्रस्थवृत्ताभिषेकः ; तत्र सूत्रपातः]

^{१४}शतप्रस्थैर्वृत्तैस्तस्य स्थापनं चाधुनोच्यते । प्रागग्रैः कौशिकैः स्त्रैरुदग्रैस्तथैव च ॥३९॥
पञ्चविंशत्पदं कृत्वा परितः पोडशं विना । मध्ये नवपदैरेकपदं ^{१५}कृत्वा ततः सुधीः ॥४०॥
[कुम्भस्थापनम्]

^{१६}स्थॄण्डिलं पूर्ववत्कृत्वा यथाविधिपुरःसरम् । शिवयोः कुम्भयोर्युग्मं पञ्चगव्येन पूर्णयोः ॥
^{१७}रक्खेमाद्योश्चापि कूर्चयोः सापिधानयोः । वस्त्रवेष्टियोश्चापि पूर्ववद्विन्यसेत्सुधीः ॥४२॥
ततो ^{१८}बाह्ये दलाग्रेषु प्रागादिषु चतुर्वर्षपि । पूर्वप्रमाणान्कलशांश्चतुरो विन्यसेत्सुधीः ॥४३॥
पोडशेष्वय तद्राह्ये पदेषु च ^{१९}तथाविधान् । कलशान्योडशं ^{२०}न्यस्य ततः पूजां ^{२१}समारम्भेत् ॥

^१ D : बाहुं pour वश्रुं

^२ E : भस्मान्तकं pour भस्मान्तं च

^३ A : प्रमर्दनम्

^४ C : तिथीशं रूपवर्णं च ; D : त्रिथीशं रूपवर्णं च

^५ C : धन्यं pour धन्यं

^६ A : प्रदर्शनम्

^७ A : सुप्रसादप्रदं चैव

^८ A : लक्ष्मीवन्तं पुरं तथा

^९ Cf. Kāraṇāgama, I, 126, 6-8 :

द्वारपूजादिकं सर्वं पूर्ववत्कारयेद् बुधः । पश्चाद् घृतेन संपूज्य मूलमन्त्रमनुस्मरन् ॥

क्षिप्तीठं ततः स्नाप्य गन्धाद्यरच्चयेद् बुधः । वस्त्रैराभरणैमाल्यैरलंकृत्य विशेषतः ॥

नैवेद्यं पूर्ववत्कृत्वा ताम्बूलं च निवेदयेत् । धूपदीपसमायुक्तं नृत्तान्तं सम्यगाचरेत् ॥

^{१०} C, D, E : तैस्तमैन्वैः pour कलशैस्तैः

^{११} A : पूर्ण्य pour आज्यं

^{१२} A : स्थापने क्रमत्

^{१३} E : प्रदर्शयते

^{१४} A, C : शतप्रस्थवृत्तैस्तस्य

^{१५} A : कृत्वाथ तत्सुधीः

^{१६} E omet les *stola* 41 et 42

^{१७} A : रक्खेमी तयोश्चापि ; C : रक्खेमाल्ययोश्चापि

^{१८} A : बाह्य pour बाह्य

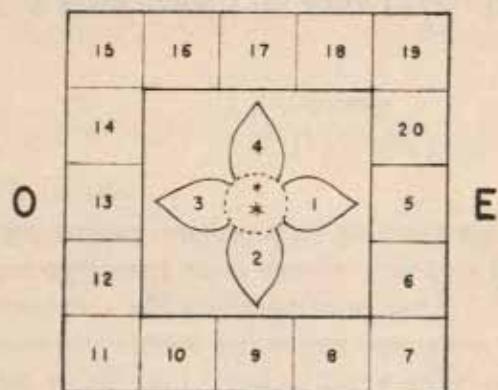
^{१९} A : यथा pour तथा

^{२०} A : पोडशान् pour पोडशा

^{२१} E : समाचरेत्

S'ataprasthaghṛtasnapana

N

*Sivakumbha

*Vardhanī

S

Echelle : 1 tāla = 1 cm.

ПРОСОВЫЙ СЕМЯНОВЫЙ

И

A	B	C	D	E	F	G	H
1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24

3

2

[देवतायजनम्]

^१शिवौ पूर्ववदभ्यच्युर्य ^२कुम्भयोस्तु चतुर्व्यथ | धर्मादीन्पूर्वतोऽभ्यच्युर्य ततो विदेशरानपि॥४५

दिक्षु संपूजयेत्पश्चाद्विदिक्षु च^३ भवादिकान् | एवमभ्यच्युर्य देवांस्तु ततः स्वपनमाचरेत्॥४६॥

^४त्रयाणामपि चैतेषां शान्तिहोमं तु कारयेत् | एवमेव ^५विधिः प्रोक्तो मधुनश्चापि केशव॥४७॥

[वृत्तस्नानानन्तरकरणीयम्^६]

स्वापयेच ततो ^७धीमान्वृतस्नानादनन्तरम् | कलशैरपि पूर्वोक्तैः सहस्रादिषु ^८संभवैः ॥ ४८ ॥

ततो मापादिचूर्णेन सुगन्धामलकेन च | उद्भूत्य वहुशो लिङ्गं ^९शुद्धं कृत्वा सपीठकम्॥४९॥

सुगन्धेनेषुपुष्पोन ^{१०} वारिणा ^{११} चाभिविच्य च | ततो हरिद्रिया ^{१२}वापि समालिप्याद्रिया शिवम्॥

^{१३}गन्धोदेनाभिविच्चेच शीतलेन ^{१४}समादितः | उशीरविल्वपत्रादैर्विघृष्य वहुशः सुधीः॥५१॥

^{१५}उष्णाम्बुना समन्ताच्च पीठं च ध्वालयेत्खलम् | एवं कर्मणि निर्वृते ^{१६}नित्यवत्पूजयेच्छिवम्॥

^१ A : शिवं pour शिवौ

^२ A : चोमयोस्तु

^३ C, D, E : अपि pour च

^४ C, D : आरमेत् pour आचरेत्

^५ Cf. *Diptāgama*, 27, 13-18a :

“ पश्चाद्दोमं समाचरेत् । चतुर्दिक्षु चतुर्होमं कुर्यादिव्ययनं तथा ॥

समिदाज्यचहृलाजान्सर्पयोर्थ यवांस्तिलान् । समिधः सद्यमन्त्रेण आज्यं वामेन हृयते ॥

चरुवैव हृदेनैव लाजं धोरात्मन्त्रतः । सर्पयं पुरुषेणैव इशानेन यवं हृयते ॥

तिलं वै कवचेनैव प्रत्येकाष्टशर्तं हृयते । शतमधं तदधं वा हृयते कमशः पुनः ॥

द्रव्यान्ते व्याहृति हृत्वा स्तिष्ठ पूर्णाहृतिं तथा । आचार्यं पूजयित्वा तु वस्त्रहेमाद्गुलीयकैः ॥

मूर्तिपान्पूजयेत्पश्चात्तदन्तेऽध्यायिनां ददेत् ।

^६ A : विधिप्रोक्तामधुना चापि ; C : विधि प्रोक्तमधुना चापि ; D : विधि प्रोक्तमधुनापि च ; E : विधिः प्रोक्तमधुनापि च ; corrigé sur la base du *Samgrahasāraratnāvalī*

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 126, 9-12 :

सन्ध्यान्ते चैव कर्तव्यं निर्मात्यापनये कृते । नालिकेरेण मुद्रं च मर्दयित्वा विचक्षणः ॥

उष्णोदकेन संस्नाय लिङ्गपीठस्थलं कमात् । कदलौदविसंयुक्तं गुलखण्डसमन्वितम् ॥

लेपयित्वा विशेषेण मर्दयित्वा विचक्षणः । तुलसीविल्वपत्रैव गन्धैवैव विघृष्य च ॥

यथेष्ट स्वापयेत्पश्चाच्छेष्यं पूर्ववदाचरेत् । एवं यः कृते मर्त्यः स पुष्यो गतिमाप्नुयात् ॥

^८ S : धीमान् वृत्तस्नानानन्तरेऽपि वा

^९ S : संभवै

^{१०} A : शुद्धि pour शुद्धं

^{११} C, E : कुष्ठोन् pour इष्टुष्ठोन

^{१२} A : चाभिविच्यते

^{१३} A : च pour वा

^{१४} A : गन्धोदेनाभिविच्यैनं ; S : गन्धोदकेनाभिविच्चेत्

^{१५} A : हरे ततः pour समादितः

^{१६} C : उष्णाम्बुना ; E : उष्णाम्बुमिः

^{१७} S : निष्ठं संपूजयेच्छिवम्

चन्दनागरु^१ कर्पूरकुङ्कुमै^२ रोचनायुतैः । लिङ्गं पर्यासमालिप्य^३ धूपदीपे गुरुस्ततः ॥ ५३ ॥
पायसं च हविर्दत्त्वा क्षमस्वेति^४ समापयेत् । अधमं वा धृतस्नानं^५ यः सकुद्वापि कारयेत् ॥ ५४ ॥
कल्पकोटिसहस्रं तु^६ शिवलोके महीयते^७ ।

[^८धृतकम्बलविधिः^९]

^{१०}धृतकम्बलकं चापि^{११} यः शिवाय निवेदयेत् ॥ ५५ ॥

धृतस्नानफलं तस्य जायते तद्विधि शृणु । सहस्रसहस्रमासे तु कृष्णपक्षे विशेषतः ॥ ५६ ॥
चतुर्दश्याममावास्यां धृतकम्बलमाचरेत् । नवनीतं^{१२} विशुद्धं तु गच्छं^{१३} संगृह्ण देशिकः ॥ ५७ ॥

^१ A : कर्पूरैः pour कर्पूर

^२ E : रोचनैर्युतः

^३ A : धूपदीपेऽगरु ततः ; C , E : धूपं दयादगुरुस्ततः ; D : धूपं देयादगुरुस्ततः ; S : धूपयेदगरु ततः

^४ A : समर्वयेत्

^५ C , D : यत् pour यः

^६ A : सहस्रैत्यु �pour सहस्रं तु

^७ Cf. *Diptāgama*, 27, 22-23a :

विसूज्य सर्वपापानि शिवलोके महीयते । कल्पकोटिसहस्राणि महाभास्यसमन्वितः ॥

पुण्यक्षयात्परिभ्रष्टो राजा भवति धार्मिकः ।

^८ Pour धृतकम्बलविधि voir *Aeintyavivasadākhyā* 51, *Kāmika* II, 10, *Kārana* I, 117 et II, 32, *Sahasra* 19 et *Svāyambhuva* 24

^९ Cf. *Kāmikāgama*, II, 10, 1-14a :

माघमासे मघक्षें तु कुर्याद्वै धृतकम्बलम् । कापिलं केवलं चाज्यं हुमिकौटादिवर्जितम् ॥

निरोमं नृतनं शुद्धं सुगन्धं स्थापयेद् गुरुः । शत्रेण निक्षिपेतोये वारुणं वौजमुच्चरन् ॥

तदाज्यं पिण्डवत्कृत्वा कुलकुमागदसंस्कृतम् । हरिदार्चण्कपूरवच्चूर्णभ्यामपि संस्कृतम् ॥

हेमादिपात्रे संस्थाप्य धूपित्वाभिमन्त्रयेत् । पञ्चवृष्ट्याद्वैत्य शिवेन तदनन्तरम् ॥

विशेषत्वपनं कुर्यात्पश्चगच्छामृतैस्तु वा । विशेषपूजां कृत्वान्ते स्फिहले स्थापयेद् धृतम् ॥

गन्धादैरर्चयेद्वीमान् हन्मन्त्रं सम्प्रगुच्चरन् । तत्पूर्वे स्फिहले धीमांस्तर्पयेच्छुवपावकम् ॥

पलाशसमिदाज्याज्ञतिललाजसमन्वितम् । शतमष्टात्सूर्यं हुत्वा पूर्णमिन्ते विधाय च ॥

धृते संपातहोमं च पवित्रारोहवर्तमना । कृत्वा संस्थापयेत्पूर्वं स्थणिहले सपिधानकम् ॥

कवचेनावकुण्ठ्यात् प्रातर्मध्याह एव वा । संपूज्यं पूर्ववदेवं स्त्रपनादिसमन्वितम् ॥

विशेषेणार्चयित्वा तु सवर्णिलकारसंयुतम् । धामप्रदक्षिणं कृत्वा शिवमन्त्रं समुच्चरन् ॥

लिङ्गं सर्वत्र चालिप्य पीठान्तं सर्वपीठकम् । गन्धादैरर्चयित्वा तु कम्बलेन च वेष्टयेत् ॥

दयादेवं हविः शम्भोस्तामूलेन समन्वितम् । सम्पूजन्तरे परेशुवार्कम्बलाद्यं विवज्य च ॥

पूर्ववृत्पूजयेदेवं शुद्धं संपूजयेतदा । दक्षिणां दापयेतस्य यथाविभवित्स्तरम् ॥

अव्यक्तुरार्पणपूर्वं वा रहितं वैतदाचरेत् ।

^{१०} C, D, E : धृतेन कम्बलं चापि

^{११} D : यच्छिवाय

^{१२} D : विशुद्धस्तु; E : विशुद्धं च

^{१३} C, E : संग्राम्य

^१ सम्यगुत्तेजयित्वाथ ^२ गन्धयुक्ते सुशीतले । ^३ ज्वलदग्निसमोषणं तत्प्रक्षिपेच विचक्षणः ॥५८॥
 तस्मादन्ये^४ ततश्चापि ^५ पात्रे तोये सुशीतले । पुनः प्रक्षिप्य तस्माच्च पुनस्तद्वच्छापरे^६ ॥ ५९ ॥
 प्रक्षिप्य वहुशस्त्रत्र निक्षिप्य ^७ च घृतं तथा । कृत्वा कम्बलवत्तेन लिङ्गमाच्छाद्य सर्वतः ॥६०
 नित्यवत्यजयित्वेण ^८ परमाञ्च हविस्तदा । दत्त्वा च मुखवासेन ताम्बूलमय दापयेत् ॥ ६१ ॥
 एवं कृत्वा ततो देवं नत्वा पूजां समापयेत् । ततः ^९ संध्यन्तरे प्राप्ते विसृज्य घृतकम्बलम् ॥
 प्रक्षिपेदग्निमध्ये तु ^{१०} बहिर्गतप्रदीपिते । ततः ^{११} स्नाप्य च देवेण सहस्रादिषु संभवैः ॥ ६२ ॥
 कलशैस्तु^{१२} हविर्दत्त्वा ^{१३} प्रभृतमुखवासयुक्तं । ताम्बूलं च ततो दत्त्वा धूमस्वेति समापयेत् ॥६४

^{१४} इत्यजितारुये ^{१५} महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१६} घृतस्नानविधिर्नाम
 त्रयस्त्रिशः पटलः ॥

^१ A : सम्यगाच्छादयित्वाथ; C : सम्यक् तज्जापयित्वाथ; S : सम्यक्तच्छोधयित्वा तु

^२ A : गन्धयुक्तेन शीतले ^३ A : जले त्वग्निसमोषणं

^४ La forme grammaticale correcte est अन्यस्मिन्

^५ C, E : पात्रतोये ^६ A : समाचरेत् pour तथापरे

^७ C, D, E : तु घृतं ततः

^८ C : पराजं तु pour परमाञ्च ^९ A : संध्यान्तरे

^{१०} A : बहिर्गत्वा pour बहिर्गतं

^{११} A : स्नाप्येत् pour स्नाप्य च

^{१२} A : च pour तु

^{१३} D, E : प्रभूतं pour प्रभूत

^{१४} E : इत्यजिते pour इत्यजितारुये

^{१५} E omet महातन्त्रे

^{१६} A : घृतस्नानविधिः द्वात्रिशः पटलः; C : घृतकम्बलविधिपटलः; D : घृतस्नानघृतकम्बलविधिपटलः
 द्वात्रिशत्; E : घृताभिषेकविधिपटलः

[चतुर्ख्निशः पटलः]

शीतकुम्भविधिः^१

[शीतकुम्भफलम्^२]

शीतकुम्भविधिं वक्ष्ये शृणु देवारिस्तदन् । दिव्यान्तरिक्षमीमानामद्रुतानां विनाशनम् ॥ १ ॥
ज्वरमारी^३प्रशमनमनावृष्टिहरं परम् ।

[त्रिपादीविधानम्^४]

याज्ञिकं वृक्षमादाय 'त्रिपादी कारयेत्सुधीः ॥ २ ॥

लिङ्गस्योपरि 'तस्याः स्यादुच्छ्रूयं ^५हस्तमात्रकम् । दक्षिणेतरपृष्ठेषु ^६पादास्तस्याख्यः स्मृताः ॥ ३
द्वादशाङ्गुलकं नाहं ^७पादेषु परिकीर्तितम् । त्रिकोणफलका^{१०} तत्र गायत्र्यङ्गुलसंमिता^{११} ॥ ४ ॥
सुषिरं तालमात्रं ^{१२}स्याद्वनमक्ष्यङ्गुलं भवेत् । एवं संपाद्य तां सम्यक् व्यालयित्वा शिवाम्भसा ॥

^१ Pour शीतकुम्भविधि, voir *Kāmika* II, 15, *Kāraṇa* I, 44, *Yogaja* 10, *Vira* 86, *Suprabheda* I, 16 et *Sūksma* 24; les *śloka* 1b, 3b, 4b, 5a, 6, 7, 8b, 9a, 14b, 15, 16, 17b, 19b, 20b, 23, 24a, 25b et 27a sont cités dans la *Samgrahasāratnāvali-kriyādīpikā*

^२ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 44, 1-3a :

अथ वक्ष्ये विशेषेण शीतकुम्भविधिकमम् । सर्वलोकहितं पुण्यं सर्वदा सस्थवर्धनम् ।
अनाशृष्टी ज्वरोत्पत्तौ महामारीप्रकोपने । प्रवृत्तिरेऽग्निदिव्यदाहे ग्रामेऽपि नगरेऽपि वा ॥
वाहनानां तु रोगात् शीतकुम्भं तु कारयेत् ।

^३ D : प्रशमन pour प्रशमन

^४ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 44, 13-17 :

याज्ञिकैत्तरभिः कुर्यात्त्रिपादी लक्षणान्वताम् । रसिमात्राधिकं लिङ्गमूर्धि चोपरि कल्पयेत् ॥
त्रिपाददैर्घ्यमेवं तु [कल्पयेत्] कल्पवित्तमः । युगाश्च वा सुषुप्तं वा द्वादशाङ्गुलनाहकम् ॥
पक्षतालप्रमाणेन तद॒वें फलकां कुरु । अब्द्यङ्गुलेन सुषिरं वृत्तमध्ये प्रकल्पयेत् ॥
व्यालयेत्पश्चगव्येव विवरोत्येन सेचयेत् । अधिवासनकाले तु पादानभ्यर्थं देशिकः ॥
युणत्रयेण पादेषु गन्धपुष्पादिभिर्यजेत् । वस्त्रेण वेष्टयेत्पादान्प्रोक्षयेत्पुरुषेण तु ॥

^५ C, D : त्रिपादीन्

^६ A : तस्याः स्यानुश्याः; C : भागाः स्यादुच्छ्रूयं; D, E : भागस्य उच्छ्रूयं

^७ C, D, E : हस्तमानतः

^८ C, E : पादास्तस्य त्रयः

^९ A : पदेषु परिवर्तितम्

^{१०} A : फलकां pour फलका

^{११} A : संमिताम् pour संमिता

^{१२} E : स्याद्वनं मत्त्याङ्गुलं

त्रिपादीं 'गर्भगेहे' ^२ तु विन्यसेदख्ममुचरन् । ^३ लिङ्गोर्ध्वे फलकारन्ध्रं यथा मध्यस्थितं तथा ॥६॥

तत्पादफलकाशापि^४ नववस्त्रेण वेष्टयेत् । द्वात्रिशतप्रस्थसंपूर्णों कुम्भौं^५ विम्बफलप्रभौं^६ ॥७॥

[एकस्य कुम्भस्य त्रिपाद्युपरि स्थापनम्^७]

^८ वेष्टयित्वाथ सूत्रेण तयोरेकस्य पृष्ठतः । कृत्वा छिद्रं सुमध्यस्य^९ तत्र नालं प्रोपयेत् ॥८॥

¹⁰ तत्र सौवर्णमेव स्याद् धुत्तरकुम्भोपमम् । ¹¹ तस्य द्वचङ्गुलकं दैर्घ्यं तस्य वक्त्रे ^{१२} च विस्तरम् ॥

¹³ तत्प्रमाणं च तन्मूले ^{१४} गोवालाग्रभितं भवेत् । ^{१५} सनालं तु ततः कुम्भं ^{१६} प्रक्षालयात्रं समुचरन्^{१७} ॥

[कुम्भान्तरस्य स्थिण्डले स्थापनम्^{१८}]

¹⁹ सर्वात्मजपपूर्वं तु त्रिपाद्युर्ध्वे तु^{२०} विन्यसेत् । कुम्भमन्यमैशान्ये स्थिण्डले ^{२१} शालिनिर्मिते॥

^१ D : गज pour गर्भ

^२ C, D, E : अष्ट pour तु

^३ A : लिङ्गोर्ध्वे फलकारन्ध्रं ; C : लिङ्गोर्ध्वफलकारन्ध्रं ^४ C, D : फलकाशापि pour फलकाशापि

^५ A : संपूर्णं कुम्भं pour संपूर्णों कुम्भौं ; E : संपूर्णीं कुम्भे

^६ E : प्रभे pour प्रभौं

^७ Cf. *Kāraṇāgama*, I, 44, 34-36 :

सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वात्मोशसमायुतम् । कुम्भमुद्गुल शिरसा वायधामप्रदक्षिणम् ॥

त्रिपाद्युर्ध्वे न्यसेत्कुम्भं व्योमव्यापि समुचरन् । मुषिरि कुम्भपृष्ठे तु कारयेत् विचक्षणः ॥

माषमात्रं सुवर्णेन चतुरव्युलमानतः । नालं तत्र प्रकर्तव्यं यवार्धसुषिरे कुरु ॥

^८ C, D, E : वेष्टयित्वा समत्रेण

^९ S : हेत्वनालं pour तत्र नालं

¹⁰ E : सौवर्णेन हृतं कार्यं धुत्तर० ; S : सौवर्णं नालमेवं तु धुर्धूर०

¹¹ A : तस्यापि व्युलं दैर्घ्यं

^{१२} A : तु pour च

¹³ C : यत्प्रमाणकर्म मूले ; D, E : यत्प्रमाणं कर्मान्मूले

¹⁴ C : गोपालाग्रामिदं ; D, E : गोवालाग्रामिदं ^{१५} C, D : खनालं

¹⁶ A : प्रक्षाल्य अष्टमुचरन्

¹⁷ *Samgrahasāraratnāvali* ajoute :

सर्वलिंकारसंयुक्तं सर्वात्मोशसमन्वितम् । कुम्भमुद्गुल शिरसा वायधामप्रदक्षिणम् ॥

¹⁸ Cf. *Suprabhedāgama*, I, 16, 3-9a :

द्वात्रिशतप्रस्थसंपूर्णं विम्बप्रमासमन्वितम् । त्रिसूत्रवेष्टयित्वा तु यवान्तं वाथवाह्युलम् ॥

शिवाग्रे स्थिण्डले कृत्वा यावदद्वौ सकर्णिकम् । तण्डुलैः शोभितं कृत्वा तिलैदमैः परिस्तरेत् ॥

अष्टद्वैरेण शालिना तदर्थस्तण्डुलैयुतम् । तण्डुलार्धतिलैयुक्तं कारयेत् विचक्षणः ॥

वस्त्रपृतेन तोगेन विकुम्भम् तु पूरयेत् । सर्वगन्धसमायुक्तं पञ्चरक्षसमन्वितम् ॥

सर्वत्र सापिधानं च सूक्ष्मं हेत्वसंयुतम् । स्थिण्डले विन्यसेत्कुम्भं गन्धपुष्पादिभिर्युतम् ॥

पूर्वेयुरविवासः स्यादात्री जागरमाचरेत् । दिशास्वध्ययनं कार्यं कुम्भं स्थृष्टा विशेषतः ॥

शान्तिहोरं प्रकर्तव्यं तस्याग्रे तु विशेषतः ।

¹⁹ A : सर्वत्वानं जपेत्पूर्वं त्रिपाद्युर्ध्वे

^{२०} E : च pour तु

²¹ C, D : शालि निर्दिशेत् ; E : शालिभिस्तते

आलिख्याष्टदलं पदं कर्णिकाकेसरान्वितम् । तण्डुलैः १ सतिलैर्लजैरवकीर्य समन्ततः ॥ १२ ॥
 २ कुशैश्च संपरिस्तीर्य ३ वामाद्यास्तु दले यजेत् । मनोन्मनीं यजेन्मध्ये ४ तत्र तं चापि विन्यसेत् ॥
 गन्धतोयेन ५ तं मन्त्री पूरयेद्व्यपञ्चकैः । एलालवङ्गकर्पूरचन्दनागरुकुङ्कुमैः ॥ १४ ॥
 ६ पितिलौलितं ७ तोयं गन्धपुष्पाधि८ वासितम् । ९ पुनश्च १० वस्त्रपूतं तद्गन्धतोयमिति स्मृतम् ॥
 कुम्भाम्भसि क्षिपेद्वैम् ११ पश्चमध्यक्षरान्वितम् । १२ कूर्चं प्रक्षिप्य तत्रैव १३ पिधानेन १४ पिधाय च ॥
 १५ वद्वेण १६ वेष्टय तं मन्त्री गन्धपुष्पादिनार्चयेत् । हस्तमन्त्रेण ततो १७ हस्तं दक्षिणं तन्मुखे सुधीः ॥
 न्यस्य मन्त्रं जपेत् सम्यक् संवत्सरमयं समम् । ततोऽपि पञ्चत्रिवाणि चेशानादि पठेत्सकृत् ॥
 ततस्तत्कुम्भपूर्वादिचतुर्दिश्मु क्रगादिभिः । १८ सार्धमध्ययनैर्धीमान् दिशाहोमं तु कारयेत् ॥ १९ ॥
 शान्तिहोमं तु वा १९ कुर्यादेशेऽस्त्रनवसंयुतम् । तत्काले स्त्रपनं चापि सहस्रादिषु २० संभवैः ॥ २० ॥
 विधिवत्कलशैः कुर्यादेशिकः शास्त्रचिन्तकः । प्रतिकुम्भे ततो वारि समादाय सुशीतलम् ॥ २१ ॥

[कुम्भे शीतवारिपूरणम्²¹]

कुम्भे देवोपरि न्यस्ते २२ पूरयेद्वत्सरेण तु । २३ सर्वात्ममन्त्रपूर्वं तु २४ पिधानेन पिधाय च ॥ २२ ॥

^१ C, E : म् pour स

^२ C, D : कुशया pour कुशैश्च

^३ C : वामादीस्तु दले यजेत् ; D : वामादीन् तद्लैयंजेत् ; E : वामादीश्च दले यजेत्

^४ C, D, E : ततश्चाप्यथ विन्यसेत्

^५ A : तन्मन्त्री

^६ S : चृणितैः pour पेणितैः । ^७ A : लोलितैः pour लोलितं ^८ A : आदि pour अधि

^९ S : पुनः । गन्धतोयेन तन्मध्ये पूरयेत्पश्चगव्यकैः । ^{१०} A : वस्त्रपत्रैव pour वस्त्रपूतं तद्

^{११} S : हेम pour हैमं

^{१२} A : कूर्चं तत्रैव निक्षिप्य

^{१३} C, S : विधानेन

^{१४} C : विधाय च

^{१५} A omet les 3loka 17 à 22

^{१६} C, E : वेष्टितं मन्त्री

^{१७} D : हस्ते दक्षिणे तन्मुखैः ; S : हस्ते दक्षिणान्तं मुखैः

^{१८} E : सार्धं जपं चरेदीमान्

^{१९} D : कुर्यादेशे pour कुर्यादेशे

^{२०} S : संभवै

^{२१} Cf. *Kāranāgama*, I, 44, 37b-43a :

तदद्वयेण समाप्तं स्थिण्डलेऽप्युपकुम्भकम् । स्थापयित्वा विशेषेण मन्त्रन्यासादिवर्जितम् ॥

मञ्चादि शोयणात्पूर्वमुपकुम्भं तु पूरयेत् । मासे वाप्यधीमासे वा अथवा दिनसप्तकम् ॥

पञ्चाहं वा उद्याहं वापि दिनमेकमधायापि वा । यावज्जिक्षिल्य दिवसे तावदेवं समाचरेत् ॥

ब्राह्मणान्मोजयेचिलं यथावित्तानुसारतः । कुम्भादेव छवं कुर्याजिलं नैमित्तिकं तथा ॥

पूर्वं निक्षिल्य काले तु मध्याहे त्ववरोहणम् । कृत्वा संपूजयेदेवं स्त्रपनं कारयेत्ततः ॥

शान्तिहोमं ततः कृत्वा पूजयेत् विशेषतः । एवं यः कुरुते मर्त्यः सोऽन्ते शेषमवाप्नुयात् ॥

^{२२} C, D : प्रक्षिपेद् pour पूरयेद्

^{२३} C : सर्वात्मापूर्पूर्वं तु ; D : सर्वात्मपूर्वपूर्वं तु

^{२४} C : विधानेन विधाय च

वर्त्मेण ^१वेष्टयेत्पश्चात्पुष्पं ^२तस्योधर्वतो न्यसेत् । ^३पुण्याहपूर्वकं ^४सर्वकर्म कुर्याद्विचक्षणः ॥२३॥
 कर्म कृत्वा ^५तु पूर्वाद्वे ^६मध्याद्वे ^७तज्जलं क्षिपेत् । एवं प्रतिदिनं कुर्याद्यावत्सप्तदिनान्तकम् ॥
 हवनं स्त्रपनं चैव जलस्यावर्तनं तथा । हविर्निवेदयेत्त्रित्यं ^८प्रभृतं सर्वशान्तये ॥ २५ ॥
 समाप्ती स्त्रपनं पूजां विशेषणं प्रकल्पयेत् । ^९देवस्य पूजकादीनां^{१०} दक्षिणां दापयेत्तदा^{११} ॥ २६ ॥
^{१२}माहेश्वरांस्तु विप्रेत्त्रान्भोजयेत्सर्वशान्तये ॥ २७ ॥

^{१३}इत्यजिताख्ये ^{१४}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{१५}शीतकुम्भविधिर्नाम

चतुर्खिशः पटलः^{१६} ॥

^१ S : आवेष्टयेत् pour वेष्टयेत्

^२ A : तस्योर्ध्वे विन्यसेत् ; S : तस्योपरि न्यसेत्

^३ A : पुण्याद्वे पूर्वकं

^४ A : कर्म कुर्यात्तत्र विचक्षणः ; S : सर्वं कर्म कुर्याद्विचक्षणः

^५ A : अथ pour तु

^६ C : मध्याद्वे pour मध्याद्वे

^७ A : तु जलं pour तज्जलं

^८ E : पठितं pour प्रभृतं

^९ Les *sloka* 26b et 27a et le colophon manquent dans le ms. D

^{१०} E : देशिकाख्येत्त्रजापीनां

^{११} *Samgrahasāraratnāvali* ajoute :

दशभिक्षमधमं हेयं द्विगुणं मध्यमं भवेत् । त्रिगुणं चोत्तमं ग्रोकं देशिकस्य तु दक्षिणा ॥

^{१२} E : माहेश्वरांश्च ; S : माहेश्वरादि

^{१३} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{१४} E omet महातन्त्रे

^{१५} A : शीतकुम्भविधिः त्रयखिशः पटलः ; C, E : शीतकुम्भविधिपटलः

^{१६} C ajoute समाप्तः

[पञ्चविंशः पटलः]

अङ्कुरार्पणविधिः

[त्रिविधमङ्कुरार्पणम्^२]

अथाङ्कुरविधिः^३ वक्ष्ये शृणु देवारिस्तदन । शिवयज्ञेषु सर्वेषु कर्षणादिषु ‘देशिकैः ॥ १ ॥
मङ्गलार्थं प्रयोक्तव्यं ‘विधिना मङ्गलाङ्कुरम् । उत्तमं मध्यमं ‘चान्यदिति त्रैविध्यसंयुतम् ॥ २ ॥
[अङ्कुराधारा:,^४ वीजावापनकालार्थः^५]

पालिका^६घटिकार्थैव शरावात्तिविधाः स्मृताः ।^७ सौवर्णं राजता वापि ताम्रजा मृणमयास्तु वा ॥

^१ Pour अङ्कुरार्पणविधि, voir *Acintyavishvasādākhyā* 7, *Kāmika* I, 63, *Kāranya* I, 20 et II, 12, *Dipta* 87, *Raurava* I, ii, 17, *Vira* 43 et *Suprabheda* I, 35; ms. D omet ce *paṭala*.

^२ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 1-2a :

अथातः संप्रवश्यामि अङ्कुरार्पणलक्षणम् । सर्वमङ्गलकार्यादौ कर्तव्यो मङ्गलाङ्कुरः ॥

उत्तमो मध्यमो नीचत्रिविधिः परिकीर्तिः ।

cf. *Virāgama*, 43, 5b-6a :

स्थापने ग्रोक्षणे यागे उत्सवे स्तपनेऽपि च । अन्ये च मङ्गले कार्ये मङ्गलाङ्कुरमुच्यते ॥

voir aussi *Rauravāgama*, I, ii, 17, 1 (p. 65)

^३ A : अङ्कुरार्पणविधि वक्ष्ये

‘ A : देशिकः

^४ E : विधिकं

^५ A : चान्यमिति pour चान्यदिति

^६ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 9-16 :

शरावाः पालिकार्थं घटिकार्थं त्रिविधा स्मृताः । सर्वैः कृतं यदुत्कर्णं वर्गाभ्यां मध्यमं भवेत् ॥

कनिष्ठे चैकवर्गेण तेषां लक्षणमुच्यते । सौवर्णं राजतं ताम्रं निर्मितं मृणमयं स्मृतम् ॥

पालिकाननविस्तारो मनवल्गुलमुदाहतम् । एकैकाङ्गुलहीनं स्थानमध्यमे कन्यसे क्रमात् ॥

विस्तारे सममुत्सेधः पादतारस्तदर्थतः । विस्तारे कौशिकाक्षेन परितः शेष उच्यते ॥

विस्तारस्य त्रिमाणैकवर्तितं-विलम्बयते । विस्तारयुगमाणैको दण्डविस्तार इच्यते ॥

घटिका कलशाकारा दण्डपादौ तु पूर्ववत् । त्रियोधराङ्गुलः कुम्भविस्तारः पञ्चवक्त्रयुक् ॥

पालिकार्थप्रयाणेन त्रिपादो वा शरावकः । यथा संभवमानं वा पालिकादि प्रकौर्तितम् ॥

मिञ्च कृष्णं च सुपिरे दुर्गन्धं च पुराणकम् । छिज्जलिङ्गादिसंयुक्तं वर्जयेदङ्कुरार्पणं ॥

voir aussi *Rauravāgama*, I, ii, 17, 12-15a :

^७ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 2b-4a :

नवाहे वाथ सप्ताहे पञ्चाहे त्रिविदेऽपि वा । सद्योऽङ्कुरार्पणं वापि शिवं संपूज्य चारभेत् ॥

सायादिदैनमारम्भं देवानामङ्कुरार्पणम् । तदिने तु मनुष्याणां देवानामपि संमतम् ॥

voir aussi *Rauravāgama*, I, ii, 17, 2

^८ A : घटिका चैव ; C : यदि वा चैव

^९ A : सौवर्णं राजतं वापि ताम्रं मृणमयं तु वा

भवेयुरङ्गाधाराः सर्वलक्षणलक्षिताः । शिवमुद्दिश्य यत्कर्म यत्र वै क्रियते जनैः ॥ ४ ॥
तस्मात्पूर्वे^१ प्रयुज्ञीत नवमे सप्तमेऽपि वा^२ । पञ्चमे वा^३ त्यहे वापि कुर्यात्तद्वैजवापनम् ॥५॥

[अङ्गुराधारसंख्या^४]

उक्तानां दिवसानां तु निशि पूर्वे प्रयोजयेत् । प्रत्येकमष्टमिस्तवेतैः पालिकाद्यैवं भवेत् ॥ ६ ॥
पालिकाभिस्थाटाभिश्चतुर्भिर्धटिकाहृयैः^५ । शरावैश्वापि तत्संख्यैर्मध्यमं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
चतस्रः पालिकाश्वैव चतस्रो घटिकास्तथा । शरावाश्वं तथैव स्युः कन्यसे चाङ्गुरार्पणे ॥ ८ ॥

[स्थण्डिलादिकरणम्, कुम्भस्थापनं च^६]

सर्वेषां स्थापनं तेषां भवेद्यागगृहेऽथवा । देवाग्रे पार्श्वयोश्वापि गोमयेनानुलेपिते ॥ ९ ॥
इडिमे स्थण्डिलं कुर्यात्सप्ततालसुविस्तृतम् । पट्टालं मध्यमं प्रोक्तं पञ्चतालं तु कन्यसम् ॥
शालिभिर्विमलैस्त्वत्र द्वात्रिशत्प्रस्थसंमितैः । प्रस्थैर्वार्थं चतुर्विशैः पोडशैर्वापि तत्र च ॥ ११ ॥
पञ्चमष्टदलं कुर्यात्कर्णिकाकेसरान्वितम् । कर्णिकायां यजेत्पूर्वमादिशक्ति मनोन्मनीम् ॥ १२ ॥

^१ C, E : पूर्वे pour पूर्वे

^२ E : च pour वा

^३ E : च pour वा

^४ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 18-19 :

पृथक्ष्योडशसंख्यातमुत्तमं परिकीर्तितम् । मध्यमं मनुसंख्यातं दशतः कन्यसे भवेत् ॥

उत्तमकममेवं स्यादष्टपृद्वेदसंख्यया । मध्यमकमसुद्दिष्टं त्रिद्वयेकैः कन्यसे भवेत् ॥

cf. *Kāraṇāgama*, I, 20, 22b-23 :

^५ पालिकादिषु । चतुर्विशतिसंख्याभिः स्थापयेत् विशेषतः ॥

पोडशद्वादशं चैव वसु चैव चतुर्थकम् ।

cf. *Suprabhedāgama*, I, 35, 16 :

“ पालिकादीनि विन्यसेत् । प्रत्येकं पोडशं वापि अष्टौ वा चतुरोऽपि वा ॥

^६ A : आहयम् pour आहयैः

^७ C, E : समुदाहतम्

^८ C, E : तु pour च

^९ A : कन्यसे चाङ्गुरार्पणम्

^{१०} Cf. *Kāraṇāgama*, I, 20, 24-30a :

प्रासादस्याग्रके वापि दक्षिणे चोत्तरेऽपि वा । गोमयालेपिते शुद्धे मण्डपे समलंकृते ॥

प्राक्षमूर्त्रं वतुभिः कुर्यादुदक्षमूर्त्रं तथैव च । व्योमव्यापिषदं ग्राहा लेपयेदभिकोष्टकम् ॥

त्रीणि चाभ्यन्तरे त्यक्तवा चतुर्दिशु कनादूबुधः । द्वाराश्वं च महाशासु पदमेकं परित्यजेत् ॥

स्थण्डिलं कारयेद्वैमानष्टद्रोणैश्च शालिभिः । तस्य मध्ये लिखेत्पद्मष्टवेत्रं सकर्णिकम् ॥

स्थापयेत्कर्णिकामध्ये चन्द्रकम्भं नवं शुभम् । सौवर्णी राजतं वापि पङ्कजं त्वर्धवन्नवत् ॥

कुम्भमध्ये तु तोयं स्पातोयमध्ये तु पङ्कजम् । पङ्कजस्थैव मध्ये तु चन्द्ररूपं प्रशस्यते ॥

समूत्रं सापिधानं च सवलं वापिपूरितम् ।

प्राणादिषु दलेष्वै^१ वामाद्याः परितो यजेत् । कर्णिकायां न्यसेत्कुम्भं काश्चनाथैरतु निर्मितम् ॥
क्षालितं शोधितं चैव द्रोणपूर्णं मनोरमम् । सितश्वविवित्रं च गन्धोदपरिष्ठरितम् ॥ १४ ॥

[उत्तमाङ्कुरे पालिकादिस्थापनम्^२]

सकूचं सापिधानं च सहेमं वस्त्रेष्टितम् । ^३ ततस्तदलमूलेषु न्यसेदैषं शरावकान् ॥ १५ ॥
दलमध्ये न्यसेत्तद्विक्रमेण घटिकाष्टकम् । दलाग्रेषु ततश्चाई^४ पालिकाः परितो न्यसेत् ॥ १६ ॥
शुद्धसृतिकया ^५पूर्णा गोशकुच्छूर्णयुक्तया । एवं श्रेष्ठप्रकारं ^६स्थानमध्यमं त्वधुनोच्यते ॥ १७ ॥

[मध्यमाधमाङ्कुरयोः पालिकादिस्थापनम्^७]

पूर्ववत्पत्यालिकाः स्थाप्य दलमध्ये ततः क्रमात् । विन्यसेद्विका दिक्षु शरावांश्च विदिक्षु वै ॥

^१ C, E : अष्टौ pour अष्ट

^२ C : द्रोणपूर्वमनोरमम्

^३ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 20b-31a :

[उत्तमोत्तमाङ्कुरविधिः]

गोपयालेपनं कृत्वा पिष्ठचूर्णविनिवेत् । पश्चात्प्रवेन संप्रोक्ष्य सूत्रपातमथाचरेत् ।

सुत्रप्राप्तिर्दशं प्राच्यां दशोदीच्यां तथैव च । नवं मध्ये च संशुद्ध्य परितः योदशं ल्यजेत् ॥

चतुर्दिशु च चत्वारि द्वाराणि द्विषदानि च । कोणे डादशसंख्यानि तेषु स्युः पालिकादयः ॥

मध्ये नवपदे पदां पालिकाः कोणदेशके । घटिका द्वार वामे स्युः शरावा द्वारदक्षिणे ॥

एवं द्वारेषु चान्येषु कल्पयेदेशिकोत्तमः ।

[उत्तममध्यमाङ्कुरविधिः]

प्राकूचूचं वस्त्रसंम्ब्यातमुदक्षमूत्रं तथैव च । मध्ये व्योमपदं हित्वा परितोऽष्टपदं त्वजेत् ॥

मध्यमे सोमकुम्भः स्थापूर्वपङ्किदद्ये पुनः । पालिका मनुसंख्यासाः पवित्रे घटिका मताः ॥

तदन्तरालष्टके च दक्षेऽदक्षे शरावकाः । कुम्भपार्श्वं द्वयं प्रोक्षं पूर्वस्मिन्यवित्रमे हिजाः ॥

श्रेष्ठमध्यमेवं स्थान्तमाधममुच्यते ।

[उत्तमाधमाङ्कुरविधिः]

प्राकूचूचं मुनिसंख्यातमुदक्षमूत्रं तथैव च । मध्ये वेदपदं मुक्त्वा तत्र कुम्भं निवेशयेत् ॥

इशानकोणादारभ्य पालिका बाहुपदिक्के । राशस्यो दिशि कोणान्तं शरावा । परिकीर्तिताः ॥

अन्तर्दिशासु द्वौ द्वौ वा वायावीशो परा मताः । उत्कृष्टकल्पसं प्रोक्षम् ॥

voir aussi *Rauravāgama* I, ii, 17, 18a et note 6

^४ A : ततस्यु �pour ततस्तद्

^५ C, E : अष्टौ pour अष्ट

^६ C, E : अष्टौ pour अष्ट

^७ A : चूर्ण pour पूर्ण

^८ A : स्थादधमं

^९ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 31b-43a :

पश्चपदिशु कृत्वा मध्यमे स्थापयेद्गृहम् । चतुर्दिशु च कोणेषु स्थापयेत्पालिका वहिः ॥

कुम्भपार्श्वं च घटिकाः स्थान्तरेऽष्टौ प्रकीर्तिताः । शरावान्स्थापयेद्गृहो पालिकामाध्यमन्तरे ॥

मध्यमे उत्तमाध्याते मध्यमध्यमध्योच्यते ।

^१एवं ^२मध्ये क्रमः प्रोक्तः कन्यसं त्वधुनोच्यते । ^३पालिका दिग्दलाग्रेषु चतुर्ब्ध्यि च विन्यसेत् ॥
विदिक्षु घटिकास्तद्वालमूले शरावकान् । चतुर्दिक्षु न्यसेन्मन्त्री परिस्तीर्य कुशांस्ततः ॥ २० ॥
[वीजावापनादि^४]

पुण्यादं वाचयित्वाथ प्रोक्षयेद्दद्येन तु । सोमराजं ततः कुम्भे गन्धार्चयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥

मध्यममध्यमाहकुरविधि:

बोढा प्राग्यमूत्राणि तथैवोत्तरगानि च । मध्ये नवपदं कृत्वा इशारं नैर्जृतं दिना ॥
पालिका: पञ्च पूर्वस्था: पश्चिमस्था: शरावकाः । दक्षिणे त्रितये वामे घटिकाः वृद्धव्यवस्थिताः ॥
अन्तरीशारान्देशो तु पालिकैका व्यवस्थिता । तथैव नैर्जृते देशे शरावः सुख्यवस्थितः ॥

[मध्यमाध्यमालकरविधि :]

योऽशांशं ततः कृत्वा मध्ये वेदैर्ब्यर्थस्थिताः । पालिका घटिकार्थैव शारावाथ्य यथाक्रमात् ॥
इशानकोणादारभ्य वहन्ताः समुद्दिरिताः । अनेनैव क्रमेणैव वहन्तादिषु च विन्यसेत् ॥

[अधमोत्तमाह्कुरविधिः]

कृत्वा नवपदं मध्ये सोमकुम्भो व्यवस्थितः । पूर्ववृत्पालिकावाचं तु शर्वनारभ्य विन्यसेत् ॥
अवशिष्टं बहुः सोमे कन्यसाचं प्रकीर्तिं तम् ।

अधममध्यमावृकरविधि:

प्राप्तवज्ज्वरदं कृत्वा द्वारे पूर्वत्र पश्चिमे । इशानकोणादारम्य पालिकायं तु विन्यसेत् ॥
एतत्कन्यमध्यं स्थान्तः कन्यसकन्यग्राम ।

[अधनाधमाइक्रविधि:]

कृत्वा नवपदं चापि त्यजेत्कोणचतुष्टयम् । मध्ये कुम्भं च पूर्वादि पालिकादीश विन्यसेत् ॥
एवं ज्ञानसम्पन्नः प्रोक्तः ॥

¹ C et E omettent les *sloka* 18b, 19 et 20a.

¹ A : सम्बन्धिकार्यक्रम संसदीय विभाग
² A : प्रालिकार्यक्रम संसदीय विभाग

⁴ Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 48-60a :

तन्मध्ये विन्यसेदिन्द्रं तन्मन्त्रेण शिवहिजः । पावस दापयेद्विद्वांस्ताम्बलं दापयेत् ॥

इंशा नेन त मन्वेण पालिकादीनि विन्यसेत् । दर्भैः कश्चैः पलाशैर्वर्गे निरिष्टुद्वयं सधिरं नयेत् ।

शुद्धदेशोत्थमृद्गिस्तु पालिकादीनि पुरयेत् । द्रव्याणि वापगेत्यशात्प्रयसा भावितानि वै ॥

तिलसर्वप्रमुद्रांश्च माषशिम्बाहकानि च । कुलुत्थं सप्तवीजानि वाषयेदत्तमस्य तु

माध्यमुद्रकुलत्वं च तिलं च सर्वपं तथा । एवं तु मध्यमं प्रोक्षं कन्यसं तिलसर्वपम्

अधमं त्वेवमारुद्यातमथवान्यदिहोच्यते । तिलसर्पिमुद्राथ माषशिम्बकुलुधकाः ।

शालिप्रियद्वयपाभार्गयवद्याममिहोच्यते । अथवान्यप्रकारेण द्रव्यलक्षणमुच्यते ॥

तिलसप्तमुद्राश ततो माषकुलुत्थकौ । निष्पावशाल्यपानागथिमव्रात्यादकाः स्मृताः

इयामगोधूमसस्यनद्रवणवा: परिकातिताः । पदसा भावितान्यत्र निवपद्धुदयन तु ॥

अङ्कुरा वधनाया; स्युयथाशाभावहा द्विजाः । वापयद्वाजमुख्येन प्राङ्मुखो वाप्युदव्युक्तः ॥

तत्कुम्भस्थजलनेव पालिकादीन सचयेत् । कुम्भाम्भःशाष्टिपूर्व गन्धतायन पूरयेत् ॥

नित्यं सपूर्ज्य हविषा दापयत् हिन्दान्तकम् । निदष्टाद्वस प्राप्तं सामसुद्धासयसुधाः ॥

निवापान्त प्रिधायत स्मृत्या गुप्त निधाययत् ।

खनामपदमन्त्रेण ^१हविर्दद्याच्चतो वुधः । मुद्रमाष्टकुलत्थं च^२ तिलसर्पपकौ तथा ॥ २२ ॥
 निष्पावशालयपामां^३ शिष्म्बो ब्रीहिस्तथैव च । ^४आठकी च तथा इयामा गोधूमयवैष्णवम्^५ ॥
 सर्वैरुत्तममेतैस्तु दशभिर्मध्यमं भवेत् । पञ्चमिः कन्यसं प्रोक्तं ^६बीजैर्मुद्रादिभिः क्रमात् ॥ २४ ॥
 प्रक्षालय पयसा ^७बीजान् प्रोक्षयेद्गुदयेन^८ तु । शङ्खदुन्दुभिनिर्वैर्णीतनुत्तसमाकुलम्^९ ॥ २५ ॥
 पञ्चत्रिष्ठ समुच्चार्य वापयेत्पालिकादिषु । सोमकुम्भजलेनैव पालिकादिषु ^{१०}सेचयेत् ॥ २६ ॥
 दलाग्रथेषु सर्वैषु लोकपालान्समर्चयेत् । मरुतो दलमध्ये ^{११}तु दलमूले वसुनपि ॥ २७ ॥
 पूजयेदुत्तमे ^{१२}प्रोक्तान्मध्यमे तु वसुनपि । ^{१३}न्यस्य समर्चयेच्छेषानधमे चापि ^{१४}तैः सह ॥ २८ ॥
 मरुतश्चापि वज्याः स्युर्दलमूलश्चितेष्वपि । चतुर्प्रविष्टि च ^{१५}धर्मादीन्प्रागादिक्रमतो^{१६} यजेत् ॥ २९ ॥
 एवं तदा समभ्यर्च्य स्वस्तिमङ्गलवाचकैः । ^{१७}पिधाय च ^{१८}पिधानैश्च सुषुगुमे^{१९} निधापयेत् ॥ ३० ॥
 अलाभे चोक्तदेशस्य शुचौ रक्षासमन्विते । देशऽकुरार्पणं कुर्याद्ग्रोमयेनानुलेपिते ॥ ३१ ॥
 एवमर्चनमृदिष्टं यावदुद्वारणान्तकम् । प्रत्यहं सेचनं चैव कुम्भे चाभ्यः प्रवेशनम् ॥ ३२ ॥

[अङ्कुरलक्षणवशाच्छुभाशुभज्ञानम्^{२१}]

मध्याह्वे कारयेद्वीमानङ्कुराणि च लक्षयेत् । अवक्राणि च शुश्राणि सर्वसंपत्कराणि च ॥ ३३ ॥
 धूम्राणि ^{२२}चाथ कुञ्जानि ^{२३}श्रेयोविघ्नकराणि च । ^{२४}एवं ज्ञात्वाशुभं^{२५} तत्र शान्तिहोमं तु कारयेत्
 ॥ ३४ ॥

^{२६}इत्यजिताख्ये ^{२७}महातन्त्रे [क्रियापादे] ^{२८}अङ्कुरार्पणविधिर्नाम

पञ्चत्रिष्ठः पटलः^{२९} ॥

^१ E : हविर्दद्या ततो

^२ A : कुलस्थानि pour कुलत्थं च

^३ A : अपामार्गन् pour अपामां

^४ C : शिवब्रीहि pour शिष्म्बो ब्रह्मि ; E : शिष्म्बब्रीहि

^५ A : आठकी ; E : आठकं

^६ A : वैष्णवान् pour वैष्णवम्

^७ A : बीज pour बीजैर्

^८ Le mot बीज se trouve ici au masculin au lieu du neutre

^९ A : पुरुषेण pour हृदयेन

^{१०} A : समाकुलैः pour समाकुलम्

^{११} C : सेवयेत्

^{१२} E : अपि pour तु

^{१३} A : प्रोक्तं pour प्रोक्तान्

^{१४} A : न्यस्त्वा pour न्यस्य

^{१५} A : ते pour तैः

^{१६} A : धर्मादि pour धर्मादीन्

^{१७} A : क्रमशो pour क्रमतो

^{१८} C : विधाय च

^{१९} C : विधानैस्तु ; E : पिधानेन

^{२०} A : निधाय च

^{२१} Cf. *Kāmikāgama*, I, 63, 60b-62a :

अङ्कुरार्पण सिताः शस्ता: कोमला ऊर्ध्वगामिनः । कुण्ठं च धूम्रवर्णं च पिङ्गलं इयामले तथा ॥

तिर्यगतं च कुञ्जं च वर्जयेच्छुदकर्मणि । शान्तिहोमं ततः कुर्यात्तन्निधृत्यर्थमेव च ॥

^{२२} E : चा pour च

^{२३} A : श्रेयोविघ्नकारणम्

^{२४} E : एतद् pour एवं

^{२५} A : अशुभैः pour अशुभं

^{२६} E : इत्यजिते pour इत्यजिताख्ये

^{२७} E omet महातन्त्रे

^{२८} A : अङ्कुरार्पणविधिः चतुर्विष्ठः पटलः ; C, E : अङ्कुरार्पणविधिपटलः

^{२९} C ajoute समाप्तः

BIBLIOGRAPHIE

I

IMPRIMÉS

Amarakośa, Oriental Book Agency, Poona, 1941.

Bhattacharya, Tarapada : A study on Vastuvidya, or Canons of Indian Architecture, Patna, 1947.

Īśānaśivagurudevapaddhati (ou *Siddhāntasāra*) par *Īśānaśivagurudeva-miśra*; éd. par T. Ganapatiśāstri; vol. I *Sāmānyapāda*, 1920; vol. II *Mantrapāda*, 1921; vol. III *Kriyāpāda*, paṭala 1-30, 1922; vol. IV *Kriyāpāda*, paṭala 31-64 et *Yogapāda*, 1925; Trivandrum Sanskrit Series n° 69, 72, 77 et 83.

Kāmikāgama, 2 vols. ĀīvānāNapōtayantraçālai, Āīntātripēṭṭai, Madras, 1909 (Vol. I *Pūrvakāmikāgama*; vol. II *Uttarakāmikāgama*) (car. grantha).

Kāraṇāgama, ĀīvānāNapōtayantraçālai, Āīntātripēṭṭai, Madras (vol. I *Pūrvakāraṇāgama*, 1921; vol. II *Uttarakāraṇāgama*, 1901) (car. grantha).

Karmakāṇḍakramāvali par Somaśambhu, The Kashmir Series of Texts and Studies n° 73, 1947 (voir aussi *Somaśambhupaddhati*).

Kāvyādarśa de Dañdin, éd. par M. Rangacharya, Brahnavadin Press Madras, 1910.

Kiraṇāgama, Śivāgamasiddhāntaparipālanasaṁgha, Dēvakoṭṭai, 1932 (I *Vidyāpāda*; II *Kriyāpāda*; III *Caryāpāda*; IV *Yogapāda*) (car. grantha).

Kriyādīpikā par Śivāgrayogindrajñānaśivacārya, Muttukumaratampi-rān, Madras, 1929 (car. grantha.)

Kriyākramadyotikā (ou *Aghorāśivācāryapaddhati*) par Aghorāśivācārya, avec le commentaire *Prabhā* de Nirmalamanideśika, Chidambaram, 1927 (car. grantha).

Kumārasambhava de Kālidāsa, Nirṇayasāgar Press, Bombay, 1955.

Matsyapurāṇa, Āīandāśramasaṁskṛtagranthāvalī, n° 54, 1907.

Mṛgendrāgama, (*Kriyāpāda* et *Caryāpāda*) avec le commentaire de Bhaṭṭa Nārāyaṇakanṭha, 1962, Publication de l'Institut Français d'Indologie N° 23.

- Mudrānighantu*, Tantrik Texts, vol. I, pp. 68-82, 1937.
- Mudrāvidhi*, éd. par Priyabala Shah, M. S. University Oriental Series n° 2, Baroda, 1956.
- Muhūrtacintāmaṇi* de Dai vajña-Rāmaśarman, Lakṣmi-Veṅkateśvara Press, Kalyāṇ-Bombay (Samvat 1979).
- Nātyaśāstra* de Bharata, Nirṇayasāgar Press, Bombay, 1943.
- Prabhā* voir *Kriyākramadyotikā*.
- Rauravāgama*, vol. I, Publication de l'Institut Français d'Indologie, n° 18, (I *Vidyāpāda*; II *Kriyāpāda*).
- Śabdakalpadruma* par Rājā Rādhakānta deva, 5 vols., Baptist Mission Press, Calcutta, 1886.
- Sakalāgamasārasaṁgraha*, ĀcāraṇāNapotayantraçālai, Ācintātripetṭai, Madras, 1912.
- Sāṃkhyatattvakaumudi* de Vācaspatimiśra, com. sur *Sāṃkhyakārikā*, Nirṇaya sāgar Press, Bombay, 1940.
- Śivāgamaśekhara* (ou *Śivalīngapratiṣṭhā*), 2 vols., par ḡa Kumāra ēuvāmīk kurukkal, YaLpānam, 1949, 1953. (car. grantha).
- Somaśambhupaddhati* par Somasambhu, Publication de l'Institut Français d'Indologie, n° 25, 1963.
- id.*, *Śivāgamaparipālanasaṁgha*, Dēvakōttai, 1935.
- Suprabhedāgama*, ĀcāraṇāNapotayantraçālai, Ācintāripetṭai, Madras, 1907 (I *Kriyāpāda*; II *Caryāpāda*; III *Yogapāda*, IV *Jñānapāda*) (car. grantha).
- Vaidyakaśabdāśindhu* par Umesa Chandra Gupta. Calcutta, 1914.
- Vātulaśuddhākhya*, ĀcāraṇāNapotayantraçālai, Ācintāripetṭai, Madras, *id.*, (ou *Āgamarahasyam*) éd. par Talakādu āgamika Kṛṣṇadīksita, Bangalore, 1958.

II

MANUSCRITS

- Acintyaviśvasādākkhya*, copies des manuscrits de M. K. Sundaresa Baṭṭar, Madurai et de A. Rāmanātha gurukkal, Kāṇḍānūr (n° T. 7 et 8).
- Amṛśumadāgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, Kīlvelūr et de M. K. Sundaresa Baṭṭar, Madurai (n° T. 3 et 6).

- Añśumatkāśyapa*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr et de Nâgarâja gurukkal, Periyakułam (n° T. 1 et 2).
- Cintyāgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr et de Svâminâtha Śivâcârya, Tiruvâṭuturai (n° T. 13 et 14).
- Diptāgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr et de Sundareśa Battar, Madurai (n° T. 15 et 16).
- Kâlottarâgama*, copies des manuscrits de Madras Government Oriental MSS. Library, n° R 14343 et R. 16805 (n° T. 59 et 60).
- Makuṭāgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr, de Kanaka dîksitar, Tirunelvêli et de A. Râmanâtha gurukkal, Kaṇḍanûr (n° T. 18, 19 et 20).
- Mataṅgapârameśvara*, *kriyâpâda*, copie du manuscrit de Subrahmanyâ gurukkal, KuNRkkudi (n° T. 21).
- Sahasrâgama*, copie du manuscrit d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr (n° T. 33).
- Samgrahasâratnâvalî-kriyâdîpikâ*, manuscrit de Svâminâtha Śivâcârya, Dharmapuram Ādhînam.
- Śivadharmottara*, copies des manuscrits d'Adyar Library and Research Centre, Madras, n° R 66014 et R 75425 (n° T. 75 et T. 72).
- Sûkṣmâgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr, de Kanaka dîksitar, Tirunelvêli et de J. Viśvanâtha gurukkal, Mêlamângalam (n° T. 36, 37 et 38).
- Svâyambhuvâgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr et de Kanaka dîksitar, Tirunelvêli (n° T. 39 et 40).
- Vârunapaddhati*, copie du manuscrit d'Ayyamaṇi Śivâcârya, Tiruvâdânaï (n° T. 55).
- Virâgama*, copies des manuscrits d'Aksaya gurukkal, KîLvelûr, de Subrahmanyâ gurukkal, KuNRakkudi et de Râmanâtha gurukkal, Kaṇḍanûr (n° T. 29, 30 et 31).
- Yogajâgama*, copies des manuscrits de M. K. Sundareśa Battar, Madurai et de J. Viśvanâtha gurukkal, Mêlamângalam (n° T. 24 et 26).

ERRATA

Page	ligne	au lieu	lire	Page	ligne	au lieu	lire
		de				de	
13	1	तिर्यग्योनं	तैर्यग्योनं	91	1	नासशैलं	नालशैलं
"	15	375	451	97	4	कुण्डमेकेन	कण्ठमेकेन
17	8	कुर्यादैकैकं	कुर्यादैकैकं	101	11	मकरे मु	मकरे तु
18	13	B,C,D,B	B,C,D,E	133	6	पूर्वार्ध	पूर्वीर्ध
21	8	तत्क्रमाम्	तत्क्रमात्	137	7	पक्षेष्टकामयम्	पक्षेष्टकामयम्
23	22	विष्णवंशातद्वेदं	विष्णवंशास्तद्वेदं	148	1	दीपवज्याणि	दीपवज्याणि
27	25	महार्पिभिः	महर्पिभिः	152	31	कार्योक्तिचरेत्	कार्योक्तिमाचरेत्
29	21	I, 48b-52a:	I, 33, 48b-52a:	156	10	180-187	180-181
30	10	प्रकीर्तितम्	प्रकीर्तितम्	.61	12	मनोमन्यास्तु	मनोमन्यास्तु
31	4	विवर्जिता	विवर्जिता	163	22	स्मरम्	स्मरन्
34	1	खड़	खड़ग	165	18	96-96a:	94b-96a:
"	23	कद्गकाकासि	कद्गकाकाहि	166	17	पश्चान्मुखः	पश्चान्मुखः
36	22	सौगान्धिक	सौगान्धिक	171	1	तेनव	तेनैव
37	9	पुलोरु	फुलोरु	173	12	वारुणामाग्रेयं	वारुणमाग्रेयं
"	11	उत्पुल	उत्फुल	176	1	माणिना	पाणिना
44	19	शुकः	शुकः	,,	24	3b-13a	8b-13a
"	22	226	252	,,	25	पश्चाच्छौनं	पश्चाच्छौनं
48	12	इशानं जयेत्	इशानं पूजयेत्	180	21	तस्मुखेणैव	तस्मुखेणैव
"	18	दवापद्मं	दवपिद्मं	190	17	दृष्टवूलं	दृष्टवृगुलम्
51	16	I, 3-5 :	I, 3, 86-88	207	7	पूर्वखल्गुप्तयोरपि	पर्वखल्गुप्तयोरपि
58	4	इष्टकानाम-	इष्टकानामधिवासः	215	3	वामाशास्त्रा	वामशास्त्रा
		मधिवासः		222	2	हृदी च	हृद्वाजं च
60	24	स्थिण्डलोपरि	स्थिण्डलोपरि	223	28	तस्माददाय	तस्मादादाय
65	25	5, 8b-6 :	5, 3b-6	227	17	अजाधुतमलाभे	अजाधुतमलाभे
68	6	I, 1b-15a :	I, 5, 1b-15a :	229	14	वायव्यां जयेद्	वायव्यां पूजयेद्
71	14	पवाभिर्	पवभिर्	230	5	सामा यार्थकरो	सामान्यार्थकरो
73	1	तिमायास्तु	प्रतिमायास्तु	232	6	विसर्जनेत्	विसर्जनेत्
76	20	०धुतमं	०धुतमं	242	28	दक्षिणोत्तरम्	दक्षिणोत्तरम्
77	9	०त्सेधच्यते	०त्सेधमुच्यते	243	10	न्यसेत्पूर्वे	न्यसेत्पूर्वे
"	10	प्रकीर्तित्	प्रकीर्तितम्	"	"	वतुलं	वतुलं
"	20	p. 65	p. 69	250	11	I, 20	II, 20
79	15	संप्रवश्याभि	संप्रवश्याभि	,,	16	I, 20	II, 20
81	11	वस्त्राधारस्य	वस्त्राधारस्य	251	23	कुण्डमकिञ्चित्	कुण्डमध्यान्मिसा
82	8	परिकीर्तित्	परिकीर्तितम्	254	5	जहुयादग्नियोम	जहुयादग्नीयोम

Page	ligne	au lieu de	lire	Page	ligne	au lieu de	lire
255	28	घोरण	घोरेण	318	21	वितानेन	विधानेन
256	12	१०८	११०	325	28	च	च
268	18	संस्थाप्याभ्य- र्चयेद्	संस्थाप्याभ्यर्चयेद्	332	10	सप्तभिर्मध्यमत्रये	सप्तभिर्मध्यमत्रये
273	5	वज्यांणि	वज्यांनि	337	२।	सयायुक्तान्	सगायुक्तान्
284	22	पात्राण्युद्दल्य	पात्राण्युद्दल्य	358	३।	१४४-११५	११५-१४४
302	23	चाङ्गुल्यो- धोर्चंगाः	चाङ्गुल्यशोर्चंगाः	370	३	चव	चैव
305	12	I, 3, 4-5a :	II, 3, 4-5a :	377	७	चतुःकलशः	चतुष्कलशः
309	31	cet	ce	383	१२	प्रणाम	प्रणामेर्
310	20	Kriya- krama	Kriyākrama	386	१।।	होगः	होमः
314	30	८, 14-15a :	८३, १४b-15a :	389	२३	नानापूष्य	नानापूष्य
315	30	प्रात काले	प्रातःकाले	393	२६	समामुर्ख	समायुक्तं
				395	१४	अभि	अभिं
				408	१८	शिष्म्बो व्रहि	शिष्म्बो व्रीहि

— — —

TABLE DES PLANCHES

I.	Les noms des stambha dans les textes agamiques	... face page	96
II.	Aṣṭottarasahasrasnaṇa	... face page	358
III.	Aṣṭādhikasahasrārdhasnapana	... „ „	366
IV.	Śodasadvīśatasnapana	... „ „	369
V.	Aṣṭottaraśatasnapana	... „ „	371
VI.	Aṣṭacatvārimśīśatsnapana	... „ „	374
VII.	Caturvīṁśīkalaśasnapana	... „ „	375
VIII.	(1) Sodāśakalaśasnapana (2) Aṣṭakalaśasnapana (3) Catuṣkalaśasnapana	... „ „	376
IX.	Sahasraprasthaghṛtasnapana	... „ „	393
X.	Śataprasthaghṛtasnapana	... „ „	396

TABLE DES MATIÈRES

अनुक्रमणिका

PAGE		PAGE	
Introduction	i-vii	चलरत्नलिङ्गे विशेषः	२५
Manuscrits d'Ajitāgama utilisés pour la présente édition	viii	क्षणिकलिङ्गम्	२६
उपोद्धारः	ix	स्थायंभुवलिङ्गम्	२७
प्रथमः पटलः, तन्त्रावतारः	१-१०	पञ्चमः पटलः, शिलादिग्रहणविधिः	२८-३५
शब्दब्रज्ञस्वरूपम्	२	शुभनिमित्तानि	२८
अष्टाविंशतिरागमाः, तत्र दश शिवमेदाः	४	अशुभनिमित्तानि	,,
अष्टादश रुद्रमेदाः	५	वृक्षसंग्रहणम्	२९
उपागमाः, आगमानां ग्रन्थसंस्त्या च	६	शिलासंग्रहणम्	३०
सदाशिवादागमानामुद्धवः	१०	त्रिविद्या शिला	३२
तन्त्रशब्दार्थः	"	शिलादोषाः	३२
द्वितीयः पटलः, शिवस्वरूपकथनम्	११-१४	शिलागुणाः	३३
सदाशिवादिमूर्तिमेदः	१३	पष्ठः पटलः, देशनिर्देशः	३६-३९
जगत्सृष्टिस्थितिसंहारादि	१४	लिङ्गस्थापने योग्याः प्रदेशाः	३६
तृतीयः पटलः, लिङ्गोत्पत्तिविधिः	१५-१६	लिङ्गस्थापने वर्जनीयाः प्रदेशाः	३८
लिङ्गपूजाफलम्	१६	ग्रामादिपु लिङ्गस्थापनविधिः	,,
लिङ्गशब्दनिर्वचनम्	"	सप्तमः पटलः, कर्णविधिः	४०-४३
चतुर्थः पटलः, लिङ्गलक्षणविधिः	१७-२७	भूपरीक्षा	४०
अवललिङ्गलक्षणम्	२१	कर्णिणम्	४१
चतुर्विधलिङ्गानि	२२	श्रेष्ठा, मध्या, निम्ना च भूः	४२
समम्	,,	अष्टमः पटलः, वास्तुपूजाविधिः	४४-५०
वर्धमानम्	,,	वास्तुपुरुषस्वरूपम्	४४
शिवाधिकम्	,,	वास्तोरङ्गकल्पनम्	,,
स्वस्तिकम्	२३	एकाशीतिपदं वास्तु	४५
लिङ्गशिरोवर्तनम्	२३	वास्तुपददेवताः	४५
धारालिङ्गम्	,,	वास्तुपददेवतानां पूजा वलिनिवेदनादि च	४७
रत्नलिङ्गम्	२५	वास्तुपददेवतानां मन्त्राः	४८
		शल्योद्धारः	४९

	PAGE	PAGE	
वास्तुहोमः	४९	हस्तमानभेदः	७१
नवमः पटलः, शङ्कुस्थापनविधिः	५१-५४	मात्राङ्गुलम्	७२
शङ्कुस्थापनम्	५१	देहलवधाङ्गुलम्	"
शङ्कुलक्षणम्	"	प्रासादभेदः	७३
मण्डलकल्पनम्	५२	गर्भगृहम्	७४
चतुरश्रकल्पनम्	५३	मण्टपः	७५
दशमः पटलः, आद्येष्टकविधिः	५५-६४	भद्रपीठम्	७६
इष्टकालक्षणम्	५५	विमानम्	"
इष्टकानामानि	५६	द्वारम्	७७
इष्टकास्थापनार्थमवटकरणम्	"	षड्गः	७८
इष्टकान्यासः	५७	तलभेदः	"
मण्डपेषु विशेषः	"	एकतलप्रासादस्य षड्गविधिः	८१
इष्टकासंस्कारः	"	प्रासादानां नामभेदः, अलंकारश्च	८२
इष्टकानामधिवासविधिः	५८	नागरम्	"
अग्निकुण्डानि	"	द्राविडम्	"
वेदिका, स्थापिलं च	५९	वेसरम्	"
पूर्णायाः प्रतिसरवन्धनम्	६०	सौभद्रम्	८३
कुम्भपूजा	"	खस्तिकवन्धनम्	८४
होमः	६१	सर्वतोमुखम्	"
इष्टकास्थापनम्	६२	सार्वकामिकम्	"
एकादशः पटलः, उपपीठविधिः	६५-६९	त्रयोदशः पटलः, अधिष्ठानविधिः	८६-९२
उपपीठलक्षणम्	६५	प्रथमं पादवन्धम्	८६
द्वादशांशोऽसेवकमुपपीठम्	६६	द्वितीयं पादवन्धम्	८७
एकविंशांशोऽसेवकमुपपीठम्	"	सुरपथम्	"
षोडशांशोऽसेवकमुपपीठम्	६७	कपोतवन्धम्	८८
एकोनविंशांशोऽसेवकमुपपीठम्	"	प्रथमं प्रतिवन्धम्	८९
चतुर्दशांशोऽसेवकमुपपीठम्	६९	द्वितीयं प्रतिवन्धम्	"
द्वादशः पटलः, प्रासादलक्षणविधिः	७०-८५	तृतीयं प्रतिवन्धम्	९०
हस्तमानम्, अङ्गुलमानं च	७०	पश्चवन्धम्	"
मानाङ्गुलम्	७१	नालम्	"

PAGE	PAGE
चतुर्दशः पटलः, पादादिलक्षणम् ९३-१०५	मद्रपीठम् ११४
पादवर्गः १३	यक्षपीठम् ११५
ब्रह्मकान्तः, विष्णुकान्तः, रुद्रकान्तश्च १५	वज्रपीठम् "
सौभ्यः, वासन्तिकः, वृत्तकान्तः, पूर्वा-	श्रीकरपीठम् ११६
ग्रस्तमध्यश्च	विजयपीठम् "
चित्रखण्डः, वज्रखण्डः, रम्यखण्डश्च १६	पश्चपीठम् ११७
चारुखण्डः, स्कन्दकान्तः, सिंहपादश्च	चक्रपीठम् ११८
पादकुम्भलक्षणम् १७	वेदिपीठम् "
श्रीकरम्, चन्द्रकान्तम्, सौमुख्यम्,	सौम्यपीठम् "
पियदर्शनं च १८	रम्यपीठम् ११९
पोतिका	पीठसामान्यलक्षणम् "
प्रस्तरवर्गः १९	मद्रादिपीठफलम् १२०
तोरणम् १०१	सप्तदशः पटलः, गर्भन्यासः १२२-१३०
श्रीवार्वगः १०२	गर्भन्यासोचितस्थानानि १२२
शिखवर्गः १०३	गर्भमाजनम् १२३
स्त्रपिवर्गः १०४	मण्डपे गर्भफेलाधिवासः १२४
देवधिष्ठयम् १०५	गर्भफेलाकोष्ठेषु अक्षरप्रतिमारत्नादिन्यासः १२५
समा	धातुन्यासः, लोहन्यासश्च १२७
पञ्चदशः पटलः, मूर्धेष्टकाविधिः १०६-११२	धान्यन्यासः, कन्दमूलन्यासश्च १२८
तत्रेष्टकाशिलयोरैक्षणम् १०६	ओषधिन्यासः "
स्तूपिदण्डः	मृग्न्यासः "
अक्षरन्यासः १०७	होमः १२९
कौतुकवन्धः १०८	गर्भमाजनस्थापनम् "
अविवासार्थं मण्डपकल्पनम्	अष्टादशः पटलः, लिङ्गप्रतिष्ठाविधिः १३१-१७१
इष्टकानां स्तूपिदण्डस्य च न्यासः १०९	शिवार्चनामहिमा १३१
कुम्भस्थापनम्, होमश्च ११०	स्थापनम्, प्रतिष्ठा च १३२
प्रातःकरणीयं स्थापनम् १११	प्रतिष्ठाकालः १३३
कुम्भाभ्यःप्रोक्षणम् ११२	अविवासार्थं मण्डपकल्पनम् १३६
पोडशः पटलः, पिण्डिकालक्षणम् ११३-१२१	लक्षणोद्घारमण्टपः १३८
पिण्डिकाभेदाः ११४	लक्षणोद्घारणाय लिङ्गानयनम् "

	PAGE	PAGE
लिङ्गस्याधिवासनम्	१३९	कुम्भतोयाभिषेकः १६३
सूत्रवर्तनम्	„	मन्त्रन्यासः, मुद्राप्रयोगश्च १६५
सूत्रलक्षणम्	१४०	प्रतिष्ठाशब्दार्थः „
तत्र प्रथमलक्षणम्	१४१	अर्चना १६६
द्वितीयलक्षणम्	१४२	सान्निध्यप्रार्थना १६७
तृतीयलक्षणम्	„	यजमानेन गुरोः प्रार्थना, दक्षिणादि- १६८
तुरीयलक्षणम्	१४३	दानं च
ब्रह्मरेखादिकरणम्, तत्त्वपूर्णं च	„	देशिकादिभोजनम् १६९
लिङ्गपीठयोः शुद्धिः	१४४	चतुर्थदिवसे होमः „
लिङ्गपीठयोर्जलेऽधिवासः	१४५	चतुर्थदिने स्नपनादिकर्तव्यान्तराणि „
ज्ञानमण्टपे संखापनम्	१४६	उत्सवः १७०
मण्टपसंस्कारः	„	लिङ्गपीठप्रतिष्ठाफलम् „
मण्टपालंकारः	१४७	एकोनविंशः पटलः, स्नानविधिः १७२-१९४
स्थिंडिलं कृत्वा तत्र शयनकल्पनम्	१४८	तत्र पद्मिधस्नानानि १७२
अग्निकुण्डेषु यजनम्	१४९	वारुणस्नानोचितस्नानानि „
लिङ्गपीठयोः शयने निवेशनम्	१५०	प्रातध्यानम् १७४
कुम्भस्थापनम्	१५१	शौचविधिः „
होमः	१५२	मलमूत्रविसर्जने परिहर्तव्याः प्रदेशाः १७५
होमद्रव्याग्नि	१५३	दन्तधावनम् १७७
स्पर्शाहृतिः	१५४	वारुणस्नाने मलस्नानविधिः १७८
पूर्णाहृतिः	१५५	संध्योपासनम् १७९
ब्रह्मशिलामध्ये लिङ्गस्थापनम्	„	वारुणस्नाने विधिस्नानम् १८०
ब्रह्मशिलालक्षणम्	१५६	आचमनविधिः १८१
ब्रह्मशिलास्थानम्	१५७	मार्जनम्, अघमर्पणं च १८३
ब्रह्मशिलावटे रत्नादिन्यासः	१५८	तर्पणम् १८४
आधारशक्तिन्यासः	१५९	सूर्यायोदकदानम् १८६
लिङ्गस्थापनम्	१६०	आग्नेयस्नानम् १८७
पिण्डिकास्थापनम्	१६१	कल्पम् „
अष्टवन्धनम्	१६२	अनुकल्पम् १८८
लिङ्गपीठशुद्धिः	„	उपकल्पम् „

विषयानुक्रमणी

४१९

	PAGE		PAGE
अकल्पम्	१८८	द्विविधा आत्मशुद्धिः	२०२
उद्गुलने वर्जनम्	१८९	आत्मशुद्धिः	२०३
उद्गुलनविधिः	,,	सामान्यार्थम्	,,
भस्मयुण्डविधिः	१९०	शरीरशुद्धिः, अथवा भूतशुद्धिः	२०४
द्वार्तिशासंधयः	१९१	करन्यासः	२०७
पोडश संधयः	,,	अङ्गन्यासः	२०८
अष्टसंधयः	१९२	कलान्यासः	,,
माहेन्द्रस्नानम्	,,	अष्टविंशतिकला:	,,
वायव्यस्नानम्	,,	कलाशक्तयः, तासां स्थानानि च	२०९
मानवस्नानम्	१९३	अङ्गमन्त्रन्यासः	२१०
मानसस्नानम्	,,	अक्षरन्यासः	,,
वारुणस्नाननिमित्तानि	,,	स्थानशुद्धिः	२११
भस्मस्नाननिमित्तानि	१९४	अन्तर्यागः	२१२
विशः पटलः, अर्चनाविधिः	१९५-२३७	द्रव्यशुद्धिः	,,
अर्चनाप्रशस्तिः	१९५	आत्मपूजा	२१३
आत्मार्थपूजा, परार्थपूजा च	,,	मन्त्रशुद्धिः	,,
आत्मार्थपरार्थपूजाख्यकारिणः	१९७	द्वारपूजा	२१४
अष्टपूजाभेदाः	,,	विघ्नोत्सारणम्	२१५
उत्तमोत्तमा	१९८	लिङ्गशुद्धिः	,,
उत्तममध्यमा	,,	शिवासनपूजा	२१६
उत्तमाधमा	,,	आधाराधेयखूपम्	२१७
मध्यमोत्तमा	,,	आधारशक्तिः	,,
मध्यममध्यमा, मध्यमाधमा च	१९९	अनन्तासनम्	,,
अधमोत्तमा, अधममध्यमा च	,,	सिंहासनम्	,,
अधमाधमा	,,	योगासनम्	,,
त्रिविधा पूजा	२००	विमलासनम्	२१८
पूजात्रयस्य कालनिर्णयः	,,	पद्मासनम्	,,
महासंध्या, उपसंध्या च	२०१	शिवासनम्	२२०
शिवधामप्रवेशः	२०२	मूर्तिध्यानम्	२२१
शिवधामरक्षा	,,	मूर्तिमन्त्रः	२२२

PAGE		PAGE
सूक्ष्मतनुकल्पनम्	२२२	एकविंशः पटलः, अग्निकार्यविधिः २३८-२६४
विद्यातनुकल्पनम्	,,	अग्निकार्यशब्दार्थः २३८
आवाहनम्	२२३	लिङ्गेऽप्नौ च शिवस्य वज्रनम् „
आवाहनक्रियाविवरणम्	,,	कुण्डविधिः २३९
स्थापन-संनिधान-निरोध-खागत-पाद-		होमसंस्थानुरोधेन कुण्डमानम् „
आचमन-अर्ध्यादि	२२४	मेसलालक्षणम् २४०
अभिपेकः	,,	मुष्टिः, अरतिश „
वद्ध-गन्ध-पुण्य-वूप-दीप-उपवीत-भूषणादिः २५	२२५	कुण्डयोनिः २४१
आमन्त्रणहविर्दानविधिः	२२६	कुण्डलक्षणम् २४२
धूप-दीपविधिः	२२७	चतुरश्चकुण्डम् „
व्यजन-दर्पण-चल्लत्र-चामर-गीत-		धनुकुण्डम् २४३
नृत्याद्यपचाराः	,,	वृत्तकुण्डम् „
पञ्चवक्त्रेषु हविःप्रदानम्	२२८	चतुर्दलपद्मकुण्डम् २४४
बलिदानम्	,,	अष्टदलपद्मकुण्डम् „
आवरणार्चनम्	२२९	योनिकुण्डम् २४५
नित्याग्निकार्यम्	२३०	त्रिकोणकुण्डम् २४६
नित्योत्सवः, जपः, प्रदक्षिणं च	२३१	षडश्चकुण्डम् „
जुलुकोदकविधिः	,,	अष्टाश्चकुण्डम् २४७
जपसमर्पणम्	२३२	कुण्डेषु मेसला-योनि-कण्ठादिकरण-
उपसंध्यापूजाविधिः	,,	प्रकारः „
मध्याहसंध्यापूजायां विशेषः	,,	स्थण्डलम् २४८
मध्याहादूर्ध्वसंध्यापूजाविधिः	,,	होमकर्म „
रात्रौ प्रथमद्वितीयसंध्ययोर्विशेषः	,,	कुण्डसंस्कारः २४९
पादुकाराधनम्	२३३	वागीश्वरीवागीश्वरयोरावाहनम् २५०
रात्रौ तृतीयचतुर्थसंध्यापूजयोर्विशेषः	२३४	अग्निसंस्कारः „
अष्टपुष्पविधिः	,,	गर्भाधानादिसंस्काराः २५१
कालविधिः	२३५	कुण्डस्य परितः सेचनम् २५२
यवनिकाविधिः	२३६	कुशास्तरणम् „
वायघोषकालः	,,	इष्महोमः „
आत्मार्थपूजायां विशेषः	,,	विष्टराः „

परिधयः	PAGE	PAGE	
सुक्लवसंस्कारः	२५२	विलेपनम्	२७०
आज्यसंस्कारः	२५३	अर्चनार्हाणि पुष्पाणि पत्राणि च	२७१
कूर्चम्	”	श्वेतपुष्पाणि	”
वहेवैक्त्रामिवारणम्, वक्त्रसंधानम्,	२५५	रक्तपुष्पाणि	”
वक्त्रैकीकरणम्	”	पीतपुष्पाणि, कृष्णपुष्पाणि च	२७२
अप्रेनार्मकर्म	२५६	पत्राणि	”
अग्निध्यानम्	”	प्रातरादिकालेषु देवानि पुष्पाणि	२७३
अग्नेः सप्तजिहाः	२५७	वर्ज्यानि पुष्पाणि पत्राणि च	”
आहुतिद्रव्याणि	”	धूपः	२७४
आहुतिद्रव्याणां प्रमाणम्	२५८	दीपः	”
इन्धनम्, कुशाः, समिच्च	”	दीपसंस्थ्या	”
सुक्लवलक्षणम्	२५९	दीपवर्तिः	”
तत्र सुक्	”	वस्त्रम्	२७५
सुवः	२६०	माला	”
अरणिलक्षणम्	२६१	भूषणानि	”
अग्न्युत्पादनम्	”	तत्र सुवर्णपुष्पं, जटामकुटं च	”
वहेगुणानुग्रहेन शुभाशुभफलम्	२६२	हारम्, उपवीतम्, उत्तरीयं च	२७६
द्वाविशः पटलः, अर्चनाङ्गविधिः	२६५-२८६	पञ्च कटिसूत्रं च	”
स्नानाम्भः प्रमाणम्	२६५	अंशुकम्	२७७
प्रातर्भव्याहसायेष्वभिषेचनप्रकारः	”	प्रमा	”
पञ्चगव्यप्रमाणम्	२६६	गोलका	२७८
पञ्चगव्ययोग्यगवां वर्णः	”	हविषे योग्यानि धान्यानि	२७९
पञ्चगव्ययोजनप्रकारः	”	धान्यानां मानम्	”
पञ्चामृतम्	२६८	हविः प्रमाणम्	२८०
कुशोदकम्	२६९	पञ्च हर्वीयि	२८१
अभ्यज्ञनम्	”	व्यज्ञनानि	२८२
पादम्	”	व्यज्ञनानां मानम्	”
आचमनीयकम्	”	पचनम्	२८३
अधर्यम्	२७०	पत्राणि	२८४
		निवेदनम्	”

	PAGE		PAGE
ताम्बूलम्	२८५	चत्वारिंशमुद्रा:	३००
मुखवासः	"	शोधनी, कालकर्णी, मुकुली	
मध्यफलादिनिवेदनम्	२८६	शशिकर्णी च	३०१
त्रयोविशः पटलः, आरात्रिकविधिः २८७-२९०		निष्ठुरा पद्मा च	३०२
दीपपात्राणि	२८७	नमस्कारा मनोरमा च	"
दीपपात्रानयनप्रकारः	"	शान्ता	३०३
दीपाधिदेवता:	२८८	लिङ्गमुद्रा	"
दीपपूजा	"	ध्वजा	"
दीपभ्रामणम्	२८९	आवाहनी	"
द्रव्यपात्रभ्रामणम्	"	स्थापनी, निरोधिनी च	३०४
भस्मभ्रामणम्	"	संनिधीकरणी	"
दीपदानकाले वायघोषादि	२९०	गायत्री	"
चतुर्विशः पटलः, नीराजनविधिः २९१-२९३		नेत्रा	"
काम्यम्, नैमितिकं च	२९१	अख्या	"
दीपाधारपात्रम्	"	सुधा, अथवा धेनुः	३०५
नीराजनप्रकारः	२९२	पञ्चमुखी	"
नीराजनकालः	२९३	संहृतिः, वज्रा च	"
पञ्चविशः पटलः, नित्योत्सवविधिः २९४-२९९		शक्तिः, दण्डा, खड्गा, च	३०६
नित्योत्सवस्य नित्यार्चाङ्गत्वम्	२९४	पाशास्त्र्या, अङ्कुशास्त्र्या, गदा च	३०७
नित्योत्सवे नव प्रकाराः	"	शूलमुद्रा	"
अग्निकार्यानन्तरं नित्योत्सवः	२९५	चक्रा	३०८
पाशुपताखम्	"	पद्मास्त्र्या	"
संध्यनुसारेण लिङ्गमेदः	२९६	द्रव्यमुद्रा	"
उत्सवः	"	करकच्छपिका	"
प्रदक्षिणक्रमः	२९७	नाराचाखा	३०९
दिक्षु वादनीयास्ताला:	२९८	मृगी	"
आसारादौ नित्योत्सवप्रकारः	"	महामुद्रा	"
पद्मिशः पटलः, मुद्रालक्षणविधिः ३००-३१०		शङ्खमुद्रा	"
मुद्रया मन्त्रफलसिद्धिः	३००	तालमुद्रा	३१०
मुद्राशब्दनिर्वचनम्	"	वाराही	"

PAGE		PAGE
३१०	उपदण्डमानादि	३२१
३११	आयसवलयवन्धः	"
३१२	यन्त्ररज्जुप्रवेशनम्	"
३१३	ध्वजस्थानम्	३२२
३१४	ध्वजदण्डस्थापनम्	"
३१५	ध्वजारोपणम्	३२३
३१६	मेरीताडनम्	३२४
३१७	तत्र शूलपूजा	३२५
३१८	मेरीपूजा	"
३१९	मेरीताडनप्रकारः	"
३२०	चतुर्विधातोद्घम्	"
३२१	पञ्चमहाशब्दः	३२६
३२२	बलिक्रिया	"
३२३	अङ्गुरार्पणम्	"
३२४	मृत्संग्रहणम्	३२७
३२५	यागमण्टपः	३२८
३२६	स्थणिडलकल्पनं, देवताभ्यर्थनं च	३२९
३२७	कुम्भस्थापनम्	३३१
३२८	होमः	"
३२९	कौतुकवन्धनम्	३३३
३३०	बलिविधिः	३३४
३३१	दिनाधिपाः, बलिद्रव्याणि च	३३६
३३२	उत्सवक्रमः	३३७
३३३	मुग्यात्रा	३३९
३३४	तीर्थसंग्रहः	३४०
३३५	चूर्णोत्सवः	३४१
३३६	तीर्थविधिः	३४२
३३७	पूर्णाहुतिः	३४३
३३८	ध्वजावरोहणम्	३४४
३३९	तत्र चण्डियागः	३४५

	PAGE	PAGE
उत्सवे निर्वृते देशिकादीनां-		उत्तमत्रये यूहक्षेण, मध्यमत्रये पदक्षेण,
दक्षिणाप्रदानम्	३४६	अधमत्रये दलक्षेण च कलशस्थापनम् ३५६
उत्सवकरणे फलम्	"	कलशलक्षणम्
अष्टाविंशः पटलः, डोलोत्सवविधिः ३४७-३५३	३४७-३५३	गन्धोदकम् ३५७
डोलोत्सवफलम्	३४७	स्थगिडलम्
डोलोत्सवकालाः	"	कूर्चम् ३५८
डोलोत्सवमेदाः	"	पिधानम्
अनुज्ञाप्रार्थना	३४८	बलम्
मृत्संग्रहणम्	"	रत्नानि
अङ्कुरार्पणम्	३४९	अष्टोतरसहस्रस्नपनम्; तत्र सूत्रपातः
ध्वजारोहणम्	"	स्थगिडलकरणम् ३५१
यागशाला	"	अक्षरन्यासः
अङ्कुरार्पणम्	३५०	शिवकुम्भस्य वर्धन्याः कलशानां च स्थाप-
कुम्भस्थापनम्	"	नम् तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च
देवताभ्यर्चनम्	"	देवतान्यासः होमश्च ३६२
होमः	"	अभियेकः ३६५
यागवीक्षा	"	अष्टाविकसहस्रार्धस्नपनम्; तत्र सूत्रपातः ३६६
डोलामण्टपः	३५१	स्थगिडलम्
डोलालक्षणम्	"	व्युहेतु मन्त्रन्यासोऽक्षरन्यासश्च
मण्टपालंकारः	३५२	कुम्भस्थापनम्
विघ्नेशपूजा	"	तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि
डोलायां देवताभ्यर्चनम्	"	कुम्भाधिदेवताः ३६८
डोलोत्सवः	"	षोडशद्विशतस्नपनम्; तत्र सूत्रपातः ३६९
तीर्थकर्म	३५३	कुम्भस्थापनम्; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च
ध्वजावरोहणम्	"	कुम्भाधिदेवताः ३७०
एकोनविंशः पटलः, स्नपनविधिः ३५४-३७८	३५४-३७८	अष्टोतरशतस्नपनम्; तत्र सूत्रपातः ३७१
स्नपनफलम्	३५४	कुम्भस्थापनम्; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च
स्नपनकालाः	"	कुम्भकलशाधिदेवताः ३७३
स्नानमण्टपः	३५५	अष्टचत्वारिंशतस्नपनम्; तत्र सूत्रपातः ३७४
स्नपनमेदाः	३५६	कुम्भस्थापनम्; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च

PAGE		PAGE
अधिदेवता:	३७४	त्रयत्रिंशः पटलः, वृत्सनानविधिः ३०३-३०९
चतुर्विंशतिकलशस्त्रपनम्, तत्र सूत्रपातः	३७५	वृत्सनानकालः, तद्देवाश्च ३०३
कुम्भस्थापनम्; तत्र निक्षेप्यद्रव्याणि च	„	सहस्रप्रस्थवृत्ताभियेकः, तत्र सूत्रपातादि „
अधिदेवता:	„	कुम्भस्थापनम् ३०४
षोडशकलशस्त्रपनम्	„	देवतायजनम् ३०५
अष्टकलशस्त्रपनम्	३७६	अभियेकः ३०६
चतुर्प्लकलशस्त्रपनम्	३७७	पञ्चशतप्रस्थवृत्ताभियेकः „
सकलस्त्रपनम्	३७८	शतप्रस्थवृत्ताभियेकः, तत्र सूत्रपातः „
निये स्त्रपनक्रमः	„	कुम्भस्थापनम् „
त्रिंशः पटलः, विशेषार्चनविधिः ३७०-३८३		देवतायजनम् ३०७
विशेषार्चनफलम्	३७०	वृत्सनानानन्तरकरणीयम् „
विशेषार्चनकालः	„	वृत्तकम्बलविधिः ३०८
लिङ्गे प्रतिमायां च विशेषार्चने फलम्	„	चतुर्त्रिंशः पटलः, शीतकुम्भविधिः ४००-४०३
विशेषार्चनप्रकारः	३८१	शीतकुम्भफलम् ४००
स्नानोदकम्	„	त्रिपादीविधानम् „
अभियेकः	„	एकस्य कुम्भस्य त्रिपाद्युपरि स्थापनम् ४०१
अर्चनम्	३८२	कुम्भान्तरस्य स्थिण्डिले स्थापनम् „
एकत्रिंशः पटलः, क्षीराभियेकविधिः ३८४-३८८		कुम्भे शीतवारिपूरणम् ४०२
क्षीराभियेकफलम्	३८४	पञ्चत्रिंशः पटलः, अङ्कुरार्पणविधिः ४०४-४०८
कुम्भेषु क्षीरपूरणम्	„	त्रिविधमङ्कुरार्पणम् ४०४
कुम्भस्थापनम्	३८५	अङ्कुराधाराः, वीजावापनकालाश्च „
शान्तिहोमः	३८६	अङ्कुराधारसंस्त्रया ४०५
अभियेकः	„	स्थिण्डिलादिकरणम्, कुम्भस्थापनं च „
क्षीराभियेके प्रकारान्तरम्	३८७	उत्तमाङ्कुरे पालिकादिस्थापनम् ४०६
दध्याज्याभियेकः	„	मध्यमाधमाङ्कुरयोः पालिकादिस्थापनम् „
गोप्रशंसा	„	वीजावापनादि ४०७
गव्यैः पठ्मिरभियेके फलम्	३८८	अङ्कुरलक्षणवशाच्छुभाशुभज्जानम् ४०८
द्वात्रिंशः पटलः, लिङ्गपूरणविधिः ३८९-३९२		Bibliographie 409
लिङ्गपूरणफलम्, पूरणद्रव्याणि च	३८९	Errata 412
अन्नादिद्रव्यपूरणविधिः	३९०	Table des planches 414
		Table des matières 415

16.74
100

43390

Archaeological Library,

Call No. Sa 2 Hs

Author— Bhakt, N.R.

Title— Ajitagama Vol. I

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.